

Jaarstukken 2022

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Jaarverslag 2022	5
Leeswijzer	7
Bestuurlijke inleiding	9
Financieel beeld	11
Duurzame ontwikkeling	33
Ambities	35
Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland	37
Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland	49
Ambitie 3 Schone energie voor iedereen	67
Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland	81
Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland	101
Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	125
Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland	147
Overzicht Algemene middelen en Organisatie	163
Indicatoren	171
Paragrafen	177
Paragraaf Arbeidskosten (loonkosten en inhuur)	179
Paragraaf Bedrijfsvoering	181
Paragraaf EU-subsidies	185
Paragraaf Financiering	191
Paragraaf Grondbeleid	195
Paragraaf Lokale heffingen	207
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen	211
Openbaarheidsparagraaf	217
Paragraaf Subsidies	219
Paragraaf Verbonden Partijen	237
Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing	243
Jaarrekening 2022	277
1. Overzicht baten en lasten	279
2. Investerings	281
3. Kapitaallasten	288
4. Algemene dekkingsmiddelen en EMU-saldo	290
5. Incidentele baten en lasten	292
6. WNT-verantwoording 2022 provincie Zuid-Holland	297
7. Grondslagen van de financiële verslaggeving	299
8. Balans	303
9. Niet uit de balans blijvende verplichtingen (NUBBV)- en rechten (NUBBR)	319
10. Stille reserves	323
11. Rechtmatigheid	325
12. Verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (SISA)	330
13. Overzicht van lasten en baten per taakveld / uitvoeringsinformatie	351

Jaarverslag 2022

Leeswijzer

Voor u liggen de Jaarstukken 2022. Met de jaarstukken leggen Gedeputeerde Staten integraal verantwoording af over zowel het beleid (doelen en prestaties), als de financiën (rekeningresultaat en balans). De jaarstukken zijn ingericht conform het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies (BBV). De jaarstukken bestaan uit het Jaarverslag 2022 en de Jaarrekening 2022.

Het Jaarverslag 2022 bestaat uit:

- De bestuurlijke inleiding met de belangrijkste bestuurlijke ontwikkelingen en resultaten van 2022.
- Het financieel beeld met de financiële resultaten van 2022 en in het bijzonder de analyse van het rekeningresultaat.
- De ambitieverantwoording, met daarin:
 - o de inleiding per ambitie, met daarin een toelichting op de onderwerpen die deel uitmaken van de ambitie;
 - o de verantwoording over de realisatie van de beleidsdoelen (Wat hebben we bereikt?);
 - o de verantwoording over de besteding van budgetten (Wat heeft het gekost?) op basis van afwijkingen van meer dan € 0,5 mln, of bestuurlijke relevantie, waarbij het totaal van toelichtingen altijd aansluit op de totale afwijking.
- De verantwoording in de in het BBV voorgeschreven paragrafen en de aanvullende paragrafen Subsidies en EU-subsidies.

De jaarrekening bestaat uit:

- De ambitierekening met een toelichting per ambitie op de begrotingswijzigingen (voorjaarsnota en najaarsnota) en de afwijking ten opzichte van de begroting na wijziging.
- De balans en de toelichting op de balans.
- De SiSa-bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen.
- Overzicht van lasten en baten per beleidsprestatie.

In de jaarrekening zijn veel optellingen opgenomen. Voor deze tabellen geldt dat als gevolg van afronding de som der delen kan afwijken van het totaal.

De controle van de accountant op getrouwheid en rechtmatigheid richt zich op de jaarrekening. De accountant stelt tevens vast dat het jaarverslag verenigbaar is met de jaarrekening.

Door de samenvoeging van alle onderdelen, waarvan de meeste zijn voorgeschreven in het BBV, vormen de jaarstukken een omvangrijk boekwerk. De jaarstukken worden ook digitaal beschikbaar gesteld via de website <http://www.begrotingzuidholland.nl/>

Bestuurlijke inleiding

Na ruim twee jaar, vervielen in maart 2022 de laatste coronamaatregelen. Dit betekende niet dat 2022 zonder zorgen was. Het werd opnieuw een jaar met grote onzekerheden en een internationale crisis.

In het voorjaar van 2022 brak de oorlog in Oekraïne uit met heftige en zware gevolgen voor de bevolking in dat land. De oorlog doet ons realiseren dat vrede en veiligheid niet vanzelfsprekend zijn. In Zuid-Holland ontstond door de oorlog het urgente vraagstuk van de huisvesting van vluchtelingen, maar ook stijgende energieprijzen en een ongekende inflatie waar onze inwoners, ondernemers en organisaties mee werden geconfronteerd. De inflatie raakt ook de provincie. Door de inflatie stijgen bijvoorbeeld de kosten van het onderhoud aan onze wegen.

Ondanks deze onzekerheden is het toch gelukt om Zuid-Holland bereikbaarder, duurzamer, concurrerender, veiliger en gezonder te maken. In de Jaarrekening 2022 legt het college verantwoording af over de financiële en beleidsmatige prestaties van dit jaar. Het laatste volledige jaar van dit provinciebestuur. Een jaar waarin we hard hebben gewerkt om onze ambities uit het coalitieakkoord te realiseren. We konden daarbij doorbouwen op de basis die is gelegd in de eerste collegejaren.

Een bereikbaar, duurzaam, concurrerend, veilig en gezond Zuid-Holland

Vanuit het bestuurlijk overleg Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (BO-Mirt) komt een [investering van € 4,8 mld voor de bereikbaarheid van onze provincie](#). Deze grote investering maakt de bouw van extra woningen tot 2040 mogelijk, wordt het ov tussen Leiden en Dordrecht en in de Binckhorst in Den Haag beter en verbeteren we de mobiliteit in de regio Rotterdam.

We besloten om de hoofdtransportleiding Warmteling aan te leggen en daarmee bij te dragen aan een warmtetransportnet in Zuid-Holland. Een warmtenet waarmee we tot 170.000 huizen en bedrijven kunnen verwarmen met restwarmte uit het Haven Industrieel Complex in Rotterdam.

Er zijn windmolens bijgeplaatst, waarmee 129 MWh extra aan windenergie wordt opgewekt. En mede dankzij onze inzet op zonne-energie, heeft Zuid-Holland er weer vele zonnepalen bij. Hiermee komen de klimaatdoelstellingen weer een stap dichterbij en zorgen we ervoor dat we steeds een beetje minder afhankelijk zijn van fossiele energiebronnen.

In 2022 is met de komst van het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG) de gebiedsgerichte aanpak verbreed en brengen we de belangen van natuur, water, stikstof en klimaat als randvoorwaarde voor een vitaal platteland in onze provincie samen. In de drie kerngebieden (Veenweiden, Kust & Duinen en Delta) zijn de gebiedsprocessen gestart om toe te werken naar het eerste ZH-PLG. Hierin wordt ook het Haven Industrieel Complex (NOVEX-gebied) meegenomen. Vooruitlopend hierop hebben we budget aangevraagd bij het Rijk (en gekregen) voor no-regret versnellingsprojecten, passend bij de doelstellingen van het ZH-PLG. Verder zijn in 2022 de laatste natuurdoelanalyses voor de stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden afgerond.

We zijn er trots op dat dit jaar ons gerenoveerde provinciehuis is opgeleverd. Door de renovatie is het gebouw duurzaam, circulair en energiezuinig. Het gebouw is daarmee klaar voor de toekomst. Ook kijken we met veel plezier terug op de [feestelijke opening van het gebouw door Zijne Majesteit de Koning](#).

We besloten de treinen op de MerwedeLingelijn te vervangen. Hiermee krijgt de lijn meer capaciteit, wordt deze betrouwbaarder, verbetert de toegankelijkheid en krijgen de treinen toiletten.

In 2022 zijn de bestemmingsplannen voor Schieoevers-Noord in Delft en Valkenhorst in Katwijk vastgesteld. De provincie heeft € 7 mln subsidie verstrekt waardoor de bouw mogelijk wordt gemaakt van een flink aantal sociale huurwoningen en middenhuurwoningen. Daarnaast is € 2,25 mln subsidie versterkt voor de bouw van woningen voor ouderen in de sociale huur en middenhuur, met een gemeenschappelijke ontmoetingsruimte. Ook is bijgedragen aan de plankosten van 10 plannen voor collectieve woonvormen en via de Vliegende Brigade is extra capaciteit ingezet die bijdraagt aan de planvorming voor de bouw van 27.500 woningen.

We hebben het initiatief genomen om in Zuid-Holland te werken aan de doorontwikkeling van onze vijf omgevingsdiensten. Het afgelopen jaar hebben de diensten daarvoor een plan van aanpak gemaakt en is ook al gestart met de uitvoering. Centraal daarin staat het samenwerken op het gebied van de arbeidsmarkt, het vergaren en delen van kennis, het versterken van de digitale informatievoorziening en het programma 'Altijd Actuele Digitale Vergunning' (AADV).

En met het programma Weerkrachtig Zuid-Holland zette we de toon op het gebied van klimaatadaptatie en de toegevoegde waarde van provincies op dit beleidsveld. Zo deden we onder andere onderzoek naar de kwetsbaarheden van klimaatverandering op diverse beleidsvelden. We onderzochten handelingsperspectieven en ontwikkelden instrumentarium. We willen namelijk graag veilig en comfortabel blijven wonen en werken in Zuid-Holland, ook als het klimaat verandert. Daarom bereiden we ons voor op de effecten van klimaatverandering met dit programma.

Financiën

In 2022 hielden we € 52 mln over. Aandachtspunten blijven daarom onze realisatiekracht en de uitvoerbaarheid van onze beleidsvoornemens en daarmee samenhangend ook het voorspellend vermogen van onze begroting. We constateren dat het verschil tussen begroting en jaarrekening te groot blijft (voorspellend vermogen), hoewel dit ten opzichte van 2021 wel is verbeterd. Het verschil tussen begroting en jaarrekening komt door een samenspel van in- en externe factoren. Zoals een schaarste aan personeel en een schaarste aan aannemers en materialen, stevige politieke ambities en toezeggingen aan Provinciale Staten die niet altijd uitvoerbaar blijken op korte termijn. Maar ook vertraging door stikstof, te optimistisch begroten en incidentele specifieke uitkeringen vanuit de Rijksoverheid zonder duidelijkheid over de inzet van beleidsinstrumenten. We krijgen dan wel de middelen toegekend, maar het lukt ons nog onvoldoende om op korte termijn extra arbeidscapaciteit te werven en in te zetten. In sommige gevallen ontbreekt het beleidsinstrumentarium voor de uitvoering nog. Over de jaren heen is onze realisatiekracht wel sterk toegenomen. De ingezette exploitatie middelen zijn toegenomen van € 552 mln in 2017 naar € 789 mln in 2022.

Dit is de laatste jaarrekening die dit college van Gedeputeerde Staten oplevert. In onze [terugblikbrief](#) keken we terug op de gehele afgelopen collegeperiode en lieten we onze belangrijkste resultaten zien om samen Zuid-Holland bereikbaarder, duurzamer, concurrerender, veiliger en gezonder te maken.

Elke dag beter. Zuid-Holland.

Het college van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland

Financieel beeld

Inleiding

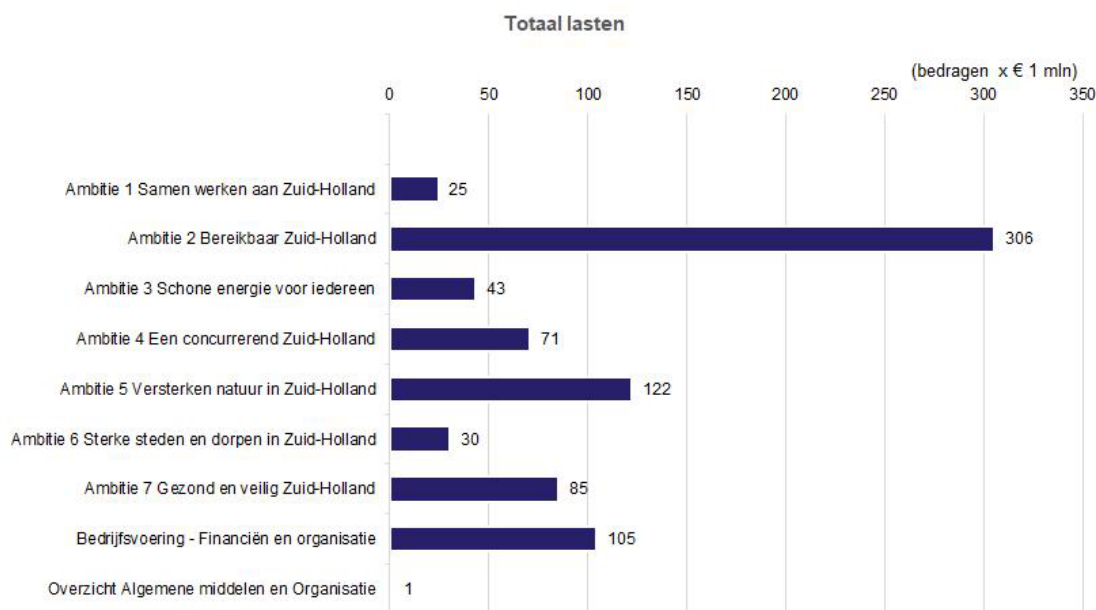
In het Financieel beeld wordt op hoofdlijnen inzicht gegeven in de financiële resultaten over het gevoerde beleid in 2022. Daarnaast worden ook de belangrijkste financiële trends weergegeven, waaronder het **voorspellend vermogen** en de **realisatiekracht**, om zo een beeld te krijgen hoe de provincie financieel heeft gepresteerd en hoe deze resultaten zich ten opzichte van voorgaande jaren verhouden. Naast inzicht in de totale bestedingen en ontvangsten wordt aandacht besteed aan het rekeningresultaat en de beklemming ervan (het gedeelte dat voor hetzelfde doel in 2023 en verder behouden blijft). De financiële positie van de provincie wordt onder andere toegelicht aan de hand van de omvang van het eigen vermogen, met een uitgebreide verdieping naar de reserves en er wordt aandacht besteed aan de relatie tussen inkomsten, schuld en de reserve. Voor een meer gedetailleerd inzicht in de prestaties en financiën per ambitie, verwijzen wij u door naar de toelichting in de ambities.

Wat heeft de provincie financieel gepresteerd?

2022 laat zien dat er in totaal volume meer geld is uitgegeven dan voorgaande jaren om de ambities die de provincie zich gesteld heeft te verwezenlijken. In 2021 was dit € 747 mln en in 2022 betreft dit € 789 mln. Al enkele jaren is er extra aandacht voor het voorspellend vermogen. Hoe voorkomen we dat pas achteraf (bijvoorbeeld bij de jaarrekening) blijkt dat er geld over is? Door de inspanningen van de afgelopen jaren zagen we een trend waarbij het voorspellend vermogen verbeterde. Hieronder zijn de financiële prestaties van 2022 grafisch, met een korte toelichting, weergegeven.

1a) Lasten

De provincie heeft in 2022 € 789 mln aan lasten gemaakt om de gewenste doelen en taken te realiseren.

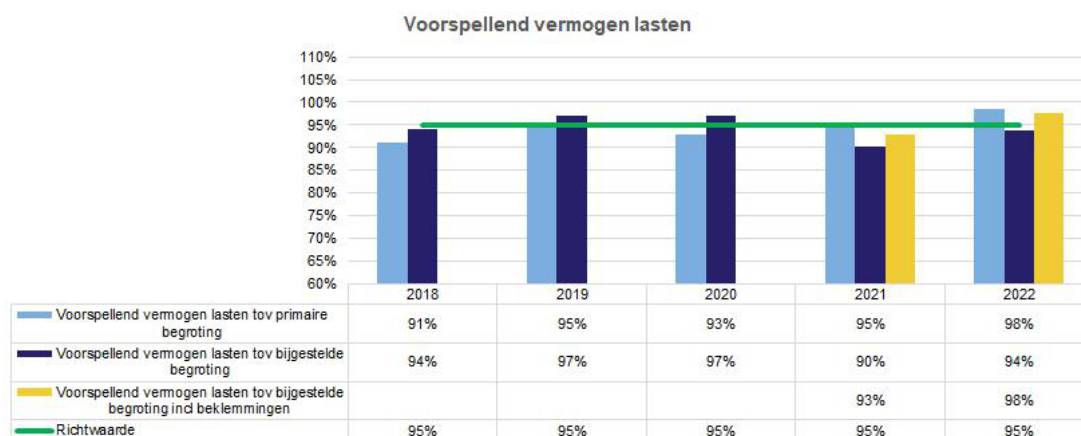

1b) Investeringslasten

De provincie heeft in 2022 € 126 mln uitgegeven aan investeringsprojecten. Investeringsprojecten maken geen onderdeel uit van de provinciale lasten. De investeringen komen op de balans. In de volgende jaren komen de afschrijvings- en rentelasten ten laste van de begroting. In 2022 is er met name geïnvesteerd in grond, weg- en waterbouwkundige werken, gebouwen en kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen.

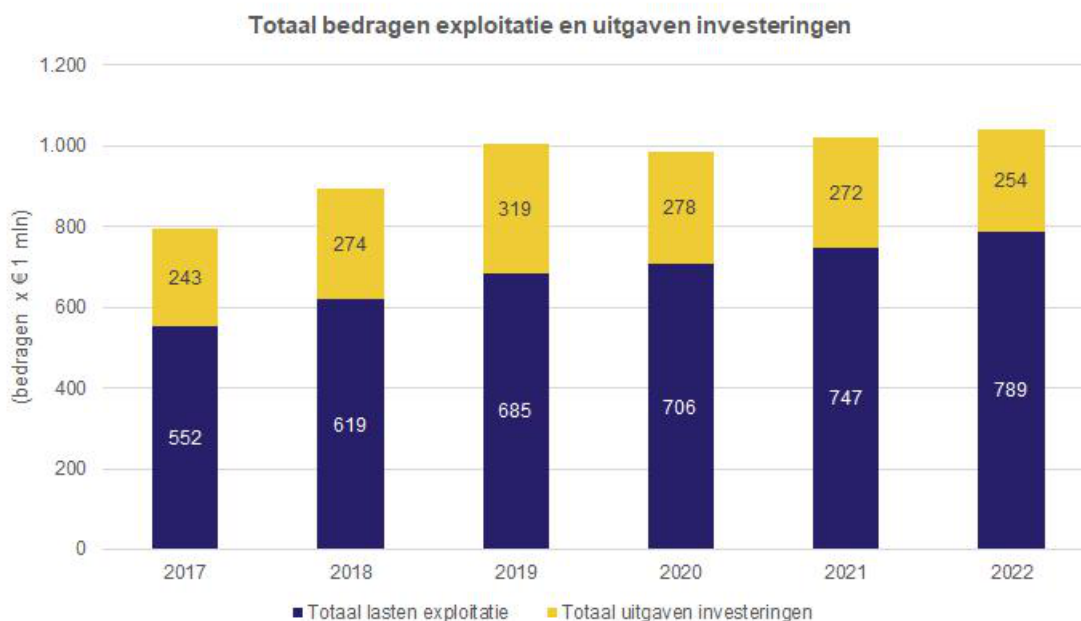
Voorspellen

Het voorspellend vermogen is in 2022 verbeterd ten opzichte van 2021 maar nog wel iets lager dan de jaren daarvoor. Dat is terug te zien in het percentage gerealiseerde lasten ten opzichte van de bijgestelde begroting. Voor 2022 is het realisatiepercentage 94% ten opzichte van het bij Najaarsnota 2022 bestuurlijk bijgestelde budget. De realisatie afgezet tegenover de primaire begroting geeft het realisatiepercentage van 98%. Dit laat zien dat de begroting gedurende het jaar is opgehoogd, maar dat die bijstellingen niet volledig zijn gerealiseerd. In de grafiek is voor de jaren 2018 tot en met 2022 ook het realisatiepercentage ten opzichte van de primaire begroting weergegeven. Door de financiële techniek rond subsidieverleningen is het lastig om boven de norm van 95% uit te komen, de provincie niet direct sturen op het moment waarop de subsidieontvanger de uitgaven realiseert. Dit zien we ook terug bij de beklemmingen die voor 30% bestaan uit doorschuivend subsidiebudget.

Realisatiekracht

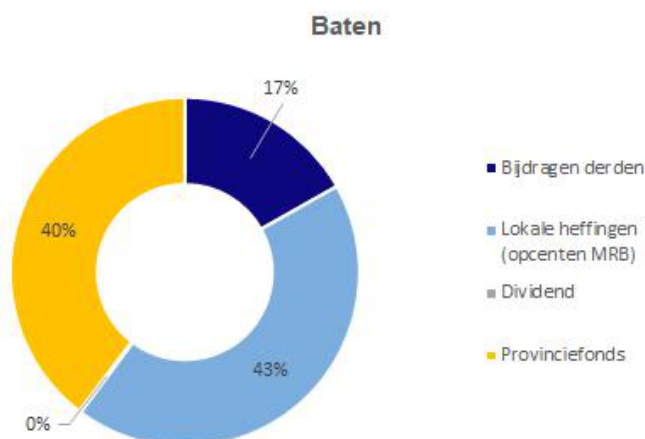
We hebben de afgelopen jaren actief gestuurd op realisatiekracht, wat zijn vruchten in toenemende mate heeft afgeworpen in de afgelopen jaren. Hieronder is een tabel opgenomen met daarin de lasten in de exploitatie en de uitgaven aan de investeringsprojecten om zo een beeld te krijgen van onze financiële realisatiekracht.

In 2022 is te zien dat er ten opzichte van 2017 t/m 2021 in de exploitatie meer is uitgegeven. Dit wordt gedeeltelijk verklaard door inflatie. Daarnaast zijn we in staat geweest om onze activiteiten te versnellen en/of beter in staat geweest om de beschikbare middelen in te zetten. Het volume aan ingezette exploitatie middelen is ten opzichte van 2017 met € 237 mln toegenomen van € 552 mln naar € 789 mln in 2022. Dit is een stijging van 43%. Het investeringsvolume is over de jaren 2017 t/m 2022 gemiddeld € 273 mln.

2a) Baten

De provincie heeft in 2022 € 829 mln aan baten ontvangen. In onderstaand cirkeldiagram zijn de grootste batenposten opgenomen. Bijna de helft van onze inkomsten bestaat uit de opcenten op de Motorrijtuigenbelasting. Naast de opcenten vormt de uitkering provinciefonds het belangrijkste deel van de inkomsten. De laatste grote post betreft de bijdragen van derde partijen, veelal ook Rijk en/of gemeenten.

2b) Investeringsbijdragen van derden

De provincie heeft in 2022 ruim € 132 mln aan ontvangen investeringsbijdragen van derden verantwoord. Investeringsbijdragen maken geen deel uit van de provinciale baten in de exploitatie. De investeringen komen op de balans. In de volgende jaren komen de afschrijvings- en rentelasten ten laste van de begroting. Dit dient in samenhang te worden gezien met de uitgaven aan investeringen die bij 1b) zijn benoemd.

Rekeningresultaat

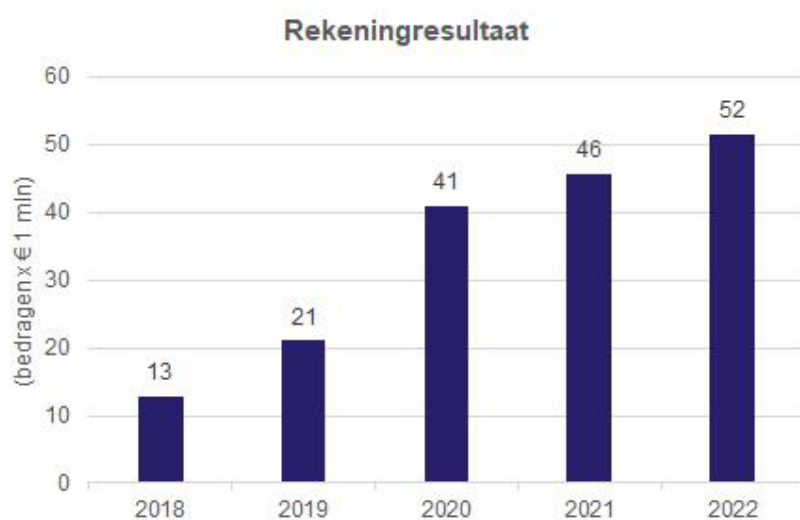
Het saldo van baten en lasten over 2022 is € 77,7 mln (voordelig). Dit is de optelsom van minder gerealiseerde lasten dan begroot (€ 53,2 mln) en meer gerealiseerde baten dan begroot (€ 24,5 mln). Van dit saldo is € 26,1 mln in de Jaarrekening al verrekend met de bestemmingsreserves omdat hier met Provinciale Staten een systeemafspraken is gemaakt. Dit betreft bestemmingsreserves voor de gesloten systemen Bereikbaarheid en Groen en enkele andere bestemmingsreserves die automatisch worden gemuteerd op basis van de daadwerkelijk voor dat doel gerealiseerde kosten.

Na verrekening met de bestemmingsreserves resteert een rekeningresultaat van € 51,6 mln voordelig, dit bedrag wordt toegevoegd aan de algemene reserve. Voor € 33 mln moet dit resultaat echter als beklemd worden beschouwd (zie paragraaf Bestemming en beklemming). Het onbeklemd deel dat vrij is voor integrale afweging in 2023 en verder komt hierdoor op € 18,6 mln voordelig.

In onderstaande tabel is het gerealiseerd financieel resultaat over 2022 weergegeven, afgezet tegen zowel de oorspronkelijke begroting als afgezet tegen de laatst bij Najaarsnota 2022 bijgestelde begroting.

Rekeningresultaat

(bedragen x € 1.000)	Primaire begroting	Bijgestelde begroting	Realisatie	Vershil begroot vs realisatie
Lasten	801.585	841.903	788.656	53.247
Baten	712.902	804.800	829.269	-24.469
Subtotaal baten en lasten	88.683	37.102	-40.613	77.715
Toevoeging aan reserves	196.549	291.167	318.302	-27.136
Onttrekking aan reserves	285.233	328.269	329.283	-1.014
Subtotaal reserves	-88.683	-37.102	-10.980	-26.122
Resultaat	0	0	-51.593	51.593

Sinds 2018 is sprake van een jaarlijks stijgend rekeningresultaat. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de hogere baten uit circulaire en specifieke uitkeringen vanuit het Rijk die niet waren voorzien. Vanaf 2020 kwam daar de moeilijk in te vullen ambitie door de coronacrisis bij, en nadien de effecten van de oorlog in Oekraïne, de vertraging in de uitvoering van projecten als gevolg van stikstof en de krapte op de arbeidsmarkt. Gerekend in euro's is de realisatiekracht gestegen, zoals zichtbaar is in de hogere uitgaven ter hoogte van € 789 mln. De ambitie in de begroting is echter meer gestegen, waardoor het uiteindelijke rekeningresultaat ook hoger uitgevallen is in 2022.

Het rekeningresultaat van € 51,6 mln voordelig is onder te verdelen naar:

- a. niet beïnvloedbaar resultaat € 2,2 mln
- b. beperkt beïnvloedbaar resultaat € 21,0 mln
- c. beïnvloedbaar resultaat € 28,4 mln

Niet-beïnvloedbaar resultaat betreft afwijkingen van de bij de Najaarsnota gepresenteerde (gewijzigde) begroting, waarop de provincie niet kan sturen. Beperkt beïnvloedbaar resultaat betreft afwijkingen van de bij de Najaarsnota gepresenteerde (gewijzigde) begroting waarop de provincie beperkt kan sturen. Beïnvloedbaar resultaat betreft de afwijkingen van de bij de Najaarsnota gepresenteerde (gewijzigde) begroting waarop de provincie kan sturen.

Niet-beïnvloedbaar resultaat

Dit betreft voornamelijk de effecten uit de September- en Decembercirculaire. Deze circulaire worden ontvangen nadat de najaarsnota is opgesteld en zijn daarin dan ook niet verwerkt. Het effect hiervan in het rekeningresultaat bedraagt € 2,2 mln.

Beperkt beïnvloedbaar resultaat

Het beperkt beïnvloedbaar resultaat betreft onderwerpen waarop de provincie in enige mate kan sturen, maar waarvan het resultaat bij de najaarsnota nog niet zo duidelijk is dat dit er cijfermatig in kan worden verwerkt. Dit betreft bijvoorbeeld de aanvragen op subsidieregelingen, de realisatie van grondaankopen en de besteding van middelen voor NPLG en stikstof. Het gaat om € 21 mln.

Beïnvloedbaar resultaat

Naast de niet beïnvloedbare en beperkt beïnvloedbare afwijkingen op de begroting resteren de zaken waarbij de provincie de mogelijkheid heeft te sturen. De belangrijkste:

1. Beter bestuur	€ 1,0 mln
2. Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam	€ 5,3 mln
3. Veilig en duurzaam	€ 1,4 mln
4. Gezonde natuur	€ 10,2 mln
5. Toekomstbestendige landbouw	€ 7,9 mln
6. Organisatie en Algemene middelen	€ 5,1 mln
7. Overige verschillen < € 1 mln diverse ambities	€ 23,6 mln
8. Saldo's gesloten systemen en overige bestemmingsreserves	€ -26,1 mln
Totaal	€ 28,4 mln

Bestemming en beklemming

Provinciale Staten besluiten bij het vaststellen van de jaarstukken over de bestemming van het rekeningresultaat. In de regel wordt voorgesteld om het rekeningresultaat ten gunste van de algemene reserve te brengen. Voor een deel van de middelen die zijn opgenomen in het rekeningresultaat geldt dat deze benodigd zijn voor de uitvoering van toekomstige activiteiten of (juridische en bestuurlijke) verplichtingen. Deze middelen worden bij de jaarrekening gedefinieerd als beklemd. De provincie maakt onderscheid naar vier soorten beklemmingen:

- Subsidieverplichtingen;
- Overige juridische verplichtingen;
- Circulaire provinciefonds;
- Bestuurlijke wensen.

In onderstaande tabel zijn de beklemmingen gepresenteerd. Indien PS instemt met de beklemmingen, dan worden deze in de Voorjaarsnota 2023 administratief verwerkt.

Het rekeningresultaat is € 51,6 mln. Voor onderstaande onderwerpen moet € 33 mln als beklemd worden beschouwd. De beklemming past hiermee binnen het rekeningresultaat. Het onbeklemd deel van het resultaat bedraagt daarmee € 18,6 mln. Hierbij moet worden opgemerkt dat binnen de Ambities 2, 5 en 7 gewerkt wordt met de gesloten systemen bereikbaarheid en groen. De voordelige resultaten binnen deze ambities zijn al direct verrekend met de daarvoor ingestelde bestemmingsreserves en vormen dus geen onderdeel van het rekeningresultaat.

	Beklemming 2022		Naar 2023	Naar 2024	Naar 2025	Naar 2026
1. Subsidiereregelingen	9.942	30%	10.741	45	-287	-557
2. Juridische verplichtingen	415	1%	371	22	22	-
3. Provinciefondsuitkeringen	1.204	4%	1.204	-	-	-
4. Bestuurlijk	21.410	65%	11.564	9.846	-	-
Eindtotaal	32.971	100%	23.880	9.913	-265	-557

Ad 1. Subsidiereregelingen

Van de voorgestelde beklemmingen heeft 30% betrekking op subsidiereregelingen. Dit zijn verstrekte subsidies waarvoor de subsidieontvanger de activiteiten nog niet (volledig) heeft uitgevoerd waardoor de lasten in latere jaren worden verantwoord; en dit zijn lopende subsidiereregelingen die nog niet volledig zijn verleend.

Beleidsdoel	Onderwerp	Beklemming resultaat 2022	naar 2023	naar 2024	naar 2025	naar 2026
1-1	Koningsdag	100	100			
1-2	Schuldhelp route	350	350			
3-1	Zonnig Zuid-holland	167	167			
3-2	Aanleg warmteleiding Warmtelinq	2.000	2000			
3-3	Energieinfrastructuur op industrieterreinen	249	249			
3-3	Energie & Klimaat ronde 3	249	249			
3-3	Gridconnectie OTS Campus@Sea	200	200			
4-1	Gebiedsprogramma Hoeksche Waard	210	210			
4-1	Subsidies Interreg EFRO	100	100			
4-1	Indexatie boekjaarsubsidie IQ	67	67			
4-1	MIT verleningen	54	54			
4-2	Energie op bedrijventerreinen	668	668			
4-2	Bedrijventerrein Nieuw Reijerwaard	385	385			
4-2	UHB Subsidie Hoogewaard	-591	363	-110	-287	-557
4-3	Erfgoedlijnen	473	473			
4-3	Restauratie rijksmonumenten	456	456			
5-2	Klimaatakkoord (lopende aanvragen 2022)	100	100			
6-1	Senioren woonvormen	1.070	1070			
6-1	Spreading sociale woningbouw R'damse regio	913	913			
6-1	Sociale woningbouw Holland Rijnland	875	875			
6-1	Sociale woningbouw Haaglanden	857	702	155		
6-1	Collectieve wooninitiatieven (lopende aanvragen 2022)	90	90			
6-1	Collectieve wooninitiatieven (nieuw plafond 2023)	80	80			
6-2	Flexwonen voor starters	250	250			
7-1	Groene schoolpleinen	570	570			
Totaal beklemmingen subsidiereregelingen		9.942	10.741	45	-287	-557

Ad 2. Juridische verplichtingen

De beklemmingen wegens juridische verplichtingen zijn in rechten afdwingbare schriftelijke toezeggingen of verstrekte opdrachten.

Beleidsdoel	Onderwerp	Beklemming resultaat 2022	naar 2023	naar 2024	naar 2025	naar 2026
4-1	Regiodeal Noordwijk	118	118			
5-2	Niet aangewende bijdrage IBP-VP Zuidwestelijke Delta	66	22	22	22	
8-1	Groot onderhoud gebouw C (Escrow)	131	131			
8-1	Pilot Individueel Maatwerk (PIM)	100	100			
Totaal beklemmingen juridische verplichting		415	371	22	22	-

Ad 3. Provinciefondsuitkering

De provinciefondsuitkeringen betreffen in de circulaire ontvangen middelen voor specifieke beleidsterreinen die pas in latere jaren tot besteding komen.

Beleidsdoel	Onderwerp	Beklemming resultaat 2022	naar 2023	naar 2024	naar 2025	naar 2026
1-1	Weerbaarheid kleine gemeenten	442	442			
5-1	Decentralisatie-uitkering Natuurvriendelijk na-isoleren	762	762			
Totaal beklemmingen provinciefonds		1.204	1.204	-	-	-

Ad 4. Bestuurlijke wens

De bestuurlijke voorstellen vallen niet in één van de voorgaande categorieën en zijn daarmee een bestuurlijke wens zijn om niet-bestede middelen uit 2022 beschikbaar te houden voor latere jaren. Dit betreft de volgende onderwerpen:

Beleidsdoel	Onderwerp	Beklemming resultaat 2022	naar 2023	naar 2024	naar 2025	naar 2026
1-1	Niet aangewend ZH-PLG budget	9.846		9.846		
1-1	Niet aangewende budget Stikstof	4.400	4.400			
1-1	Bibob, integriteit en ondermijning	223	223			
4-2	Energie op bedrijventerreinen	511	511			
4-3	Overdracht molendriegang Stompwijk	800	800			
5-3	Onderuitputting reserve Duurzame ontwikkeling ZPP	52	52			
6-2	Programma Toekomstbestendig bouwen	268	268			
6-2	Implementatie Omgevingswet	292	292			
7-1	Onderuitputting reserve Bodem en grondwater	4.518	4.518			
7-1	Impulsgelden Gezond en Veilig	500	500			
Totaal beklemmingen bestuurlijke wens		21.410	11.564	9.846	-	-

Niet aangewend ZH-PLG budget (€ 9,8 mln)

In de Voorjaarsnota 2022 is € 20 mln beschikbaar gesteld voor de jaren 2022 en 2023 voor het toekomstige Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Door vertraging in rijksbreed beleid en in afwachting van ontwikkelingen en kaders voor de uitvoering van het NPLG, is de feitelijke uitvoering waarbij de extra € 20 mln ingezet kon worden vertraagd. De middelen moeten beklemd blijven voor de uitvoering van no-regret maatregelen (voorfinanciering in afwachting definitieve gebiedsplannen en rijksmiddelen vanuit het transitiefonds).

Bij de voorjaarsnota zal een voorstel worden gedaan voor een aanpassing in het kasritme voor jaarschijf 2023. In 2022 is wel al gewerkt aan het behalen van de ZH-PLG doelstellingen door bestaande opdrachten met bestaande middelen, zie hiervoor de toelichting op ZH-PLG in Ambitie 1.

Niet aangewend budget Stikstof (€ 4,4 mln)

Gezien het advies Remkes en het te sluiten Landbouwakkoord zijn de middelen voor cofinanciering Rijksregelingen en voor Innovatie niet uitgegeven. Voorgesteld wordt om € 1,0 mln van de middelen te beklemmen, omdat voorzien wordt dat diverse rijksregelingen wel in 2023 in werking treden. Ook voor het onderdeel innovatie wordt voorgesteld om € 1 mln te beklemmen om in 2023 een regeling met betrekking tot innovatie en stikstofreductie open te kunnen stellen. Daarnaast wordt voorgesteld om € 2,4 mln van de middelen uit 2022 te beklemmen voor de begroting 2023 voor een bijdrage aan de legalisatie van de PAS-melders.

Bibob, integriteit en ondermijning (€ 0,2 mln)

In 2022 is door onderbezetting (vacatures) een aantal projecten die voortkomen uit de aanbevelingen in de RIEC-scan Interne weerbaarheid PZH en het verdiepend onderzoek naar ondermijningsrisico's van het Verwey Jonker instituut niet uitgevoerd. In 2023 gaan we deze adviezen versneld oppakken.

Energie op bedrijventerreinen (€ 0,5 mln)

Door beklemming op het overschot 2022 kan de provincie het programma Werklandschappen van de Toekomst in 2023 co-financieren. Dit programma kan een vliegwiel vormen om te zorgen voor een goed vestigingsklimaat voor een concurrerend Zuid-Holland met aantrekkelijke bedrijventerreinen.

Overdracht molendriegang Stompwijk (€ 0,8 mln)

Om de verkoop van de molendriegang Stompwijk aan de Rijnlandse Molenstichting te kunnen realiseren wordt in 2023 een incidentele subsidie verleend voor het toekomstig onderhoud van de molens.

Onderuitputting reserve Duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder (€ 0,1 mln)

Oorsprong van de middelen in deze reserve zijn het door het Rijk toegekende Nota Ruimte middelen aan het Regionale Ontwikkelingsorganisatie Zuidplas. Wij stellen voor om de resterende middelen te storten in de reserve Duurzame Ontwikkeling Zuidplaspolder ter behoud van deze gelabelde middelen.

Programma Toekomstbestendig bouwen (€ 0,3 mln)

De provincie heeft twee aanvragen afgewezen waartegen bezwaar is ingediend. Indien de bezwaren gegrond worden verklaard dient de provincie voor maximaal € 150.000 de subsidies te verlenen. Daarnaast loopt het programma Toekomstbestendig bouwen door in 2023 met activiteiten vanuit de Vliegende Brigade.

Implementatie Omgevingswet (€ 0,3 mln)

Voorgesteld wordt om € 0,3 mln van het restant budget 2022 over te hevelen naar 2023 voor implementatie van de Omgevingswet.

Onderuitputting reserve Bodem en grondwater (€ 4,5 mln)

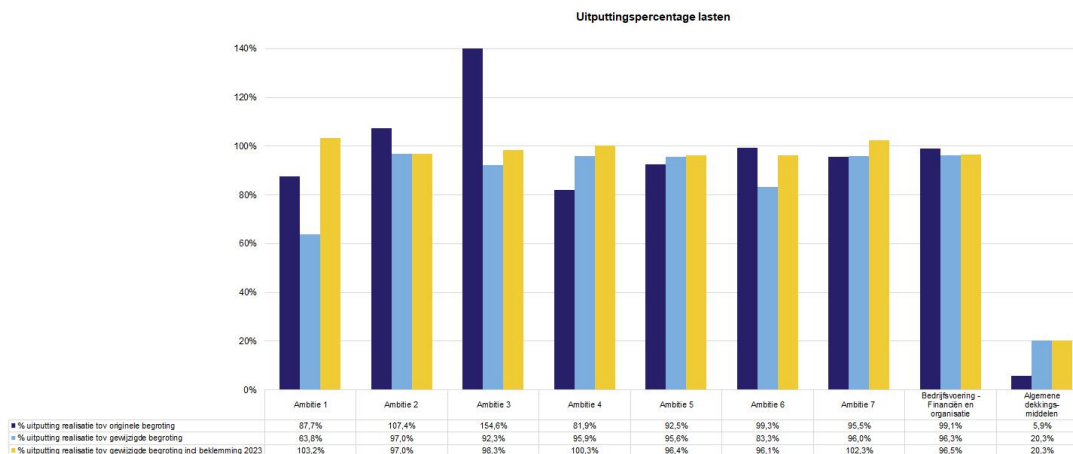
De middelen zijn via het provinciefonds specifiek gegeven voor de uitvoering van de rol als bevoegd gezag op het gebied van bodemsanering en nazorg. Het convenant Bodem en Ondergrond 2016-2020 ligt ten grondslag aan deze middelen. Wij stellen voor om niet bestede middelen vanuit 2021 en 2022 te storten in de reserve Bodem, ondergrond en grondwater ter behoud van deze Rijksmiddelen voor deze taak. De verwachting is dat in 2023 een nieuw convenant wordt afgesloten tussen het Rijk, IPO en de VNG.

Impulsgelden Gezond en Veilig (€ 0,5 mln)

In 2019 zijn door PS impulsgelden toegekend aan het programma Gezond en Veilig. Een deel van de gelden is in de periode tot en met 2022 niet besteed. Dit bedrag is bestemd voor de subsidieregeling Groene schoolpleinen.

Het rekeningresultaat nader gespecificeerd

Gedurende het jaar 2022 is de primaire begroting bijgesteld naar de verwachtingen in dat jaar. Dit heeft in 2022 plaats gevonden in de Voorjaarsnota en Najaarsnota.

De belangrijkste verschillen ten opzichte van de primaire Begroting 2022

In de ambitieverantwoording in de Voor- en Najaarsnota 2022 is bij het onderdeel de 3e W-vraag "Wat heeft dat gekost?" per beleidsdoel een analyse gegeven van de verschillen tussen de laatst vastgestelde begroting en de bijstelling in het betreffende product. De belangrijkste afwijkingen per ambitie van de realisatie ten opzichte van de primaire begroting staan hieronder kort toegelicht.

Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland

Voor de opgave stikstof (NPLG) wordt in 2022 € 10 mln aan aanvullende middelen toegevoegd, bestemd voor diverse activiteiten die bijdragen aan directe stikstofdepositievermindering in de Natura 2000 gebieden, directe vermindering milieubelasting, van CO2 uit veenbodem en versterken bedrijfsvoering agrariër en verdere verduurzaming en transitie van de landbouwsector. Daarnaast zijn middelen toegevoegd om de Wet open overheid (Woo) uit te voeren.

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Het project 20 waterstofbussen nadert zijn voltooiing waarbij vanuit het Rijk de laatste subsidietranche wordt ontvangen. Daarnaast wordt het bestedingsritme van subsidies voor gedragsbeïnvloeding en schone laadinfrastructuur binnenvaart geactualiseerd, wat leidt tot hogere lasten in 2022. Op de beschikbaarheidsvergoeding openbaar vervoer kunnen vervoerders een beroep doen waarvoor middelen vanuit het Rijk beschikbaar worden gesteld (€ 18,3 mln). Als gevolg van de fors hogere inflatie wordt het budget voor dagelijks beheer en onderhoud en energielasten openbare verlichting opgehoogd (€ 5,7 mln). Diverse budgetten voor bereikbaarheid en OV, waarvan de uitgaven in latere jaren plaatsvinden, zijn doorgeschoven via de daarvoor ingestelde reserves.

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Het kastritme van de begrotingssubsidie Botlek Stoomnetwerk leidt tot een verschuiving van lasten van 2022 naar latere jaren (€ 1,2 mln). Voor de afwikkeling van de kosten en risico's inzake het Warmtebedrijf Rotterdam wordt € 20,3 mln als last toegevoegd vanuit de eerder daarvoor ingestelde reserve.

Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland

De actualisatie van de bestedingsritmes van subsidies op basis van de daarbij behorende regelingen leidt in diverse gevallen tot het verschuiven van budgetten van 2022 naar latere jaren. Ook zijn enkele budgetten niet volledig benut waardoor deze vrijvallen ten gunste van het begrotingssaldo. Dit betreft proceskosten schaaalsprongprogramma, niet-bestede subsidies van fieldlabs-partijen die terug zijn ontvangen, afronding van het subsidiedossier 'clusterregeling', circulaire economie en de kickstart your career-subsidie binnen het human capital programma.

Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland

Binnen het NatuurNetwerk Nederland Krimpenerwaard wordt € 7 mln doorgeschoven naar 2023 in verband met vertraging in de realisatie van grondverwingen en inrichtingsmaatregelen. Dit geldt ook voor een bedrag van € 2 mln voor het programma natuur. Als gevolg van krapte van personele capaciteit treedt ook vertraging op in de aanbesteding van Den Hoek en Gouwe Wiericke (per saldo € 3,8 mln).

De stijging van de beheervergoeding van 74% naar 84% leidt per saldo tot een ophoging van de lasten in 2022 van € 1,4 mln dat wordt gedekt vanuit de daarvoor ontvangen hogere bijdrage uit het provinciefonds. Vooruitlopend op het totale plan voor Leenherenpolder vindt al een interne afwaardering plaats van de boekwaarde van de gronden van € 3,9 mln. De actualisatie van het bestedingsritme van subsidieaanvragen van POP3-subsidies leidt tot hogere lasten van € 1,6 mln.

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

De verwerking van de beklemming van lasten voor de subsidieregeling voor sociale woningbouw leidt tot een toename van € 3,5 mln aan budget ter dekking van reeds vastgelegde subsidieverleningen. Ook de verwerking van de beklemming 2021 voor het implementeren van de Omgevingswet leidt tot een toename van € 0,4 mln aan budget. Extra middelen à € 2,3 mln worden toegevoegd voor de subsidieregeling Woonvormen senioren die doorstroming op de woningmarkt stimuleert evenals extra middelen van € 0,8 mln voor de subsidieregeling Knelpuntenpot naar aanleiding van de aangenomen amendement 723.

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

De verwerking van de beklemming van lasten voor de subsidies voor waterrecreatie, herstel van ruitpaden, kassensloop Lansingerland en het verbeteren van de stad-landverbindingen leidt tot een toename van € 2,5 mln aan budget. Daarnaast worden de lasten geraamd voor het bevorderen en verbeteren van de milieukwaliteit die worden gedekt vanuit de specifieke Rijksbijdrage Bodem. In de Najaarsnota wordt voorzien dat de lastneming van verschillende, in 2022 opengestelde subsidieregelingen, pas tot lastneming in 2023 gaat leiden waardoor die middelen worden doorgeschoven naar dat jaar.

Bedrijfsvoering - Financiën en Organisatie

De actualisatie van de kapitaallasten en de verdeling vanuit de stelpost voor compensatie indexatie effecten en de nieuwe cao voor personele lasten leidt tot een bijstelling van het lastenbudget bij de Algemene middelen.

De belangrijkste verschillen ten opzichte van de Najaarsnota 2022

In de ambitieverantwoording in het jaarverslag is bij het onderdeel de 3e W-vraag "Wat heeft dat gekost?" per beleidsdoel een analyse gegeven van de verschillen tussen de bij de najaarsnota gepresenteerde begroting en de uiteindelijke realisatie. De belangrijkste verschillen groter dan € 1 mln die het rekeningresultaat hebben veroorzaakt staan hieronder kort toegelicht, gerangschikt per beleidsdoel.

Bedragen x € 1 mln		Beleidsdoel	
Minder uitgegeven dan begroot			56,6
1	Diverse taken Bestuur	1.1	1,0
2	Nationaal Plan Landelijk Gebied	1.1	9,9
3	Opgave Stikstof	1.1	4,7
4	Regionale gebiedsagenda's Mobiliteit	2.1	2,3
5	Mobiliteitsprojecten en onderzoeken	2.1	1,6
6	Planmatig onderhoud	2.2	5,1
7	Verschuiving werkzaamheden voor derden	2.2	1,1
8	Verkeersveiligheid (educatie en gedrag)	2.3	1,7
9	Zero emissie Laadinfra goederenvervoer	2.3	1,0
10	Warmteleiding WarmtelinQ	3.2	2,0
11	Werklocaties	4.2	1,4
12	Restauratie Rijksmonumenten	4.3	1,0
13	NNN-Gouwe Wiericke	5.1	1,4
14	NNN- Ecologische Verbindingszones	5.1	2,6
15	Natura 2000	5.1	1,1
16	Veenweide, Klimaat en Bodemdaling	5.2	6,5
17	Subsidieregeling Sociale Woningbouw	6.1	3,0
18	Subsidieregeling Senioren Woonvormen	6.1	1,1
19	Omgevingsdiensten	7.1	2,6
20	Subsidies recreatie	7.2	1,8
21	Stelpost nieuw beleid	9.1	1,6
22	Stelpost financieringsmodel	9.1	2,1
Meer uitgegeven dan begroot			-22,4
23	Pensioenen GS	1.1	-2,4
24	HWN/OWN aansluiting A15/N3 bijdrage	2.1	-2,6
25	Stopzetten N214/N222	2.2	-1,7
26	Administratieve correctie afrekening Koningin Julianabrug	2.2	-1,2
27	Voorziening Houdstermaatschappij (HZH)	3.2	-1,1
28	NNN: Overige gebieden	5.1	-5,1
29	Buitenland van Rhooon	5.1	-1,9
30	NNN Grond voor grond	5.1	-1,2
31	Wet natuurbescherming en Faunabeheer	5.1	-2,0
32	Nazorg stortplaatsen	7.1	-3,2
Minder baten dan begroot			-13,2
33	Exploitatie OV	2.1	-1,6
34	Regionale gebiedsagenda's Mobiliteit	2.1	-1,2
35	Veenweide, Klimaat en Bodemdaling	5.2	-5,5
36	Heffen van opcenten Motorrijtuigenbelasting	9.1	-4,9
Meer baten dan begroot			33,1
37	Werken voor derden	2.2	3,1
38	Clinsh	2.3	1,4
39	Waterstofbussen	2.3	1,2
40	Schaalsprong	4.1	2,9

Bedragen x € 1 mln		Beleidsdoel	
41	Buitenland van Rhooon	5.1	1,9
42	NNN	5.1	1,2
43	NNN-Grond voor grond	5.1	4,9
44	Agrarisch natuurbeheer	5.1	1,1
45	Boerenlandvogels	5.1	1,1
46	POP 3	5.2	1,4
47	WABO leges	7.1	4,4
48	Specifieke uitkering Tijdelijke regeling bodemopgaven 2022	7.1	3,0
49	Provinciefonds	9.1	4,1
50	Afrekening Merwedekanaal	9.1	1,4
Overige verschillen			-2,5
51	Overige verschillen < € 1 mln diverse ambities		23,6
52	Saldi gesloten systemen Bereikbaarheid en Groen en overig		-26,1
Totaal jaarrekeningresultaat			51,6

Toelichting op de belangrijkste verschillen ten opzichte van de Najaarsnota 2022

Hieronder de verschillen toegelicht op basis van bovenstaande tabel.

Minder uitgegeven dan begroot

1. Diverse taken Bestuur (€ 1 mln voordelig)

Binnen de diverse taken is sprake van lagere uitgaven dan begroot. Het betreft onder andere bestuurstaken PS/GS, IPO, Wet Open Overheid en Bibob.

2. Nationaal Plan Landelijk Gebied (€ 9,9 mln voordelig)

In 2022 is € 9,9 mln van het beschikbare budget niet aangewend. De belangrijkste reden ligt in vertraging van het Rijksbeleid en de rijksbrede uitgangspunt voor planvorming. De focus lag op het opstellen van gebiedsplannen, het indienen van versnellingsvoorstellen en uitwerken van no-regret maatregelen.

3. Opgave Stikstof (€ 4,7 mln voordelig)

Het stikstofdossier is dermate complex en aan veranderingen onderhevig, met name ook door rijksontwikkelingen, dat de beoogde middelen voor cofinanciering van Rijksregelingen en voor innovatie niet zijn uitgegeven.

4. Regionale gebiedsagenda's Mobiliteit (€ 2,3 mln voordelig)

In de Regionale gebiedsagenda's Mobiliteit (voorheen Bestedingsplan mobiliteit) zijn bijdragen opgenomen voor regionale infrastructuurprojecten op het gebied van doorstroming en verkeersveiligheid (duurzaam veilig). Het verschil komt voornamelijk door de zogenaamde toekomstig uitvoeringsgerede projecten. Daarvoor is jaarlijks budget beschikbaar maar blijven de aanvragen achter bij de verwachtingen. Voor duurzaam veilig projecten is meer subsidie verleend dan begroot omdat er ook nog aanvragen zijn binnengekomen die oorspronkelijk in 2021 zouden worden ingediend. Het is lastig om deze uitgaven goed te begroten, omdat de provincie afhankelijk is van gemeenten en waterschappen voor het tijdig aanvragen en afrekenen van subsidies, of het melden als dit niet lukt.

5. Mobiliteitsprojecten en onderzoeken (€ 1,6 mln voordelig)

Dit betreft een structureel budget voor onderzoekskosten voor projecten en een incidenteel budget voor eenmalige (begroting)subsidies met dekking vanuit de reserve Bereikbaarheid.

6. Planmatig onderhoud (€ 5,1 mln voordelig)

Op diverse projecten binnen het planmatig onderhoud zijn onder- en overschrijdingen. Overschrijdingen worden veroorzaakt doordat werkzaamheden later/eerder worden uitgevoerd dan gepland.

7. Verschuiving werkzaamheden voor derden (€ 1,1 mln voordelig)

Er zijn minder werkzaamheden voor derden verricht. Dit betreft onder andere de Julius Ceasarbrug (Leiden) en Koudekerksebrug (Alphen aan den Rijn) en de combiboring ter voorbereiding van de oeverwerkzaamheden in traject 6 (Woudwetering). Tegenover deze verlaging van de lasten staan ook minder baten.

8. Verkeersveiligheid (educatie en gedrag) (€ 1,7 mln voordelig)

Vanwege corona zijn er opnieuw minder fysieke bijeenkomsten geweest over verkeersveilig gedrag. Dit is mede veroorzaakt door bezettingsproblemen bij projectleiders.

9. Zero emissie Laadinfra goederenvervoer (€ 1 mln voordelig)

Van de gemeente Alblasterdam is in 2022 geen subsidieaanvraag ontvangen. De aanvraag wordt naar verwachting in 2023 door de gemeente ingediend. Zie ook de baten.

10. Warmteleiding WarmtelinQ (€ 2 mln voordelig)

Voor de realisatie van de warmtetransportleiding WarmtelinQ heeft de provincie besloten een investeringssubsidie van € 81 mln beschikbaar te stellen. De subsidie wordt over een looptijd van enkele jaren in meerdere tranches uitgegeven. In 2022 betrof dit € 8 mln terwijl € 10 mln was begroot.

11. Werklocaties (€ 1,4 mln voordelig)

De subsidieregeling verduurzaming bedrijventerreinen realiseert een onderbesteding van € 1,4 mln met name als gevolg van de stijgende energieprijzen in 2022. Op basis van gestelde criterium dat terugverdientijd van de investering langer dan vijf jaar is, kunnen veel bedrijven geen aanspraak doen op de regeling. De terugverdientijd was in 2022 door hoge energieprijzen veelal korter dan 5 jaar. Wel zijn er in december 2022 nog aanvragen ontvangen voor deze subsidieregeling maar nog niet beschikt voor € 0,7 mln. Conform de verslaggevingsregels worden deze lasten pas in de jaren 2023 verantwoord, waardoor het budget in 2022 niet zichtbaar is besteed. Via de reguliere P&C-cyclus zal de begroting van toekomstige jaren hierop worden aangepast.

12. Restauratie Rijksmonumenten (€ 1 mln voordelig)

In 2022 is voor € 0,5 mln minder uitgegeven aan subsidies voor de restauratie rijksmonumenten dan verwacht. Dit wordt met name veroorzaakt door fasering van een aantal grote restauratieprojecten (restauratie Geertruidehoeve, restauratie Buitenplaats Hodenpijl, restauratie Arcade 2021-2023 en restauratie Bomvrij Hospitaal). Conform de verslaggevingsregels worden deze lasten pas in de jaren 2023 en 2024 verantwoord, waardoor het budget in 2022 niet zichtbaar is besteed. Via de reguliere P&C-cyclus zal de begroting van toekomstige jaren hierop worden aangepast.

Daarnaast is de vrijval van subsidies € 0,5 mln groter dan verwacht bij Najaarsnota 2022, met name veroorzaakt door een grote vrijval op het restauratieproject Huis Dedel.

13. NNN-Gouwe Wiericke (€ 1,4 mln voordelig)

De grootste veroorzaker van de onderuitputting is het doorschuiven van de aankoop van gronden voor het deelgebied de Noordse Buurt ter waarde van € 1,7 mln naar 2023. De reden hiervoor is een lopend onderzoek over een mogelijke vervuiling en hoe hiermee kan worden omgegaan. Overige financiële prestaties zijn in lijn met de verwachting en zijn reguliere kleine afwijkingen t.o.v. prognose 2022 in zowel over- als onderbesteding.

14. NNN-Ecologische Verbindingszones (€ 2,6 mln voordelig)

De afwijking wordt veroorzaakt door:

- Lagere realisatie kosten dan oorspronkelijk ingeschat waar de boekhouding op is aangepast (project Achterwaterschap) (€ -1 mln)
- Bedrag voor betaling van de afwaardering van gronden door RVO is doorgeschoven naar 2023 (project Zuideweg-Zuid) (€ -1 mln)
- Op verzoeken van de initiatiefnemer zijn de te behalen prestaties en de te verrichten activiteiten doorgeschoven naar latere jaren (project Lentevreugd De Horsten) (€ -0,5 mln)
- Een aantal kleine afwijkingen op verschillende projecten € -0,1 mln

15. Natura 2000 (€ 1,1 mln voordelig)

De voortgang in het uitvoeren van maatregelen is vertraagd omdat er geen passende subsidieregeling was in 2022 en er tegelijkertijd geen opdrachten meer verstrekt konden worden. Hierdoor zijn in lijn met het programma Natuur beperkt maatregelen uitgevoerd.

16. Veenweide, Klimaat en Bodemdaling (€ 6,5 mln voordelig)

De onderbesteding heeft voor € 4,7 mln. betrekking op de in 2022 gerealiseerde aankoop van twee veehouderijbedrijven. Deze aankoop is verantwoord als investering terwijl dit in de begroting als exploitatiebudget was opgenomen. Per saldo is dit budget neutraal, ook de baten zijn € 4,7 mln. lager omdat de rijksbijdrage als investeringsbijdrage in de jaarstukken is verwerkt i.p.v. een baat in de exploitatie.

Daarnaast zijn door looptijdwijzigingen en correcties op basis van voortgangsrapportage voor € 1,3 mln (subsidie)lasten naar toekomstige jaren verplaatst. Tenslotte is er voor € 0,5 mln minder lasten gerealiseerd, omdat in 2022 nog niet alle regelingen/brieven vanuit Rijk, (onder andere NPLG) bekend waren waardoor niet alle projecten van start zijn gegaan. Hierdoor is ook de personele lager, dit in combinatie met latere instroom van personeel als gevolg van krapte op de arbeidsmarkt.

17. Subsidieregeling Sociale Woningbouw (€ 3 mln voordelig)

De provincie heeft drie specifieke subsidieregelingen gericht op woonregio's voor sociale woningbouw. Bij de regeling voor de regio Haaglanden geldt dat subsidies verleend zijn met meerjarige subsidielasten. Dit leidt ertoe dat een aanzienlijk deel van de lasten pas in 2023 en daarna tot uiting komen. Voor de Subsidieregeling spreiding sociale woningbouw regio Rotterdamse is aanzienlijk minder aangevraagd dan gelet op het subsidieplafond mogelijk was.

18. Subsidieregeling Senioren Woonvormen (€ 1,1 mln voordelig)

Op basis van het grote aantal subsidieaanvragen is het subsidiebudget voor Senioren Woonvormen in 2022 volledig verleend. De beschikbaar gestelde middelen zijn nog niet door alle subsidieontvangers volledig besteed in 2022. Een deel van de lasten komt in 2023 tot uiting, hierdoor is in 2022 sprake van een onderbesteding.

19. Omgevingsdiensten (€ 2,6 mln voordelig)

In de Najaarsnota 2022 is geanticipeerd op de verwachte fors hogere loonkosten in 2022 voor de omgevingsdiensten veroorzaakt door nieuwe cao's. Hiervoor is, voor het jaar 2022, een extra PZH-bijdrage aan de omgevingsdiensten gereserveerd (€ 0,8 mln) volgens het provinciale indexatiebeleid. De omgevingsdiensten hebben echter de hogere loonkosten in 2022 incidenteel kunnen opvangen binnen de exploitatie van de individuele omgevingsdienst. Hierdoor is deze extra PZH-bijdrage voor het jaar 2022 niet ingezet. Daarnaast zijn in het jaar 2022, van een aantal omgevingsdiensten, afrekeningen van het jaar 2021 (coronajaar) ontvangen. In de Najaarsnota 2022 zijn deze bedragen grotendeels teruggestort naar de Algemene reserve, resterend voordelig bedrag van deze eindafrekeningen 2021 is € 0,4 mln.

Ook is sprake van een onderbesteding op de aanpak bodemlocaties van € 1,2 mln door vertraging in diverse projecten van de omgevingsdiensten.

20. *Subsidies recreatie (€ 1,8 mln voordelig)*

Ten aanzien van de subsidieverlening zijn er een aantal oorzaken waardoor het budget is onderschreden.

- Voor diverse aangevraagde subsidies was de beoordeling eind 2022 nog in behandeling. Dit komt onder andere doordat de openstellingstermijn pas op 31 december 2022 eindigde. Daarnaast kent één openstelling een sluitingsdatum van 31 maart 2023. In de najaarsnota 2022 is hierop geanticipeerd met het verlagen van het budget voor 2022 ten gunste van 2023. Deze gemaakte inschatting blijkt te voorzichtig; voor ongeveer € 0,7 mln van het na Najaarsnota beschikbare subsidiebudget 2022 zullen de lasten in 2023 worden verantwoord.
- Voor € 0,6 mln is sprake van een toegekende looptijdverlenging van een subsidietoekenning waardoor de lasten doorschuiven van 2022 naar 2023 en verder.
- Voor een aantal subsidies is sprake van lagere definitieve vaststelling van de maximale toegekende subsidie wat een voordeel oplevert van ongeveer € 0,3 mln.
- Een aantal subsidieplafonds is niet maximaal aangevraagd € 0,2 mln.

21. *Stelpost nieuw beleid (€ 1,6 mln voordelig)*

Deze stelpost is in 2020 opgevoerd om de rente effecten van geplande uitgaven uit het coalitieakkoord te dekken. In 2022 is deze stelpost niet aangewend.

22. *Stelpost financieringsmodel (€ 2,1 mln voordelig)*

Deze stelpost wordt met ingang van 2023 structureel ingezet ter dekking van het formatie budget (Organisatie). In 2022 is deze stelpost niet aangewend.

Meer uitgegeven dan begroot

23. *Pensioenen GS (€ 2,4 mln nadelig)*

Per 1 januari 2023 zijn de pensioenen voor (gewezen) GS-leden met 12% geïndexeerd. Hierdoor is sprake van een extra last van € 2,4 mln om de voorziening op het juiste niveau te houden.

24. *HWN/OWN aansluiting A15/N3 bijdrage (€ 2,6 mln nadelig)*

Eind 2022 zijn de regels omtrent het activeren van bijdragen in activa van derden door de commissie BBV aangescherpt. Als de door ons gesubsidieerde partij het project waarvoor de bijdrage verstrekt wordt zelf niet activeert, dan mag de subsidieverstrekker dat ook niet doen. In dit geval gaat het om een bijdrage aan Rijkswaterstaat, dat voor de administratie gebruik maakt van het kasstelsel en daarom niets activeert. Het aandeel 2022 van de provinciale bijdrage dient daarom ten laste van de exploitatie te worden gebracht.

25. *Stopzetten N214/N222 (€ 1,7 mln nadelig)*

Om voldoende dekking te vinden in de uitvoering van prioritaire projecten aanleg en verbetering zijn in de kadernota 2023 keuzes gemaakt. De functionele verbeteringen aan de N214 (parallelweg) en de N222 zijn hierdoor stopgezet. De gemaakte voorbereidingskosten worden ten laste van de exploitatie geboekt.

26. *Administratieve correctie afrekening Koningin Julianabrug (€ 1,2 mln nadelig)*

De financiële afwikkeling van de calamiteit aan de Koningin Julianabrug, in eigendom van de gemeente Alphen aan den Rijn, is per abuis begroot op de investeringskredieten. Deze werkzaamheden moeten echter worden verantwoord in de exploitatie. De gemaakte kosten worden volledig doorbelast aan de eigenaar van deze brug. De exploitatiebaten zijn hierdoor ook € 1,2 mln hoger dan begroot.

27. *Houdstermaatschappij Zuid-Holland (€ 1,1 mln nadelig)*

De provinciale stille reserve in de Houdstermaatschappij Zuid-Holland heeft op basis van de concept jaarrekening een negatieve waarde van € 8,2 mln. Om de negatieve stille reserve af te dekken is de in het verleden getroffen voorziening ad € 7,1 mln met € 1,1 mln opgehoogd naar € 8,2 mln.

28. NNN: Overige gebieden (€ 5,1 mln nadelig)

Er was rekening gehouden met de uitbetaling van een tweetal SKNL-subsidies. Verder was de verwachting dat er meer ecologisch advies zou worden uitgevraagd en is er een onderbesteding op de apparaatslasten vanwege de openstaande vacatures (€ -1,4 mln).

Voor de Leenheerenpolder heeft een administratieve overheveling plaatsgevonden van Grond voor Grond naar NNN. Bij het vastleggen van het budget werd er uitgegaan van overdracht in twee tranches, 50% in 2022 en 50% in 2023. Inmiddels heeft de gehele overdracht in 2022 plaatsgevonden met hogere lasten in 2022 (€ 4,3 mln). Ook hebben enkele afwaarderingen van grond en enkele aanvullende strategische grondaankopen plaatsgevonden (€ 2,1 mln).

29. Buitenland van Rhoon (€ 1,9 mln nadelig)

Voor de zomer is een inschatting gemaakt van de dossiers die nog in 2022 tot een notarismoment zouden leiden. Dit is in de vorm van een wijziging in de Najaarsnota doorgeven. Na de zomervakantie bleek dat er toch nog een extra aankoop kon worden gerealiseerd. In 2022 zijn er uiteindelijk meer grondtransacties afgerond hetgeen tot een hogere dan begrote uitgaven heeft geleid (€ 1,9 mln).

30. NNN Grond voor grond (€ 1,2 mln nadelig)

De lasten gemoeid met de aankoop en de afwaardering van grond voor grond zijn € 0,8 mln hoger dan begroot; de verkopen (en de daaruit volgende afwaardering) waren meer/hoger dan begroot. Daarnaast zijn de lasten voor het beheer van grond voor grond € 0,3 mln hoger dan begroot. Tenslotte zijn de lasten voor bedrijfsvoering € 0,1 mln hoger.

31. Wet natuurbescherming en Faunabeheer (€ 2,0 mln nadelig)

De overschrijding wordt veroorzaakt door hogere faunaschade. Dit als gevolg van hogere voedselprijzen, juridische procedures (waardoor op enkele soorten geen beheer uitgevoerd kon worden om o.a. de schade te beperken dan wel te voorkomen). En een toename door met name grauwe ganzen, knobbelzwanen en smienten zijn de tegemoetkomingen in faunaschade wederom fors gestegen ten opzichte van voorgaande jaren.

32. Nazorg stortplaatsen (€ 3,2 mln nadelig)

Een niet begrote dotatie aan de voorziening Nazorg Stortplaatsen van € 3,2 mln als gevolg van tegenvallende beleggingsresultaten in 2022 waardoor een tekort ontstond op de ontwikkeling van de doelvermogens van gesloten stortplaatsen.

Minder baten dan begroot

33. Exploitatie OV (€ 1,6 mln nadelig)

De afwijkingen hebben te maken met het verwerken van de beschikbaarheidsvergoeding en de veranderende vraag naar OV (zie ook de lasten). Het betreft de volgende concessies:

- Drechtsteden, Molenlanden en Gorinchem € 4,3 mln (v)
- Zuid-Holland Noord € -2,9 mln (n)
- Hoeksche Waard & Goeree Overflakkee € -2 mln (n)
- Waterbus € -1,3 mln (n)
- Treindienst Alphen – Gouda € 0,3 mln (v)

34. Regionale gebiedsagenda's Mobiliteit (€ 1,2 mln nadelig)

Regionale Spoorinfrastructuur € 1,2 mln (n). Zie de toelichting bij de lasten.

35. Veenweide, Klimaat en Bodemdaling (€ 5,5 mln nadelig)

De begrote rijksbijdrage voor de aankoop van twee veehouderijbedrijven ad € 4,7 mln is wel gerealiseerd maar als investeringsbijdrage verwerkt i.p.v. een baat op dit beleidsdoel (budgetneutraal, zie lasten).

36. Heffen van opcenten Motorrijtuigenbelasting (€ 4,9 mln nadelig)

De opbrengst van de opcenten wordt gebaseerd op de opgave van de belastingdienst aan het begin van het boekjaar. Halverwege het jaar wordt de verwachte opbrengst aangepast op basis van de ontwikkeling van het wagenpark tot 1 juli, dit is verwerkt in de najaarsnota. De werkelijke opbrengst in 2022 was echter lager dan de opgave van de belastingdienst wat een trendbreuk betekent met de praktijk van de afgelopen jaren.

In 2022 is het totaal aantal auto's in Zuid-Holland vrijwel constant gebleven (van 1.649.479 naar 1.651.343). De daling van de opbrengst komt door een stijging van het aandeel elektrische en hybride auto's in het wagenpark, het absolute aandeel belastbare elektrische auto's is in 2022 gestegen van 31.894 naar 40.904 en vertoont daarmee een stijgende lijn. In eerdere jaren werd een potentiële opbrengstdaling van de opcenten vermeden door een stijging van het absolute aantal ICE-auto's en het stijgende gemiddelde gewicht per auto. Het effect van deze trendbreuk voor de opbrengst van het jaar 2022 is een nadeel van € 4,9 mln.

Meer baten dan begroot

37. Werken voor derden (€ 3,1 mln voordelig)

De baten binnen Beleidsdoel 2-2 bestaan naast de legesinkomsten en verkoop vastgoed geheel uit bijdragen voor werk voor derden.

Op de volgende activiteiten zijn meer baten gerealiseerd dan begroot:

- Samenwerkingsovereenkomst N468 met het Hoogheemraadschap Delfland (€ 0,6 mln);
- Bediening van beweegbare kunstwerken/nacalculatie (€ 0,8 mln);
- Beheer en onderhoud aan het Utrechtse deel van het Merwedekanaal (€ 0,6 mln);
- Voorbereiding van het onderhoud aan de beweegbare kunstwerken in eigendom van de gemeente Delft (€1 mln);
- Uitvoeren diverse kleinere onderhoudsprojecten (€ 0,3 mln).
- De baten (€ 1,3 mln) voor de uitgevoerde calamiteit aan de Koningin Julianabrug (gemeente Alphen aan den Rijn) zijn per abuis begroot op het investeringskrediet. De realisatie van de baten is verantwoord in de exploitatie.

Op de volgende activiteiten zijn minder baten gerealiseerd dan begroot:

- Vertraging van de werkzaamheden op de volgende projecten (€ 1,5 mln). Het planmatig onderhoud aan de Julius Ceasarbrug en de Koudekerksebrug, de combiboring ter voorbereiding van de oeverwerkzaamheden in traject 6 (Woudwetering).

38. Clinsh (€ 1,4 mln voordelig)

Het project EU LIFE CLINSH is afgerond en in 2022 afgerekend. Zie ook de lasten, waarvan een deel al in eerdere jaren verantwoord is.

39. Waterstofbussen (€ 1,2 mln voordelig)

In 2022 zijn van de 20 waterstofbussen inmiddels 19 bussen actief in de dienstregeling van de HWGO-concessie ingezet. Dit heeft ertoe geleid, dat ook 19/20 deel van de ontvangen Rijksbijdrage, conform de gestelde voorwaarde door I&W, in 2022 als bijdrage in de exploitatie verantwoord is.

40. Schaalsprong (€ 2,9 mln voordelig)

In 2022 zijn de voorzieningen voor de verbonden partijen ROM-D en Innovation Quarter met respectievelijk € 0,7 mln en € 2,2 mln verlaagd, Bij ROM-D is geen sprake meer van negatieve stille reserves; hierdoor kan de voorziening worden opgeheven. Bij IQ is de voorziening verlaagd als gevolg van een positief jaarresultaat 2022 en verwatering van het aandeel dat de provincie heeft in IQ.

41. Buitenland van Rhoon (€ 1,9 mln voordelig)

Vanwege hogere lasten op het Buitenland van Rhoon (zie lasten), zijn ook de bijdrage uit rijksmiddelen hoger

42. NNN (€ 1,2 mln voordelig)

De opbrengsten uit verkoop / doorlevering van NNN-areaal zijn hoger dan begroot. De prognose met betrekking tot de te realiseren verkopen / doorleveringen is te conservatief geweest.

43. NNN-grond voor grond (€ 4,9 mln voordelig)

De opbrengsten uit verkoop, pacht en verhuur van provinciaal vastgoed is € 0,1 mln hoger dan begroot. Daarnaast zijn de opbrengsten uit verkoop, pacht en verhuur van groene grond € 4,8 mln hoger dan begroot. De prognose met betrekking tot te realiseren verkopen is te conservatief geweest.

44. Agrarisch natuurbeheer (€ 1,1 mln voordelig)

De EU heeft besloten haar bijdrage aan het agrarisch natuurbeheer te verhogen (zie lasten). Daardoor nemen de baten met € 1,1 mln toe.

45. Boerenlandvogels (€ 1,1 mln voordelig)

De opbrengsten uit verkoop / overdracht van weidevogelkerngrond zijn € 1,1 mln hoger dan begroot. De prognose met betrekking tot te realiseren verkopen is te conservatief geweest.

46. POP 3 (€ 1,4 mln voordelig)

Met betrekking tot de POP maatregelen zijn hogere bijdragen van de EU en van overige derden ontvangen. (zie lasten) Daarnaast is er een niet geplande bijdrage uit de EU ontvangen voor de POP3 uitvoeringskosten. (zie lasten)

47. WABO leges (€ 4,4 mln voordelig)

De provincie heft leges op de zogeheten BRIKS-taken (bouwen, reclame, inritten, kappen, slopen) van de omgevingsvergunning voor die bedrijven waarvoor de provincie op grond van de milieuwetgeving bevoegd gezag is. Binnen de legesverordening is er sprake van kruissubsidiëring. In 2022 waren er meer grote bouwaanvragen dan kleinere waardoor er een hogere opbrengst is dan geraamd.

48. Specifieke uitkering Tijdelijke regeling bodemopgaven 2022 (€ 3 mln voordelig)

Over 2022 ontving de provincie een specifieke uitkering Tijdelijke regeling bodemopgaven 2022 ter overbrugging in verband met lopende bestuurlijke onderhandelingen over een nieuw convenant Bodem en Ondergrond. Het doel van deze uitkering is om nieuwe bodemkwaliteitsopgaven op te pakken in samenwerking met de vijf omgevingsdiensten.

49. Provinciefonds (€ 4,1 mln voordelig)

De uitkering uit het provinciefonds is op basis van de Decemercirculaire € 4,1 mln hoger dan verwacht. Dit komt voornamelijk door de volgende 3 effecten:

- Een meevaller uit het BTW compensatiefonds van € 7 mln;
- Bepaalde rijksuitgaven zijn uitgesteld, hierdoor daalde het accres met € 4 mln;
- Beschikbaar gesteld € 1 mln voor het programma natuur.

50. Afrekening Merwedekanaal (€ 1,4 mln voordelig)

Op 29 november 2021 heeft het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties (BZK) aan de provincie Utrecht een voorstel uitgebracht over de provinciale verrekening herindeling Vijfheerenlanden. Dat voorstel is in december 2021 door het college van Utrecht vastgesteld, waarna in 2022 de financiële afwikkeling plaats kon vinden. Na de onderliggende verrekeningen tussen Utrecht en Zuid-Holland resteert € 1,4 mln in de voor de

herindeling Vijfheerenlanden getroffen voorziening. Dit bedrag valt uit de voorziening vrij ten gunste van de algemene middelen.

Overige verschillen

51. Overige verschillen < € 1 mln diverse ambities (€ 23,6 mln voordelig)

Binnen de diverse ambities zijn er meerdere afwijkingen kleiner dan € 1 mln, deze staan toegelicht in de 3e vraag ("wat heeft het gekost?") binnen de betreffende ambities.

52. Verrekening gesloten systemen Bereikbaarheid en Groen / overige bestemmingsreserves (€ 26,1 mln nadelig)

Conform het coalitieakkoord en de financiële verordening wordt het saldo van de gesloten systemen Bereikbaarheid (€ 16,9 mln voordelig) en Groen (€ 3 mln voordelig) voor dat doel in de bestemmingsreserves opgevangen. Het restant wordt veroorzaakt door de mutaties in andere bestemmingsreserves.

De financiële positie van de provincie Zuid-Holland

In voorgaande paragrafen is vooral ingegaan op de inkomsten en uitgaven. Hieronder gaan we in op de bezittingen en schulden van de provincie.

Wat is een balans:

Bezittingen en schulden worden weergegeven op de balans. In een sterk vereenvoudigde en fictieve vorm ziet dat er als volgt uit:

Activa		Passiva	
Bezittingen (zoals wegen, fietspaden)	100	Eigen vermogen (zoals reserves)	70
Geld op de bank	10	Vreemd vermogen (schulden zoals leningen)	40
Totaal	110	Totaal	110

In het jaarrekening-deel van het jaarverslag wordt in detail ingegaan op ieder van bovenstaande posten. In het vervolg van dit financieel beeld geven we een toelichting op het eigen vermogen en een deel van het vreemd vermogen. Allereerst geven we een toelichting op de samenhang tussen schulden, inkomsten en reserves.

Netto schuldquote en de relatie tussen inkomsten, schuld en reserves.

De netto schuldquote geeft de mate aan waarin een organisatie in staat is om de schulden terug te betalen. De hoogte van de schuld die de provincie kan dragen, hangt af van de hoogte van de inkomsten. De netto schuldquote wordt grofweg berekend door onze leningen minus ons geld op de bank (dit noemen we netto schuld), te delen door de jaarlijkse inkomsten.

In de Financiële verordening 2021 is besloten om voor een aantal kengetallen, waaronder de schuldquote, signaleringswaarden vast te stellen bij de kadernota.

Ook in 2022 zien we dat de provincie heeft geïnvesteerd en daarvoor leningen heeft aangetrokken. De komende jaren zal er vanwege de geplande investeringen meer geleend moeten worden. Als provincie hebben we veel reserves, maar eigen vermogen in de vorm van reserves is geen geld dat je voor investeringen kunt uitgeven. Met andere woorden, als we willen investeren dan zullen we geld moeten lenen. De netto schuldquote zal hierdoor de komende jaren verder stijgen.

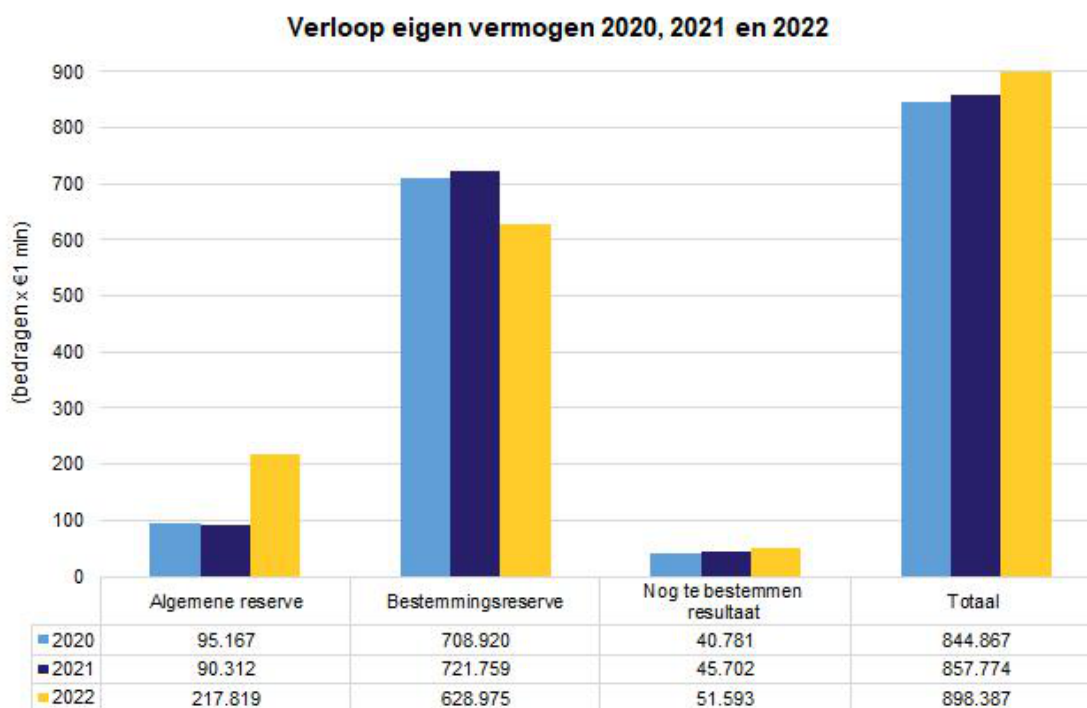
In de oorspronkelijke Begroting 2022 is rekening gehouden met het aantrekken van nieuwe vaste leningen tot een bedrag van € 256 mln. Hierdoor zou de schuldquote van de provincie Zuid-Holland in 2022 met enkele tientallen procenten zijn gestegen. In werkelijkheid was, door onderuitputting, de liquiditeitsbehoefte niet zo groot en is in 2022 de post langlopende schulden opgelopen met in totaal € 56 mln (€ 100 mln nieuwe leningen en € 44 mln

aan aflossingen). Desalniettemin is de netto schuldquote ten opzichte van de Jaarrekening 2021 met 2,5% gedaald. De afname is te verklaren door de grote stijging van de inkomsten uit het provinciefonds bij de Meicirculaire (nieuw kabinetsbeleid en inflatie). Ten opzichte van de Begroting 2022 ligt de schuldquote beduidend lager omdat de schuld minder is gestegen dan begroot. Dit is het gevolg van onderuitputting bij investeringen, verstrekte subsidies, uitbesteed werk en andere exploitatiekosten.

Voor een verdere toelichting verwijzen wij u naar de [paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing](#) en de [paragraaf Financiering](#).

Eigen vermogen en reserves

In onderstaand overzicht is de ontwikkeling van het eigen vermogen vanaf 2020 zichtbaar gemaakt.

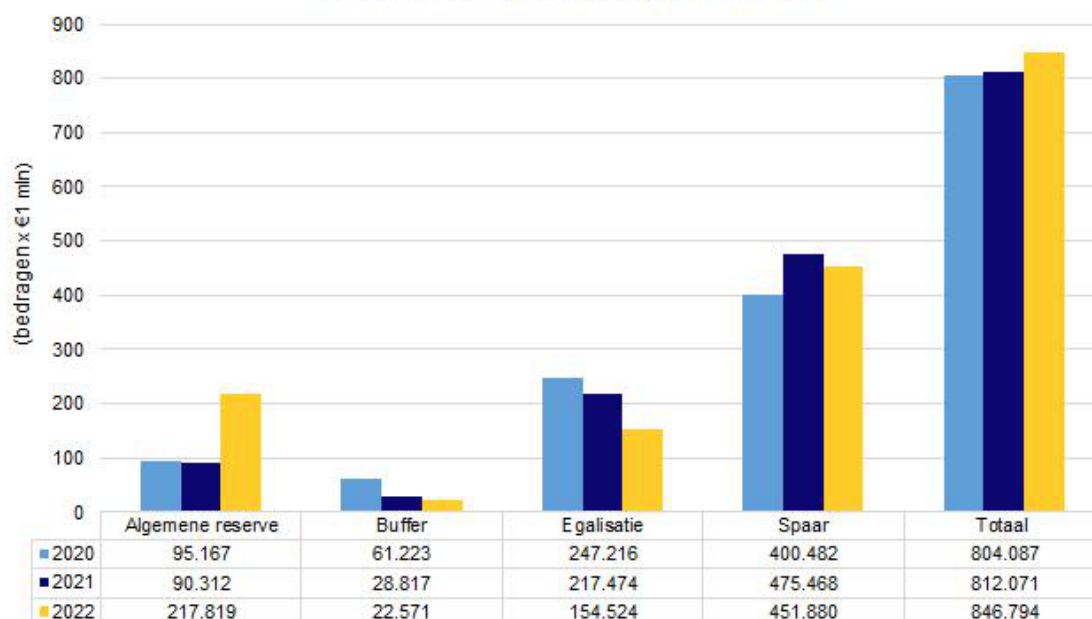

Per saldo neemt het eigen vermogen met € 40,6 mln toe van € 857,8 mln ultimo 2021 naar € 898,4 mln ultimo 2022. De Algemene reserve neemt in 2022 toe van € 90,3 naar € 217,8 mln. Deze toename van € 127,5 mln bestaat uit het voordelig rekeningresultaat 2021 (€ 45,7), de begrote vrijval van de bestemmingsreserve 'Begrotingssaldo 2024-2031' (€ 69,4 mln) en de begrote tussentijdse resultaten in 2022 ad € 12,4 mln. De bestemmingsreserves zijn in 2022 met € 92,8 mln afgenomen door de eerdergenoemde vrijval van de reserve 'Begrotingssaldo 2024-2031' (€ 69,4 mln) en gepleegde inzet ten laste van de reserves Natuur Netwerk Nederland, Mobiliteit, Warmtelinq en Versterking economie.

De verschillende functies van reserves

Binnen de provincie Zuid-Holland kennen we naast de Algemene reserve om risico's op te vangen (bufferfunctie) ook bestemmingsreserves met een bufferfunctie. Binnen de bestemmingsreserves maakt de provincie daarnaast een onderscheid naar reserves die dienen om pieken en dalen in de exploitatie op te vangen (egaliseringsfunctie) en reserves die dienen om in de toekomst een bepaalde prestatie te realiseren (spaarfunctie). In onderstaand overzicht is de verhouding zichtbaar tussen de verschillende reservefuncties.

Reserves naar functie 2020, 2021 en 2022

De meeste reserves bij de provincie Zuid-Holland zijn bedoeld om in de toekomst een bepaalde prestatie te realiseren (spaarfunctie) of om pieken en dalen in de exploitatie op te vangen (egalisatie). Daarnaast is in een aantal gevallen besloten om een aparte risicoreserve te vormen voor sommige risico's zoals het Energiefonds en InnovationQuarter. De overige risico's zijn opgenomen in de [paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing](#) en voor die risico's wordt € 34,7 mln van bovenstaande Algemene reserve als minimum weerstandsvermogen aangehouden.

De afname in de egalisatiereserves ten opzichte van 2021 wordt met name veroorzaakt door de vrijval van de reserve Begrotingssaldo 2024-2031 (€ 69 mln), zoals gemeld in de Kadernota 2022. De egalisatiereserve Beheer en onderhoud is per saldo toegenomen met bijna € 20 mln, terwijl de reserve Natuur Netwerk Nederland per saldo is afgenomen met ruim € 11 mln.

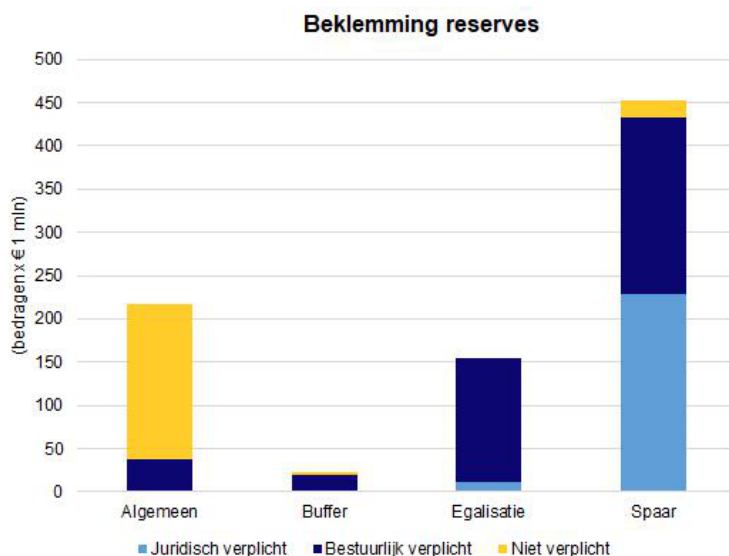
De spaarreserves zijn in totaal afgenomen met € 24 mln door bestedingen in de reserves van met name Mobiliteit (€ 7 mln), Warmteliq (€ 7 mln) en versterking economie (€ 6 mln). De resterende € 3 mln betreft bestedingen in de diverse overige reserves.

Alle mutaties in reserves worden toegelicht in het [Bijlage 1](#).

Beklemming reserves

Onder beklemmdheid wordt verstaan: het bestemmen van (gereserveerde) middelen door het aangegaan zijn van juridische verplichtingen en door gemaakte bestuurlijke afspraken die nog niet tot uitvoering zijn gebracht.

Van het totaal aan reserves van de provincie Zuid-Holland is het grootste deel juridisch of bestuurlijk verplicht en daarmee beklemmd. Het totaal beeld is als volgt:

Uit bovenstaand overzicht blijkt ook dat voor een deel van de reserves geen bestuurlijke of juridische verplichting bestaat, waardoor we deze reserves als niet verplicht c.q. onbeklemd zien. De belangrijkste onbeklemden delen hebben betrekking op de algemene reserve voor € 180,4 mln en de reserve bereikbaarheid voor € 17,2 mln. In Bijlage 1 is per reserve toegelicht of en waarom reserves beklemd zijn. Daarnaast is per reserve, indien van toepassing, aangegeven of er plannen zijn voor de onbeklemden delen van de reserve waarvoor nog geen bestuurlijke of juridische verplichting is aangegaan.

Doeluitkeringen en overlopende passiva (OVP)

De provincie ontvangt subsidies van derden, met een specifiek bestedingsdoel. Als dit doel met minder middelen gerealiseerd kan worden, geldt in een aantal gevallen een terugbetalingsverplichting. Als deze subsidies niet in het jaar van ontvangst voor dat doel worden uitgegeven, worden ze als OVP (Overlopend passief) opgenomen op de balans.

De omvang van de OVP's is het afgelopen jaar nagenoeg ongewijzigd gebleven (toename van € 173,6 mln ultimo 2021 naar € 173,7 mln ultimo 2022). De grootste ontvangen subsidies onder de OVP's zijn die voor Uitvoeringsprogramma Natuur (€ 9,6 mln), Flexpool Rijksbijdrage (€ 8,6 mln) en Bodem (€ 7,5 mln). De belangrijkste afname betrof de PMR 750 ha (€ -14,6 mln) en BUD (€ - 5,5 mln). Een volledig overzicht van OVP's is opgenomen bij de [Vlottende passiva](#) als onderdeel van de balans. Daarnaast zijn de OVP's nader toegelicht in [Bijlage 3](#).

Voorzieningen

Per saldo zijn de voorzieningen met € 5,0 mln afgenomen tot een totaal van € 27,6 mln.

Er is voor € 8,2 mln aan de voorzieningen toegevoegd en voor € 13,2 mln onttrokken of vrijgefallen. De grootste stortingen betreft Fonds Nazorg (€ 3,2 mln) en Pensioenen GS (€ 2,7 mln in verband met indexaties) Bij de onttrekkingen vormt de voorziening Vijfheerenlanden (€ 4,7 mln) de grootste post. In de Staat van voorzieningen en [Bijlage 2](#) wordt in detail ingegaan op de voorzieningen.

Duurzame ontwikkeling

Biodiversiteit, klimaat en circulair zijn de drie samenhangende duurzaamheidsthema's waarover we in deze rapportage terugblikken. Rapportages op de afzonderlijke onderwerpen vindt u in de betreffende hoofdstukken terug. Onder dit kopje 'duurzame ontwikkeling' blikken we terug op de hoofdlijn en plaatsen we onze activiteiten op het gebied van duurzaamheid in breder perspectief.

Biodiversiteit, klimaat en circulair spelen in alle provinciale opgaven een grote rol. Een biodivers, klimaatbestendig, energieneutraal en circulair Zuid-Holland is alleen realistisch wanneer we daar vanuit elk van onze opgaven aan bijdragen. Dat doen we op veel terreinen, zoals duurzame inkoop, klimaatadaptief en natuurinclusief bouwen en de inzet op circulaire energietransitie.

De aandacht voor duurzaamheid in ons provinciale beleid is groeiende. De verschillen tussen de afzonderlijke programma's zijn daarbij groot: zo is het provinciale beleid voor klimaatadaptatie en energietransitie (klimaatmitigatie) al goed ingebed in ons dagelijkse werk. Bij circulaire transitie hebben we forse stappen gezet met de ambitieagenda 'Circulair verbonden'. Aandacht voor biodiversiteit in ons werk door natuurinclusief beleid is nog pril. We werken toe naar een agenda natuurinclusief om hier richting aan te geven.

Elk van de duurzaamheidsthema's gaat over transities waarbij het huidige lineaire, fossiele regime plaats gaat maken voor een nieuw circulair en hernieuwbaar regime. Dat is een proces van decennia. Het zijn bovendien fundamentele transitie naar een grotendeels onbekende toekomst waarvan geen blauwdrukken bestaan of marsroutes voor uit te tekenen zijn. De transitie naar een toekomstbestendig Zuid-Holland vraagt om innovatie en om een permanent lerende organisatie.

Kansen liggen in de overlaps tussen de verschillende beleidsthema's. Zo is voor een toekomstbestendige landbouw circulariteit een deel van de oplossing en biedt deze kansen voor vergroting van de biodiversiteit en klimaatbestendigheid van onze provincie. Een ander voorbeeld zien we in toekomstbestendige woningbouw, waarbij circulaire, natuurinclusieve en klimaatneutrale technieken hand in hand gaan met de versnellingsopgave. Het jaar 2022 stond daarbij in het teken van onderkennen en verkennen van deze dwarsverbanden.

Ambities

Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland

De provincie verbindt

De provincie vervult diverse rollen en taken als middenbestuurslaag tussen Europa, Rijk en gemeenten. De provincie is de bestuurslaag bij uitstek om bovenregionale vraagstukken op te pakken. Bijvoorbeeld op het gebied van milieu, recreatie en vervoer en voor alles wat de verbinding brengt tussen dorp en stad. De provincie is ook bij uitstek in staat om afstemming en verbinding tussen gemeenten te stimuleren. De provincie heeft vanuit haar bovenregionale rol zicht op maatschappelijke vraagstukken en de onderlinge verbanden, trends en best practices.

Complexe opgaven voor openbaar bestuur

De opgaven waar het openbaar bestuur voor gesteld staat, zijn de afgelopen jaren onmiskenbaar complexer geworden. Vooral de transitieopgaven, zoals sociaal domein, energietransitie en klimaatadaptatie, vragen om meer integraliteit en samenwerking tussen overheden en met de samenleving. Er wordt om oplossingen gevraagd, terwijl tegelijkertijd het probleem zich nog ontvouwt. Achteraf kunnen we pas vaststellen wat heeft gewerkt. Met de decentralisatie van taken (decentralisaties sociaal domein, straks Omgevingswet) zijn opgaven en bevoegdheden bovendien naar het lokaal niveau gebracht. De (financiële) verantwoordelijkheid van gemeenten is hierdoor fors toegenomen. Dit vraagt ook op lokaal niveau om meer kennis, expertise, betrokkenheid van de samenleving en een solide financiële huishouding om een bijdrage te kunnen leveren aan de maatschappelijke opgaven. Zonder een goed functionerende democratie en bestuur en sterke gemeenten die hun taken goed kunnen uitvoeren gaat het niet lukken om de grote maatschappelijke opgaven te realiseren.

We streven naar een effectief bestuur

Wij investeren in behoud en verbetering van de kwaliteit van het openbaar bestuur en onze democratie. Voor een goed werkende democratie zijn lokale en regionale media belangrijk. We streven ernaar dat het vertrouwen van inwoners in het openbaar bestuur groeit of op zijn minst gelijk blijft. Een goed openbaar bestuur begint bij onszelf. We staan voor effectief eigen bestuur, waarbij effectieve samenwerking op alle niveaus (met collega-overheden, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen, inwoners, PS-GS, regionaal, landelijk en Europees) het uitgangspunt is. Samen geven we vorm aan de identiteit van Zuid-Holland: veelzijdig, inclusief en vernieuwend. We vinden het belangrijk om zaken sneller uit te voeren. De opgaven zijn vaak complex. We betrekken daarom onze inwoners, organisaties en bedrijfsleven vroegtijdig bij besluitvorming. We stellen ons open en met vertrouwen op voor initiatieven vanuit de samenleving. We maken ruimte voor verschil, experimenten en maatwerk. Participatie verschilt per onderwerp en rol die we als provincie hebben. De volksvertegenwoordiging blijft het laatste woord houden. Wij zijn constructief, maar zijn ook duidelijk als iets niet kan.

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel 1-1 Beter Bestuur

Vanuit onze verantwoordelijkheid als provincie voor de kwaliteit van het openbaar bestuur in Zuid-Holland is het afgelopen jaar samen met de Zuid-Hollandse gemeenten en waterschappen gewerkt aan behoud en versterking van de kwaliteit van het openbaar bestuur. De kwaliteit van het openbaar bestuur vraagt onze voortdurende aandacht. Overheden hebben een hoge kwaliteit van bestuur als deze:

- Visie en ambitie hebben en over voldoende slagkracht beschikken om opgaven te realiseren (*effectief en presterend*);
- In verbinding staan met en in staat zijn om te luisteren naar elkaar, hun inwoners, ondernemers en maatschappelijk middenveld (*responsief en verbonden*);
- Betrouwbaar, transparant, (democratisch) legitiem en integer handelen (*robuust & integer*);
- Met elkaar en anderen leren, innoveren en durven te experimenteren om oplossingen te vinden voor complexe transitieopgaven (*lerend en innoverend*).

Deze vier lijnen staan centraal in het programma 'Beter Bestuur' dat we samen met onze bestuurlijke partners (gemeenten, Rijk, gemeenschappelijke regelingen, waterschappen) ontwikkelden en uitwerken. Het programma draagt bij aan kwaliteitsverbetering van het openbaar bestuur in Zuid-Holland, een kerntaak van de provincie. Het programma bevat de accenten die we binnen deze opgave leggen, inclusief de uitvoering van onze wettelijke taken (zoals bijvoorbeeld financieel en interbestuurlijk toezicht). Dit programma is in het voorjaar van 2020 vastgesteld. Eenmaal per jaar rapporteren wij over de voortgang aan Provinciale Staten langs de vier genoemde lijnen.

Ook voor onze provinciale organisatie werken we langs de vier genoemde lijnen aan versterking van het provinciale bestuur. We nemen hierbij de leerpunten uit de terugblik over de vorige collegeperiode als uitgangspunt. Resultaat en voortgang toetsen wij regelmatig met het klanttevredenheidsonderzoek en het reputatieonderzoek.

Beleidsdoel 1-2 Sterke Samenleving

Maatschappelijke ontwikkelingen zijn in toenemende mate verweven, complex en ambigu. Een aanpak met standaardoplossingen en vaste procedures werkt niet. Vanuit de eigen bovenregionale rol heeft de provincie zicht op verwevenheid in vraagstukken, trends en best practices. Vanuit die rol ontwikkelen we kennis en verbinden we partners.

In een sterke samenleving zijn overheden en bestuur in staat om zich aan te passen aan de eisen van deze tijd. Als zij dat niet doen, voelen verschillende groepen mensen zich niet meer betrokken bij onze samenleving en democratie. We vinden het daarom belangrijk dat inwoners zich vertegenwoordigd weten en ruimte hebben voor participatie, zowel digitaal als fysiek. Dat vraagt van de hele provinciale organisatie om een alerte en lerende houding, die de energie en het oplossend vermogen uit de samenleving weet te benutten. We maken daarbij tijdig en transparant keuzes in het participatieproces en hanteren daarbij het '[participatiekompas](#)'. We willen de kracht van de samenleving versterken door:

- onze inwoners, organisaties en bedrijfsleven vroegtijdig te betrekken bij besluitvorming en open te staan voor initiatieven vanuit de samenleving;
- inzicht en kennis over maatschappelijke vraagstukken en 'best practices' te ontwikkelen en te delen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 1-1 Beter Bestuur

Beleidsprestatie 1-1-1 Sterke gemeenten

In 2022 liepen de coronabesmettingen steeds verder terug en werden de coronamaatregelen afgebouwd. Na een periode van lockdowns en beperking op samenkomsten ging de samenleving langzaam steeds meer open en konden men elkaar weer opzoeken en ontmoeten. Een wezenlijk onderdeel om aan vertrouwen te werken en (samenwerkings)relaties op te bouwen. In 2022 zijn we dan ook weer volop aan de slag gegaan om, samen met gemeenten, waterschappen en maatschappelijke organisaties, te werken aan de kwaliteit van het openbaar bestuur. In de [rapportage Beter Bestuur](#) (december, 2022) staat de volledige inzet en verantwoording beschreven van de gedane acties. Een beknopte weergave van enkele acties uit de vier programmalijnen:

Effectief en presterend

In 2022 zijn diverse regionale agenda's en aanvragen voor Regio Deals ondersteund. Bijvoorbeeld in de Duin- en Bollenstreek en Zuid-Hollandse Delta. Met de gemeente Delft is het voorstel 'De kracht van Delfts Blauw verzilveren' samen aangeboden aan de Rijksoverheid. Verder is een inventarisatie naar de

arbeidscapaciteitsproblemen bij gemeenten afgerond en hebben we met raad en daad het gemeentelijke herindelingsproces van Voorne aan Zee bijgestaan. Dat blijven we uiteraard doen.

Responsief en verbonden

In 2022 is na het einde van de lockdowns veel ingezet op (hernieuwde) kennismakingen en relaties. Zo zijn na de gemeenteraadsverkiezingen direct, over heel Zuid-Holland verspreid, een aantal 'Zuid-Holland Ontmoet' bijeenkomsten georganiseerd om nieuwe gemeenteraadsleden kennis te laten maken met de provincie, en andersom. Ook is onder andere een veel gewaardeerde bijeenkomst georganiseerd voor vertrekkende en nieuwe wethouders. Verder is eind 2022 het [onderzoek 'Participatie en Vertrouwen'](#) afgerond. Dit onderzoek, uitgevoerd door de Open Universiteit in opdracht van de provincie Zuid-Holland en in samenwerking met het Kennisknooppunt Participatie, onderzoekt de vermeende relatie tussen participatie en vertrouwen in het openbaar bestuur. Het onderzoek richtte zich specifiek op decentrale overheden.

Robuust en integer

Ook in 2022 is de druk op de decentrale overheden onverminderd groot gebleven. Voor en na de kabinetsformatie is er contact geweest met het Rijk om de (financiële) positie van decentrale overheden onder de aandacht te brengen en te pleiten voor betere interbestuurlijke en financiële verhoudingen. Het afgelopen jaar hebben we ons ook in IPO-verband hiervoor ingezet. We willen als provincie Zuid-Holland hierin een agenderende en initiërende rol spelen. Tegelijkertijd blijven wij gemeenten steunen en helpen door goede voorbeelden en handvatten te delen om met de financiële onzekerheden om te gaan, zoals in onze Focus op Financiën-bijeenkomsten. Tot slot is er in 2022 ook een start gemaakt met de aanpak om kleine(re) gemeenten meer weerbaar te maken tegen ondermijning en oneigenlijke druk.

Lerend en innoverend

In 2022 is het kennis- en netwerkplatform ['Zuid-Holland Academie'](#) gelanceerd. Via dit platform voor volksvertegenwoordigers, bestuurders en ambtenaren worden bijeenkomsten en webinars georganiseerd waarbij leren centraal staat en kennis en ervaringen uitgewisseld kunnen worden. Een voorbeeld hiervan is het webinar voor nieuwe raadsleden over 'grip op regionale samenwerking'. Met dit platform is een stevige basis gelegd om ook de komende jaren een kennisdelende en verbindende rol te spelen. Daarvoor is in 2022 ook de 'Leergang Zuid-Holland; Taaie Thema's en Duivelse Dilemma's' georganiseerd. In meerdere modules gingen bestuurders, directieleden, leidinggevendenden, en jonge medewerkers van decentrale overheden in Zuid-Holland aan de slag om van en met elkaar te leren.

Beleidsprestatie 1-1-2 Vitaal provinciaal bestuur

Europa en internationale aangelegenheden

De oorlog in Oekraïne heeft een grote impact op Europa en de wereld. Vrede, stabiliteit en voedselzekerheid in Europa is hierdoor geen vanzelfsprekendheid meer. Daarnaast blijft de maatschappelijke en economische impact van de Covid-19 pandemie voelbaar. Deze geopolitieke situatie is van sterke invloed op de samenwerking in de EU. Zo lanceerde de Europese Commissie in mei 2022 het REPowerEU-plan waarmee zij een duidelijk signaal gaf om zo snel mogelijk onafhankelijk te worden van Russisch gas en duurzaamheid en diversificatie van energiebronnen te versnellen. De Commissie benadrukt dat de energie- voedsel- en klimaatcrises de noodzaak voor de eerder ingezette groene en digitale transitie alleen maar doen toenemen, zoals al vermeld staat in de EU Green Deal. Dit vraagt om een andere en meer integrale aanpak dan men uit het verleden gewend is.

Ook in de internationale inzet van de provincie zien wij steeds meer integraliteit ontstaan, provinciale opgaven werken steeds vaker aan een gemeenschappelijke, internationale inzet. Zoals bij de transitie van het Haven Industrieel Complex, of om zorg te dragen voor een duurzame en gezonde leefomgeving. Hierdoor sluiten wij ook steeds gemakkelijker aan bij de agenda's van de Europese Commissie. Zo werkt de provincie met de economische clusters samen aan een versnelling van de transitie naar een duurzame, digitale en inclusieve

economie. De internationale inzet tuinbouw heeft circulair als belangrijk element en binnen de ruimtevaart speelt digitalisering een belangrijke rol.

De samenwerking met onze partners in binnen- en buitenland is onderhouden en versterkt. Zo bleven we de provinciale inzet afstemmen met onze regionale partners vanuit de overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen, zoals met havenbedrijf Rotterdam. Ook binnen multilaterale en/ of thematische netwerken werden de Zuid-Hollandse belangen behartigd, zoals binnen het Vanguard Initiative of het Europees Chemisch Netwerk. Via bilaterale samenwerking met Vlaanderen en Noordrijn-Westfalen vinden we gelijkgestemde regio's die met vergelijkbare maatschappelijke opgaven geconfronteerd worden. In Brussel werken we samen met Nederlandse provincies, maar ook andere Europese regio's om de Zuid-Hollandse belangen te behartigen bij de Europese instellingen.

We werken samen met partners buiten de Europese Unie waar een concrete vraag vanuit het bedrijfsleven ligt, met aandacht voor gevoelige kwesties. In 2022 is er veel aandacht geweest voor de geopolitieke en mensenrechtensituatie in China en wat dit betekent voor de economische activiteiten die de provincie onderneemt. Provinciale Staten heeft naar aanleiding daarvan het Kader voor de Relatie met China vastgesteld. Daarin is verankerd hoe de provincie economische risico's beheerst en mensenrechten meeneemt in de relaties die de provincie onderhoudt met China.

De impact van de EU-subsidies op onze regio is niet te onderschatten. Dit jaar werden de laatste cijfers voor de afgelopen EU-programmaperiode (2014-2020) bekend. In totaal hebben 2497 unieke Zuid-Hollandse partners deelgenomen aan in totaal 5470 EU-projecten. Gezamenlijk hebben deze partners in totaal ruim € 2,5 mld aan EU-middelen ontvangen.

De huidige EU-programmaperiode (2021-2027) is in volle gang. Voor Zuid-Holland volgen wij nauwgezet de kansen die dit biedt voor de verschillende opgaven. Via de Groeiagenda wordt de regionale inzet richting nationale en Europese fondsen gecoördineerd. Dit doen wij vanuit onze rol als aanjager in de regio. In dat kader heeft de provincie ook het Regionaal Afstemmingskader Europese Fondsen verder vormgegeven. Dit is nu een actief regionaal netwerk waarbinnen de provincie aankomende projectvoorstellen van regionale partners afstemt en koppelt met de komende openstellingen aan de hand van de provinciale EU Call Kalender.

In de paragraaf EU-subsidies staat omschreven welke rollen wij als provincie innemen op EU-programma's en wat dat betekent voor onze inzet.

IPO

Het Interprovinciaal Overleg (IPO) heeft in 2022 de gezamenlijke belangen van de provincies in 'Den Haag', naar het Rijk, en 'Brussel', naar de Europese Unie, behartigd. In de verschillende bestuurlijke adviescommissies van het IPO bepalen de 12 provincies gezamenlijk hun standpunten op de diverse dossiers. Voorbeelden van grote dossiers van de afgelopen periode zijn: spreidingswet Asiel, de Omgevingswet en de provinciefinanciën. Concreet bestaat de lobby uit bestuurlijke overleggen met de departementen en brieven aan de Tweede Kamer. Met het traject Rol in de Ruimte wordt in het IPO stilgestaan bij de rol en positie van de provincies in de 3 grote transitie in de fysieke leefomgeving: wonen/bereikbaarheid, natuurlijk/landbouw/stikstof en energie/klimaat. De randvoorwaarden die nodig zijn voor de provincies om hun rol te pakken hebben betrekking op wetgeving en financiën, en hiervoor is en wordt herhaaldelijk aandacht gevraagd bij het Rijk. Alle Zuid-Hollandse gedeputeerden hebben het afgelopen jaar deelgenomen aan de thematisch georganiseerde bestuurlijke adviescommissies. Gedeputeerde Baljeu heeft zitting in het IPO-bestuur namens Zuid-Holland en cdK Jaap Smit is de voorzitter van het IPO.

Weerbaarheid tegen ondermijning en Bibob

Weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit is een urgent maatschappelijk vraagstuk. De vermenging van boven- en onderwereld is een gevaar voor onze rechtsstaat en vermindert het vertrouwen in de overheid. De

provincie wil misbruik van de provinciale faciliteiten en regelgeving voorkomen en past daarvoor ondermeer de Wet Bibob toe. Dat vraagt om bewustzijn van risico's en beheersmaatregelen. In 2022 hebben wij hierop opnieuw ingezet met presentaties bij vakafdelingen en in het inwerkprogramma voor nieuwe medewerkers. Daarnaast hebben wij onderzoeken uitgevoerd op de gebieden die de Wet Bibob ons toestaat.

Binnen het samenwerkingsverband Regionale Informatie Expertise Centrum (RIEC) hebben wij een samenwerkingsagenda opgesteld en uitgevoerd. Daarin zetten we in op versterking van de informatiepositie van de partners, kennisvermeerdering en de bouw van netwerken. We werken expliciet samen op de thema's Bibob, ondermijning in het buitengebied (bedrijventerreinen, land- en tuinbouw en vakantieparken) en weerbaar bestuur. Mede naar aanleiding van zorgen bij de rijksoverheid over een mogelijk waterbedeffect, hebben wij een enquête onder de Zuid-Hollandse gemeenten uitgevoerd over de wijze waarop en de mate waarin zij de Wet Bibob toepassen. We hebben daarmee een beeld opgehaald hoe zij het Bibob-beleid vormgeven en uitvoeren en waar kansen en knelpunten liggen. We gebruiken de uitkomsten van de enquête om gemeenten te ondersteunen en samenwerking te stimuleren. We zijn gestart door een netwerkbijeenkomst te organiseren waarbij gemeenten in de gelegenheid zijn gesteld om met elkaar te verbinden en kennis te delen over Bibob-vraagstukken.

In het kader van de actieagenda vitale vakantieparken zijn wij samen met BZK en de andere provincies een traject gestart om gemeenten te helpen de BAG registratie (Basisregistratie Adressen en Gebouwen) van recreatieobjecten op orde te brengen. De aanbevelingen uit eerder onderzoek naar ondermijnende criminaliteit in het buitengebied, de land- en glastuinbouw, heeft geleid tot een actieagenda waarin we met gemeenten en andere partners werken aan een informatiebeeld, bewustwording en stimulering van meldingsbereidheid en kwetsbaarheid bij ondernemers voorkomen. Wij hebben bijgedragen aan de aanpak van ondermijning op bedrijventerreinen, met een training voor BOA's en 2 kennisbijeenkomsten voor gemeenten.

Wij participeren in diverse interprovinciale netwerken over Bibob en weerbaarheid om alert te zijn op wat er in het land speelt en om af te stemmen over interbestuurlijke samenwerkingstrajecten. Denk aan het programma Zicht op Ondernijning, de BAG-registratie van recreatieobjecten en de impuls gelden Weerbaarheid kleinere gemeenten. We helpen ook een toolbox Weerbare provincies vorm te geven.

Public Affairs

Het is belangrijk dat wij goed mogelijk op de hoogte zijn van ontwikkelingen in de landelijke politiek. Zo kunnen landelijke ontwikkelingen ook meegenomen worden op thema's die relevant zijn voor de provincie Zuid-Holland. Ook zetten wij ons in voor de behartiging van het provinciaal belang bij onder andere de Tweede Kamer. Zo is er actief inbreng geleverd op thema's als stikstof/NPLG, mobiliteit en wonen. Waar mogelijk werken we samen met het IPO of individuele provincies om onze boodschappen kracht bij te zetten. Ook werken we aan versterking van de relaties tussen de provincie en Zuid-Hollandse gemeenten en organisaties, zodat we het Zuid-Hollandse belang zo sterk mogelijk kunnen neerzetten.

Programma Inclusief Zuid-Holland

Inclusief Zuid-Holland richt zich op gelijke kansen voor alle inwoners van de provincie. Het thema is integraal onderdeel van iedere ambitie. In samenwerking met Kennis Zuid-Holland is in 2022 een breed toegankelijk digitaal platform voor kennisdeling en ontmoeting opgeleverd.

Festival van de Toekomst

In 2022 heeft geen Festival van de Toekomst plaatsgevonden. In plaats daarvan hebben we aan het einde van het jaar deelgenomen aan Impact Fest. We zijn inmiddels gestart met de voorbereidingen op een nieuwe editie van het Festival van de Toekomst. Dat gaat naar alle waarschijnlijkheid in het voorjaar van 2024 plaatsvinden.

Vorbereiding Omgevingswet

Minister De Jonge heeft het Koninklijk besluit met de inwerkingtredingsdatum 1-1-2023 eind oktober 2022 ingetrokken. In de risicoparagraaf (39) van de begroting 2023 is de onzekerheid over de inwerkingtredingsdatum omschreven en is als risico aangeduid dat de planning en voorwaarden die met het Rijk zijn overeengekomen in februari 2022 niet zijn gehaald; onder andere voorbereidingstijd van minimaal 6 maanden voor inwerkingtreding door besluitvorming van 2^e en 1^e Kamer over een Koninklijk besluit. De minister komt nog met de definitieve inwerkingtredingsdatum en de Kamers moeten daarover nog beslissen. De beschikbare middelen zijn benut voor de voorbereidingskosten, personeel en materieel, gekoppeld aan de acties van het provinciale Invoeringsplan Omgevingswet. Voortgangsinformatie is terug te vinden in de kwartaalrapportages die aan PS gestuurd worden. Niet alle middelen zijn besteed, omdat de inwerkingtreding werd uitgesteld. Hierdoor zijn sommige activiteiten (zoals magazine, ketendag, inregelkosten) uitgesteld naar 2023.

De resterende middelen 2022 ad € 0,3 mln worden beklemd voor 2023 en gereserveerd voor bijdrage aan de personele en materiële kosten voor uitvoering van het Invoeringsplan Omgevingswet.

Omgevingsbeleid

De Lange Termijnagenda Omgevingsbeleid is actueel gehouden en periodiek door Provinciale Staten vastgesteld. De Omgevingsvisie is (inhoudelijk) geactualiseerd en grotendeels in overeenstemming gebracht met de begroting. Het Omgevingsprogramma is vastgesteld, waarmee ook een solide basis is gelegd voor het omgevingsbeleid op het niveau van Gedeputeerde Staten. De Omgevingsverordening is omgezet zodat deze onder de Omgevingswet zijn werking behoudt en inhoudelijk geactualiseerd. De digitale ondersteuning is verder verbeterd en de Monitor Leefomgeving is bij de kadernota met Provinciale Staten gedeeld. Verder is gestart met de eerste beleidsevaluaties.

Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) & Zuid-Hollands programma landelijk gebied (ZH-PLG)

We hebben in het gehele landelijk gebied gebiedsprocessen gestart om toe te werken naar het eerste Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG). Vooruitlopend op het eerste gebiedsprogramma hebben we budget aangevraagd bij het Rijk en gekregen voor no-regret versnellingsprojecten passend bij de doelstellingen van het ZH-PLG. Voor het realiseren van de NPLG/ZH-PLG doelstellingen is vanuit de bestaande beleidsprestaties met bestaande middelen o.a. ingezet op toekomstbestendige landbouw vanuit het Veenweidenprogramma en zijn er natuurdoelanalyses en potentiekaarten opgesteld binnen Natura2000. In het kader van biodiversiteit is een Aanvalsplan Landschap ontwikkeld en op het gebied van waterbeschikbaarheid en kwaliteit heeft de provincie met andere partijen gewerkt aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Voor een nadere toelichting zie ook [Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland het onderdeel Wat hebben we daarvoor gedaan?](#)

Stikstof

In de eerste uitvoeringsagenda is opgenomen dat de aanpak en uitvoering gebiedsgericht rond de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden plaatsvindt. Met de komst van het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied is de gebiedsgerichte aanpak verbreed naar het gehele landelijk gebied en de andere thema's en opgaven daarin. Daarnaast vindt de aanpak van stikstof op provinciaal niveau en op landelijk niveau plaats samen met andere provincies en het Rijk. De laatste natuurdoelanalyses voor de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden zijn in 2022 afgerond. Maatregelen voor het gezamenlijke Programma Natuur worden opgesteld en waar dat kan uitgevoerd.

Op veel onderdelen van het stikstofdossier vond afstemming en samenwerking plaats tussen provincies onderling en met het Rijk. Bepalende elementen daarin waren de indicatieve richtinggevende stikstofreductiedoelen voor de ammoniakuitstoot. De provincie Zuid-Holland heeft daartoe een opgave van 1,9 kton emissiereductie van ammoniak uit de landbouw gekregen, bovenop het basispad van 0,6 kton. Voor Zuid-Holland komt dat neer op een totale opgave van 2,5 kiloton ammoniakemissiereductie uit de landbouw (veeteelt en mestaanwending). Daarnaast heeft de heer Remkes een tweede advies opgesteld en op 5 oktober 2022 aangeboden aan het

kabinet. Het kabinet heeft aangegeven veel van zijn adviezen te willen overnemen. Rijk en provincies werken daar verder aan, onder andere voor de aanpak van piekbelasters (landbouw en industrie). In 2023 krijgt dat zijn vervolg. Op het vlak van vergunningverlening zijn de belangrijkste ontwikkelingen de introductie van een generieke rekenafstand van 25 km (juli 2022) en van de vrijstelling voor vergunningplicht voor activiteiten in de bouwfase (november 2022). Deze vrijstelling is inmiddels weer vervallen. De vele veranderingen rond vergunningverlening maken het dossier steeds complexer.

Het gebiedsplan stikstof Zuid-Holland 0.5, met daarin de vier gebiedsagenda's als bijlagen, is rond de zomer van 2022 vastgesteld. Deze agenda's worden meegenomen in het proces van het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied.

We hebben ter voorbereiding op het eerste gebiedsprogramma ZH-PLG 1.0 (ontwerp vast te stellen uiterlijk op 1 juli 2023) het volgende gedaan:

- Startdocument ZH-PLG vastgesteld als kader voor gebiedsprocessen in drie ZH-PLG kerngebieden Veeweiden, Kust&Duinen en Delta.
- Per kerngebied de governance ingericht en samen met gebiedspartners begonnen aan de gebiedsgerichte uitwerking.

Beleidsdoel 1-2 Sterke Samenleving

Beleidsprestatie 1-2-1 Innovatieve participatie en communicatie

In 2022 zijn we een participatietraject gestart voor de energietransitie, met activiteiten als een inspiratiecarrousel en een webinar. Een ander groot traject is het Burgerberaad begin 2023, naar aanleiding van een motie van Provinciale Staten. Dit is een vrij nieuw participatie-instrument. We zullen het evalueren, zodat we de inzichten kunnen gebruiken bij toekomstige participatietrajecten.

Beleidsprestatie 1-2-2 Maatschappelijke ontwikkelingen

In vier programmalijnen vullen we binnen Kennis Zuid-Holland de verdere ontwikkeling in van de strategische kennisfunctie.

Werkwijze

We hebben een continu proces van gezamenlijke programmering en afstemming van strategische kennisactiviteiten ontworpen. Doorwerking van strategische kennis naar provinciale opgaven is hier een belangrijk onderdeel van.

Vindplaats

We hebben strategische kennisproducten bij elkaar gebracht en digitaal vindbaar gemaakt voor de interne organisatie en externe partners. Verder hebben we een loketfunctie gemaakt en voeren we een gezamenlijke communicatiestrategie uit.

Podium

We werken aan een toekomstbestendige ontmoetings- & debatfunctie.

Vakontwikkeling

We werken aan de verdere ontwikkeling van de instrumentenbox van Kennis Zuid-Holland en de ontwikkeling als kennisexpert.

Resultaten 2022

Programmering

Een vitaal netwerk komt op reguliere basis samen voor afstemming, gezamenlijke programmering en doorwerking van strategische kennisactiviteiten. Er is in 2022 een gezamenlijke programmering gemaakt van strategische kennisproducten (trends, onderzoek en debat) voor 2023. Er zijn twee jaarthema's gekozen als rode draad door het programma: Brede welvaart en Kwaliteit openbaar bestuur.

Er zijn in 2022 diverse ambitiedoorsnijdende onderzoeken en verkenningen voorbereid, gestart en of afgerond. Afgeronde onderzoeken in 2022 zijn:

- Relatie tussen participatie en vertrouwen in openbaar bestuur;
- Natuurinclusief Zuid-Holland;
- Verschuiving in ruimtevrage en –gebruik (50-50)
- Gezonde weg en hinder;
- Acht kansen voor mobiliteit.

Communicatie en doorwerking

We hebben een nieuwe website gelanceerd, waar collega's en partners toegang kunnen krijgen tot lange termijn, sectoroverstijgende kennis die zij voor hun werk nodig hebben. We hebben ook leermodules ontwikkeld voor professionals die werken met strategische kennis. Deze leermodules zijn openbaar en beschikbaar via de website van Kennis Zuid-Holland. Verder hebben we een animatie ontwikkeld, die in anderhalve minuut duidelijk maakt wat Kennis Zuid-Holland biedt. Deze animatie is toegankelijk via de [website van Kennis Zuid-Holland](#).

De strategische kennis verspreiden we op verschillende manieren, passend bij de doelgroep. Zo zijn er podcast-uitzendingen gemaakt over thema's die de programmering van Kennis Zuid-Holland raken. In 2022 waren dit afleveringen over:

- Discriminatie op de Zuid-Hollandse woningmarkt;
- Armoede na corona, over de financiële positie van Zuid-Hollandse gemeenten;
- Participatie & vertrouwen in het openbaar bestuur;
- De menselijke maat in de dienstverlening.

Voor lopende en afgeronde onderzoeken hebben we doorwerkings- en communicatiegesprekken gevoerd met kwartiermakers van onderzoeken. Het stappenplan voor doorwerking van strategische kennis is de leidraad geweest voor deze gesprekken.

Ontmoeting & debat

We hebben bijeenkomsten georganiseerd rondom signalerende en/of actuele maatschappelijke ontwikkelingen, zoals brede welvaart. In de lezingenreeks Denkers van Waarde waren te gast: Laila Frank over de lessen uit Amerika over de toekomst van de democratie, Hans Boutellier over waarde(n)vol bestuur in tijden van maatschappelijke onrust en Francine Houben over de waarde van architectuur en ruimtelijke kwaliteit. We hebben meegewerkt aan het jaarcongres van de Vereniging van Zuid-Hollandse Gemeenten over het thema polarisatie. Ook hebben we tijdens het provinciaal jeugddebate het thema jongeren en kiesrecht verzorgd. Verder zijn er bijeenkomsten georganiseerd rondom resultaten van (toekomst)onderzoek. Bijvoorbeeld naar aanleiding van het PARK-advies (PARK = Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit) over de doorwerking van de coronapandemie op de ruimte, het landschap en de leefomgeving in Zuid-Holland.

Op 4 oktober 2022 vond het Kennis Zuid-Holland Festival plaats. Zo'n 180 deelnemers vanuit verschillende organisaties kwamen samen op het provinciehuis. Tijdens de middag stond de toepassing van toekomstdenken in je dagelijkse werk centraal. Dit was ook een moment om onze opgave en nieuwe website onder de aandacht te brengen.

Relatie kennisinstellingen

We hebben relatie en samenwerking met de Zuid-Hollandse kennisinstellingen geïntensiveerd. Bijvoorbeeld via het jaarlijks terugkomende bestuurlijk overleg met de kennisinstellingen in Zuid-Holland, met dit jaar het thema 'vertrouwen in de wetenschap en overheid'. We bouwen daarnaast actief aan kennisgemeenschappen rond maatschappelijke opgaven. De Medical Delta, Leiden, Delft en Erasmus Universiteit (LDE)-samenwerking, rond de Healty Society Map, is hier een voorbeeld van. Daarnaast zetten we samen met kennisinstellingen in Zuid-Holland een kennisprogramma op rond de regiodeals in de provincie. Verder komt er een kennisprogramma rond het thema polarisatie, samen met de Universiteit Leiden.

Inspelen op actuele ontwikkelingen

De stijgende inflatie en hoge energieprijzen en onderzoek naar armoede in Zuid-Holland hebben geleid tot een subsidiemogelijkheid bij armoede-en schuldenproblematiek. Met deze subsidie hebben alle Zuid-Hollanders toegang tot passende hulp bij financiële problemen.

Rijkstaken commissaris van de Koning

De commissaris van de Koning (cdK) voerde in 2022 zijn rijkstaken uit. De cdK legt voor de uitvoering van deze eigenstandige taken en bevoegdheden verantwoording af aan de minister van BZK. In algemene zin was er in het jaar 2022 (extra) aandacht om opvangplaatsen voor asielzoekers te realiseren.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Overzicht baten en lasten

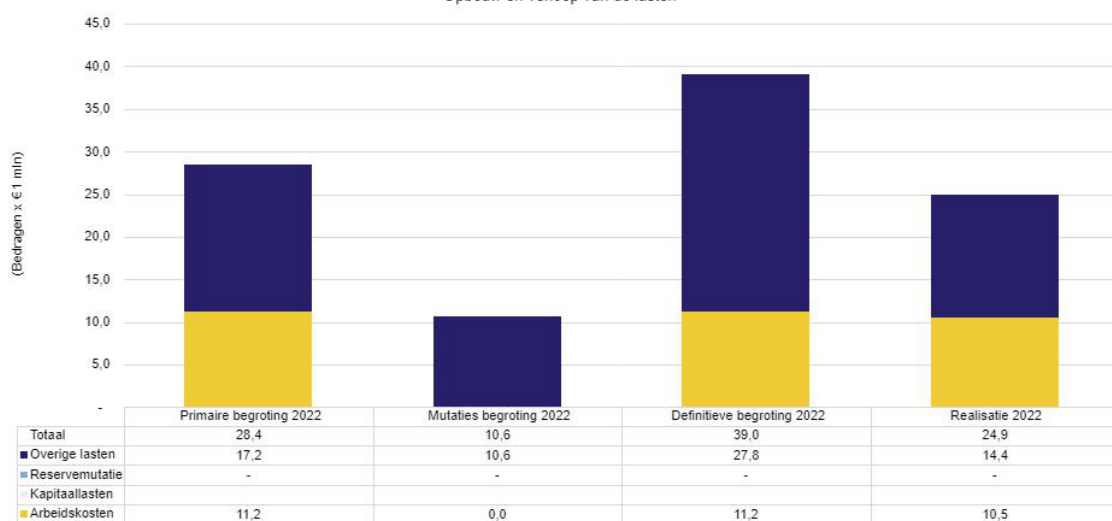
'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de verschillen per beleidsdoel binnen een ambitie. De verschillen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

Opbouw en verloop van de lasten

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2022	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2022	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 1-1 Beter bestuur					
1-1-1 Sterke gemeenten	1.040	18	1.058	965	93
1-1-2 Vitaal provinciaal bestuur	25.010	11.123	36.133	22.482	13.651
Totaal beleidsdoel 1-1	26.050	11.141	37.191	23.447	13.744
Beleidsdoel 1-2 Sterke samenleving					
1-2-1 Innovatieve participatie en communicatie	75	-49	26	25	1
1-2-2 Maatschappelijke ontwikkelingen	2.284	-484	1.800	1.435	365
Totaal beleidsdoel 1-2	2.359	-533	1.826	1.460	366
Totaal Lasten	28.409	10.608	39.017	24.907	14.110
Baten					
Beleidsdoel 1-1 Beter bestuur					
1-1-2 Vitaal provinciaal bestuur	135	0	135	230	-95
Totaal beleidsdoel 1-1	135	0	135	230	-95
Totaal Baten	135	0	135	230	-95
Saldo lasten en baten Ambitie 1	28.274	10.608	38.882	24.677	14.205

Toelichting afwijkingen

Toelichting lasten

Beleidsdoel 1-1 Beter Bestuur

Diverse taken Bestuur € 1 mln (v)

Binnen de diverse taken is sprake van lagere uitgaven dan begroot. Het betreft onder andere bestuurstaken PS/GS, IPO, Wet Open Overheid en Bibob,

Nationaal Plan Landelijk Gebied € 9,9 mln (v)

In 2022 is € 9,9 mln van het beschikbare budget niet aangewend. De belangrijkste reden ligt in vertraging van het Rijksbeleid en de rijksbrede uitgangspunt voor planvorming. De focus lag op het opstellen van gebieds-plannen, het indienen van versnellingsvoorstellen en uitwerken van no-regret maatregelen.

Opgave Stikstof € 4,7 mln (v)

Het stikstofdossier is dermate complex en aan veranderingen onderhevig, met name ook door rijksontwikkelingen, dat de beoogde middelen voor cofinanciering van Rijksregelingen en voor innovatie niet zijn uitgegeven.

Pensioenen GS € 2,4 (n)

Per 1 januari zijn de pensioenen voor (gewezen) GS-leden met 12% geïndexeerd. Hierdoor is sprake van een extra last van € 2,4 mln om de voorziening op het juiste niveau te houden.

Apparaatslasten € 0,6 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidskosten](#).

Beleidsdoel 1-2 Sterke Samenleving

Verkenning en monitoring € 0,4 mln (v)

De lagere uitgaven zijn het gevolg van vertraging in opstart en afronding van de in de agenda opgenomen onderzoeksactiviteiten als gevolg van de Corona periode.

Toelichting baten

Beleidsdoel 1-1 Beter Bestuur

Overige kleine afwijkingen € 0,1 mln (v)

Diverse kleine afwijkingen < 50k.

Instrumentarium

Reserves

Voor deze ambitie zijn er geen reserves.

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Door samenwerking als onderdeel van Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO) & BIJ12, de vier Randstadprovincies (Regio Randstad in Brussel, P4) en het Huis van de Nederlandse Provincies in Brussel gaat Zuid-Holland strategische allianties aan om onder meer relevante wet- en regelgeving te beïnvloeden. Het IPO-bureau is in 2017 gestart met de doorontwikkeling van de organisatie en een verbeteringslag in de IPO-samenwerking.

Randstedelijke rekenkamer

Provincies dienen op grond van de Wet dualisering provinciebestuur met ingang van 1 januari 2005 een rekenkamer te hebben ingesteld of regels te hebben vastgesteld inzake een rekenkamerfunctie. De provincies Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland hebben zich uitgesproken voor de instelling van een gezamenlijke onafhankelijke rekenkamer. De Wet gemeenschappelijke regelingen is van toepassing indien een gemeenschappelijke rekenkamer wordt opgericht.

De Randstadprovincies verdelen de kosten voor de rekenkamer conform de IPO-Verdeelsleutel. Dat houdt in, dat de helft van het totaalbedrag gelijk wordt verdeeld over de vier deelnemende provincies en dat de andere helft van het totaal bedrag volgens het "gewicht" van de provincies wordt verdeeld.

Subsidies

[Zie paragraaf Subsidies, Ambitie 1.](#)

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Best bereikbare provincie

Zuid-Holland is de toegangspoort van Europa en de best bereikbare regio van Europa. We danken een groot deel van onze welvaart aan deze bijzondere positie.

Zowel voor personen- als voor goederenvervoer beschikken we over goede netwerken, waaronder de grootste en modernste haven van Europa. We bieden kansen voor innovatieve vormen van mobiliteit en hebben de hoogste ov-reizigerstevredenheid van Nederland. Daarnaast hebben we een innovatieve aanpak voor beheer en onderhoud van onze infrastructuur. Onze inzet op energieneutrale infrastructuur is uniek voor Nederland. We zorgen met onze aanpak voor een robuuste, toekomstbestendige inrichting van de mobiliteit in Zuid-Holland. Mobiliteit is meer en meer een drager en oplossing voor maatschappelijke opgaven. Bij mobiliteitsoplossingen betrekken we onze klimaatambities, ruimtelijke vraagstukken, verkeersveiligheid, een gezonde en inclusieve samenleving, innovatie en de energietransitie.

Het wordt steeds drukker

Onze sterke bereikbaarheidspositie staat onder druk. Economische groei, een groeiende bevolking en een trek naar de stad zorgen voor toenemende drukte op de bestaande infrastructuur voor zowel goederen- als personenvervoer. Door deze ontwikkelingen slibben de wegen dicht, loopt het openbaar vervoer vol en zien we de eerste fietsfiles ontstaan. Tegelijkertijd staat de bereikbaarheid van de landelijke gebieden onder druk. Wij willen dat iedereen in Zuid-Holland op een duurzame, snelle en makkelijke manier van huis naar werk, opleiding of vrijetijdsbestemming kan reizen, waarbij voorspelbaarheid en betrouwbaarheid van de reistijd belangrijk is. Of je nu met de fiets, het openbaar vervoer, de auto, over het water, lopend of een combinatie daarvan naar je bestemming wilt.

De reiziger in Zuid-Holland wil maximale keuzevrijheid om zo een goede en betaalbare reis van deur tot deur te kunnen maken. Daarnaast zijn er tal van technologische ontwikkelingen gaande waarvan de impact nog onzeker is: autonoom rijden, digitalisering van systemen, de opkomst van Smart Mobility. Deze ontwikkelingen hebben grote invloed op de wijze waarop mobiliteit in Zuid-Holland zich ontwikkelt. De energietransitie zorgt voor de opkomst van alternatieve brandstoffen die voor minder of geen CO₂-uitstoot zorgen. De vraag naar schone en slimme distributie neemt toe, ook omdat consumenten steeds vaker inkopen online doen en deze thuis laten bezorgen.

De dalende trend in het aantal dodelijke verkeersslachtoffers is tot stilstand gekomen en het aantal ernstig gewonden in het verkeer stijgt. Ieder verkeersslachtoffer is er één te veel. *Wij maken een punt van 0 verkeersslachtoffers.*

We streven naar efficiënt, veilig en duurzame mobiliteit

De samenleving vraagt om schone en veilige mobiliteit. Schone mobiliteit draagt bij aan de gezondheid van onze inwoners en zorgt ervoor dat steden aantrekkelijker worden voor inwoners en bedrijven. De opgave van de provincie is om mobiliteit efficiënt, veilig en duurzaam te laten plaatsvinden, over weg, water en spoor. Daarmee zorgen wij voor een bereikbaar Zuid-Holland.

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B

Door de coronapandemie werd er met name aan het begin van 2022 nog minder gereisd. Daarna is de mobiliteit en de spitsdrukke weer toegenomen tot een vergelijkbaar niveau als in 2019. In het openbaar vervoer is ook een stijging te zien, deze verloopt echter langzamer dan bij de auto. Het aantal reizigers is nog niet op het niveau van 2019. Om het openbaar vervoer draaiend te houden, gebruikten vervoerders een [beschikbaarheidsvergoeding](#) over heel 2022. Toch hebben vervoerders moeten inspelen op de veranderende vraag. Soms zijn de frequenties verhoogd, soms is een andere invulling is gegeven aan een lijn.

Om de mobiliteitsgroei op te vangen en ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk te maken zijn diverse projecten voorbereid en uitgevoerd. Ook zijn afspraken gemaakt met Rijk en regionale partijen over toekomstige investeringen voor verstedelijking.

Voor efficiënt goederenvervoer zijn we een samenwerkingspartner geweest voor (inter)nationale partijen waarbij we duurzame scheepvaart en een verandering van vervoerwijze ('modal shift') van weg naar binnenvaart en spoor hebben gestimuleerd.

In 2022 hebben we ons ook met diverse partners ingezet voor digitalisering en automatisering van de mobiliteit ('Smart Mobility') en afspraken gemaakt over standaardisatie, verzameling en ontsluiting van mobiliteitsdata. Daarnaast is data gebruikt om applicaties te ontwikkelen om de doorstroming te verbeteren. Samen met Rotterdam en Den Haag bereiden we een nieuw netwerkmanagementsysteem voor.

Samen met Rijkswaterstaat en gemeenten hebben we op landelijk niveau krachten gebundeld. Zo hebben we de verschillende Smart Mobility onderwerpen in de regio geborgd en afspraken gemaakt over onderwerpen als standaardisatie en organisatie.

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

(Beleids-)keuzen die hieronder vallen:

- Goed functionerende provinciale infrastructuur;
- Toekomstbestendige infrastructuur;

Het is onze wettelijke plicht om de provinciale wegen, vaarwegen, bruggen en sluisen in Zuid-Holland te beheren en te onderhouden. Ook in 2022 hebben we gewerkt aan goede beschikbaarheid van de provinciale infrastructuur. Dit deden we door met schouwrondes en inspecties de technische staat te monitoren en de informatie te gebruiken om het noodzakelijke onderhoud doelmatig te plannen en uit te voeren. Daarnaast houden medewerkers van de provincie toezicht op een juist gebruik van de infrastructuur en treden zo nodig handhavend op. Met een gecoördineerde aanpak beperken we waar mogelijk de impact van incidenten op de doorstroming. Beweegbare bruggen bedienen we met oog voor de belangen van zowel weggebruiker als vaarweggebruiker. Ook werken we steeds aan innovatieve, digitale oplossingen om de provinciale infrastructuur goed te laten werken, zoals apps voor diverse inspecties.

Een goede samenwerking met externe partijen als ingenieursbureaus en aannemers is cruciaal voor de prestaties. Daarom steken we veel energie in marktconsultaties en evaluaties. Bij aanbestedingen zoeken we ook altijd het meest passende contract bij het werk. Het twee-fasecontract bij het planmatig onderhoud van beweegbare kunstwerken is daar een voorbeeld van. In de Beleidsprestatie 2-2-1 werken we een aantal onderwerpen nader uit. In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen geven we inzicht in de technische staat van het areaal.

Waar dit haalbaar, betaalbaar en voldoende betrouwbaar was, hebben we stappen gezet om duurzaamheidsthema's verder te borgen in ons beheer en onderhoud en zo bij te dragen aan een toekomstbestendige infrastructuur. Zie voor meer informatie 'Wat hebben we hiervoor gedaan', Beleidsprestatie 2-2-2.

Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam

We hebben gezorgd dat de inrichting van onze infrastructuur veiliger is gemaakt. Dat was mogelijk door de uitvoering van provinciale projecten en mee te werken aan projecten van andere wegbeheerders. Ook hebben we via het ROV-ZH lesprogramma's aangeboden over verkeersveilig gedrag voor verschillende weggebruikers. Op het gebied van (verkeers)handhaving hebben we de samenwerking met relevante partijen zoals politie en Openbaar Ministerie geïntensiveerd.

Daarnaast heeft de provincie gewerkt aan verduurzaming van mobiliteit met de invoering van zero-emissie boten voor het personenvervoer over water tussen Rotterdam en Drechtsteden.

We hebben de binnenvaart verder verduurzaamd en ondersteunen gemeenten en regio's bij de laadinfrastructuur en regionale mobiliteitsplannen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B

Beleidsprestatie 2-1-1 Efficiënt goederenvervoer

Goederen moeten zo efficiënt en schoon mogelijk worden vervoerd. Het goederenvervoer moet bijdragen aan en een oplossing bieden voor economische ontwikkeling, leefbaarheid en bereikbaarheidseconomie en maatschappelijke opgaven, zoals de verstedelijkingsopgave.

In 2022 hebben we hiertoe maatregelen uitgevoerd en instrumenten ingezet.

- We hebben voor Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) deelgenomen aan strategische samenwerkingen in (inter)nationale corridors. Net als voor de Goederenvervoercorridors Oost en Zuid-Oost ([GVC OZO](#)) is samen met provincies en zeehavens in 2022 een MIRT Goederenvervoercorridor Zuid (GVC Zuid) opgericht. De samenwerking is gericht op sterke en veilige infrastructuur en verduurzaming. Dit zorgt voor economisch gezonde regio's.
- Voor de [verkenning A15 Papendrecht-Gorinchem](#) (GVC OZO) is in 2022 nog geen besluit genomen over een voorkeursalternatief. Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat wil als opdrachtgever eerst de doorstromingsproblematiek van knooppunt Gorinchem nader onderzoeken.
- Daarnaast hebben we bijgedragen aan de ontwikkeling en realisatie van Truckparkings (GVC OZO) en opstelling van een handhavingsplan.
- We hebben samengewerkt aan de Delta Rhine Corridor om een buisleidingenbundel tussen Rotterdam, Chemelot (Geleen) en NordRhein-Westfalen te realiseren.
- Voor vervoer over water hebben we samen met [Citybarge/Kotug](#) en de gemeente Leiden gewerkt aan een netwerk van kades ('scheepshaltes') naar de binnenstad. Hiermee kunnen zonder uitstoot van schadelijke stoffen binnenstedelijke bouwlocaties bevoorrad worden en kan afval worden opgehaald.
- Voor modal shift hebben we samen met NewWays Zuid-Holland gewerkt aan bundeling van goederenstromen, zoals tussen de Maasvlakte en de [Dutch Fresh Port](#) (Barendrecht) en een spoorverbinding op de corridor Rotterdam - Scandinavië. In 2022 hebben we meerdere private partijen geholpen bij de voorbereiding van aanvragen voor de Rijksregeling Modalshift. Het programma NewWays Zuid-Holland is een regionale uitwerking van het landelijk programma [Lean&Green Off Road](#).
- Ook hebben we een verantwoorde introductie van semi-autonome vaar-en voertuigen gestimuleerd en ingezet op de transitie naar zero-emissie goederenvervoer over weg en water (Zie ook Beleidsprestatie Duurzame mobiliteit).
- We hebben gewerkt aan verduurzaming van de binnenvaart en het spoor door aandacht te vragen voor bijvoorbeeld juiste regelgeving, cofinanciering voor projecten en door partijen en projecten te verbinden. Dit hebben we gedaan met NordRhein-Westfalen, in de [Trans European Network-Transport Corridors](#), in [RH2INE](#), de [Vlaams Nederlandse Delta](#), [European Grouping of Territorial Cooperation \(EGTC\)](#) en GVC Zuid.

Beleidsprestatie 2-1-2 Passend en efficiënt personenvervoer

Voor mobiliteit stelt de provincie de behoefte van de gebruiker centraal. In 2022 hebben wij hiertoe maatregelen uitgevoerd en instrumenten ingezet.

- In 2022 hebben we voor het uitvoeringsprogramma '[Samen verder fietsen](#)' diverse (snel)fietsroutes voorbereid en uitgevoerd. De doorfietsroute F15, van Ridderkerk via Barendrecht naar Albrandswaard is in gebruik genomen. Het fietspad Oude Trambaan in Wassenaar is verbreed en voorzien van comfortabele verharding. Op de stations Zwijndrecht en Gouda Goverwelle zijn de fietsenstallingen uitgebreid.
- We zijn gestart met het [programma](#) om fietsers meer 'groen licht' te geven op provinciale kruispunten.. De kruispunten op de N208 bij Lisse, de N444 bij Sassenheim, de N492 bij Rhooon, Poortugaal en Hoogvliet, de N213 bij Naaldwijk en de N206 in Zoeterwoude en Leiden zijn uitgevoerd.
- We hebben een analyse van de fietsbereikbaarheid opgenomen in de onderzoeksopzet voor de bereikbaarheidsstudie van de noordelijke Duin en Bollenstreek.
- Het programma om fietsen op bepaalde punten te tellen is uitgebreid met zo'n 40 locaties zodat we een beter beeld krijgen van het fietsgebruik op provinciale fietspaden.
- Daarnaast is in het MIRT-overleg afgesproken dat Rijk en regio een meerjarige adaptieve uitvoeringsagenda fiets gaan opstellen.
- In de loop van 2022 is het aantal reizigers in het openbaar vervoer langzaam gestegen. Reizigersaantallen en –opbrengsten lopen wel nog sterk achter bij 2019, het laatste jaar voor corona.
- Onze bijdrage aan de vervoerders is 2022 op hetzelfde niveau gebleven als voor corona en het Rijk heeft een [beschikbaarheidsvergoeding openbaar vervoer](#) ingesteld (toegevoegd bij de najaarsnota) zodat zo min mogelijk aanpassingen nodig waren in de dienstverlening. Toch hebben vervoerders moeten inspelen op de veranderende vraag. Zo zijn met name op een aantal R-netlijnen frequenties in de spitsuren verhoogd. Weinig gebruikte buslijnen hebben een alternatieve vorm van bediening gekregen, zoals exploitatie met kleine voertuigen, buurtbussen, of vervoer dat op afroep beschikbaar is.
- We hebben het netwerk en de dienstverlening van het openbaar vervoer in 2022 in de concessies [Drechtsteden Molenlanden en Gorinchem \(DMG\)](#) en [Hoeksche Waard – Goeree-Overflakkee \(HWGO\)](#) aangepast op basis van het in 2021 vastgestelde Transitieplan OV.
- Voor de concessie Hoeksche Waard Goeree-Overflakkee zijn in 2022 afspraken gemaakt over een verlenging van de concessie, waarbij behoud van het huidige vervoersaanbod voorop stond. De procedure voor verlenging van de lopende concessie is ook 2022 begonnen.
- Met onderwijsorganisaties is overlegd over spreiding in reizen van leerlingen. Hierdoor was het mogelijk in de concessie HWGO het busaanbod efficiënter in te zetten.
- In 2022 is het nieuwe contract van de [Waterbus Rotterdam-Drechtsteden](#) gestart.
- De aanbesteding van de concessie [Zuid-Holland Noord](#) is gestart. Door de gevolgen van corona is de marktsituatie voor aanbestedingen van het regionaal openbaar vervoer nog steeds onzeker. Voor Zuid-Holland Noord zijn in 2022 afspraken gemaakt over een noodconcessie om de periode tot ingang van de nieuwe concessie in 2024 te overbruggen. Bij de Najaarsnota is zowel voor de noodconcessie Zuid-Holland Noord, als deze nieuwe concessie budget vrijgemaakt uit niet gebruikte middelen voor sociale veiligheid.
- In 2022 is de ontwikkeling van het programma doorstroming openbaar vervoer gestart. Hierbij brengen we in beeld waar bussen vertraging hebben en onderzoeken we maatregelen om de belangrijkste knelpunten op te lossen. Dit programma wordt in samenhang met een toekomstbestendig ov-lijnennet ontwikkeld.
- We zijn gestart met vervanging van het [dynamisch reizigersinformatiesysteem](#) (DRIS) op de haltes. De eerste panelen zijn in 2022 geplaatst.
- We hebben geïnvesteerd in verbetering van sociale veiligheid in het openbaar vervoer en de [toegankelijkheid van haltes voor](#) reizigers met een beperking. We hebben een nieuw beleidskader sociale veiligheid vastgesteld.
- We hebben gewerkt aan meerdere provinciale projecten in voorbereiding zoals:
 - RijnlandRoute ([Europaweg](#)) o.a. [Samenwerkingsovereenkomst met gemeente Leiden, vaststelling herziening Provinciaal Inpassingsplan](#), werkzaamheden kabels en leidingen, diverse informatieavonden;
 - [kruising N214/N216](#);

- [N211 Wippolderlaan](#) (start aanbesteding);
- vervanging Concordiabrug;
- R-net Rotterdam – Oud-Beijerland;
- [verbreding Delfse Schie](#);
- [N59 Energy Highway](#);
- [HOV Leiden – Katwijk – Noordwijk](#)
- In uitvoering zijn in 2022 onder meer geweest:
 - RijnlandRoute [Tjalmaweg](#) (o.a. wegfundering, HOV onderdoorgang, [de Torenvlietbrug](#), geluidschermen, fietsverbindingen) en [N434](#) (o.a. [ecoduct/fietspad](#), [Corbulotunnel](#), [oplevering fietstunnel Leiden-West](#), asfaltering)
 - fase 3 van de duurzaam veilige herinrichting van de [N223](#);
 - [N217 Ronde 's Gravendeel en aansluiting Polderweg](#)
 - fase 2 van HOV-maatregelen binnen de concessie Drechtsteden, Molenlanden en Gorinchem;
 - We hebben inhoudelijk bijgedragen aan Rijksinfrastructuurprojecten (bijv. effecten op het provinciale wegennet, leefbaarheid, ruimtelijke omgeving) zoals de [A24 Blankenburgverbinding](#), [A16 Rotterdam](#), [A4 Haaglanden – N14](#), [A4 Burgerveen – N14](#), [A27 Houten – Hooipolder](#), [A15 Suurhoffbrug](#), [A29 Heinenoordtunnel](#), [A29 Haringvlietbrug](#), [A44 Burgerveen-Wassenaar](#), [A15 Calandbrug](#), [A16 Van Brienoordbrug](#), [A16 viaduct Hoofdweg Rotterdam](#), A12 Gouda-Woerden.
- We hebben deel uitgemaakt van 'Zuid-Holland Bereikbaar', een samenwerkingsverband om de hinder te beperken van alle komende renovatie-, nieuwbouw- en onderhoudsprojecten (weg, spoor en water) in Zuid-Holland en omstreken. Belangrijkste elementen zijn vergaande afgestemde plannings, gezamenlijk verkeersmanagement, mobiliteitsmanagement (anders reizen en vervoeren) en communicatie. Bovendien worden kansen aangegrepen om structurele duurzame mobiliteitstransitie door te voeren. Voorbeelden zijn de komende werkzaamheden aan de A16 Van Brienoordbrug, de A29 Heinenoordtunnel en Haringvlietbrug en diverse spoorverbeteringsprojecten.
- Als provincie zijn we ook in 2022 medeopdrachtgever en participant in het [gebiedsprogramma Mobiliteit en Verstedelijking \(MoVe\) Rotterdam - Den Haag](#) van het MIRT. Met het Rijk, de Metropoolregio Rotterdam - Den Haag (MRDH), gemeenten en ov-partners werken we aan de samenhang tussen bereikbaarheid en verstedelijking. Daarbij hebben we gewerkt aan [openbaar vervoer infrastructuur](#) zoals de Oude Lijn (spoorlijn Leiden – Dordrecht) en op de verschillende hieraan verbonden regionale verbindingen. Begin 2022 is voor het Nationaal Groeifonds een aangepast voorstel ingediend.
- Daarnaast hebben we samengewerkt aan diverse bereikbaarheidsprojecten zoals de Algeracorridor, een nieuwe multimodale oeververbinding tussen Feijenoord/Jsselmonde en Kralingen in de [MIRT-verkenning Oeververbindingen regio Rotterdam](#). We hebben ook meegewerkt aan de gebiedsontwikkeling in [CID-Binckhorst in Den Haag](#) en aan bereikbaarheidsmaatregelen voor Voorne Putten / Haven Rotterdam en het Westland, logistieke knooppunten en een adaptieve ontwikkelstrategie voor het wegennet.
- In het bestuurlijk overleg MIRT in november 2022 zijn voorkeursalternatieven gekozen voor CID Binckhorst en Oeververbindingen Rotterdam (inclusief Algeracorridor). Ook is afgesproken te starten met de verkenningsfase van de hierboven genoemde openbaar vervoerprojecten. Hierbij zijn ook financiële afspraken gemaakt.
- In 2022 hebben we inhoudelijk bijgedragen aan het landelijke [Toekomstbeeld OV 2040](#) met de landelijke corridorstudie Goederenroutering Noordoost Europa en de landelijke Actieagenda Ketens en Knopen.
- De opening van de [spoorverlenging Hoekse Lijn \(Metro aan Zee\)](#) heeft niet plaatsgevonden in 2022 vanwege problemen in de testfase. De provincie draagt financieel bij aan de spoorverlenging, met name aan het nieuwe metrostation Strand.
- In 2022 zijn voorbereidende werkzaamheden verricht en aanvullende afspraken uitgewerkt over de financiering van een nieuw station Hazerswoude-Rijndijk, een ongelijkvloerse kruising bij Zoeterwoude Rijndijk en andere maatregelen voor een betere [spoorlijn Leiden-Utrecht](#).

- In 2022 is voor de provincie de pilot afgerond van de autonoom rijdende shuttles op het terrein van ESA-ESTEC. De resultaten van de pilot worden in 2023 verwacht. De pilot is uiteindelijk verlengd en uitgebreid tot eind 2022 en het budget is bij de Najaarsnota aangepast.
- Tot slot hebben we met kennis en expertise bijgedragen aan de verschillende verstedelijkingsopgaven voor bereikbaarheid.

Beleidsprestatie 2-1-3 Slimme systemen en netwerken

De provincie wil de capaciteit van het regionale mobiliteitssysteem beter benutten en slimmer gebruiken. Om dit te bereiken kijken we onder andere naar de mogelijkheden van nieuwe, digitale en innovatieve (data)-oplossingen. Verder waarderen we onze verkeersregelinstallaties zoveel mogelijk op naar intelligente installaties, om zo de doorstroming verder te verbeteren.

In 2022 hebben wij hiertoe maatregelen uitgevoerd en instrumenten ingezet.

- In 2022 hebben we samen met Rijkswaterstaat en gemeenten op landelijk niveau de krachten gebundeld. Zo hebben we de verschillende Smart Mobility onderwerpen goed in de regio geborgd en afspraken gemaakt over onderwerpen als standaardisatie en organisatie.
- Daarnaast participeerden we in regionale en (inter)nationale overleggen en werkgroepen om kennis uit te wisselen op diverse onderwerpen van verkeersmanagement en Smart Mobility.
- Ook hebben we de intelligente verkeersregelinstallaties (IVRI's) verder uitgerold en geoptimaliseerd.
- We hebben onze mobiliteitsdata verder gedigitaliseerd, de inwinning van onze data verbeterd en deze ontsloten naar de Nationale Databank Wegverkeersgegevens (NDW).
- Om voldoende digitale slagkracht bij de verschillende overheden te organiseren, hebben we met de MRDH en het Rijk een opzet gemaakt voor slimme werving en opleiding van talent.
- We hebben een nieuw Smart Mobility-programma uitgewerkt waarin we een koers hebben bepaald voor Zuid-Holland Bereikbaar en de verschillende bereikbaarheidsuitdagingen.
- Voor Smart Shipping hebben we de samenwerking met de TU Delft voortgezet, als financier van het [Researchlab Autonomous Shipping](#) en als consortiumpartij binnen het project [Path2Zero](#).
- Binnen de goederenvervoercorridors en de topsector logistiek hebben we de goederenstromen slimmer digitaal georganiseerd.
- We maakten ook slim gebruik van data op en over onze vaarwegen om doorstroming te verbeteren, hinder van brugopeningen voor scheepvaart en wegverkeer zo veel mogelijk te voorkomen en de bedienaren van bruggen te ondersteunen in een efficiënte uitvoering van hun taak. We hebben daarvoor een aantal applicaties ontwikkeld, zoals de brugmonitor en het vaartuigvolgsysteem.
- We organiseerden een digitaal experiment vaarwegdata om data slimmer te gebruiken, om brugopeningen beter te voorspellen en te kijken naar efficiënt gebruik van data bij het bedienproces.
- In 2022 zijn we voor wegen met de voorbereidingen gestart voor een nieuw netwerkmanagementsysteem, waarin we samen met regionale partners Rotterdam en Den Haag zaken slimmer kunnen organiseren, zoals verkeersregelinstallaties, dynamische routeinformatiepanelen en verkeersdata. Ook rollen we de iVRI's verder uit en regelen we deze in om verschillende doelgroepen prioriteiten te geven.
- We ontwikkelden verschillende applicaties waarmee werkzaamheden aan onze provinciale wegen slimmer te plannen zijn met behulp van data en algoritmes.
- Vanuit dynamisch verkeersmanagement keken we naar mobiliteitsdata op de weg slim inwinnen en onze verkeersregelinstallaties slim inzetten (dynamische routeinformatiepanelen).
- Op de Incidentcoördinatiedesk hebben we slim gebruik gemaakt van data en participeerden we in een project om ons onderhouds- en incidentmanagementproces efficiënter te organiseren.

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

Beleidsprestatie 2-2-1 Goed functionerende provinciale infrastructuur

- In 2022 is het contract voor beheer en onderhoud van wegen en bermen in contractgebieden Noord en West definitief gegund. De contracten hebben een looptijd van 10 jaar en in de aanbesteding is duurzaamheid een selectie criterium geweest;
- Voor de herbouw van het steunpunt Coenecoop is het bestaande steunpunt in 2022 gesloopt. Doordat de voor herbouw benodigde omgevingsvergunningen niet tijdig werden afgegeven, is de herbouw niet in 2022 afgerond.
- Nu voor de gehele provincie het beheer en onderhoud van wegen en bermen met langlopende contracten (10 jaar) is aanbesteed zijn niet alle steunpunten meer noodzakelijk. In 2022 zijn de steunpunten Krinkelwinkel en De Lier verkocht en overgedragen.
- De provincie huurt kantoor- en opslagruimte binnen de steunpunten Delfgauw, Numansdorp en N11 van Rijkswaterstaat. Rijkswaterstaat heeft gemeld de huurovereenkomst van het steunpunt N11 in 2025 te willen beëindigen. In 2022 is gestart met verkenning van mogelijk alternatieve locaties voor het steunpunt N11, zodat er een thuisbasis is voor de wegininspecteurs en de gladheidsbestrijding kan worden uitgevoerd in regio Noord.
- In 2022 is planmatig onderhoud uitgevoerd aan diverse (vaar)wegen en beweegbare kunstwerken. Het betreft onder andere werk aan:
 - N207a, N222a, N231a
 - Oeververvangings: traject 1 (Delftse Schie), traject 9 (Gouwe) en traject 10 (Merwedekanaal)
 - Nautische voorzieningen (Merwedekanaal) en vaarwegbebording
 - Beweegbare kunstwerken: Wilhelminabrug, quick-wins Coenecoopbrug;
 - Vervangen lage druk natriumlampen (SOX)-lampen door Led-verlichting
 - Pompen en gemalen in diverse kunstwerken
- In 2022 is planmatig onderhoud voorbereid aan onder andere:
 - Wegen: N468a, N443 botrottonde, N214, N215b+c;
 - Oevers: traject 2 (Rijn-Schiekanaal), traject 6 (Oude-, Woud- en Heijmanswetering / Oude Rijn), traject 7 (Aarkanaal), traject 8 (Oude Rijn)
 - Vaarwegen: baggeren gehele areaal
 - Beweegbare kunstwerken: onderhoud van kunstwerken op traject 1 (Delftse Schie), traject 2 (Vliet), traject 4 (Rijn-Schiekanaal), traject 9 (Gouwe), traject 10 (Merwedekanaal) en de bruggen over het Hartel- en Zoetwaterkanaal
- In 2022 hebben we verder gewerkt aan het versterkingsprogramma voor beweegbare kunstwerken waarmee in 2020 is gestart. Hierbij kijken we naar (technisch-)inhoudelijke zaken, (werk)processen, professioneel handelen en borging van de geleerde lessen. De opgeleverde resultaten zijn: maandelijkse rapportage over beschikbaarheid van de bruggen, oplevering van onderhoudsmanagementsysteem, ontwikkeling van een verbeteraanpak voor planmatig onderhoud, aanscherping van politiek-bestuurlijke alertheid, start van een traject waarmee de risicovolwassenheid op hoger niveau wordt gebracht en definitie van de scope voor het nieuwe contract voor dagelijks onderhoud van de beweegbare bruggen, sluizen en bediencentrales.
- In 2022 zijn verdere stappen gezet voor datagedreven beheer en onderhoud. De audit op datakwaliteit is met goed gevolg afgerond. Er is een dashboard Datakwaliteit ontwikkeld en volop in gebruik. De Informatie Levering Specificatie (ILS) wordt breed uitgerold. Dit betreft een specificatie hoe data-actualisatie bij elk project moet worden opgeleverd. Het materialenpaspoort, noodzakelijk om duurzaamheidsambities te monitoren, maakt hiervan onderdeel uit.

Verkeersmanagement (brugbediening, incident management)

- Door de stijging van de prijzen voor grondstoffen bleek in het voorjaar 2022 dat de nieuwe bediencentrale beter in een andere vorm op een andere plek kon worden gerealiseerd. Van de onderzochte alternatieven heeft de locatie provinciehuis (gebouw A0) de voorkeur. In november 2022 hebben Gedeputeerde Staten

met een [brief](#) Provinciale Staten hierover geïnformeerd. In 2022 is een haalbaarheidsonderzoek gestart naar deze alternatieve locatie.

- In 2022 is de voorbereiding gestart om diverse onderhoudscontracten voor verkeersmanagementmiddelen, zoals verkeersregelininstallaties en het cameramanagementsysteem opnieuw aan te besteden.
- Om het dynamisch verkeersmanagement binnen de provincie uit te voeren, maken we gebruik van een netwerkmanagementsysteem. Samen met de gemeenten Rotterdam en Den Haag hebben we in 2022 stappen gezet om een nieuw systeem in te kopen. In 2023 wordt de leverancier aangetrokken en start de uitrol van het systeem, waarna ook andere gemeenten binnen de provincie kunnen aanhaken.

Juridisch beheer

- In 2022 hebben vier weginspecteurs de opleiding voor buitengewoon opsporingsambtenaar (boa) met succes afgerond. Zij zijn vervolgens ook als boa beëdigd. Op 17 november 2022 vond de kick-off plaats waarna zij hun uitrusting kregen en aan de slag konden. Gedurende de eerste periode worden zij begeleid door de senior boa's van het team vaarwegen.
- De Omgevingswet treedt opnieuw later in werking, naar verwachting januari 2024, tegelijk met de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening (ZHOV) en de Verordening nautisch beheer. Met de inwerkingtreding van de ZHOV ontstaat een meldingsplicht in plaats van een vergunningsplicht voor bepaalde werkzaamheden aan kabels en leidingen. Het nieuwe zaakstelsel van DBI is nog niet volledig functioneel aangesloten op het landelijke Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) voor vergunningverlening en meldingsplicht. In 2022 is gestart met het testtraject voor de inrichting van het zaakstelsel.
- In 2022 is overleg gevoerd met onder andere de gemeenten Rotterdam en Waddinxveen voor overdracht van respectievelijk delen van de N209/N471 en N453. De onderhandelingen zijn in een vergevorderd stadium. Door de lange doorlooptijd in besluitvorming kon de overdracht niet in 2022 plaatsvinden.

Beleidsprestatie 2-2-2 Toekomstbestendige infrastructuur

In 2022 zijn haalbare en betaalbare stappen voor duurzaamheid in aanleg en beheer van infrastructuur verder geborgd:

- Voor duurzaamheidsthema's, CO2-reductie, energietransitie, circulariteit, biodiversiteit, geluidsreductie en klimaatadaptatie is een nulmeting/nulberekening uitgevoerd. Om de CO2-uitstoot te monitoren is een vernieuwde monitoringstool opgeleverd. Dit geeft ons inzicht, overzicht en prioritering voor acties per duurzaamheidsthema.
- Er is een handreiking opgeleverd voor projecten (nieuwbouw en planmatig onderhoud) om per projectfase de verschillende duurzaamheidsinstrumenten te benutten. Een milieukostenindicator (MKI) berekening is nu standaard verplicht voor alle projecten. CO2- uitstoot reduceren is een standaard onderdeel bij de aanbesteding van planmatig en dagelijks onderhoud. De informatie is digitaal via een platform te benaderen. Voor de juiste toepassing van deze instrumenten zijn ook symposia en kennisdeelsessies georganiseerd;
- In relatie tot energietransitie is nu 75% van de openbare verlichting uitgevoerd in LED en binnen 5 jaar gaan we naar 100%.
- In 2022 is in aanvulling op de nota Kansen voor beter bermbeleid (2016) het Bomenbeheerplan opgesteld. Dit beheerplan beschrijft het beleid en de beheerstrategie van onze bomen, bosplantsoenen en beplanting voor de komende jaren met een doorkijk naar 2050. Hiermee dragen we bij aan een veilig, vitaal en klimaatbestendig bomenbestand, meer biodiversiteit en een betere weerbaarheid tegen ziekten en plagen.
- Het ingezette ecologische bermbeheer geeft al goede resultaten voor meer biodiversiteit. Een zeldzame bloem, de bijenorchidee, is weer gespot in de bermen.
- De in 2021 opgeleverde twee prototypes voor energiedamwanden langs provinciale vaarwegen zijn in 2022 actief gemonitord. Uit de evaluatie is gebleken dat beide prototype energiedamwanden haalbare en schaalbare innovaties zijn.
- Het ecologisch oeverherstel met duurzame en afbreekbare *BESE-elements*, dat in 2021 over enkele meterlang de Oude Rijn is uitgevoerd, is in 2022 geëvalueerd. De conclusie is dat de *BESE-elements* op de proeflocatie goed zijn aangeslagen en de ecologie lokaal is verbeterd.

- In 2022 zijn als experiment langs de Gouwe en de Otwegwetering de eerste plantenbakken aangebracht op de kale, stalen damwanden om zo de biodiversiteit te vergroten. De waterplanten trekken insectenlarven, waterslakken en andere waterdiertjes aan. Dat trekt weer vissen aan, die tussen de planten kunnen schuilen en zich voortplanten.
- Voor circulariteit is een materialenpaspoort opgeleverd. De eerste strategieën om met reststromen als bagger en bermmaaisel om te gaan, krijgen vorm.
- Helaas was er ook een tegenslag in de resultaten van een pilot langs de N211 met verwarmde betonplaten in het fietspad.

Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam

Beleidsprestatie 2-3-1 Duurzame mobiliteit

De provincie wil een transitie naar een energie-efficiënte samenleving, waarbij op termijn grotendeels duurzaam en CO2-neutraal in de energiebehoefte wordt voorzien. In 2022 zijn hiertoe maatregelen uitgevoerd en instrumenten ingezet.

- In 2022 hebben we samen met gemeenten de uitvoering van activiteiten uit de [Regionale Aanpak Laadinfrastructuur Zuidwest](#) (RAL ZW) voortgezet, waarbij we de gemeenten ondersteund hebben bij de uitrol van laadinfrastructuur voor elektrisch vervoer. Bij de Voorjaarsnota zijn de beschikbare middelen opnieuw verdeeld over de jaren, zodat voor elk van de jaren 2022-2026 een budget van € 0,6 mln beschikbaar is.
- Vanaf januari is gestart met de levering en ingebruikname van de zero-emissie boten voor personenvervoer over water tussen Rotterdam en de Drechtsteden. Hierdoor is nu al een deel van de vloot zero-emissie.
- De samenwerking in [RH2INE](#) aan waterstoftoepassing in de binnenvaart is in 2022 geografisch uitgebreid van Rotterdam / Duisburg naar Antwerpen. We hebben met de binnenvaartsector en de waterstoftoeleveranciers de eerste stappen gezet naar standaardisatie van de techniek. Diverse subsidieaanvragen aan de EU en het Rijk hebben nog niet geleid tot financiële ondersteuning voor de gewenste opschaling.
- In 2022 zijn we aan de slag gegaan met de aanbevelingen die voortkomen uit het project [Clean Inland Shipping](#) (CLINSH) en verspreiden we deze actief in binnen- en buitenland. We hebben een provinciaal verhaal opgesteld over de manier waarop we verduurzaming van de binnenvaart kunnen versnellen. Een eerste versnellingsbijeenkomst heeft plaatsgevonden.
- Met de partners in het MIRT-Goederenvervoercorridors (zie beleidsprestatie 2-1-1 Efficiënt goederenvervoer) stimuleerde de provincie de ontwikkeling en uitrol van [Clean Energy Hubs](#) (CEH), waarbij in 2022 specifiek provincie Zuid-Holland een haalbaarheidsonderzoek heeft uitgevoerd voor de binnenvaart.
- We hebben de elektrificatie van de binnenvaart gestimuleerd en meegewerkt aan de voorbereiding van twee laadpunten in Zuid-Holland. Naast de bestaande laadlocatie in Alphen aan de Rijn is een tweede locatie in Alblasserdam in voorbereiding.
- We hebben het project Zon op infra (fietspaden) aanbesteed. Er zijn geen inschrijvingen geweest in Zuid-Holland, wel bij onze partners in het project Noord-Holland en Noord-Brabant. De aanbesteding is geëvalueerd om te bepalen hoe we vervolg geven aan het project.
- We hebben onze wettelijke taak voor luchtvaart uitgevoerd.
- We hebben de verkeersregio's ondersteund bij de verdere ontwikkeling en uitvoering van regionale mobiliteitsplannen, om de CO2-doelen voor mobiliteit te behalen. Hierbij hebben we met het IPO een [RMP-monitor](#) ontwikkeld en de [potentiële impact van regionale mobiliteitsmaatregelen bepaald](#).

Beleidsprestatie 2-3-2 Veilige mobiliteit

De provincie wil de infrastructuur veiliger maken en verkeersveilig gedrag en adequate verkeershandhaving bevorderen. Hierdoor moet de verkeersveiligheid verbeteren en het aantal verkeersslachtoffers verminderen.

In 2022 hebben wij hiertoe maatregelen uitgevoerd en instrumenten ingezet.

- We hebben met andere wegbeheerders gewerkt om verkeersonveilige infrastructuur aan te pakken. Dit hebben we gedaan vanuit onze rol als regievoerder als wegbeheerder.
- We hebben gewerkt aan de voorbereiding en uitvoering van infrastructuurprojecten zoals:
 - een definitief ontwerp voor verkeersveiligheidsmaatregelen traject N218-N496. Dit is afgestemd met de omgeving en de uitvoeringsfase is gestart;
 - groot onderhoud aan de N447 waarbij het snelheidsregime is gewijzigd naar 60 km/u en de weginrichting hieraan is aangepast. Dit past beter bij het gebruik, wegbeeld en mogelijke woningbouw die in de toekomst gaat plaatsvinden. De snelheidsverlaging draagt bij aan de verkeersveiligheid en vermindering van CO₂-uitstoot;
 - definitieve ontwerpen voor de N443/N206 aansluiting en het groot onderhoud van de N443. Deze is gedeeld met de omgeving. Voor de uitvoering van het groot onderhoud is een komgrensverplaatsing noodzakelijk. Hiervoor is de gemeenteraad het bevoegd gezag. De aanvraag hiervoor is ingediend;
 - het project N216B rotonde Goudriaan om kabels en leidingen te verleggen, met diverse netbeheerders en diverse particulieren, inclusief voorbereiding van de aanbesteding;
 - het project verkeersveiligheidsmaatregelen N231C, waarbij een grondwaterprobleem is geconstateerd, waardoor de weg scheuren vertoont. We hebben een ontwerp gemaakt met een lekriool waarmee we verwachten dit probleem op te lossen. Het project ligt op schema;
 - het project N223 duurzaam veilig fase 3 waarbij de uitvoering van het werk conform planning loopt.
 - het project herinrichting N228 dat is afgerond in 2022.
- In 2022 is bij de Kadernota 2023 besloten te stoppen met de voorbereiding van het project N214 Parallelweg en het resterende krediet van € 4,9 mln te laten vrijvallen om de prijsontwikkeling op de lopende projecten binnen het PZI op te vangen. Dit project had een lage prioriteit in het Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid 2030.
- De maatregelen bermveiligheid zijn niet uitgevoerd. Om kosteneffectief te zijn is het nodig om maatregelen in de berm te combineren met onderhoudsprojecten. Op zichzelf staand uitvoeren van bermmaatregelen is niet kosteneffectief mogelijk. Voor de uitvoering van dergelijke maatregelen zijn vaak grondaankopen, verkeersmaatregelen en verkeersomleiding nodig.
- We hebben in regionale overleggen structureel de voortgang gemonitord van regionale uitvoeringsprogramma's gedragsbeïnvloeding 2022-2024. Bij de Voorjaarsnota is de verdeling van de budgetten aangepast om de uitvoering van regionale programma's gedragsbeïnvloeding over de diverse jaren te subsidiëren, zodat er aansluiting is op de jaarlijks toegekende subsidies.
- Daarnaast hebben we het gedrag van verkeersdeelnemers beïnvloed aan de hand van diverse campagnes, zoals [SCHOOL op SEEF](#) (basisonderwijs), [Totally Traffic](#) (voortgezet onderwijs) en [Doortrappen](#) (fietsveiligheid senioren) Dit alles onder de gezamenlijke noemer 'Maak een punt van nul' en programma's uitgevoerd door het regionaal uitvoeringsbureau verkeersveiligheid (ROV-ZH);
We hebben de samenwerking met MRDH, politie en openbaar ministerie geïntensiveerd door structureel met elkaar te overleggen over effectievere verkeershandhaving.
- Ook hebben we structureel met regio's overlegd over extra inspanningen voor veiliger verkeer op het gebied van infrastructuur, gedrag en handhaving.
- We hebben in het Provinciaal Verkeers- en Vervoersberaad een special gehouden over verkeershandhaving en hebben andere partijen betrokken: ANWB, Fietserbond, VVN, politie en Openbaar Ministerie.
- We zijn met MRDH in gesprek gegaan over hoe we de uitkomsten van de pilot naar effectievere verkeershandhaving kunnen benutten.

- Het beoogde plan van aanpak voor minder fietsdoden en -gewonden hebben we niet opgesteld. In plaats hiervan hebben we prioriteit gegeven aan de start en begeleiding van het onderzoek naar 30 km/u binnen de bebouwde kom in Zuid-Holland.
- Het provinciaal Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid 2021-2030 is op hoofdlijnen geëvalueerd. De evaluatie betreft een interne audit van het verkeersveiligheidsbeleid waarbij in het bijzonder aandacht is besteed aan risicobeheersing. De evaluatie bevat ook een beschrijving van de ontwikkeling van verkeersongevallencijfers in Zuid-Holland. De uitkomsten van de evaluatie en opvolging daarvan is aan Gedeputeerde en Provinciale Staten aangeboden en [hier online te benaderen](#).
- De actie 'vaststellen monitoringsmethodiek' om de ambitie '0 slachtoffers in 2050' te monitoren, is niet uitgevoerd. De voortgang van elke actie uit het Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid 2021-2030 wordt structureel bijgehouden. Dit kan beschouwd worden als een eerste opzet van de monitoringsmethodiek, maar de volledige uitwerking moet nog plaatsvinden. We hebben prioriteit gegeven aan start en begeleiding van diverse onderzoeken om de verkeersveiligheid in Zuid-Holland te bevorderen.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' is opgebouwd in 2 delen:

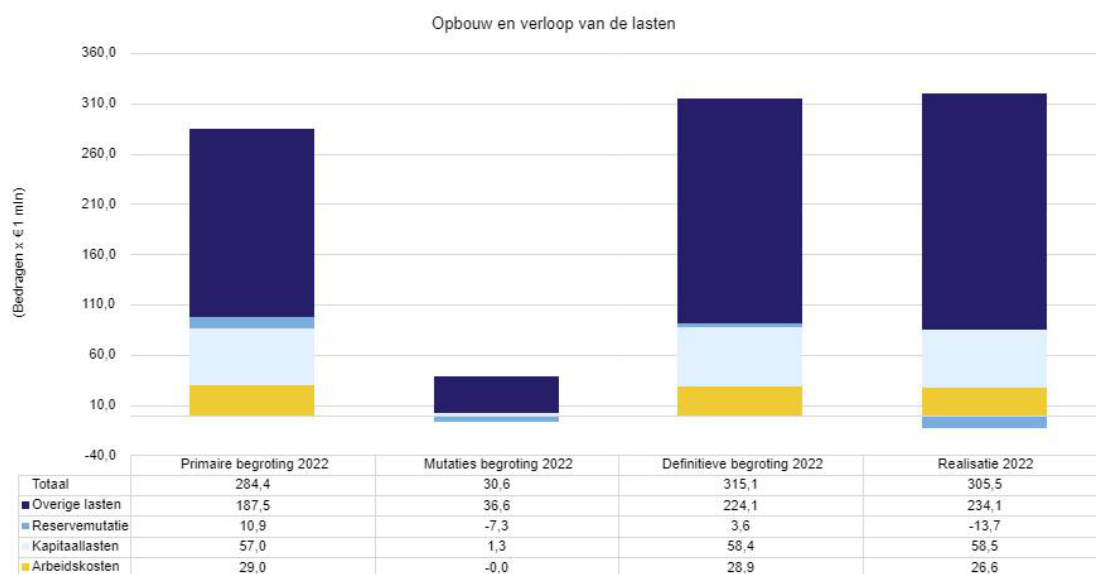
- Opbouw en verloop lasten
- Overzicht baten en lasten

'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de verschillen per beleidsdoel binnen een ambitie. De verschillen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2022	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2022	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B					
2-1-1 Efficiënt goederenvervoer	1.718	20	1.738	2.177	-439
2-1-2 Passend en efficiënt personenvervoer	159.347	18.494	177.841	174.922	2.919
2-1-3 Slimme systemen en netwerken	1.360	-8	1.352	1.182	170
Totaal beleidsdoel 2-1	162.425	18.507	180.932	178.282	2.650
Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam					
2-2-1 Goed functionerende provinciale infrastructuur	116.588	6.392	122.979	117.792	5.188
2-2-2 Toekomstbestendige infrastructuur	708	-99	609	1.081	-472
Totaal beleidsdoel 2-2	117.296	6.293	123.588	118.872	4.716
Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam					
2-3-1 Duurzame mobiliteit	1.480	4.222	5.702	5.394	308
2-3-2 Veilige mobiliteit	3.222	1.607	4.828	2.994	1.835
Totaal beleidsdoel 2-3	4.702	5.829	10.530	8.388	2.143
Totaal Lasten	284.422	30.628	315.051	305.542	9.509
Baten					
Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B					
2-1-1 Efficiënt goederenvervoer	160	0	160	790	-630
2-1-2 Passend en efficiënt personenvervoer	949	24.637	25.586	23.349	2.237
Totaal beleidsdoel 2-1	1.109	24.637	25.746	24.139	1.607
Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam					
2-2-1 Goed functionerende provinciale infrastructuur	6.194	4.500	10.694	13.042	-2.348
Totaal beleidsdoel 2-2	6.194	4.500	10.694	13.042	-2.348
Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam					
2-3-1 Duurzame mobiliteit	466	450	916	3.045	-2.129
2-3-2 Veilige mobiliteit	1.361	0	1.361	1.079	282
Totaal beleidsdoel 2-3	1.828	450	2.278	4.125	-1.847
Totaal Baten	9.130	29.587	38.717	41.305	-2.588
Saldo lasten en baten Ambitie 2	275.292	1.041	276.333	264.236	12.097

Toelichting afwijkingen

Toelichting lasten

Het voordelige resultaat van € 12,1 mln is opgebouwd uit positieve en negatieve afwijkingen **ten opzichte van de Najaarsnota**. De € 12,1 mln betreft uitgaven die doorschuiven naar 2023 of daarna. Het is daarmee dus uitstel van uitgaven en geen afstel.

Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B

Regionale gebiedsagenda's Mobiliteit € 2,3 mln (v)

- Regionale weginfrastructuur € 1,9 mln (v)
- Regionale Spoorinfrastructuur € 1,2 mln (v)
- Duurzaam veilig € 0,9 mln (n)

In de Regionale gebiedsagenda's Mobiliteit (voorheen Bestedingsplan mobiliteit) zijn bijdragen opgenomen voor regionale infrastructuurprojecten op het gebied van doorstroming en verkeersveiligheid (duurzaam veilig).

Het verschil komt voornamelijk door de zogenaamde toekomstig uitvoeringsgerede projecten. Daarvoor is jaarlijks budget beschikbaar maar blijven de aanvragen achter bij de verwachtingen. Voor duurzaam veilig projecten is meer subsidie verleend dan begroot omdat er ook nog aanvragen zijn binnengekomen die oorspronkelijk in 2021 zouden worden ingediend.

Het is lastig om deze uitgaven goed te begroten, omdat de provincie afhankelijk is van gemeenten en waterschappen voor het tijdig aanvragen en afrekenen van subsidies, of het melden als dit niet lukt.

Exploitatie OV en concessie management € 0,4 mln (v)

De afwijkingen hebben te maken met het verwerken van de beschikbaarheidsvergoeding, compensatie prijsontwikkeling en de veranderende vraag naar OV (zie ook de baten). Het betreft de volgende concessies:

- Drechtsteden, Molenlanden en Gorinchem € 7,1 mln (n)
- Waterbus € 0,9 mln (n)
- Veer Maassluis-Rozenburg € 0,1 mln (n)
- Zuid-Holland Noord € 1 mln (v)
- Hoeksche Waard & Goeree Overflakkee € 0,6 mln (v)
- Treindienst Alphen - Gouda € 0,3 mln (v)
- Reservering indexering OV € 7 mln (v)
- Concessie management € 0,4 mln (n)

HWN/OWN aansluiting A15/N3 bijdrage € 2,6 mln (n)

In 2022 zijn de regels voor het activeren van bijdragen in activa van derden door de commissie BBV aangescherpt. Als de gesubsidieerde partij het investeringsproject waaraan de bijdrage wordt verstrekt niet activeert, dan mag de subsidieverstrekker dat ook niet doen. In dit geval gaat het om een bijdrage aan Rijkswaterstaat, dat als onderdeel van de rijksoverheid het kasstelsel hanteert en het investeringsproject 'aansluiting A15/N3' derhalve niet activeert. Het aandeel 2022 van de provinciale bijdrage dient daarom ten laste van de exploitatie te worden gebracht.

Mobiliteitsprojecten en onderzoeken € 1,6 mln (v)

Dit betreft een structureel budget voor onderzoekskosten voor projecten en een incidenteel budget voor eenmalige (begroting)subsidies met dekking vanuit de reserve Bereikbaarheid. Voor 2022 betreft het de volgende activiteiten:

- Innovatieve aanpak/Korte termijn maatregelen A15 € 0,8 mln (v). Het project is door de uitvoerder opgeknipt in twee tranches, de 1e tranche is aangevraagd, de 2e tranche wordt in 2023 verwacht.
- Korte Termijn Maatregelen (KTM) A15 (PZH-2019-701906758) € 0,2 mln (v). De voorbereiding van het project kost meer tijd, de subsidieaanvraag wordt in 2023 verwacht.
- Korte termijn aanpak (KTA) Move 2021-2022 € 0,1 mln (n). De subsidieaanvraag was voorzien in 2021, maar

is eerst in 2022 ontvangen.

- Mobiliteitsmanagement A20 NKG € 0,1 mln (v). De voorbereiding van het project kost meer tijd, de subsidieaanvraag wordt in 2023 verwacht.
- Bijdrage proceskosten MIRT verkenning Oeververbinding Rotterdam € 1,1 mln (v). De afrekening neemt meer tijd in beslag en wordt in 2023 verwacht.
- Bijdrage Logistiek platform KTA € 0,3 mln (n). Betreft de 2e tranche van de bijdrage, het project is door de uitvoerder in twee tranches verdeeld.
- Bijdrage Mobiliteitsplatform KTA € 0,3 mln (n). Betreft de 2e tranche van de bijdrage, het project is door de uitvoerder in twee tranches verdeeld.
- Bijdrage project Regionale logistiek KTA € 0,1 mln (n). De bijdrage was onderdeel van het programma KTA en abusievelijk niet begroot.

Verkenning Hoeksche Waard € 0,2 mln (v). Voor dit project zijn de exploitatielasten 2021 en 2022 gecorrigeerd naar het voorbereidings- en uitvoeringskrediet in het PZI.

Truckparking € 0,7 mln (n)

In 2022 heeft PZH subsidie ontvangen van de EU na een voortgangsrapportage. PZH is leadpartner. De hoogte hiervan was vooraf niet te begroten. Een groot deel van de ontvangsten is bestemd voor de andere partners. De extra lasten betreffen de doorbetaling aan de andere partners. Zie ook de baten.

Kapitaallasten € 0,1 mln (v)

De lasten voor afschrijving en renteomslag zijn iets lager dan geraamd.

Apparaatslasten € 0,5 mln (v)

Inclusief Expertisecentra projecten en programma's € 0,4 mln (n).

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Diverse kleine afwijkingen € 1,1 mln (v)

- Toegankelijkheid € 0,3 mln (v). Er is in 2022 subsidie aangevraagd voor maatregelen in Leiden maar deze konden helaas geen doorgang vinden. De subsidie is ingetrokken.
- Luchtvaartbeleid € 0,2 mln (v). De uitgaven waren lager dan verwacht omdat het Burgermeetnet nog in voorbereiding is en nog niet is opgestart.
- Verkeer en vervoer beleid € 0,2 mln (v). Voor de Onderzoeksagenda bereikbaarheid is in 2022 minder uitgegeven dan begroot doordat een aantal onderzoeken nog niet waren afgerond en afgerekend.
- Projectmanagementkosten € 0,2 mln (v). Betreft een percentuele bijdrage aan personeelskosten.
- Onderhoud DRIS € 0,2 mln (v). Omdat de displays momenteel worden vervangen door nieuwe displays is voor de nog te vervangen displays enkel noodzakelijk onderhoud uitgevoerd.
- Goederenvervoer over water € 0,1 mln (v).
- Digitalisering overheden Smart Mobility € 0,1 mln (v). Het betreft een samenwerking tussen Rijk en regio. De inzet richt zich nu voornamelijk op kleine innovaties waarvoor voorlopig minder wordt uitgegeven dan eerder verwacht.
- Onderzoeken omgevingsbeleid € 0,2 mln (n). Betreft een percentuele bijdrage aan een concernbreed programma. Zie Ambitie 1.

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

Realisatie Bediencentrale in het Provinciehuis in plaats van Delft € 0,7 mln (n)

De voorkeurslocatie voor de bediencentrale is gewijzigd van Delft naar het Provinciehuis. Conform het BBV kunnen de eerder gemaakte onderzoekskosten voor Delft hierdoor niet worden geactiveerd en moeten worden verantwoord in de exploitatie.

Energiekosten openbare verlichting € 0,9 mln (n)

Door de prijsstijging op de energiemarkt is de energierekening voor de openbare verlichting hoger dan in de begroting is geprognosticeerd.

Stopzetten N214/N222 € 1,7 mln (n)

Om voldoende dekking te vinden in de uitvoering van prioritaire projecten aanleg en verbetering zijn in de Kadernota 2023 keuzes gemaakt. De functionele verbeteringen aan de N214 (parallelweg) en de N222 zijn hierdoor stopgezet. De gemaakte voorbereidingskosten worden ten laste van de exploitatie geboekt.

Administratieve correctie afrekening Koningin Julianabrug € 1,2 mln (n)

De financiële afwikkeling van de calamiteit aan de Koningin Julianabrug (eigendom van de gemeente Alphen aan den Rijn) is per abuis begroot op de investeringskredieten. Deze werkzaamheden moeten echter worden verantwoord in de exploitatie. De gemaakte kosten worden volledig doorbelast aan de eigenaar van deze brug. De exploitatiebaten zijn hierdoor ook € 1,2 mln hoger dan begroot.

Planmatig onderhoud € 5,1 mln (v)

Op diverse projecten binnen het planmatig onderhoud zijn onder- en overschrijdingen. Overschrijdingen worden veroorzaakt doordat werkzaamheden (deels) in een ander jaar worden uitgevoerd dan gepland.

Op de onderstaande projecten is in de uitvoering vertraagd:

- Julianasluisen en Coenecoopbrug € 1 mln (v).
- Nieuwe en Oude Tolbrug € 1,8 mln (v).
- Bruggen/projecten Merwedekanaal € 0,6 mln (v).
- Vervangen van lage druk natriumlampen door LED-verlichting € 0,7 mln (v).
- Diverse wegenprojecten zoals de N207b, N219a, N443, N447, N454 en de N489a € 1 mln (v).
- Projecten bebording vaarwegen, ruimte onder kunstwerken, Hartelcorridor en bruggen traject 1 – Delftse Schie € 0,9 mln (v).

De voorbereidingsfase voor de uitvoering van het volgende project is versneld:

- PO Hoornbrug € 0,9 mln (n).

Verkoop vastgoed € 0,7 mln (v)

De geplande verkoop en overdracht van een aantal steunpunten is vertraagd. Hierdoor zijn de begrote kosten voor overdracht en versneld afwaarderen van de boekwaarde nog niet gerealiseerd.

Verschuiving werkzaamheden voor derden € 1,1 mln (v)

Er zijn minder werkzaamheden voor derden verricht. Dit betreft onder andere de Julius Caesarbrug (Leiden) en Koudekerksebrug (Alphen aan den Rijn) en de combiboring ter voorbereiding van de oeverwerkzaamheden in traject 6 (Woudwetering). Tegenover deze verlaging van de lasten staan ook minder baten.

SBIR Energietransitie vaarwegen € 0,5 mln (n)

In samenwerking met het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) is een uitvraag in het kader van Small Business Innovation Research (SBIR) voorbereid. Om de ontwikkeling van innovatieve concepten te versnellen, zijn ondernemers uitgenodigd om haalbaarheidsstudies op te stellen en proefprojecten uit te voeren voor de energietransitie van vaarwegen. De provincie en het rijk stellen beide € 0,5 mln beschikbaar.

De afrekening was voorzien in 2023, maar is al in 2022 gerealiseerd.

Voor de bijdrage is investeringsbudget beschikbaar in het PZI. Omdat de soort uitgaven niet voor activering in aanmerking komt, worden deze afgerekend met de exploitatie en ten laste van de algemene middelen gebracht. Bij de Voorjaarsnota 2023 valt het investeringsbudget vrij en komen de toekomstige lagere afschrijvingslasten ten gunste van de algemene middelen.

Diverse kleine afwijkingen € 0,8 mln (v)

- Door vertraagde interne besluitvorming bij de gemeente Waddinxveen is de overdracht van de N453 aan de gemeente niet in 2022 afgerond € 0,3 mln (v).
- Het onderzoek naar de thermisch gereinigde grond welke is toegepast bij de aanleg van de parallelstructuur A12 vereist een langere voorbereiding € 0,4 mln (v).
- De gemeente Krimpen aan den IJssel heeft het project N210 Grote Kruising tegen lagere kosten gerealiseerd dan begroot. De provinciale bijdrage aan dit project is daarmee ook verlaagd € 0,3 mln (v).
- Extra uitgave /bijdrage van de Provincie aan het Wegschap Tunnel Dordtse Kil € 0,2 mln (n). Ter dekking van deze extra bijdrage heeft de Provincie middelen ontvangen van het Rijk. Deze extra inkomsten zijn verantwoord onder [Organisatie](#)

Apparaatslasten € 2,3 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidskosten](#).

Kapitaallasten € 0,3 mln (n)

De lasten voor afschrijving en renteomslag zijn hoger dan begroot.

Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam

Verkeersveiligheid (educatie en gedrag) € 1,7 mln (v)

De onderbesteding kan worden toegeschreven aan de onderbezetting van het team. Dit heeft vooral te maken met het inwerken van nieuwe projectleiders op dossiers en complexe werkzaamheden die daardoor een langere doorlooptijd hebben, deze worden voltooid in 2023. Ook is er minder subsidie verleend doordat subsidievaststellingen lager zijn uitgevallen.

Zero emissie Laadinfra goederenvervoer € 1 mln (v)

Van de gemeente Alblasterdam is in 2022 geen subsidieaanvraag ontvangen. De aanvraag wordt naar verwachting in 2023 door de gemeente ingediend. Zie ook de baten.

Clinsh € -0,7 mln (n)

Het project EU LIFE CLINSH is afgerond en in 2022 afgerekend. Zie ook de baten.

Diverse kleine afwijkingen € 0 mln (n)

- Regionale aanpak Laadinfrastructuur € 0,1 mln (v)
- RH2INE € 0,1 mln (n)

Apparaatslasten € 0,1 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidskosten](#).

Toelichting baten

Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B

Exploitatie OV € 1,6 (n)

De afwijkingen hebben te maken met het verwerken van de beschikbaarheidsvergoeding en de veranderende vraag naar OV (zie ook de lasten). Het betreft de volgende concessies:

- Drechtsteden, Molenlanden en Gorinchem € 4,3 mln (v)
- Zuid-Holland Noord € 2,9 mln (n)
- Hoeksche Waard & Goeree Overflakkee € 2 mln (n)

- Waterbus € 1,3 mln (n)
- Treindienst Alphen – Gouda € 0,3 mln (v)

Regionale gebiedsagenda's Mobiliteit € 1,2 mln (n)

Regionale Spoorinfrastructuur € 1,2 mln (n). Zie de toelichting bij de lasten.

Truckparking € 0,6 mln (v)

In 2022 heeft PZH subsidie ontvangen van de EU na een voortgangsrapportage. Een groot deel van de ontvangsten is bestemd voor de andere partners. Zie ook de lasten.

Diverse kleine afwijkingen € 0,6 mln (v)

- Verkeer- en vervoerbeleid € 0,2 mln (v)
- Duurzaam veilig € 0,2 mln (v)
- Smart Hy Aware € 0,1 mln (v)
- Diverse kleinere activiteiten € 0,1 mln (v)

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

Werken voor derden € 3,1 mln (v)

De baten binnen Beleidsdoel 2-2 bestaan naast de legesinkomsten en verkoop vastgoed geheel uit bijdragen voor werk voor derden.

Op de volgende activiteiten zijn meer baten gerealiseerd dan begroot:

- Samenwerkingsovereenkomst N468 met het Hoogheemraadschap Delfland € 0,6 mln (v);
- Bediening van beweegbare kunstwerken/nacalculatie € 0,8 mln (v);
- Beheer en onderhoud aan het Utrechtse deel van het Merwedekanaal € 0,6 mln (v);
- Voorbereiding van het onderhoud aan de beweegbare kunstwerken in eigendom van de gemeente Delft € 1 mln (v);
- Uitvoeren diverse kleinere onderhoudsprojecten € 0,3 mln (v).
- Uitgevoerde calamiteit aan de Koningin Julianabrug (gemeente Alphen aan den Rijn) € 1,3 mln (v). De baten zijn per abuis begroot op het investeringskrediet. De realisatie van de baten is verantwoord in de exploitatie.

Op de volgende activiteiten zijn minder baten gerealiseerd dan begroot:

- Vertraging van de werkzaamheden op de volgende projecten € 1,5 mln (n). Het planmatig onderhoud aan de Julius Caesarbrug en de Koudekerksebrug, de combiboring ter voorbereiding van de oeverwerkzaamheden in traject 6 (Woudwetering).

Verkoop vastgoed € 0,8 mln (n)

Het steunpunt Krinkelwinkel is eerder verkocht en overgedragen dan gepland € 0,7 mln (v). De afronding van de verkoop van de steunpunten Rijnsaterwoude, Wateringen en Steekterweg is niet gerealiseerd in 2022 € 1,5 mln (n).

Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam

Clinsh € 1,4 mln (v)

Het project EU LIFE CLINSH is afgerond en in 2022 afgerekend. Zie ook de lasten, waarvan een deel al in eerdere jaren verantwoord is.

Waterstofbussen € 1,2 mln (v)

In 2022 zijn van de 20 waterstofbussen inmiddels 19 bussen actief in de dienstregeling van de HWGO-concessie ingezet. Dit heeft ertoe geleid, dat ook 19/20 deel van de ontvangen Rijksbijdrage, conform de gestelde voorwaarde door I&W, in 2022 als bijdrage in de exploitatie verantwoord is.

De laatste bus zal in 2023 gaan rijden, waarna de resterende Rijksbijdrage ook in de exploitatie verantwoord zal worden.

Diverse kleine afwijkingen € 0,8 mln (n)

- Zero emissie Laadinfra goederenvervoer € -0,4 mln (n)
- ROV € -0,3 mln (n)
- Diverse kleine afwijkingen € -0,1 mln (n)

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt de totale inzet van reserves binnen de ambitie aangegeven.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2022	Onttrekkingen 2022	Saldo mutaties 2022
Bereikbaarheid	2-1	13.686	10.049	3.638
Mobiliteit	2-1	8.596	11.780	-3.184
Bereikbaarheid	2-2	0	1.719	-1.719
Mobiliteit	2-2	0	5	-5
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	2-2	22.123	2.776	19.347
Bereikbaarheid	2-3	0	600	-600
Mobiliteit	2-3	66	3.820	-3.753
Eindtotaal		44.471	30.748	13.723

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Wegschap Tunnel Dordtse Kil

De provincie participeert in het Wegschap Dordtse Kil, gezamenlijk met andere partijen is de provincie eigenaar van de Kiltunnel die de N217 met de N3 verbindt. De Kiltunnel maakt onderdeel uit van het gezamenlijke infrastructurele netwerk van provincie en andere wegbeheerders.

Coöperatie Samenwerkingsverband DOVA U.A.

Het Coöperatieve Samenwerkingsverband Decentrale Openbaar Vervoer Autoriteiten (DOVA) U.A. is opgericht in 2018. In deze coöperatieve vereniging werken twaalf provincies en twee vervoersregio's samen op het gebied exploitatie, infrastructuur en services voor reizigers over het openbaar vervoer.

Subsidies

[Zie Paragraaf Subsidies, Ambitie 2.](#)

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Zuid-Holland draait op energie

Energie is voor Zuid-Holland belangrijk. Met veel industrie, de glastuinbouw en onze dichtbevolkte provincie behoren we tot één van de meest energie-intensieve regio's van Europa. We hebben altijd op innovatieve manieren in onze energiebehoefte voorzien. Of dat nu de wereldberoemde windmolens zijn of het petrochemische cluster in de Rotterdamse haven.

Transitie naar schone energie

De verbranding van olie, gas en steenkool brengt CO₂ in de atmosfeer, wat mede zorgt voor de opwarming van de aarde. Om in de toekomst onze welvaart te behouden, moeten we blijven beschikken over voldoende energie. Met het Klimaatakkoord van Parijs en het nationale Klimaatakkoord werken we toe naar een samenleving en economie gebaseerd op een duurzaam en circulair energie- en grondstoffensysteem (onder andere voor stoom, warmte, elektriciteit, CO₂ en waterstof). De opgave voor Zuid-Holland is in het Klimaatakkoord verdeeld in de thema's schone energie voor alle gebouwen, elektriciteit, industriële processen, mobiliteit en landbouw en landgebruik. Dat raakt alle inwoners en bedrijven van Zuid-Holland.

Wij streven naar schone energie voor iedereen

Zuid-Holland heeft veel wind en zon, maar ook andere energiebronnen, zoals aardwarmte. Belangrijk is te zorgen dat bedrijven en inwoners die energie kunnen gebruiken waar en wanneer dat nodig is. En dat de schone energie haalbaar en betaalbaar is. Hieraan werken we de komende jaren samen met onze partners in de provincie, zoals mede-overheden, bedrijven en lokale initiatieven. Daarbij hebben we ook oog voor de behoefte aan voldoende, goed opgeleide vakmensen. Ons doel: een stabiel en slim energienetwerk dat betaalbare schone elektriciteit en warmte levert voor iedereen. Als het gaat om energie besparen, geven wij als provincie graag het goede voorbeeld. Iets dat ook geldt voor kansen benutten om energie op te wekken of mogelijkheden om CO₂-uitstoot te verminderen. Daarom worden onze eigen projecten, gebouwen en wegen zoveel mogelijk energieneutraal gerealiseerd en onderhouden. Gemeenten die ernaar streven om energieneutraal te worden, willen we graag ondersteunen. Omdat iedere regio haar eigen behoeften, kansen en kenmerken heeft, vraagt dit van ons om maatwerk.

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening

De energietransitie in de regio krijgt vorm in zeven Regionale Energiestrategieën (RES'en), waarin gemeenten, provincie, waterschappen en andere stakeholders samenwerken aan concretisering van elektriciteitsopwekking en benutting van warmtebronnen. We ondersteunden de doorontwikkeling van RES'en met kennis, door partijen bij elkaar te brengen en door de herziening van het omgevingsbeleid. Wij vinden het van groot belang dat maatregelen uit de samenleving ontstaan waar draagvlak voor is. Wij betrokken de inwoners en Statenleden zoveel mogelijk bij deze grote maatschappelijke aanpassingen. We gaven participatie vorm met andere overheden in de RES'en.

De invulling van de maatregelen beoordeelden we aan de hand van de mogelijkheden binnen Zuid-Holland. De betaalbaarheid en de haalbaarheid voor inwoners zijn hierbij belangrijk. De provincie hield en houdt daarbij de bovenregionale optimalisatie en de samenhang van de maatregelen in het oog.

Onze bestaande afspraken met het Rijk en gemeenten over wind op land is in de aanpak ingepast.

Onze beleidskaders en -lijnen hebben we vastgelegd in het provinciale omgevingsbeleid. Energietransitie bevat dit beleid en is op 15 december 2022 in Provinciale Staten vastgesteld. Hiermee zijn onder meer de Regionale Energiestrategieën opgenomen in ons beleid.

Zon

De uitvoering van ons 'Aanvalsplan Zon' is in 2022 verder gebracht:

- Binnen de opdracht 'SDE++ aanvragen verzilveren' zijn in samenwerking met de opdrachtnemer 25 daken van zonnepanelen voorzien. Deze zijn gezamenlijk goed voor een vermogen van 19,2 MWp. Het gaat dan om ongeveer 48.000 panelen.
- In het kader van de subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland in 2022 zijn 58 daken die eerder niet geschikt waren voor zonnepanelen alsnog geschikt gemaakt en gerealiseerd. Deze daken zijn gezamenlijk goed voor een vermogen van 17,7 MWp – circa 43.500 panelen.
- De subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland is uitgebreid naar overdekken van waterbassins en parkeerterreinen. Er zijn inmiddels een bescheiden aantal aanvragen op dit onderdeel binnengekomen. De verwachting is dat dit in 2023 gaat oplopen.
- Op verschillende manieren zijn gemeenten ondersteund bij zonnedakprojecten.
- Tijdens meerdere bijeenkomsten en communicatiemomenten zijn groot-dakbezitters geïnspireerd om zelf ook een zonnedak te realiseren.

Met de wijziging van het omgevingsbeleid is de ruimte voor Zon op landinitiatieven vastgelegd en de toepassing van de zonneladder geformaliseerd. Uitgangspunt bij het nieuwe beleid is dat in de RES-zoekgebieden meer kan dan daarbuiten, als zorgvuldig ruimtegebruik wordt nagestreefd. Voor het in stand houden en bevorderen van de biodiversiteit is een praktische handreiking opgesteld. Deze wordt verwerkt in de handreiking 'ruimtelijke kwaliteit zonne-energie Zuid-Holland'.

Wind op land

In 2022 is er 129 MW opgesteld vermogen windenergie op land in Zuid-Holland bijgekomen. Het gaat om de windparken Oude Maas (18 MW), Kroningswind (80 MW), repowering Landtong Rozenburg (34 -15 MW) en opschaling Piet de Wit (33 -21 MW). Het doel van het SERenergieakkoord 2013 voor Zuid-Holland van 735,5 MW in 2023 is daarmee met drie jaar vertraging gerealiseerd.

In 2022 is ook gewerkt aan de hogere doelen voor elektriciteitsproductie op land in 2030, zoals opgenomen in de RES'en. Bij de wijziging van het omgevingsbeleid is meer ruimte gekomen voor uitbreiding van bestaande locaties voor windenergie. Daarnaast is Avelingen als nieuwe locatie voor windenergie toegevoegd aan de omgevingsverordening.

Ondanks de uitspraak van de Raad van State waarmee de landelijke regels voor windturbines in onderzoek zijn, zijn drie gemeenten concreet met lokale normering aan de slag gegaan.

Lokale initiatieven en inclusieve energietransitie

Het is belangrijk dat lokale initiatieven in de energietransitie kunnen worden uitgewerkt en gerealiseerd. Met onze partners stimuleren we deze lokale initiatieven en werken we aan professionalisering hiervan.

We bevorderen dat iedereen mee kan doen in de energietransitie. We werken hiervoor met gemeenten de inclusieve energietransitie verder uit.

Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving

Nederland en Zuid-Holland staan voor de grote opgave de warmtevoorziening van circa 1,8 miljoen gebouwen en 5000 hectare glastuinbouw te verduurzamen. De snelheid van deze transitie zal drastisch verhoogd moeten worden om de doelen voor 2030 (55% CO₂-reductie) en 2050 (volledig klimaatneutraal) te halen.

Bij de herziening van de module Energie van de provinciale omgevingsvisie is de visie op de warmtetransitie uitgewerkt en geactualiseerd. Kernpunten zijn de inzet op het provinciale Afwegingskader Warmtekeuze (bronnenstrategie) en doorontwikkeling van bovenlokale warmtesystemen.

Samen met de Gasunie en het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat is het convenant "Warmtetransportnet Zuid-Holland in de Leidse regio" gesloten. Dit convenant is gericht op de doorontwikkeling van WarmtelinQ naar de Leidse Regio. Voor de aanleg van het tracé van Rijswijk naar Leiden (WarmtelinQ+) is een provinciale investeringssubsidie van € 81 mln aan de Gasunie beschikbaar gesteld. Met WarmtelinQ wordt de warmtevoorziening voor 170.000 woningequivalenten mogelijk gemaakt.

Binnen het "Elenaprogramma Duurzame Wijkwarmte Zuid-Holland" werkt de provincie met 9 gemeenten samen aan de verduurzaming van 10 wijken. Dankzij de provincie zijn de Europese middelen uit het Elenaprogramma beschikbaar om expertise en kennis in te schakelen bij de voorbereiding op wijkverduurzaming. In 2022 heeft dit in 3 wijken geleid tot de aanleg van een warmtenet en de verduurzaming van woningen in meerdere wijken. Over de gehele Elena periode gaat het om een minimaal extra investeringsvolume van € 60 mln voor de verduurzaming. Daarvan is in 2022 een bedrag van € 28 mln gerealiseerd.

Het Europese programma "Kansen voor West" (II en III) is in 2022 twee keer succesvol opengesteld waarmee 5 warmteprojecten zijn ondersteund met een totaal bedrag van € 6,2 mln. De aanleg van het warmtenet Gorinchem is mogelijk gemaakt door o.a. middelen uit "Kansen voor West" en werd op 22 mei 2022 feestelijk gestart. Provincie, gemeente, woningcorporatie Poort6 en HVC hebben symbolisch hun handtekening geplaatst op de warmteleiding. Het warmtenet Gorinchem wordt gerealiseerd door HVC en zal gevoed worden door een aquathermiebron.

In 2022 werden vanuit de 2e tranche van het Nationaal Groeifonds 6 warmteprojecten in de provincie ondersteund om tot realisatie te komen. Dit is de helft van de totale nationale honorering vanuit de propositie van Nieuwe Warmte NU met een totaal budget van € 200 mln. Het betreft twee warmteprojecten in de glastuinbouw en 4 in de gebouwde omgeving.

In 2022 zijn 105 maatschappelijk vastgoed eigenaren deelnemer geworden aan het provinciale ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed Zuid-Holland. Vanuit dit programma hebben o.a. tien eigenaren van monumenten ondersteuning ontvangen voor het verduurzamen van hun panden. Een aantal gemeenten die buiten het ontzorgingsprogramma vallen zijn door de provincie ondersteund bij de verduurzaming van monumentale panden binnen hun portefeuille.

De optelsom van deze resultaten brengt de verduurzaming van bijna 200.000 woningequivalenten binnen bereik. Het leeuwendeel daarvan (170.000) komt voor rekening van WarmtelinQ.

Beleidsdoel 3-3 Duurzaam energie- en grondstoffensysteem in de industrie

In 2022 heeft de provincie een bijdrage geleverd aan de transitie naar een CO₂-emissiearme en circulaire industrie in Zuid-Holland.

De industrie is vooral zelf aan zet om te verduurzamen. De provincie heeft hierbij een additionele rol door samenwerking in de regio te stimuleren en samen met het Rijk verduurzamingsprojecten binnen industriële ketens financieel te ondersteunen. Dit gebeurt met inzet van eigen middelen en door gezamenlijk Europese fondsen te benutten. De provincie richt zich daarbij grotendeels op het Haven Industrieel Complex (HIC) in Rotterdam, omdat daar het grootste deel van de opgave uit het Klimaatakkoord gerealiseerd moet worden, maar kijkt ook naar andere gebieden in de provincie.

Verder heeft de provincie een bijdrage geleverd op dit beleidsdoel door de inzet van het wettelijk VTH-instrumentarium, ruimtelijke inpassing van nieuwe energie-infrastructuur en door samenwerking op gang brengen en regionale belangen te agenderen, zowel landelijk als binnen EU-programma's. Verder heeft de provincie nieuwe, vaak innovatieve projecten ontwikkeld en ondersteund.

De provincie heeft in 2022 bijgedragen aan een snellere voorbereiding van diverse projecten, bijvoorbeeld door belemmeringen weg te nemen die een tijdige uitvoering in de weg staan.

Komende jaren komen naar verwachting diverse projecten in uitvoering, waarmee we bijdragen aan de realisatie van de industriedoelstellingen uit het Klimaatakkoord.

Op het vlak van energie-innovatie heeft het subsidieprogramma E&K (Energie & Klimaat) bijgedragen aan de doorontwikkeling van producten van een aantal startups in onze provincie. EnergilQ, het energie-innovatiefonds van de provincie, heeft innovatieve scale-ups laten doorgroeien. Het Fair Solar Netwerk voor circulaire zonnepanelen heeft een basis gekregen. Het energie-ecosysteem in Zuid-Holland is fors gegroeid en de netwerken zijn versterkt.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening

Beleidsprestatie 3-1-1 Duurzaam en ruimtelijk passende elektriciteitsvoorziening

Duurzaam en ruimtelijk passende elektriciteitsvoorziening (beleidsprestatie 3-1-1) hangt sterk samen met Samenwerken en bevorderen draagvlak in de energietransitie (beleidsprestatie 3-1-2). In onderstaande toelichting zijn beide beleidsprestaties samengevoegd.

- Provinciale inbreng in de zeven Regionale Energiestrategieën (RES) is geleverd op zowel de inhoud als het proces van de betreffende RES.
- Kaders van het provinciale beleid is vastgelegd in de herziening van de module Energie van het provinciale Omgevingsbeleid. In dit proces zijn onze partners betrokken geweest en is door hen inbreng geleverd. Zo geeft de Nota van Beantwoording weer welke inbreng is geleverd en op welke wijze dit is verwerkt.
- Op verschillende manieren zijn gemeenten ondersteund bij het aanjagen van zonnedakprojecten.
- Tijdens meerdere bijeenkomsten en communicatiemomenten, zijn groot-dakbezitters geïnspireerd om zelf ook een zonnedak te realiseren.
- Voor het in stand houden en bevorderen van de biodiversiteit bij zonneparken is een praktische handreiking opgesteld deze wordt verwerkt in de handreiking 'ruimtelijke kwaliteit zonne-energie Zuid-Holland'.
- Samen met de provincie Noord-Holland hebben we in beeld gebracht welke de fysieke ruimte nodig is voor de keten om windturbines op circulaire wijze te bouwen, te onderhouden, en te verwerken voor nieuwe toepassingen. De resultaten van dit onderzoek zijn gedeeld met een breed netwerk van overheden en bedrijven.
- We hebben bereikt dat het landelijk onderzoeksprogramma Energiearmoede van start is gegaan in samenwerking met de ministeries van EZK, BZK en SZW, de provincie Noord-Holland en TNO;
- Daarmee hebben we ook bijgedragen aan een nauwere samenwerking tussen drie betrokken ministeries, VNG en provincies op de inclusieve energietransitie;
- We hebben bereikt dat gemeenten elkaar beter kunnen vinden voor het uitwisselen van goede voorbeelden, onder meer door het organiseren van een congres hierover;
- We hebben bereikt dat ook voor mensen met een beperkte zelfredzaamheid informatie over energietransitie en energiebesparing toegankelijker is via [Steffie.nl](https://www.steffie.nl);
- We hebben kennis en ervaring bevorderd bij energiecoöperaties, onder andere via het helpen opzetten van het regionaal projectbureau Energie Samen Zuid-Holland.

Beleidsprestatie 3-1-2 Samenwerken en bevorderen draagvlak in de energietransitie

Zie voor toelichting Beleidsprestatie 3-1-1.

Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving

Beleidsprestatie 3-2-1 Faciliteren van gemeenten bij besparen en overschakelen op schone energie

- De provincie heeft zich aangesloten bij meerdere werkgroepen energiebesparing die in de RES-regio's zijn opgericht. We hebben meegedacht bij besparingsprogramma's en de verbinding met beleid en regelgeving van het Rijk, bijvoorbeeld bij de vormgeving van het Nationaal Isolatie Programma en de aanpak van energiearmoede.
- Om energiebesparing te bevorderen zijn extra functionaliteiten toegevoegd aan het provinciale warmteprofielen dashboard op de website. Deze online tool geeft voor de hele provincie tot op gebouwniveau inzicht in de vraag naar en temperatuur van warmte. Dit is zowel te analyseren in de huidige situatie én nadat de gebouwen geïsoleerd zijn tot het niveau Nationale Standaard 2050 voor woningisolatie. Het dashboard maakt inzichtelijk hoeveel isoleren oplevert.
- Met gemeente Delft en woningcorporatie Woonbron hebben we een monitoring- en leersysteem rond energiebesparing en verduurzaming in de Mozartflat ondersteund met kennis en financiële middelen.
- We hebben gewerkt aan een oplossing voor de gevolgen van een grootschalige energiebesparingsaanpak voor de bescherming van dieren conform de Natuurbeschermingswet. Hiertoe werken we in samenspraak met Omgevingsdienst Haaglanden en het ministerie van BZK mogelijkheden uit om Soorten Management Plannen versneld uit te voeren.
- De gemeenten Gorinchem en Katwijk hebben we via het Elenaprogramma Duurzame Wijkwarmte Zuid-Holland financieel ondersteund voor inzet van specifieke expertise en kennis voor hun aquathermieprojecten.
- De provincie heeft de gemeenten ondersteund bij de ontwikkelfase van warmtenetprojecten met een gestructureerde aanpak en specifieke kennis en expertise. Onder meer door financieringsmogelijkheden door Europa (zoals via het Elenaprogramma als Kansen voor West) en het Rijk (bv het Nationaal Groeifonds) mogelijk te maken en te begeleiden. In opdracht van de provincie hebben twee bureaus gezorgd voor versnelde voortgang van de projectaanpak van de warmtetransitie in 12 gemeenten. Daarbij wordt de opgedane kennis en ervaring verwerkt in meerdere blauwdrukken die ingezet worden bij de aanpak en communicatie voor andere gemeenten en wijken in onze provincie.
- Er is een projectenpijplijn voor warmteprojecten opgezet waarmee een overzicht wordt bijgehouden van de voortgang van geplande en lopende warmteprojecten in de provincie Zuid-Holland. Hiermee hebben we als provincie inzicht in welke fase warmteprojecten zich bevinden en zetten we in op ondersteuning voor warmteprojecten wanneer nieuwe financieringsmogelijkheden beschikbaar komen.
- In de samenwerking binnen de RES Drechtsteden hebben we de ontwikkeling van 3 tools ondersteund. Een communicatietool om de gemeentelijke Transitie Visies Warmte (TVW) te delen, de koppeling van de huisscan met deze TVW-tool en werkpakketten voor besparing en verduurzaming. De inzet van de provincie is om deze tools en aanpakken breder te verspreiden zodat alle RES'en en gemeenten hiervan gebruik kunnen maken.
- Het rapport 'Schouders onder gemeentelijk vastgoed' is in april opgeleverd aan de provincie. Naar aanleiding van dit rapport is het kennis en leerprogramma verduurzaming gemeentelijk vastgoed opgezet. De startbijeenkomst vond plaats op 28 november 2022.
- We hebben met succes een nieuwe specifieke uitkering voor een opvolgend ontzorgingsprogramma Maatschappelijk Vastgoed aangevraagd die in november 2022 werd gehonoreerd. Hiermee kan het ontzorgingsprogramma voor een looptijd van 2 jaar vervolgd worden, zodat grote aantallen vastgoedeigenaren verduurzamingsstappen kunnen gaan zetten.
- Er zijn projecten voor de verduurzaming van bedrijven op bedrijventerreinen gestart vanuit een samenwerking van de provincie met gemeenten. Hierbij worden verschillende methoden om bedrijven te enthousiasmeren uitgetoet. Ook voor kantoor- en winkelgebieden zijn we projecten gestart in samenwerking met de gemeenten.
- De provincie en gemeente Rotterdam hebben opdracht gegeven voor de ontwikkeling van een routekaart voor verduurzaming van een kantorengedrag.

- Vanuit het ontzorgingsprogramma klein maatschappelijk vastgoed is voor monumentale vastgoedeigenaren een groep adviseurs beschikbaar gemaakt die zijn gespecialiseerd in de verduurzaming van monumenten.
- Er zijn succesvolle leerkringbijeenkomsten en masterclasses georganiseerd voor gemeenteambtenaren over actuele onderwerpen zoals de gemeente brede aanpak, isolatie en besparing, verduurzaming van VvE's en de klantreis gericht op ontzorging en realisatie.
- Als afsluiting van het provinciale leer- en ontwikkeltraject Transform is een symposium georganiseerd met als thema 'samen werken aan integrale wijkontwikkeling'. Er zijn verschillende instrumenten opgeleverd om gemeenten te ondersteunen die willen werken aan een integrale wijkaanpak waar de energietransitie onderdeel van uitmaakt.

Beleidsprestatie 3-2-2 Bevorderen duurzame verwarmingsvoorziening

- Het afgelopen jaar stond de ontwikkeling van het regionale warmtetransportnet in het teken van afspraken maken met betrokken partijen, het ministerie van EZK en Gasunie en voorbereiding van de besluitvorming over de investeringssubsidie aan Gasunie voor de aanleg van het tracé Rijswijk-Leiden van WarmtelinQ.
- Vanuit de warmte-werkgroep van de RES Rotterdam Den Haag is overleg gevoerd met het ministerie van EZK om de milieuwet- en regelgeving te benutten om restwarmtegegevens en uitkoppeling van restwarmte beschikbaar te krijgen. Ook is ingezet op uitvoering van afspraken tussen de RES en CES (Cluster Energie Strategie Rotterdam) gericht op een zogenoemd data safehouse voor data over restwarmte en controleerbaarheid van restwarmtegegevens door het bevoegd gezag (provincie of gemeente).
- De energietransitie in de glastuinbouw is financieel ondersteund, gericht op de ontwikkeling van warmtecoöperaties. Daarmee zijn collectieven en samenwerkingsverbanden van glastuinbouwclusters voor verduurzaming van warmte, elektriciteitsvraag, CO₂-voorziening en besparing bevorderd.
- Bij de uitwerking van de nieuwe Wet collectieve warmte (Wcw) heeft de provincie in IPO-verband en naar het ministerie van EZK ingezet op een verbeterde positie van publieke partijen bij versnelling van de warmtetransitie. Dit heeft geleid tot het kabinetsstandpunt dat publieke borging van warmtenetten uitgangspunt wordt voor de Wcw. De provincie leverde en levert een actieve bijdrage aan de verdere uitwerking.
- In samenspraak met het externe netwerk is een verkenning uitgevoerd naar de provinciale rol bij de doorontwikkeling van bovenlokale warmtesystemen.
- Als onderdeel van de herziening van energie in de provinciale omgevingsvisie is de visie op de warmtetransitie uitgewerkt en geactualiseerd. Kernpunten zijn de inzet op het provinciale Afwegingskader Warmtekeuze (bronnenstrategie) en doorontwikkeling van bovenlokale warmtesystemen.
- In opdracht van de provincie is een verkenning uitgevoerd naar de mogelijkheden voor koeling en voorkoming van hittestress door effectieve inzet van het energiesysteem in samenhang met mogelijkheden voor passieve gebouwkoeling en klimaatadaptatie. De verkenning geeft handvatten om de toekomstige ontwikkeling van warmte- en energiesystemen effectief te verbinden met koeling.
- De provincie heeft samen met de gemeente Rijswijk, TNO en EBN het fieldlab RCSG en de EnergyCave ondersteund met kennis en financiële middelen. Ook heeft de provincie in 2022 financieel bijgedragen aan de leerstoel Geothermie aan de TUDelft.
- De provincie heeft financieel bijgedragen aan de interpretatie van SCAN-data in de regio Holland-Rijnland waarmee relevante kennis beschikbaar komt over de kansen voor geothermie in het gebied.
- Door een financiële bijdrage aan de Delta Tech Challenge van hogescholen zijn studenten meer bekend geraakt met aquathermie.

Beleidsdoel 3-3 Duurzaam energie- en grondstoffensysteem in de industrie

Beleidsprestatie 3-3-1 Verhogen energie efficiëntie en mede ontwikkelen energie infrastructuur

- De provincie is bevoegd gezag voor circa 350 industriële bedrijven op grond van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo). Op grond hiervan hebben de omgevingsdiensten sinds 2015 het toezicht op energiebesparing bij de bedrijven geïntensiveerd. In 2022 zijn vergunningen geactualiseerd voor energie en is de intensivering van het energietoezicht voortgezet.
- De omgevingsdiensten informeren bedrijven proactief over energiebesparingsmogelijkheden. In 2022 zijn ruim 19 bedrijven onderzocht en geadviseerd.
- Samen met ondernemersvereniging Deltalinqs heeft de provincie weer het Deltalinqs Climate Programme opgesteld waarin gezamenlijk wordt gewerkt aan energiebesparing, opbouwen van circulaire industrie en industriële elektrificatie.
- De provincie heeft (via Deltalinqs) bijgedragen aan de zogeheten energie-innovatiestudies (EIS). Hierbij wordt op 'no cure, no pay' basis energiebesparingsmogelijkheden onderzocht bij bedrijven. Hiertoe zijn er tot en met 2022 acht studies (waarvan vier in 2022) uitgevoerd bij energie-intensieve industriële bedrijven. Alle studies laten een besparingspotentieel tussen 25 en 40% zien. De betreffende bedrijven werken aan vervolgstudies voor uitvoering.
- De provincie ondersteunt via de regeling energie-infrastructuur op industrieterreinen bedrijven die de overgang maken naar duurzame energie (zoals restwarmte en waterstof) en hierbij te maken hebben met lokale energie-infrastructuur die hier nog niet op berekend is. In 2022 is één beschikking afgegeven.
- In 2022 is een subsidie toegekend aan voor het Botlekstoomnetwerk naar Cluster Zuid. Dit netwerk wordt in 2023 aangelegd en zorgt voor een extra CO₂-emissiereductie van 96.000 ton en 58.000 kg NO_x per jaar. Als de volledige plannen voor het Botlekstoomnetwerk worden uitgevoerd zal de reductie 209.000 ton CO₂ en 126.000 kg NO_x per jaar kunnen worden (vergelijkbaar met 140.000 woningen).
- Tot slot is er in 2022 een incidentele subsidie verstrekt voor de aanleg van een walstroomfaciliteit bij DFDS in de gemeente Vlaardingen.

Programmatische aanpak energie infrastructuur

- In 2022 is de inrichting van het proces voor het provinciaal Meerjaren Programma Energie en Klimaat gestart (pMIEK).
- Het project Gridmaster voor de ontwikkeling van een 'multi scenario model' voor toekomstige energie-infrastructuur is opgeleverd. Hiermee kan de meest efficiënte infrastructuur worden berekend via diverse maatregelsscenario's.
- De provincie heeft voor de Cluster Energie Strategie (CES) 2.0 voor het industriële cluster Rotterdam Moerdijk een bijdrage geleverd door een infrastructuurmodel te laten maken, de zogenaamde TAECOS.
- Verder is de provincie als directe stakeholder betrokken bij de buisleidingenbundel Deltacorridor.
- Ook is de provincie actief betrokken bij de verkenning aanlanding wind en waterstof op zee 2030-2040, die het ministerie van EZK in 2022 is gestart.

Beleidsprestatie 3-3-2 Vernieuwen en innoveren van het energie- en grondstoffen (eco-)systeem

Waterstof

- De provincie was samen met EBZ-partners sponsor van de World Hydrogen Summit in Rotterdam in mei 2022. Samen met regionale partners wordt het HIC Rotterdam door de provincie gepositioneerd als 'Europe's Hydrogen Hub'. In dit kader is een gezamenlijke (met het Havenbedrijf en de gemeente Rotterdam) regionale waterstofpropositie opgesteld, die zich richt op thema's als lokale productie, import en energie-infrastructuur voor waterstof.
- Zuid-Holland heeft het Europese predicaat 'European Hydrogen Valley' bemachtigd. Tijdens de World Hydrogen Summit in maart 2022 is Zuid-Holland als waterstofregio gepresenteerd. In dit dossier wordt intensief (internationale) samenwerking gezocht met bijvoorbeeld Nordrhein-Westfalen, Vlaanderen en Limburg (Chemelot).

- In 2022 zijn we lid geworden van de Regionale pillar van Hydrogen Europe.
- Via het IPO heeft de provincie een bijdrage geleverd voor het nationale waterstofprogramma.
- Er is bijgedragen aan de Hychain4 studie. Deze studie is erop gericht besluitvorming voor de inzet van waterstof te versnellen in Nederland en Europa.
- De provincie heeft een bijdrage geleverd aan HyXchange, een simulatiemodel voor de waterstofmarkt en het onderzoek naar de impact van sociale en geopolitieke aspecten rond de waterstofeconomie. Resultaten van beide studies worden in 2023 verwacht.
- De provincie heeft de zoektocht naar kansen voor waterstof in het Groene Hart en Drechtsteden ondersteund en bijgedragen aan het H2GO programma op Goeree-Overflakkee.
- Samen met de gemeente Rotterdam en Innovation Quarter heeft de provincie een studie uitgevoerd naar de kansen voor de maakindustrie rond waterstof. Dit wordt inmiddels verder verkend.

Energie-innovatie

De provinciale inzet voor innovatie voor de energietransitie is niet alleen gericht op industrie, maar ook op andere sectoren, zoals de bouw, en vaak ook verbonden met andere opgaven, zoals circulariteit of biodiversiteit.

- Het Field Lab voor industriële elektrificatie (FLIE) is een publiek-privaat initiatief waar de industrie kennis kan opdoen over de potentie van elektrificatie, nieuwe innovatieve technologie kan testen en deze gereed kan maken voor implementatie. In 2022 heeft de provincie het FLIE ondersteund, met provinciale subsidie uit het Kansen voor West programma.
- De provincie neemt samen met andere overheden en bedrijven en kennisinstellingen deel aan de taskforce Energie van de Economic Board Zuid-Holland (EBZ). In 2022 heeft de taskforce gewerkt aan bevorderen van groene brandstoffen, ecosysteemontwikkeling en bijgedragen aan het thema energieopslag.
- Via het Kansen voor West-programma is bijgedragen aan de verdere ontwikkeling van het field lab op het gebied van innovatie van energie op zee, Campus@Sea (niet specifiek industrie-gerelateerd).
- Er is onderzoek gedaan naar de ontwikkeling van energie-innovatie-ecosystemen (op het gebied van onder andere solar, off shore wind en batterijen) Verder hebben we een herhaalbare methodiek om de koolstof-uitstoot van de provinciale organisatie te meten. Tot slot is bijgedragen aan diverse *human capital* projecten (ook niet industrie-gerelateerd).
- De provincie ondersteunt via Innovation Quarter het regionale innovatieprogramma energie en klimaat (E&K). Het programma focust op vier thema's: verduurzaming van de gebouwde omgeving, grootschalige opwekking en opslag van energie, industriële elektrificatie en circulaire grondstoffen in de industrie. In 2022 zijn elf projecten verder gebracht, onder andere om nieuwe technologieën te testen en te demonstreren en innovaties marktrijp te maken via 6 verschillende regionale fieldlabs.
- De provincie heeft de cross-over tussen energietransitie en digitalisering nader verkend.
- Voor doorontwikkeling van scale-ups zijn financiële instrumenten ingezet, zoals het energie-innovatiefonds van de provincie EnergilQ. In 2022 is er aan twee ondernemingen kapitaal verstrekt naast vervolginvesteringen in de bestaande portefeuille.

Grondstoffenvernieuwing

- De provincie neemt samen met andere overheden en bedrijven en kennisinstellingen deel aan de taskforce circulair van de Economic Board Zuid-Holland (EBZ). In 2022 heeft de taskforce de Circulaire Actieagenda Zuid-Holland 'Hernieuwbare en recyclebare grondstoffen voor dé duurzame chemie hub van Noordwest-Europa' opgeleverd, met de focus op stimulering van de grond- en brandstoffentransitie op industriële schaal.
- De circulaire transitie van de industrie vraagt om ruimte. Samen met Gemeente Rotterdam en het Havenbedrijf Rotterdam is een driedelig onderzoek uitgezet om de ruimtebehoefte van de duurzame industriële ecosystemen van de toekomst in kaart te brengen. Het eerste deel is afgerond in 2022 en gefinancierd door Gemeente Rotterdam, het tweede deel volgt in 2023. Ook is er onderzoek uitgevoerd naar geavanceerde sortering van textielafval in de regio.

Programmatistische aanpak

- Samen met regionale partners (zoals de gemeente Rotterdam en Innovation Quarter) is een aanpak ontwikkeld om Europese fondsen te benutten voor vaak innovatieve verduurzamingsprojecten in de industrie. Medio 2022 heeft dit geleid tot een succesvolle openstelling (samen met de gemeente Rotterdam) van € 6 mln vanuit Kansen voor West, gericht op het thema circulaire chemie in en rondom het HIC. Ook zijn in 2022 verdere voorbereidingen getroffen voor een nieuwe openstelling vanuit het Just Transition Fund (JTF) begin 2023. Voor de regio Rijnmond is er voor de periode 2022-2029 een bedrag beschikbaar van circa € 60 mln voor projecten die bijdragen aan nieuwe, duurzame waardeketens, de-carbonisatie van bestaande industriële ketens en oplossing van (aanverwante) knelpunten in de arbeidsmarkt. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om projecten op het gebied van elektrificatie, grond- en brandstoffentransitie, verduurzaming van het vervoer over water en bij- en omscholing van werknemers.
- De energie- en grondstoffentransitie betreft een complex ruimtevraagstuk, met name in het HIC. Zowel qua fysieke ruimte als milieuruimte. Hier ligt een sterke relatie met de ruimtelijke puzzel en de NOVEX aanpak. De Rotterdamse haven is een van de NOVEX-gebieden, zoals opgenomen in het Startpakket voor de ruimtelijke puzzel, dat het Rijk in december 2022 heeft aangeboden aan de provincies. De hoofdvraag bij het NOVEX-gebied Rotterdamse Haven is hoe we de transitie van het Rotterdamse haven- en industrieel complex kunnen realiseren in goede balans met de maatschappelijke opgaven in de omgeving van de haven (met name bij leefomgeving en woningbouw). In 2022 hebben we met onze partners bij Rijk en regio voorbereidingen getroffen die in 2023 worden voortgezet. In het najaar van 2023 moet er dan een ontwikkelperspectief liggen voor de Rotterdamse Haven, in samenhang met de ruimtelijke puzzel en de andere aangewezen NOVEX-gebieden.
- Voor de ontwikkeling van het Haven Industrieel Complex (HIC) in Rotterdam is een belangrijke randvoorwaarde vergunningverlening vanuit de Natuurbeschermingswet. Dit geldt ook voor de verduurzamingsopgave voor dit gebied. In 2022 zijn de eerste besluiten genomen om stikstofruimte beschikbaar te maken voor de depositiebank. Zo is het mogelijk om met in de bank opgenomen depositieruimte een natuurvergunning te verlenen voor nieuwe activiteiten in het gebied.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' is opgebouwd in 2 delen:

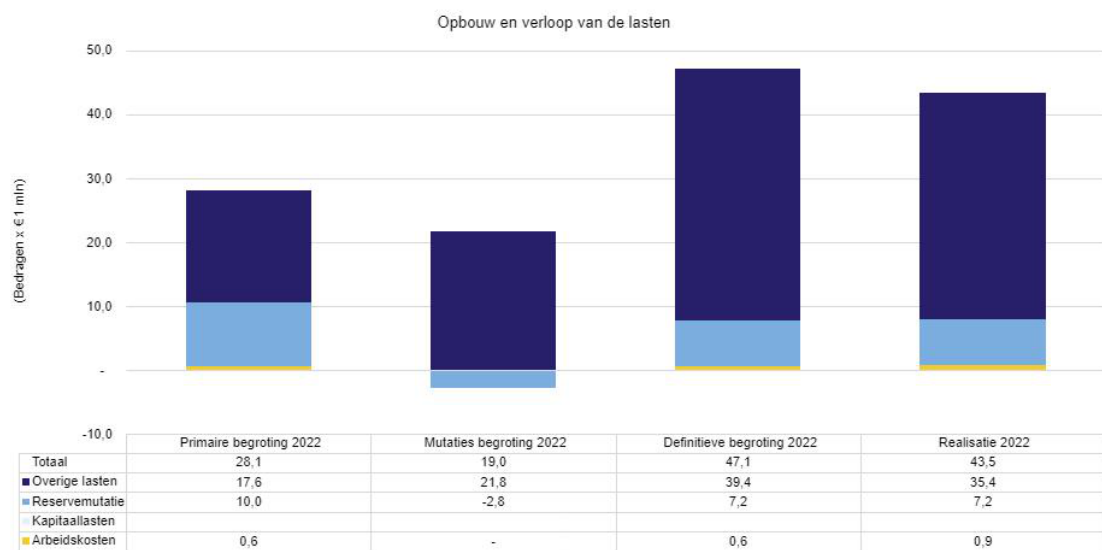
- Opbouw en verloop lasten
- Overzicht baten en lasten

'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de verschillen per beleidsdoel binnen een ambitie. De verschillen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2022	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2022	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening					
3-1-1 Duurzame en ruimtelijk passende elektriciteitsvoorziening	5.637	293	5.931	5.274	656
3-1-2 Samenwerken en bevorderen draagvlak in de energietransitie	1.430	253	1.683	1.335	348
Totaal beleidsdoel 3-1	7.068	546	7.614	6.609	1.005
Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving					
3-2-1 Faciliteren van gemeenten bij besparen en overschakelen op schone energie	1.592	30	1.622	1.425	197
3-2-2 Bevorderen duurzame verwarmingsvoorziening	13.602	20.201	33.803	32.219	1.585
Totaal beleidsdoel 3-2	15.194	20.231	35.425	33.643	1.782
Beleidsdoel 3-3 Duurzaam energie-en grondstoffensysteem in de industrie					
3-3-1 Verhogen energie efficiëntie en mede ontwikkelen energie infrastructuur	4.185	-2.229	1.956	1.665	291
3-3-2 Vernieuwen en innoveren van het energie-en grondstoffen (eco-)systeem	1.690	453	2.143	1.573	570
Totaal beleidsdoel 3-3	5.875	-1.776	4.099	3.238	862
Totaal Lasten	28.137	19.001	47.138	43.490	3.648

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2022	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2022	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Baten					
Beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening					
3-1-1 Duurzame en ruimtelijk passende elektriciteitsvoorziening	0	426	426	45	381
Totaal beleidsdoel 3-1	0	426	426	45	381
Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving					
3-2-1 Faciliteren van gemeenten bij besparen en overschakelen op schone energie	932	30	962	575	387
3-2-2 Bevorderen duurzame verwarmingsvoorziening	1.500	361	1.861	1.381	480
Totaal beleidsdoel 3-2	2.432	391	2.823	1.956	867
Totaal Baten	2.432	817	3.249	2.001	1.248
Saldo lasten en baten Ambitie 3	25.705	18.184	43.890	41.489	2.400

Toelichting afwijkingen

Toelichting lasten

Beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening

Subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland € 0,2 mln (v)

Er zijn in 2022 iets minder subsidie-aanvragen binnengekomen dan verwacht, maar de subsidieregeling Zonnig Zuid Holland heeft in 2022 wel een vlucht genomen. De verwachting is dat de regeling in 2023 tot en met het plafond zal worden uitgeput.

Subsidieregeling Lokale Initiatieven € 0,3 mln (v)

De subsidieregeling lokale initiatieven is op 31-12-2021 geëindigd en volledig uitgeput. Dit bedrag betreft een restantbudget ten behoeve van nog af te wikkelen subsidiebeschikkingen.

Lokale Initiatieven € 0,1 mln (v)

De energiecrisis resulteerde in onzekerheid voor collectieve projecten van lokale initiatieven om aan de slag te gaan met energieprojecten wind en zon en/of warmte, met uitstel van een aantal projecten tot gevolg.

Apparaatslasten € 0,4 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidskosten](#).

Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving

Gebouwde omgeving € -0,2 mln (n)

Het jaar 2022 werd gekenmerkt door enorme energieprijsstijgingen en de daardoor toegenomen aandacht voor besparing en verduurzaming. De toegenomen intensiteit en inzet heeft geleid tot een lichte overschrijding.

Maatschappelijk Vastgoed € 0,4 mln (v)

De reeds ingehuurde diensten bleken voldoende om het gestelde aantal deelnemers te behalen voor het sluiten van de aanmeldingsperiode van de regeling ontzorgingsprogramma's maatschappelijk vastgoed Zuid-Holland op 1 november 2022. Om deze reden zijn er in 2022 minder middelen ingezet. Deze middelen kunnen in 2023 worden ingezet voor verdere werving en ondersteuning van de deelnemers.

Warmteopgave infrastructuur € 0,4 mln (v)

In 2022 is de ontwikkeling van WarmtelinQ in een volgende fase terechtgekomen door de investeringsbeslissing van Gasunie tot aanleg van het tracé van Vlaardingen - Den Haag en het besluit van de Staten om € 81 mln investeringssubsidie beschikbaar te stellen voor de realisatie van het tracé Den Haag - Leiden. Voorziene uitgaven om dit proces te ondersteunen konden dankzij de voortvarende stappen uitgespaard blijven, waardoor er minder budget nodig was.

Duurzame wijkwarmte Elena € 0,4 mln (v)

Binnen het project liepen bij een aantal gemeenten de processen achter op de planning waardoor de inkoop van diensten niet heeft plaatsgevonden zoals beoogd. De aanpak is geïntensiveerd zodat in 2023 de bestedingen binnen de looptijd van het project worden ingehaald.

Warmteleiding WarmtelinQ € 2 mln (v)

Voor de realisatie van de warmtetransportleiding WarmtelinQ heeft de provincie besloten een investeringssubsidie van € 81 mln beschikbaar te stellen. De subsidie wordt over een looptijd van enkele jaren in meerdere tranches uitgegeven. In 2022 betrof dit € 8 mln terwijl € 10 mln was begroot.

Voorziening Houdstermaatschappij € 1,1 mln (n)

De provinciale stille reserve van de Houdstermaatschappij ZH heeft op basis van de concept jaarrekening een negatieve waarde van € 8,2 mln. Om de negatieve stille reserve af te dekken zal de provincie de reeds getroffen voorziening, zijnde € 7,1 mln ophogen tot € 8,2 mln.

Apparaatslasten € 0,1 mln (n)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidskosten](#).

Beleidsdoel 3-3 Duurzaam energie- en grondstoffensysteem in de industrie

Verduurzaming Industrie € 0,3 mln (v)

Dit betreft onderuitputting van de regeling energie infrastructuur op industrieterreinen. Voor het jaar 2022 waren 2 beschikkingen van € 0,3 mln gepland, waarvan er uiteindelijk 1 is beschikt. Partijen hebben veel tijd nodig om tot een aanvraag te komen. De regeling energie infrastructuur op industrieterreinen loopt tot en met het jaar 2024.

Innoveren en kennis € 0,4 mln (v)

Het betreft budget voor twee begrotingssubsidies, een voor de aanleg van een elektriciteitskabel voor het fieldlab Campus@sea en een voor de ophoging van ronde 3 van het innovatieprogramma Energie & Klimaat. Door vertraging in de oprichting van de organisatie die de gridconnectie voor het fieldlab Campus@sea gaat realiseren zal de uitvoering hiervan pas plaatsvinden in 2023 in plaats van 2022.

Waterstof € 0,2 mln (v)

Binnen het budget waterstof is een specifiek deel gereserveerd voor ondersteuning van regionale waterstofprojecten. Door het ontbreken van voldoende personele capaciteit is het budget niet volledig benut.

Apparaatslasten € 0,1 mln (n)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidskosten](#).

Toelichting baten

Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving

Maatschappelijk Vastgoed € 0,4 mln (n)

Bij de lasten is toegelicht dat het ontzorgingsprogramma Maatschappelijk Vastgoed lagere lasten heeft. Die lasten worden gedekt uit een specifieke uitkering (een OVP). Dit leidt ook tot lagere baten.

Duurzame wijkwarmte Elena € 0,4 mln (n)

Bij de lasten is toegelicht dat het project duurzame wijkwarmte Elena lagere lasten heeft. Die lasten worden gedekt uit een EU subsidie. Dit leidt ook tot lagere baten.

Vrijval Voorziening Houdstermaatschappij ZH € 0,4 mln (n)

De beoogde vrijval van de voorziening Houdstermaatschappij ZH heeft niet plaatsgevonden. Zie ook de toelichting bij de lasten.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt de totale inzet van reserves binnen de ambitie aangegeven.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2022	Onttrekkingen 2022	Saldo mutaties 2022
Warmteleiding Warmteling	3-2	23.062	30.250	-7.188
Eindtotaal		23.062	30.250	-7.188

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Warmtebedrijf Holding B.V.

Door deelname aan het Warmtebedrijf Holding levert de provincie Zuid-Holland een bijdrage aan de nationale klimaatdoelstellingen door reductie van de broeikasgassen. Eind 2022 is de overdracht van de provinciale aandelen aan Vattenfall N.V. geëffectueerd.

PZEM N.V.

PZEM N.V. is de rechtsopvolger van DELTA N.V. en richt zich op productie, handel en levering van energieproducten en diensten aan de zakelijke markt.

Omgevingsdiensten

[Zie de toelichting bij Ambitie 7.](#)

ENERGIIQ

ENERGIIQ is een fonds binnen de Houdstermaatschappij Zuid-Holland, dat revolverend investeert in de zogenaamde scale-up fase van energie-innoverende bedrijven.

Warmteparticipatiefonds

Het Warmteparticipatiefonds is een fonds binnen de Houdstermaatschappij Zuid-Holland. Dit fonds is in 2022 juridisch gefuseerd met de Houdstermaatschappij Zuid-Holland B.V.

Subsidies

[Zie paragraaf Subsidies, Ambitie 3.](#)

Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland

Zuid-Holland is een economische speler van belang

Zuid-Holland herbergt het grootste Haven Industrieel Complex van Europa, met een sterk proces- en petrochemisch, logistiek en maritiem cluster. In de directe nabijheid van dit complex bevindt zich het grootste glastuinbouwcluster van de wereld: een belangrijke speler in de wereldwijde voedingsketen.

Alle negen nationale economische topsectoren zijn in Zuid-Holland aanwezig. Verder herbergt onze provincie talrijke excellente kennis- en onderzoeksinstellingen die tot de top in hun vakgebied behoren. De campussen van nationaal belang, zoals het Bioscience Park te Leiden, TU Delft Science Park en Space Campus Noordwijk, herbergen talrijke startups en innovatieve bedrijven. De economische kracht van de provincie Zuid-Holland ligt in deze diversiteit.

Economie is in transitie

De Zuid-Hollandse economie bevindt zich in een omvangrijk vernieuwingsproces. Er zijn drie thema's die de verandering van onze economie aanjagen: energietransitie, circulair en digitalisering.

De op fossiele grondstoffen gebaseerde industriële sectoren staan voor een grote transitie. Verduurzaming van de Zuid-Hollandse economie is nodig om minder afhankelijk te zijn van fossiele grondstoffen. Ook de uitstoot van de industrie en milieudruk als gevolg van transportbewegingen is in Zuid-Holland bovengemiddeld. Ontwrichtende technologische ontwikkelingen, zoals digitalisering, robotisering en 3D-printing veranderen de productieprocessen, verdienmodellen en ons werk, maar kunnen ook veelbelovend zijn. Het vermogen om snel op deze ontwikkelingen in te spelen is bepalend voor onze concurrentiekracht. Dit vraagt om een versnelde transitie van de Zuid-Hollandse economie en om een beroepsbevolking met de juiste vaardigheden en kennis.

Wij streven naar een duurzame, innovatieve economie

Wij willen de meest innovatieve regio van Nederland zijn, waarbij we inzetten op de kruisbestuiving tussen de verschillende sectoren. We zetten in op diensten en producten die veel waarde toevoegen richting duurzaam en digitaal. Wij streven naar passend werk voor iedereen. Wij denken daarbij aan alle niveaus. Van ongeschoold, mbo tot en met universitair. Daarnaast blijft de provincie met haar partners bouwen aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat door te zorgen voor voldoende en kwalitatief goede werklocaties (kantoren, bedrijventerreinen, woon/werklocaties), woonruimte, woon-werkverbindingen, een goede beroepsbevolking, een gezonde leefomgeving, recreatieve voorzieningen en cultureel erfgoed.

De culturele rijkdom van Zuid-Holland

Zuid-Holland heeft een rijke geschiedenis. Investeren in het aanwezige erfgoed, archeologie en cultuur en het gericht betrekken van toeristen daarbij biedt een positieve stimulans aan ons vestigingsklimaat.

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal

Zuid-Holland levert met een brede, dynamische economie een bruto regionaal product van 146 miljard euro (21% van de totale Nederlandse economie (BNP)) Maar Zuid-Holland scoort niet goed op diverse dimensies van brede welvaart, vooral gerelateerd aan milieu, natuur en verschillen in gezondheid en inkomen. Daarom hebben we in 2022 middelen en capaciteit ingezet op economische activiteiten die bijdragen aan een versnelde transitie naar een duurzame en digitale economie en aan een inclusieve economie.

Het CPB raamt voor 2023 in doorsnee ruim 3% meer koopkracht. De armoede neemt in 2023 af, maar het landelijk beleid is wel grotendeels tijdelijk. Dat betekent dat als de energieprijzen ook na 2023 hoog blijven, de armoede bij ongewijzigd beleid weer zal stijgen en de koopkracht zal dalen. In een ongunstig scenario is de koopkrachtontwikkeling in 2022 en 2023 cumulatief ruim 4 procentpunt slechter dan in de periode daarvoor.

De provincie heeft in 2022 in bovenstaand perspectief bijgedragen aan versterking van innovatie binnen het mkb

en de economische topsectoren. Verder is ingezet op doorontwikkeling van fieldlabs en campussen. Dit alles waar mogelijk met nadruk op de transities. Ook zijn innovatienetwerken in 2022 ondersteund, waarbij de focus specifiek lag op versnelling van de circulaire transitie.

Beleidsdoel 4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat

Door de toenemende ruimtevrage van andere functies staan werklocaties onder druk. Dit geldt voornamelijk voor bedrijventerreinen. In 2022 is ingezet op borging van voldoende toekomstbestendige en kwalitatief goede ruimte voor bedrijventerreinen in Zuid-Holland. Hiervoor is een aanpassing in de Omgevingsverordening voorgesteld in Wonen, Werken en Werelderfgoed.

Met de uitvoering van ons detailhandelsbeleid hebben we bijgedragen aan verbetering van de vitaliteit van stads- en dorpscentra. Dit is gedaan door uitvoering van Aanpak Winkelgebieden waarbij gesprekken zijn gevoerd met meerdere gemeenten over de aanpak om hun centrum vitaal te houden. Daarnaast hebben we ook bij detailhandel aanpassing in de Omgevingsverordening voorgesteld.

Door thuiswerken en de huidige rente- en prijsontwikkelingen zijn er veel onzekerheden op de kantorenmarkt. Hierdoor is de kantooropname licht gedaald. Cijfers van 2022 laten zien dat de kantoorleegstand in de provincie Zuid-Holland licht is gestegen naar 7,1% (2021: 7,0%).

Human Capital

Nederland en ook Zuid-Holland kampten in 2022 met een historisch krappe arbeidsmarkt. Op het hoogtepunt van de krapte waren er volgens het CBS in Nederland 143 vacatures per 100 werkzoekenden (einde 2^e kwartaal 2022). Ook het aantal werklozen was in 2022 historisch laag, met in april in Nederland het laagste percentage sinds 2003 (3,2%). Overigens steeg het aantal werklozen in de tweede helft van het jaar naar 3,8%. De krapte op de arbeidsmarkt – door het CPB eigenlijk pas na 2025 verwacht – drukt overheid, bedrijfsleven en onderwijsinstellingen op het belang van een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en van een leven lang ontwikkelen.

De provincie Zuid-Holland zet zich in voor een meer duurzame arbeidsmarkt met een beroepsbevolking die over de juiste vaardigheden en kennis beschikt. Hiermee wordt de Zuid-Hollandse economie versterkt. Hiervoor is samen met de Economic Board Zuid-Holland en 66 partners in 2019 het de Human Capital Akkoord gesloten. Dit akkoord is in juni 2022 vervangen door de Human Capital Agenda 2.0 Zuid-Holland (HCA 2.0). De HCA 2.0 is niet zozeer een compleet nieuwe agenda, als wel een aanscherping van het oorspronkelijke Human Capital Akkoord.

Met de nieuwe agenda dragen we bij aan:

- Bij-, om- en herscholing voor werkenden inclusief flexwerkers en voor niet-werkenden;
- Transities van werk naar werk;
- Betere benutting van onderbenutte deeltijdwerkers;
- Aantrekking en behoud van Internationale werknemers voor vacatures die niet met Zuid-Hollandse of Nederlandse kandidaten te vervullen zijn.

Via de aanscherping in de nieuwe agenda is er nu meer aandacht voor:

- Meer mensen naar techniek;
- Inclusieve arbeidsmarkt;
- Aanpassing van nationale wet- en regelgeving.

Het instrumentarium, onder andere bestaande uit de subsidieregeling Deelakkoorden human capital Zuid-Holland, is met de nieuwe agenda in lijn gebracht.

Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme

In de loop van 2022 konden ook de cultuur- en toeristische sector eindelijk weer zonder beperkingen bezoekers ontvangen. Inwoners en bezoekers konden weer genieten van het vele moois dat onze provincie te bieden heeft. Dat betekent niet dat alles direct weer als vanouds was. Het publiek wist de weg naar het culturele aanbod moeilijk terug te vinden. Wij zetten ons daarom, samen met gemeenten en onze culturele instellingen, in op versterking van de veerkracht van de culturele sector.

Een deel van de publieksactiviteiten die in de coronaperiode waren uitgesteld, kon in 2022 alsnog worden gerealiseerd. Tegelijk kwamen er nieuwe zorgen bij. Prijzen stegen en er ontstonden tekorten aan materiaal en personeel. Hierdoor zijn enkele projecten en activiteiten vertraagd. Ook de coronamaatregelen, die in het begin van het jaar nog van kracht waren, hebben vertragingen in de uitvoering veroorzaakt.

Desondanks is er veel bereikt in 2022. Kort samengevat:

- We hebben met een gefaseerde aanpak verder gewerkt aan onze ambitie om toerisme in balans met de leefomgeving te brengen.
- De erfgoedlijnen zijn, samen met onze externe partners, verder ontwikkeld, met aandacht voor industrieel erfgoed. Daarmee wordt erfgoed beter beleefbaar voor de inwoners en bezoekers van onze provincie.
- We hebben voorbereidingen getroffen om onze bijzondere bodemvondsten onder te brengen in een nieuw provinciaal archeologisch depot, zodat wij onze wettelijke taak naar behoren kunnen blijven uitvoeren.
- Met de culturele instellingen in de basisinfrastructuur cultuurparticipatie hebben wij stappen gezet om het bereik, de spreiding en de kwaliteit van het aanbod cultuurparticipatie voor de jeugd te vergroten.
- De impuls Digitalisering Cultureel Erfgoed is geborgd bij onze partners PBCF, Erfgoedhuis Zuid-Holland en de Stichting entoen.nu zodat in de toekomst aandacht blijft voor de digitalisering van erfgoedcollecties.
- Daarnaast hebben wij ook in 2022 geadviseerd over erfgoed in ruimtelijke plannen. Gemeenten voeren steeds vaker in een vroeg stadium van de planontwikkeling overleg met de provincie. Dit komt overeen met de beoogde werkwijze van de toekomstige Omgevingswet, waardoor het provinciale ruimtelijke erfgoedbeleid in de plannen kan worden opgenomen.

Tot slot hebben wij in 2022 een belangrijke stap gezet in de structurele ondersteuning van erfgoed, cultuur en toerisme. Met een beperkt structureel budget kunnen wij onze partners nu meer zekerheid geven, zodat ook zij zich blijven inzetten voor erfgoed, cultuur en toerisme in Zuid-Holland.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal

Beleidsprestatie 4-1-1 Innovatie stimuleren

Voor een uitgebreidere beschrijving van de onderliggende activiteiten verwijzen wij naar het Programma Zuid-Hollandse Economie (PZE).

Innovatie zorgt ervoor dat er nieuwe duurzame en digitale oplossingen worden gevonden voor maatschappelijke opgaven. De transitie naar een duurzame en digitale economie door innovaties moet vooral plaatsvinden door en mét het bedrijfsleven. Een belangrijke rol is daarbij weggelegd voor bedrijven binnen de economische topsectoren. De inspanningen van de provincie zijn er echter ook op gericht de omgeving (de 'innovatie-infrastructuur') waarbinnen zij innoveren en ondernemen te versterken. Zo kunnen er nog meer innovaties tot stand komen en ontwikkelt het klimaat waarin bedrijven zich willen vestigen of ontwikkelen zich verder. Daarnaast is het van belang dat onze economie toekomstbestendig en weerbaar is, zodat grote gebeurtenissen zoals de coronapandemie in de toekomst kunnen worden opgevangen. We streven naar een robuust ecosysteem waarin bedrijven en clusters onderling optimaal kunnen (samen)werken. Door in te zetten op transities en innovatie zorgen wij ervoor dat Zuid-Holland klaar en weerbaar is voor de toekomst.

Om dit te bereiken zijn de volgende succesvolle subsidieregelingen in 2022 opnieuw opengesteld:

- Subsidieregeling mkb Innovatiestimulering Topsectoren (MIT) om regionale innovatie in de topsectoren te stimuleren (€ 6,6 mln provinciale middelen en € 8 mln rijksmiddelen; tezamen € 14,6 mln). Met de MIT-subsidieregeling stellen de provincie en het Rijk middelen beschikbaar om het innovatief mkb actief in alle sectoren in Zuid-Holland te ondersteunen. In 2022 hebben ruim 250 innovatieve mkb'ers via de MIT ondersteuning ontvangen. Omdat elke provinciale euro in de regeling door EZK wordt verdubbeld, en omdat de aanvragers de ondersteuning daarnaast zelf moeten cofinancieren, is het innovatief mkb in feite met € 36 mln ondersteund.
- Subsidieregeling Campussen Zuid-Holland, voor kansrijke initiatieven binnen de TU Delft Campus, het Leiden Bio Science Park en de Space Campus Noordwijk (€ 1,7 mln). Met de subsidieregeling Campussen stelt de provincie middelen beschikbaar om de ontwikkeling van campussen in Zuid-Holland te versnellen. In 2022 zijn 5 verschillende initiatieven op de campussen ondersteund.
- Subsidieregeling Regionale Netwerken voor innovatie in Zuid-Holland (RNIZ), om het organiserend vermogen van innovatieve economische clusters en hun onderlinge verbondenheid te versterken (€ 1,5 mln). In 2022 zijn netwerken die een bijdrage leveren aan een versnelde transitie naar een circulair Zuid-Holland uitgenodigd om in te dienen. Daarbij zijn 5 netwerken ondersteund.
- Subsidieregeling MKB-Deals. Om het brede mkb te ondersteunen zijn er 8 MKB-Deals gesloten en uitgevoerd, samen met gemeenten en brancheorganisaties in Zuid-Holland (€ 1,6 mln waarvan € 0,8 mln verantwoord is in 2021 en € 0,8 mln in 2022). De MKB-Deals hebben betrekking op concrete projecten binnen de thema's toepassing van innovatie en nieuwe kennis, digitalisering, verduurzaming, toegang tot financiering, toegang tot talent, dienstverlening, netwerkvorming en inclusie.

Daarnaast is bijgedragen aan de volgende onderwerpen:

- Voor Vroege Fase Financiering (VFF) is de provinciale bijdrage a € 2 mln in de vorm van een subsidieverlening aan InnovationQuarter afgewikkeld. De middelen voor VFF zijn bij UNIIQ, het investeringsfonds voor VFF van InnovationQuarter, belegd. UNIIQ helpt ondernemers in Zuid-Holland om hun innovatie sneller naar de markt te brengen. Vanwege de looptijd zijn de lasten verdeeld over de uitvoeringsjaren 2022 en verder.
- De uitwerking van de Groeiagenda Zuid-Holland die volgde uit de Nationale Groeibrief (2019) van het kabinet is gestart. Aan de procesbegeleiding van aanvragen voor de tweede en derde tranche van het Nationaal Groeifonds is inmiddels € 0,5 mln toegekend voor 16 voorstellen. In 2022 is hiervan circa € 0,2 mln besteed.
- De verdere ontwikkeling van Planet.B.io: de Biotech Campus bij het DSM-terrein in Delft (€ 0,7 mln). Planet B.io faciliteert samenwerkingen rond innovatieve biotechnologie met de TU Delft, DSM en in 2022 de pilot faciliteit BPF. Er komt een community van onderzoekers, ondernemers, investeerders en overheden. Ook is er bijgedragen aan de noodzakelijke ontwikkeling van het R&D-gebouw (€ 0,5 mln in 2022). Deze investeringen dragen bij aan de eiwittransitie, een transitie naar de consumptie van alternatieve en minder vervuilende eiwitten.
- Versterking van het Aerospace-cluster. Hierbij heeft de provincie onder meer bijgedragen aan
 - Ontwikkeling van de NL Space Campus in Noordwijk: ondersteuning van de campusorganisatie, subsidie voor het Fablab en het small antenna test centre - beide via de subsidieregeling Campussen Zuid Holland - en de voorbereiding en start van de aanbesteding van het 'Basecamp', ofwel het Campushart met gedeelde centrale faciliteiten;
 - Actieve bijdrage aan de lobby van de Nederlandse spacesector richting het Rijk;
 - Ondersteuning van Rotterdam The Hague Innovation Airport (RHIA) via een netwerksubsidie van 86.000 per jaar van 2021 t/m 2024;
 - De organisatie van de economische missie georganiseerd van Bremen naar Zuid-Holland in het kader van de Actie Agenda 'Cooperation in the Space sector between Bremen and Zuid-Holland (2019-2022)' en het vervolg van de samenwerking met Bremen op basis van een nieuwe Actie Agenda (2023-2026).

- Versterking van het Smart Industry-cluster. De digitale transformatie van onze maakindustrie heeft sinds 2017 een effectieve impuls gekregen door het innovatieprogramma SMITZH (Smart Manufacturing Industriële Toepassing in Zuid-Holland). Het innovatieprogramma heeft meer dan 2.350 bedrijven bereikt, 400 daarvan zetten een stap in digitalisering. Veel meer werknemers dan gehoopt hebben een opleiding in digitalisering gevolgd en zeven nieuwe opleidingen markeren Leven Lang Ontwikkelen. Ook is de regionale infrastructuur voor innovatie versterkt met een loket voor digitalisering en een achttal stabiele en veelgebruikte fieldlabs en skillslabs.
- Versterking van het Life Science and Health-cluster, in 2022 onder andere via een subsidie van € 0,8 mln voor het Innovatieprogramma ZorgTech. Binnen het ZorgTech-programma worden innovatieve mkb'ers ondersteund die in samenwerking met zorgaanbieders slimme en betaalbare oplossingen voor de zorg ontwikkelen. Ook is er een subsidie van circa € 0,3 mln verstrekt voor het netwerk Medical Delta. Dit betrof een subsidie vanuit de RNIZ (Regionale Netwerken voor innovatie in Zuid-Holland).
- Breed mkb: Om de transitie in het mkb te versnellen is een samenhangend pakket van initiatieven en maatregelen uitgewerkt. Dit is opgenomen in het Uitvoeringsprogramma Breed mkb Zuid-Holland, deze bevat concrete voorstellen, activiteiten en instrumenten. Het vormt een samenhangende aanpak waarin bestaande activiteiten en programma's rondom MKB Deals, Digitale Economie, Circulaire Economie, Energietransitie, Human Capital en Innovatiestimulering worden geïntegreerd en gericht op het breed mkb.
- Vanuit de regiodeal Drechtsteden is eerder de meerjarige provinciale subsidie van € 3 mln voor 'Leerpark Drechtsteden' verleend. Het jaar 2022 is een van de uitvoeringsjaren geweest. Het gaat om de inrichting van een zogeheten maakfabriek in de regio. Met de bouw van de Maakfabriek wordt een fysieke plek gecreëerd waar innovaties naar de markt kunnen worden gebracht en waar studenten en startups (MBO, HBO, TU) ideeën kunnen omzetten naar echte ondernemingen. In maart 2022 is het startsein gegeven voor de doorontwikkeling van het Leerpark tot de Smart Campus voor toegepaste innovatie.
- Met ACCEZ heeft de provincie samen met de universiteiten in de regio en VNO-NCW West een aanpak ontwikkeld om de transitie op prioritaire transitievraagstukken te versnellen (waaronder de woon- en werkopgave, 'ZH PLG', de circulaire maatschappij en verduurzaming van de land- en tuinbouw). Met de ACCEZ-werkwijze vertalen we de wetenschappelijk opgebouwde kennis naar prangende beleids- en ondernemersvraagstukken. Bewezen effectief onderdeel van deze aanpak is om onderzoekers, beleidsmakers en ondernemers direct samen te brengen op een vraagstuk, zodat we niet het wiel opnieuw hoeven uitvinden en zodat er nieuwe inzichten ontstaan. Het totale budget van het programma 2018-2023 is € 9 mln waarvan € 5 mln van de provincie. In 2022 heeft ACCEZ haar werkwijze opschaalbaar gemaakt om in te zetten voor verduurzamingsopgaven in Zuid-Holland. ACCEZ draagt bij aan brede capacity building. ACCEZ faciliteerde in 2022 versnelling in Zuid-Hollandse sleutelgebieden in de glastuinbouw, de melkveehouderij en in de Bollenstreek.
- De provincie heeft in 2022 met 21 startups samengewerkt via het Startup in Residence (SiR) programma. De ontwikkelde producten en diensten sluiten aan op belangrijke provinciale thematiek zoals energietransitie, circulaire economie en digitalisering. Ook is het SiR programma in 2022 opgeschaald naar 5 andere overheidsorganisaties (de gemeente Den Haag en de Ministeries van EZK, BZK, LNV en SZW). Deze partijen hebben een samenwerkingsovereenkomst getekend en een team van 3 fte is bij de provincie ondergebracht om het programma verder te professionaliseren en mogelijk uit te breiden naar meer overheden. Andere activiteiten van het Innovatieteam waren innovatiegericht inkopen stimuleren en adequaat communiceren over innovatie (onder meer via #InnovatiefZuidHolland en door het organiseren van ImpactFest). In totaal is € 0,3 mln besteed.

Europese middelen

In 2022 is het nieuwe programma 'Kansen voor West 3' (KvW3) gestart. In 2022 zijn er vanuit de provincie twee innovatie-openstellingen binnen KvW3 geweest. Bij beide openstellingen lag de focus op de regionale fieldlabs. In totaal is er voor € 6,4 mln aan subsidies verleend. KvW3 wordt voor een groot deel gefinancierd uit het Europese Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO), maar het programma wordt ook aangevuld met provinciale middelen en rijkscofinanciering. De provincie stelt haar eigen cofinancieringsmiddelen beschikbaar om extra sturing,

gebruik en effect van deze EU-middelen te bereiken. Zowel de Europese als de eigen cofinancieringsmiddelen worden uiteraard ingezet voor onderwerpen die passen bij de beleidsdoelstellingen van de provincie en zijn afgestemd met regionale partners zoals de gemeenten Den Haag en Rotterdam. Eind 2022 is ook de cofinancieringsregeling opengesteld voor de zogeheten EU Interreg B programma's, waarmee de provincie deelname van regionale partners aan deze programma's stimuleert.

InnovationQuarter

In 2022 is IQ blijven bouwen aan programma's, innovatieprojecten en business cases (Innoveren); door te investeren in vernieuwende bedrijven (Investeren), door de mkb'ers te blijven ondersteunen in hun internationale ambities en door buitenlandse bedrijven naar onze regio te trekken (Internationaliseren).

Dit heeft in 2022 onder andere geleid tot 65 nieuwe innovatieve projecten en € 39,3 mln aan uitgelokte investeringen op het onderdeel Innoveren. Daarnaast zijn er tot september 31 nieuwe bedrijfsvestigingen gerealiseerd, met zo'n € 36,3 mln aan uitgelokte investeringen en 1.252 nieuwe banen. (bron: kwartaalrapportage InnovationQuarter derde kwartaal 2022 realisatie tot 30 september 2022).

Beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de greenports

In 2022 is met de partners verder gewerkt aan de doelen van de Nationale Tuinbouwagenda 2019-2030. Volgens afspraak delen Gedeputeerde Staten jaarlijks de details met Provinciale Staten. We hebben in 2022 extra inspanning verricht om te versnellen, hierdoor is er op onderdelen vroeger in de tijd gerealiseerd dan begroot. Op de volgende punten heeft in 2022 de nadruk gelegen:

- Op verzoek van Provinciale Staten is gewerkt aan de opzet van de tuinbouwmonitor. De eerste opzet hiervan is gedeeld in 2022 en begin 2023 bestuurlijk besproken. Daarnaast is de glasmonitor doorontwikkeld, samen met provincie Noord-Holland.
- Ruimtelijke modernisering van het teeltareaal door de inzet van procesgeld in gebiedsprocessen Broekpolder (Greenport West-Holland) en Baan en Sotaweg (Greenport Aalsmeer) en uitwerkingen rond het werkboek Oostland.
- Opzetten en uitrollen van een leergang voor jonge ondernemers die actief zijn in de glastuinbouwsector in Oostland en Westland.
- Oplevering van de ruimtelijk economische strategie van Greenport West-Holland
- Continuering van het energieakkoord Greenport West-Holland, voortgang van geothermieboringen voor glastuinbouw in de provincie en afspraken over aansluitingen van glastuinbouwcomplexen in Greenport West-Holland op de hoofdtransportleiding voor warmte: de WarmtelinQ.
- Daarnaast zijn er diverse onderzoeken gedaan op het gebied van stikstofemissies, toekomstige elektriciteitsvoorziening in een klimaatneutrale glastuinbouw, zonne-energie op waterbassins en zijn de doelstellingen van de gebiedsvisie geëvalueerd.
- In samenwerking met bedrijfsleven en overheden is er in 2022 gewerkt aan de verdere verduurzaming en optimalisatie van de verslogistiek.
- Voortzetting van de bijdrage aan de rail- en binnenvaartprojecten via de regeling om meer goederen over het water (binnenvaart) of via het spoor te vervoeren in plaats van over de weg (modal shift regeling).
- In dit kader is er ook gewerkt aan bijvoorbeeld de verstrein naar Scandinavië voor COOP, de Cargo beamer terminal en de nacht-spoorshuttle naar Berlijn.
- Bestuurlijke deelname aan de gebiedsontwikkeling Dutch Fresh Port (Ridderkerk), waar gewerkt wordt aan de integrale ontwikkeling van het gebied.
- Onderzoek naar de mogelijkheid om bodem- en andere lekkages in de glastuinbouw te beperken en te voorkomen, en naar circulaire schoonwatervoorziening voor de boom- en sierteelt regio Boskoop. Het afsprakenkader 'Westland/Oostland, samen op weg naar de emissieloze kas in 2027' is mede door de provincie ondertekend.
- Continuering van het Innovatiepact Greenport West-Holland door bijdragen aan innovatieprojecten op het gebied van circulair, duurzaamheid en digitalisering, zoals de lancering van het cyberweerbaarheidscentrum

Greenport West-Holland, het project biodiversiteit in en om de kas en het onderzoek naar regionale voedselsystemen.

- Deelgenomen aan: (inter)nationale beurzen zoals de Floriade, het ERIAFF event in Thessaloniki en de Fruit Logistica in Berlijn.
- Voortzetting van de begrotingssubsidies voor de Zuid-Hollandse Greenports en Greenports Nederland voor versterking van het netwerk om op triple helixniveau samen te werken. Hiermee wordt de benodigde transitie in de glastuinbouw naar duurzaam en digitaal versneld.

Beleidsprestatie 4-1-3 Transitie Havencomplex

Het Haven Industrieel Complex (HIC) in Rotterdam is van grote betekenis voor de regionale en nationale werkgelegenheid en vormt een onmisbare schakel in de transitie naar een nieuwe, duurzame economie. Hierbij gaat het erom een CO₂-arme, circulaire en slimme haven te helpen realiseren en de economische kansen die hiermee gepaard gaan te benutten. Een aantrekkelijk vestigingsklimaat, dat een stimulans vormt om te investeren in verduurzaming, vormt hierbij een belangrijke randvoorwaarde. In 2022 heeft de provincie het volgende concreet bijgedragen aan de transitie van het HIC:

- Via de subsidieregeling Regionale Netwerken voor Innovatie Zuid-Holland (RNIZ) draagt de provincie er aan bij om het organiserend vermogen van innovatieve economische clusters en hun onderlinge verbondenheid te versterken, ook in het HIC. In 2022 hebben de volgende netwerken in het HIC subsidie ontvangen: iTanks (tot en met 2024), Clean Tech Delta (tot en met 2022), PortXL (tot en met 2024), stichting Nederland Maritiem Land (tot en met 2023). De netwerkorganisatie Maritime Delta heeft in 2022 een begrotingssubsidie ontvangen.
- Via de MIT-subsidieregeling stimuleert de provincie innovaties in het mkb. In 2022 hebben ook bedrijven uit het HIC subsidie uit de MIT-regeling ontvangen voor haalbaarheidsstudies en samenwerkingsprojecten. Deze projecten dragen bij aan het oplossen van maatschappelijke opgaven binnen de Kennis en Innovatieagenda's (KIA's) waarbij duurzaamheid, energie en digitalisering belangrijke thema's zijn.
- In 2022 heeft gedeputeerde Baljeu namens het Maritime Delta netwerk de Regionale Maritieme Agenda overhandigd aan minister Harbers (Infrastructuur en Waterstaat) en hebben diverse projecten die in de agenda zijn opgenomen provinciale financiering ontvangen.
- Een van de projecten was de pilot maritieme Datawerf dat in 2022 succesvol is afgerond en in 2023 wordt vervolgd, waarbij het maritieme mkb ondersteuning krijgt bij meer datagedreven werken. Een ander project uit de agenda dat in 2022 provinciale financiering ontving was Circo Tracks dat circulaire productie in de maritieme sector stimuleert.
- Om op de hoogte te blijven van ontwikkelingen in de EU op het gebied van de chemische industrie is de provincie lid van ECRN (European Chemical Regions Network).
- De bijdrage van de provincie specifiek gericht op de energietransitie in het HIC vindt u terug in Beleidsdoel 3-3.
- De bijdrage van de provincie aan betere en schone mobiliteit in het HIC vindt u terug in Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland.

Programmatistische aanpak

Voor de ontwikkeling van het Haven Industrieel Complex (HIC) in Rotterdam is vergunningverlening vanuit de Natuurbeschermingswet een belangrijke randvoorwaarde. Dit geldt ook voor de verduurzamingsopgave voor dit gebied. In 2022 zijn de eerste besluiten genomen om stikstofruimte beschikbaar te maken voor de depositiebank. Zo is het mogelijk om met in de bank opgenomen depositieruimte een natuurvergunning te verlenen voor nieuwe activiteiten in het gebied.

Beleidsprestatie 4-1-4 Digitaal Zuid-Holland

Digitalisering verandert al jarenlang onze economie en samenleving in hoog tempo. Online winkelen bijvoorbeeld is heel normaal geworden, werken op afstand heeft mede door de coronapandemie een flinke sprong voorwaarts gemaakt en de inzet van robots bij het productieproces is niet meer weg te denken. Digitalisering biedt grote

voordelen en draagt bij aan de brede welvaart. Het is cruciaal om transities te versnellen en is voor het toenemende arbeidstekort een mogelijk alternatief. Tegelijk zijn er ook uitdagingen, zoals zorgen dat niemand buitengesloten wordt in de transitie, en ook de gevaren van bijvoorbeeld cybercriminaliteit.

In 2022 heeft de provincie het volgende concreet bijgedragen aan de digitale transitie van de economie:

Connectiviteit

- Vanuit de connectiviteit brigade, een kennisteam vanuit de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH), de gemeenten Den Haag en Rotterdam en een onderzoeksbureau, zijn meer dan 20 gemeenten geholpen met beleid opstellen rond de uitrol van glasvezel en antennes voor met name 5G. Voorbeelddocumenten en stappenplan zijn opgesteld en beschikbaar gesteld aan alle gemeenten in Zuid-Holland.
- Beleidskeuzes voor de vestiging van datacenters opgenomen in het beleid voor grote ruimtevragers. De provincie zet niet in op grootschalige datacenters en doet geen actieve acquisitie om datacenters naar de regio te halen. We nemen de uitgangspunten rond datacenters op in het ruimtelijk beleid en dragen bij aan de landelijke ruimtelijke strategie.

Cyberweerbaarheid

- Voor de regionale uitvoering van de roadmap cyberweerbaarheid is een programmamanager aangesteld.
- Voor de greenports, Rotterdamse haven en Drechtsteden zijn we samen met The Hague Security Delta (HSD) gestart met cyberweerbaarheidscentra waar voor de bedrijven uit de sector de bewustwording wordt vergroot en waar ze terecht kunnen met vragen.

Digitale Innovatie

- Artificial Intelligence (AI) - Vanuit de AI hub Zuid-Holland is gewerkt aan een aanvraag voor het Europees groeifonds, zijn we gestart met een initiatief rondom het verantwoord toepassen van AI en is een onderzoek uitgevoerd naar de economische waarde en kansen die AI biedt voor de bedrijven in Zuid-Holland.
- Rond Quantumtechnologie is het fieldlab quantum gestart en is met ImpactQT een brede samenwerking geïnitieerd. De groeifondsaanvraag voor het fieldlab is ingediend bij het Rijk en Europa. Met Quantum Leiden, Quantum Delft, IQ, MRDH en de gemeenten Den Haag, Rotterdam, Delft en Leiden is een bestuurlijke samenwerking gestart.
- Vanuit het 5G innovatieprogramma zijn de testlocaties bij Unmanned valley, the Greenvillage en Tomatoworld gerealiseerd. Diverse bedrijven hebben gebruik gemaakt van deze faciliteiten en de bijbehorende Kansen voor West-voucherregeling. Samen met de andere 5G fieldlabs (zoals 5Groningen en de 5G hub in Eindhoven en diverse marktpartijen) is gewerkt aan het groeifondsvoorstel 'future network services' dat is ingediend bij het Rijk en Europa.

Brede mkb

- Er is een onderzoek uitgevoerd en een website gerealiseerd van alle actieve regelingen en subsidies die beschikbaar zijn voor het brede mkb.
- Haaglanden, Rijnmond en Drechtsteden zijn de 'digiwerkplaatsen' gestart waar het mkb terecht kan met concrete vragen en geholpen wordt met concrete oplossingen.
- Er is gestart met diverse initiatieven en projecten om het mkb te ondersteunen, zoals de datawerf voor mkb in de maritieme sector en een cyberweerbaarheidsvoucher waarmee bedrijven een scan kunnen laten uitvoeren naar de risico's en bedreigingen van cyber voor hun bedrijf.

Beleidsprestatie 4-1-5 Circulair Zuid-Holland

De provincie Zuid-Holland vervult de rol van opdrachtgever, verbinder en aanjager binnen de transitithema's Bouw, Groene Grondstoffen en Voedsel, Maakindustrie en Kunststoffen. Er is gezorgd dat er nieuwe netwerken tot stand komen en de koplopers gefaciliteerd worden om samen agenda's op te stellen en (doorbraak)projecten uit te voeren die de transitie verder helpen. In 2022 zijn de volgende resultaten bereikt:

- De vernieuwersnetwerken Biobased Bouwen en Natuurlijke Reststromen hebben in 2022 gewerkt aan doorbraakprojecten die moeten leiden tot een systeemverandering om de transitie verder te brengen (in vernieuwersnetwerken werken overheden, onderzoekers en ondernemers samen aan circulaire diensten en producten die bijdragen aan de transitie).
- Het Zuid-Hollands vernieuwersnetwerk voor retoursystemen voor herbruikbare drank- en maaltijdverpakkingen is opgericht.
- Samen met Greenport West-Holland is een netwerksessie rond circulaire plastics georganiseerd, wat heeft geleid tot afspraken over versteviging van het programma 'verpakkingen en circulaire teeltmaterialen'.
- Het Fair Solar vernieuwersnetwerk heeft bijgedragen aan de oprichting van een Nationale Buyergroep voor zon en circulair en aan de uitwerking van doelstellingen voor zon en circulair in het nieuwe Nationale Programma Circulaire Economie.
- De subsidieregeling Circulair Zuid-Holland is in het najaar opengesteld voor doorbraakprojecten Natuurlijke Reststromen.
- Het evenement 'Het nieuwe normaal begint nu' vond in 2022 plaats, met ruim 60 deelnemers uit gemeenten, omgevingsdiensten, waterschappen en andere organisaties. Een dag die in het teken stond van delen van kennis en ervaring rond circulaire economie bij de Zuid-Hollandse gemeenten. Ook zijn de bestuurders van vooroplopende gemeenten twee keer bij elkaar gekomen om ervaringen uit te wisselen.
- De ambitieagenda 'Circulair verbonden' is vastgesteld. Deze geeft weer hoe de verschillende ambities van de provincie Zuid-Holland nu en in de toekomst bijdragen aan circulariteit.
- De vernieuwde subsidieregeling Verduurzaming Bedrijventerreinen is ingezet waardoor in vier regio's nu wordt gewerkt aan circulariteit op bedrijventerreinen.
- Er is een kwartiermaker Breed mkb en Circulair aangesteld om circulariteit in het mkb te stimuleren.
- Verkenningen zijn uitgevoerd zoals het onderzoek 'Sociaal Circulair', 'Plastics in de tuinbouw' en 'Ruimtelijke strategie Circulair Zuid-Holland'.
- Inzet op vergunning, toezicht en handhaving is versterkt met de Programmatische aanpak ZZS (zeer zorgwekkende stoffen), afval en de circulaire economie.
- Provincie Zuid-Holland heeft het Manifest Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen 2022-2025 ondertekend waarmee een ambitieuze vervolgstap is gezet op weg naar een duurzaam en circulair Zuid-Holland.

Beleidsdoel 4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat

Beleidsprestatie 4-2-1 Voldoende werklocaties op de juiste plek van de juiste kwaliteit

Om de beleidsprestatie te realiseren zijn de volgende subsidieregelingen in 2022 opengesteld:

- Planvorming Bedrijventerreinen (€ 0,5 mln). Er zijn 38 aanvragen ingediend
- Verduurzaming Bedrijventerreinen (€ 2,5 mln). Er zijn 14 aanvragen ingediend
- Planvorming Detailhandel (€ 0,5 mln). Er zijn 34 aanvragen ingediend.

Voor planvorming bedrijventerreinen en detailhandel zijn de budgetten niet volledig benut. Dit komt doordat er over het algemeen niet het maximale bedrag per project is aangevraagd. Ook de subsidieregeling verduurzaming bedrijventerreinen is niet volledig uitgeput in verband met (i) de hoge energieprijzen die ervoor zorgen dat de terugverdientijd korter is dan vijf jaar waarmee men buiten de regeling valt en (ii) de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2022 een vertragende factor zijn geweest, omdat de meeste aanvragen in samenwerking zijn met de gemeente.

In 2022 is voor de Uitvoeringsregeling herstructurering van bedrijventerreinen (UHB) 1 subsidieproject van in totaal 20 hectare vastgesteld. Één subsidieproject, Scheveningen eerste haven, ligt momenteel ter beoordeling. Voor de herstructurering van Scheveningen eerste haven en omgeving is minder geld uitgekeerd dan toegekend, doordat niet alle werkzaamheden in de tijdsperiode van tien jaar zijn uitgevoerd.

Er is ook een subsidie verstrekt van € 1,5 mln, waarvan het grootste gedeelte ten laste van 2022, om firma Dolderman uit het centrum van Dordrecht te verplaatsen om werkgelegenheid en woningen op deze locatie te realiseren.

Dit jaar hebben we een aantal wijzigingen in de Omgevingsverordening voorgesteld binnen Wonen, Werken en Werelderfgoed voor het detailhandelsbeleid (zie laatste alinea) en het bedrijventerreinenbeleid. Voor bedrijventerreinenbeleid betreft het de behoefteraming en nieuwe instrumenten bedrijventerreinen (minimale milieucategorie, 'niet te transformeren' bedrijventerreinen en functiemenging). Deze aanpassingen zijn belangrijk om voldoende toekomstbestendige en kwalitatief goede ruimte voor bedrijventerreinen te borgen in Zuid-Holland. Aanvullend zijn de vier bestuurlijke regio's (MRDH, Zuid-Holland Zuid, Midden-Holland en Holland-Rijnland) gevraagd om een nieuwe regionale bedrijventerreinvisie op te stellen. Momenteel wordt er ook een ruimtelijk-economische visie opgesteld om de koers op lange termijn te bepalen en zijn we een traject gestart met het Rijk om de vestiging van grote ruimtevragers af te stemmen.

Twee nieuwe woon-werkakkoorden zijn er dit jaar ondertekend: één met de Haagse regio en één met de Hoekse Lijn partners. Bij de drie, eerder afgesloten, woon-werkakkoorden loopt nog steeds de uitvoering om een goede balans te krijgen tussen wonen en werken in de betrokken gebieden. Door de woon-werkakkoorden zijn afspraken vastgelegd tussen de gemeenten en de provincie voor de korte en de lange termijn om de bouw van betaalbare woningen te versnellen en tegelijkertijd voldoende en kwalitatief goede ruimte te behouden voor werklocaties.

Om toekomstbestendige bedrijventerreinen (beleidslijn 3 – strategie bedrijventerreinen) te realiseren, hebben we onder andere een investeringsplan laten opstellen om in kaart te brengen wat hiervoor nodig is. Daarnaast hebben de ambassadeurs bijgedragen om de organisatiegraad op bedrijventerreinen te verhogen. De organisatiegraad is licht gestegen van 29,4% naar 30,0%. De kwaliteit van de ondernemersverenigingen is gestegen, bijvoorbeeld door een bedrijveninvesteringszone. Voor de inzet van ambassadeurs was het percentage ongeveer 25,8%. De ambassadeurs hebben ook gemeenten ondersteund met hun werkzaamheden. Hierbij is gekeken naar veiligheid en verduurzaming van bedrijventerreinen. Hiervoor zijn twee kennisbijeenkomsten georganiseerd over ondermijning op bedrijventerreinen met parkmanagers, gemeenteambtenaren, omgevingsdiensten en andere stakeholders.

Om de kantorenmarkt goed te kunnen volgen, hebben we een Monitor Kantoren 2022 op laten stellen, inclusief een blik op de toekomst. Daarnaast zijn we gestart met een nieuwe behoefteraming kantoren. Voor energielabel C voor kantoren zijn twee kennisbijeenkomsten georganiseerd samen met collega's van ambitie 'Schone energie voor iedereen'.

Om bij te dragen aan goede en vitale centra hebben we het ruimtelijk detailhandelsbeleid uitgevoerd. Daarnaast hebben we het plan Aanpak Winkelgebieden uitgevoerd en gemeenten en winkeliers ondersteund bij visieontwikkeling, onderzoek, professionalisering en samenwerking om levendige en vitale centra te realiseren. Dit is gedaan in samenwerking met centrummanagers en gemeenteambtenaren van zeven verschillende gemeenten. De resultaten van het koopstromenonderzoek zijn aanleiding geweest om een verdiepende analyse uit te voeren naar de resultaten en het huidige provinciale detailhandelsbeleid tegen het licht te houden in het onderdeel Wonen, Werken en Werelderfgoed van het Omgevingsbeleid. De kernboodschap is dat het provinciaal detailhandelsbeleid op orde is en op een goede manier bijdraagt aan de doelen die de provincie nastreeft. Wel worden enkele kleine aanpassingen van het huidige detailhandelsbeleid nodig geacht, zoals in deling in centra (provinciale detailhandelsstructuur), regionale afstemming en het nevenassortiment bij perifere detailhandel. Daarnaast wordt voorgesteld de cijfers voor de marktruimtebehoefte te actualiseren op basis van de nieuwe koopstromengegevens.

Beleidsprestatie 4-2-2 Human Capital, een beroepsbevolking met de juiste vaardigheden en kennis

In het coalitieakkoord is afgesproken dat de regionale arbeidsmarkt beter wordt ondersteund door de juiste (her)scholingsprogramma's.

- Is eerder al de meerjarige subsidieregeling ad € 5 mln voor het Human Capital-programma opengesteld.
- Is er een subsidieregeling ad € 1,5 mln opengesteld om werkgevers in de loonkosten tegemoet te komen die een onlangs gediplomeerde met een bepaald hbo- of mbo-diploma voor minimaal een jaar hebben aangenomen. Deze subsidieregeling is eind 2022 afgelopen.
- Is een klein, deskundig programmteam aangesteld, dat gedetacheerd werkt vanuit InnovationQuarter en dat een eigen werkbudget heeft.
- Is de bestuurlijke aansturingstructuur via de Taskforce Human Capital van de Economic Board Zuid-Holland verder uitgebouwd en versterkt.
- Is binnen het Lerend Netwerk Human Capital samengewerkt met andere provincies en de ministeries Economische Zaken en Klimaat, Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen om nadere invulling te geven aan de arbeidsmarktinfrastructuur en beleidlijnen leven lang ontwikkelen (LLO), die in twee Kamerbrieven zijn gepresenteerd.
- Hebben de leden van het programmteam meegewerkt aan meerdere regionale aanvragen voor het budget van het Nationaal Groeifonds (NGF) voor Katapult voor het opschalen van publiek-private samenwerkingen (PPS'en) op het gebied van LLO.
- Hebben de leden van het programmteam ook meegewerkt aan de verdere uitwerking van het NGF-voorstel Nationale LLO Katalysator, een meerjarig programma waarmee onderwijsinstellingen vanuit het mbo, hbo en universiteiten een stevige impuls geven aan het LLO. Dit programma brengt landelijk en regionaal onderwijs en bedrijfsleven bijeen.
- Hebben de leden van het programmteam meegewerkt aan de aanvraag van de gemeente Delft voor de 4^e ronde Regio Deals.

In 2022 zijn de volgende resultaten geboekt:

- Er zijn vijf zogenoemde deelakkoorden afgesloten. Deelakkoorden zijn een voorwaarde om een subsidieaanvraag te doen bij provincie Zuid-Holland binnen de subsidieregeling van € 5 mln. Alle vijf de subsidieaanvragen zijn gehonoreerd. Het betreft:
 - Young Professionals Program Zuid-Holland, via challenges bijscholen van young professionals van aangesloten bedrijven (bijdrage PZH: € 0,2 mln).
 - Verduurzaming Talent op Maat, waarbij kandidaten op basis van vaardigheden worden gematcht (bijdrage PZH: € 0,1 mln).
 - Crest, waarbij werknemers in de maritieme/offshore sector worden bijgeschoold (bijdrage PZH: € 0,2 mln).
 - WE IT 2.0, waarbij extra werknemers worden opgeleid en (mkb) ondernemers worden ondersteund (bijdrage PZH: € 0,3 mln).
 - Digicampus leren en opleiding op het gebied van Digitalisering in de GWW sector, waarbij werknemers in de sector grond-, wegen- en waterbouw worden bijgeschoold in IT-skills (bijdrage PZH: € 0,3 mln).
- Daarnaast hebben drie deelakkoorden die in 2021 zijn afgesloten in 2022 een (gehonoreerde) subsidieaanvraag ingediend. Het betreft het Internationaal Talent Programma (bijdrage PZH: € 0,1 mln), Van Bank naar Bouw en Techniek (bijdrage PZH: € 0,1 mln) en tot slot Campus Gouda (bijdrage PZH: € 0,5 mln).
- De uitvoering van de eerder ondersteunde deelakkoorden is ondertussen goed op stoom. Zo heeft SMITZH de doelstellingen behaald en is het dit jaar afgerond. Ook eerder gehonoreerde aanvragen van Greenports West-Holland, WE-IT 1.0, Regiodeal Drechtsteden, Energy Switch en CIV Bio Science zijn op weg om de afgesproken kwantitatieve doelstellingen te behalen.

- De deelakkoorden zorgen tezamen voor de volgende (geplande) kwantitatieve resultaten:
 - 17.200 werknemers in staat stellen zich te ontwikkelen.
 - 2.400 werkgevers helpen arbeid c.q. inzet van menselijk kapitaal beter te gebruiken.
 - 3.300 flexwerkers ontwikkelperspectief bieden.
 - 5.300 daadwerkelijke transities van werk naar werk over sector- en regiogrenzen heen.
 - 2.000 mbo-geschoolde vakkrachten aan een passende functie helpen.
- Er zijn kwartiermakers aangesteld die moeten zorgen voor nieuwe deelakkoorden rond cybersecurity en meer mensen naar techniek.
- In totaal worden nu zo'n 20 projecten tijdens verschillende fases ondersteund. Hiermee wordt een toegevoegde waarde van € 3,4 mld bereikt.
- Er zijn dit jaar 21 aanvragen ingediend onder de Subsidieregeling tegemoetkoming loonkosten onlangs gediplomeerden Zuid-Holland (subsidieplafond € 1,5 mln). In 2022 zijn er daarvan 3 gehonoreerd voor een totaalbedrag van een kleine € 19.000. Eén aanvraag is geweigerd. Eén aanvraag is gehonoreerd, maar daarna teruggetrokken en zestien aanvragen zijn nog in behandeling.

Voldoende en goed geschoold personeel wordt meer en meer een dwingende voorwaarde om maatschappelijke opgaven op te pakken. Van de woonopgave tot de energietransitie, zonder personeel komen zaken niet van de grond. Met de financiering van de deelakkoorden draagt de HCA bij aan andere beleidsprioriteiten van de provincie. Zo worden in verschillende deelakkoorden werknemers bij- en omgeschoold in hun digitale vaardigheden. De deelakkoorden WE-IT 1.0 en 2.0 leiden mensen op voor de IT-sector (sector naar sector) en scholen mensen bij op het gebied van IT. Hierdoor krijgen werkgevers de beschikking over personeel dat om kan gaan met de laatste digitale toepassingen op het werk, waardoor innovaties kunnen worden toegepast. Andere deelakkoorden leiden werknemers op voor de energietransitie, bijvoorbeeld via het deelakkoord Energyswitch. Hierdoor vindt de geambieerde kruisbestuiving plaats tussen verschillende sectoren.

Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme

Beleidsprestatie 4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving

Verbinding door erfgoedlijnen van historische steden, dorpen en landschappen

In 2022 bestonden de erfgoedlijnen 10 jaar. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) noemde, in het kader van het Europese Verdrag van Faro, de Zuid-Hollandse erfgoedlijnen een goed voorbeeld van een erfgoedparticipatie aanpak.

Sinds de start in 2012 hebben bijna 700 projecten bijgedragen aan de ontwikkeling van de erfgoedlijnen. Deze projecten konden gerealiseerd worden dankzij de samenwerking tussen verschillende partijen, de inspanning van vele vrijwilligers, de inzet van cofinanciering en aan de basis de provinciale subsidies en inzet van projectleiders.

We hebben onder meer het volgende gerealiseerd:

- De 7 erfgoedtafels adviseerden over de projecten uit het maatregelenpakket erfgoedlijnen. Hierbij waren leidraad de afwegingskaders en streefbeeld van de erfgoedtafels.
- Er zijn 69 projecten gesubsidieerd, waarvoor € 3,3 mln subsidie beschikbaar was gesteld en hier staat € 5,6 mln cofinanciering tegenover en de inzet van vele vrijwilligers.
- Binnen de erfgoedlijn Oude Hollandse Waterlinie is uitgebreid stilgestaan bij het 350-jarig jubileum van de Oude Hollandse Waterlinie.
- Binnen de erfgoedlijn Waterdriehoek lag de focus steeds meer op industrieel erfgoed. Hiertoe zijn met experts en gemeenten enkele bijeenkomsten gehouden.
- De erfgoedtafels hebben ook in 2022 aandacht besteed aan diversiteit en inclusiviteit binnen de verhalen van de erfgoedlijnen met het oog op publieksbereik.

Restauratie van rijksmonumenten en herbestemming

- Met de Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland draagt de provincie bij aan behoud van rijksmonumenten. Van de € 3,6 mln was € 3,4 mln bestemd voor restauratie en € 0,3 mln voor herbestemming. Hierdoor ontvingen 15 restauratieprojecten subsidie, waaronder molens, religieuze monumenten, industriële monumenten en een boerderij. Om herbestemming van rijksmonumenten te bevorderen zijn 5 subsidies verleend voor werkzaamheden voor verduurzaming en toegankelijkheid van rijksmonumenten.
- De interesse van jongeren voor het restauratie vak is gestimuleerd met een bescheiden begrotingssubsidie aan Stichting Restauraties Opleidingsprojecten (ROP) Zuid West voor leerlingwerkplaatsen.
- De provincie financierde zeven adviezen op maat voor herbestemming, voor onder andere Stadsboerderij Vrede-Best in Nieuwpoort, het Spinozahuis in Rijnsburg en verduurzaming Pakhuis de Molukken in Schiedam. Het gaat daarbij om benodigd onderzoek of voorontwerp voorafgaand aan de uitvoering.
- Er zijn 48 projecten door de aanjager herbestemming begeleid met advies: 18 agrarische-, 14 industriële-, 9 religieuze en 7 overige monumenten.
- In samenwerking met de opgave Verduurzaming bebouwde omgeving zijn eigenaren van monumenten ontzorgd bij de verduurzaming van hun pand.
- In samenwerking met de opgave Klimaatadaptatie is in kaart gebracht welke gevolgen klimaatverandering heeft op (het gebouwde) erfgoed en wordt meegewerkt aan het landelijke Erfgoed Deal project Kennisprogramma Klimaat robuuste buitenplaatsen.
- De Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland en het gehanteerde subsidie aanvraagformulier zijn aangepast om het toekomstige aanvragers van restauratiemiddelen makkelijker te maken. Er is nu ook de mogelijkheid subsidie aan te vragen voor pastorieën, kosterswoningen en daken van agrarisch erfgoed.

Molens

- Voor (regulier) onderhoud en draaipremies van molens waren de structurele subsidies beschikbaar. Het totale budget betreft € 1 mln.
- Sinds 2017 biedt de provincie daarnaast een subsidieregeling voor groot onderhoud aan. Hierdoor kunnen kostbaardere en omvangrijkere restauraties worden voorkomen. Van de elf binnengekomen aanvragen konden er 7 volledig worden beschikt.
- Voor de bijzondere molenbiotopen zijn 11 molenbiotoop-rapporten opgesteld waarin de waarden van de molen en de directe omgeving zijn vastgelegd.

Bescherming van Zuid-Hollandse landschappen door onder andere cofinanciering van Erfgoed Deals en opstellen ontwikkelingskader Kroonjuwelen

- In het kader van het landelijke programma Erfgoed Deals, waarbij aandacht voor erfgoed en cultuur wordt geïntegreerd in ruimtelijke opgaven, is de erfgoeddeal 'Het Linielandschap in dijkversterking Gorinchem' uitgevoerd. Dit heeft geresulteerd in zichtbaarheid van de erfgoedlijn Oude Hollandse Waterlinie en het UNESCO werelderfgoed Nieuwe Hollandse Waterlinie binnen de dijkversterking bij Gorinchem.
- Voor de twee kroonjuwelen Aarlanderveen en De Meije zijn gebiedsgerichte ontwikkelingskaders opgesteld als uitwerking van het beschermingsbeleid. Het doel hiervan is om, vanuit erfgoed en ruimtelijke kwaliteit, binnen het huidige beschermingsbeleid beter te kunnen anticiperen op ruimtelijke ontwikkelingen in die kroonjuwelen.

Erfgoedhuis Zuid-Holland (Erfgoedhuis)

Het Erfgoedhuis is een belangrijke maatschappelijke partner van de provincie. Het Erfgoedhuis ontvangt jaarlijks een boekjaarsubsidie en heeft hiervoor in 2022:

- De provincie in de volle breedte ondersteund bij de uitvoering van het erfgoedbeleid en de externe samenwerking met (culturele) partners versterkt.

- Gemeenten extra ondersteund, met name bij verduurzaming en vermaatschappelijking van erfgoed (Verdrag van Faro).
- Innovatieve projecten geïnitieerd, zoals onderzoek naar erfgoedvrijwilligers in Zuid-Holland en de uitreiking van de Erfgoedvrijwilligersprijs Erfgoedparel.
- Bijeenkomsten georganiseerd, zoals de jaarlijkse erfgoeddag met thema 'Geschiedenis voor de toekomst' en de netwerkdag voor agrarisch erfgoed 'Boerenbont'.
- Een onderzoek naar de kansen voor erfgoedtoerisme afgerond om zo (im)materieel erfgoed en toerisme duurzaam te verbinden.
- De basis op orde gebracht, zoals personele bezetting, financiën en huisvesting.

Toerisme

Toerisme is binnen de provincie in 2020 een volwaardige opgave geworden. Op basis van het coalitieakkoord hebben Provinciale Staten de beleidskaders vastgesteld en is vanaf 2020 de Subsidieregeling toerisme Zuid-Holland ingesteld, mede om (kleine) toeristische ondernemers te ondersteunen.

- De Subsidieregeling toerisme werd in 2022 voor de derde keer opengesteld. 13 projecten kregen subsidie, die naast toeristische oogmerken bijdragen aan andere provinciale opgaven. De evaluatie van de Subsidieregeling toerisme startte eind 2022.
- Er is behoefte aan een meer datagedreven aanpak van toerisme. Zuid-Holland neemt daarom deel aan de Landelijke Data Alliantie (LDA) en ondersteunt landelijke onderzoeken op het gebied van recreatie en toerisme. Daarnaast is een plan van aanpak opgesteld voor een integrale kennisagenda in samenwerking met kennisinstellingen, DMO's en overheden.
- Met het Nationaal Park Hollandse Duinen (NPHD) is een proces gestart voor een aanpak voor bezoekersmanagement, om een goede balans te vinden tussen een rijke natuur en een gastvrij park.
- Binnen het IPO-veld vrijetijdseconomie is mede-uitvoering gegeven aan het uitvoeringsprogramma Perspectief 2030 met onder meer een Leidraad bezoekersmanagement en duurzaam toerisme.

Beleidsprestatie 4-3-2 Archeologische vondsten zichtbaar maken voor een breed publiek

Nieuw provinciaal archeologisch depot

In 2022 spraken PS zich uit voor de historische plek bij de Uitwatering in Katwijk als voorkeurslocatie voor de vestiging van ons nieuwe archeologisch depot. Dit is verder uitgewerkt in een intentieverklaring met de gemeente Katwijk en het Hoogheemraadschap Rijnland, die voorjaar 2023 zal worden getekend.

Nationale Limes Samenwerking (NLS)

Nadat de Neder-Germaanse Limes in 2021 is erkend als UNESCO werelderfgoed, is in 2022 gewerkt aan bescherming en benutting van de werelderfgoed-sites. We hebben samen met alle betrokken partijen managementplannen per site opgesteld, met aandacht voor bescherming, beleving en benutting. Ook hebben wij gewerkt aan borging door de Omgevingsvisie- en verordening te actualiseren. Deze actualisatie wordt in 2023 aan de Staten voorgelegd.

Publieksbereik archeologie

Start met de evaluatie van onze inzet op publieksbereik archeologie. In 2023 wordt dit verder uitgewerkt in samenhang met het gedachtegoed van het Verdrag van Faro, waarin participatie centraal staat.

De netwerktafel 'Ontstaan van Holland'

Gericht op uitvoering van publieksactiviteiten en projecten over het ontstaan van het Graafschap Holland (900-1300), is enkele malen bijeengekomen. De Stichting 'Ontstaan van Holland' is in 2022 opgericht om te fungeren als aanspreekpunt, extra middelen aan te boren en het werkgebied te verbreden.

Er werd in 2022 geen budget beschikbaar gesteld voor de Subsidieregeling Publieksbereik archeologie als gevolg van de keuze van PS voor intensivering restauratie rijksmonumenten.

Beleidsprestatie 4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken

Cultuurparticipatie

De basisinfrastructuur cultuurparticipatie wordt gevormd door de vier instellingen: Kunstgebouw, Jeugdtheaterhuis, Popunie, Stichting Educatieve Orkestprojecten.

- De boekjaarsubsidies aan de instellingen zijn structureel verhoogd en geïndexeerd. Hierdoor nam en neemt het bereik, de spreiding en de kwaliteit van het aanbod cultuurparticipatie toe.
- We hebben met Kunstgebouw en Erfgoedhuis, op basis van de Samenwerkingsagenda, twee goedbezochte kennisbijeenkomsten cultuurparticipatie georganiseerd voor gemeenten. Hiermee is de samenwerking geïntensiveerd.
- Zowel een inventarisatie naar de werking van het meerjarig afsprakenkader met de instellingen als een onderzoek naar de administratieve lasten van de boekjaarsubsidies is uitgevoerd. We hebben in samenwerking met de instellingen een begin gemaakt met het uitwerken van de aanbevelingen van beide onderzoeken in een plan van aanpak en toekomstige actualisering van het afsprakenkader.
- We hebben de belangen van gemeenten die niet bij één van de drie Zuid-Hollandse stedelijke cultuurregio's zijn aangesloten onder de aandacht gebracht bij onder andere de staatssecretaris van Cultuur en Media.

Ondersteunen bibliotheken

Op grond van een wettelijke taak ondersteunt de provincie Zuid-Holland de openbare bibliotheken en het bibliothekennetwerk in Zuid-Holland via een subsidie aan ondersteuningsinstelling Probiblio. De gesubsidieerde activiteiten passen binnen het Toetsingskader provinciale ondersteuningsinstelling Zuid-Holland:

- Door de coronapandemie heeft Probiblio meer van haar diensten online aangeboden en openbare bibliotheken bijgestaan om de inwoners toch zo goed mogelijk te bedienen en te bereiken.
- Probiblio heeft het transport verzorgd van fysieke werken tussen bibliotheekvestigingen in Zuid-Holland.
- Probiblio heeft openbare bibliotheken geholpen om nodige vernieuwingen door te voeren voor de inwoners van Zuid-Holland en de taken uit te voeren die gemeenten vragen van hun bibliotheken.
- De Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (2015) is geëvalueerd en het rapport is begin 2020 verschenen. De bevindingen zijn samen met de uitgangspunten van de landelijke netwerkagenda openbare bibliotheekvoorzieningen meegenomen bij de actualisatie van het provinciaal Toetsingskader. Deze actualisatie is op 17 mei 2022 door GS vastgesteld.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' is opgebouwd in 2 delen:

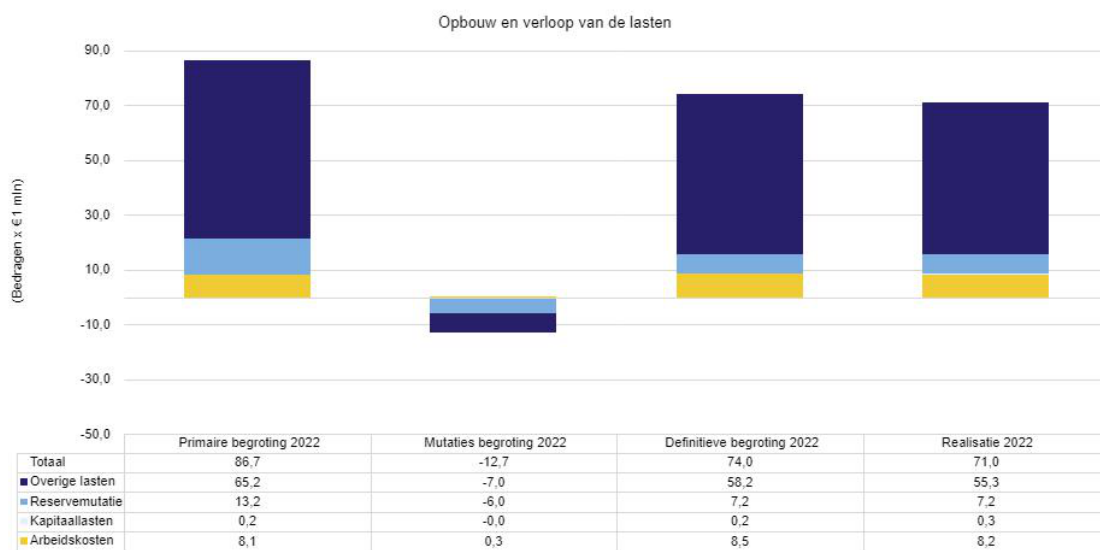
- Opbouw en verloop lasten
- Overzicht baten en lasten

'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de verschillen per beleidsdoel binnen een ambitie. De verschillen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2022	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2022	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal					
4-1-1 Innovatie stimuleren	39.687	-3.634	36.053	36.427	-374
4-1-2 Transitie van de Greenports	3.133	-612	2.521	2.740	-219
4-1-3 Transitie Havencomplex	395	7	402	214	188
4-1-4 Digitaal Zuid-Holland	1.290	-483	806	779	27
4-1-5 Circulair Zuid-Holland	3.689	-100	3.589	4.090	-501
Totaal beleidsdoel 4-1	48.194	-4.823	43.371	44.250	-880
Beleidsdoel 4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat					
4-2-1 Voldoende werklocaties op de juiste plek van de juiste kwaliteit	9.811	-5.459	4.352	2.675	1.677
4-2-2 Human Capital, een beroepsbevolking met de juiste vaardigheden en kennis	3.342	-805	2.537	2.632	-95
Totaal beleidsdoel 4-2	13.153	-6.263	6.890	5.307	1.582
Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme					
4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving	16.939	-1.865	15.074	12.926	2.147
4-3-2 Archeologische vondsten zichtbaar maken voor een breed publiek	721	122	843	688	155
4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken	7.652	161	7.813	7.790	23
Totaal beleidsdoel 4-3	25.311	-1.582	23.729	21.404	2.326
Totaal Lasten	86.658	-12.668	73.990	70.961	3.028

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2022	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2022	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Baten					
Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal					
4-1-1 Innovatie stimuleren	8.775	236	9.011	12.478	-3.467
4-1-2 Transitie van de Greenports	0	0	0	20	-20
4-1-3 Transitie Havencomplex	0	207	207	0	207
Totaal beleidsdoel 4-1	8.775	443	9.218	12.498	-3.280
Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme					
4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving	14	0	14	34	-21
4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken	57	57	113	120	-7
Totaal beleidsdoel 4-3	70	57	127	154	-28
Totaal Baten	8.845	499	9.344	12.652	-3.308
Saldo lasten en baten Ambitie 4	77.813	-13.168	64.645	58.309	6.336

Toelichting afwijkingen

Toelichting lasten

Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal

Diverse kleine afwijkingen € 0,3 mln (n)

Bij onder meer het SchaaSprongprogramma, Greenports en bij Circulaire economie is sprake van geringe overschrijdingen van in totaal circa € 1 mln. Bij onder meer Gebiedsgerichte projecten, Haventransitie, IQ, MIT en Aerospace campus Noordwijk is sprake van geringe onderbestedingen van in totaal circa € 0,7 mln.

Apparaatslasten € 0,6 mln (n)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidskosten](#).

Beleidsdoel 4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat

Werklocaties € 1,4 mln (v)

De subsidieregeling verduurzaming bedrijventerreinen realiseert een onderbesteding van € 1,4 mln met name als gevolg van de stijgende energieprijzen in 2022. Op basis van gestelde criterium dat terugverdienperiode van de investering langer dan vijf jaar is, kunnen veel bedrijven geen aanspraak doen op de regeling. De terugverdientijd was in 2022 door hoge energieprijzen veelal korter dan 5 jaar. Wel zijn er in december 2022 nog aanvragen ontvangen voor deze subsidieregeling maar nog niet beschikt voor € 0,7 mln. Conform de verslaggevingsregels worden deze lasten pas in de jaren 2023 verantwoord, waardoor het budget in 2022 niet zichtbaar is besteed. Via de reguliere P&C-cyclus zal de begroting van toekomstige jaren hierop worden aangepast.

Diverse kleine afwijkingen € 0,1 mln (v)

Het resterende voordelige verschil betreft diverse kleine afwijkingen

Apparaatslasten € 0,1 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidskosten](#).

Beleidsdoel 4-3 Erfgoed Cultuur en toerisme

Erfgoedlijnen € 0,7 mln (v)

In 2022 is voor € 0,5 mln minder uitgegeven aan subsidies voor de erfgoedlijnen dan verwacht. Dit wordt met name veroorzaakt door fasering van 2 zogenaamde Kanjerprojecten (Herstel tuin landgoed De Tempel 2021-2025 en Restauratie en herbestemming Huys ten Donck) waarvoor begrotingssubsidies zijn verleend. Conform de verslaggevingsregels worden deze lasten pas in de jaren 2023 tot en met 2025 verantwoord, waardoor het budget in 2022 niet zichtbaar is besteed. Via de reguliere P&C-cyclus zal de begroting van toekomstige jaren hierop worden aangepast.

Daarnaast is de vrijval van subsidies € 0,1 mln groter dan verwacht bij Najaarsnota 2022 en zijn er voor € 0,1 mln minder aan opdrachten gerealiseerd dan verwacht.

Restauratie Rijksmonumenten € 1 mln (v)

In 2022 is voor € 0,5 mln minder uitgegeven aan subsidies voor de restauratie rijksmonumenten dan verwacht. Dit wordt met name veroorzaakt door fasering van een aantal grote restauratieprojecten (restauratie Geertruidhoeve, restauratie Buitenplaats Hodenpijl, restauratie Arcade 2021-2023 en restauratie Bomvrij Hospitaal). Conform de verslaggevingsregels worden deze lasten pas in de jaren 2023 en 2024 verantwoord, waardoor het budget in 2022 niet zichtbaar is besteed. Via de reguliere P&C-cyclus zal de begroting van toekomstige jaren hierop worden aangepast.

Daarnaast is de vrijval van subsidies € 0,5 mln groter dan verwacht bij Najaarsnota 2022, met name veroorzaakt door een grote vrijval op het restauratieproject Huis Dedel.

Diverse kleine afwijkingen € 0,4 mln (v)

Het resterende voordelige verschil betreft diverse kleine afwijkingen.

Apparaatslasten € 0,2 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidskosten](#).

Toelichting baten

Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal

Schaalsprong € 2,9 mln (v)

In 2022 zijn de voorzieningen voor de verbonden partijen ROM-D en Innovation Quarter met respectievelijk € 0,7 mln en € 2,2 mln verlaagd. Bij ROM-D is geen sprake meer van negatieve stille reserves; hierdoor kan de voorziening worden opgeheven. Bij IQ is de voorziening verlaagd als gevolg van een positief jaarresultaat 2022 en verwatering van het aandeel dat provincie heeft in IQ.

Diverse baten € 0,4 (v)

In 2022 is een voorziening dubieuze debiteuren ad € 0,3 mln (v) in kader van de Clusterregeling vrijgevallen. Verder zijn er baten ontvangen van het Rijk voor het Startup In Residence Intergov programma van € 0,2 mln (v). Daarnaast zijn er diverse kleine afwijkingen van € 0,1 mln (n).

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt de totale inzet van reserves binnen de ambitie aangegeven.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2022	Onttrekkingen 2022	Saldo mutaties 2022
Interreg-cofinanciering EFRO	4-1	2.000	1.670	330
Regionale netwerken in Zuid-Holland	4-1	1.500	1.344	156
Versterking economie	4-1	2.055	6.213	-4.158
MIT MKB Innovatiestimulering topsect	4-1	4.500	5.356	-856
Regionale gebiedsgerichte projecten	4-1	0	1.379	-1.379
Life Science & Health	4-1	1.200	310	890
Versterking economie	4-2	1.275	3.237	-1.962
Restauratie&herbestemming monumenten	4-3	2.503	2.605	-102
Erfgoedlijnen	4-3	0	86	-86
Eindtotaal		15.033	22.200	-7.167

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

InnovationQuarter (IQ)

InnovationQuarter (IQ) draagt bij aan de ambitie van GS om het innovatiepotentieel van Zuid-Holland beter te benutten. InnovationQuarter ontsluit het innovatieve vermogen van Zuid-Holland en versterkt op deze wijze de concurrentiekracht van de regio duurzaam. Dat doet InnovationQuarter door financiering van vernieuwende en snelgroeiende bedrijven mogelijk te maken (vanuit haar kerntaak Capital), bevordering van samenwerking te bevorderen tussen ondernemers, kennisinstellingen en de overheid (vanuit haar kerntaak Business Development) en door innovatieve bedrijven en investeringen naar / in de regio aan te trekken en, die:

- sector-/clusterversterkend zijn;
- leiden tot een toename in private R&D investeringen en/of;
- leiden tot een toename in werkgelegenheid (vanuit haar kerntaak Foreign Investment).

De inhoudelijke focus van InnovationQuarter ligt bij de speerpunten Cleantech, Life Sciences & Health, Safety & Security, Horticulture en Smart Industry. De geografische focus ligt op de gehele provincie Zuid-Holland.

Vanguard Initiative

Het Vanguard Initiative (VI) is een politiek initiatief dat de rol van de regio's wil versterken in het Europees innovatie- en industrieel beleid. De provincie Zuid-Holland is in 2014 lid geworden van het VI. Momenteel is het VI één van de meest toonaangevende Europese platformen om de regionale 'slimme specialisatie strategie (S3)' in Europa vorm te geven en uit te voeren. De inzet van de betrokken regio's is gericht op het aanjagen van bottom-up marktgedreven innovatieve en industriële vernieuwing in Europese prioritaire gebieden door middel van Europese interregionale triple helix samenwerking.

GR Grondbank RZG Zuidplas

De ontwikkeling van enkele transformatiegebieden draagt bij aan de economisch veerkrachtige en duurzame toproegio. Eén van die gebieden is de Zuidplaspolder. De gemeenschappelijke regeling 'Grondbank RZG Zuidplas' is eigenaar van aanzienlijke grondposities in dat gebied. Wij nemen deel aan de grondbank, om zo mede sturing te kunnen geven aan de gewenste ontwikkeling.

In het kader van de gebiedsontwikkeling Zuidplaspolder is met de betrokken gemeenten intensief overleg geweest om te komen tot een nieuw ontwikkelperspectief. De gemeente Zuidplas heeft het initiatief genomen door een concept ontwikkelingsvisie op te stellen en voor verrijking vrij te geven.

Rom-D Holding NV en Rom-D Capital BV

De ROM-D is een publiek-privaat samenwerkingsverband van de gemeenten in de Drechtsteden, de Provincie Zuid-Holland en het Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam (OBR). Het doel van ROM-D is het herstructureren en ontwikkelen van bedrijventerreinen in de Drechtsteden.

De Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden (ROM-D) is de grondontwikkelingsmaatschappij van de regio Drechtsteden. De belangrijkste opgave is de versterking van de regionale economie. De belangrijkste activiteiten om dit doel te bereiken, zijn de uitgifte van kavels, de ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen, de revitalisering van bestaande bedrijventerreinen en de promotie van de regio Drechtsteden.

ROM-Drechtsteden

De kerntaak van ROM-Drechtsteden ligt bij de fysieke gebiedsontwikkeling, dat wil zeggen modernisering van en gronduitgifte op bedrijventerreinen, om de economie en werkgelegenheid te bevorderen. De Drechtstedengemeenten en de provincie zijn aandeelhouder en hebben zeggenschap over inzet van de kapitaalbijdragen.

Houdstermaatschappij Zuid-Holland B.V. (HZH)

Voor de uitvoering van het Warmteparticipatiefonds en het innovatiefonds EnergiQ is de Houdstermaatschappij Zuid-Holland opgericht. Aan deze partij is Zuid-Holland verbonden.

Centrumregeling Limessamenwerking UNESCO Werelderfgoed

De Nederlandse Limes Samenwerking (NLS) is een samenwerkingsverband tussen de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en de provincies Zuid-Holland, Utrecht en Gelderland. Samen met Duitsland bereiden deze partijen de Werelderfgoed nominatie van de Romeinse Limes in 2021 voor. In 2021 is de Romeinse Limes op de werelderfgoedlijst geplaatst.

De centrumregeling wordt getroffen voor het gecoördineerd en gezamenlijk beschermen, beheren en uitdragen van de werelderfgoedwaarde van het Nederlandse deel van de Neder-Germaanse Limes en voor het gezamenlijk vervullen van de verplichtingen die UNESCO daaraan verbindt.

Subsidies

[Zie paragraaf Subsidies, Ambitie 4.](#)

Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland

Zuid-Holland heeft unieke natuur

De combinatie van het kenmerkende kust-, veenweide- en rivierdeltalandschap, waarin steden en landschap met elkaar verweven zijn, maakt de provincie Zuid-Holland veelzijdig en uniek. Een typisch Hollands landschap met bossen, sloten, molens en boerderijen en met belangrijke leefgebieden voor plant- en diersoorten.

Landschap en natuur staan onder druk

Tegelijk is de provincie Zuid-Holland een dichtbevolkte provincie en dit heeft gevolgen voor de kwaliteit van de leefomgeving. Denk alleen al aan de recente discussies over stikstof en over verontreiniging van bodem en water door PFAS. Het is van groot belang dat de inwoners van Zuid-Holland kunnen wonen en werken in een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving, met directe toegang tot hoogwaardig groen, erfgoed en water.

We streven naar gezonde natuur

Met het onderdeel 'Versterken Natuur' geven we invulling aan deze ambities. Wij streven naar vitale natuur, versterking van biodiversiteit en fraaie landschappen die beginnen bij de voordeur en zich uitstrekken tot de kernen van natuurgebieden, verbonden met water en erfgoed. Met deze inzet voor natuur en biodiversiteit faciliteert de provincie Zuid-Holland bovendien ook een economisch systeem dat uitgaat van de kwaliteit van ons natuurlijk kapitaal: voldoende schoon drinkwater en zoetwater, oppervlaktewater van goede kwaliteit, gezonde bodems (die CO₂ vastleggen), het waterzuiverende vermogen van de natuur, bestuiving en natuurlijke plaagregulatie. De provincie wil voortbouwen op de ervaringen die zijn opgedaan binnen succesvolle samenwerkingsprojecten.

We gaan naar een vitale landbouwsector

De provincie Zuid-Holland wil de transitie naar een vitale landbouw versnellen voor alle landbouwsectoren en regio's. Daarin staan kringlooplandbouw en een natuurinclusieve aanpak centraal. Ook willen we bodemdaling in de veenweidegebieden tegengaan of verminderen en een energieneutrale en klimaatadaptieve aanpak ontwikkelen. De landbouw teelt gezond, duurzaam en betaalbaar voedsel voor iedereen en blijft de belangrijkste beheerder van het typische agrarische cultuurlandschap.

Leven met water

De provincie Zuid-Holland is een waterrijke provincie. Veilig zijn tegen overstromingen en het hebben van voldoende schoon en zoet water is belangrijk in onze leefomgeving, nu en in de toekomst. Samen met andere overheden en stakeholders werkt de provincie hier aan. De doorsnijdende thema's 'circulair, biodiversiteit en klimaat(adaptatie)' komen alle drie terug in het waterbeleid. De provincie geeft nadrukkelijk invulling aan klimaatadaptatie in het omgevingsbeleid, de basis is immer om gesteld te staan voor de opgave die op ons afkomen *nu en in de toekomst*. Het beleid rondom waterkwaliteit heeft als doel het bereiken van een goede waterkwaliteit, dit is essentieel voor biodiversiteit. Het thema circulair komt aan bod in het beleid over waterbeschikbaarheid. Zo werkt de provincie bijvoorbeeld mee aan (kennis)onderzoek naar hergebruik van afvalwater.

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

We hebben gewerkt aan het bereiken van:

- Natuurwaarden in het Natuurnetwerk Nederland (NNN) blijven voldoen aan de ambitie uit het natuurbeheerplan.
- Het Natuurnetwerk in Zuid-Holland is in 2027 compleet, inclusief de ecologische verbindingen.
- Een gunstige staat van instandhouding van Natura 2000 en aangewezen soorten.

De rijkdom aan planten en dieren, de biodiversiteit, is een van de belangrijkste graadmeters van de kwaliteit van de natuur. En die is de afgelopen decennia ook in Zuid-Holland fors afgenomen. Dat vraagt om een omslag in ons denken en werken: we werken aan een natuurinclusieve samenleving.

Het natuurbeleid van de provincie Zuid-Holland is erop gericht een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving te maken, waarbij natuur en economie in balans zijn. We werken daarom aan een robuust geheel van aaneengesloten natuurgebieden die tegen een stootje kunnen doordat de ecosystemen op orde zijn. Daarvoor investeren we in goed natuurbeheer en natuurgebieden vergroten en met elkaar verbinden. Bij de inrichting en het beheer van de natuurgebieden worden andere doelen goed meegenomen, zoals bodemdaling tegengaan, regenwater opvangen en vasthouden, de waterkwaliteit verhogen en zorgen voor recreatiemogelijkheden. We doen dat gebiedsgericht en in nauwe samenwerking met de lokale en regionale partners. Met onze inzet op Nationale Parken dragen we actief bij aan de beleving van en educatie over de Natuurgebieden.

Tegelijk is ook buiten de beschermde natuur ingezet op een goede leefomgeving van planten en dieren. Ze zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden; vitale leefgebieden houden zich immers niet aan de grenzen van al dan niet ruimtelijk beschermde natuur. Schoon en voldoende water, negatieve externe invloeden zoals stikstof en CO₂ terugdringen en voldoende plek voor voedsel en voortplanting zijn ook buiten de beschermde natuurgebieden van belang. Om dit te bereiken werkt de provincie samen met andere overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties aan een mooi Zuid-Holland met veel groen en water dicht bij huis. We zetten in op biodiversiteit vergroten door leefgebieden te verbeteren van de 40 indicatorsoorten (icoonsoorten) voor de biodiversiteit. Verder door uitbreiding en versterking van bos via ons Bos en Bomenbeleid. Met een onderdeel soortenbescherming in het Omgevingsbeleid en uitvoering van het actieplan Boerenlandvogels. En tot slot met de ontwikkeling van een Zuid-Hollandse agenda Natuurinclusief. Het streven is een gezond evenwicht in dieren- en plantenpopulaties, waarbij de belangen van natuur en samenleving zorgvuldig worden afgewogen. Waar nodig zijn maatregelen getroffen, bijvoorbeeld om van flora en fauna, openbare veiligheid en volksgezondheid te beschermen, (landbouw)schade te beperken of andere wettelijke belangen.

Voor een groot deel van het nog te realiseren NNN zijn de gronden beschikbaar gekomen en start de realisatiefase. Voor meer dan 2.000 ha zijn de concrete inrichtingsplannen gemaakt en is gestart met aanvragen van vergunningen en inhuren van aannemers. De daadwerkelijke uitvoering van de inrichtingsmaatregelen vindt gefaseerd plaats in 2023 tot en met 2027. Voor de laatste hectares zijn de gronden echter nog niet beschikbaar. Conform het door PS vastgestelde Handelingskader NNN is in 2022 het subsidie-instrumentarium voor zelfrealisatie verruimd, is de beheervergoeding verhoogd en werken we met een meer actieve verwervingsstrategie, waarbij volledige schadeloosstelling geboden kan worden bij grondverwerving. Als ultieme consequentie kan daarbij onteigening ingezet worden. Een instrument dat helemaal onderin de instrumentenkoffer zit, maar wel nodig kan zijn voor de laatste cruciale hectares.

Wat betreft de gewenste hoge natuurkwaliteit in de natuurgebieden zien we nu het volgende beeld. Van het totale areaal van circa 40.000 ha is nu circa 13.000 ha beoordeeld. In totaal scoorde 59% daarvan 'hoog', 38% 'midden' en 3% 'laag'. Als we inzoomen op de Natura 2000 doelen dan zien we dat 26% van het oppervlak met Natura 2000-habitattype doelstellingen een goede kwaliteit heeft. Voor de Natura 2000-soorten scoort 38% goed. Er is een sterke relatie tussen de natuurdoelen behalen en de stikstofproblematiek oplossen. Een te hoge neerslag van stikstof heeft namelijk gezorgd voor een slechte kwaliteit van de natuur. De uitstoot van stikstof moet omlaag om de natuurdoelen te kunnen halen. En de Natura 2000-instandhoudingsdoelen realiseren is randvoorwaarde om economische ontwikkelingsruimte te kunnen bieden. Dit komt bij elkaar in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). We zien dat het NPLG zorgt voor nog meer urgentie om het ecologische systeem op orde te brengen. Er is daarbij een grote samenhang en overlap met de andere urgente opgaven voor klimaat, water, stikstofreductie en de transitie naar een natuurinclusievere landbouw. In samenhang daarmee

werken we de integrale natuuropgave uit voor de NPLG-regio's. Daarvoor hebben we in 2022 onder andere prioriteit gegeven aan het opstellen van natuurdoelanalyses voor de Natura 2000-gebieden.

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw

Een duurzaam toekomstperspectief voor de agrarische sector is een belangrijke voorwaarde voor een succesvolle transitie van het landelijk gebied. Om dat te bereiken moet het anders. Want in de huidige vorm is de landbouw niet volhoudbaar. Perspectief betekent voor ons een volhoudbaar bedrijf op de lange termijn, binnen de grenzen van water en bodem in gebieden en binnen de kaders die de overheid daaraan stelt.

De landbouw teelt daarbij gezond, duurzaam en betaalbaar voedsel voor iedereen en blijft de belangrijkste beheerder van het landschap. De opgaven vanuit het Nationale Programma Landelijk Gebied (NPLG) hebben veel effect op de landbouwsector in Zuid-Holland. De landbouw is hierin drager van probleem én oplossing. De druk op de landbouw en de sociale impact van de transitie in het landelijk gebied is in het afgelopen jaar dus alleen maar toegenomen.

In deze maatschappelijke dynamiek hebben wij ingezet op een toekomstbestendige duurzame landbouw waarin economie en ecologie goed met elkaar in balans zijn en waarbij de agrarische sector in Zuid-Holland bijdraagt aan gezond voedsel, schoon water, meer ruimte voor biodiversiteit, stikstofreductie, het weerbaar maken van bodem en een gezonde en klimaatbestendige leefomgeving.

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Het Regionaal waterprogramma 2022-2027 is vastgesteld op 9 maart 2022. Dit bevat het waterbeleid van de provincie, waaronder de beleidskeuzes en maatregelen voor behoud en verbetering van de waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid. De Zuid-Hollandse Omgevingsverordening is vastgesteld met daarin nieuwe regels voor het grondwaterkwaliteitsbeheer. Hierin zijn de juridische en beleidsmatige kaders voor water in het Omgevingsbeleid geborgd. Dit zijn belangrijke kaders voor de uitwerking van het Nationaal Programma Landelijk Gebied en het programma 'Bodem en Water Sturend'.

Waterkwaliteit, waterbeschikbaarheid en waterveiligheid zijn randvoorwaarden voor de grote maatschappelijk opgaven om Zuid-Holland leefbaar te houden. Keuzes en veranderingen in landbouw, natuur, woningbouw, energie en drinkwatervoorziening hebben ruimtelijke consequenties.

In 2022 is in de routekaart Kader Richtlijn Water (KRW) de provinciale inzet om de waterkwaliteit te verbeteren verder uitgewerkt, in nauwe samenwerking met andere partijen. In de routekaart staat het aanvullende pakket van maatregelen om het ecologische doel in 2027 te behalen.

Mede op initiatief van Zuid-Holland heeft een externe partij een bovenregionaal onderzoek uitgevoerd naar extreme neerslag in Zuid-Holland. Het rapport 'Casestudie Zuid-Holland: 'Analyse grootschalige wateroverlast' is in januari 2023 opgeleverd. Het onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met de provincie Zuid-Holland, de Zuid-Hollandse waterschappen, veiligheidsregio's en de gemeenten Rotterdam en Dordrecht.

Samen met onze partners in de zoetwaterregio West-Nederland (3 provincies, 6 waterschappen) is een zoetwaterstrategie en maatregelenpakket vastgelegd in het Deltaplan Zoetwater 2022-2027. Provincie Zuid-Holland heeft als coördinator van de zoetwaterregio West-Nederland een belangrijke verbindende en faciliterende rol gespeeld.

De Subsidieregeling Groen is uitgebreid met een paragraaf waterkwaliteit en zwemwaterkwaliteit, om onderzoek verder te stimuleren.

In opdracht van Provinciale Staten is het symposium 'In de spiegel van het water' georganiseerd voor bestuurders van overheden en andere relaties. Het project voor vernieuwing van de (grondwater)meetlocaties is afgerond. De provincie heeft voor twee dijkversterkingsplannen de procedure gecoördineerd.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Beleidsprestatie 5-1-1 Natuur

Natuurnetwerk Zuid-Holland (NNN)

Het programma 'NNN realisatie' gaat over die delen van het NNN die nog ingericht moeten worden. In totaal nog circa 3.300 ha natuurgebied en circa 110 km ecologische verbinding. Hiervoor geldt een realisatiedatum van 2027, die met het Rijk is afgesproken. Het programma NNN is georganiseerd in drie uitvoeringsprogramma's. Met het 'Dashboard NNN realisatie' houden we zicht op de voortgang en planning. In 2022 zijn in totaal 129 ha beschikbaar gekomen, waarmee nu in totaal meer dan 2.000 ha aan gronden beschikbaar is voor natuurinrichting. De uitvoering daarvan vindt plaats in 2023 tot en met 2027. Van 70 ha is de inrichting in 2022 afgerond. Voor de resterende hectares wordt in de verschillende gebiedsprogramma's met de gebiedspartners actief gesproken over (zelf)realisatie. Prestaties per uitvoeringsprogramma:

1 Krimpenerwaard

De realisatie van het NNN in de Krimpenerwaard, onder verantwoordelijkheid van de Stuurgroep Veenweiden Krimpenerwaard, is erop gericht dat de totale inrichting in 2027 wordt opgeleverd, waarna er waarschijnlijk nog enkele afrondende activiteiten zijn voor 2028. In 2022 zijn 95,4 ha beschikbaar gekomen voor natuurrealisatie, vaak via afspraken over zelfrealisatie met de huidige grondeigenaar. Over de laatste hectares worden nu afspraken gemaakt met de grondeigenaren.

In 2022 is het definitief inrichtingsplan opgesteld waarmee de laatste hand gelegd is aan de plannen voor de uitvoering. Het NNN Krimpenerwaard heeft een omvang van in totaal 2.250 ha. Een deel daarvan is al ingericht. Om het natuurgebied af te ronden wordt de komende jaren 1.750 ha gefaseerd ingericht. De aanbesteding van het eerste deelgebied is in 2022 gedaan. Het gaat hierbij om de inrichting van deelgebied Den Hoek (240 ha), in 2023 start de inrichting voor weidevogels en botanische natuur met kleine landschapselementen.

2 Gouwe Wiericke

De realisatie van het NNN in Gouwe Wiericke, onder verantwoordelijkheid van de Stuurgroep Veenweiden Gouwe Wiericke, is erop gericht dat de totale inrichting uiterlijk in 2027 wordt opgeleverd, waarna er waarschijnlijk nog enkele afrondende activiteiten zijn voor 2028. In 2022 zijn 57,4 ha ingericht opgeleverd in de projecten Lange Weide en Bovenlanden. In deze gebieden is het waterpeil aangepast. Hierdoor liggen deze gebieden er aan de start van het broedseizoen van 2023 optimaal bij. Daarnaast is 21 ha beschikbaar gekomen voor natuur. Voor de meeste inrichtingsprojecten is de uitvoering nu in volle gang en liggen ze op schema om tijdig opgeleverd te worden. In 2022 is goede voortgang gemaakt met de definitieve inrichtingsplannen voor Bodegraven Noord en Westveen. Deze worden naar verwachting voor de zomer van 2023 vastgesteld, waarna de inrichting kan worden voorbereid. Voor de Meijegraslanden is in 2022 inrichtingssubsidie verleend voor de realisatie van moeras en blauwgrasland. De inrichtingswerkzaamheden starten in 2023 en lopen door in 2024. Voor deelgebied Natura 2000 Westveen hebben PS ingestemd met een actievere realisatiestrategie op basis van volledige schadeloosstelling. De projecten Westveen en Noordse Buurt lopen een gekoppeld proces dat in 2027 opgeleverd kan worden. De aankoop van gronden in Noordse Buurt is doorgeschoven van 2022 naar 2023, vanwege een lopend onderzoek over een mogelijke vervuiling en hoe hiermee om te gaan.

3 Overige NNN en ecologische verbindingen

Naast de omvangrijke projecten in de Krimpenerwaard en Gouwe Wiericke wordt verspreid in de provincie circa 800 ha kleinere NNN-gebieden en circa 110 km ecologische verbinding (EVZ) gerealiseerd. In 2022 is 3 ha aan grond beschikbaar gekomen en ingericht en voor de ecologische verbindingen is 10,1 ha en 1085 meter aan grond beschikbaar gekomen en ingericht. Daarmee is van de circa 60 projecten nu (tot en met 2022) circa 9%

gereed, 17% in uitvoering, 7% in voorbereiding. 66% van de projecten bevindt zich in de initiatieffase. Hiervoor zijn in 2022 gebiedsanalyses uitgevoerd waarin kansen en voorstellen bij de gebiedspartners en grondeigenaren zijn opgehaald. Ook is er actief contact gelegd met gebiedspartijen (gemeenten, waterschappen en/of agrariërs) om lopende ontwikkelingen en processen (woningbouw, aanleg infrastructuur, ontwikkeling recreatieve gebieden) te inventariseren. Waar mogelijk maken we slimme koppelingen. Vanuit deze inventarisatie en analyses programmeren en prioriteren we de resterende opgave in samenhang met het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied.

Natuurbeheer en bescherming

We hebben gewerkt aan een hoge natuurkwaliteit. Goed natuurbeheer en natuurbescherming zijn cruciaal om de natuurdoelen te halen. Van de circa 40.000 ha beschermde natuur is via de Subsidieregeling Natuur- en Landschapsbeheer Zuid-Holland (SNL) in 2022 voor circa 27.750 ha aan natuurbeheer gefaciliteerd.

Via monitoring op basis van de SNL-systematiek houden we een vinger aan de pols en sturen bij als dat nodig is. SNL-beoordelingen worden met de beheerders besproken. In deze gesprekken worden de beoordelingen van en de ontwikkelingen in het gebied doorgenomen en worden afspraken gemaakt over bijvoorbeeld kwaliteitsimpulsen en eventuele aanpassing van het Natuurbeheerplan.

In 2022 hebben we een inhaalslag gemaakt in de beoordeling van het areaal dat subsidie ontvangt. In totaal is nu 12.690 ha beoordeeld. In 2022 is ook een 'Dashboard beheer' gemaakt. Daarin is informatie beschikbaar vanuit het SNL-stelsel, waaronder de kwaliteitsbeoordelingen. De functie van een publiekelijk toegankelijk dashboard is nog niet gereed omdat dit op AVG-issues stuitte. Er wordt gewerkt aan een openbaar raadpleegbaar dashboard.

Natuurgebieden, belangrijke weidevogelgebieden en recreatiegebieden zijn in de provinciale Omgevingsverordening ruimtelijk beschermd.

Buitenland van Rhoo

De inrichtings- en beheermaatregelen uit het Streefbeeld Buitenland van Rhoo worden uitgevoerd door de Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhoo (GC), met een jaarlijkse begrotingssubsidie van de provincie. De provincie verwerft de benodigde gronden en stelt deze beschikbaar aan de GC voor inrichting en beheer. In 2022 hebben we meer hectares kunnen verwerven dan gepland. In totaal hebben we 62 ha verworven, waardoor de teller nu op 411 ha staat. In 2022 heeft de GC onder meer 4 ha aan hoogstamboomgaarden en natuurvriendelijke oevers aangelegd en 3 km struinp pad gerealiseerd. Eind 2026 moet de inrichting helemaal gereed zijn.

Natuurmonitoring

Natuurmonitoring is cruciaal om te kunnen bijsturen op natuurdoelen. In 2022 is informatie verzameld voor de langlopende meetnetten van weidevogels, vegetatie en winter-watervogel. Voor Natura 2000 zijn onderzoeken uitgevoerd om de Natura 2000-habitats en -soorten in beeld te brengen. En recent ingerichte natuurgebieden zijn 'geschouwd' om te bepalen of de natuur zich goed ontwikkelt. In het kader van datagedreven werken wordt een datamanagementsysteem voor natuurinformatie opgezet en wordt natuurinformatie beter ontsloten.

N2000

In 2022 lag de prioriteit bij het opstellen van Natura 2000 natuurdoelanalyses en potentiekaarten voor het NPLG. Deze analyses zijn nu grotendeels afgerond. In verband met de beschikbare capaciteit is de looptijd van N2000-beheerplannen met 2-4 jaar verlengd. Voor drie gebieden is begonnen met het evalueren en opstellen van nieuwe beheerplannen.

Voor de uitvoering van de natuurmaatregelen zijn met de beheerende organisaties beheerovereenkomsten afgesloten. Met ingang van 2023 wordt overgestapt op subsidies. Hiervoor zijn in 2022 twee nieuwe subsidieregelingen (voor maatregelen gefinancierd vanuit Natuurpact en Programma Natuur) vastgesteld.

Programma Natuur

Via een specifieke uitkering (Spuk) zijn middelen beschikbaar voor versnelde uitvoering van natuurmaatregelen voor Natura 2000 en NNN. De maatregelen moeten uiterlijk in 2023 bestuurlijk verplicht zijn en uiterlijk in 2025 moeten ze uitgevoerd zijn. In de voorbereiding hiervan hebben we afgestemd met de uitvoerende partijen (natuurterreinbeheerders en ook gemeenten en waterschappen). Dit heeft geleid tot een pakket aan mogelijke maatregelen. In 2022 is een subsidieregeling gemaakt die in werking is.

Beleidsprestatie 5-1-2 Bevorderen Biodiversiteit

De rijkdom aan planten en dieren, de biodiversiteit is de afgelopen decennia (ook in Zuid-Holland) fors afgenomen. Om de biodiversiteit weer te herstellen, zorgen we dat planten en dieren weer een goed leefgebied krijgen, in balans met allerlei andere activiteiten. Daar is in 2022 op diverse manieren aan gewerkt.

Bos- en bomenbeleid

Bos en bomen bieden vele positieve effecten voor mens en dier. Ze zorgen voor een gezonde bodem, leefomgeving en lucht, een vergroting van biodiversiteit en bieden een fijne plek om te recreëren. Op het onderwerp bos en bomen blijft de maatschappelijke energie en aandacht groeien. De landelijke ambitie voor 2030 is 37.000 ha extra bos te realiseren binnen en buiten het Natuur Netwerk Nederland (NNN). De druk op de ruimte is groot, zeker in het verstedelijkte Zuid-Holland. In het Werkplan Bos en Bomen 2021-2022 is daarom beschreven dat we goed in beeld willen krijgen waar de mogelijkheden voor bosuitbreiding liggen. Afgelopen jaar is daar een mooie slag in geslagen:

- De [ruimtelijke strategie bos en bomen](#) is afgerond. In dit inspirerende en activerende document worden per landschapstype handvatten aangeboden om de uitbreiding van bos en bomen een plek te geven. Met het gevarieerde landschap van Zuid-Holland als basis, wordt een koppeling gemaakt met andere belangrijke maatschappelijke opgaven.
- Om de ruimtelijke strategie te realiseren, is in 2022 de Zuid-Hollandse [Bosmakelaar](#) van start gegaan. De Bosmakelaar ondersteunt initiatieven van gemeenten, bedrijven en burgers om meer bos en bomen te realiseren.
- Ook inwoners van Zuid-Holland kunnen via de provincie aan de slag met het planten van bomen. Dit wordt ondersteund via twee initiatieven. [Plan Boom](#) van de Natuur- en Milieufederatie Zuid-Holland en [Meerbomennu](#).
- Daarnaast is samen met Staatsbosbeheer gewerkt aan het [Ontwikkelperspectief bossen recreatiegebieden Zuid-Holland](#) een overzicht van de stand van de vitaliteit van bossen in recreatiegebieden in Zuid-Holland. Op basis hiervan wordt bepaald welke maatregelen nodig zijn in de gebieden om de veerkracht en biodiversiteit van de bossen te vergroten. In de studie is ruimte gevonden om 185 ha nieuw bos in recreatiegebied te realiseren en is geconcludeerd dat actief bosbeheer noodzakelijk is.
- In 2022 is ook gewerkt aan twee ingediende moties (1117 'de spade de grond in' en 1142 'duurzaam bos en bomenbeleid'). Hiermee is eenmalig € 2,5 mln uitvoeringsbudget begroot, en voor de tweede motie worden Provinciale Staten in Q2 2023 geïnformeerd aan de hand van een (beknopt) uitvoeringsprogramma.

Soortenbeleid

Een stap in de richting van de verdere bescherming van de 40 iconsoorten in Zuid-Holland is het soortenbeleid. De 'Herziening Omgevingsbeleid Module Soortenbeleid' is deze collegeperiode vastgesteld door GS en PS. Het soortenbeleid is via actieve en passieve soortenbescherming gericht op het in gunstige staat brengen van het leefgebied van de iconsoorten. Hiermee wordt de biodiversiteit van Zuid-Holland behouden en verbeterd. Het nieuwe omgevingsbeleid biedt handvatten voor provincie, gemeenten, waterschappen en andere belanghebbende partijen om een 'natuurinclusieve' samenleving te maken, waar versterking van biodiversiteit zoveel mogelijk hand in hand gaat met andere grote opgaven zoals woningbouw en infrastructuur. Door aan de voorkant van ruimtelijke ontwikkelingen rekening te houden met biodiversiteit, neemt bovendien de kans af dat in een later stadium van een bouwproces vertraging optreedt.

Voor behoud van sommige iconsoorten loopt een programmatische aanpak gericht op een goed leefgebied, zoals voor de grutto via het Actieplan boerenlandvogels en het Aanvalsplan grutto. De groene cirkel bijenlandschap zet zich in voor de bescherming van bijen en is dit jaar uitgebreid met een nieuw bijenlandschap in IJsselmonde. Iconsoorten als de weidehommel en argusvlinder kunnen hiervan profiteren. Voor de zandhommel is dit jaar een grondig onderzoek op gebiedsniveau uitgevoerd, waarmee een gerichte aanpak voor bescherming mogelijk wordt. Dit project heet de 'zandhommelzuidas' en is in samenwerking met andere partijen opgepakt. Vanwege signalen over de sterke achteruitgang van iconsoort groene glazenmaker is opdracht verleend om het actuele leefgebied in kaart te brengen in delen van Zuid-Holland die in het recente verleden tot het kerngebied van deze soort behoorden.

Deltaplan Biodiversiteit

We vergroten de biodiversiteit in de steden, het agrarisch gebied en recreatiegebieden doordat we onder meer partner zijn van het Deltaplan Biodiversiteit. Natuurorganisaties, boeren, wetenschappers, banken en bedrijven zijn zich bewust van de biodiversiteitscrisis en hebben de handen ineen geslagen. In 2022 is vanuit Deltaplan Biodiversiteit het Aanvalsplan Landschap ontwikkeld en aan de Minister voor Natuur en Stikstof aangeboden. Inmiddels is het doel van het Aanvalsplan onderdeel geworden van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG): de realisatie van 10% groenblauwe dooradering in het landelijk gebied.

Agenda Natuurinclusief Zuid-Holland

Biodiversiteitsherstel gaat niet alleen over de begrensde natuur, maar ook over natuur tot aan de voordeur. Er wordt daarom landelijk gewerkt aan een agenda natuurinclusief. Het einddoel is gesteld op een volledig natuurinclusieve samenleving in 2050. De eerste landelijke agenda natuurinclusief is inmiddels vastgesteld. Vanuit Zuid-Holland namen we deel aan het proces van agendavorming en we hebben de agenda in IPO-verband ook omarmd.

Vanwege het belang voor Zuid-Holland is het thema Biodiversiteit als dwarsdoorsnijdend thema aangemerkt. Dit zal met name gestalte krijgen in de vorm van 'natuurinclusief werken en ontwikkelen', waarbij biodiversiteit steeds meer een gelijkwaardig doel wordt in alle domeinen en opgaven. Dit betekent een transitie die komende jaren vorm zal krijgen.

Als eerste stap in een concretisering voor Zuid-Holland is een [Toekomstverkenning natuurinclusief](#) uitgevoerd. De verkenning is gepresenteerd tijdens de Eventweek natuurinclusief werken van 7 tot en met 11 november 2022. Deze verkenning is geen beleid van de provincie, maar biedt frisse ideeën en beelden voor Zuid-Holland. Met als belangrijkste oproep: basiskwaliteit natuur overal. Dat klinkt misschien niet zo ambitieus, maar op veel plekken is zelfs de basis nog niet op orde: de condities om onze algemeen voorkomende soorten ook algemeen te houden. Vanuit de toekomstverkenning natuurinclusief werken we komende tijd stapsgewijs toe naar een provinciale agenda natuurinclusief. Deze agenda vormt een handelingskader voor natuurinclusief werken binnen onze provinciale organisatie en met onze partners. Conform motie 1140 zullen we bij Voorjaarsnota 2023 aangeven hoe de Zuid-Hollandse Agenda Natuurinclusief wordt ingevuld bij de andere ambities en domeinen dan natuur.

Boerenlandvogels

In februari 2019 is het Actieplan Boerenlandvogels 2019-2027 gepresenteerd door de provincie Zuid-Holland en acht partners. Doel van dit plan: het behoud van het leefgebied voor akker- en weidevogels en het ombuigen van een neerwaartse trend naar groei van het aantal weide- en akkervogels met uiterlijk in 2027 een grotere populatie dan in de referentieperiode 2013-2015.

In 2022 heeft de provincie met de partners verder gewerkt aan de uitvoering van het Actieplan. Via de openstelling van de Subsidieregeling groen / verbetering leefgebied grutto en patrijs zijn middelen vrijgemaakt voor inrichtings- en beheermaatregelen in natuurgebieden en agrarisch gebied, die in 2023 worden uitgevoerd. Partners als de terreinbeherende organisaties en de agrarische collectieven benutten deze middelen voor verbetering van het leefgebied van weidevogels, akkervogels en vogels van de bollenvelden.

Om predatie (consumeren van eieren en met name jonge vogels door roofdieren) beter tegen te kunnen gaan hebben de agrarische collectieven samen met gebiedspartners de laatste hand gelegd aan predatiepreventie- en beheerplannen, waarin de kaders en ambities op dit punt beschreven staan. Deze zijn op twee na allemaal gereed. De laatste twee plannen worden in het eerste kwartaal van 2023 afgerond. Onze partner De Groene Motor heeft een eerste versie opgeleverd van het Dashboard Boerenlandvogels, waarin op basis van de monitoringgegevens van alle partners een zo goed mogelijk beeld wordt gegenereerd van de aantallen en verspreiding van de boerenlandvogels. Dit dashboard wordt komend jaar nog verder verbeterd en aangevuld met extra gegevens.

Afgelopen jaar zijn de ambities voor de periode 2023 tot en met 2027 uitgewerkt in een Uitvoeringsagenda Boerenlandvogels (als bijlage bij het actieplan), die tijdens het Bestuurlijk overleg Boerenlandvogels op 17 november 2022 is vastgesteld.

In 2022 is de inrichting van het weidevogelgebied in de Zoetermeerse Meerpolder gereed gekomen, waardoor 28 ha nieuw weidevogelkerngebied is ontstaan. Ook is de kavelruil in de Zuidpolder van Delfgauw afgerond, waardoor in die polder op termijn een aaneengesloten weidevogelgebied van ruim 110 ha in bezit bij provincie, gemeente Pijnacker-Nootdorp en Staatsbosbeheer zal ontstaan. Inmiddels zijn de voorbereidingen voor de inrichting van dit gebied gestart. Ook op provinciegrond in de Alblasserwaard (Donkse Laagten) en bij Rijnsaterwoude lopen projecten gericht op weidevogelvriendelijke inrichting.

In september zijn vanuit het Actieplan Boerenlandvogels twee filmavonden georganiseerd in samenwerking met Filmhuis Den Haag. Hier werd de film 'Grutto!' van de bekende filmmaker Ruben Smit vertoond. De filmavonden waren gericht op vrijwilligers, agrariërs en andere betrokkenen bij de uitvoering van het Actieplan en op mogelijke nieuwe actieve partners.

Agrarisch Natuurbeheer

In 2022 is via een uitbreiding van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) een eerste start gemaakt met het Aanvalsplan grutto. Met deze uitbreiding is er extra zwaar beheer in de Krimpenerwaard en de Alblasserwaard mogelijk gemaakt. Het gaat daarbij onder andere om de pakketten plas-dras en kruidenrijk grasland. Wij nemen als provincie actief deel aan het landelijke overleg over het Aanvalsplan grutto, dat als doel heeft om grotere aaneengesloten gebieden te maken die optimaal worden ingericht en beheerd voor weidevogels.

In 2022 is ook heel hard gewerkt aan de invoering van het nieuwe ANLb per 1 januari 2023. In het najaar is het Nationaal Strategisch Plan (NSP), waar het ANLb een onderdeel van is, door Brussel geaccordeerd. Het provinciale Natuurbeheerplan met daarin de kaders voor de nieuwe periode voor het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) is in juni 2022 vastgesteld. Hierin zijn nieuwe eisen gesteld aan het weidevogelbeheer binnen het ANLb. Zo is de eis voor minimum-oppervlak aan zwaar beheer gestegen (naar 25%), en is er een minimum-oppervlak plas-dras opgenomen (van 1%). Ook zijn er beperkingen opgelegd aan de bemesting en aan het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen binnen het ANLb.

Eind 2022 hebben de agrarische collectieven een nieuwe subsidieaanvraag ingediend voor de periode 2023-2028. Hierbij is, onder andere vanwege bovenstaande eisen, het beschikbare bedrag flinke verhoogd.

LIFE IP AII4Biodiversity

Provincie Zuid-Holland is leadpartner van het Europese programma LIFE IP AII4Biodiversity. Het oorspronkelijke doel van dit programma past goed in de huidige ontwikkelingen en opgaven voor het landelijk gebied: biodiversiteit, waterkwaliteit en broeikasemissies tegengaan (klimaat). Een aanpak die door het kabinet wordt onderkend via het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) waarmee de kwaliteitsverbetering van de (bestaande) biodiversiteit in een stroomversnelling is gekomen. Om goed op deze nieuwe werkelijkheid te kunnen inspelen was een herpositionering van het programma noodzakelijk. Deze herpositionering is eind april

voorgesteld aan de Europese subsidiegever LIFE IP en akkoord bevonden. Vervolgens hebben de partners van All4Biodiversity gewerkt aan een aangepast projectvoorstel dat in 2023 definitief beschikbaar zal komen.

Binnen de pilot 'Donkse Laagten' zijn maatregelen op het gebied van waterinfiltratie en vaste mest/mestscheiding voorbereid. De uitvoering van werkzaamheden vindt grotendeels plaats in 2023. Op vijf agrarische bedrijven is in totaal 26 ha aan waterinfiltratiesystemen aangelegd. Hier wordt in de periode 2023-2025 onderzocht hoe deze systemen het beste kunnen worden ingezet om weidevogeldoelen te realiseren, en wat dit vraagt van de bedrijfsvoering. Verder zijn alle voorbereidingen getroffen om de ombouw van een conventionele stal naar een systeem voor vaste aangezuurde mest mogelijk te maken. Op het betreffende bedrijf en drie referentiebedrijven wordt in de periode 2023-2025 onderzocht wat de effecten van diverse mestvormen zijn op bodemleven en bovengrondse biodiversiteit. Daarnaast zijn vanuit pilot Donkse Laagten twee onderzoeksrapporten opgeleverd over kansen voor meer biodiversiteit, is de KansenAnalyse NatuurOntwikkeling doorlopen die binnen All4Biodiversity is ontwikkeld en in samenwerking met Yuverta is een kennis- en onderwijsprogramma ontwikkeld.

Beleidsprestatie 5-1-3 Faunabeheer

In het provinciale beleid streven we naar evenwicht in de dieren- en plantenpopulaties en de afweging van belangen van natuur en samenleving. Naast onze wettelijke taken in het kader van de Wet Natuurbescherming, nemen we, waar nodig, maatregelen, als bepaalde soorten het moeilijk hebben of als soorten schade veroorzaken, een bedreiging vormen voor de veiligheid of de natuurdoelen onder druk zetten.

Vergunning handhaving en toezicht

De wettelijke taken vergunningverlening, toezicht & handhaving zijn uitgevoerd voor Natura 2000, stikstof, faunabeheer, houtopstanden en soortenbescherming op grond van de Wet natuurbescherming. In 2022 is het aantal aanvragen bij de omgevingsdienst Haaglanden ten opzichte van vorige jaren weer verder toege nomen. Dat geldt ook voor het aantal meldingen in relatie tot de Wet natuurbescherming (met name op de onderwerpen soortenbescherming en Natura 2000) waar omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid op moet acteren. Specifieke aandachtspunten in 2022 betrof voortzetting van de voorlichting aan en afstemming met gemeenten over de lopende aanvragen in het kader van soortenbescherming en aanvragen die eraan komen. Daarnaast is verder gewerkt aan de ontwikkeling van het soortenbeleid waarvoor een uitgebreide maatschappelijke consultatie heeft plaatsgevonden, deze is begin 2023 aangeboden aan Provinciale Staten om in de verordening vast te leggen

Exotenbestrijding

Als provincie hebben we onze wettelijke verantwoordelijkheid uitgevoerd door rosse stekelstaarten te bestrijden en nestlocaties van de Aziatische hoornaar te verwijderen. Ook wordt er gewerkt aan een planstudie voor de bestrijding of beheersmogelijkheden voor de kleine waterteunisbloem op het eiland Tiengemeten in de Hoeksche Waard. Daarnaast is in 2022 in het kader van het soortenbeleid afgesproken om in 2023 een plan van aanpak met TBO's, waterschappen en een vertegenwoordiging van gemeenten op te stellen voor de aanpak en prioritering van wijdverspreide invasieve exoten.

Faunabeheer

BIJ12-Faunafonds heeft namens de provincie Zuid-Holland tegemoetkomingen verleend aan agrarische ondernemers vanwege schade veroorzaakt door in het wild levende beschermde dieren. Er is subsidie verleend voor de ganzenrustgebieden.

Als gevolg van hogere voedselprijzen, juridische procedures en een toename van schade veroorzaakt door grauwe ganzen, knobbelzwanen en smienten, zijn de tegemoetkomingen in faunaschade ook dit jaar fors gestegen ten opzichte van voorgaande jaren.

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw

Beleidsprestatie 5-2-1 Vitale landbouw

Bodemdaling landelijk gebied (Beleidsprestatie 5-2-2) hangt sterk samen met vitale landbouw (Beleidsprestatie 5-2-1). In onderstaande toelichting zijn beide beleidsprestaties samengevoegd.

Veehouderij, landbouwbodems en vollegrondsteelt

De ambities voor vitale landbouw zijn: economische vitaliteit, bredere inbedding, meer biodiversiteit, meer regionaal voedsel, meer circulariteit en kringlooplandbouw. Hiervoor is het volgende gedaan..

- Verduurzaming van de landbouw via NPLG-gebiedsprocessen.
- We hebben onderzoek laten doen naar maatregelen die stikstof en methaanuitstoot verminderen.
- We onderzoeken de mogelijkheden om verduurzaming van de landbouw te stimuleren, door boeren te belonen voor duurzaamheidsprestaties, via een Kritische Prestatie Indicatoren (KPI) systematiek. Ook werken we samen met de agrarische sector aan de ontwikkeling van data- en monitoringsmodellen.
- In verschillende proeftuinen voor zowel akkerbouw als veehouderij worden innovaties en experimenten ingezet voor gezondere bodem-ecosystemen, bodem-water evenwicht, kennis en bewustzijn bij boeren over volhoudbare en klimaatbewuste landbouw. Andere proeftuinen hebben betrekking op duurzamere stalsystemen, mestmanagement, verbetering ruwvoeropslag, balans bodem en water, precisiebemesting en vervanging van kunstmest.
- De provincie heeft een bestuurlijke ronde tafel met partners uit de hele keten geïnitieerd en georganiseerd over samenwerking vitale landbouw.
- Een aanzet voor nieuw mestbeleid, agrarisch grondbeleid, duurzame verdienmodellen en de uitwerking van natuurinclusieve landbouw is opgesteld. De doorwerking van deze thema's zal op termijn landen in omgevingsbeleid.
- Diverse informatiebijeenkomsten georganiseerd over het nieuwe Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). Het nieuwe GLB stimuleert verdere verduurzaming van de landbouw.
- Samenwerking versterkt met de thema's tuinbouw en circulaire economie omdat er veel overlap is rond bodem- en waterkwaliteit, eiwittransitie en de ontwikkeling van nieuwe teelten.
- We hebben ons ingezet voor de ontwikkeling van kennis en handelingsperspectief over bodemdaling, CO₂-emissie, natte teelten, maatregelen en verdienmodellen en duurzame en opschaalbare vormen van landgebruik.

Zuid Hollandse Voedsel families

Er zijn verschillende projecten opgezet en uitgevoerd. Met deze inspanningen wordt geleerd van pioniers voor innovatie in de gehele sector.

- In polderpioniers komen voorlopers in het veenweidegebied bij elkaar en leren ze van elkaars ondernemingen en uitdagingen.
- Samen met het kadaster heeft Voedsel families inzicht gegeven in de opbouw en de uitdagingen voor de landbouw in een aantal gebieden in de Zuid-Hollandse Delta en Alblasserwaard.
- Voedsel families heeft samen met enkele akkerbouw pioniers in kaart gebracht welke financieringsbehoefte er is voor transitie in de akkerbouw.
- Bijgedragen aan de ontwikkeling van instapcontracten tussen boer en overheid binnen NPLG.

Programma Vitaal Platteland Hollands-Utrechtse Veenweiden (IBP-VP-HUV)

Dit programma is bedoeld om een duurzaam gebruik van de slappe bodem in de Hollands-Utrechtse veenweiden te stimuleren. Dit hebben we gedaan door vanuit de vier overheidslagen, het maatschappelijk middenveld en het bedrijfsleven samen te werken en te verkennen wat op strategisch niveau nodig is voor verandertrajecten van de benutting van veenpolders. In het kader hiervan zijn 2021 zes pilots gestart en gefinancierd. Deze zes pilots werken via verschillende invalshoeken gebiedsgericht aan een verandering van het landgebruik, de wijze van

landbouw en een sociale transitie gericht op een integrale polderaanpak in het Hollands-Utrechtse Veenweidegebied. In 2022:

- Hebben we waar mogelijk de verbinding gelegd tussen de IBP-pilots en het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG).
- Zijn de voorbereidingen voor het verlenen van een subsidie aan een nieuwe pilot getroffen. Deze subsidie zal in 2023 worden verleend aan een middelbare onderwijsorganisatie, om het practoraat Water en Bodem op te starten.
- Is de pilot 'Boer aan het Roer' gestart met twee nieuwe projecten: in de polder Middelburg en Tempel (Reeuwijk) en in Stein-Zuid (Gouda).
- Is er een bestuurlijke inspiratiebijeenkomst georganiseerd, waarin lessen uit de pilots gedeeld en besproken werden met bestuurders van provincie, gemeenten, waterschappen en maatschappelijke organisaties.

Klimaat en Bodemdaling

In het Klimaatakkoord is afgesproken dat de provincies een proces organiseren/faciliteren met grondgebruikers (onder andere agrariërs), maatschappelijke actoren, bewoners en medeoverheden gericht op een regionale veenweidestrategie per provincie. Samen werken wij aan het toekomstbestendig maken van de veenweidegebieden in Zuid-Holland met een gezonde natuur.

Hiervoor is in 2022 het volgende gedaan:

- De ontwerp Strategie Vitale Veenweiden is opgesteld. In 2022 is daar ook het Nationaal Programma Landelijk Gebied bijgekomen. In de Strategie Vitale Veenweiden is een eerste verbinding gelegd met de opgaven uit het NPLG. De Strategie Vitale Veenweiden wordt integraal onderdeel van het ZH-PLG.
- De gebiedsprocessen in de drie prioritaire gebieden Nieuwkoopse Plassen e.o., Krimpenerwaard en Alblasserwaard zijn voortgezet en voor andere deelgebieden zijn vergelijkbare processen gestart.
- Rond het thema kennis hebben we onze bijdrage aan het Nationaal Kennisprogramma Bodemdaling en Funderingen gecontinueerd.
- Samen met de andere veenprovincies en het Rijk hebben we bijgedragen aan vier projecten van het Nationaal Veenweide Innovatieprogramma (VIP-NL) (natte teelten, veenmos, klei in veen en hoogwaterboerderij) en samen met Utrecht en Friesland hebben we bijgedragen aan een Project Veentuinderij.

Impulsgelden Veenweiden

Om een veenweidestrategie voor Zuid-Holland op te stellen zijn er Rijksmiddelen beschikbaar, de zogeheten impulsgelden Veenweiden. In 2022 zijn de landbouwgronden van twee bedrijven gekocht en is gestart met bodemdalingsremmende maatregelen in veenweidegebieden. Ook is de Subsidieregeling Groen Zuid-Holland 2016 aangepast, waardoor subsidieverlening mogelijk wordt gemaakt in 2023 voor waterinfiltratiesystemen en verduurzamingsmaatregelen in veenweidegebieden.

Regio Deal bodemdaling Groene Hart

Met de Regio Deal bodemdaling Groene Hart willen we het handelingsperspectief vergroten van inwoners, agrariërs, ondernemers, terreinbeherende organisaties en overheden. Hiervoor werken overheden, kennisinstellingen, agrarische sector, bewoners en bedrijfsleven samen aan een aanpak tegen bodemdaling. Met deze deal zijn 28 projecten gemoeid (www.bodemdalingdebaas.nl). Met de uitkomsten van deze projecten dragen we bij aan de kennis bij bovengenoemde partijen. Op deze manier is bij de partijen bekend wat zij moeten doen als ze te maken krijgen met bodemdaling in de stad of in het landelijk gebied. In het bestuurlijk overleg Rijk-Regio Overleg (RRO) op 17 november 2022 is ingestemd dat het Kenniscentrum Bodemdaling en Funderingen (KBF) ook zal zorgen voor borging en verspreiding van kennis over dit onderwerp. Op bestuurlijk niveau regio en op Rijk-regioniveau is een start gemaakt om het thema bodemdaling beter op de kaart te krijgen en een slag te maken in de gehele bodemdalingsproblematiek.

Interbestuurlijk programma vitaal platteland Zuidwestelijke Delta

Met een looptijd van 2020 t/m 2024 zetten we binnen het IBP in op een natuurlijke delta en natuur inclusief agrocomplex in een vitaal landschap.

Enkele resultaten en mijlpalen uit programma zijn:

- **Perspectief Volhoudbare landbouw 2040:** met zo'n 30 boeren en ketenpartijen zijn gezamenlijke opgaven benoemd en toekomstbeelden opgehaald. Resultaten: twee netwerkbijeenkomsten. Rapport toekomstperspectief grootschalige landbouw 2040, Rapport toekomstperspectief agrocomplex Zuidwestelijke Delta.
- **Gebiedspilot biodiversiteitsmonitor Akkerbouw Zuidwestelijke Delta:** ontwikkeling monitoringssysteem duurzame prestaties op het boerenbedrijf. 12 KPI's (biodiversiteit, stikstof, koolstofvastlegging, bodem en waterkwaliteit, enzovoorts) en de achterliggende datasystemen, inzet van pool van KPI-coaches, toets> monitor> beloning van 130 boeren, klankbordgroep van 30 keten- en maatschappelijke partijen. Onderdeel van landelijke BMA en KPI-Kringloop (ministerie van LNV). Koppeling met alle IBP-projecten.
- **Gebiedspilot gewasdiverse teeltsystemen; strokenteelt:** gestart twee innovatiegroepen van 16 boeren (7 in ZH)) die gezamenlijk businessmodellen en bouwplannen ontwerpen. Lerend netwerk: 30-40 erfbedrevers/ ketenpartijen. Onderdeel van PPS Strokenteelt NL.
- **Openbaar groen en landbouw:** drie pilots (Brabant, Zeeland, Zuid-Hollandse Delta) ontwikkeling van biodiversiteit door openbaar groen en akkerranden. Ontwikkeling biodiversiteitkansen kaarten. Ontwikkeling biodiversiteitsmonitor 'Obsidentify APP'. Onderzoek biodiversiteitsverbetering maaibeheer en luzerneteeelt. Zo'n 50 boeren, keten en kennispartijen zijn hierbij betrokken.
- **Koolstofboeren Zuidwestelijke Delta:** ontwikkelen schaalbaar model koolstofvastlegging. 30 boeren die koolstof vastleggen en hiervoor worden betaald door keten- /marktpartijen. Vergelijking verschillende berekeningsmethodieken en bijdrage aan ontwikkeling KPI BMA.
- **Living Lab Zoetwater:** perspectief op toekomstig landschap met waterbeheerders. Quick scans en haalbaarheidsplannen zoetwateropslag in de bodem. Bodem- en watercoaching van zo'n 30 boeren. Vouchersregeling voor financiering eerste maatregelen. Gestart zoetwateracademie met boeren, onderwijs en kennispartijen. Taskforce Governance met kennis over werken in transitie.
- **Zoetwater op de kop van Goeree:** onderzoek, uitvoering en monitoring van kansrijke maatregelen van zoetwaterbeheer met natuurorganisaties, waterbeheerders en 20 boeren.

Groene Cirkels

De huidige Groene Cirkels (GC) leveren een katalyserende bijdrage aan de economische positie van bedrijven, schone energie, duurzame teelt, gezonde bodem, circulaire economie, sterke steden en dorpen, vitale landbouw en gezonde natuur, tegengaan van bodemdaling en stikstofemissie, kringlooplandbouw, nieuwe verdienmodellen voor boeren, biodiversiteit in landelijk en stedelijk gebied, gezondheid, emissie loos varen, Plastic vrije - en palingrijke vaarwegen. GC werkt als 'buitenboordmotor' zoals bij de NPLG doelen. Hierbij is het netwerk de sleutel, met partners in bedrijven, kennisinstellingen en overheden. Afgelopen jaar waren er vijf GC.

Heineken

Het huidige convenant van de Groene Cirkel Heineken kent vanwege de financiële gevolgen van de coronacrisis een kortere doorlooptijd met een beperkte set activiteiten. In 2022 is een multifunctionele sloot in gereedheid gebracht voor lozingen en metingen en we hebben stappen gezet in de verkenning naar het sluiten van kringlopen met een regionale gft-verwerkingslocatie.

Kaas en Bodemdaling

In de Groene Cirkel Kaas en Bodemdaling zijn eerste pilots op het tegengaan van bodemdaling opgeschaald in een IBP-gebiedsproces. Vanuit het TKI-kennisprogramma hebben kennisateliers met professionals en boeren geleid tot een aanbod van vier maatregelen 'Op weg naar een New Deal tussen boer en samenleving'. Het Living Lab programma heeft ook in 2022 verschillende mogelijkheden geboden om eerdere pilots te integreren en te toetsen in de praktijk. Zo is er in samenwerking met de Erasmus Universiteit gekeken naar belemmerende, danwel

helpende factoren bij het inrichten en onderhouden van biodiverse sloten. In 2022 is een nieuw convenant gesloten tussen de zeven partners in de Groene Cirkel Kaas en Bodemdaling, inclusief een herijkte droom. In het nieuwe convenant is er, naast de bestaande thema's (bodemdaling tegengaan, biodiversiteit bevorderen en met duurzame verdienmodellen experimenteren), ook aandacht voor water(kwaliteit) verbeteren, experimenteren met circulaire bedrijfsvoering experimenteren en (agrarische) emissies verminderen. In het najaar van 2022 is het convenant vertaald naar een concrete pionieragenda, die handvatten biedt om verschillende nieuwe projecten in de Alblasserwaard op te zetten.

Farm Frites

Met de ondertekening van het convenant Groene Cirkel Duurzame Fritesketen 2022-2025 is op 19 mei 2022 het samenwerkingsprogramma opnieuw voor drie jaar vastgesteld. Samen bundelen de multinational, Farm Frites, de provincie Zuid-Holland, de Stichting Wageningen Research en de HAS Hogeschool hun krachten in een triple helix samenwerking. Zij zetten zich in voor de transitie naar een duurzame fritesketen en willen samen met de ketenpartners een voorbeeld stellen voor de rest van de sector en de voedselketen. In 2022 is ingezet op:

- De aanleg van 25 (MW) zonnenveld als onderdeel van de energietransitie en een groen bedrijventerrein;
- De verduurzaming van de logistieke corridor Oudenhorn-Rotterdamse haven;
- Ontwikkelen van een verdienmodel rondom koolstofvastlegging met 12 Farm Frites boeren.

Groene gezonde stad

De GC biedt kansen om biodiversiteitsambities, klimaatadaptatie en verbetering van de gezondheid in stedelijk gebied te realiseren, door te leren van concrete projecten. In april 2022 hebben wij met de betrokken netwerkpartners de droom vertaald naar de volgende projecten:

- In Leiden wordt verkend hoe grote groenstructuren in een hoogstedelijke omgeving gecreëerd kunnen worden, in vervolg op het succesvolle Singelpark in Leiden.
- In de gemeente Dordrecht wordt bekeken hoe de wijk De Staart in samenwerking met de bewoners een leefbare, groenblauwe wijk kan worden. Hiervoor is onder meer een maatschappelijke kosten en baten analyse uitgevoerd.
- In Rotterdam worden kennisvragen over samenwerking tussen overheid en inwoners, hittestress en waterinfiltratie onder de loep genomen bij vergroening van het Bospolderplein, wat gebeurt op initiatief van de buurtbewoners. Bij dit project is ook een maatschappelijke kosten en baten analyse uitgevoerd.
- Alphen aan den Rijn gaat aan de slag met het 'bewateringssysteem van de toekomst'. Hierbij wordt kennis opgedaan over welk watersysteem goed werkt om het groen in de stad in leven te houden, wie er verantwoordelijk is voor waterschade en hoe je het systeem kunt laten meegroeien met het toenemend aantal groene gevels en daken. Voor dit project is een nulmeting uitgevoerd waarmee kansen inzichtelijk gemaakt worden voor vergroening.

Tuin van Holland:

In 2021 ontwikkelden chefkoks, artsen, producenten en groothandels een nieuwe Groene Cirkel rondom ons culinair en landschappelijk erfgoed: de Tuin van Holland. Door de vraag naar duurzame regionale producten open te breken stimuleren ze de vraag én het verdienmodel voor duurzame voedselproductie. In 2022 zijn er de volgende resultaten.

- Samenwerkingsverband met intentieverklaring van 17 partners uit horeca en catering met zorginstaties, agrarische organisaties, onderzoek en overheid om projecten te vormen die katalyseren in de marktvraag.
- Website met storytelling en verhaal die veel publiciteit krijgt en steeds meer partners aantrekt tot het netwerk. Zie ook www.detuinvanholland.nl.
- Tool handreiking criteria De Tuin van Holland inkoop en koken voor chefs ontwikkeld door LUMC, boeren en Dutch Cuisine.
- Eerste pilot in Noordwijk met 9 deelnemende restaurants + 2 groothandels met duurzame, gezonde gerechten van producten uit de regio op de kaart. Dit project gaat het komende jaar groeien.

- Eerste verkenning en interesse netwerk inkoop en aanbesteding. 9 potentiële partners verkennen nu start inkoop project begin 2023 samen met MVO NL.
- Uitbreiding pilot horeca naar Rotterdam samen met Rotterdam de Boer Op.
- Ontwikkeld concept instapcontracten wat nu als beleidsinstrument wordt ingebed in het NPLG.
- Pilot De Tuin van Holland catering Grand Café Provinciehuis.

POP3

Voor het derde Plattelands Ontwikkelings Programma (POP3) zijn in de periode 2016 tot en met 2021 veel subsidies verstrekt om het ambitiedocument innovatieagenda duurzame landbouw uit te voeren. Er is subsidie verleend aan diverse projecten waarin innovaties worden ontwikkeld en beproefd. Daarnaast zijn jonge landbouwers met subsidie gestimuleerd om te investeren in verduurzaming van het bedrijf waar zij bedrijfs hoofd van zijn geworden. Ook is er subsidie verleend voor kennisoverdracht aan landbouwers, zijn er investeringen voor boerenlandvogels en investeringen voor de waterkwaliteit gesubsidieerd.

Vanaf 2022 is het POP3-programma de fase van uitfinanciering ingegaan. De gesubsidieerde projecten zijn uitgevoerd of nog in uitvoering en moeten voor 31 december 2024 afgerond zijn.

LEADER (Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale)

Met het instrument LEADER is bijgedragen aan de brede ontwikkeling van het platteland in de gebieden Holland-Rijnland, de Krimpenerwaard en de Alblasserwaard. Binnen LEADER worden initiatieven beoordeeld door een groep partijen in een gebied. Veel projecten die met LEADER zijn gesubsidieerd, hebben betrekking op de stad-landrelatie en dragen bij aan het verdienmodel van de landbouw, maar ook aan biodiversiteit, klimaat en natuurlijke hulpbronnen.

Voor LEADER zijn in 2022 de laatste subsidies verleend. Het gaat om initiatieven als een korte keten initiatief in de Krimpenerwaard en een onderzoek naar een coöperatief energienetwerk van boeren.

Hoewel er vanaf 2016 veel initiatieven bij de groepen werden voorgedragen, kostte het initiatiefnemers in het algemeen aardig wat tijd om hun project kwalitatief te verbeteren om voor LEADER-subsidie in aanmerking te komen. Na de periode van lockdowns en andere beperkingen rond corona is LEADER in een stroomversnelling gekomen en zijn veel projecten in uitvoering.

Beleidsprestatie 5-2-2 Aanpak Bodemdaling (landelijk gebied)

Voor toelichting zie beleidsprestatie 5-2-1 Vitale landbouw.

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Beleidsprestatie 5-3-1 Waterveiligheid

Ook in 2022 is voor waterveiligheid gewerkt aan diverse projecten en samenwerkingen met andere overheden.

Deltares heeft samen met de provincie Zuid-Holland, de waterschappen, de veiligheidsregio's en de gemeenten Rotterdam en Dordrecht onderzoek gedaan naar extreme neerslag. Deze casestudie 'Case studie Zuid-Holland: 'Analyse grootschalige wateroverlast'' levert input voor 'water en bodem sturend' en de 'ruimtelijke puzzel'. Het onderzoek is in januari 2023 opgeleverd.

De provincie was betrokken bij de voorbereiding van 4 dijkversterkingen bij verschillende waterschappen tijdens de verkenningsfase en planuitwerkingsfase. Hiervoor neemt de provincie deel aan de ambtelijke en bestuurlijke begeleidingsgroepen van de dijkversterking. De provincie heeft geadviseerd over de MER-producten van projecten in de verkenningsfase en planuitwerkingsfase.

Waterschappen rapporteren jaarlijks over de voortgang van hun verbeter- en herstelprojecten voor regionale keringen (om zo in 2030 te voldoen aan de omgevingswaarde). Samen met de provincies Utrecht en Noord-Holland zijn de rapportages samengevoegd en ter kennisname aan PS aangeboden.

De beheerovereenkomst, waarin werd geregeld dat de provincie het beheer van de Zandmotor coördineerde, en de Samenwerkingsovereenkomst (SOK) Strandbewaking en Toezicht Zwemveiligheid Zandmotor liep in 2021 af. Een juridisch onderzoek is uitgevoerd om duidelijkheid te krijgen in wettelijke taken en verantwoordelijkheden van de provincie voor het beheer op de Zandmotor. In opvolging van dit onderzoek zal de provincie de taken en verantwoordelijkheden die bij andere overheden horen niet langer voortzetten.

De provincie zal opdracht blijven verlenen voor het natuurbeheer op de Zandmotor. De subsidie voor de alarmploeg van de reddingsbrigades wordt tot en met 2024 voortgezet. De provincie blijft de website van de Zandmotor, <https://dezandmotor.nl>, onderhouden voor publiekscommunicatie over activiteiten en onderzoek op de Zandmotor.

Inzet is geleverd voor de samenwerking in de regionale uitwerking van het Deltaprogramma's Zuidwestelijke Delta en Rijnmond-Drechtsteden. Voor de ontwikkeling van een landelijk en regionaal waterveiligheidsmodel is kennis en capaciteit geleverd. Deze modellen zijn nodig voor de uitvoering van de EU Richtlijn Overstromingsrisico's.

In de zomer van 2022 was het extreem droog en is capaciteit ingezet om deel te nemen aan het regionaal droogte-overleg West-Nederland midden. Ook is in opdracht van Provinciale Staten het symposium 'In de spiegel van het water' georganiseerd. Hiervoor is een projectleider en ambtelijke ondersteuning geleverd.

Deze extra personele inzet was niet voorzien. De keuze is gemaakt om niet te starten met verdere invulling van het beleid voor meerlaagse veiligheid.

De provinciale inzet voor buitendijks bouwen is geëvalueerd samen met de betrokken gemeenten. Conclusie was dat de provinciale inzet daar minimaal kan worden ingevuld. Dit is ook in het regionaal waterprogramma verankerd.

Beleidsprestatie 5-3-2 Waterbeschikbaarheid en kwaliteit

De provincie is bestuurlijk voorzitter van het Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO) Rijn west, Hierin werken we samen met andere partijen aan de strategische agenda en uitvoering van maatregelen om de KRW-doelen te bereiken. De gezamenlijke inzet op doelbereik van de Kaderrichtlijn Water (KRW) heeft een extra impuls gekregen met het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Er is bijgedragen aan de gebiedsverkenningen.

Ook heeft de provincie (beperkt) bijdragen geleverd aan co-financiering van onderzoeken om de waterkwaliteit te verbeteren, zoals aan het project 'Opruimen zwerfafval Gouwe', onderzoeken naar maatregelen om vis-intrek te stimuleren en twee pilot-onderzoeken naar het afvangen van de Amerikaanse rivierkreeft. Resultaten van de Delflandse pilot Rivierkreeften zijn gepresenteerd tijdens een technische sessie over de effecten van de rivierkreeft op het watersysteem.

In 2022 zijn de afspraken met de partners rond de emissieloze kas geactualiseerd met het oog op de KRW-periode 2022-2027 met het 'Afsprakenkader waterkwaliteit en glastuinbouw'. Het afsprakenkader bevat drie sporen: kennis- en innovatieontwikkeling, communicatie en versterking handhaving door gemeenten en waterschappen.

Vanuit waterkwaliteit is een bijdrage geleverd aan uitwerking van de beleidsbrief 'Water en bodem sturend',. De strategische keuzes werken ook door in de zoetwaterbeschikbaarheid voor Zuid-Holland.

Samen met de waterschappen is gestart met een beleidsverkenning 'Water en bodem sturend', met als product een klimaatonderlegger. Deze zal benut worden in de gebiedsprocessen voor NPLG, woningbouwopgave en de ruimtelijke puzzel. De klimaatonderlegger wordt in het voorjaar van 2023 aangeboden aan GS en PS.

De rol van de provincie als bevoegd gezag voor grondwateronttrekkingen verandert bij invoering van de Omgevingswet. Daarom is de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening vastgesteld met daarin nieuwe regels voor de bescherming van grondwaterbeschermingsgebieden en drinkwaterwingebieden. De belanghebbende partijen zijn betrokken bij het opstellen van de regels. De omgevingsdiensten voeren de VTH-taken namens de provincie uit.

Om de vergunningverlening voor bodem en energiesystemen te actualiseren is incidenteel extra inspanning verricht. Ook zijn handleidingen gemaakt waarin de toepassing van de regels en de consequenties voor activiteiten van bedrijven in grondwaterbeschermingsgebieden worden uitgelegd.

De provincie heeft als bevoegd gezag MER-procedures gestart voor nieuwe oevergrondwaterwinningen en de 'drinkwatervoorziening van de toekomst' van twee drinkwaterbedrijven om zo toekomstige bronnen voor drinkwater te verkennen. In de gebiedsgesprekken met de drinkwaterbedrijven is gesproken over de voortgang van maatregelen die bijdragen aan de bescherming van de drinkwaterbronnen en samenwerking met partijen die hierbij betrokken zijn. Om voorbereid te zijn op ontwikkelingen rond grondwaterbescherming is een onderzoek gestart naar herijking van grondwaterbeschermingsbeleid.

De voorbereidingen voor een bestuursovereenkomst voor zoetwaterregio West-Nederland die in 2023 wordt vastgesteld zijn gestart. Provincie Zuid-Holland verkent of aanvullende kaders nodig zijn voor de lozing van brijn (concentreert na ontzilten van brak grondwater). De resultaten van deze verkenning worden in het voorjaar van 2023 verwacht.

De EU-verordening minimumeisen hergebruik van water zal vanaf juni 2023 van toepassing zijn. In het Ontwerp Uitvoeringsbesluit verordening hergebruik stedelijk afvalwater wordt de provincie aangewezen als bevoegd gezag. In IPO-verband zijn in 2022 afspraken gemaakt met het ministerie van IenW over de benodigde financiering voor VTH taken van omgevingsdiensten, een handreiking voor het bevoegd gezag en kennisontwikkeling. De provincie neemt namens IPO deel aan de interbestuurlijke werkgroep.

In programma Coastar is de samenwerking bestendigd door een landelijke samenwerking gericht op netwerksamenwerking, leren, realiseren en opschalen. In het Westland is een praktijkpilot in ontwikkeling. In deze praktijkpilot zal het ontwikkelde waterbankconcept worden getoetst. De benodigde subsidies zijn aangevraagd door de opgerichte coöperatie van tuinders.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' is opgebouwd in 2 delen:

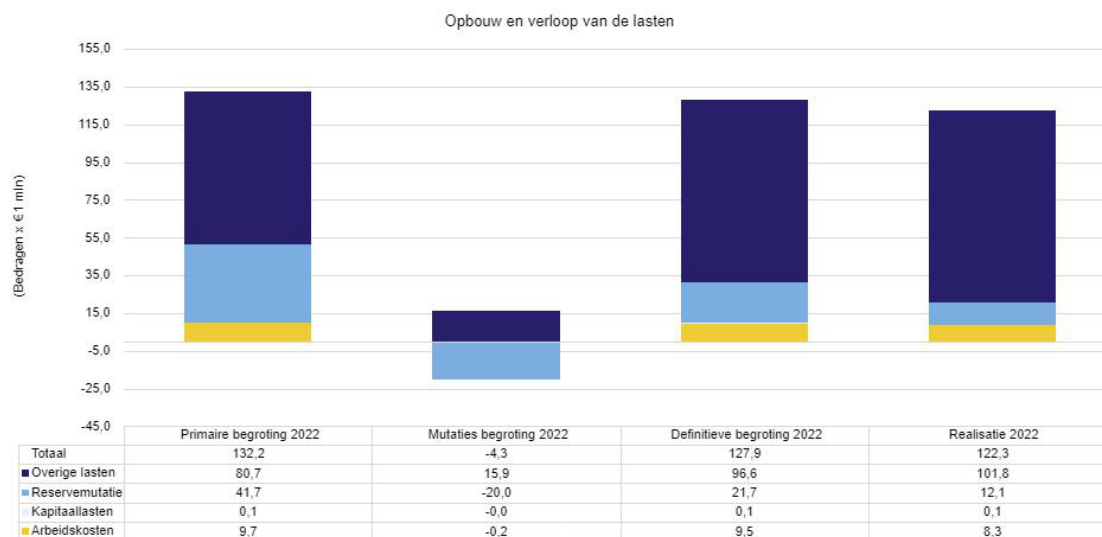
- Opbouw en verloop lasten
- Overzicht baten en lasten

'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de verschillen per beleidsdoel binnen een ambitie. De verschillen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2022	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2022	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur					
5-1-1 Natuur	84.224	-6.872	77.352	78.253	-901
5-1-2 Bevorderen biodiversiteit	9.414	-3.273	6.141	5.866	275
5-1-3 Faunabeheer	5.757	2.342	8.099	10.123	-2.024
Totaal beleidsdoel 5-1	99.395	-7.803	91.592	94.243	-2.650
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw					
5-2-1 Vitale landbouw	14.445	3.280	17.726	17.203	523
5-2-2 Aanpak bodemdaling (landelijk gebied)	11.701	797	12.498	5.597	6.901
Totaal beleidsdoel 5-2	26.146	4.078	30.224	22.800	7.424
Beleidsdoel 5-3 Leven met water					
5-3-1 Waterveiligheid	3.361	-959	2.402	2.023	378
5-3-2 Waterbeschikbaarheid en kwaliteit	3.314	366	3.681	3.217	464
Totaal beleidsdoel 5-3	6.675	-593	6.083	5.240	842
Totaal Lasten	132.217	-4.318	127.899	122.283	5.616

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2022	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2022	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Baten					
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur					
5-1-1 Natuur	22.756	7.983	30.738	39.649	-8.910
5-1-2 Bevorderen biodiversiteit	0	1.058	1.058	2.261	-1.202
5-1-3 Faunabeheer	726	0	726	1.022	-296
Totaal beleidsdoel 5-1	23.482	9.041	32.523	42.932	-10.409
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw					
5-2-1 Vitale landbouw	7.838	3.083	10.921	12.327	-1.406
5-2-2 Aanpak bodemdaling (landelijk gebied)	6.179	526	6.705	1.234	5.471
Totaal beleidsdoel 5-2	14.017	3.609	17.627	13.561	4.065
Beleidsdoel 5-3 Leven met water					
5-3-1 Waterveiligheid	53	33	86	126	-39
5-3-2 Waterbeschikbaarheid en kwaliteit	772	0	772	722	50
Totaal beleidsdoel 5-3	825	33	858	847	11
Totaal Baten	38.324	12.683	51.007	57.341	-6.333
Saldo lasten en baten Ambitie 5	93.892	-17.001	76.892	64.942	11.950

Toelichting afwijkingen

Toelichting lasten

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

NNN-Krimpenerwaard € 0,3 mln (v)

Door diverse kleine afwijkingen zowel voordelig als nadelig ten opzichte van het budget 2023 is er een klein overschot (€ 0,3 mln).

NNN-Gouwe Wiericke € 1,4 mln (v)

De grootste veroorzaker van de onder uitputting is het doorschuiven van de aankoop van gronden voor het deelgebied de Noordse Buurt ter waarde van € 1,7 mln naar 2023. De reden hiervoor is een lopend onderzoek over een mogelijke vervuiling en hoe hiermee kan worden omgegaan. Overige financiële prestaties zijn in lijn met de verwachting en zijn reguliere kleine afwijkingen t.o.v. prognose 2022 in zowel over- als onderbesteding (€ -0,3 mln).

NNN- Ecologische Verbindingszones € 2,6 mln (v)

De afwijking wordt veroorzaakt door:

- Lagere realisatie kosten dan oorspronkelijk ingeschat waar de boekhouding op is aangepast (project Achterwaterschap) (€ -1 mln)
- Bedrag voor betaling van de afwaardering van gronden door RVO is doorgeschoven naar 2023 (project Zuideweg-Zuid) (€ -1 mln)
- Op verzoeken van de initiatiefnemer zijn deze behalen prestaties en de te verrichten activiteiten doorgeschoven naar latere jaren (project Lentevreugd De Horsten) (€ -0,5 mln)
- Een aantal kleine afwijkingen op verschillende projecten € -0,1 mln

NNN: Overige gebieden € 5,1 mln (n)

Er was rekening gehouden met de uitbetaling van een tweetal SKNL subsidies. Verder was de verwachting dat er meer ecologisch advies zou worden uitgevraagd en is er een onderbesteding op de apparaatslasten vanwege de openstaande vacatures (€ -1,4 mln).

Voor de Leenheerenpolder heeft er een administratieve overheveling plaatsgevonden van Grond voor Grond naar NNN. Bij het vastleggen van het budget werd er uitgegaan van overdracht in twee tranches, 50% in 2022 en 50% in 2023. Inmiddels heeft de gehele overdracht in 2022 plaatsgevonden met hogere lasten in 2022 (€ 4,3 mln).

Ook hebben er diverse aanvullende afwaarderingen van grond en enkele aanvullende strategische grond aankopen plaatsgevonden (€ 2,1 mln).

Natuurbeheer € 0,8 mln (v)

We hadden verwacht € 0,4 mln meer uit te geven aan reeds verstrekte SKNL-subsidies voor kwaliteitsimpulsen in bestaande natuurgebieden. Deze schuiven door naar 2023. Verwacht wordt dat een groot deel van de uitstaande subsidies dan tot uitbetaling zullen komen. De subsidies voor natuurbeheer vallen € 0,4 mln lager uit dan verwacht. De verklaring hiervoor is dat het areaal dat in natuurbeheer is genomen achter blijft bij de oorspronkelijke raming. De komende jaren zal dit door de versnelling in de NNN-realisatieopgave naar verwachting weer bijgehaald worden.

Buitenland van Rhooen € 1,9 mln (n)

Voor de zomer is een inschatting gemaakt van de dossiers die nog in 2022 tot een notarismoment zouden leiden. Dit is in de vorm van een wijziging in de Najaarsnota doorgegeven. Na de zomervakantie bleek dat er toch nog een extra aankoop kon worden gerealiseerd. In 2022 zijn er uiteindelijk meer grondtransacties afgerond hetgeen tot een hogere dan begrote uitgaven heeft geleid (€ 1,9 mln).

Programma Natuur € 0,4 mln (v)

De voortgang van het uitvoeren van maatregelen is vertraagd (€ -0,4 mln) als gevolg van twee aspecten:

Er ontbrak een passende subsidieregeling en er konden geen opdrachten meer gegeven worden. Hierdoor zijn in 2022 maar beperkt maatregelen uitgevoerd. Vanaf 1 januari 2023 is er een werkend financieel instrumentarium en kan de achterstand ingehaald worden.

Gebleken is dat het voornemen om de versnelling NNN gelden uit de SPUK in te zetten voor volledige schadeloosstelling onhaalbaar bleek te zijn binnen de tijdsaders van de SPUK (uiterlijk 2023 bestuurlijk verplicht en 2025 uitgevoerd).

Natura 2000 € 1,1 mln (v)

De voortgang van het uitvoeren van maatregelen is vertraagd, doordat er geen passende subsidieregeling was in 2022 en tegelijkertijd er geen opdrachten meer verstrekt konden worden. Hierdoor zijn in lijn met het programma Natuur beperkt maatregelen uitgevoerd. Deze beperking kan in 2023 ingehaald, doordat er vanaf 1 januari 2023 een nieuwe subsidieregeling beschikbaar is (€ -1,1 mln)

NNN Grond voor grond € 1,2 mln (n)

De lasten gemoeid met de aankoop en de afwaardering van grond voor grond zijn € 0,8 mln hoger dan begroot; de verkopen (en de daaruit volgende afwaardering) waren meer/hoger dan begroot. Daarnaast zijn de lasten voor het beheer van grond voor grond € 0,3 mln hoger dan begroot. Tenslotte zijn de lasten voor bedrijfsvoering € 0,1 mln hoger.

IODS € 0,3 mln (v)

Op basis van voortgangsrapportage zijn voor € 0,3 mln (subsidie)lasten naar toekomstige jaren verplaatst; de voortgang van de gesubsidieerde activiteiten blijven achter bij het initiële plan.

Agrarisch Natuurbeheer € 0,4 mln (n)

Voor de uitvoering van het agrarisch natuurbeheer zijn de lasten gedekt uit EU bijdrage / bijdrage van derden (zie ook baten) € 1,1 mln hoger. De lasten gedekt uit een provinciale bijdrage zijn € 0,7 mln lager. De EU heeft haar bijdrage verhoogd.

Boerenlandvogels € 0,1 mln (v)

Met betrekking tot maatregel voor weide-/akkervogels is een € 0,9 mln. minder gerealiseerd dan begroot. Dit komt voornamelijk doordat de subsidieregeling voor de boerenlandvogels aan het einde van het jaar is opengesteld en activiteiten niet meer zijn gestart in 2022.

Daarnaast is € 0,8 mln. meer gerealiseerd met betrekking tot de inzet van (provinciale) grond voor weidevogelkerngebieden; de lasten samenhangend met verwerving waren te conservatief ingeschat.

Wet natuurbescherming en Faunabeheer € 2 mln (n)

De overschrijding van wordt voor € 2 mln veroorzaakt door hogere faunaschade. Dit als gevolg van hogere voedselprijzen, juridische procedures (waardoor op enkele soorten geen beheer uitgevoerd kon worden om o.a. de schade te beperken dan wel te voorkomen). En een toename door met name grauwe ganzen, knobbelzwanen en smienten zijn de tegemoetkomingen in faunaschade wederom fors gestegen ten opzichte van voorgaande jaren.

Diverse kleine verschillen € 0,4 mln (v)

Diverse kleine verschillen leiden gezamenlijk tot een onderschrijding van € 0,4 mln. Deze worden onder andere veroorzaakt door onderschrijdingen binnen zoet water projecten en regionale keringen.

Apparaatslasten € 0,5 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidskosten](#).

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw

Landbouwbeleid en kavelruil € 0,8 mln (v)

De lasten voor Provinciaal Landbouwbeleid zijn € 0,2 mln lager dan begroot. Dit komt mede doordat het Rijk heeft nog geen helderheid heeft verstrekt over de verwachte doelen op gebied van NPLG; opdrachten en subsidie konden nog niet worden verstrekt en personeel niet aangenomen. Daarnaast is er ook verschuiving van subsidielasten van € 0,5 mln naar volgende jaren als gevolg van vertraging. Tenslotte zijn de lasten voor kavelruil zijn € 0,1 mln lager. In 2022 bleek geen belangstelling voor de subsidieregeling voor kavelruil.

Veenweide, Klimaat en Bodemdaling € 6,5 mln (v)

De onderbesteding heeft voor € 4,7 mln. betrekking op de in 2022 gerealiseerde aankoop van twee veehouderijbedrijven. Deze aankoop is verantwoord als investering terwijl dit in de begroting als exploitatiebudget was opgenomen. Per saldo is dit budget neutraal, ook de baten zijn € 4,7 mln. lager omdat de rijksbijdrage als investeringsbijdrage in de jaarstukken is verwerkt i.p.v. een baat in de exploitatie.

Daarnaast zijn door looptijdwijzigingen en correcties op basis van voortgangsrapportage voor € 1,3 mln (subsidie)lasten naar toekomstige jaren verplaatst. Tenslotte is er voor € 0,5 mln minder lasten gerealiseerd, omdat in 2022 nog niet alle regelingen/brieven vanuit Rijk, (onder andere NPLG) bekend waren waardoor niet alle projecten van start zijn gegaan. Hierdoor is ook de personele lager, dit in combinatie met latere instroom van personeel als gevolg van krapte op de arbeidsmarkt.

POP 3 € 0,6 mln (n)

Met betrekking tot de POP3 maatregelen zijn de lasten € 1,2 mln hoger dan begroot; dat komt voornamelijk door een laatste openstelling die nog niet in begroting was opgenomen. In deze openstelling wordt geen cofinanciering vanuit de provincie verlangd. De hogere lasten worden voor € 1,1 mln gedekt uit hogere bijdrage van EU en derden (zie baten) en voor € 0,1 mln uit provinciale middelen.

De uitvoeringskosten voor POP3 zijn € 0,6 mln lager dan begroot. De lagere realisatie komt door een late ontvangst van een lagere afrekening van het landelijke uitvoeringsorganisatie over 2022. Daarnaast was de verwachting dat de uitvoeringskosten, op basis van ontvangen prognose van de uitvoeringsorganisatie, hoger zou zijn. De uitvoeringskosten voor POP3 worden voor € 0,3 mln gedekt uit een niet geplande bijdrage uit de EU. Dat een bijdrage ontvangen zou worden was bekend, maar de hoogte en het moment van de ontvangst van de bijdrage ligt in handen van het landelijke uitvoeringsorgaan en waren onbekend en daarom niet begroot.

Apparaatslasten € 0,7 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidskosten](#).

Beleidsdoel 5-3 Leven met water**VTH-taken Omgevingsdiensten 2022 € 0,4 mln (n)**

In 2022 was het aantal aanvragen voor Waterwetvergunningen en MER beoordelingen substantieel hoger dan begroot in het werkprogramma, mede als gevolg van de verduurzaming van de energievoorziening. Hier was al rekening mee gehouden in de begroting. De additionele werkzaamheden zijn gedeclareerd bij de provincies. Incidenteel is dekking gevonden in de onderschrijving op de SOK Alblasserwaard en Vijfheerenlanden (KRW).

Onderschrijving SOK Alblasserwaard en Vijfheerenlanden € 0,4 mln (v)

De realisatie van de ecologische verbindingzone binnen de projecten Achterwaterschap en Dwarsgang als onderdeel van de samenwerkingsovereenkomst (SOK) Alblasserwaard en Vijfheerenlanden heeft vertraging opgelopen. Er zijn vooralsnog alleen plannen gemaakt.

Diverse kleine verschillen € 0,4 mln (v)

Diverse kleine verschillen leiden gezamenlijk tot een onderschrijving van € 0,4 mln. Deze worden onder andere veroorzaakt door onderschrijvingen binnen zoet water projecten en regionale keringen.

Apparaatslasten € 0,4 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidskosten](#).

*Toelichting baten***Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur****Buitenland van Rhoon € 1,9 mln (v)**

Vanwege hogere lasten op het Buitenland van Rhoon (zie lasten), zijn ook de bijdrage uit rijksmiddelen hoger

Programma Natuur € 0,4 mln (n)

Vanwege lagere lasten voor de uitvoering van het Programma Natuur (zie lasten), zijn ook de bijdrage uit rijksmiddelen lager

NNN € 1,2 mln (v)

De opbrengsten uit verkoop / doorlevering van NNN-areaal zijn hoger dan begroot. De prognose met betrekking tot de te realiseren verkopen / doorleveringen is te conservatief geweest.

NNN-Grond voor grond € 4,9 mln (v)

De opbrengsten uit verkoop, pacht en verhuur van provinciaal vastgoed is € 0,1 mln hoger dan begroot. Daarnaast zijn de opbrengsten uit verkoop, pacht en verhuur van groene grond € 4,8 mln hoger dan begroot. De prognose met betrekking tot te realiseren verkopen is te conservatief geweest.

Wet natuurbescherming € 0,3 mln (v)

Omdat er meer vergunningen zijn verleend zijn de legesopbrengsten in het kader van de Wet natuurbescherming hoger dan begroot.

Agrarisch natuurbeheer € 1,1 mln (v)

De EU heeft besloten haar bijdrage aan het agrarisch natuurbeheer te verhogen (zie lasten). Daardoor nemen de baten met € 1,1 mln toe.

Boerenlandvogels € 1,1 mln (v)

De opbrengsten uit verkoop / overdracht van weidevogelkerngrond zijn € 1,1 mln hoger dan begroot. De prognose met betrekking tot te realiseren verkopen is te conservatief geweest.

Diverse kleine verschillen € 0,3 mln (v)

Diverse kleine verschillen leiden gezamenlijk tot een overschrijding van € 0,3 mln. Het betreft voornamelijk hogere bijdragen uit rijksmiddelen omdat de lasten ook hoger zijn.

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw**POP 3 € 1,4 mln (v)**

Met betrekking tot de POP maatregelen zijn hogere bijdrage van EU en derden (zie lasten) ontvangen. Daarnaast is er een niet geplande bijdrage uit de EU ontvangen voor de POP3 uitvoeringskosten (zie lasten)

Veenweide, Klimaat en Bodemdaling € 5,5 mln (n)

Vanwege lagere lasten op het project Impuls Veenweide (zie lasten), zijn ook de bijdrage uit rijksmiddelen lager

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt de totale inzet van reserves binnen de ambitie aangegeven.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2022	Onttrekkingen 2022	Saldo mutaties 2022
Groene ambities	5-1	5.739	4.788	952
MJP Bodem, ondergrond en grondwater	5-1	87	0	87
Reserve Ontwikkelopgave natuur	5-1	16.726	16.443	283
NatuurNetwerk Nederland	5-1	2.578	13.940	-11.361
Res Project duurz ontw. Zuidplaspold	5-1	35	10	25
IODS	5-1	0	-176	176
Groene ambities	5-2	872	2.608	-1.736
Reserve UPG 40	5-2	0	742	-742
Groene ambities	5-3	0	75	-75
Res Project duurz ontw. Zuidplaspold	5-3	463	50	413
Zandmotor	5-3	0	100	-100
Eindtotaal		26.500	38.581	-12.081

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Niet van toepassing.

Subsidies

[Zie paragraaf Subsidies, Ambitie 5.](#)

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Zuid-Holland is een strategisch gelegen delta die altijd mensen heeft aangetrokken. Langs de waterwegen zijn krachtige handelssteden en dorpen ontstaan met elk een uniek profiel en identiteit. Onze steden zijn ontmoetingsplaatsen voor mensen en ideeën. De regio trekt kenniswerkers, bedrijven, toeristen en studenten van over de hele wereld. Stad en land raken steeds sterker met elkaar verbonden. Ons landelijke gebied met zijn dorpen is meer dan ooit een proeftuin voor nieuwe oplossingen op terreinen als klimaat, energie en voedsel.

Zuid-Holland staat voor de opgave om in het komende decennium een fors aantal betaalbare woningen te bouwen en de bestaande woonvoorraad te verduurzamen. Tegelijkertijd zijn de groeiende steden ook plaatsen waar sociale problematiek zich manifesteert. In het landelijk gebied vormt het behoud van voorzieningen en leefbaarheid een opgave. Onze uitdaging is om een gezonde, sociale en duurzame leefomgeving te realiseren. Om die vitale samenleving te realiseren is meer nodig dan woningbouw alleen. Het leef- en vestigingsklimaat kan versterkt worden door stad en land goed te verbinden, door ruimte te bieden voor groen en water in de stad, door een evenwichtige woningvoorraad en passende werklocaties. De vitaliteit van de stad is ook gebaat bij cultuur, kenniscentra en aantrekkelijke binnensteden.

Zuid-Holland wil een aantrekkelijke, duurzame, concurrerende toonaangevende provincie zijn, waar mensen met plezier wonen, werken en recreëren in een aantrekkelijke groene en gezonde leefomgeving. In Zuid-Holland moet iedereen zich thuis kunnen voelen in sterke steden en dorpen. Daarvoor moeten er voldoende woningen van de juiste kwaliteit op de juiste locatie zijn. De provincie wil de bouw van passende en betaalbare woningen versnellen, met waarborg voor ruimtelijke en sociale kwaliteit en passende mobiliteitsvoorzieningen. De provincie wil het economisch potentieel beter benutten door de steden met hun afzonderlijke kwaliteiten te verbinden. Verder wil de provincie dat het bebouwd gebied klimaatadaptief wordt ingericht. Daarbij wordt primair gekozen voor bouwen in bestaand bebouwd gebied en nabij knooppunten van hoogwaardig openbaar vervoer. Daarnaast wordt een integrale afweging gemaakt tussen landschappelijk belang, ruimte voor woningen en bedrijven. Waardevolle landschappen zoals het Groene Hart (inclusief De Waarden), Midden-Delfland, en de kust worden zoveel mogelijk beschermd.

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek

Highlights:

- Samenwerkingsafspraken Woningbouw Rijk-provincie.
- 5 realisatie-agenda's bijna klaar.
- Voldoende plancapaciteit woningbouw, voor de periode 2022 t/m 2030 is de plancapaciteit 250.000 woningen (bruto); nu focus op realisatie van die plannen.
- 6 provinciale subsidieregelingen uitgevoerd die bijdragen aan realisatie woningen
- MIRT-besluitvorming waarmee 77.000 woningen ontsloten kunnen worden
- Mijlpalen in minimaal 9 gebiedsontwikkelingen bereikt waarmee woningbouw mogelijk gemaakt wordt.
- 2 woon-werkakkoorden gesloten voor extra woningen en ruimte voor bedrijven.

Versnelling woningbouw

Samenwerkingsafspraken Woningbouw Rijk-provincie en uitwerking in regionale realisatieagenda's

- Op 13 oktober 2022 hebben de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke ordening (VRO) en GS de Samenwerkingsafspraken Woningbouw Zuid-Holland getekend. Deze samenwerkingsafspraken zijn een resultaat van de Nationale Bouw- en Woonagenda die de minister voor VRO in maart 2022 heeft uitgebracht. In deze samenwerkingsafspraken zijn met name ook de door PS onderschreven randvoorwaarden (of kritische succesfactoren) opgenomen, zoals oplossen van het stikstofdossier en wegnemen van

personeelstekort bij gemeenten. Over de volgende doelstellingen zijn afspraken gemaakt waarvoor GS zich zullen inspannen:

- in de periode 2022 t/m 2030 worden er in Zuid-Holland 235.460 woningen bruto toegevoegd;
- elk regionaal woningbouwprogramma bestaat vanaf het planningsjaar 2025 voor 2/3 uit betaalbare woningbouw (sociale huur, middenhuur, betaalbare koop tot €355.000), waarvan de helft door woningcorporaties wordt gebouwd (sociale huur/middenhuur);
- elke gemeente maakt een beweging naar minimaal 30% sociale huur in de woningvoorraad.
- Op verzoek van de minister VRO is vanaf oktober 2022 een traject gestart om de samenwerkingsafspraken Woningbouw Zuid-Holland uit te werken in vijf regionale realisatieagenda's (regionale woondeals) voor de regio's Holland Rijnland, Haaglanden, Midden-Holland, Rotterdamse regio en de samenwerkende woonregio's Zuid-Holland Zuid (Drechtsteden, Alblasserwaard, Hoeksche Waard, Goeree-Overflakkee). Voor de regionale realisatieagenda's vormen de actuele regionale woningbouwprogramma's (die nu nog niet voldoen aan de doelstelling 2/3 betaalbare woningbouw) het vertrekpunt. In de regionale realisatieagenda's onderschrijven de gemeenten en woningcorporaties de eerdergenoemde doelstellingen, zijn de randvoorwaarden regiospecifiek uitgewerkt en zijn er procesafspraken gemaakt over de randvoorwaarden, de overlegstructuur en de monitoring. De vijf regionale realisatieagenda's worden 14 maart 2023 door de genoemde partijen, GS en de minister vastgesteld en ondertekend.

Plancapaciteit vergroten op de juiste plekken door deze op te nemen in de regionale woningbouwprogramma's.

- De focus ligt niet langer op de plancapaciteit vergroten maar op de huidige plancapaciteit realiseren. Voor de periode tot en met 2030 is er nu in totaal een plancapaciteit voor 250.000 woningen bruto.
- Doordat alle 52 gemeenten gebruik maken van hetzelfde online, door de provincie gefaciliteerde, planregistratiesysteem is de plancapaciteit beter in beeld gebracht in 2022.
- In 2022 heeft het college acht regionale woningbouwprogramma's ontvangen van de woonregio's: Alblasserwaard, Drechtsteden, Haaglanden, Hoeksche Waard, Holland Rijnland, Goeree-Overflakkee, Midden-Holland en de Rotterdamse regio. Gedeputeerde Staten hebben 24 januari 2023 de regionale woningbouwprogramma's 2022 vastgesteld. De regionale woningbouwprogramma's vormen een belangrijke basis voor de regionale realisatieagenda's. Met de woningbouwprogramma's kunnen planprocedures sneller doorlopen worden, zodat de bouw sneller kan starten

Woningbouwimpuls

- De Woningbouwimpuls is een landelijke subsidieregeling van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) die in verschillende tranches wordt opengesteld. In augustus 2022 is de vierde tranche van de Woningbouwimpuls opengesteld, met een budget van € 300 mln. Zes gemeenten in Zuid-Holland hebben een aanvraag ingediend. In Zuid-Holland is aan vier projecten een bijdrage toegekend, voor de realisatie van in totaal 8.162 woningen. Het gaat om projecten in de gemeenten Hoeksche Waard, Rijswijk, Rotterdam en Vlaardingen.
- Bij deze tranche mochten gemeenten met minder dan 50.000 inwoners een voorstel indienen met minimaal 200 woningen. Deze verruiming van de criteria heeft in Zuid-Holland echter niet geleid tot Woningbouwimpuls-aanvragen van dergelijke gemeenten. Daarnaast valt op dat minder dan de helft van het beschikbare budget aan projecten is uitgekeerd.

Subsidieregeling Vliegende Brigade

- In 2022 zijn 34 subsidieaanvragen ingediend die vrijwel allemaal positief zijn beoordeeld. Het voor 2022 beschikbare budget van € 2,5 mln is volledig uitgeput en dekt 25 subsidietrajecten waarmee in totaal ongeveer 27.500 woningen zijn gemoeid.
- Gemeenten maken gebruik van de subsidieregeling Vliegende Brigade voor de externe inhuur van capaciteit en expertise om woningbouwprojecten in de voorfase verder te brengen. Bijvoorbeeld om bestemmingsplannen of omgevingsplannen op te stellen, voor stedenbouwkundig ontwerp, mobiliteitsadvies

en procesmanagement en inschakeling van een planeconoom. Dikwijls gaat het om binnenstedelijke transformatieprojecten (groot en klein), waar een tekort is aan specifieke expertise.

- Gemeenten van groot tot klein weten inmiddels goed gebruik te maken van deze subsidieregeling. In 2022 hebben naast stedelijke gemeenten ook de middelgrote en landelijke gemeenten een aanvraag ingediend voor de Vliegende Brigade.

Subsidieregeling Knelpuntenpot sociale huur en middenhuur

- Woningbouwprojecten voor sociale huur en middenhuur staan onder druk: de businesscase kent vaak een onrendabele top. Om deze projecten mogelijk te maken, springt de provincie bij met de subsidieregeling knelpuntenpot sociale huur en middenhuur. Hiermee worden projecten gerealiseerd en versneld.
- Begin 2022 is de subsidieregeling geëvalueerd. De conclusie was dat de subsidieregeling zowel leidt tot een versnelling van plannen als tot de bouw van meer sociale huurwoningen en huurwoningen voor middeninkomens. De meeste gemeenten schatten in dat de subsidie tot een versnelling van circa 6 tot 12 maanden heeft geleid bij hun woningbouwproject. Daarnaast zijn er woningbouwprojecten in gang gezet die zonder subsidie waren blijven liggen.
- In 2022 is de subsidieregeling voor de 2e keer opengesteld met een subsidieplafond van € 3,5 mln. Alle gemeenten konden in dit kalenderjaar opnieuw één aanvraag indienen voor deze subsidieregeling. Het totale budget is uitgeput en voor 17 woningbouwprojecten is subsidie verstrekt. Hiermee is de bouw versneld van 1.676 sociale huurwoningen, 214 huurwoningen voor middeninkomens en 55 onzelfstandige huurwoningen.

Subsidieregeling Woonvormen senioren

- Met deze subsidieregeling wordt de bouw van betaalbare huur- en koopwoningen voor senioren versneld. De woningen zijn levensloopbestendig en hebben een gemeenschappelijke ruimte voor ontmoeting en saamhorigheid.
- Deze subsidieregeling is na een succesvolle start in 2021 in 2022 opnieuw opengesteld met een subsidieplafond van € 2,25 mln. Alle gemeenten konden in dit kalenderjaar één aanvraag indienen voor deze subsidieregeling. Het budget is uitgeput en 12 aanvragers ontvangen subsidie, voor totaal 422 sociale huurwoningen, 256 middeldure huurwoningen en 5 koopwoningen tot € 255.000.

Subsidieregeling Plankosten collectieve wooninitiatieven

- In 2022 is deze subsidieregeling voor het eerst opengesteld. Groepen die gezamenlijk een collectieve woonvorm (bijvoorbeeld geclusterde woningen voor ouderen of jongeren) willen bouwen kunnen € 15.000 aanvragen als bijdrage in de plankosten.
- Op basis van het subsidieplafond 2022 van € 225.000 hebben 10 particuliere initiatieven subsidie gekregen waarmee ze hun idee voor een collectieve woonvorm verder kunnen uitwerken tot een projectplan.
- In tegenstelling tot de andere subsidieregelingen voor woningbouw die gericht zijn op gemeenten, zijn burgers de doelgroep van deze subsidieregeling. Daardoor had deze subsidieregeling een langere aanloop nodig om partijen te informeren en te activeren om een subsidieaanvraag te doen. Het budget is daarom niet volledig uitgeput.

Besluiten Rijk voor versnellen van woningbouwlocaties

- In het overleg voor het Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport (MIRT) op 10 november 2022 is een besluit genomen waarmee een goede bereikbaarheid van veel binnenstedelijke woningbouwlocaties wordt georganiseerd. In het MIRT-overleg is de startbeslissing vastgesteld van de MIRT-verkenning Oude Lijn Leiden – Dordrecht. De MIRT-verkenning Oude Lijn is gericht op een schaa sprong op het spoor tussen Leiden en Dordrecht, met een sprinterfrequentie van minimaal acht keer per uur tussen Den Haag en Dordrecht.
- Het bijbehorende investeringspakket bestaat uit extra spoor (bijvoorbeeld viersporigheid tussen Delft-Schiedam), capaciteits- en gebiedsgerichte maatregelen op en rond de stations Leiden Centraal, Den Haag Laan van NOI, Schiedam Centrum en Dordrecht; toevoeging van vier nieuwe stations nabij nieuwe

verstedelijingslocaties en een upgrade van station Stadionpark naar Citysprinterstation. De kosten van dit pakket worden nu (indicatief) benoemd op ruim € 1,5 mld. Dit bedrag heeft inmiddels volledige dekking omdat het kabinet een forse extra bijdrage heeft geleverd.

- Door dit besluit worden in de nabijheid van de Oude Lijn tot en met 2030 circa 54.000 nieuwe woningen ontsloten, wat tot en met 2040 oploopt tot 77.000.
- In 2022 hebben het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijk relaties (BZK) en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) met 19 Zuid-Hollandse gemeenten versnellingsafspraken gemaakt voor de cofinanciering van benodigde infrastructuur voor woningbouw. In totaal gaat het om 26 woningbouwprojecten in deze 19 gemeenten. De versnellingsmiddelen van totaal ruim € 418 mln dragen bij aan de ontsluiting van 65.657 woningen in deze 26 projecten. De gemeenten dragen daarnaast zorg voor 35% cofinanciering.

Gebiedsontwikkelingen met grootschalige woningbouw

Den Haag, Central Innovation District/ Binckhorst

- In het MIRT-overleg in november 2022 is een besluit genomen binnen de MIRT-verkenning CID-Binckhorst over de inhoud van het voorgenomen voorkeursalternatief. Vanuit de wederkerigheid tussen investeren in bereikbaarheid en verstedelijking kunnen de partners binnen het project starten met de volgende fase van de stedelijke ontwikkeling van het CID en de Binckhorst.
- Het vastgestelde voorkeursalternatief bestaat uit een hoogwaardige tramverbinding over de Binckhorstlaan via de Maanweg, richting station Voorburg en via de Geestbrugweg richting Rijswijk/Delft. Dit in combinatie met aanpassing van de spoorviaducten in de sporendriehoek en een pakket aan bereikbaarheidsmaatregelen. Voor deze maatregelen zijn in MIRT-overleg afspraken gemaakt over de financiële dekking.
- De tweede fase van de stedelijke ontwikkeling is in ontwikkeling, het tweede omgevingsplan voor de Binckhorst dient gelijk op te lopen met de uitwerking en realisatie van de tramverbinding.
- Met deze ontwikkelingen is de realisatie van plannen voor ruim 20.000 woningen tot en met 2030 en de mogelijkheid van ca.15.000 woningen na 2030 weer een stap dichterbij gekomen.

Delft, Schieoevers

Het Bestemmingsplan Schieoevers Noord is op 18 oktober 2022 vastgesteld door de gemeenteraad van Delft waarmee de transformatie van de deelgebieden Kabeldistrict en Nieuwe Haven mogelijk wordt gemaakt (3.500 tot 4.000 woningen en tevens ruimte voor (innovatieve) bedrijvigheid).

Het Ontwerp-Bestemmingsplan voor de verbreding van de Delfse Schie is in procedure gebracht waarmee de verbreding van de Schie, de verplaatsing van de loswal en ligplaatsen voor de binnenvaart, ruimtelijk mogelijk worden gemaakt.

De laatste ontwikkeling vindt plaats in Schieoevers Zuid en is een randvoorwaarde voor de realisatie van de Gelatinebrug vanwege de verplichting van een watergebonden bedrijf. Het Toekomstbeeld voor het Innovatiedistrict Delft is in 2022 gezamenlijk omarmd door de bestuurlijke partners (TU Delft, Bedrijvenkring Schieoevers, MRDH, Delft en de provincie).

Katwijk, Valkenhorst

Op 1 juli 2022 heeft de gemeenteraad van Katwijk het bestemmingsplan Valkenhorst vastgesteld. Daarmee is de laatste bestuurlijke mijlpaal uit de samenwerkingsovereenkomst van 5 maart 2020 tussen de gemeenten Katwijk, Wassenaar, provincie Zuid-Holland en het Rijk (Rijksvastgoedbedrijf en ministerie van BZK) behaald.

Zuidplas, Middengebied Zuidplaspolder

- In de Bestuurlijke Overeenkomst Ontwikkeling Middengebied Zuidplaspolder van 1 juli 2021 (hierna: de Bestuurlijke Overeenkomst) is vastgelegd dat Gedeputeerde Staten voorstellen zullen doen aan Provinciale Staten voor aanpassing van het provinciaal omgevingsbeleid voor het middengebied van de Zuidplaspolder.
- Op 12 oktober 2022 hebben Provinciale Staten de herziening van het provinciaal omgevingsbeleid voor het

middengebied van de Zuidplaspolder vastgesteld. Hiermee past de ontwikkeling van het middengebied van de Zuidplaspolder nu binnen het provinciaal omgevingsbeleid en is aan deze afspraak uit de bestuurlijke overeenkomst voldaan.

Leiden Stationsgebied

- Gestart is met een bestemmingsplan voor de M-kavels, waar Stationsplein 107 toe behoort (en waar subsidie Woningbouwimpuls op van toepassing is). Hierbij wordt rekening gehouden met mogelijk ruimtebeslag van de uitkomsten van de MIRT-verkenning knooppunt Leiden Centraal die start in 2023.
- Daarnaast is de Lorentzfase 2 gestart, gericht op het toevoegen van hoogwaardige kantoorfaciliteiten. Dit in lijn met de ruimte die de provinciale kantorenstrategie hiervoor aan Leiden geeft.
- Tot slot is de sloop gestart van de stationsflat tegenover de ingang van het station, hier wordt een multifunctionele woontoren gebouwd met onder andere 96 woningen.

Capelle aan den IJssel, Nieuw Rivium

In 2022 is ambtelijk en bestuurlijk een intensief traject opgestart tussen Hoogheemraadschap Krimpenerwaard en Schieland, gemeenten Capelle en Provincie Zuid-Holland om oplossingen te zoeken voor 'hoe om te gaan met de geurcontouren van de afvalwaterzuiveringsinstallatie in relatie tot de geplande woningbouw binnen het projectgebied'. Er wordt, ieder vanuit zijn weloverwogen eigen belang, gestreefd om ten behoeve van bovengenoemd gezamenlijk belang, om voor de verkiezingen van maart 2023 tot een gezamenlijk afgewogen en afgestemde samenwerkingsovereenkomst te komen.

Barendrecht, Stationstuinen

- In 2022 is gewerkt aan het bestemmingsplan voor de eerste fase van 550 woningen die begin 2023 door de gemeenteraad wordt vastgesteld.
- De uitfasering van bedrijven naar Nieuw Reijerwaard is gestart.

Dordrecht, Spoorzone

Door het besluit over de MIRT-verkenning Oude Lijn Leiden – Dordrecht wordt het bestaande station Dordrecht verbeterd en komt er een nieuw station bij Leerpark.

Locaties langs de Hoekse Lijn (Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Maassluis)

- In 2022 is een actieagenda opgesteld in samenwerking met de gemeenten Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Maassluis en de MRDH met een uitwerking van opgaven rond woningbouw, mobiliteit en recreatie. De nieuw aangetreden projectleider voor de Hoekse Lijn Partners wordt gefinancierd uit de subsidieregeling Vliegende Brigade.
- Voor maatregelen aan de infrastructuur binnen de verschillende projectlocaties langs de Hoekse Lijn hebben de gemeenten Vlaardingen en Maassluis budget ontvangen van het Rijk vanuit de versnellingsafspraken. Daarnaast heeft de gemeente Vlaardingen voor het project Rivierzone een bijdrage ontvangen bij de 4^e tranche van de Woningbouwimpuls.
- Om woningbouwontwikkeling op de locatie Kapelpolder in Maassluis mogelijk te maken dient een zand- en grindhandel te worden uitgeplaatst. De zoektocht naar een alternatieve watergebonden locatie is een belangrijk onderdeel van het in 2022 afgesloten Woon-werkakkoord Hoekse Lijn, dat afgelopen jaar is ondertekend met de gemeenten Maassluis, Vlaardingen en Rotterdam.

Gorinchem, Vleugels van de stad

Voor maatregelen aan de infrastructuur binnen het projectgebied heeft de gemeente een bijdrage ontvangen van het Rijk vanuit de versnellingsafspraken.

Woon-werkakkoorden

Het instrument woon-werkakkoorden is in het coalitieakkoord opgenomen als middel om urgente knelpunten op locatie/regioniveau op te lossen. Dit om woningbouw te versnellen en ook toekomstperspectief te houden voor werken/bedrijventerreinen. In 2022 zijn nog twee woon-werkakkoorden afgesloten (na de eerste vier in 2021), te weten met de samenwerkende gemeenten Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg en Rijswijk en met de Hoekse Lijn partners Maassluis, Rotterdam en Vlaardingen.

Stimuleren bouwinnovatie

- De provincie neemt deel aan en financiert verschillende trajecten waarin woningcorporaties gezamenlijk fabrieksmatig geproduceerde woningen inkopen. Dit verkort de bouwtijd. Daarnaast zijn fabrieksmatige woningen circulair geproduceerd en hebben ze minder stikstofuitstoot bij de productie en plaatsing.
- De provincie neemt deel aan trajecten in Haaglanden, Rotterdamse regio. Daarnaast worden trajecten gestart in Holland Rijnland en Drechtsteden.

Betaalbare woningvoorraad op peil

Sturen op meer betaalbare woningbouw

- In december 2022 is het ontwerp van Wonen, werken en werelderfgoed vastgesteld en aangeboden aan PS. Na bespreking in de Integrale commissie wordt het ontwerp in maart 2023 ter inzage gelegd. Hierin zijn de doelstellingen van de Samenwerkingsafspraken Woningbouw Rijk - Zuid-Holland over voldoende betaalbare woningbouw in zowel programma als voorraad in opgenomen.
- In december 2021 heeft de provincie samen met gemeenten, woningcorporaties en huurdersorganisaties het Tussenakkoord Haaglanden meegetekend, gericht op voldoende aantal en spreiding van sociale huurwoningen. Begin 2022 hebben GS in hun reactie aangegeven dat de gemeenten Wassenaar, Pijnacker-Nootdorp, Midden-Delfland en Westland nog te weinig bewogen in de richting van de doelstellingen. Met de inzet van een extern bureau zijn met deze vier gemeenten en de betreffende woningcorporaties nieuwe mogelijkheden en kansen voor sociale woningbouw geïnventariseerd die verwerkt worden in het regionale woningbouwprogramma.
- In 2022 hebben de gemeenten in de regio Rotterdam samen met de woningcorporaties in deze regio en de provincie een geactualiseerd regioakkoord opgesteld. Daarin zijn afspraken opgenomen over het aantal toe te voegen woningen en de samenstelling van de woningvoorraad qua betaalbaarheid over de periode 2021 t/m 2030. In december 2022 hebben GS ingestemd met de doelen van het akkoord en de rol en positie van de provincie hierbij. De inhoud van het woningbouwprogramma, dat gebaseerd is op de biedingen van gemeenten, is een verantwoordelijkheid van de gemeenten. De verwachting is dat begin 2023 het geactualiseerde regioakkoord wordt getekend. Daarna beoordeelt de provincie de inhoud.
- In 2022 heeft de minister voor VRO het programma Thuis voor iedereen gepubliceerd met daarin doelstellingen voor voldoende betaalbare woningbouw en huisvesting voor alle aandachtsgroepen (sociaal/medisch urgenten, uitstromers uit zorginstellingen, statushouders(vergunninghouders), arbeidsmigranten, dak- en thuislozen, woonwagenbewoners en studenten). De integrale woonzorgvisie is een nieuwe instrument waarin gemeenten individueel of in regionaal verband de doelstellingen van het Rijk uitwerken en onderling afspraken maken over een evenwichtige spreiding van woningen en huisvesting. Het Rijk geeft aan dat de provincies een coördinerende rol hebben bij de integrale woonzorgvisies. In verschillende regio's in Nederland wordt hiermee ervaring opgedaan, ondermeer in de regio Haaglanden. De provincie neemt deel aan het traject van de regionale woonzorgvisie Haaglanden.

Subsidieregeling spreiding sociale woningbouw Rotterdamse regio

Deze subsidieregeling is in 2022 opnieuw opengesteld met een subsidieplafond van € 1,4 mln. Voor de bouw van 32 sociale huurwoningen is subsidie verleend. Het budget is daarmee niet volledig benut.

Subsidieregeling sociale woningbouw Haaglanden

- Vanwege het lopende onderzoek met vier gemeenten naar meer locaties voor sociale huurwoningen is deze regeling pas op 1 juli 2022 weer opengesteld voor gemeenten die het Tussenakkoord Haaglanden hebben ondertekend.
- Het subsidieplafond 2022 bedroeg € 1,5 mln waarmee subsidie is verleend voor de bouw van 196 sociale huurwoningen. Het budget is, op € 2.500 na uitgeput.

Subsidieregeling sociale woningbouw Holland Rijnland

Deze subsidieregeling is in 2022 opnieuw opengesteld met een subsidieplafond van € 1,8 mln. Voor de bouw van 388 sociale huurwoningen is subsidie verleend. Het budget is hiermee volledig uitgeput.

Overdracht Vestia-bezit

In 2022 is opnieuw een deel van het Vestia-bezit in de Vestia-maatwerk gemeenten Brielle en Zuidplas door collega-woningcorporaties overgenomen. Het ging hierbij om totaal circa 2.400 woningen. Met deze overdrachten is het Vestia-bezit in de vijf Zuid-Hollandse maatwerk-gemeenten, met in totaal een kleine 10.000 verhuureenheden, voor het grootste deel overgedragen aan collega-woningcorporaties. Dit draagt bij aan het behoud van betaalbare woningvoorraad voor onze inwoners. Er resteren nu nog totaal circa 1.800 Vestia-eenheden in Brielle en Zuidplas. Overdracht op termijn daarvan blijft het doel; bij de overnemende corporaties lijkt op dit moment de grens van de financiële ruimte bereikt.

Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving

Highlights:

- Landschapspark Zuidvleugel: toekomstbeeld Vlietzone aangeboden + uitwerking toekomstbeeld Schiezone
- Herijking ruimtelijk kwaliteitsbeleid opgenomen in omgevingsbeleid
- Ruimtelijke puzzel gestart: bestuurlijke kick-off gemeenten en waterschappen
- Prijsuitreiking challenge toekomstbestendige woningbouw

Hoe is dit beleidsdoel en de beleidsprestatie gehaald?

- In 2022 is de herijking van het ruimtelijk kwaliteitsbeleid vastgesteld en opgenomen in het omgevingsbeleid.
- In 2022 is een verdichtingsstudie opgeleverd met voorbeelden waar verdichting ook een kwaliteitsverbetering heeft opgeleverd
- De 3 ha kaart is uitgewerkt en in het najaar van 2022 vastgesteld.
- In 2022 heeft de Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit de volgende adviezen opgeleverd:
 - 'Zuid-Holland heeft (de) landbouw nodig!'
 - Advies over een ruimtelijk perspectief en
 - 'Beter worden van Corona'.
- In 2022 is het traject 'Natuurinclusief Zuid-Holland' gestart en zijn de resultaten opgeleverd. Dit is een handreiking aan de hand waarvan biodiversiteit integraal kan worden meegenomen in ontwerp oplossingen.
- In 2022 is gestart met het traject Ruimtelijke puzzel Zuid-Holland. Dit traject komt mede voort uit het verzoek van het Rijk en is voor het eerst geduid door de minister van VRO in de Ruimtelijk ordeningsbrief van 17 mei 2022. Op 12 december 2022 heeft het Rijk hiervoor het Provinciaal startpakket fysieke leefomgeving toegestuurd. Dit traject zal in 2023 ten minste leiden tot een ruimtelijk voorstel aan het Rijk en een ruimtelijke arrangement tussen Rijk en provincie op basis van wederkerige afspraken. PS zijn via brieven geïnformeerd en in december 2022 heeft een bestuurlijke startbijeenkomst met gemeenten en waterschappen plaatsgevonden.
- Het landschapspark Zuidvleugel is verder ontwikkeld, hierbij de belangrijkste stappen die in 2022 zijn gezet:
 - Eind november heeft GS het toekomstbeeld voor de Vlietzone als "stadlandschapspark" aangeboden aan PS. Dit toekomstbeeld is in samenwerking met de betrokken gemeenten, beide hoogheemraadschappen en vele stakeholders opgesteld. De provincie neemt, conform PS-motie 1169,

een leidende rol op zich om met de betrokken partijen tot een goede ruimtelijke inpassing van dit stadslandschapspark te komen en een gezamenlijke uitvoeringsagenda op te stellen.

- Voor de Schiezone was al eerder een toekomstbeeld uitgewerkt dat stad en land verbindt en kansrijke bouwstenen identificeert om verder in projecten uit te werken. Om de realisatie van 3 concrete projecten (de fietsbrug/ecoduct over de A13, de landschappelijk inpassing van de Gelatinebrug over de Schie in Delft en een recreatieve stad-land verbinding via het Tanthofdreef in Delft naar het Abtwoudse Bos) te bevorderen hebben Provinciale Staten in de begroting voor 2023 hiervoor € 3 mln vrijgemaakt.
- Voor de noordelijke (overwegend agrarische) Rottepolders in het landschapspark de Rotte is een start gemaakt met een onderzoek van het kadaster (samen met de agrariërs) naar het perspectief van de grootschalige landbouw in dit gebied waar ook de druk vanuit recreatie en natuur speelt.
- De samenwerking in het onderdeel Getijdenpark XL heeft een nieuwe impuls gekregen met de aanstelling van een programmamanager en de organisatie van deelgebiedsessies. In deze sessies verkennen de partners van het programma kansen voor nieuwe projecten en wisselen ze kennis en ervaringen uit. De natuurverkenning die RVO in samenwerking met de partners van getijdenpark XL heeft uitgewerkt, heeft een vervolg gekregen in het kader van de Programmatische Aanpak Grote Wateren, een investeringsprogramma van de ministeries van I&W en LNV gericht op verbeteren van de waterkwaliteit en herstel van de natuur in de Nederlandse grote wateren. Daarmee wordt een basis gelegd voor toekomstige investeringen van het Rijk in de ecologische kwaliteit en leefbaarheid van het rivierengebied.

Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's

Highlights:

- Flexwonen mogelijk maken
- Prijsuitreiking Challenge doorstroming
- Grote druk op huisvesting vergunninghouders
- Programma huisvesting arbeidsmigranten opgenomen in omgevingsbeleid

Afspraken over wonen en werken in de regio en een passend woningaanbod voor alle doelgroepen

Flexwonen

- Mede door de komst van ontheemden uit Oekraïne na de Russische inval van 24 februari 2022, het hogere aantal te huisvesten statushouders en de komst van meer vluchtelingen is de realisatie van tijdelijke woonvormen in gemeenten sterk gegroeid. In juni richtte het Rijk de taskforce versnelling tijdelijke huisvesting op en stelde eenmalig 100 miljoen extra bouwsubsidies beschikbaar. Het Rijksvastgoedbedrijf plaatste in november 2022 een order voor 2000 verplaatsbare wooneenheden. Na het publiceren van de contouren op 6 december 2022 van een herplaatsingsgarantieregeling flexwonen is via corporatiekoepel Aedes een gezamenlijke inkoop van 8000 flexwoningen opgezet. Van deze woningen wordt de komende twee jaar een kwart in Zuid-Holland geplaatst. Onze rol en opgave zoals vastgelegd in het programmaplan flexwonen Zuid-Holland 2021-2024 (vastgesteld 1 juni 2021) verandert hierdoor van stimulering/voorlichting naar aanjagen/realisatie.
- De provincie heeft in 2022 in samenwerking met Platform 31 en het Expertisecentrum Flexwonen een vierdaagse 'praktijkleergang' flexwonen voor gemeentebambtenaren aangeboden. Hieraan hebben tien Zuid-Hollandse gemeenten deelgenomen. Op verzoek van de gemeente Zuidplas is aldaar een aparte tweedaagse leerkring flexwonen gehouden over het gebruik van flexwonen bij de ontwikkeling van Het Vijfde Dorp.
- Zes gemeenten en een woonregio kregen in 2022 subsidiemiddelen Vliegende Brigade om een lokale projectleider flexwonen aan te stellen.
- Sinds september 2022 is een tweekoppig provinciaal aanjaagteam flexwonen statushouders en vluchtelingen actief die gemeenten, corporaties en vastgoedeigenaren helpt bij de realisatie van tijdelijke woningen. Hierbij zijn ook enkele grondpercelen in provinciale eigendom betrokken.

Subsidieregeling Flexwonen voor starters

- In november 2022 is de subsidieregeling Flexwonen voor starters voor de eerste keer opengesteld met een subsidieplafond van € 500.000. Alle gemeenten in Zuid-Holland konden subsidie van maximaal € 50.000 aanvragen als bijdrage voor de bouw van flexwoningen voor starters.
- Acht gemeenten krijgen subsidie, waarmee de plaatsing van minstens van 80 tijdelijke verplaatsbare eenheden voor starters is versneld. Het budget is niet volledig benut, € 100.000 is over.

Huisvesting arbeidsmigranten

Voorstellen uit het programma huisvesting arbeidsmigranten (dat liep van 2019-2021) zijn opgenomen in het Omgevingsbeleid als onderdeel van Ruimte en Wonen. dat op 12 oktober 2022 door PS is vastgesteld. De voorstellen zijn deels gebaseerd op de aanbevelingen van het Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten (E. Roemer). Zo zijn de volgende onderdelen opgenomen in de Omgevingsverordening: ruimere mogelijkheden voor huisvesting van arbeidsmigranten in de greenports (onder voorwaarden zoals in nabijheid voorzieningen en zichtbaar en als geen sprake is van herstructureringsplannen); kwaliteitseisen huisvesting gebaseerd op die van SNF (Stichting Normering Flexwonen); woon- en arbeidscontract scheiden via de Wet Goed Verhuurderschap; het huisvestingseffect (bij het laatste moet de gemeente bij nieuwe bedrijvigheid aangeven hoe de arbeidsmigranten die hier komen te werken, gehuisvest worden).

Huisvesting vergunninghouders

- 2022 stond voor dit dossier in het teken van een opvangcrisis, waar de schaarste aan opvangplekken zorgde dat er niet voor iedereen plek was in een asielzoekerscentrum (AZC). Zeker een derde van het aantal personen dat verbleef in de AZC's bestond uit vergunninghouders. Om de druk op de asielopvang te verlichten werden de taakstellingen voor de huisvesting van vergunninghouders daarom verhoogd. De veiligheidsregio's werd gevraagd in de zomer 2022 om 7.500 vergunninghouders versneld te huisvesten in de gemeenten en in augustus 2022 is een bestuursakkoord overeengekomen tussen alle ketenpartners om de druk op de asielopvang te verlichten. Een van de afspraken in dit bestuursakkoord was om vooruit te werken op de taakstelling huisvesting vergunninghouders van het eerste halfjaar 2023. Het Rijk heeft veel druk uitgeoefend om te voldoen aan een additionele opgave van 6.500 extra te plaatsen vergunninghouders (landelijk). Aan provincies werd gevraagd om het interbestuurlijke toezicht intensiever toe te passen.
- Het afgelopen halfjaar hebben 50 van de 52 gemeenten in Zuid-Holland de taakstelling gehaald en presteerden zij gezamenlijk als beste van Nederland. Hiermee dragen zij in grote mate bij aan een oplossing voor de opvangcrisis en zorgen zij ervoor dat vergunninghouders kunnen beginnen met hun inburgering in de Nederlandse samenleving.
Omdat de extra inspanningen op het dossier veel capaciteit vroegen is de aanpassing van het beleidskader tijdelijk uitgesteld, hier wordt mee gestart in 2023.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek

Beleidsprestatie 6-1-1 Versnelling Woningbouw

Samenwerkingsafspraken Woningbouw Rijk-provincie en uitwerking in regionale realisatieagenda's

- Om tot de Samenwerkingsafspraken Woningbouw met het Rijk te komen hebben GS begin juni een Woonbod gedaan dat vooraf besproken is met gemeenten, woningcorporaties, marktpartijen en waterschappen. Ook de Samenwerkingsafspraken zijn met deze partijen voorbesproken.
- Bij de uitwerking van de vijf regionale realisatieagenda's zijn ook gemeenten en woningcorporaties intensief betrokken.

Plancapaciteit vergroten op de juiste plekken door deze op te nemen in de regionale woningbouwprogramma's.

- Net als voorgaande jaren sturen we erop zachte plannen harder te maken. De verstedelijkingsstrategie (onder andere bouwen nabij HOV en binnen BSD) en de deelname van de provincie bij regionale afspraken heeft ervoor gezorgd dat de bouw van sociale en betaalbare woningen binnen regio's beter wordt gespreid.
- Met gemeenten en regio's hebben intensieve gesprekken plaatsgevonden over de regionale woningbouwprogramma's en is er vanuit de provincie meegekeken bij de ingediende woningbouwplannen. De Vliegende Brigade heeft gemeenten ondersteund in de bestemmings- of omgevingsplanprocedures, zodat er meer harde plannen zijn.

Besluiten Rijk voor versnellen van woningbouwlocaties

- Voorafgaand aan de besluitvorming in het MIRT-overleg over de MIRT-verkenning Ouden Lijn Leiden-Dordrecht in november 2022 is jarenlang door de verschillende overheden (Rijk, provincie, gemeenten) samengewerkt in het Programma Mobiliteit en Verstedelijking (MoVe) en de Verstedelijkingsalliantie.
- De provincie heeft gemeenten ondersteund bij de aanvragen voor de versnellingsmiddelen infrastructuur voor de ontsluiting van woningbouw.

Woningbouwimpuls

Zes gemeenten in Zuid-Holland hebben een aanvraag ingediend voor de 4^e tranche van de Woningbouwimpuls. De provincie Zuid-Holland heeft voor deze projecten een steunverklaring opgesteld.

Gebiedsontwikkelingen met grootschalige woningbouw

Den Haag, Central Innovation District/Binckhorst

- De provincie neemt deel aan het Bestuurlijk overleg Binckhorst. Ambtelijk neemt de provincie deel aan de Ambtelijke Stuurgroep CID-Binckhorst, kernteam MIRT-verkenning CID-Binckhorst en het No-regretpakket CID-Binckhorst.
- De Binckhorst is een transformatielocatie waar verstedelijking en investeringen in bereikbaarheid wederkerig zijn. Er worden momenteel op de Binckhorst in deze eerste fase 5.000 woningen gebouwd volgens het eerste Omgevingsplan. Het No-regretpakket is in uitvoering en bevat mobiliteitsingrepen om de gebiedsontwikkeling mogelijk te maken. Vanuit de provincie wordt bijgedragen aan de fietsprojecten Velostrada en het Trekfietstracé. De MIRT-verkenning voor hoogwaardig openbaar vervoer gaat nu naar de uitwerkings- en realisatiefase.

Delft Schieoevers

- De provincie is voorzitter van het bestuurlijk overleg Schieoevers, waarin gemeente Delft en provincie sturen op voortgang en besluiten nemen over deelprojecten, financiering en planning.
- Provincie en Delft werken ambtelijk en bestuurlijk nauw samen aan de integrale gebiedsontwikkelingen. In goed overleg tillen gemeente en provincie beleidsvragen waar nodig naar een regionale schaal (voorbeelden: woonwerkakkoord Haaglanden en Toekomstbeeld Innovatiedistrict Delft).

Katwijk, Valkenhorst

- De provincie Zuid-Holland zit het bestuurlijk 4-partijenoverleg voor met de gemeenten Katwijk en Wassenaar en het Rijksvastgoedbedrijf (RVB). In het 4-partijenoverleg maken de gebiedspartners afspraken over samenwerking en sturen zij op afgesproken mijlpalen. Vooral in het eerste halfjaar 2022 heeft de provincie intensief gestuurd op de planning om de vaststelling van het bestemmingsplan voor de zomer 2022 te bewerkstelligen. Hiertoe zijn ook gesprekken gevoerd met het ministerie van BZK.
- De Omgevingsdienst Haaglanden heeft op verzoek van Katwijk een onafhankelijke toets uitgevoerd op de MER Valkenhorst (over stikstofsaldering), waarvan de uitkomst positief was.

- De bestuurlijke afstemming met de gemeente Katwijk en Bouwfonds Property Development (BPD) over de ruimtelijke inpassing van de ir. G. Tjalmaweg (Rijnlandroute) en de vrijliggende busbaan, haltes en het viaduct ter hoogte van de Oude Broekweg is voortgezet en verloopt voorspoedig. De minister van Ruimtelijke Ordening en Wonen heeft in september een werkbezoek gebracht aan het gebied. Na de zomer is de intensiteit van de bestuurlijke samenwerking geleidelijk afgenomen.

Zuidplas, Middengebied Zuidplaspolder

De procedure voor de Herziening van het provinciaal omgevingsbeleid voor het Middengebied van de Zuidplaspolder is in 2022 doorlopen waarna Provinciale Staten op 12 oktober 2022 de Herziening hebben vastgesteld. Als onderdeel van deze Herziening is ook een m.e.r.-procedure doorlopen.

Overige gebiedsontwikkelingen

In de gebiedsontwikkelingen Leiden-Stationsgebied, Capelle aan den IJssel-Nieuw Rivium, Barendrecht-Stationstuinen, Spoorzone Dordrecht, Locaties Hoekse Lijn en Gorinchem-Vleugels neemt de provincie ambtelijk deel aan de projectgroep en waar nodig bestuurlijk om de voortgang te bespoedigen.

Woon-werkakkoorden

Met een aantal gemeenten zijn bestuurlijke afspraken gemaakt in de woon-werkakkoorden over de combinatie van wonen en werken en monitoring van de resultaten.

Stimuleren bouwinnovatie

De provincie neemt actief deel in de verschillende projectgroepen en stuurgroepen in de trajecten voor de gezamenlijke inkoop van fabrieksmatig geproduceerde woningen door woningcorporaties en draagt bij aan actieve communicatie hierover. Bijdrage bestaat ook uit kennis en koppeling leveren aan en via netwerken.

Subsidieregeling Vliegende Brigade

De provincie ondersteunt de gemeenten bij hun aanvraag en kan advies geven over de inzet van het juiste bureau en verleent subsidie.

Subsidieregeling Knelpuntenpot sociale huur en middenhuur

Voorafgaand aan de openstelling konden gemeenten hun conceptaanvraag voorleggen voor advies. Daarnaast zijn de verschillende businesscases van de projecten beoordeeld.

Subsidieregeling woonvormen senioren

Voorafgaand aan de openstelling konden gemeenten hun conceptaanvraag voorleggen voor advies,

Subsidieregeling Plankosten collectieve wooninitiatieven

- Via verschillende koepels die collectieve wooninitiatieven promoten is de subsidieregeling onder de aandacht gebracht bij initiatiefnemers.
- Voorafgaand aan de indiening konden particuliere initiatieven hun conceptaanvraag voorleggen voor advies.

Beleidsprestatie 6-1-2 Betaalbare woningvoorraad op peil

Sturen op meer betaalbare woningbouw

- Voorafgaand aan de aanpassing van Omgevingsbeleid heeft participatie plaatsgevonden met gemeenten en woningcorporaties
- Met de inzet van een extern bureau zijn met vier gemeenten en de betreffende woningcorporaties in de regio Haaglanden nieuwe mogelijkheden en kansen voor sociale woningbouw geïnteriseerd die verwerkt worden in het regionale woningbouwprogramma. De provincie was opdrachtgever van het externe bureau.

- De provincie heeft meegewerkt aan de totstandkoming van het Regioakkoord Rotterdam, onder meer wat betreft de doelstellingen, de woningbehoefte en de monitoring. De inhoud van het woningbouwprogramma, dat gebaseerd is op de biedingen van gemeenten, is een verantwoordelijkheid van gemeenten. De verwachting is dat begin 2023 het geactualiseerde regioakkoord wordt getekend. Daarna beoordeelt de provincie de inhoud.
- De provincie neemt deel aan de projectgroep van de regionale woonzorgvisie Haaglanden om zo ervaring op te doen met de coördinerende rol die waarschijnlijk van de provincie verwacht gaat worden.

Subsidieregelingen sociale woningbouw Haaglanden, Holland Rijnland en Rotterdamse regio

Met de betreffende gemeenten is voorafgaand aan de indiening vooroverleg geweest en advies gegeven over de conceptaanvraag.

Overdracht Vestia-bezit

Er zijn ambtelijke en bestuurlijke contacten geweest met gemeenten en woningcorporaties om de overdracht van het Vestia-bezit te bewerkstelligen.

Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving

Beleidsprestatie 6-2-1 Versterken (ruimtelijke) kwaliteit en vitaliteit

Welke maatregelen en welke instrumenten zetten we daarbij in?

Voor het ruimtelijk kwaliteitsbeleid en de vitaliteit van de leefomgeving gaat het om de volgende maatregelen:

- Advisering over ruimtelijke plannen op nationaal, provinciaal en gemeentelijk niveau (gemiddeld minimaal één plan per week).
- Onze wettelijke bevoegdheden en instrumenten benutten waarmee we ruimtelijke keuzes kunnen maken, om ontwikkelingen mogelijk te maken en ongewenste ontwikkelingen tegen te houden. Daarbij is in 2022 de 'Klimaatonderlegger Zuid-Holland' ontwikkeld. Deze wordt januari 2023 in GS behandeld.
- We geven richting aan een optimale wisselwerking tussen gewenste ruimtelijke ontwikkelingen en een goede leefomgevingskwaliteit, onder andere met de 'ladder voor duurzame verstedelijking' en onze uitgangspunten voor verstedelijking in ons omgevingsbeleid.
- Mede-initiëren van nieuwe ideeën, zoals een prijsvraag uitschrijven. In 2022 is samen met de partners gemeente Rotterdam, gemeente Dordrecht, Rijkswaterstaat en het Havenbedrijf van Rotterdam het getijdenpark als ontwerpogave via de EO-Wijers prijsvraag uitgeschreven. Ook is een challenge uitgeschreven voor toekomstbestendige woningbouw.
- Integrale regionale ontwerpateliers organiseren, onder aanvoering van een provinciaal ontwerper. Gelet op de nieuwe opgaven vanuit het NPLG en vervolgens NOVEX en de Ruimtelijke puzzel zijn de ateliers vooral vanuit die opgaven gestart. Nieuwkoopse Plassen en Aarlanderveen zijn daarvan een voorbeeld.
- Ontwerpers van de provincie hebben een rol bij de diverse ruimtelijke opgaven en infrastructurele projecten van de provincie (onder andere MIRT-knooppunt Dordrecht of bos-en bomenbeleid).
- Regionale opgavekaarten maken, met oog voor landschap.
- We zetten ons samen met de steden in om een fijnmazig sportief en recreatief netwerk te maken van groenblauwe structuren, groenblauwe schoolpleinen, groenblauwe daken, groenblauwe winkelcentra, groenblauwe bedrijventerreinen en parken.

In 2022 is een beleidsverkenning gestart naar circulaire landschappen.

Beleidsprestatie 6-2-2 Aanpak toekomstbestendig bouwen

Het jaar stond in het teken van de afzonderlijke duurzaamheidsopgaven integreren die samenkomen in Toekomstbestendig bouwen. Dat is niet alleen zichtbaar in wijziging van de titel in *Toekomstbestendig bouwen* in de Begroting 2023, maar onder andere ook in de volgende resultaten:

- Opnemen van Toekomstbestendig bouwen in de Ontwerp Omgevingsverordening, onderdeel Wonen, Werken en Werelderfgoed.
- Integrale herziening van de Beleidskeuze Toekomstbestendig bouwen en uitbreiding met emissieloos bouwen en drinkwaterbesparing in de Ontwerp Omgevingsvisie, onderdeel Wonen, Werken en Werelderfgoed.
- Start nieuwe coalitie voor Toekomstbestendig bouwen tijdens de Verstedelijkingsconferentie op 17 november 2022.
- De Challenge Toekomstbestendige woningbouw.
- Uitvoering Convenant Klimaatadaptief bouwen.
- Opnemen van Natuurinclusief bouwen in de Ontwerp Herziening Omgevingsbeleid en -verordening, onderdeel Soortenbeleid.

Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's

Beleidsprestatie 6-3-1 Afspraken over wonen en werken in de regio en een passend woningaanbod voor alle doelgroepen

Flexwonen

- Overleg en advisering rond concrete initiatieven met gemeenten, woningcorporaties, producenten en marktpartijen.
- Bestuurlijk is met gemeenten, binnen het IPO, op de bestuurlijke overlegtafels vluchtelingen en statushouders en met de veiligheidsregio's veelvuldig over flexwonen overlegd.
- Publicaties, werkbezoeken, deelname webinars, opzetten praktijkleerkringen.
- Regelmatig overleg met het ministerie van BZK over de contouren van de herplaatsgarantieregeling zoals die op 6 december 2022 bekend zijn gemaakt.
- De ambtelijk programmamanager Flexwonen zit het landelijk overleg over flexwonen voor. Naast provincies nemen hier Aedes, grotere gemeenten, Rijk en kenniscentra aan deel.

Subsidieregeling Flexwonen voor starters

Voorafgaand aan de openstelling konden gemeenten hun conceptaanvraag voorleggen voor advies.

Huisvesting Arbeidsmigranten

- Overleg/participatie met gemeenten en enkele marktpartijen
- Reguliere overleggen ministeries SZW en BZK, provincies (opgezet provincienetwerk) en gemeenten (opgezet gemeentenetwerk)
- Contact met het VNG ondersteuningsteam arbeidsmigranten. Input van provincie bij start ondersteuningsteam VNG arbeidsmigranten. Dit team adviseert en ondersteunt gemeenten over/bij het beleid conform de aanbevelingen van het Aanjaagteam zoals het huisvestingseffect.

Huisvesting vergunninghouders

Als gevolg van de verhoogde taakstelling voor de huisvesting van vergunninghouders zijn in 2022 veel toezichtgesprekken gevoerd waarin kennis en goede voorbeelden werden gedeeld en de urgentie onder de aandacht werd gebracht. Een extra belronde eind oktober, een informatiebijeenkomst in november, een meedenkende houding en heldere communicatie over (financiële en ruimtelijke) mogelijkheden hebben bijgedragen aan een versnelling van de realisatie. Gemeenten hebben afgelopen jaar gebruik kunnen maken van subsidieregelingen zoals de Vliegende Brigade en konden hulp invoeren van het provinciale aanjaagteam Huisvesting Asielzoekers en Statushouders. Op deze manier is met grote inzet gewerkt aan de realisatie van locaties voor flexwonen en belemmeringen wegnemen voor huisvesting van vergunninghouders.

Challenge doorstroming

De provincie heeft een challenge georganiseerd waar initiatieven om doorstroming op de woningmarkt te stimuleren zich voor in konden schrijven. Een jury heeft de inzendingen beoordeeld.

Gebiedsprogramma

Om de diverse gebiedsontwikkelingen verder te brengen zijn de volgende inspanningen geleverd:

Zuid-Hollandse Delta

Om het verhaal van de regio scherp op papier te krijgen is Berenschot ingehuurd om het proces te begeleiden en de stakeholders, bestuurders van gemeenten en provincie mee te nemen in het verhaal. In het verhaal zijn de ambities verwoord, die geleid hebben tot de strategische agenda. Deze is besproken met de colleges en de raden. De afzonderlijke projecten zijn begeleid door medewerkers van de provincie. Indien nodig is hiervoor een procesbeleider ingehuurd. De samenwerking tussen provincie en de afzonderlijke eilanden, evenals de samenwerking met de drie eilanden gezamenlijk is gegroeid afgelopen jaar.

Westland

Provincie Zuid-Holland, MRDH en de gemeenten Westland en Den Haag hebben afgelopen jaar samengewerkt aan het ruimtelijke kader en de uitgangspunten voor het vervolg van de Gebiedsuitwerking 3.0 Greenport Westland. De samenwerking heeft plaatsgevonden vanuit het belang van de Greenport, de woningbouwopgave, de verstedelijking en bedrijventerrein ontwikkeling. Er is in het afgelopen jaar overeenstemming bereikt over het ruimtelijk beeld Westland en uitgangspunten voor verdere uitwerking en studie van mobiliteitsmaatregelen.

Door actief in een intensievere samenwerking met partijen te investeren is het gelukt om deze te verbeteren, waardoor het mogelijk is geweest om tot één gezamenlijk ruimtelijke beeld te komen. Daarnaast is overeenstemming bereikt op het vlak van het aandeel sociaal in de woningbouwopgave en op de campusontwikkeling in het Floragebied.

Duin- en Bollenstreek

De economic Board Duin- en bollenstreek (EBDB) heeft afgelopen jaren met alle stakeholders een solide basis gelegd met een duidelijke visie op de toekomst.

In 2022 is de economische agenda afgerond en zijn nieuwe initiatieven gestart. Verder is een advies opgesteld over de inhoud, structuur en middelen voor de periode na 2022, waarbij de betrokken gemeenten in gesprek zijn met de EBDB over een mogelijke doorstart.

De bestuurlijke samenwerking tussen de vijf gemeenten vordert gestaag. In 2021 hebben de vijf gemeenten van de Duin- en Bollenstreek onder begeleiding van bureau Berenschot een nieuwe gezamenlijke uitvoeringsagenda opgesteld. Deze agenda is kort voor de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2022 gepresenteerd aan de gemeenteraden, onder de titel 'Nieuw elan voor de Duin- en Bollenstreek'.

Volgende stap is de daadwerkelijke uitvoering en de triple helix daarbij betrekken. Op 1 januari 2023 is de daartoe aangestelde kwartiermaker gestart.

Alblasserwaard / Vijfheerenlanden

- Deelname aan de interbestuurlijke gremia voor de (provincie)grensoverschrijdend samenwerkingen vanuit het gebied en voor de ontwikkeling van Kinderdijk;
- Hernieuwde ontmoeting met intern betrokkenen en nieuwe collega's en onderwerpen aangehaakt bij het gebiedsgericht werken In gebiedsteam Alblasserwaard / Vijfheerenlanden
- Aan kansrijke initiatieven en projecten binnen de RMA financieel bijdragen om ze mogelijk te maken of in uitvoering te krijgen.
- Het werelderfgoed Kinderdijk vanuit de historische context en de fysieke uitdagingen van vandaag steviger gepositioneerd in de regionale samenwerkingsverbanden.

- Ambtelijk trekkerschap vervuld voor verschillende opgaven uit de Regionaal Maatschappelijke Agenda.
- Ambtelijk trekkerschap vervuld voor de samenwerkingsovereenkomst Water en Groen.
- Programmacoördinatie vervuld voor Water en Ruimte verbinden.
- Identificeren van onderwerpen voor samenwerking programma Water en Ruimte verbinden gebied A5H met omgeving; relatie met het hoogwaterbeschermingsprogramma (Beleidsprestatie 5-3-1)
- Klankbord en sparringpartner voor de regiosecretaris en de partners in het gebied.
- Deelname aan de ambtelijke gremia van de grensoverschrijdende samenwerking in de A5H.
- Coördinatie van de meekoppelkansenkaart voor dijkversterkingsprojecten binnen het gebied (Beleidsdoel 7-3).
- Deelnemen aan het Veenweideteam om de verbinding met de andere (ruimtelijke) opgaven in het gebied te kunnen maken/borgen.

Rapportage Inzet van het provinciale RO-instrumentarium

Aantal planreacties naar aard 2022	
Afzien zienswijze (conform beleid)	78
Overlegreactie	68
Afzien overlegreactie (conform beleid)	60
Afzien reactieve aanwijzing (conform beleid)	56
Zienswijze	44
Opmerkingen ondershands	22
Afzien beroep (conform beleid)	15
Beroep	2
Ontheffingsverzoek ingetrokken	1
Totaal	346

Overige planreacties in 2022

Beroepsprocedures
Vastgesteld bestemmingsplan Bronsgeest 2021, gemeente Noordwijk (t.a.v. foutieve opname NNN).
Vastgesteld bestemmingsplan Verzamelplan Pijnacker Nootdorp 2021-2022 (t.a.v. molenbiotoop)
Proactieve aanwijzingen
Noordwijk – Bronsgeest: verzoek opname minimaal 240 sociale huurwoningen in bestemmingsplan
Lansingerland – Driehoek Noordpolder: verzoek opname minimaal 50 sociale woningen in een bestemmingsplan.

Instanties en plannen

Instantie	Aantal plannen 2022 (beoordeeld + reactie)
Rotterdam	33
Alphen ad Rijn	29
Goeree-Overflakkee	26
Hoeksche Waard	16
Kaag en Braassem	15
Leidschendam-Voorburg	11
Vlaardingen	10
Hillegom	10
Molenlanden	10
Pijnacker-Nootdorp	9
Teylingen	8
Westland	8
Hardinxveld-Giessendam	8
Schiedam	8
Krimpenerwaard	7

Instantie	Aantal plannen 2022 (beoordeeld + reactie)
Delft	7
Bodegraven-Reeuwijk	7
Brielle	7
Nieuwkoop	7
Noordwijk	7
Zuidplas	7
Den Haag	6
Rijk	6
Westvoorne	6
Alblasserdam	6
Gorinchem	5
Lisse	5
Papendrecht	5
Nissewaard	4
Zoetermeer	4
Ridderkerk	4
Rijswijk	4
Albrandswaard	3
Leiden	3
Capelle ad IJssel	3
Zoeterwoude	3
Krimpen ad IJssel	3
Waddinxveen	3
Wassenaar	3
Maassluis	3
Leiderdorp	2
Voorschoten	2
Lansingerland	2
Midden-Delfland	2
Sliedrecht	1
Zwijndrecht	1
Hendrik-Ido-Ambacht	1
Hellevoetsluis	1
Gouda	1
Katwijk	1
Oegstgeest	1
Totaal	345

Overzicht van zienswijzen op plannen, omgevingsvergunningen, Notities Reikwijdte en Detailniveau, visies in 2022

Gemeente	Plannaam	Thema's
Alblasserdam	Parapluzieziening Wonen en Parkeernormen	Parkeernormen sociale woningen
Albrandswaard	Buitenland van Rhooen 2021	NNN, Bereikbaarheid, Intensieve veehouderij, Woningbouw
Alphen a/d Rijn	Steekterover	Sociale woningbouw, vrijwaringszone
Bodegraven-Reeuwijk	Doortocht 1	Molenbiotoop
Brielle	Oude Goote	Ruimtelijke kwaliteit, NNN
	Hotel De Nolle	NNN
Delft	Schieoever Noord	Vaarwegen, Detailhandel, Compensatie bedrijventerrein, Stikstof
Goeree-Overflakkee	Havenstadt Fase 4	Molenbiotoop, Wonen, Klimaatadaptatie

Gemeente	Plannaam	Thema's
	Hofdijkseweg 34B	Archeologie, Tweede bedrijfswoning
	Ouddorp Bad 1	Ruimtelijke kwaliteit
	Ouddorp Bad 2	Ruimtelijke kwaliteit
	Ouddorp Bad 3	Ruimtelijke kwaliteit
	Ouddorp Bad 4	Ruimtelijke kwaliteit
	Oudlandsedijk 10a	Ruimtelijke kwaliteit
Hardinxveld-Giessendam	't Oog Wonen 1 ^e fase	Sociale woningbouw, Dichtheid en verscheidenheid woningbouw, Bereikbaarheid, Parkeernormen, Klimaatverandering
Hoeksche Waard	Oud-Cromstrijensedijk OZ Klaaswaal	Ruimtelijke kwaliteit, Dichtheid en verscheidenheid woningbouw, Sociale huur aandeel, Klimaatverandering
Leidschendam-Voorburg	Dooronwikkeling Vlietland Noord	Ruimtelijke kwaliteit, Klimaatadaptatie
Lisse	Middenweg 20	Molenbiotoop
Molenlanden	Lage Giessen 7a	Ruimtelijke kwaliteit
Nieuwkoop	Meije 86	Ruimtelijke kwaliteit
Nissewaard	Stella Nova III	Parkeernorm stationsomgeving
Noordwijk	Gooweg perceel D2059	Landgoedbiotoop
Pijnacker-Nootdorp	Balij-Bieslandse Bos 2022	Weidevogelgebied, Recreatie, Ruimtelijke kwaliteit
Ridderkerk	Rijksstraatweg 169-175	Regionale waterkering
Rijk	Participatievoorstel Net op Zee	Recreatie, Natuur, Waterkeringen, Economie etc.
Rotterdam	Max Euwekwartier	Externe veiligheid
	Vrijstaande woning Overschiesche Kleiweg 781	Molenbiotoop
	K.P. van der Mandelelaan 130	Externe Veiligheid
	Rijnhaven	Detailhandel
	Schiekadeblok	Detailhandel en Externe veiligheid
Vlaardingen	Museumkwartier Vlaardingen	Detailhandel
	Wijzigingsplan museumkwartier Vlaardingen	
	Eiland van Speyk	Externe Veiligheid
	Maaswijk West (Unileverterrein district U)	HMC bedrijvigheid
Waddinxveen	Wilhelminakade 83	Compensatie bedrijventerrein
Wassenaar	Residentie Parkzicht	Sociale woningen
Westland	De Driesprong	Ruimtelijke kwaliteit, Klimaat
	Galgeweg 3	NNN, Glastuinbouw
	Kust Westland	NNN
Westvoorne	Omgevingsplan Buitengebied Westvoorne	Ruimtelijke kwaliteit
	Zonnepark Konneweg Tinte	Opmerking regel/voorwaarde
Zoetermeer	Entree Midden	Detailhandel
Zuidplas	Buisleiding RoCa	NNN
	Knibbelweg Oost	Huisvestingseffect

In 2022 zijn 903 bestemmingsplannen, omgevingsvisies, omgevingsvergunningen ingediend via het 'E-formulier voor ruimtelijke plannen' (in 2021 waren dat er 991). Hiervan zijn er 346 (38%) aangemerkt als dossiers met een mogelijk provinciaal belang zodat beoordeling nodig was. In 2021 lag dat op 25% zodat er afgelopen jaar aanzienlijk vaker plannen zijn aangemerkt als plan met een provinciaal belang. De verklaring ligt waarschijnlijk in het feit dat er onderwerpen bij zijn gekomen waar bestemmingsplannen aan moeten voldoen.

Het aantal ingekomen e-formulieren lag dit jaar circa 10% lager dan vorig jaar (903 versus 991 in 2021). Het aantal dossiers was daarmee minder, maar toch zijn er wel meer beoordeeld dan in 2021 (346 versus 251 in 2021).

Vanuit het Rijk zijn verder 6 plannen ontvangen waarop wij hebben gereageerd. Het betroffen 3 inpassingsplannen met betrekking tot 'Net op Zee'. En daarnaast 3 principeverzoeken.

Er zijn dit jaar zijn twee proactieve aanwijzingen gegeven waarbij gemeenten zijn opgedragen om een bestemmingsplan vast te stellen. Het gaat om Noordwijk, Bronsgeest, waar gevraagd is om minimaal 240 sociale huurwoningen mogelijk te maken en om Lansingerland, Driehoek Noordpolder waar is opgedragen om minimaal 50 sociale woningen te realiseren.

In 2022 zijn tot slot twee beroepsprocedures gestart tegen bestemmingsplannen, wat in lijn is met het gemiddelde (0,2% kans). Er zijn dit jaar geen reactieve aanwijzingen gegeven.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' is opgebouwd in 2 delen:

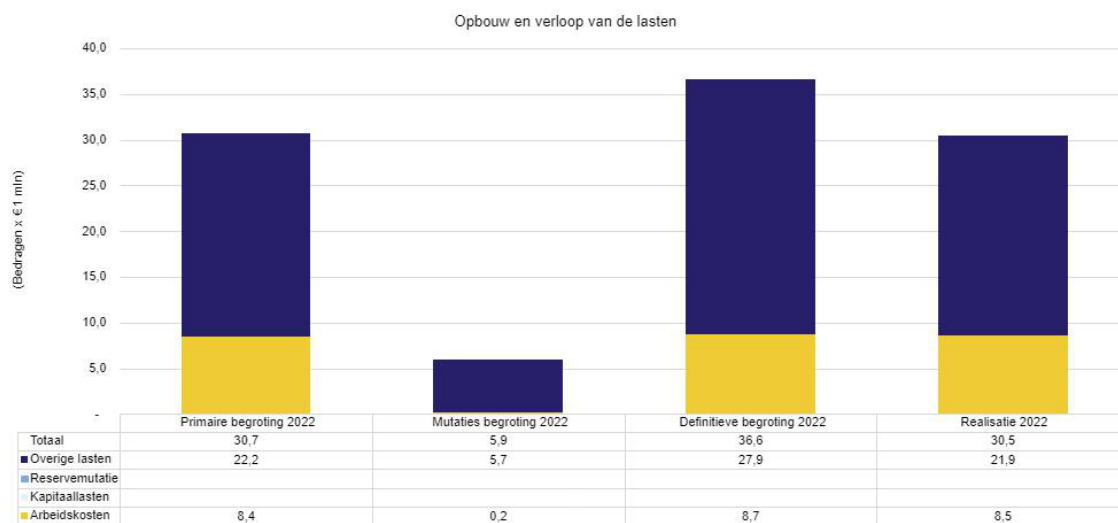
- Opbouw en verloop lasten
- Overzicht baten en lasten

'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de verschillen per beleidsdoel binnen een ambitie. De verschillen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2022	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2022	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek					
6-1-1 Versnelling woningbouw	10.759	3.481	14.240	13.569	672
6-1-2 Betaalbare woningvoorraad op peil	7.381	2.692	10.073	7.029	3.045
Totaal beleidsdoel 6-1	18.140	6.173	24.314	20.598	3.716
Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving					
6-2-1 Versterken (ruimtelijke) kwaliteit en vitaliteit	5.538	-637	4.901	3.822	1.079
6-2-2 Aanpak toekomstbestendig bouwen	1.032	506	1.538	1.107	431
Totaal beleidsdoel 6-2	6.570	-131	6.439	4.929	1.510
Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's					
6-3-1 Afspraken over wonen en werken in de regio en een passend woningaanbod voor alle doelgroepen	5.972	-144	5.829	4.945	884
Totaal beleidsdoel 6-3	5.972	-144	5.829	4.945	884
Totaal Lasten	30.683	5.899	36.581	30.472	6.110
Baten					
Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek					
6-1-1 Versnelling woningbouw	2.670	-114	2.556	3.182	-626
6-1-2 Betaalbare woningvoorraad op peil	190	597	787	330	457
Totaal beleidsdoel 6-1	2.860	483	3.343	3.512	-169
Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving					
6-2-1 Versterken (ruimtelijke) kwaliteit en vitaliteit	150	-136	14	2	12
Totaal beleidsdoel 6-2	150	-136	14	2	12
Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's					
6-3-1 Afspraken over wonen en werken in de regio en een passend woningaanbod voor alle doelgroepen	0	174	174	76	99
Totaal beleidsdoel 6-3	0	174	174	76	99
Totaal Baten	3.010	521	3.532	3.590	-58
Saldo lasten en baten Ambitie 6	27.672	5.377	33.049	26.882	6.168

Toelichting afwijkingen

Toelichting lasten

Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek

Subsidieregeling Vliegende Brigade € 0,3 mln (n)

Gezien het aantal aanvragen en de verwachtingen bij de Najaarsnota is op dat moment een deel van het budget naar 2023 verschoven. Echter de laatste maanden van 2022 zijn er alsnog meer aanvragen ingediend dan verwacht, hierdoor is het budget overschreden. De dekking komt uit een specifieke uitkering die toereikend is.

Subsidieregeling Plankosten Collectieve wooninitiatieven € 0,2 mln (v)

Over 2022 ontving de provincie minder subsidieaanvragen voor de subsidieregeling Plankosten Collectieve wooninitiatieven dan vooraf verwacht. Voor deze subsidieregeling blijkt een langere aanloop nodig om partijen te informeren en te activeren voor het doen van een subsidieaanvraag

Regionale Woondeals € 0,3 mln (n)

Gedurende het jaar stelde het Rijk de regeling specifieke uitkering Woondeals open. De provincie ontving medio november de beschikking en de bijdrage, waardoor het niet budgettair verwerkt is in de Najaarsnota 2022. Alle uitgaven zijn gedekt door de ontvangen bijdrage specifieke uitkering.

Subsidieregeling Sociale Woningbouw € 3 mln (v)

De provincie heeft drie specifieke subsidieregelingen gericht op woonregio's voor sociale woningbouw. Bij de regeling voor de regio Haaglanden en Holland Rijnland geldt dat subsidies verleend zijn met meerjarige subsidielasten. Dit leidt ertoe dat een aanzienlijk deel van de lasten pas in 2023 en daarna tot uiting komen. Voor de Subsidieregeling spreiding sociale woningbouw regio Rotterdamse is aanzienlijk minder aangevraagd dan gelet op het subsidieplafond mogelijk was.

Subsidieregeling Senioren Woonvormen € 1,1 mln (v)

Op basis van het grote aantal subsidieaanvragen is het subsidiebudget voor Senioren Woonvormen in 2022 volledig verleend. De beschikbaar gestelde middelen zijn nog niet door alle subsidieontvangers volledig besteed in 2022. Een deel van de lasten komt in 2023 tot uiting, hierdoor is in 2022 sprake van een onderbesteding.

Diverse kleine afwijkingen € 0,1 mln (n)

Het resterende voordelige verschil betreft diverse kleine afwijkingen.

Apparaatslasten € 0,1 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidskosten](#).

Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving

Implementatie Omgevingswet € 0,3 mln (v)

Deze afwijking komt door het uitstel van de Omgevingswet. De verwachting is dat het komende jaar, voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2024, alsnog de nodige specifieke (extra) kosten gemaakt zullen worden.

Subsidieregeling Flexwonen voor starters € 0,3 mln (v)

Pas in september 2022 is de nieuwe subsidieregeling Flexwonen voor starters ingesteld. Doordat enkele aanvragen niet gehonoreerd zijn, leidt het tot een onderbesteding op het beschikbare budget.

Challenge Toekomstbestendig bouwen € 0,3 mln (v)

De finale van de challenge leverde diverse winnaars op. Niet alle deelnemende teams dienden een subsidieaanvraag in bij de provincie of kregen deze toegekend, met als gevolg dat het beschikbare budget deels is besteed.

Diverse kleine afwijkingen € 0,4 mln (v)

Het resterende voordelige verschil betreft diverse kleine afwijkingen.

Apparaatslasten € 0,2 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidskosten](#).

Beleidsdoel 6-3 - Afspraken met regio's**Bijdrage Grondbank € 0,1 mln (v)**

De provincie heeft 40% aandeel in de Grondbank RZG. Om die reden ontving de provincie een bijdrage ter grootte van 40% van het resultaat over het jaar 2020.

Diverse kleine afwijkingen € 0,6 mln (v)

Het resterende voordelige verschil betreft diverse kleine afwijkingen.

Apparaatslasten € 0,2 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidskosten](#).

*Toelichting baten***Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek****Specifieke uitkering Flexpool € 0,4 mln (v)**

Vanuit het Rijk ontving de provincie een specifieke uitkering. De specifieke uitkering wordt gebruikt ter dekking van de subsidieregeling Vliegende Brigade. De gerealiseerde baten komen voort uit deze specifieke uitkering, waarbij de baten gelijk zijn aan de gerealiseerde lasten van de subsidieregeling Vliegende Brigade.

Specifieke uitkering Woondeals € 0,3 mln (v)

Vanuit het Rijk ontving de provincie een specifieke uitkering. Het wordt gebruikt ter dekking van de kosten met betrekking het Woonbod en de regionale woondeals. De gerealiseerde baten zijn gelijk aan de gerealiseerde lasten.

Bijdrage Rotterdam NPRZ € 0,5 mln (n)

Gemeente Rotterdam draagt één vijfde deel bij aan het oorspronkelijke budget van de subsidieregeling van € 5 mln. Op basis van de subsidieverleningen zijn baten opgenomen ter grootte van één vijfde deel van de lasten in 2022. Aangezien er minder aanvragen binnen zijn gekomen dan verwacht, zijn de baten lager dan begroot.

Beleidsdoel 6-3 - Afspraken met regio's**Overig € 0,1 mln (n)**

Het resterende nadelige verschil betreft diverse kleine afwijkingen.

Instrumentarium

Reserves

Voor deze ambitie zijn er geen reserves.

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Commanditaire Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland C.V.

ONW C.V. is opgericht in mei 2002 en heeft ten doel de integrale ontwikkeling van het Westland en de uitvoering van een daartoe opgesteld ontwikkelingsplan te bewerkstelligen.

De provincie heeft in 2016 haar belang in de holding IOPW N.V. afgestoten. Hiermee bleef voor de provincie alleen het belang in de ONW C.V. bestaan van 6,83%. De provincie is hiermee stille vennoot en heeft dus geen zeggenschap in het bestuur.

Subsidies

[Zie paragraaf Subsidies, Ambitie 6.](#)

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Een gezonde en veilige leefomgeving wordt door een groot aantal factoren bepaald: de milieukwaliteit, veiligheid, bereikbaar groen, waterkwaliteit, keuzes bij mobiliteit en economische activiteiten, gezond voedsel en de inrichting van de openbare ruimte. Als de provincie zich met deze onderwerpen bezighoudt, kan zij bijdragen aan de gezondheid en veiligheid van haar inwoners. Een gezonde en veilige leefomgeving bevorderen, is dan ook in de toekomstige Omgevingswet een belangrijk doel. De provincie zal samen met de verschillende betrokken partijen aan deze maatschappelijke opgave werken.

Gezondheid en veiligheid staan onder druk

Zuid-Holland kent als gevolg van de stedelijke agglomeratie, de hoge mobiliteitsdruk en het Haven Industrieel Complex een grote uitdaging op het terrein van gezondheid. De provincie Zuid-Holland als geheel heeft de laagste score op het gebied van gezondheid van alle Nederlandse provincies. De gezondheidsverschillen tussen groepen inwoners groeien.

De kwetsbaarheid van onze provincie voor de gevolgen van de klimaatverandering geeft een extra dimensie aan veiligheid en gezondheid van onze leefomgeving.

We willen gezondheid en veiligheid beter waarborgen in de leefomgeving

De provinciale taken die invloed hebben op gezondheid en veiligheid liggen voor een belangrijk deel op het terrein van de leefomgeving. We besteden aandacht aan gezondheid binnen alle beleidssectoren. Dit vraagt om een innovatieve en gecoördineerde beleidsaanpak en om extra inzet binnen bestaande provinciale taken. We verwachten meer extreem weer en hogere temperaturen, wat onze gezondheid en veiligheid in het geding brengt. We willen ons beter voorbereiden op zaken als hittestress, of wateroverlast na hevige stortbuien. We willen onze fysieke leefomgeving zo inrichten dat deze klimaatbestendig blijft. We werken met verschillende overheden en andere organisaties samen aan regionale adaptatiestrategieën en het nationale Deltaprogramma. Ook sport en bewegen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de gezondheid van mensen. Door te zorgen voor fiets- en wandelnetwerken en voldoende groen, willen we dan ook mensen stimuleren 'om de hoek' te bewegen, te sporten of juist lekker te ontspannen.

Bedrijven in Zuid-Holland behoren tot de meest innovatieve ter wereld en zijn belangrijk voor onze werkgelegenheid, maar moeten ook veilig zijn met zo min mogelijk uitstoot van gevaarlijke stoffen. Daar zien wij op toe. Ook roepen wij de bedrijven op om hun innovatiekracht in te zetten voor de gezondheid en veiligheid van onze inwoners.

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid

De provincie Zuid-Holland heeft gewerkt aan verbetering van de milieukwaliteit in Zuid-Holland. Via onder andere de programma's rond luchtkwaliteit, Zeer Zorgwekkende Stoffen, aanpak van geluidhinder en omgevingsveiligheid heeft de provincie de milieukwaliteit als integraal onderdeel van een goede leefomgeving verder versterkt. De bestuurlijke opdracht van de vijf Zuid-Hollandse omgevingsdiensten aan de directeurs van deze diensten is in 2022 uitgewerkt in concrete samenwerkingsprojecten. Dit vormt een belangrijke stap in het toekomstbestendig maken van het Zuid-Hollandse VTH-stelsel (Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving). Daarnaast is de eerste fase van het ontwikkelprogramma Altijd, Actuele, Digitale Vergunning afgerond en wordt gestart met de uitrol over de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten.

Ook is gewerkt aan bescherming en benutting van de kwaliteiten van het bodem- en grondwatersysteem, zodat er geen bodemverontreinigingen meer zijn die leiden tot onaanvaardbare humane risico's, ecologische risico's en verspreidingsrisico's. De tweede voortgangsrapportage van het ontwikkelprogramma Gezond en Veilig is vastgesteld. Hierin is uitgebreid beschreven wat de resultaten van het programma zijn.

Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving

De provincie heeft buiten zijn en bewegen van onze inwoners, zowel om te ontspannen als om fysiek actief te zijn gefaciliteerd en gestimuleerd. De recreatievoorzieningen in Zuid-Holland zijn onderhouden en de kwaliteit van de voorzieningen is toegenomen. Hierdoor is het groen op een aantrekkelijke manier beter bereikbaar (juist ook vanuit de stad) en het landschap beter beleefbaar, zowel op en vanaf het water als over land. Met het oog op een aantrekkelijke overgang van stedelijk naar landelijk gebied is ook de aansluiting tussen de verschillende groenblauwe netwerken verbeterd. Door extra subsidiemiddelen beschikbaar te stellen heeft de provincie geholpen de gevolgen op te vangen van het toenemende gebruik van en de druk op recreatieve voorzieningen. Met het recreatieperspectief 2030 heeft de provincie samen met de partners een toekomstbeeld opgesteld voor de ontwikkeling van de recreatieve functies in Zuid-Holland.

Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering en bodemdaling

Het klimaat verandert fors. In de vorm van actuele analyses van IPCC en KNMI hebben wij in het afgelopen jaar opnieuw wetenschappelijke signalen ontvangen dat de impact daarvan met rasse schreden op Zuid-Holland afkomt. Extremer weer (neerslag, droogte, hitte) en toenemende overstromingsrisico's hebben nu al forse impact op onze dichtbevolkte en economisch belangrijke provincie. De droogte afgelopen zomer zorgde voor beperkingen voor de binnenvaart door te lage rivierstanden. Drinkwaterbedrijven waarschuwen voor toekomstige tekorten van drinkwater. Toekomstige zeespiegelstijging en voortgaande bodemdaling beïnvloeden in belangrijke mate ons ruimtelijke perspectief voor de toekomst. Inzetten op klimaatadaptatie is daarmee opnieuw urgenter geworden.

Met het programma *Weerkrachtig Zuid-Holland* heeft provincie Zuid-Holland in het afgelopen jaar de toon gezet op het gebied van klimaatadaptatie en de toegevoegde waarde van provincies op dit beleidsveld. Met het programma heeft Zuid-Holland een landelijke voortrekkersrol vervuld in het onderzoek van de kwetsbaarheden van klimaatverandering op diverse beleidsvelden. Handelingsperspectieven en betaalbaarheid zijn onderzocht, samenwerkingsnetwerken gevormd, instrumentarium ontwikkeld en beleid vastgelegd. Klimaatadaptatie als doorsnijdend thema voor alle ambities in deze begroting heeft daarmee concretere invulling gekregen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid

Beleidsprestatie 7-1-1 Bevorderen van gezonde luchtkwaliteit

Uitvoering Schone Lucht Akkoord

Het Schone Lucht Akkoord (SLA) sluit nauw aan op de ambities van de provincie voor luchtkwaliteit. Beide streven ernaar de WHO-advieswaarden te behalen zoals die in 2019 golden. In het programma luchtkwaliteit heeft de uitvoering van het SLA dan ook een prominente rol.

De uitvoering vindt plaats door:

- Actieve begeleiding van de uitvoering van staand beleid, dat een positieve invloed heeft op luchtkwaliteit. Met name wordt de samenwerking gezocht met de beleidssectoren Industrie, mobiliteit (wegverkeer en binnenvaart) en energie;
- Samenwerking met de SLA-partners;
- Regionale samenwerkingsverbanden binnen de provincie;
- Aanvullende maatregelen voor de luchtkwaliteit.

Binnen diverse beleidssectoren van de provincie vinden maatregelen plaats die een effect kunnen hebben op de luchtkwaliteit. We zorgen ervoor dat deze maatregelen zoveel mogelijk positief bijdragen aan de luchtkwaliteit.

Een belangrijk deel van de uitvoering van SLA-maatregelen vindt plaats door, of in samenwerking met, andere overheden. Wij blijven het onderwerp actief onder de aandacht brengen bij de andere overheden en ondersteunen de gemeenten binnen Zuid-Holland waar mogelijk. Binnen de provincie hebben wij hiertoe regionale samenwerkingsverbanden tussen gemeenten opgezet, ook met gemeenten die het SLA niet hebben ondertekend. Hiermee ondersteunen wij de gemeenten bij luchtkwaliteitsbeleid opstellen en uitvoeren. Een van de projecten die in 2022 door deze samenwerking is opgezet, is de mogelijkheden verkennen van scherp vergunnen door enkele gemeenten in de Drechtsteden. In samenwerking met de gemeente Rotterdam en de DCMR hebben wij een project gestart waarin duidelijk moet worden wat er exact nodig is om scherpere vergunning voor luchtemissies NO₂ en fijnstof succesvol te in te voeren.

Geur

Met de komst van de Omgevingswet veranderen bevoegdheden voor geurhinderbeleid voor gemeenten en provincies. In IPO-verband hebben we in 2022 geïnventariseerd welke rol de provincie kan innemen onder de Omgevingswet. Daarnaast hebben we gewerkt aan een beleidsarme actualisatie van het geurhinderbeleid. Daardoor kunnen de beleidsregels onder de Omgevingswet gebruikt blijven worden voor vergunningverlening bij bedrijven waar de provincie bevoegd gezag voor is.

Varend ontgassen

In 2015 hebben we een provinciaal verbod op varend ontgassen door binnenvaartschepen vastgesteld. Het toezicht op en handhaving van dit verbod wordt door de omgevingsdiensten uitgevoerd. De meldkamer van de DCMR Milieudienst Rijnmond vervult hierbij een coördinerende rol.

Sinds 2018 hebben we verschillende handhavingsverzoeken van burgers ontvangen. Na afwijzing van deze verzoeken zijn gerechtelijke procedures gestart. De rechtbank Den Haag heeft in oktober 2022 in de meest recente uitspraak aangegeven dat we onvoldoende inspanningen leveren voor toezicht en handhaving. Na deze uitspraak hebben we onze inspanningen geëvalueerd en momenteel passen we het protocol aan. Ook intensiveren we de samenwerking met landelijke uitvoeringsdiensten, zoals de Inspectie Leefomgeving en Transport.

We hebben in 2022 opdracht gegeven voor een pilot met innovatieve instrumenten (drones) voor toezicht op en handhaving van het provinciale verbod. Het gaat hierbij om de inzet van drones. Deze pilot is nog niet afgerond.

Als voorbereiding op het landelijke verbod op varend ontgassen hebben we de afgelopen jaren deelgenomen aan de taskforce waarin Rijk, provincies en bedrijfsleven zijn vertegenwoordigd. Deze taskforce zal de invoering van het landelijke verbod voorbereiden en mogelijk maken. We richten ons vooral op de taken die binnen de provinciale bevoegdheden vallen: vergunningverlening van de installaties die nodig zijn voor het gecontroleerd ontgassen van binnenvaartschepen. Doordat concrete vergunningaanvragen ontbreken, zijn er nog geen vergunningen verleend..

Beleidsprestatie 7-1-2 Verminderen van geluidhinder

Het Actieplan Geluid 2018-2023 langs provinciale wegen is volgens planning uitgevoerd. Er is opnieuw met een groot aantal gehinderden contact geweest. In totaal gaat het om 152 verschillende klachtensituaties op een groot aantal provinciale wegen, met in veel gevallen meerdere klagers. De gesprekken met bewoners hebben laten zien dat geluidhinder niet altijd direct te koppelen is aan berekende geluidwaarden; dat de hinderproblematiek in veel gevallen breder is dan alleen geluid; en dat het serieus nemen van klachten veel goodwill oplevert. De klachtengerelateerde benadering heeft geleid tot een aantal verkenningen en daaraan gekoppelde realisatie van geluidsmaatregelen langs provinciale wegen. De meeste middelen voor het Actieplan Geluid zijn echter besteed aan geluidsschermen en stil asfalt in het kader van bestuurlijke afspraken. De middelen voor geluid zijn inmiddels uitgeput. Aan Provinciale Staten zal in het kader van het Actieplan Geluid 2023-2028 worden gevraagd of zij voor het tegengaan van geluidhinder opnieuw middelen ter beschikking willen stellen.

Er is een nieuwe Europese Geluidkaart opgesteld ('Europees' vanwege de Europese verplichting). De hinderontwikkeling langs provinciale wegen lijkt op basis van deze berekeningen min of meer gestabiliseerd ten opzichte van 5 jaar geleden. Tegelijk zijn er nieuwe inzichten op basis van wetenschappelijk onderzoek, waaruit blijkt dat geluidhinder ook een belangrijke belevingskant kent. De provincie is eerste onderzoeken gestart om deze hindercomponent meer in beeld te krijgen.

Het programma Haven en Geluid – gericht op integratie van nestgeluid in de ruimtelijke planvorming – is nog maar beperkt gestart, met name door discussies over de planvorming in Rotterdam en een gesprek met de regiogemeenten, dat we nog moeten voeren. Wel staat het doel, evenwicht tussen woningbouw, industrie en een gezonde leefomgeving, nog steeds centraal en is geïnvesteerd in geluidmetingen rond de haven. Ook heeft de provincie in haar beleid de verplichting opgenomen het zogeheten nestgeluid mee te nemen in ruimtelijke plannen.

Voor de implementatie van geluidwetgeving (SWUNG2), met onder meer een geluidregister als fijnmazig systeem van geluidproductieplafonds langs alle provinciale wegen, wachten we op de invoering van de Omgevingswet. Op het moment dat die invoeringsdatum (voorlopig 1 januari 2024) voldoende hard is zullen we de geluidproductieplafonds (feitelijk omgevingswaarden) aan Provinciale Staten voorleggen.

Het burgermeetnet rond Rotterdam The Hague Airport zal vanaf begin 2023 worden uitgerold. Daarbij is de bedoeling dat inwoners niet alleen geluid meten, maar dat die metingen ook een beeld geven van de hinderbeleving. Rond Schiphol is de provincie mede-vormgever van de NOVEX-aanpak geluidhinder, een gebiedsgerichte aanpak van specifieke problemen onder rijksregie. Rijk, gemeenten en provincies worden betrokken in een verdere terugdringing van hinder.

De geluidmonitoring in stiltegebieden blijkt moeizaam, met name door technische tegenvallers. Het stiltegebiedenbeleid is opnieuw terughoudend ingevuld. Met name op basis van klachten rond de Biesbosch zijn aanvullende borden geplaatst en is een communicatiecampagne in voorbereiding.

Beleidsprestatie 7-1-3 Voorkomen van risico's door ongevallen met gevaarlijke stoffen (transport/industrie)

In 2022 zijn we doorgegaan met de voorbereiding op de Omgevingswet. Zo hebben we op onderdelen de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening verduidelijkt en conceptbeleid geformuleerd voor de Nota Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving. Daarnaast heeft de provincie actief deelgenomen aan en geadviseerd in verschillende werkgroepen en overleggen over maatschappelijke ontwikkelingen. Denk aan de energietransitie, risico's reduceren aan de bron, maatregelen nemen in de omgeving van risicovolle activiteiten en risicovolle activiteiten verantwoord combineren.

De provincie heeft daarnaast, in IPO verband, de samenwerking voortgezet voor het landelijke Meerjarenprogramma versterking omgevingsveiligheid (MVO). Voor de verschillende onderdelen samen is landelijk circa € 16 mln per jaar beschikbaar.

De provincie heeft zich ingezet voor veilig vervoer van gevaarlijke stoffen, met name over het spoor. Er zijn hiervoor bijdragen geleverd aan landelijke werkgroepen onder leiding van het ministerie van I&W en aan het informeren van Tweede Kamerleden over dit onderwerp.

Beleidsprestatie 7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwatersysteem *Voortgang spoedlocaties bodemsanering*

In 2020 is het Convenant bodem en ondergrond 2016-2020 afgerond. Sinds 2021 resteert nog een opgave van langdurige saneringen én locaties die nog in de planfase zitten. In 2022 zijn de inspanningen vooral gericht op de aanpak van complexe locaties met uiteenlopende belangen van meerdere stakeholders. In 2022 zijn locaties afgehandeld maar zijn er ook bijgekomen. Er restereren nog 41 spoedlocaties bodemsanering.

Daarnaast is diffuus lood in de bodem aangepakt. In 2022 is met name gewerkt aan sanerende maatregelen op (openbare) speelplaatsen en volkstuinen met onvoldoende bodemkwaliteit. Voor PFAS is gewerkt aan het zogenoemde bronnenonderzoek en zijn taken en verantwoordelijkheden onder de Omgevingswet juridisch verkend.

Nazorglocaties bodem

De omgevingsdiensten beheren in opdracht van de provincie een groot aantal nazorglocaties (locaties waar na sanering nog nazorg nodig is). Ook in 2022 is verkend op welke wijze de intensiteit van de nazorg kan worden afgebouwd of beëindigd. Daarin wordt stap voor stap vooruitgang geboekt. De inzet op de nazorglocaties is afgenomen. Voor een aantal locaties is afbouw niet mogelijk en blijft nazorg nog langdurig nodig.

Integrale 3D-Ordering

De provincie adviseert gemeenten, waterschappen en omgevingsdiensten bij ruimtelijke processen en integrale 3D-Ordering in de Zuid-Hollandse praktijk. In 2022 is het netwerk in de vijf regio's gecontinueerd, versterkt en verbreed, met name vanuit de behoeften van de vijf omgevingsdiensten. Meeste voortgang is geboekt in de regio's Zuid-Holland Zuid en Midden-Holland, maar binnen de regio West-Holland is sinds 2022 een specifieke praktijkgemeenschap van omgevingsdienst en gemeenten operationeel. Aan de hand van casussen bij een aantal gemeenten krijgt het belang van bodem en ondergrond in omgevingsvisies en -plannen een herkenbare plek, zodat hiermee rekening wordt gehouden bij maatschappelijke opgaven. Daarnaast is met ondersteuning van gelden uit de Erfgoeddeal een gebiedsgenese opgesteld bij de gemeente Westland. In deze genese wordt het natuurlijk bodem- en watersysteem weergegeven, dat kan dienen als fundament voor omgevingsvisies en -plannen. Op basis hiervan leren gemeenten, waterschappen en omgevingsdiensten van elkaar om 'structurende keuzes' in te vullen, zoals onlangs ook verwoord in de Kamerbrief 'Water en Bodem Sturend' van 25 november 2022.

Waarden van de ondergrond

In 2022 is naar aanleiding van een pilot gericht op aardkundige waarden bij de gemeenten Bodegraven-Reeuwijk en Gouda een vervolgproject gestart voor vier gemeenten in Midden-Holland. Het resultaat is een storymap voor het gebied Midden-Holland. Deze storymap is gemaakt om de bewustwording en kennis over aardkundige waarden te vergroten en handvatten te bieden voor beleid om aardkundige waarden te beschermen, te benutten en/of meer beleefbaar te maken.

Conflicterend ondergronds gebruik

Voor vergunningen binnen de Mijnbouwwet heeft de provincie een wettelijke taak om advies aan het ministerie van EZK uit te brengen (aardwarmte, gaswinning). Afgelopen jaar zijn circa 20 adviezen gegeven. In onze adviezen besteden wij onder andere aandacht aan planmatig gebruik van de ondergrond en beschermingsgebieden. In de Leidse regio heeft het ministerie van EZK vier opsporingsvergunningen verleend in grondwaterbeschermingsgebieden of gebieden die daar in de nabije toekomst voor gebruikt kunnen worden. De provincie heeft hiertegen bezwaar gemaakt, maar het bezwaar werd niet-ontvankelijk verklaard. De provincie werd als niet-belanghebbende aangemerkt. Hiertegen is beroep aangetekend.

Voor een opsporingsvergunning voor gas bij een grondwaterbeschermingsgebied in het oosten van de provincie is het bezwaar niet-ontvankelijk verklaard en opnieuw is de provincie als niet belanghebbende aangemerkt. In het beroep is de provincie in het gelijk gesteld. De vergunninghouder gaat hiertegen weer in hoger beroep.

Bodemenergieplannen als middel voor inrichting en benutting van de ondergrond

De provincie stimuleert dat gemeenten bodemenergieplannen laten opstellen. Deze plannen zijn primair gericht op benutting van warmte-koudeopslag, maar in het plangebied worden ook andere functies in kaart gebracht. De provincie verleent op basis van een dergelijk plan de vergunningen voor de open bodemenergiesystemen. Afgelopen jaar is met de maatschappelijke partners aan verschillende plannen gewerkt. Een plan dat eerst voorlopig was vastgesteld door GS is definitief vastgesteld (Laakhaven). De gemeente Den Haag wil dat in dit

gebied de bodemenergiesystemen door een ringleiding worden verbonden. Een dergelijke nieuwe opzet leidt tot een betere benutting van de ondergrond en een hogere energieopbrengst..

Nazorg Wm-stortplaatsen (Wet milieubeheer)

De werkzaamheden met betrekking tot de gesloten Wm-stortplaatsen zijn in lijn met de plannen uitgevoerd. Uitvoeringskosten komen ten laste van het nazorgfonds. Het nazorgfonds heeft een eigen jaarverslag waar nader wordt ingegaan op uitvoering en financiën.

Beleidsprestatie 7-1-5 Vergunningverlening, toezicht en handhaving, uitgevoerd door de ZH omgevingsdiensten

De nota Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving 2018-2021 biedt de kaders om het VTH-instrumentarium in te zetten voor een veilige en gezonde leefomgeving, met name voor luchtkwaliteit, geluid en omgevingsveiligheid (opslag en transport van gevaarlijke stoffen). De nieuwe Nota VTH voor de Omgevingswet is opgesteld en zal in werking treden tegelijk met de Omgevingswet. De huidige Nota VTH is verlengd tot eind 2023, zodat er geen beleidsmatig gat ontstaat.

- Het instrumentarium Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving reguleert bedrijven en activiteiten die onder bevoegd gezag (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) van GS vallen en wordt zo mogelijk ingezet om beleidsambities zoals de energietransitie en circulaire economie te ondersteunen .
- Monitoring en sturing van de uitvoering van aan omgevingsdiensten gemandateerde taken.
- Bij handhaving gaan we zo nodig naar verscherpt toezicht, zoals bijvoorbeeld bij Chemours.
- Om informatie beter en makkelijker te kunnen ontsluiten en delen, digitaliseren we het werkveld verder. Bij vergunningverlening voeren we het ontwikkelprogramma Altijd, Actuele, Digitale Vergunning uit. In 2022 is de eerste fase afgerond en wordt gestart met de tweede fase met een uitrol naar onze eigen vijf omgevingsdiensten. Daarnaast is met het programma aangehaakt aan bij landelijke ontwikkelingen.
- Voor vergunningverlening, toezicht en handhaving speelde in 2022 op uitvoeringsniveau bij alle omgevingsdiensten een tekort aan gekwalificeerd personeel. Dit heeft er bij vergunningverlening toe geleid dat niet alle vergunningen binnen de wettelijke termijn verleend zijn. Wel zijn bij alle 350 bedrijven die onder de provinciale bevoegdheid vallen de WABO-controles uitgevoerd, conform de Nota VTH. Ook alle Brzo-controles hebben plaatsgevonden.
- Het project om emissies van (potentiële) Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) naar lucht, water en bodem te voorkomen, hebben we voortgezet door inventarisaties bij bedrijven van (p)ZZS, overleg met het Rijk over regelgeving en onderzoek naar hoogwaardig hergebruik van ZZS-houdende materialen en vermindering van ZZS-houdend afval. Ook verdere actualisatie van vergunningen heeft plaatsgevonden, maar vanwege met name capaciteitsgebrek en juridische onzekerheid van ons (potentieel)ZZS-beleid in een iets minder hoog tempo dan gepland. Richting het Rijk voeren wij een actieve lobby om ons (p)ZZS beleid juridisch (landelijk) geborgd te krijgen, en om het Besluit melden (in voorbereiding) beter te laten aansluiten bij de uitvoeringspraktijk.
- Samen met de omgevingsdiensten en landelijke werkgroepen hebben we de komst van de Omgevingswet voorbereid. We ontwikkelen samen met omgevingsdiensten, IPO, VNG en de rijksoverheid het uitvoeringsbeleid verder.
- Daarnaast is er verder gewerkt aan de implementatie van de Omgevingswet waarin nieuwe instrumenten als bestuurlijke boete en financiële zekerheidstelling zijn opgenomen. Er zijn samenwerkingsafspraken gemaakt met onze ketenpartners in het VTH-domein en inmiddels hebben PS een milieulegesverordening vastgesteld die tegelijk met de Omgevingswet in werking zal treden.
- Wij nemen actief deel aan het Interbestuurlijk Programma Verbetering VTH-stelsel dat medio 2022 naar aanleiding van het rapport Van Aartsen ('Om de leefomgeving', maart 2021) door het Rijk is gestart
- Binnen de programmatische aanpak ZZS, afval en Circulaire Economie hebben we in 2022 samen met de vijf Zuid-Hollandse omgevingsdiensten VTH-kennis (afval, experimenten) ontwikkeld voor een gezonde en veilige circulaire economie.

- We stimuleren kennisuitwisseling en bevorderen samenwerking met en tussen omgevingsdiensten. In dat kader is er in 2021 gestart met een ontwikkelingstraject om de samenwerking tussen de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten verder vorm te geven. Dit heeft geresulteerd in een opdracht van de besturen van gemeenschappelijke regelingen aan de directeurs van de diensten, die in 2022 verder zijn uitgewerkt in concrete samenwerkingsprojecten.
- Om betere invulling te kunnen geven aan administratief toezicht afvalstromen en ketentoezicht is samen met de omgevingsdiensten een project gestart en wordt verdere landelijke aansluiting gezocht voor dit onderwerp.

Beleidsprestatie 7-1-6 Samenhangend beleidskader Gezond en Veilig met kennisontwikkeling en innovatie

Om uitvoering te geven aan het voornemen gezondheid mee te nemen in de taken en verantwoordelijkheden van de provincie is een ontwikkelprogramma gezond en veilig ingericht. Hiermee willen wij bezien hoe de provincie samen met haar partners zorg kan dragen voor een gezonder en veiliger Zuid-Holland, gelet op de grote gezondheidsverschillen in onze provincie.

Het ontwikkelprogramma loopt tot en met 2023. In de tweede voortgangsrapportage, die GS op 22 december 2022 hebben vastgesteld, is uitgebreid beschreven wat de resultaten van het programma zijn. Het ontwikkelprogramma werkt langs twee lijnen. In de eerste plaats wil de provincie binnen de eigen taken kijken welke kansen er zijn om de gezondheid te bevorderen. In dat kader zijn er verschillende projecten uitgevoerd. Zo wil het programma in wijken, op bedrijventerreinen en op scholen bijdragen aan een gezonde groene leefomgeving. Op het terrein van voedsel moet er een link komen tussen de landbouwtransitie en de voedselvoorziening in de stad.

In de tweede plaats wordt met partners samengewerkt aan een gezonder en veiliger Zuid Holland. Zo werken we samen met professionals vanuit verschillende invalshoeken in de groene cirkel 'Gezonde groene stad' en de cyclus 'Gezond verstand'. Er is een samenwerkingsverband met de GGD'en en met de universiteiten om kennis op het terrein van gezondheid te verspreiden. Op basis van de uitkomsten van het ontwikkelprogramma is de aanbeveling aan het volgende college om samen met de verschillende partners een investeringsagenda op te stellen. Hierin kunnen in de verschillende projecten volgende stappen worden gezet.

Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving

Beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie

Samen met alle partners (overheden, terreinbeheerders, belangenvertegenwoordigers) hebben we het [Recreatieperspectief Zuid-Holland 2030](#) opgesteld. Het perspectief benoemt de grote waarde van recreatie, brengt de recreatieve kwaliteiten van Zuid-Holland in beeld, schetst de belangrijkste opgaven en kansen op het gebied van buitenrecreatie op de middellange termijn (2030) en geeft richting aan de aanpak van deze opgaven. Het biedt handvatten om de recreatieve opgave te agenderen bij programma's in het fysieke domein (zoals woningbouw, energietransitie, mobiliteit, klimaatadaptatie, ruimtelijke puzzel en het Zuid-Hollands Programma voor het Landelijk Gebied) bij Rijk, provincie en gemeenten, zodat recreatiemogelijkheden worden meegenomen in uitvoeringsprojecten.

Recreatiegebieden

In 2013 is de keuze gemaakt recreatiegebieden in provinciaal eigendom over te dragen aan gemeenten en andere partijen, wat de afgelopen jaren voor tientallen gebieden is gebeurd. Met de overdracht in 2022 van de Louisa- en Cannemanspolder aan de gemeente Dordrecht is de voor deze collegeperiode geplande [overdracht](#) afgerond. De provincie heeft nu nog vier gebieden in provinciaal eigendom met een totale oppervlakte van ongeveer 790 ha aan recreatiegebied.

We hebben subsidie verleend aan de natuur- en recreatieschappen voor het beheer van en toezicht op hun gebieden, conform afspraken die in 2017 bij de uittreding uit de provincie zijn gemaakt. Aanvullend is een projectsubsidie voor 4 jaar verleend voor maatregelen om de beheerlasten structureel te verlagen. Aan Staatsbosbeheer is een subsidie verstrekt voor beheer en toezicht van de Recreatie om de Stad (Rods)-gebieden in eigendom van Staatsbosbeheer waarvoor het Rijk geen middelen beschikbaar heeft. Hierdoor heeft Staatsbosbeheer een stap kunnen maken om deze gebieden veilig en aantrekkelijker te maken. Om te zorgen dat voor deze gebieden structureel voldoende beheergeld beschikbaar komt is aan het Rijk een appèl gedaan om verantwoordelijkheid te nemen voor het behoud van deze gebieden en daar financieel aan bij te dragen. Samen met Staatsbosbeheer is een [ontwikkelperspectief](#) opgesteld om de vitaliteit van de bospercelen in Zuid-Holland in beheer bij Staatsbosbeheer te verbeteren en eventueel extra bos toe te voegen (inclusief de kosten voor de diverse maatregelen).

In 2022 is de [nieuwe subsidieregeling beheer recreatiegebieden](#) Zuid-Holland vastgesteld. Vanaf 2023 kunnen naast Staatsbosbeheer een aantal gemeenten voor hun gebieden gebruikmaken van deze regeling.

Uit de [evaluatie](#) van het programma Rods is gebleken dat de gemeenten de nieuw aangelegde gebieden als zeer geslaagd ervaren. De gebieden zijn dichtbij stedelijk gebied gelegen en worden drukbezocht. De drukte in de gebieden is ook bevestigd in het [bezoekersonderzoek](#) naar natuur- en recreatiegebieden in Zuid-Holland waaruit een toename van het gebruik ten opzichte van het vorige onderzoek in 2017 is gebleken.

Voor verbetering van de kwaliteit van recreatieve voorzieningen zijn diverse subsidies beschikbaar gesteld. Een subsidie van € 0,5 mln is verstrekt aan Gouda voor de ontwikkeling van de Groenblauwe Zone Westergouwe, Omdat de aanvragen van de subsidies achterbleven bij de verwachtingen is de [subsidiemogelijkheid](#) aangepast en opnieuw opengesteld.

In het provinciaal recreatiegebied Vlietland zijn enkele maatregelen uit het [ontwikkelperspectief Vlietland](#) uitgevoerd. De calamiteitenroute is verbeterd, fietsstallingen zijn aangelegd en steigers terugplaatsen in de Meeslouwerplas is aanbesteed. Voor de geluidwerende voorzieningen langs de A4 zijn de keuzes voor de diverse tracédelen voorbereid. De gemeente Leidschendam-Voorburg heeft het bestemmingsplan in procedure gebracht waarmee in het gebied de 222 recreatiewoningen in een gewijzigde vorm kunnen worden gerealiseerd.

Voor Bentwoud is een [ontwikkelperspectief](#) opgesteld dat richtinggevend is voor het uitvoeringsplan voor het Bentwoud voor de komende jaren. Ook is een verkenning gestart naar de aanleg van een mountainbikeroute in het gebied.

Participatie

De programma's *De Groene Motor* (vrijwilligers/ZHL), *Mens en Natuur* (IVN) en *Groen doet goed* zijn gecontinueerd. Verder is via de voucherregeling *Zelfdoen in het Groen* ingezet om specifieke doelgroepen te betrekken bij groenbeleving.

Beweegvriendelijke leefomgeving

Om het sportief en recreatief ongeorganiseerd bewegen in de publiek toegankelijke buitenruimte te stimuleren zijn ruim 15 projecten ondersteund die zich richten op aanpassing van de buitenruimte. Daarnaast zijn via Team Sportservice Zuid-Holland meer dan 50 kleine initiatieven ondersteund voor versterking van het sport- en beweegaanbod.

In 2022 is het Onderzoek Spreiding van Sportaccommodaties afgerond door het Mulier Instituut waarop ook nader is ingegaan op de mogelijke provinciale rol bij (de spreiding van) sportaccommodaties

De resultaten van dit onderzoek was één van de onderwerpen van het [symposium](#) *Sport en bewegen in Zuid-Holland - Om de hoek en voor iedereen*. Hierin zijn ook praktische tips voor een beweegvriendelijke leefomgeving gepresenteerd. Ook zijn de prijzen voor het beste beweeginitiatief in Zuid-Holland uitgereikt.

In het toekomstonderzoek Beweegvriendelijk Zuid-Holland werken het Mulier Instituut (sport en bewegen), Kennisplatform CROW (bereikbaarheid) en Molster Stedenbouw (ruimte en bewegen) samen voor een beweegvriendelijker buitenruimte die zowel het functioneel als sportief en recreatief bewegen stimuleert, vanuit sport en recreatie en vanuit ruimte en mobiliteit. In het kader van dit onderzoek zijn er in 2022 twee drukbezochte werksessie georganiseerd.

Er is deelgenomen aan het Innovatieprogramma Active Living waarin zes provincies, drie ministeries en de Radboud Universiteit samenwerken om meer zicht te krijgen op de beweeg- en gezondheidswinst van ingrepen in de buitenruimte. De komende jaren worden in Zuid-Holland drie aanvragen binnen de Subsidieregeling Beweegvriendelijk Zuid-Holland doorgelicht.

Het jeugdfonds Sport en Cultuur heeft in 2022 twee projecten uitgevoerd, namelijk 'bereiken van middelbare scholieren' en 'werkende armen'. De resultaten zijn dusdanig dat het voornemen bestaat om de samenwerking met het jeugdfonds voort te zetten in 2023.

De subsidiemogelijkheid voor side-events, als onderdeel van het hoofdevenement, was een nieuwe mogelijkheid om sportdeelname voor specifieke doelgroepen te stimuleren en heeft geleid tot de ondersteuning van drie side-events. Ook is een nieuwe subsidiemogelijkheid ontwikkeld om gehandicaptensport te stimuleren, die het Fonds Gehandicaptensport coördineert. Verder zijn in 2022 subsidies verleend aan Jantje Beton waarbij speelkansen voor kinderen in tijdelijke opvang worden georganiseerd en aan Uniek Sporten voor de uitleenservice van sporthulpmiddelen voor lichamelijk beperkten.

Routes en routenetwerken

In 2022 is op veel plaatsen het groot onderhoud van bestaande ruiterspaden opgeleverd. Daarnaast zijn twee knooppuntensystemen voor ruiters opgeleverd en het eerste knooppuntensysteem voor menbers.

In 2022 is het routeplatform voor stakeholders voor recreatieve routes gecontinueerd. Het Kwaliteitshandboek met technische specificaties voor de routemarkeringen in Zuid-Holland is afgerond. Op verzoek van het platform heeft de provincie de opdracht verstrekt om de haalbaarheid en vorm van een centrale werkorganisatie te onderzoeken voor een efficiënter en kwalitatief beter beheer en onderhoud van de routes.

De overeenkomst met het Landelijk Fietsplatform voor het beheer en onderhoud van de bewegwijzering van de lange afstand fietsroutes (LF-routes) is verlengd tot 31 december 2022.

Waterrecreatie

Met de subsidieopenstelling waterrecreatie projecten zijn acht projecten gehonoreerd en einde jaar nog twee in behandeling. Binnen deze openstelling is de mogelijkheid toegevoegd om subsidie aan te vragen voor kleine vaartuigen zoals sup's en kano's voor maatschappelijke doeleinden, naast de mogelijkheid voor projectaanvragen om onze provincie via het water beter te benutten en beleefbaar te maken. Ook is een bijdrage vanuit de subsidieopenstelling marketing en promotie geleverd aan diverse gebieden om de promotie van waterrecreatie verder te ondersteunen.

Om de waterrecreatie laagdrempeliger te maken voor de inwoners van Zuid-Holland is in Rotterdam het evenement Waterboulevard georganiseerd.

In 2022 is de samenwerking met Reddingsbrigade Nederland verder voortgezet met het project 'de life guard vertelt'. Het project creëert meer bewustwording over de gevaren van zwemmen in open water (kust en binnenwater).

Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering en bodemdaling

Beleidsprestatie 7-3-1 Klimaatadaptatie en aanpak bodemdaling stedelijk gebied

In het nationale Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie is afgesproken dat Nederland - en dus ook Zuid-Holland - uiterlijk in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht, inclusief aandacht voor de effecten van bodemdaling in landelijk en stedelijk gebied. Met het programma 'Weerkrachtig Zuid-Holland' - gestart in 2018 – hebben wij ook afgelopen jaar invulling gegeven aan de zeven stappen uit het nationale Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie om de daadwerkelijke uitvoering te versnellen.

Belangrijke mijlpalen van het programma in 2022:

- De eerste *gemeentelijke omgevingsplannen* waarin de motivatieplicht uit de Omgevingsverordening voor klimaatrisico's is ingevuld, zijn getoetst.
- Via het *Convenant Klimaatadaptief Bouwen* hebben we samen met onze partners de landelijke standaard voor klimaatadaptieve nieuwbouw neergezet. Komend jaar neemt de minister die over in een Nationale Maatlat. Daarmee is het Convenant succesvol afgerond en beëindigd. Onze provinciale inzet op brede duurzaamheid krijgt verder vorm in Toekomstbestendig Bouwen. Klimaatadaptief bouwen en 'water en bodem sturend' hebben een prominente plek gekregen in de regionale afspraken rond woningbouw (Regionale Realisatieagenda's).
- In de *Monitor Klimaatadaptatie* (door ons ontwikkeld) kunnen we de komende jaren zicht houden op hoe de klimaatkwetsbaarheden in onze provincie zich ontwikkelen en welke beleidskeuzes dat van ons vraagt.
- Om *gemeenten* te ondersteunen, hebben we een interactieve *beleidshulp* en een *begrotingshulp* uitgebracht.
- De *10 DPRA-samenwerkingsregio's* tussen gemeenten en waterschappen in Zuid-Holland liggen allemaal goed op schema om de beschikbare rijksmiddelen voor Zuid-Holland (totaal € 30 mln vanuit de Impulsregeling Klimaatadaptatie) tijdig aan te vragen en te ontvangen.
- Om *woningcorporaties* bij hun renovatieopgave te ondersteunen, hebben we diverse onderzoeken en hulpmiddelen gepubliceerd (prestatie-eisen, kosten, financieringsmogelijkheden).
- Er is een *Subsidieregeling Klimaatadaptatie* vastgesteld, met extra middelen (totaal € 1 mln) voor 2022 en 2023. De beschikbaar gestelde middelen zijn vooral bedoeld om een impuls te geven aan uitvoeringsprojecten.
- Op het thema *Erfgoed* zijn in de Klimaatatlas de kwetsbaarheden van rijksmonumenten voor wateroverlast, hittestress, droogte, overstroming en bodemdaling toegevoegd. Ook hebben we een handelingsperspectief ontwikkeld voor het thema erfgoed: de groenblauwe monitor en een Toolkit Klimaatrobuuste Buitenplaatsen.
- Via het *innovatieprogramma VP-Delta* van TU-Delft, dat wij vanuit klimaatadaptatie subsidiëren, is op The Green Village de nieuwe proeftuin KlimaatKwartier geopend. In totaal zijn er nu 5 proeftuinen voor klimaatadaptatie-innovaties beschikbaar op het gebied van water, hitte, overstroming, bouw en publieke ruimte. In de proeftuinen hebben afgelopen jaar 18 nieuwe innovaties een teststelling gekregen, hebben 17 innovaties gebruik kunnen maken van de Kansen voor West/EFRO voucherregeling voor begeleiding naar opschaling (€ 1,1 mln), en hebben er 43 implementatieprojecten in de praktijk plaatsgevonden.
- Mede met onze steun is het *Nationale Kenniscentrum Bodemdaling en Funderingen* in Gouda gestart. Ook ministerie, kennisinstellingen, andere provincies en diverse gemeenten zijn partner.
- Op basis van de uitgangspunten van de 'Ladder van koeling' tegen hittestress, is een onderzoek gestart naar de kansen en mogelijkheden voor *koude-energie* in Zuid-Holland. Hiermee agendeert de provincie dit thema ook op de landelijke energie-agenda (publicatie februari '23).
- In samenwerking met onderzoeksinstituut Deltares en de vijf Zuid-Hollandse waterschappen is de eerste *bovenregionale stresstest voor een 'Limburgbui'* in gang gezet (oplevering januari '23).
- In samenwerking met de Zuid-Hollandse waterschappen is een eerste *'klimaatonderlegger'* ontwikkeld voor toekomstige ruimtelijke keuzes (publicatie februari '23). Dit is een uitwerking van 'water en bodem sturend'.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' is opgebouwd in 2 delen:

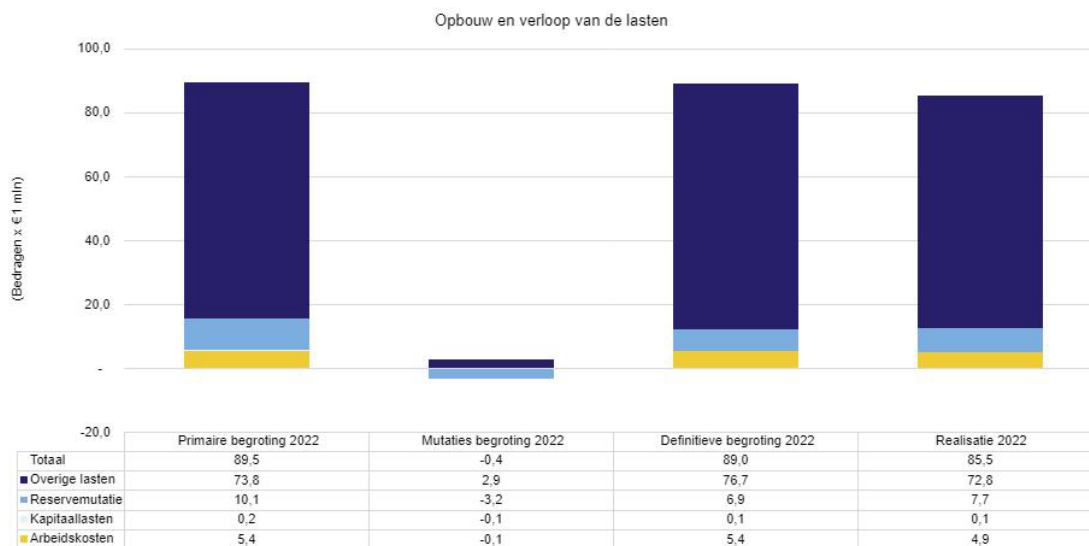
- Opbouw en verloop lasten
- Overzicht baten en lasten

'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de verschillen per beleidsdoel binnen een ambitie. De verschillen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2022	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2022	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen en verbeteren milieukwaliteit en gezondheid					
7-1-1 Bevorderen van gezonde luchtkwaliteit	932	-195	738	472	266
7-1-2 Verminderen van geluidhinder	163	203	367	113	254
7-1-3 Voorkomen van risico's door ongevallen met gevaarlijke stoffen (transport/industrie)	809	-4	805	541	264
7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwater-systeem	6.844	50	6.894	8.925	-2.031
7-1-5 Vergunningverlening, toezicht en handhaving, uitgevoerd door de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten	54.605	-231	54.374	52.106	2.268
7-1-6 Samenhangend beleidskader Gezond en Veilig met kennisontwikkeling en innovatie	1.276	248	1.524	939	585
Totaal beleidsdoel 7-1	64.629	71	64.701	63.095	1.606
Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving					
7-2-1 Recreatie, sport, kennisontwikkeling en innovatie	23.456	-786	22.670	20.841	1.829
Totaal beleidsdoel 7-2	23.456	-786	22.670	20.841	1.829
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering en bodemdaling					
7-3-1 Klimaatadaptatie en aanpak bodemdaling stedelijk gebied	1.377	267	1.644	1.539	105
Totaal beleidsdoel 7-3	1.377	267	1.644	1.539	105
Totaal Lasten	89.463	-448	89.015	85.474	3.541
Baten					
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen en verbeteren milieukwaliteit en gezondheid					
7-1-3 Voorkomen van risico's door ongevallen met gevaarlijke stoffen (transport/industrie)	0	0	0	133	-133
7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwater-systeem	344	176	520	3.545	-3.025
7-1-5 Vergunningverlening, toezicht en handhaving, uitgevoerd door de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten	3.400	0	3.400	7.824	-4.424
Totaal beleidsdoel 7-1	3.744	176	3.920	11.502	-7.581
Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving					
7-2-1 Recreatie, sport, kennisontwikkeling en innovatie	155	0	155	189	-35
Totaal beleidsdoel 7-2	155	0	155	189	-35
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering en bodemdaling					
7-3-1 Klimaatadaptatie en aanpak bodemdaling stedelijk gebied	0	0	0	10	-10
Totaal beleidsdoel 7-3	0	0	0	10	-10
Totaal Baten	3.899	176	4.075	11.701	-7.626
Saldo lasten en baten Ambitie 7	85.564	-624	84.940	73.773	11.167

Toelichting afwijkingen

Toelichting lasten

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen en verbeteren milieukwaliteit en gezondheid

Luchtkwaliteit € 0,3 mln (v)

In 2022 zijn binnen de provincie regionale samenwerkingsverbanden met de gemeenten opgezet. De verwachting was dat uit deze samenwerkingsverbanden diverse vraagstukken naar voren zouden komen waar middelen op ingezet zouden worden. De vraag vanuit de gemeenten is echter veelal uitgebleven. Daarnaast heeft het project 'Scherp Vergunnen' vertraging opgenomen als gevolg van capaciteitsknelpunten bij de Omgevingsdiensten.

Geluid € 0,2 mln (v)

De verrichte werkzaamheden binnen het programma Geluid en Haven zullen door een administratief probleem gefactureerd worden in 2023. De uitgaven voor het lopende project Havengeluid en Omgeving zijn achtergebleven bij de planning.

Aanpak Bodemlocaties € 1,2 mln (v)

Deze afwijking is ontstaan door vertraging in diverse projecten in de werkplannen van de omgevingsdiensten. Naast de vertraging bij diverse projecten heeft de financiële afwikkeling van de werkplannen aan de omgevingsdiensten over 2021 een voordelig effect op de realisatie. Dit veroorzaakt een onderuitputting op het budget.

Omgevingsdiensten € 1,4 mln (v)

In de Najaarsnota 2022 is geanticipeerd op de verwachte fors hogere loonkosten in 2022 voor de omgevingsdiensten veroorzaakt door nieuwe cao's. Hiervoor is, voor het jaar 2022, een extra PZH-bijdrage aan de omgevingsdiensten gereserveerd (€ 0,8 mln) volgens het provinciale indexatiebeleid. De omgevingsdiensten hebben echter de hogere loonkosten in 2022 incidenteel kunnen opvangen binnen de exploitatie van de individuele omgevingsdienst. Hierdoor is deze extra PZH-bijdrage, voor het jaar 2022, niet ingezet (€ 0,8 mln.). Daarnaast zijn in het jaar 2022, van een aantal omgevingsdiensten, afrekeningen van het jaar 2021 (coronajaar) ontvangen. In de Najaarsnota 2022 zijn deze bedragen grotendeels teruggestort naar de algemene reserve, resterend voordelig bedrag van deze eindafrekeningen 2021 is € 0,4 mln.

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving € 0,5 mln (v)

In 2022 zijn er minder kosten gemaakt voor intensivering van toezicht dan begroot.

Programma Gezond en Veilig € 0,6 mln (v)

De aanvraagtermijn voor de subsidieregeling groene gezonde schoolpleinen die in 2022 is gepubliceerd, is op 23 december 2022 gesloten. De subsidie wordt in 2023 verleend.

Nazorg stortplaatsen € 3,2 mln (n)

De afwijking hangt samen met een niet begrote dotatie aan de voorziening Nazorg Stortplaatsen van € 3,2 mln door tegenvallende beleggingsresultaten waardoor een tekort ontstond op de ontwikkeling van de doelvermogens van gesloten stortplaatsen.

Diverse kleine afwijkingen € 0,5 mln (v)

Het resterende voordelige verschil betreft diverse kleine afwijkingen.

Apparaatslasten € 0,1 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidskosten](#).

Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving**Beheer recreatiegebieden PZH € 0,3 mln (n)**

De overschrijding voor de provinciale recreatiegebieden wordt veroorzaakt door kosten voor het terugplaatsen van steigers in de Meeslouwerplas in recreatiegebied Vlietland en vanwege hogere beheerlasten recreatiegebied Bentwoud.

Subsidies recreatie € 1,8 mln (v)

Ten aanzien van de subsidieverlening zijn er een aantal oorzaken waardoor het budget is onderschreden.

- Voor diverse aangevraagde subsidies was de beoordeling eind 2022 nog in behandeling. Dit komt onder andere doordat de openstellingstermijn pas op 31 december 2022 eindigde. Daarnaast kent één openstelling een sluitingsdatum van 31 maart 2023. In de najaarsnota 2022 is hierop geanticipeerd met het verlagen van het budget voor 2022 ten gunste van 2023. Deze gemaakte inschatting blijkt te voorzichtig; voor ongeveer € 0,7 mln van het na Najaarsnota beschikbare subsidiebudget 2022 zullen de lasten in 2023 worden verantwoord.
- Voor € 0,6 mln is sprake van een toegekende looptijdverlenging van een subsidietoekenning waardoor de lasten doorschuiven van 2022 naar 2023 e.v.
- Voor een aantal subsidies is sprake van lagere definitieve vaststelling van de maximale toegekende subsidie wat een voordeel oplevert van ongeveer € 0,3 mln.
- Een aantal subsidieplafonds is niet maximaal aangevraagd wat tot een voordeel van € 0,2 mln heeft geleid.

Apparaatslasten € 0,3 mln (v)

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidskosten](#).

Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering en bodemdaling**Apparaatslasten € 0,1 mln (v)**

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidskosten](#).

Toelichting baten

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen en verbeteren milieukwaliteit en gezondheid**WABO leges € 4,4 mln (v)**

De provincie heft leges op de zogeheten BRIKS-taken (bouwen, reclame, inritten, kappen, slopen) van de omgevingsvergunning voor die bedrijven waarvoor de provincie op grond van de milieuwetgeving bevoegd gezag is. Er waren meer grotere bouwaanvragen dan kleinere waardoor de opbrengst ook hoger is dan geraamd.

Specifieke uitkering Tijdelijke regeling bodemopgaven 2022 € 3 mln (v)

Over 2022 ontving de provincie een specifieke uitkering Tijdelijke regeling bodemopgaven 2022 ter overbrugging in verband met lopende bestuurlijke onderhandelingen over een nieuw convenant Bodem en Ondergrond. Het doel van deze uitkering is om nieuwe bodemkwaliteitsopgaven op te pakken in samenwerking met de vijf omgevingsdiensten.

Diverse kleine afwijkingen € 0,2 mln (v)

Het resterende verschil betreft diverse kleine afwijkingen.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt de totale inzet van reserves binnen de ambitie aangegeven.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2022	Onttrekkingen 2022	Saldo mutaties 2022
MJP Bodem, ondergrond en grondwater	7-1	2.656	5.371	-2.715
Nazorg stortplaatsen	7-1	0	3.247	-3.247
Groene ambities	7-2	6.244	7.768	-1.524
Reserve UPG 40	7-2	0	217	-217
Eindtotaal		8.900	16.603	-7.703

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Omgevingsdiensten

De vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland ([DCMR Milieudienst Rijnmond](#), [Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid](#), [Omgevingsdienst West-Holland](#), [Omgevingsdienst Midden-Holland](#) en [Omgevingsdienst Haaglanden](#))

voeren namens Gedeputeerde Staten het beleid op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving uit binnen de wettelijke kaders en de kaders die de provincie opstelt. Als bedrijven voldoen aan actuele wet- en regelgeving worden hinder, emissies en risico's beperkt. Actuele vergunningen, frequent toezicht en consequent handhavend optreden bij geconstateerde overtredingen dragen hier aan bij.

Naast vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) taken bij bedrijven, voeren de vijf omgevingsdiensten ook taken uit op grond van onder meer de Wet Natuurbescherming, Wet bodembescherming, Waterwet, Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden, Wet luchtvaart, Wet geluidhinder en de Provinciale Milieuverordening.

PROAV N.V.

De provincie is enig aandeelhouder van het Provinciaal Afvalverwijderingsbedrijf Zuid Holland (PROAV NV). De exploitatie van stortplaats Derde Merwedehaven in Dordrecht is gestopt en er wordt gewerkt aan een gecombineerd plan dat de wijze beschrijft van eindafwerking, herinrichting en nazorg van de stortplaats. Het plan is inmiddels in uitvoering.

Fonds nazorg

De provincie Zuid-Holland is organisatorisch en financieel verantwoordelijk voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen, die op of na 1 september 1996 nog in bedrijf waren. Om de nazorgverantwoordelijkheid te kunnen bekostigen, legt de provincie aan de stortplaatsexploitant, tot het moment van afhandeling van de overdracht van de eeuwigdurende nazorg aan de provincie, heffingen op om een doelvermogen op te bouwen.

Subsidies

[Zie paragraaf Subsidies, Ambitie 7.](#)

Overzicht Algemene middelen en Organisatie

Dit hoofdstuk bevat de overzichten van Algemene dekkingsmiddelen en Organisatie en het bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting en Onvoorzien.

Wat hebben we bereikt?

Algemene dekkingsmiddelen

De provincie streeft naar een financieel gezonde huishouding. Dit is van belang voor de rechtmatigheid van het provinciale handelen en voor de maatschappelijke legitimiteit van de provincie. De provincie werkt immers direct dan wel indirect (via het Rijk) met belastinggeld van burgers en bedrijven.

Een financieel gezonde huishouding komt in de eerste plaats tot uitdrukking in een sluitende begroting, waarin baten en lasten meerjarig met elkaar in evenwicht zijn. In de tweede plaats moet de provincie beschikken over voldoende weerstandscapaciteit. Deze is nodig om financiële consequenties van (niet-begrote) risico's op te kunnen vangen.

De provincie streeft naar een belastingdruk die past bij het provinciale voorzieningenniveau. De opcenten op de Motorrijtuigenbelasting is veruit de belangrijkste belastingheffing van de provincie. Provinciale Staten stellen jaarlijks het opcententarief vast. Dit tarief is gebonden aan een wettelijk maximum, dat jaarlijks het Rijk aanpast op basis van de inflatieontwikkelingen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Financieel-strategisch beleid

De begroting biedt ruimte om veel van onze ambities waar te maken. Uitgangspunt is een solide financieel en juridisch beleid voor de lange termijn. Hierbij zijn de lasten voor onze inwoners niet hoger dan strikt noodzakelijk en de inkomsten en uitgaven zijn meerjarig structureel in evenwicht. We verbeteren het inzicht in het financieel evenwicht, we helpen de organisatie hun inkomsten en uitgaven realistisch te begroten door informatie en advies over de financiële planning en realisatie te geven en de ruimte om keuzes te maken in beeld te brengen. We houden financiële ruimte om in te spelen op actuele ontwikkelingen en nieuwe ambities, waarbij we rekening houden met tegenvallers. Daarnaast leveren we jaarlijks verschillende Planning & Control-producten op en adviseren we op juridisch en financieel gebied over onder andere (complexe) financieringsvormen, mede in relatie tot staatssteun, Europese aanbestedingen en bezwaar- en beroepschriften. Met ingang van het verslagjaar 2023 moeten Gedeputeerde Staten als gevolg van een wetswijziging een Rechtmatigheidsverantwoording opstellen. Voor de controle van de provinciale jaarrekening 2022 is voor vijf specifiek benoemde onderwerpen beoordeeld dat de organisatie gereed is voor de invoering van deze Rechtmatigheidsverantwoording. In 2022 zijn met PS de financiële spelregels herijkt en is de systematiek voor risicomanagement besproken en vastgelegd.

Heffen van opcenten motorrijtuigenbelasting

De belangrijkste inkomstenbron waar de provincie zelf invloed op heeft bestaat uit de belastingopcenten Motorrijtuigenbelasting. Naast het door de provincie vastgestelde opcententarief zijn de werkelijke inkomsten uit de opcenten Motorrijtuigenbelasting afhankelijk van externe factoren, zoals de ontwikkeling van het wagenpark in Zuid-Holland. Zie verder de toelichting op de MRB bij de [paragraaf Lokale Heffingen](#).

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' is opgebouwd in 2 delen:

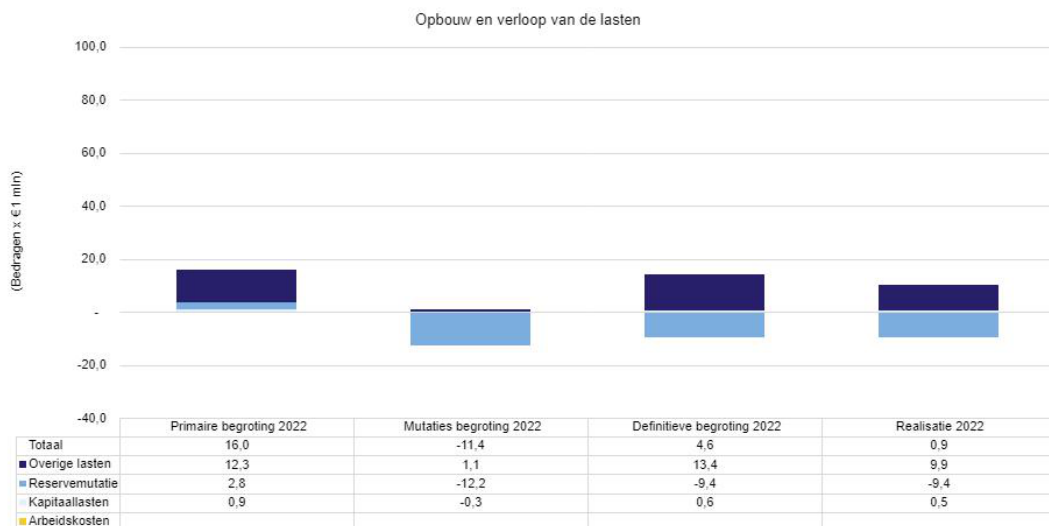
- Opbouw en verloop lasten
- Overzicht baten en lasten

'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de verschillen per beleidsdoel binnen een ambitie. De verschillen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2022	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2022	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Algemene dekkingsmiddelen					
Financieel-strategisch beleid	16.030	-11.420	4.610	938	3.672
Totaal Lasten	16.030	-11.420	4.610	938	3.672
Baten					
Algemene dekkingsmiddelen					
Financieel-strategisch beleid	293.705	34.572	328.277	333.901	-5.624
Heffen van opcenten motorrijtuigenbelasting	350.903	12.473	363.376	358.470	4.906
Totaal Baten	644.608	47.044	691.652	692.371	-719
Saldo lasten en baten	-628.578	-58.464	-687.043	-691.433	4.390

Toelichting afwijkingen

Toelichting lasten

Stelpost nieuw beleid € 1,6 mln (v)

Deze stelpost is in 2020 opgevoerd om de rente effecten van geplande uitgaven uit het coalitieakkoord te dekken. In 2022 is deze stelpost niet aangewend.

Stelpost financieringsmodel € 2,1 mln (v)

Deze stelpost wordt met ingang van 2023 structureel ingezet ter dekking van het formatie budget (Organisatie). In 2022 is deze stelpost niet aangewend.

Toelichting baten

Provinciefonds € 4,1 mln (v)

De uitkering uit het provinciefonds is op basis van de decembercirculaire € 4,1 mln hoger dan verwacht. Dit komt voornamelijk door de volgende 3 effecten:

- Een meevaller uit het BTW compensatiefonds van € 7 mln;
- Bepaalde rijksuitgaven zijn uitgesteld, hierdoor daalde het accres met € 4 mln;
- Beschikbaar gesteld € 1 mln euro voor het programma natuur.

Heffen van opcenten Motorrijtuigenbelasting € 4,9 mln (n)

De opbrengst van de opcenten wordt gebaseerd op de opgave van de belastingdienst aan het begin van het boekjaar. Halverwege het jaar wordt de verwachte opbrengst aangepast op basis van de ontwikkeling van de wagenpark tot 01-07 en verwerkt in de begroting via de najaarsnota. De werkelijke opbrengst in 2022 was lager dan de oorspronkelijke opgave van de belastingdienst wat een trendbreuk betekent met de praktijk van de afgelopen jaren.

In 2022 is het totaal aantal auto's in Zuid-Holland vrijwel constant gebleven (van 1.649.479 naar 1.651.343). De daling van de opbrengst komt door een stijging van het aandeel elektrische en hybride auto's in het wagenpark, het absolute aandeel belastbare elektrische auto's is in 2022 gestegen van 31.894 naar 40.904 en vertoont daarmee een stijgende lijn. In eerdere jaren werd een potentiële opbrengstdaling van de opcenten vermeden door een stijging van het absolute aantal ICE-auto's en het stijgende gemiddelde gewicht per auto. Het effect van deze trendbreuk voor de opbrengst van het jaar 2022 is een nadeel van € 4,9 mln.

Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de [paragraaf Lokale heffingen](#).

Afrekening Merwedekanaal € 1,4 mln (v)

Op 29 november 2021 heeft het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) aan de provincie Utrecht een voorstel uitgebracht over de provinciale verrekening herindeling Vijfheerenlanden. Dat voorstel is in december 2021 door het college van Utrecht vastgesteld, waarna in 2022 de financiële afwikkeling plaats kon vinden. Na de onderliggende verrekeningen tussen Utrecht en Zuid-Holland resteert € 1,4 mln in de voor de herindeling Vijfheerenlanden getroffen voorziening. Dit bedrag valt uit de voorziening vrij ten gunste van de algemene middelen.

Diverse kleine afwijkingen € 0,1 mln (v)

Het resterende voordelige verschil betreft kleine afwijkingen.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt de totale inzet van reserves binnen de ambitie aangegeven.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2022	Onttrekkingen 2022	Saldo mutaties 2022
Algemene reserve	9-1	200.337	118.533	81.804
Risicoreserve Waste to Chemistry	9-1	0	3.000	-3.000
Erfgoedlijnen	9-1	0	14	-14
Begrotingsaldo 2024-2031	9-1	0	69.354	-69.354
Eindtotaal		200.337	190.901	9.436

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Niet van toepassing.

Subsidies

Niet van toepassing.

Onvoorzien

Vanuit de huidige risicomanagement methodiek, waarbij onder andere gepoogd wordt een stapeling van risicobuffers te voorkomen, is er geen behoefte aan een structurele algemene post onvoorzien. Binnen project- en programmareserves en de algemene reserve zijn immers voldoende incidentele middelen aanwezig voor het afdekken van incidentele risico's. Daarnaast zijn er andere bronnen voor structurele weerstand zoals onbenutte belastingcapaciteit. De post onvoorzien is daarom als nihil opgenomen.

Organisatie

Organisatie zijn de overheadkosten die bestaan uit alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Zie de [paragraaf Bedrijfsvoering](#) voor verdere informatie.

Wat heeft dat gekost?

Inleiding

'Wat heeft dat gekost' is opgebouwd in 2 delen:

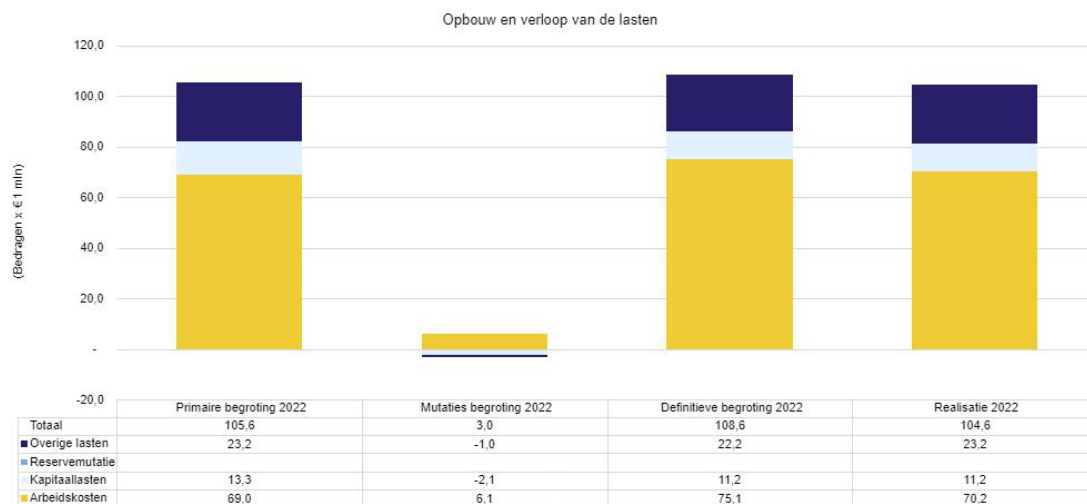
- Opbouw en verloop lasten
- Overzicht baten en lasten

'Wat heeft dat gekost' is samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de verschillen per beleidsdoel binnen een ambitie. De verschillen op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

Onderstaande grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidskosten
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Reserves: het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen vanuit reserves
- Overige lasten: betreft de lasten niet zijnde de eerste 3

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2022	Bijstellingen	Gewijzigde Begroting 2022	Realisatie	Verschil begroot vs realisatie
Lasten					
Duurzame organisatie					
Een duurzame informatievoorziening en digitalisering	22.580	-694	21.887	19.731	2.156
Maatschappelijk betrokken werkgeverschap: divers, inclusief en vitaal	65.011	1.779	66.790	63.955	2.835
Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland	15.248	1.666	16.914	16.767	147
Een solide financieel en juridisch beleid	2.728	284	3.012	4.137	-1.125
Totaal Lasten	105.567	3.036	108.603	104.590	4.013
Baten					
Duurzame organisatie					
Een duurzame informatievoorziening en digitalisering	0	0	0	359	-359
Maatschappelijk betrokken werkgeverschap: divers, inclusief en vitaal	371	400	771	3.007	-2.237
Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland	2.016	171	2.187	3.878	-1.691
Een solide financieel en juridisch beleid	131	0	131	834	-703
Totaal Baten	2.518	570	3.089	8.079	-4.990
Saldo lasten en baten	103.049	2.465	105.514	96.511	9.003

Toelichting afwijkingen

Toelichting lasten

Arbeidscapaciteit overhead € 0,9 mln (v)

Op de totale arbeidscapaciteit van de overhead is een onderbesteding van € 0,9 mln. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Secundaire arbeidsvoorwaarden € 0,9 mln (v)

Er zijn minder bovenwettelijke WW uitkeringen verstrekt voor voormalig personeel en de wachtgelduitkeringen voor GS-leden zijn lager dan verwacht. Tevens is van het beschikbare budget voor de pilot "levensfasebewust personeelsbeleid" en "Jonge ambtenaren" weinig gebruik gemaakt

Informatisering & automatisering € 2,2 mln (v)

Ook in 2022 is het moeilijk gebleken om in de huidige arbeidsmarkt medewerkers te werven en in te huren voor de verschillende opdrachten voor informatisering en automatisering (I&A). Momenteel wordt met behulp van functiegerichte arbeidsmarktanalyses intensief gericht geworven en ingehuurd via diverse kanalen (onder andere netwerken en social media) om een zo spoedig mogelijke invulling te realiseren.

Een aantal nieuwe exploitatieprojecten konden hierdoor niet in 2022 starten. Bij de investeringsprojecten is wel een inhaalslag gemaakt. Voor nadere toelichting wordt verwezen naar [Jaarrekening, 2. Investerings](#).

Toelichting baten

Personeel OntwikkelBudget € 1,8 mln (v)

Elke vaste medewerker of tijdelijke medewerker met een dienstverband van 6 maanden of langer beschikt vanaf 1 januari 2018 over een Persoonlijk OntwikkelingsBudget (POB). Dit POB kan gebruikt worden voor opleiding en ontwikkeling over een periode van 5 jaar. Voor de bekostiging van het POB wordt een jaarlijkse voorziening getroffen.

Eind 2022 is de termijn van 5 jaar voor gebruik van het POB verstreken voor medewerkers die vanaf 1 januari 2018 een POB hebben. Dit resulteert in een vrijval van een deel van de voorziening ten gunste van het resultaat van € 1,8 mln.

Groot onderhoud gebouwen € 1,1 mln (v)

De voorziening is een egalisatievoorziening, bedoeld ter egalisatie van de jaarlijks sterk fluctuerende kosten voor niet dagelijks onderhoud van de gebouwen ABDE.

Het MeerJarenOnderhoudsPlan is medio 2022 geactualiseerd. Uit deze actualisatie blijkt dat de onderhoudslasten gelijkmatig verlopen over de jaren waardoor de grondslag voor het aanhouden van een egalisatievoorziening ontbreekt. Daarom valt het restantsaldo van de voorziening van € 1,1 mln vrij ten gunste van het resultaat en wordt de voorziening bij de jaarrekening 2022 opgeheven.

Detacheringen en vergoedingen UWV € 1,7 mln (v)

In 2022 zijn meer opbrengsten gerealiseerd dan begroot voor extern gedetacheerde medewerkers en vergoedingen van het UWV. De baten dienen als dekking voor de arbeidskosten, zie verder [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Informatisering & automatisering € 0,4 mln (v)

Medio 2022 zijn rijksmiddelen ontvangen. De provincie Zuid-Holland, gemeente Den Haag en gemeente Rotterdam hebben de handen ineengeslagen om kennis en data beter uitwisselbaar te maken via de samenwerking Grenzeloos Datalandschap. Hiervoor is medio 2022 een rijksbijdrage ontvangen van € 0,4 mln.

Instrumentarium

Reserves

Voor dit onderdeel zijn er geen reserves.

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

De deelname van de provincie Zuid-Holland in de sectorbanken N.V. Bank Nederlandse Gemeenten en Nederlandse Waterschapsbank NV moet er toe bijdragen dat de provincie toegang heeft tot de kapitaal- en geldmarkt. Hierdoor is het mogelijk om, zo nodig, voldoende financieringsmiddelen aan te trekken tegen zo laag mogelijke prijzen.

Subsidies

Niet van toepassing.

Indicatoren

Wettelijke indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn gebaseerd op de [Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 10 november 2017, nr. 2017-0000031576](#), tot vaststelling van de beleidsindicatoren die door provincies in de ambities en ambitieverantwoording worden opgenomen.

Voortgang en trends				
In lijn met de wens naar een transparante en open provincie is net als vorig jaarverslag de voortgang van de effecten van ons beleid inzichtelijk gemaakt (de indicatoren). We doen dit door een signalering te geven in de voortgang en de trend van de indicatoren.				
Voortgang	onbekend	goed	aandachtspunt	niet volgens planning
Trend	onbekend	stabiel	positieve ontwikkeling	negatieve ontwikkeling
<p>Voortgang: Met een stoplichtscore geven we aan of een streefwaarde volgens planning is gehaald. Deze score wordt daarna verder toegelicht (cijfermatig zoals percentages, bedragen, hectares; alsook in tekst).</p> <p>Het hoeft niet zo te zijn dat de meetwaarde minimaal gelijk moet zijn aan de streefwaarde om een goed te kunnen scoren. Dat hangt af van het uitgangspunt dat bij de bepaling van de streefwaarde is gehanteerd. In de toelichting wordt dat inzicht verschaft. Bijvoorbeeld als de streefwaarde is om 26.850 m² te scoren en de meetwaarde is 26.700 m² kan deze als goed zijn neergezet.</p> <p>Trend: Bij de weergave van de trend is gekeken naar hoe de meetwaarde zich heeft ontwikkeld ten opzichte van de vorige meting. Dit kan positief of negatief zijn. De grafische weergave geeft direct duidelijk weer hoe de trend is. In sommige gevallen is een lagere meetwaarde namelijk juist een positieve ontwikkeling.</p>				

Voortgang	Trend	Ambitie	Omschrijving	Nulmeting	Streefwaarde 2022	Meetwaarde 2022
		1	Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht	PM	0	0
		1	Opkomst verkiezingen	PM	55% (gemeenteraadsverkiezingen)	49%
		2	Waardering openbaar vervoer op basis van de Klantenbarometer	7,5	≥ landelijk gemiddelde 2022	8,0 (landelijk gemiddelde 7,9)
		3	Totale emissie broeikasgassen in Zuid-Holland (Mton)	40 Mton	38,6	40,3
		3	Totale productie van hernieuwbare energie in Zuid-Holland (PJ)	13.4 PJ	31,3	30,2
		4	Procentuele groei BRP	PM	3,5	4,6
		4	Procentuele werkgelegenheid	PM	71,7	71,8
		4	Restauratievolume	15	12,4%	12,8%

		5	Aantal KRW-grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet	3	4	Geen meeting
		5	Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw ingericht natuurgebied ten opzichte van de opgave	-	500	70
		5	Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw natuurgebied in beheer ten opzichte van de opgave	27.476	50 (0%)	30,14

Toelichting

Opkomst verkiezingen

De gemeenteraadsverkiezingen in 2022 hadden landelijk te maken met historisch lage opkomst. Dit was ook in Zuid-Holland het geval. De opkomst lag in 2022 rond de 49 procent.

Waardering openbaar vervoer op basis van de Klantenbarometer

In 2022 krijgt het openbaar vervoer in Zuid-Holland een 8,0 als klantwaardering. Dit is gelijk aan 2021. In 2022 krijgt het regionaal openbaar vervoer landelijk een klantwaardering van 7,9 tegen een 8,0 in 2021. We voldoen aan onze doelstelling van een gelijke of hogere waardering dan het landelijke cijfer.

Totale emissie broeikasgassen in Zuid-Holland (Mton)

De totale CO₂-uitstoot (scope 1) in de provincie Zuid-Holland in 2021 is 40,3 Mton. Dat is 2,2 Mton hoger dan in 2020 (bijgesteld op 38,1 Mton)

Totale productie van hernieuwbare energie in Zuid-Holland (PJ)

Het aandeel hernieuwbare energie is nagenoeg gelijk gebleven van 7,2% in 2020 naar 7,0% in 2021.

Procentuele groei BRP

Er zijn alleen nog landelijke cijfers bekend, afzonderlijke cijfers voor Zuid-Holland zullen pas later bekend worden. Het betreft verder nu nog een prognose uit het najaar van 2022, te weten op basis van de Macro-Economische Verkenningen 2023. Na een landelijke krimp in 2020 en een groei in 2021 is er ook in 2022 een duidelijke groei aanwezig (4,6%).

Procentuele werkgelegenheid

Er zijn alleen nog landelijke cijfers bekend (71,8%), afzonderlijke cijfers voor Zuid-Holland zullen pas later bekend worden. Het betreft nu nog een prognose uit het najaar van 2022, te weten op basis van de Macro-Economische Verkenningen 2023. De afgelopen jaren was het verschil met het landelijke cijfer ongeveer 0,4%. Er was 0,4% minder werkgelegenheid in Zuid-Holland dan landelijk.

Restauratievolume

In de Erfgoedmonitor is van alle rijksmonumenten o.a. de onderhoudsstaat opgenomen. Eind 2016 is de eerste monitor uitgevoerd, waaruit bleek dat toen 15,4% van deze rijksmonumenten in een matige tot slechte staat verkeerde. Eind 2020 was het bestand volledig geactualiseerd en was het percentage 12,8%. Dit als gevolg van onze inzet op restauratie maar ook als gevolg van veranderingen in het bestand en verbeteringen in de monitoringsmethodiek. In 2021 was het percentage nog steeds 12,8% als gevolg van de actualisatie van met name de plattelandsgebieden met hun veelheid aan agrarische monumenten. De indicator voor het restauratievolume voor 2022 is gesteld op 12,86%. Een minimale stijging vanwege de definitie aanpassing van woonhuizen, zodat ook de categorie pastorieën en kosterswoningen meetellen. Het landelijk bepaalde streefpercentage voor onderhoudsstaat matig-slecht ligt op 10%.

Aantal KRW-grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet

De laatste officiële KRW-beoordeling en vaststelling vond plaats in 2021 aan het einde van Stroomgebiedsbeheerplan II. In 2021 was het aantal KRW-grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet, 4 uit 5. In 2027 vindt de eerstvolgende officiële KRW-beoordeling plaats, dit gebeurt aan het einde van Stroomgebiedsbeheersplan III en de vaststelling van de daarbij horende factsheets grondwater. In de tussenjaren, 2022 tot en met 2026 vindt er geen meting plaats voor KRW-grondwater.

Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw ingericht natuurgebied ten opzichte van de opgave

In Gouwe Wiericke zijn in 2022 57,4 ha ingericht opgeleverd in de projecten Lange Weide en Bovenlanden. Binnen Natuurnetwerk Nederland in Zuid-Holland (NNZH) is in 2022 3 ha aan grond beschikbaar gekomen en ingericht voor de gebieden. Voor de ecologische verbindingen is 10,1 ha en 1.085 m aan grond ingericht. We liggen achter bij de realisatie van het aantal ha in 2022. Het aantal ha dat in voorbereiding voor uitvoering is toegenomen, hierdoor wordt de komende jaren een inhaalslag gemaakt.

Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw natuurgebied in beheer ten opzichte van de opgave

Er is in 2022 30,14 ha aan nieuw natuurgebied in de Subsidiereregeling Natuur- en Landschapsbeheer bijgekomen. De groei in het beheer verloopt niet volgens de gewenste planning. Deze is afhankelijk van de snelheid van realisatie van nieuwe natuurgebieden (zie hiervoor). Dit wordt de komende jaren ingehaald, zie de jaarlijkse te verwachte groei van de ingerichte natuurgebieden.

Financiële indicatoren

Zie paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing - [Financiële kengetallen](#).

Paragrafen

Paragraaf Arbeidskosten (loonkosten en inhuur)

Inleiding

In september 2015 is de nieuwe organisatiekoers vastgesteld waarin de provincie zich ontwikkelt tot een opgavegerichte organisatie die de eigen ambities verbindt en realiseert met (die van) de omgeving. Onderdeel van de ontwikkeling naar opgavegericht werken is om inzicht te hebben in de arbeidskosten om de provinciale doelen te bereiken. In de paragraaf Arbeidscapaciteit wordt ingegaan op de samenstelling en de omvang van de benodigde arbeidskosten, bestaande uit:

- a. Loonkosten voor de formatie van de provincie Zuid-Holland;
- b. Loonkosten voor medewerkers in dienst van de provincie die worden gedekt vanuit materiële budgetten;
- c. Kosten voor de inhuur van externen;
- d. Ontvangsten uit detacheringen en UWV.

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) schrijft voor dat de arbeidskosten voor uitvoering van beleidsprogramma's, de directe arbeidskosten, worden opgenomen bij de beleidsprogramma's. Het gevolg van deze BBV-werkwijze is dat het totaal van de arbeidskosten en de hierop gebaseerde richtlijnen onvoldoende inzichtelijk is. In de paragraaf Arbeidscapaciteit is daarom informatie opgenomen om inzicht te geven. Deze informatie betreft een aanvulling op de voorschriften die daarvoor in het BBV zijn opgenomen.

Totaalbeeld arbeidskosten

Omschrijving (bedragen x € 1 mln)	Begroting stand NJN	Realisatie	Saldo
A. Loonkosten formatie	147,9	139,0	8,9
B. Loonkosten M voor P	11,3	10,1	1,2
C. Kosten voor inhuur van externen	22,3	28,8	-6,5
D. UWV / Detacheringen	0,04	-1,73	1,77
Totaal arbeidskosten	181,5	176,1	5,4

Arbeidscapaciteit bestaat uit de totale kosten die de provincie aan personeel uitgeeft om aan haar taken te voldoen. Dit betreft dus zowel mensen in loondienst als externe medewerkers. De provincie heeft het afgelopen jaar een onderschrijding gerealiseerd van in totaal € 5,4 mln. Deze is voornamelijk veroorzaakt door lagere loonkosten omdat een aantal vacatures in de formatie en in de categorie M voor P niet is vervuld (de categorie waar materieel geld voor het bekostigen van tijdelijk personeel wordt ingezet). Daar staat een kleinere overschrijding van het budget externe inhuur tegenover. De afwijkingen op onderdelen kunnen als volgt toegelicht worden:

Toelichting op de loonkosten (A+B)

De loonkosten van de provincie Zuid-Holland bestaan voor het grootste gedeelte uit de kosten voor de vaste formatie. Daarnaast is een aantal medewerkers in tijdelijke dienst. Deze laatste categorie wordt incidenteel uit de materiële middelen gedekt. De totale loonkosten (A+B in de tabel Totaalbeeld) zijn € 10,1 mln onder budget gebleven. De belangrijkste reden daarvoor is dat de provincie het afgelopen jaar niet al haar vacatures kon vullen. De huidige krappe arbeidsmarkt leidt tot vertragingen bij het aannemen van personeel.

Toelichting op de kosten voor de inhuur van externen (C)

Er zijn verschillende redenen waarom we gebruik maken van inhuur. De belangrijkste zijn:

1. Snelle en tijdelijke invulling van (moeilijk vervulbare) vacatures;
2. Vervanging bij (langdurige) ziekte;
3. Ontbreken van specifieke kennis en expertise;
4. Tijdelijke (extra) capaciteit bij (beleids)intensiveringen en/of piekdrukke.

Afgelopen jaar is het budget externe inhuur met € 6,5 mln overschreden. Dit is voornamelijk het gevolg van de voortdurende krapte op de arbeidsmarkt waardoor het moeilijk is om vacatures te vervullen. Omdat de provincie deze mensen wel echt nodig heeft, zeker in deze tijd waar zij zich gesteld ziet voor een aantal grote opgaven, is er voor gekozen om tijdelijk meer gebruik te maken van externe inhuur. Er is dus relatief meer ingehuurd onder categorie 1 van bovenstaande lijst.

Toelichting op de kosten van detacheringen en ontvangsten uit detacheringen en UWV (D)

Voor de inzet van arbeid maken we ook gebruik van detacheringen. Per saldo detacheren we meer medewerkers naar elders dan dat we mensen van elders binnen de provincie detacheren. Daarnaast krijgen we vergoedingen vanuit het UWV bij zwangerschap, ziekte en ouderschapsverlof. Deze uitgaven en inkomsten zijn lastig voorspelbaar en zijn daarom nagenoeg op nul begroot. Per saldo hebben we extra inkomsten (gesaldeerd) van € 1,8 mln gegenereerd. De kosten en baten van detacheringen hangen nauw samen met de kosten van de formatie en de externe inhuur. Deze dienen dus in samenhang met de overige arbeidskosten gezien te worden.

Paragraaf Bedrijfsvoering

De paragraaf Bedrijfsvoering geeft inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens voor de bedrijfsvoering. De dekking voor beleidsdoelstelling van deze paragraaf is onderdeel van de [Organisatie](#).

Wat hebben we bereikt?

Beleidsdoel Duurzame organisatie

We zijn een kennisintensieve organisatie, waar vakmensen hun werk doen en waarde toevoegen aan complexe maatschappelijke opgaven. Binnen onze organisatie werken daarom mensen met diverse achtergronden en expertises. Zuid-Holland is een regenboogprovincie. Wij zijn een diverse en inclusieve organisatie. Racisme, antisemitisme, discriminatie en uitsluiting worden niet getolereerd. Instroom van jonge medewerkers, doorstroom en behoud van kennis en ervaring in de organisatie vinden we belangrijk. We zetten in op talent. We lopen bij het aanbieden van participatiebanen voorop.

De Zuid-Hollandse organisatie zet samen met haar werknemers in op het vergroten van de slagkracht van de provinciale organisatie. We zetten in op een doelgerichte en kostenbewuste organisatie. Het is belangrijk dat we in onze eigen organisatie voldoende kennis en capaciteit hebben om onze taken uit te voeren. We grijpen niet te snel naar tijdelijke teams en contracten, maar erkennen dat een flexibele schil nodig is. Zeker voor bijzonder gespecialiseerde kennis blijft inhuur noodzakelijk. We werken steeds meer opgavegericht en integraal en daarmee werken we aan één uitvoeringsagenda. De Omgevingswet biedt goede mogelijkheden om dit verder te ontwikkelen.

Digitalisering verandert fundamenteel de wijze waarop onze samenleving functioneert en daarmee de wijze waarop wij onze provinciale doelen realiseren. Digitalisering uit zich ook in wetgeving. Er komt veel (nieuwe) wetgeving met digitale componenten af op de provincie. Deze raken veel interne werkprocessen en externe communicatie. Het is zodoende van directe invloed op vele beleidsdomeinen en disciplines binnen de provincie. Nieuwe processen, nieuwe mogelijkheden en nieuwe samenwerkingen ontstaan door intensief gebruik van data en snel veranderde technologische mogelijkheden. In de organisatie wordt data gedreven werken steeds meer onderdeel van het reguliere werk. Wij zien duurzame informatievoorziening en digitalisering als middelen om onze ambities als provincie te bereiken, waarbij inwoners en samenleving centraal staan. Digitalisering en informatie raakt namelijk elke taak die de provincie uitvoert en elke opgave waaraan zij werkt, zeker in de uitvoeringsfase.

Onze werkwijze kenmerkt zich door de volgende uitgangspunten:

1. 'Practice what you preach'. Wat de provincie vertelt aan anderen voert zij in haar eigen organisatie ook door;
2. Opgavegericht werken en het inzetten van strategische personeelsplanning;
3. Leren en professionaliseren. Als organisatie leren we voortdurend, maken we meer participatie mogelijk, en werken we aan inclusiviteit en digitaalvaardigheid;
4. Wij stellen ons op als proeftuin en 'launching customer'. De provincie verwerkt leerervaringen vervolgens in beleid en projecten;

Alle bedrijfsvoeringsdisciplines zijn betrokken bij de realisatie van de opgaven.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsprestatie - Een duurzame informatievoorziening en digitalisering

Sinds 1 maart 2022 is het provinciehuis weer volledig open en is de stap van volledig thuiswerken naar hybride en tijd- en plaatsbewust werken gemaakt. In 2022 zijn hiervoor in de kantoorgebouwen het draadloos netwerk verbeterd en versneld, de indoordekking voor 4G en 5G verbeterd en de voorzieningen voor hybride werken verbeterd en uitgebreid. Daarnaast is:

- Verder gewerkt aan het platform, waardoor nog meer flexibiliteit geboden wordt om sourcing en cloud strategie verder te ondersteunen.
- In 2022 zijn extra investeringen gedaan in hardware, die in 2021 uitgesteld waren in verband met corona.
- In 2022 functioneerde de portfolio board als orgaan waarmee I&A op ambitie overstijgend niveau het gesprek voerde over haar uitvoeringsagenda om zo de organisatie zo goed mogelijk te bedienen in de toegenomen vragen op het gebied van digitalisering. Het I&A portfolio wordt gezien als (steeds meer) betrouwbaar en de hele organisatie heeft zicht op de werkzaamheden die I&A doet of mogelijk gaat doen. De opgedane ervaring is ingezet bij het vormgeven van opgavegericht werken die onze organisatie wendbaarder en flexibeler zal maken.
- Op het gebied van informatieveiligheid is in 2022 voor de systemen, data en IT-infrastructuur die gebruikt worden binnen de financiële processen, gewerkt aan het streven om in 2023 aan de ISO norm te voldoen.
- Het afgelopen jaar heeft digitalisering zich steeds meer geuit in wetgeving. Er komt veel (nieuwe) wetgeving met digitale componenten op de provincie af. Deze raken veel interne werkprocessen en externe communicatie. Het is zodoende van directe invloed op beleidsdomeinen en disciplines binnen de provincie.
- In 2022 is de vraag om datagedreven ondersteuning te verlenen bij beleidsvragen blijven groeien. Datagedreven werken wordt steeds meer het nieuwe normaal. Vanuit deze waarneming is ook aandacht gegeven hoe deze schaa sprong het beste kan worden gefaciliteerd. Dit is een doorlopend proces dat niet in korte tijd is afgerond.
- In 2022 is het traject informatietransitie verder vormgegeven op basis van de visie op een toekomstbestendig informatiebeheer. Er is een programmaplan gemaakt en het budget is via PS en GS in de begroting geregeld.

Beleidsprestatie - Maatschappelijk betrokken werkgeverschap: divers, inclusief en vitaal

We willen een duurzame organisatie zijn die aantrekkelijk is om voor te werken en wendbaar en slagvaardig op nieuwe ontwikkelingen weet in te spelen. Dat vraagt om modern werkgeverschap en goed personeelsbeleid. Nu hybride werken het nieuwe normaal is geworden, is ook de zakelijke mobiliteit aan het veranderen, waarbij volop ingezet wordt op duurzaamheid.

Door de toepassing van Strategische Personeelsplanning (SPP) op afdelingsniveau (en vanaf medio 2023 op domeinniveau) krijgen en houden wij zicht op de personele bezetting die wij in de toekomst nodig hebben om onze ambities te kunnen verwezenlijken. In het SPP proces worden toekomstscenario's gedefinieerd op basis waarvan wordt beschreven hoe ons toekomstige werknemersbestand in kwalitatieve en kwantitatieve zin er uit zou moeten zien en welke interventies nodig zijn. Denk daarbij aan in-, door- en uitstroom, leren en ontwikkelen, recruitment en (gerichte) arbeidsmarktcommunicatie. De laatste twee onderwerpen vragen - gelet op de maatschappelijke ontwikkelingen en de krapte op de arbeidsmarkt – steeds meer innovatieve inzet en aandacht.

Daarnaast is het noodzakelijk dat we blijven investeren in een traineeprogramma waarbij jonge getalenteerde mensen een tweejarig leer-werkprogramma doorlopen. We voeren de Participatiewet uit en dragen zorg dat meer mensen met een arbeidsbeperking een baan binnen onze organisatie krijgen. We inspireren, stimuleren en faciliteren alle medewerkers proactief met zowel een generiek aanbod als maatwerk op individueel- of teamniveau, om gezond en vitaal te leven en in het bijzonder te werken.

In het kader van de pilot levensfasebewust personeelsbeleid volgen wij een werkwijze die maximaal recht doet aan de casuïstiek die in de praktijk voorkomt, rekening houdend met de geldende wet- en regelgeving. Het hiervoor gereserveerde budget wordt ingezet voor individueel maatwerk bij de ondersteuning van medewerkers

die fysiek en/of mentaal niet meer in staat zijn om gezond en vitaal te werken tot aan de pensioengerechtigde leeftijd.

In 2022 zijn vijf maatwerkovereenkomsten met medewerkers getekend en zijn aan het einde van het jaar elf lopende trajecten in behandeling. Voor 2022 was in totaal € 0,4 mln beschikbaar gesteld. Van dit bedrag wordt € 0,1 mln beklemd en € 0,3 mln valt vrij. De beklemming vloeit voort uit het feit dat een groot deel van de kosten van de al getekende (en nog te tekenen) overeenkomsten ook op 2023 en de jaren erna drukt.

Beleidsprestatie - Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland

Een duurzame organisatie vraagt om een duurzame huishouding, die adequaat de organisatie en medewerkers faciliteert. Ook afgelopen jaar hebben facilitaire activiteiten bijgedragen aan de maatschappelijke opgaven, of het nu gaat om duurzame inkoop, een energieneutraal hoofdgebouw of het elektrificeren van ons wagenpark.

De verduurzaming van ons vastgoed is voortgezet in lijn met de bestuurlijke afspraken binnen het Interprovinciaal Overleg en EnergieRijk Den Haag (ERDH). De renovatie van gebouw C is in 2022 afgerond, de officiële opening van het pand vond plaats op 14 september 2022.

Nu gebouw C weer in gebruik is, wordt gebouw Y ontmanteld en begin 2023 gesloten. De bezetting en gebruik van gebouw C en de impact van de terugkeer na corona naar kantoor in de overige bouwdelen spelen een rol bij het op te stellen huisvestingsplan, waarmee in 2022 een start is gemaakt.

De in 2020 gestarte verkenningsfase voor renovatie van de overige bouwdelen van het provinciehuis en de buitenlocaties wordt voortgezet door middel van het opstellen van Duurzame Meerjaren Onderhoudsplannen. Fase 1, de parkeerkelder, van het project brandveiligheid is afgerond en fase 2 is in uitvoering.

In 2022 is een duurzamer en gezonder aanbod van etenswaren in het provinciehuis ingevoerd. Ook is veel aandacht geweest voor de zogenaamde No waste-benadering. In 2022 is de verbouwing van het bedrijfsrestaurant gestart, waarbij duurzaamheid, innovatie en circulariteit een grotere rol spelen. Als gevolg van maatschappelijke ontwikkelingen is in de loop van 2022 meer dan voorzien inzet gevraagd vanuit interne veiligheid.

Beleidsprestatie - Een solide financieel en juridisch beleid

De begroting biedt ruimte om veel van onze ambities waar te maken. Uitgangspunt is een solide financieel en juridisch beleid voor de lange termijn. Hierbij zijn de lasten voor onze inwoners niet hoger dan strikt noodzakelijk en de inkomsten en uitgaven zijn meerjarig structureel in evenwicht. We verbeteren het inzicht in het financieel evenwicht, we helpen de organisatie hun inkomsten en uitgaven realistisch te begroten informatie en advies over de financiële planning en realisatie te geven en de ruimte om keuzes te maken in beeld te brengen. We houden financiële ruimte om in te spelen op actuele ontwikkelingen en nieuwe ambities, waarbij we rekening houden met tegenvallers. Daarnaast leveren we jaarlijks verschillende Planning & Control-producten op en adviseren we op juridisch en financieel gebied over onder andere (complexe) financieringsvormen, mede in relatie tot staatssteun, Europese aanbestedingen en bezwaar- en beroepschriften. Met ingang van het verslagjaar 2023 moeten Gedeputeerde Staten als gevolg van een wetwijziging een Rechtmatigheidsverantwoording opstellen. Voor de controle van de provinciale Jaarrekening 2022 wordt wederom is voor 5 specifiek benoemde onderwerpen beoordeeld dat de organisatie gereed is voor de invoering van deze Rechtmatigheidsverantwoording. In 2022 zijn met PS de financiële spelregels herijkt en is de systematiek voor risicomanagement besproken en vastgelegd.

Paragraaf EU-subsidies

Inleiding

Daar waar onze provinciale ambities overlappen met EU-beleid, vormen EU-subsidies een belangrijke financieringsbron voor de realisatie hiervan. Deze paragraaf biedt een overzicht van de stand van zaken van alle EU-subsidieprogramma's waarbij de provincie een formele rol vervult bij de toekenning en/of uitvoering én alle EU gefinancierde projecten waaraan de provincie zelf als partner deelneemt. De verantwoording van de inhoudelijke resultaten van de besteding van EU-middelen en deelname aan EU-projecten verloopt via de corresponderende beleidsambities, zoals opgenomen in deze jaarstukken.

De huidige *EU-programmaperiode (2021-2027)* is inmiddels in volle gang. Alle EU programma onder deze periode hebben in 2022 openstellingen gedaan. Daarbij zijn voor enkele programma's ook al eerste beschikkingen gedaan. De verwachting is dat 2023 en 2024 belangrijke jaren worden waarin het meeste geld wordt opengesteld.

Na verlenging van twee jaar, was 2022 tevens het laatste jaar van het *Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB 2014-2022)*. Per 1 januari 2023 treedt het nieuwe GLB (2023-2027) in werking. In Nederland wordt het GLB uitgevoerd via het Nationaal Strategisch Plan (NSP). Hiervoor is zo'n € 4,7 mld beschikbaar voor Nederlandse boeren. De provincie Zuid-Holland voert wederom het Plattelandsontwikkelingsprogramma en het Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer uit.

De totale (financiële) baten van EU-subsidies voor onze regio lopen maar in zeer beperkte mate via de provinciale jaarrekening. Om dit totaal toch inzichtelijk te maken, laten we via de EU-subsidiemonitor jaarlijks zien hoeveel middelen uit de verschillende programma's in Zuid-Holland per opgave landen. Uit de meest recente monitor (peildatum 1-3-2022) blijkt dat in de voorbije *EU-programmaperiode 2014-2020* in totaal 2.497 unieke partners uit Zuid-Holland hebben deelgenomen aan 5.470 Europese projecten¹. Gezamenlijk hebben deze partners in totaal bijna € 2,5 mld² aan EU- middelen ontvangen.

Regievoering op EU-programma's

Kansen voor West (EFRO)

Kansen voor West is het samenwerkingsverband tussen de vier Randstedelijke provincies (Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland) en de vier grote steden Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht (P4G4) dat uitvoering geeft aan het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) voor landsdeel West. Doel is om de regionale economie in de Randstad een innovatieve en duurzame impuls te geven. Dit gebeurt door het verstrekken van subsidies aan het bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden in de regio.

De provincie beschouwt de beschikbare EFRO-middelen als een incidentele aanvulling op haar reguliere begrotingsmiddelen en probeert deze budgetlijnen op integrale wijze te programmeren. In de *Zuid-Hollandse openstellingsstrategie* hebben Gedeputeerde Staten vastgesteld op welke thema's de provincie de beschikbare EFRO- en Rijksmiddelen deze programmaperiode (2022-2027) wil inzetten en hoe deze in de tijd worden opengesteld. De provincie zet met Kansen voor West III in op drie inhoudelijke thema's die corresponderen met verschillende beleidsambities:

- Innovatie, Ambitie 4; Een concurrerend Zuid-Holland.
- Verduurzaming van het Haven Industrieel Complex (industrie). Ambitie 3; Schone energie voor iedereen en Ambitie 4; Een concurrerend Zuid-Holland.
- Verduurzaming van de gebouwde omgeving (energie), Ambitie 3; Schone energie voor iedereen.

¹ De monitor EU-middelen provincie Zuid-Holland peildatum 1 maart 2021 is beschikbaar op de website <https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/internationaal/europese-subsidies/>

² Indien wordt gecorrigeerd voor de TNO-vestigingen buiten Zuid-Holland en de Rijksoverheid valt dit bedrag ca. 20% lager uit

Conform de vastgestelde openstellingsstrategie zijn in 2022 op elk van deze drie thema's middelen opengesteld. Het Kansen voor West III programma werkt met twee openstellingsmomenten per jaar.

Openstellingsronde 1 juni 2022

Op het thema *innovatie* zijn alle beschikbare middelen succesvol weggezet in een openstelling voor de doorontwikkeling van bestaande fieldlabs.

Op het thema *industrie* zijn alle beschikbare middelen succesvol weggezet in een openstelling voor circulaire industrie.

Op het thema *energie* zijn bijna alle beschikbare middelen succesvol weggezet in een openstelling voor collectieve warmtenetten.

Budgetten Kansen voor West III 1 juni 2022 uitgesplitst per thema (bedragen x € 1 mln)	Opengesteld	Toegekend
EFRO-middelen + rijkscofinanciering		
• Innovatie	€ 3,2	€ 3,2
• Industrie	€ 5,0	€ 5,0
• Energie	€ 4,0	€ 3,9
Provinciale cofinanciering EFRO		
• Innovatie	€ 0,0	€ 0,0
• Industrie	€ 0,0	€ 0,0
• Energie	€ 0,0	€ 0,0
Totaal	€ 12,2	€ 12,1

Openstellingsronde 15 november 2022

Op het thema *innovatie* zijn opnieuw middelen opengesteld voor de doorontwikkeling van bestaande fieldlabs, maar deze zijn in 2022 nog niet toegekend. Dit komt omdat er met een tenderprocedure wordt gewerkt, waarvan de sluitingsdatum pas in 2023 valt.

Op de thema's *industrie* en *energie* zijn conform openstellingsstrategie geen nieuwe middelen opengesteld.

Budgetten Kansen voor West III 15 november 2022 uitgesplitst per thema (bedragen x € 1 mln)	Opengesteld	Toegekend
EFRO-middelen + Rijkscofinanciering		
• Innovatie	€ 1,9	€ 0,0
• Industrie	€ 0,0	€ 0,0
• Energie	€ 0,0	€ 0,0
Provinciale cofinanciering EFRO		
• Innovatie	€ 2,3	€ 0,0
• Industrie	€ 0,0	€ 0,0
• Energie	€ 0,0	€ 0,0
Totaal	€ 4,2	€ 0,0

Just Transition Fund (JTF)

Het Just Transition Fund (JTF) is een nieuw EU-fonds dat bijdraagt aan de overgang naar een klimaatneutraal Europa. Hoofddoel van het JTF is om regio's die sterk afhankelijk zijn van inkomsten en werkgelegenheid uit fossiele brandstoffen op een rechtvaardige gelijkwaardige manier in staat te stellen de energietransitie in te gaan. Een transitie die rekening houdt met zowel de sociale, economische aspecten als de milieueffecten. In totaal komt

er voor de regio Groot-Rijnmond € 58,5 mln aan JTF-middelen beschikbaar voor de periode 2021-2027. Dit bedrag wordt door het Ministerie van EZK aangevuld met € 5 mln aan rijkscofinanciering. De eerste budgetten voor het JTF Rijnmond zijn in januari 2023 opengesteld.

Plattelandontwikkelingsprogramma 3 (POP3)

Door de vertraging van het nieuwe *Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB)* was *Plattelandontwikkelingsprogramma 3 (POP3)* in 2021 verlengd tot eind 2022. De middelen uit het POP3 worden hoofdzakelijk ingezet binnen de kaders van het programma Zuid-Hollands Groen en het provinciale Ambitiedocument "Samen voor een flinke sprong: Innovatieagenda Duurzame Landbouw." De EU heeft hiervoor € 27,5 mln beschikbaar gesteld, op voorwaarde dat de provincie en waterschappen een zelfde bedrag cofinancieren, waardoor het totale investeringsbudget wordt verdubbeld. Het werkelijke bedrag aan investeringen in Zuid-Holland ligt nog hoger, omdat subsidie-ontvangende partijen zelf ook een deel van de projectkosten dragen (variërend van 20% tot 70% afhankelijk per maatregel). Voor deze verlenging was in 2021 een additionele € 9,2mln aan middelen beschikbaar gesteld. Eind 2021 waren alle beschikbare middelen voor de *EU-programmaperiode 2014-2022* al aangevraagd en verplicht. Een aantal gefinancierde projecten is momenteel nog in uitvoering en moeten uiterlijk in 2025 worden afgerond.

Financieel overzicht POP3 (2014-2022) (bedragen x € 1mln)	
EU-middelen voor de provincie Zuid-Holland	€ 32,1
Cofinanciering provincie Zuid-Holland en waterschappen	€ 32,1
Totale publieke investering	€ 64,2

Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb)

Door de vertraging van het nieuwe GLB was ook het programma Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb) in 2021 verlengd tot eind 2022. Agrariërs kunnen beheer dat gericht is op het versterken van natuurwaarden gesubsidieerd krijgen uit ANLb. Het ANLb richt zich in Zuid-Holland in de eerste plaats op weidevogels. Daarnaast wordt ingezet op akkerranden, natte dooradering, landschapselementen en water. Ook bij het ANLb komen de EU-middelen alleen beschikbaar als de provincie en waterschappen zelf een bedrag cofinancieren. In 2014 zijn meerjarige subsidies verleend aan de agrarische collectieven die het natuurbeheer uitvoeren. Deze subsidies lopen in de uitvoering door tot eind 2022.

Financieel overzicht ANLb (2014-2022) (bedragen x € 1mln)	
EU-middelen voor de provincie Zuid-Holland	€ 30,8
Cofinanciering provincie Zuid-Holland	€ 23,9
Cofinanciering waterschappen	€ 1,7
Totale publieke investering	€ 56,4

Uitvoerende rol EU-Programma's

Interreg

De provincie heeft bij verschillende Interregprogramma's een rol in de uitvoering van het programma. Als provincie hebben we geen directe zeggenschap over de middelen van deze programma's, maar zijn we wel in meer of mindere mate betrokken bij de werving en selectie van projecten binnen deze programma's

Toegekende EU middelen en provinciale cofinanciering

De provincie heeft voor de EU-programmaperiode 2021-2027 besloten opnieuw cofinanciering beschikbaar te stellen om deelname van Zuid-Hollandse partijen aan Interreg te stimuleren. De cofinancieringsregeling Interreg 2022-2027 is in december 2022 gepubliceerd en bouwt voort op de goede ervaringen met de

cofinancieringsregeling uit de vorige programmaperiode. Mede door de regeling is er over de gehele programmaperiode 2014-20220 ruim € 50 mln aan EU-middelen uit Interregprogramma's aan Zuid-Hollandse partijen toegekend ten opzicht van € 3,6 mln toegekende provinciale cofinanciering. Voor 2022 en 2023 geldt een plafond van € 0,75 mln onder deze regeling.

In 2022 is er nog geen cofinanciering beschikbaar door de provincie Zuid-Holland.

Deelname aan EU-projecten

De provincie als organisatie kan zelf ook subsidie aanvragen voor projecten. Hierbij zijn er drie opties die verschillen in intensiteit en verantwoordelijkheid, namelijk: leadpartner, projectpartner of observerende partner. De provincie is momenteel op alle drie de manieren actief. Deelname van de provincie aan EU-projecten wordt via de inhoudelijke ambities verantwoord, omdat deze altijd behoren bij te dragen aan de realisatie van provinciale ambities.

Voor de programmaperiode 2021-2027 zijn er nog maar weinig EU programma's die nieuwe beschikkingen hebben vastgesteld. In 2022 zijn er dan ook geen nieuwe projecten goedgekeurd waaraan de provincie Zuid-Holland deelneemt. Wel zijn er een beperkt aantal aanvragen gedaan voor EU-subsidie.

Tot 2023 lopen er nog wel een aantal projecten door onder de *EU-programma periode 2014-2020*. Onderstaande tabel biedt een overzicht van de 12 projecten waar de provincie in die periode aan deelneemt of heeft genomen. In deze periode kreeg de provincie Zuid-Holland in totaal voor bijna aan € 8 mln subsidie toegekend. In 2022, was er daarbij één grote wijziging. Onder het JIVE2 project is besloten om als observerende partij door te gaan en ontvangen wij niet langer EU financiering. Dit bedrag komt nu ten goede van onze Zuid-Hollandse partners in het project. Daarnaast zijn er enkele kleine wijzigingen geweest op budgetten en tijdslijnen. Alleen CLINSH is dit jaar financieel afgesloten.

Naam project programma	Thema	Rol provincie	Looptijd	Begrote project-kosten PZH	Gemaakte project-kosten PZH	Toegekende subsidie aan PZH	Gerealiseerde subsidie door PZH
Smart Pilots Interreg Europe	Innovatie	Partner	1-4-2016 31-3-2020	€ 163.456	€ 138.938	€ 138.938	€ 103.862
MET-Certified Interreg 2 Zeeën	Energie	Observer	1-9-2016 31-12-2019	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
FRAMES Interreg NSR	Klimaat adaptatie	Leadpartner	28-9-2016 29-9-2029	€ 968.484	€ 846.548	€ 484.242	€ 423.274
STAR2Cs Interreg 2 Zeeën	Klimaat adaptatie	Observer	13-7-2017 28-2-2021	Nvt	Nvt	Nvt	Nvt
RH2INE Kickstart Study CEF	Verduurzaming binnenvaart	Leadpartner	2-3-2020 31-10-2021	€ 400.000	€ 280.350	€ 200.000	€ 140.175
CLINSH LIFE	Verduurzaming binnenvaart	Leadpartner	1-9-2016 28-2-2022	€ 3.149.224	€ 3.047.195	€ 1.889.524	€ 1.828.307
JIVE2 FCH-JU	Verduurzaming busvervoer	Observer	1-1-2018 31-12-2023	Nvt		Nvt	
NEFERTITI Horizon 2020	Land-en tuinbouw	Partner	1-1-2018 1-9-2022	€ 59.644		€ 59.644	
NEXTGEN Horizon 2020	Water en energie efficiëntie	Partner	1-7-2018 31-3-2023	€ 96.563		€ 96.563	
SecureNL CEF	Mobiliteit	Leadpartner	1-11-2018 30-06-2023	€ 1.200.000		€ 238.920	

Naam project programma	Thema	Rol provincie	Looptijd	Begrote project-kosten PZH	Gemaakte project-kosten PZH	Toegekende subsidie aan PZH	Gerealiseerde subsidie door PZH
Smart Hy-Aware Interreg Europe	Verduurzaming mobiliteit	Partner	1-8-2019 31-7-2023	€ 200.675		€ 170.574	
Upcycle Your Waste Interreg 2 Zeeën	Circulair afvalbeheer	Observer	10-12-2019 30-9-2022	Nvt		Nvt	
All4- Biodiversity LIFE	Natuur beheer	Leadpartner	9-3-2020 8-3-2026	€ 2.803.079		€ 1.681.847	
DuWijZH ELENA	Verduurzaming gebouwde omgeving	Leadpartner	1-10-2020 30-9-2023	€ 3.000.000		€ 2.700.000	
S34Growth Intereg Europe	Innovatie	Partner	1-4-2016 31-3-2023	€ 146.921		€ 124.882,85	
SWARE Interreg Europe	Ruimtelijke kwaliteit, waterrecreatie en toerisme.	Partner	1-4-2016 31-3-2023	€ 138.197		€ 117.467,45	
Totalen				€ 12.326.242	€ 4.313.031	€ 7.902.601	€ 2.495.618

De bedragen in de tabel betreffen in de eerste plaats de bij aanvang begrote projectkosten voor de provincie en bijbehorende maximale hoogte van de toegekende subsidie. Er bestaat echter een belangrijk verschil tussen toegekende EU-subsidie en gerealiseerde EU-subsidie. Dit komt omdat bijna alle EU-programma's de subsidie uitkeren door per kostendeclaratie een vast subsidiepercentage uit te betalen. De toegekende subsidie dient daarbij enkel als plafond. Mochten de gemaakte projectkosten bijvoorbeeld lager uitvallen dan bij aanvang begroot, wordt de subsidie naar rato uitbetaald en valt de gerealiseerde subsidie ook lager uit. Voor de afgesloten projecten zijn daarom tevens de daadwerkelijk gemaakte projectkosten en de gerealiseerde subsidie opgenomen.

Er bestaat na vaststelling de mogelijkheid dat gedane uitgaven alsnog niet-subsidiabel worden bevonden door een tweedelijns audit. Dit risico en de mitigerende maatregelen staan beschreven in paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing, [risico 17](#).

Paragraaf Financiering

Inleiding

De paragraaf geeft aan hoe de provincie Zuid-Holland haar activiteiten financiert (financieringsbehoefte) en wat de gevolgen hiervan zijn, namelijk de rentelasten en de financieringsrisico's (rente- en kredietrisico's).

Financieringsbehoefte

In de financieringsparagraaf van de begroting 2022 werd uitgegaan van het aantrekken van nieuwe langlopende leningen van in totaal € 256 mln en een aflossing op bestaande leningen van € 49 mln. Uiteindelijk zijn er naast de 2 leningen met uitgestelde storting van elk € 50 mln (in 2020 aangetrokken) geen nieuwe langlopende leningen aangegaan, het totale aflossingsbedrag bedroeg € 44 mln. Het verschil tussen de begrote financieringsbehoefte en de uiteindelijke werkelijke financieringsbehoefte is veroorzaakt door onderuitputting op investeringen en exploitatiebudgetten.

De in 2022 gestorte leningen betreffen 30 jarige leningen met een lineaire aflossing. De looptijd van deze leningen is in grote lijnen gelijk aan de afschrijvingstermijnen van de (wegen)infrastructuur. Door de relatief lange looptijd van deze leningen gecombineerd met een lineaire aflossing wordt aansluiting gevonden met de afschrijvingslasten in de begroting/jaarrekening. Daarnaast wordt hiermee het evenwicht gezocht tussen beheersing van renterisico en flexibiliteit voor de toekomst.

De financieringsbehoefte gedurende het jaar 2022 was wisselend vanwege pieken in de uitgaven en vooral de inkomsten, zoals de jaarlijkse storting vanuit het BTW compensatiefonds eind juni, de jaarlijkse aflossingen en rentebetalingen, de subsidiebijdragen van het Rijk voor de Rijnlandroute en het vervallen van de rekening courant PMR bij het Groenfonds.

Vanwege deze fluctuaties is er gedurende het eerst halfjaar van 2022 gebruik gemaakt van kortlopende leningen met een looptijd tot 3 maanden. Er zijn dit jaar in totaal 3 kortlopende leningen aangetrokken met een negatieve rente, vanaf juli 2022 is er sprake van een liquiditeitsoverschot.

Aangetrokken geldleningen

Vanwege de onderuitputting op de investeringen en exploitatiebudgetten zijn er in 2022 geen nieuwe langlopende geldleningen aangetrokken.

De totale stand van de langlopende schulden bedroeg begin 2022 € 616,1 mln, hiervan is in 2022 een bedrag van € 44 mln afgelost. Door de storting van de twee leningen van in totaal € 100 mln uit 2020 is de restantschuld eind 2022 € 672,1 mln. Het aandeel langlopende schulden op het balanstotaal bedraagt 33% eind 2022.

In de tweede helft van 2022 is het liquiditeitstekort omgeslagen in een (tijdelijk) overschot. Deze tijdelijk overtollige middelen zijn conform de [Regeling schatkistbankieren decentrale overheden](#) ondergebracht bij het Agentschap van de Generale Thesaurie van het ministerie van Financiën.

Rente

Bij het uitzetten van tijdelijk overtollige middelen wordt de Regeling Schatkistbankieren gevolgd. De rente kan conform de Regeling Schatkistbankieren niet negatief zijn.

Door de veranderende marktomstandigheden is de rente op de saldi bij de rekeningcourant van de schatkist sinds half september weer gestegen boven de 0% nadat deze jaren op dit minimum heeft gestaan. Eind 2022 is deze rente gestegen tot 1,9%. Vanwege het feit dat het liquiditeitstekort in de tweede helft van 2022 is omgeslagen in een overschot betekent dit dat de externe rentebaten sterk zijn gestegen ten opzichte van de begroting.

De rentetarieven zijn in 2022 flink hoger ten opzichte van tarieven waarmee rekening was gehouden bij de begroting 2022. Doordat er geen nieuwe leningen zijn aangetrokken zijn de totale rentelasten alleen beïnvloed

door de onderuitputting in 2022, door een negatieve rentelast van € 183.000 bij de aangetrokken kortlopende leningen en een stijging van de externe rentebaten. Hierdoor ontstaat het volgende beeld :

Renteschema:				
De externe rentelasten over de korte en lange financiering				€ 13.594.142
De externe rentebaten (idem)			-/-	€ 586.522
Saldo rentelasten en rentebaten				€ 13.007.620
De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	€	-	
De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/-	€	-	
De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (= projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	+/+	€	-	
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente				€ 13.007.620
Rente over eigen vermogen			+/+	€ -
Rente over voorzieningen			+/+	€ -
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente				€ 13.007.620
De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)			-/-	€ 13.533.127
Renteresultaat op het taakveld Treasury			-/-	€ 525.507

De rentelasten (combinatie van betaalde rente en ontvangen negatieve rente) bedroegen € 13,6 mln, een daling van € 1,3 mln ten opzichte van het jaar 2021. De totale rentelasten in 2022 bedroegen 1,6% van de totale inkomsten.

De totale aan de taakvelden toegerekende rente (de zogenaamde renteomslag) bedraagt € 13,5 mln. Dit bedrag is gebaseerd op het verwachte saldo rentelasten en rentebaten bij de Voorjaarsnota 2022. Door de stijging van de rentebaten is het werkelijke saldo van de rentelasten en baten ongeveer € 0,5 mln lager. Conform de financiële verordening wordt bij de jaarrekening pas bij een afwijking van 25% een correctie, op de aan de taakvelden toegerekende rente, toegepast.

In de wet Financiering decentrale overheden (Fido) zijn normen opgenomen om grote fluctuaties van de rente (lees renterisico's) te vermijden. Dit zijn de kasgeldlimiet voor de korte termijn en de renterisiconorm voor de lange termijn.

Kasgeldlimiet en renterisiconorm

Kasgeldlimiet

De norm voor de toegestane omvang van de opgenomen kasgelden is de bij Wet Fido bepaalde kasgeldlimiet. De limiet is een bedrag ter grootte van 7% van de jaarbegroting van de provincie bij aanvang van het verslagjaar zijnde € 50 mln. Ondanks het feit dat in het begin van 2022 kortlopende geldleningen zijn aangetrokken was overschrijding van de kasgeldlimiet niet aan de orde.

Renterisiconorm

Het renterisico op de langlopende leningen wordt berekend volgens een door de Wet Fido voorgeschreven renterisiconorm. De wijzigingen in een langlopende leningenportefeuille worden getoetst aan een drempelbedrag voor de renterisiconorm. Het renterisico op de leningportefeuille is afhankelijk van:

- Het gedeelte van de vaste schuld waarvoor de geldnemer een wijziging van de rente op basis van de leningsvoorwaarden niet kan beïnvloeden (renteherziening);
- Het gedeelte van de portefeuille aan vaste schuld dat in enig jaar geherfinancierd moet worden door het aangaan van nieuwe leningen (herfinanciering).

De drempel is voor de provincie 20% van het begrotingstotaal, voor het jaar 2022 betekent dit een drempel van € 160,3 mln. De provincie heeft in 2022 voor een bedrag van € 44 mln afgelost en volledig geherfinancierd, op de lopende leningen hebben geen renteherzieningen plaatsgevonden. De ruimte onder de drempel is € 116,3 mln.

Leningen uit hoofde van publieke taak

- De provincie Zuid-Holland heeft sinds 2012 twee rentedragende leningen uitstaan bij de gemeenten Lansingerland en Pijnacker-Nootdorp. Deze leningen zijn verstrekt tot en met 2024 inzake de overdracht van Ruimte-voor-Ruimte rechten en de dekking van het tekort op de grondverwerving ten behoeve van het project Groenzone. In 2022 is de lening aan Pijnacker-Nootdorp volledig afgelost. De leningen van oorspronkelijk in totaal € 3,9 mln zijn per ultimo 2022 afgelost tot € 0,7 mln.
- De renteloze leningen die in 2016 zijn verstrekt aan acht agrarische collectieven voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb), zijn in 2019 afgelost. Vijf collectieven hebben een lagere nieuwe lening gekregen voor de herfinanciering, deze leningen zijn volledig afgelost in 2022.
- In 2017 is een renteloze lening verstrekt uit het Revolverend Verenfonds aan Veerexploitant Irimar BV ten behoeve van de veerdienst Krimpen aan de Lek – Kinderdijk. Het saldo van de lening bedraagt eind 2022 € 0,3 mln en loopt tot 2032.
- In het kader van het revolverend Verenfonds zijn twee leningen verstrekt aan Ottevanger OV Exploitatie B.V. en Ottevanger Veren B.V., deze zijn overgenomen door ODV. Het saldo van deze leningen bedraagt eind 2022 € 0,4 mln.
- De leningen aan het Warmtebedrijf Rotterdam zijn in 2022 verrekend bij de verkoop van het warmtebedrijf.

In totaal bedraagt de stand van de verstrekte leningen eind 2022 € 1,4 mln.

Het totaal van de garanties bedraagt eind 2022 € 11,2 mln. Voor een verdere specificatie zie de uitleg bij de Niet uit de balans blijvende verplichtingen (NUBBV)- en rechten (NUBBR).

Paragraaf Grondbeleid

Provinciaal grondbeleid

Op 19-04-2022 is de 'Uitvoeringsnota Grondbeleid – een proactief en opgavegericht grondbeleid' vastgesteld door Gedeputeerde Staten (GS). Deze uitvoeringsnota grondbeleid bouwt voort op de vorige beleidsnota grondbeleid (2018 – 2021) waarin de stap is gezet van een kaderstellend naar een opgavegericht grondbeleid. Met deze uitvoeringsnota grondbeleid wordt de mogelijkheid geboden om een volgende stap te zetten van opgavegericht grondbeleid naar een meer proactief grondbeleid. Immers voor een aantal grote opgaven is grond of veranderend (grond)gebruik nodig, waardoor grondbeleid een wezenlijk onderdeel uit dient te maken van de realisatiestrategie. In 2023 staan wettelijke veranderingen op stapel. Onderdeel van de nieuwe Omgevingswet is de Aanvullingswet grondeigendom met daarin een aangepaste onteigeningsprocedure. De nieuwe uitvoeringsnota grondbeleid speelt in op de bovenstaande ontwikkelingen.

De kaders voor deze uitvoeringsnota grondbeleid zijn vastgelegd in de Financiële Verordening (FV), die is vastgesteld door Provinciale Staten (PS) op 9 maart 2022. De kaderstellende onderwerpen in de FV zijn: provinciaal belang, uitgangspunten/kernwaarden, strategische grondaankopen, alsmede financiële kaders en dekking. Over de meer uitvoerende onderwerpen c.q. uitvoeringsregels gaan GS. De inzet van het grondbeleid is aan GS. GS kan zo aansluitend op de dynamiek van de opgave een actief en wendbaar grondbeleid voeren. Deze splitsing (tussen PS en GS) betekent ook dat zowel de FV als de uitvoeringsnota grondbeleid kan worden aangepast indien nodig en veranderingen dus niet meer vier jaar lang hoeven te worden opgespaard. In het verlengde hiervan zijn de spelregels (voormalige handelingskaders) voor strategische aankopen en strategisch grondbezit, alsmede pachtuitgifte en het vigerende handelingskader vervreemding gesubsidieerde grond geïntegreerd in deze uitvoeringsnota grondbeleid. Jaarlijks zal worden bepaald of de FV, uitvoeringsnota of spelregels dienen te worden geactualiseerd, zodat het grondbeleid aansluit op de dynamiek van de opgaven.

De grondbeleidsexpertises zoals adviseren, doorrekenen, onderhandelen en contracteren zijn ook nodig om de stap van beleid naar realisatie te maken. Hierbij zijn de belangrijkste kernwaarden:

- marktconformiteit;
- gelijkheidsbeginsel;
- level-playing-field;
- rechtmatigheid;
- transparantie;
- op waardebehoud gericht beheer, waarbij risicobeheersing en duurzame beheerkosten in de gehele projectcyclus aan de orde zijn.

Zo zijn onze uitgiftekaders voor verkoop en pacht getoetst en aangescherpt aan recente jurisprudentie (lees: veelal openbare uitgifte op basis van objectieve, toetsbare en redelijke criteria, waarbij voorgenomen verkopen vooraf kunnen worden gepubliceerd). Ten slotte is er meer aandacht voor duurzaam en op waardebehoud gericht beheer, waarbij risicobeheersing en beheerkosten vanaf het begin van de projectcyclus aan de orde dienen te zijn.

Door over het grondbeleid te adviseren als onderdeel van een breder pakket aan uitvoeringsmaatregelen, kan een opgave komen tot een passende realisatiestrategie, waarin het grondbeleid niet op zichzelf staat, maar parallel loopt met het te kiezen ruimtelijke ordeningsbeleid c.q. planologie en mogelijke financieringsconstructies en -arrangementen (inclusief subsidies). De inzet van het grondbeleidsinstrumentarium en daarmee de keuze voor een actief of faciliterend grondbeleid wordt binnen de opgaven bepaald. In de uitvoeringsnota grondbeleid wordt het beschikbare grondinstrumentarium beschreven: van verwerving, uitgifte, overdracht, beheer tot grondgerelateerde instrumenten. Bij deze grondinstrumenten is er ook aandacht voor strategische aankopen c.q. strategisch grondeigendom en aandacht voor grondstrategieën als onderdeel van de totale uitvoeringsstrategie. Als door een stapeling van opgaven cumulatieve ruimteclaims ontstaan (die integraal dienen te worden

aangepakt) kan door anticiperende aankopen de provincie vroegtijdig een grondpositie verwerven, waardoor toekomstige ontwikkelingen sneller de gewenste richting uitgaan. Als voor opgaven bruikbare gronden beschikbaar komen, zal de provincie dan ook proactief met de betreffende eigenaar in gesprek gaan om deze gronden te verwerven.

De provincie beschikt binnen het grondbeleid over een aantal publiekrechtelijke middelen om haar doelen te bereiken, zoals onteigening en voorkeursrecht. In het kader van de nieuwe Omgevingswet zal de provincie deze middelen blijven behouden. Bij onteigening wordt in de nieuwe Omgevingswet het principe doorgevoerd dat de overheid die onteigent tot die onteigening besluit. Tot nu was dat een besluit van de Kroon en in de nieuwe wet zullen PS onteigenen. Dit zal worden geregeld in de Aanvullingswet Grondeigendom, waarvan verwacht wordt dat deze, op basis van de Omgevingswet, op 1 januari 2024 van kracht wordt. In 2022 zijn GS, PS (via een technische sessie) en de provinciale organisatie meegenomen in de veranderde rol van PS en de implementatie. Door wijziging van de invoeringsdatum van de omgevingswet is de implementatie niet afgerond maar wordt doorgezet in 2023.

In 2022 is de motie 1139 behandeld waarbij door GS inzicht is gegeven in het grondbeleid voor een robuuste en vitale landbouw en natuur.

De uitvoering van het grondbeleid vindt plaats in de opgaven en opdrachten. Per opgave wordt een korte beschrijving van de grondactiviteiten en de in te zetten instrumenten in 2022 gegeven met eventuele (financiële) kengetallen.

Uitvoering van het grondbeleid in 2022

Algemeen

In 2022 zijn 117 grondtransacties (exclusief uitvoeringsovereenkomsten zelfrealisatie natuur) en 164 nieuwe beheerovereenkomsten (pacht, huur en bruikleen) afgesloten.

Het betreft de volgende aan- en verkoop/zakelijk recht transacties:

1. Verkopen verspreid bezit	46
2. Verkopen grond voor grond	7
3a. Aankopen Infrastructuur	25
3b Verkopen infra	6
4a. Aankopen/ groen NNN/RODS	28
4b. Verkopen NNN/RodS	2
5. Verkopen Steunpunten DBI	3
6. Verkoop Dienstwoning	0

Onderhanden en nieuwe beheerovereenkomsten:

	Totaal	Nieuw in 2022
1. Erfpachtovereenkomsten(lopend)	8	-
2. Pacht geliberaliseerd 1 jarig	133	133
3. Pacht geliberaliseerd langer dan 1 jaar	--	17
4. Huurovereenkomsten grond	177	11
5. Huurovereenkomsten voormalige dienstwoningen	4	-
6. Jacht	37	2
7. Vishuurovereenkomsten	10	-
8. Ingebruikgevingscontracten	8	1
Totaal beheerovereenkomsten	377	164 (nieuw)
9. Opdrachten gebouw en groenbeheer		110

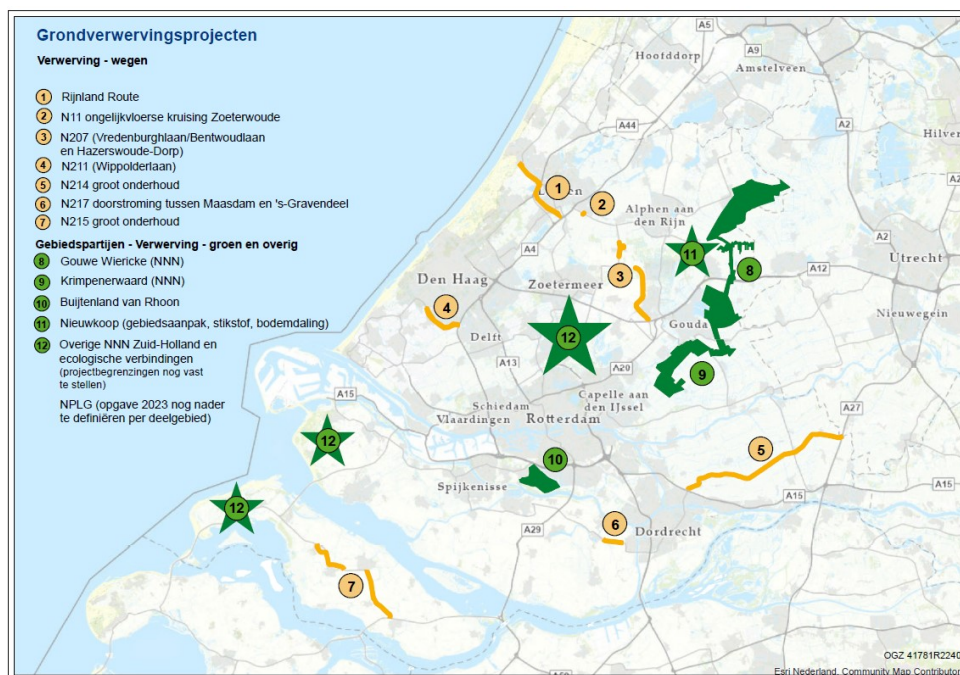
In het kader van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) opgave zijn er 24 zelfrealisatieovereenkomsten onderhanden waarbij in 13 overeenkomsten ook afspraken over pacht, koop of ruil van provinciale grond worden gemaakt. Dit speelt in de Krimpenerwaard. In 2022 zijn 10 uitvoeringsovereenkomsten ondertekend waarbij vervolgens de kwalitatieve verplichting bij het Kadaster wordt ingeschreven. In 2022 is met zes zelfrealisatoren een pachtovereenkomst gesloten. De overige gronden in de Krimpenerwaard binnen de NNN zijn uitgegeven aan het Natuur Beheer Collectief Krimpenerwaard.

De provincie heeft in 2022 voor circa € 24 mln aan gronden aangekocht (inclusief opbrengsten opstalrechten e.d.) en voor circa € 16 mln verkocht voor verschillende programma's en projecten. De opbrengsten uit erfpacht, pacht en huur bedroegen circa € 1,4 mln.

In de paragraaf grondbeleid wordt niet ingegaan op vastgoedkosten- en opbrengsten die verband houden met de huisvesting van de provinciale organisatie.

Programma's en projecten

Op bijgaande kaart staan de belangrijkste programma's en projecten waaraan de provincie op gebied van grondzaken in 2022 een bijdrage heeft geleverd, verdeeld naar categorie. Omwille van de leesbaarheid zijn tal van kleinere projecten, zoals fietspaden of aanpassingen van rotondes, kruispunten, wegverbreding in het kader van groot onderhoud weggelaten.

Bron: Cartografie provincie Zuid-Holland.

Verkeer- en vervoerprojecten

De provinciale verwervingsportefeuille voor verkeer en vervoer heeft betrekking op de realisatie van aanleg, onderhoud en aanpassingen van provinciale infrastructuur (wegen, fietspaden en vaarwegen). De provincie heeft in 2022 ten behoeve hiervan gronden verworven en/of zijn zakelijke rechten overeengekomen. In sommige gevallen dient er meer grond verworven te worden dan strikt noodzakelijk is voor het beoogde werk. De reden hiervoor is dat het restant voor de eigenaar niet meer te exploiteren is en/of als door de aankoop van de extra gronden de totale verwerving wordt bespoedigd. Dit surplus aan gronden wordt zo spoedig mogelijk doorverkocht of geruild en ontvangen middelen vloeien terug naar het projectbudget. Ook worden er gronden geruild of

overgedragen met mede-overheden (Rijk, gemeente en waterschappen) indien de beheer- en onderhoudsgrenzen hier aanleiding toe geven.

Voor de infrastructuur hebben er in 2022 25 aankoop- en 6 verkooptransacties plaatsgevonden: circa € 3,5 mln aan aankopen en circa € 1,2 mln aan verkopen. Deze aan- en verkopen zijn begroot en gerealiseerd binnen de diverse programma's.

De grootste transacties in 2022 omvatten de volgende projecten: Rijnlandroute, N215 en de N211.

Het grootste infraproject is de Rijnlandroute. Dit project is op te delen in 3 deelprojecten. Voor het deelproject, gelegen tussen de A4 en de A44 tot en met knooppunt Leiden West (hoofdcontract), zijn de verwervingen afgerond. Voor het deelproject Tjalmaweg moeten nog enkele perceelsgedeelten worden verworven voor een aanpassing van een hoofdwatgang en voor het deelproject Europalaan moet nog 1 perceel worden verworven voor een aanpassing van de plangrens. Inmiddels is er een start gemaakt met de verkoop van overhoeken en enkele gebouwen en met grondruilen met de diverse gemeenten. Door een aanpassing van het werk is op één locatie de plangrens aangepast waarbij grond van één particulier is betrokken. Na diverse gesprekken bleek dat minnelijke verwerving niet mogelijk is en is de administratieve onteigeningsprocedure gestart. Op 29 oktober 2022 is het KB verkregen. Er wordt geprobeerd om tot een vergelijk te komen. Gelijktijdig worden de voorbereidingen getroffen om de juridische procedure op te starten.

Gebundeld aan de Tjalmaweg is het project HOV busbaan Leiden Katwijk ook hiervoor moeten van enkele eigenaren perceelsgedeelten worden verworven.

De infrastructuurprojecten N207 verlengde Bentwoudlaan en Hazerswoude Dorp zijn in samenhang georganiseerd. Nu bekend is wat er precies nodig is voor de uitvoering van de werkzaamheden is er in 2022 gestart met de verwervingen en vinden thans onderhandelingen plaats over aankoop. Tevens wordt een Provinciaal Inpassingsplan (PIP) voorbereid wat, indien nodig, een onteigening mogelijk maakt. Er wordt onderhandeld op basis van een onteigeningsschadeloosstelling. Wat inmiddels ook duidelijk is, is dat er voor de uitvoering van dit plan stikstof gecompenseerd dient te worden voordat het PIP in procedure kan worden gebracht. Het verkrijgen van een NB vergunning (door stikstof) is gecompliceerd door de huidige stikstofproblematiek en onduidelijkheden die daarmee samen hangen.

De verwerving voor het project Wippolderlaan/N211 is in 2019 gestart met speciale aandacht voor de verzorgingsplaats en de daarbij te volgen procedure. Dit heeft tot overeenstemming voor drie aankopen in 2022 geleid. Ook voor de Wippolderlaan/N211 is een onteigeningsprocedure noodzakelijk en is op 18 maart 2022 een KB verkregen waarna met 10 dagvaardingen de juridische procedure is gestart. Met 1 dagvaarding m.b.t. de verzorgingsplaats, wordt thans nog gewacht totdat er duidelijkheid is over de status van een gebruiker waar nog een juridische procedure over wordt gevoerd.

Voor het tracé N215 Oude Tonge-Middelharnis is groot onderhoud gepland en zijn gesprekken over de aankoop van gronden opgestart en in de eerste zaken is tot overeenstemming gekomen. De verwachting is dat niet met iedereen minnelijk overeenstemming mogelijk is. Voor die gevallen wordt een onteigening voorbereid en is op 23 augustus 2022 een KB verkregen. In een uiterste poging om alsnog minnelijk overeenstemming te behalen vindt er nog een laatste onderhandelingsronde plaats waarna de juridische procedure zal worden gestart.

De gesprekken voor het verwerven van de benodigde gronden voor Spoorwegcorridor Leiden-Utrecht, deelproject Burgemeester Smeetsweg Zoeterwoude zijn in 2022 gestart. De spoorwegovergang wordt ongelijkvloers en er komt een ongelijkvloerse aansluiting op de N11, waardoor het mogelijk wordt de treinen het traject 4x per uur te laten rijden. Naast de gronden die benodigd zijn voor de realisatie van de ongelijkvloerse kruising zijn er gronden nodig voor de compensatie van natuur en stikstof.

In 2016 is gestart met een planmatige uitvoering van de Wet Herverdeling Wegenbeheer (WHW). Dit betekent dat het eigendom van wegen, die reeds beheerd worden door gemeenten of waterschappen, ook daadwerkelijk worden overgedragen. Inmiddels heeft de provincie met vrijwel alle gemeenten en waterschappen overeenstemming bereikt over eigendomsoverdracht en is in 2022 het eigendom geregeld. Er resteren nog enkele percelen die in samenhang met de Rijnlandroute worden opgepakt voor de gemeente Leiden. De WHW is daarmee vrijwel geheel afgerond.

Bij infrastructuurprojecten wordt (financiële) planning, voortgang en verantwoording gerapporteerd via het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI). De projecten maken onderdeel uit van de ambitie Bereikbaar Zuid-Holland.

Projecten Natuurnetwerk Nederland (NNN)

De Krimpenerwaard is met circa 2.250 ha één van de grootste natuur- en wateropgaven binnen de provincie. Stichting Het Zuid-Hollands Landschap (ZHL) heeft ca. 1.160 ha in eigendom, met ZHL wordt afgestemd over inrichting en beheer van de NNN. De planvorming en uitvoering vindt plaats onder verantwoordelijkheid van een stuurgroep uit het gebied (gemeente en waterschap). Het programmabureau voert regie op de uitvoering. Medewerkers van de provincie verzorgen de verwerving van gronden. De gronden komen op naam van de provincie. Naast verwerving worden ook afspraken gemaakt over beheer van natuur door boeren of particulieren (zogenaamde zelfrealisatoren). De verwerving van de gronden vindt plaats op onteigeningsbasis dus met volledige schadeloosstelling en is in 2022 grotendeels gerealiseerd. Er resteert nog een aantal zaken.

Met 3 partijen (25,7 ha) wordt gewerkt aan de afwikkeling van zelfrealisatie waarvan 1 partij (10,9 ha) van de 3 nog geen uitvoeringsovereenkomst heeft getekend. Deze partij is inmiddels gedagvaard voor onteigening. Naast zelfrealisatie is inmiddels de gerechtelijke onteigeningsprocedure gestart omdat overeenstemming nog niet formeel is vastgelegd in de openbare registers van het Kadaster. Partijen zijn gedagvaard voor onteigening per 23 februari 2023.

Naast bovengenoemde zelfrealisatoren lopen er nog onteigeningsprocedures tegen 6 eigenaren waar zelfrealisatie niet speelt. In 3 (73,8 ha) gevallen is de eigendom inmiddels via onteigening overgegaan naar de gemeente, die formeel de onteigeningsprocedure voert. In deze gevallen dient alleen de hoogte van de schadeloosstelling nog door de rechter te worden vastgesteld. In 2 gevallen (4,2 ha) is lopende de onteigeningsprocedure alsnog minnelijk overeenstemming bereikt. Met de laatste eigenaar (1,9 ha) is helaas geen overeenstemming bereikt. Onteigening is uitgesproken, de procedure wordt in 2023 vervolgd met de discussie over de hoogte van de schadeloosstelling.

In 2018 zijn gesprekken gestart met 73 eigenaren.

De gemeente is eigenaar geworden van de gronden die uiteindelijk zijn onteigend. Momenteel wordt ook gewerkt aan de overdracht van de gronden van de gemeente Krimpenerwaard aan de provincie Zuid-Holland. Ook zullen door onteigening vervallen zakelijke rechten opnieuw moeten worden gevestigd. De provinciale gronden worden via een 6 jarige pacht beheerd door het Natuurbeheer Collectief Krimpenerwaard. Het NBC geeft de gronden in onderpacht uit aan eigenaren/boeren uit het gebied.

Voor het NNN-project *Gouwe Wiericke* lopen in overleg met het programmabureau Veenweiden in deelprojecten verschillende activiteiten op het gebied van grondzaken. Deze variëren van advies over aan/verkoop, ruilingen, verwervingsgesprekken tot acties om gebiedspartijen in staat te stellen om verwervingen te realiseren. De volgende resultaten zijn geboekt:

- In het project in Reijgeborg 2 is ruilgrond aangekocht, en is duidelijk geworden welke gronden de provincie definitief niet kan verwerven voor natuur. Er moeten nog drie lopende transacties afgerond worden in 2023.
- In het project Meijegraslanden is een aankoop gedaan van 42 hectare waarvan 35 ha binnen de natura 2000 begrenzing is gelegen.

- In het project Westveen zijn belangrijke besluiten genomen, onder andere door GS en PS om volledige schadeloosstelling te mogen gaan betalen ter voorkoming van onteigening.
- In het project Abessinië is de laatste afrondingsaankoop van 4,5 ha gerealiseerd en er is een begin gemaakt met de sloopwerkzaamheden van de opstallen.
- Er wordt gewerkt aan meerdere grondruilingen.

Voor het *gebied Leenheerenpolder* heeft er in 2021 een openbare inschrijving plaatsgevonden voor verkoop van de nog in te richten gronden. Met Natuurmonumenten is gesproken over het afsluiten van een (voor)koopovereenkomst voor afname van de gronden ná een succesvol doorlopen inrichtingsproces, tegen dan nader te bepalen voorwaarden. Natuurmonumenten heeft heel veel tijd nodig gehad voor de bestuurlijke besluitvorming. De overeenkomst zal begin 2023 ondertekend worden door de betrokken partijen.

In 2020 is het programma voor de restantopgave NNN en Groene Verbindingen van start gegaan (*opgave Natuurnetwerk Zuid-Holland NN- ZH*). Dit betreft een opgave van 900 ha verdeeld over 67 projecten welke uiterlijk in 2027 geborgd moeten zijn. In 2021 is hiervoor een aangepast Handelingskader NNN door Provinciale en Gedeputeerde Staten vastgesteld. In dit handelingskader is onder andere aangegeven dat ruilgronden gekocht kunnen worden en dat ná een poging tot vrijwillige verwerving, indien noodzakelijk, overgegaan kan worden tot onteigening voor (deel) gebieden zodat volledige schadeloosstelling kan worden geboden. Hierover dient dan wel op basis van een ruimtelijk plan een besluit te worden genomen. In 2022 is dit nog niet aan de orde geweest. Daarnaast is het gehele grondinstrumentarium beschikbaar dus ook zelfrealisatie. In 2022 zijn nog geen gronden verworven voor dit programma maar zijn wel diverse onderhandelingen gestart en is een grondstrategie voor een deelgebied opgesteld.

In het kader van de NNN hebben er 28 aankooptransacties plaatsgevonden. Het ging hierbij om circa € 4 mln aan aankopen en om circa € 1 mln aan verkopen.

Programma versterking boerenlandvogels

In 2022 is de kavelruil Zuidpolder van Delfgauw geëffectueerd waardoor er een aaneengesloten weidevogelgebied is ontstaan van circa 123 ha. Dit is inclusief het bestaande natuurgebied De Groene Keijzer, de eendenkooi en de natuurplas. De provincie is voornemens om dit weidevogelgebied aan te wijzen als onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland. In 2023 vinden de inrichtingswerkzaamheden plaats om het weidevogelgebied optimaal te laten functioneren. Op dit moment vinden er gesprekken plaats over een afrondingsaankoop waardoor het weidevogelgebied met circa 3 ha vergroot kan worden.

De provincie heeft eind 2021 een kavelruil in de Zoetermeerse Meerpolder gerealiseerd. De provincie heeft begin 2022, 2 percelen grond verkocht die niet noodzakelijk waren voor het weidevogelgebied.

In Rijnsaterwoude heeft de provincie 3 percelen ter grootte van circa 3 ha in eigendom die ingezet gaan worden als compensatiegrond voor de realisatie van de ongelijkvloerse kruising Burgemeester Smeetsweg te Zoeterwoude voor de weidevogelstelling.

Recreatiegebieden in provinciaal eigendom

In de startnotitie Sport en Recreatie (2020) is de eerder gemaakte keuze om recreatiegebieden in provinciaal eigendom over te dragen, bijgesteld. Er geldt niet langer een overdrachtstaakstelling voor de resterende provinciale recreatiegebieden. In plaats daarvan wordt er maatwerk per gebied geleverd. Dit betekent dat in ieder geval de gebieden worden overgedragen waarover bestuurlijke afspraken zijn gemaakt. In lijn hiermee zijn in het verleden diverse gebieden overgedragen. In 2022 is de overdracht van de Louisa- en Cannemanspolder naar de gemeente Dordrecht afgerond. Daarmee is de overdracht van alle gebieden waarover bestuurlijke afspraken waren gemaakt voltooid.

Voor Bentwoud en Vlietland zijn er geen voornemens tot overdracht. Voor Bos Rhooen en Valkenburgse Meer-zuid wordt nog gekeken naar het optimale eindbeheer en de wijze waarop het eigendom dit kan ondersteunen. Voor

alle vier deze gebieden geldt dat het beheer door Staatsbosbeheer wordt uitgevoerd, op basis van een samenwerkingsovereenkomst.

Voor Vlietland is de erfpacht geregeld met het Recreatiecentrum Vlietland B.V. (RCV) en zijn na toestemming van de provincie, gronden in het verleden door RCV in ondererfpacht uitgegeven.

Project Mainport Rotterdam/Buitenland van Rhooon

Vanwege de realisatie van de Tweede Maasvlakte heeft het Project Mainport Rotterdam (PMR) de doelstelling om het leefklimaat rond Rotterdam te versterken door de realisatie van 750 ha groene recreatie- en natuurgebieden. In dat kader is de provincie verantwoordelijk voor het project Buitenland van Rhooon, als onderdeel van het PMR, dat in zijn geheel een Rijksopgave is. Het project Buitenland van Rhooon beslaat in totaal een oppervlakte circa 600 ha (bruto). Conform besluitvorming van Provinciale en Gedeputeerde Staten eind 2016 is ingezet op de oprichting van een gebiedscoöperatie en het vertalen van de doelstellingen voor het gebied in een streefbeeld. In 2018 is het streefbeeld opgeleverd en is eveneens de Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhooon met daarin agrarische ondernemers en natuur- en recreatiepartijen opgericht. In november 2018 heeft de provincie met de gebiedscoöperatie een samenwerkingsovereenkomst gesloten over de realisatie van het streefbeeld met een looptijd van 12 jaar. De provincie faciliteert dit proces en stelt onder andere financiële middelen (waaronder gronden) ter beschikking op basis van de jaar- en meerjarenplannen van de gebiedscoöperatie. De gebiedscoöperatie is aan zet om de maatregelen uit het streefbeeld voor 2027 te realiseren. Een groot deel van de (agrarische) ondernemers in het plangebied hebben hun bedrijfslocatie en bijbehorende gronden verkocht aan de provincie. Daartoe hebben onderhandelingen plaatsgevonden met de provincie over de aankoop en sloop van oude bebouwing op basis van volledige schadeloosstelling. Datzelfde geldt voor diverse grondeigenaren/beleggers en de gebruikers hiervan. Inmiddels is er overeenstemming bereikt over de aankoop van circa 411 ha. De verworven grond komt na beëindiging van het (voortgezet) gebruik beschikbaar voor de realisatie van het streefbeeld. In 2022 heeft de provincie ruim 237 ha ter beschikking gesteld aan de gebiedscoöperatie voor de realisatie van (maatregelen uit) het streefbeeld. In totaal is in 2022 voor ruim € 11,7 mln aan grond gekocht.

Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG), stikstofopgave en de provinciale grondbank ZH-PLG

In 2022 is, in het verlengde van het Nationaal Programma Landelijk Gebied, de startnotitie voor het ZH-PLG door GS vastgesteld en aan PS gezonden.

In samenhang met de startnotitie ZH-PLG is ook ingestemd van een provinciale grondbank ZH-PLG. De spelregels zijn gepubliceerd in het provinciaal blad en ook is PS geïnformeerd.

Doel is om een strategische grondvoorraad op te bouwen die ingezet kan worden in de gebiedsprocessen voor extensivering, ruil of doelrealisatie. De financiering vindt plaats uit beschikbare ZH-PLG middelen of middelen die direct daaraan verbonden zijn zoals Klimaatimpuls gelden.

In 2022 zijn 2 aankopen verricht (in totaal 70 ha) waarbij de grond is toegevoegd aan de provinciale grondbank.

In het kader van de aanpak stikstofproblematiek heeft het Rijk op 3 november 2020 een gerichte opkoopregeling opengesteld (MGA-1) en aankoopbudget voor de provincies beschikbaar gesteld. De provincie Zuid-Holland voert deze regeling uit. De regeling is per 1 december 2022 gesloten. Er kwamen op basis van de drempelwaarde van 2 mol/ha/jaar op een N2000 gebied 9 bedrijven in Zuid-Holland in aanmerking. Deze bedrijven zijn in 2021 en 2022 gericht benaderd. Deelname aan de regeling is op vrijwillige basis. Bij de sluiting heeft geen enkel bedrijf interesse getoond in de regeling.

In 2022 is door het Rijk gestart met een aanpak Piekbelasters en met daarbij een instrumentenpakket. Begin 2023 moet duidelijk worden hoe de aanpak en regelingen eruit komen te zien.

Gedacht wordt aan openstelling van een Landelijke beëindigingsregeling (Lbv) en een Lbv-Plus. Thans wordt ook overwogen om een nieuwe regeling (MGA-2) open te stellen.

Overzicht lopende onteigeningsprocedures

Project	Status procedure	Toelichting/aantal dossiers
Krimpenerwaard	Gerechtelijke procedure	Koninklijk Besluit (KB) verkregen. Voor de eerste 7 dossiers in 2021 de procedures gestart. In 5 dossiers is de eigendom verkregen via vonnis, 2 zijn minnelijk afgehandeld. In 2022 zijn nog 4 dagvaardingen uitgebracht aan diegenen met wie geen zelfrealisatie tot stand komt. Met drie partijen wordt getracht alsnog tot zelfrealisatie te komen.
N211 Wippolderlaan Wateringen	Gerechtelijke procedure	Het Koninklijk Besluit is op 11 maart 2022 verkregen en voor de 10 dossiers waar geen overeenstemming is bereikt is gestart met de gerechtelijke procedures door het uitbrengen van een dagvaarding. Voor 1 dossier wordt daarmee even gewacht omdat dat perceel al betrokken is in twee andere juridische procedures.
N215 Goeree Overflakkee	Administratieve procedure (afgerond)	Het Koninklijk Besluit is 23 augustus 2022 verkregen en voor 3 dossiers wordt in 2023 gestart met de gerechtelijke procedures door het uitbrengen van een dagvaarding, als daar geen overeenstemming mee wordt bereikt.
Rijnland Route	Administratieve procedure (afgerond)	Het Koninklijk Besluit is op 29 oktober 2022 verkregen en voor zover geen overeenstemming wordt bereikt wordt in 2023 gestart met de gerechtelijke procedures door het uitbrengen van een dagvaarding.

Grond-voor-grond: verkoop gronden ten behoeve van de realisatie van het NNN

Realisatie en prognose verkoop Grond-voor-Grond

De provincie verkoopt een deel van haar gronden buiten de beleidsopgave om middelen te genereren voor de realisatie van de NNN. Dit wordt Grond-voor-Grond genoemd (GvG). In de periode tot 2027 moet circa € 150 mln netto (= € 180,0 bruto minus proces- en risicokosten, beheerkosten en boekwaarde) gerealiseerd worden. In 2022 is voor in totaal circa € 15,5 mln aan grond verkocht. De totale opbrengstenraming voor de grondverkoop voor 2022 bedroeg € 12 mln. Hiermee ligt het gerealiseerde resultaat iets boven de prognose. De lasten (proceskosten en afwaarderinglasten) in verband met GvG bedroeg in 2022 € 1,4 mln waarmee de netto-opbrengst in 2022 uitkomt op ca. € 14,1 mln. Het verkoopresultaat voor GvG wordt vooral verklaard door de interne verrekening tussen GvG en NNN in verband met de overdracht van GvG-gronden naar het NNN-programma (€ 8,6 mln). Tot en met 2022 is hiermee circa € 130 mln aan verkopen gerealiseerd.

In 2020 heeft de tweejaarlijkse actualisatie van het GvG bezit plaatsgevonden. Naast een nieuwe taxatie van het provinciale GvG bezit is ook weer gekeken naar de te verwachten proceskosten, risico's en beheerkosten. De resultaten van deze geactualiseerde business case zijn in de begroting verwerkt.

Per 31-12-2022 beschikt de provincie nog over circa 620 ha GvG-grond. Het grootste deel hiervan ligt in de Krimpenerwaard en dient/kan ingezet worden als ruilgrond voor de natuurontwikkeling en nieuwe opgaven aldaar.

Met het oog op de ontwikkelingen binnen de ZH-PLG zal in 2023 worden geïnventariseerd welk bezit (voor zover nog niet in het bereik van een opgave) een bijdrage kan leveren in de gebiedsprocessen. Het ligt voor de hand dat het bezit dat van meerwaarde is voor de gebiedsprocessen uiteindelijk overgaat naar de grondbank voor het ZH-PLG.

Waarderingsbeleid groene grond

De aankoopprijs van de aangekochte gronden, die vallen binnen de NNN, wordt afgewaardeerd naar een reële prijs voor natuurwaarde en als zodanig op de balans gezet. Aankopen die buiten de begrenzing vallen worden voor de aanschafprijs op de balans gezet.

Het verschil tussen de GvG-opbrengsten uit verkoop van de grond minus risicofactor, minus boekwaarde verkochte grond en minus verkoopkosten is in de begroting opgenomen als dekkingsmiddel voor de realisatie van de NNN. De voorraad groene grond ultimo 2022 heeft een boekwaarde van circa € 26 mln. Deze is als volgt samengesteld:

- GvG-grond: circa € 6 mln.
- NNN-grond: circa € 14 mln (inclusief gronden met een weidevogelstelling).
- RodS-grond: € 0.
- ZH-PLG (veenweide): € 6 mln

Marktprijsverstoring

De laatste uitgevoerde grondprijsmonitor stamt uit 2016 (uitgevoerd in 2017). Hieruit bleek dat de hoogte van de gerealiseerde opbrengsten door PZH niet sterk afwaken van de overige gerealiseerde opbrengsten uit grondverkoop in Zuid-Holland. Daarnaast bleek ook dat de aantallen hectares die PZH op de markt bracht niet van invloed was op het prijsniveau dan wel de afzet. Op basis daarvan is gesteld dat het gehanteerde prijsbeleid marktconform was en er geen marktverstoring optrad.

Voor de daarop volgende jaren is het steeds niet mogelijk geweest om op basis van de jaarlijks door het Kadaster aangeleverde data over de grondverkoop in het agrarische gebied in Zuid-Holland te destilleren in hoeverre de provincie marktconform en niet prijs verstorend werkt. Er zijn namelijk te weinig aangeleverde gegevens bruikbaar. Zo ook weer voor het jaar 2020. Dit is de reden dat ook voor 2022 geen monitor heeft plaatsgevonden. Mogelijk dat in 2023 op basis van de aangeleverde gegevens door het kadaster er wel een monitor opgesteld kan worden.

Tijdelijk Beheer

De meeste gronden die de provincie in afwachting van verkoop of inrichting in eigendom heeft zijn verpacht in geliberaliseerde pacht. Het betreft veelal gronden in agrarisch gebruik en gronden met bestemming natuur (binnen de NNN-begrenzing) en gronden met een boerenlandvogel/weidevogel-doelstelling. Voor gronden binnen de NNN en gronden met boerenlandvogel/weidevogel-doelstelling zijn beperkende voorwaarden in het pachtcontract opgelegd (zoals minder gebruik mest) en is een aangepaste pachtprijs gehanteerd. De pachtprizen en voorwaarden 2023 zijn in het najaar 2022 door Gedeputeerde Staten vastgesteld.

De pachtuitgifte 2022 is uitgevoerd conform de door Gedeputeerde Staten in 2022 vastgestelde Spelregels Pacht behorende bij de Uitvoeringsnota Grondbeleid.

De opbrengst in 2022 van het tijdelijk beheer was circa € 1,1 mln gebaseerd op 150 pachtovereenkomsten. In 2022 hebben we meer langjarige geliberaliseerde pachtovereenkomsten afgesloten, waaronder de geliberaliseerde pachtovereenkomsten met de Zelfrealisatoren en het Natuur Beheer Collectief Krimpenerwaard (NBC) en met pachters in de weidevogelkerngebieden. In totaal zijn er sinds 2022 5 weidevogelkerngebieden in beheer.

De provincie bezit in 2022 circa 40 bebouwde locaties die beheerd moeten worden, waaronder woningen/voormalige boerderijen, voormalige steunpunten voor het beheer van de infrastructuur en voormalige bedrijfsopstallen zoals bijvoorbeeld een mestsilo. Er wordt doorlopend geïnvesteerd ten behoeve van waardebehoud en/of de veiligheid van de tijdelijke beheerders/bewoners. Om het gebouwbeheer op orde te krijgen en te behouden is (extra) expertise ingehuurd om, daar waar nodig onderzoek en eventueel sloop van gebouwen te begeleiden.

De kosten, met name voor asbestverwijdering, bodemsanering en sloop nemen toe doordat er meer wordt ingezet op het verwijderen van zichtbaar asbest van voormalige bedrijfsopstallen agrarische locaties.

De beheerkosten van de bebouwde locaties betreffen veelal voormalige boerderijen die zijn aangekocht voor realisatie van de natuuropgave. Enkele locaties zijn aangekocht voor andere beleidsdoelen. In 2022 bedroegen de beheer- en sloopkosten € 2,2 mln met name als het gevolg van het versneld saneren van diverse gebouwen.

Verbonden partijen met grondexploitaties of grondposities

De gemeenschappelijke regeling 'Grondbank RZG Zuidplas' is eigenaar van ca. 300 ha in dat gebied. De provincie neemt met een aandeel van 40% deel aan de Grondbank, omdat zo sturing gegeven kan worden aan de gewenste ontwikkeling. De Grondbank is het stallingsbedrijf van de strategische grondposities in het projectgebied 'Zuidplaspolder'. De Grondbank richt zich op het beheer en verkoop van de verworven gronden. Hiervoor wordt periodiek een 'Uitnamestrategiekader' (USK) vastgesteld.

Als gevolg van de vastgoedcrisis en de huidige beleidsdoelstellingen, zijn de ambities bijgesteld en is de waarde van de grondportefeuille beïnvloed. Het verschil in boekwaarde en marktwaarde wordt in de Grondbank gecompenseerd met een verliesvoorziening, die door de deelnemers in hun begrotingen wordt gedragen. De door de provincie getroffen voorziening fluctueert licht mee met de actuele waardering van de gronden in de Grondbank.

De situatie waarin de Grondbank via deze verliesvoorziening een negatief eigen vermogen handhaaft mag van de toezichthouder, het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en met goedkeuring van de accountant nog voortduren

Op 1 juli 2021 is de Bestuurlijke Overeenkomst Ontwikkeling Middengebied Zuidplaspolder tussen de gemeente Zuidplas, de Grondbank RZG Zuidplas en de provincie Zuid-Holland ondertekend. Hierin zijn de afspraken vastgelegd over de ontwikkeling van het 5^e dorp met 8.000 woningen, de bedrijventerreinen, de natuurontwikkeling en infrastructuur. Tevens zijn de voorwaarden bepaald waaronder de Grondbank haar gronden (ná een onherroepelijk bestemmingsplan, uiterlijk eind 2024) zal overdragen aan de gemeente. Het behaalde onderhandelingsresultaat is zodanig dat de verliesvoorziening zal worden ingelopen. Daarnaast is er geen sprake meer van een deelnemersbijdrage. De gemeente heeft in 2022 enige vertraging opgelopen met het vaststellen van de financiële paragraaf van dit plan waardoor de overeenkomst met de Grondbank is komen te vervallen. Deze financiële paragraaf zal op een later tijdstip worden vast gesteld. Omdat de uitgangspunten van genoemde partijen nog steeds hetzelfde zijn is in overleg met de gemeente een nieuwe overeenkomst opgesteld waarin voorzien is dat het vaststellen van de financiële paragraaf later plaatsvindt en de einddatum van 2024 gelijk blijft. Er is echter een reëel risico dat dit doorschuift naar voorjaar 2025. De afgesproken termijnen worden door alle partijen bewaakt maar dit is ook afhankelijk van de behandeling van de bezwaren tegen het bestemmingsplan door de Raad van State.

Strategisch bezit

Met het vaststellen van de Uitvoeringsnota grondbeleid in 2022 zijn ook de spelregels voor strategische aankopen opnieuw vastgesteld conform de kaders van de Financiële Verordening. Daarin is een leenfaciliteit van 15 miljoen opgenomen voor strategische aankopen.

In 2022 hebben geen strategische grondaankopen plaatsgevonden. De provincie is terughoudend met het doen van strategische aankopen in verband met de daaraan verbonden risico's. Echter is er ook vanuit de opgaven in 2022 voldoende budget beschikbaar om aankopen te kunnen doen. Zo is er voor de NNN en het ZH-PLG de mogelijkheid om (ruil)gronden aan te kopen.

Verder worden bij gronden die onder een verkoopprogramma vallen zoals Grond voor Grond, verspreid bezit of overhoeken bij aankoop van infrastructuur kritisch gekeken of deze gronden op termijn nodig zijn voor andere provinciale doelen. Daarmee worden de gronden langer vastgehouden en kunnen als strategisch bezit worden gezien.

Beheer en verkoop verspreid provinciaal bezit

Met “verspreide eigendommen” worden alle onroerende zaken bedoeld die niet meer inzetbaar zijn voor provinciale doelen en daarom afgestoten kunnen worden. Het betreft veelal relatief kleine, niet zelfstandig te exploiteren kavels, die verspreid in de provincie liggen. Deze gronden zijn in het verleden vaak aangekocht voor een doel en zijn na realisatie als “restgrond” in bezit van de provincie gebleven.

Verspreide eigendommen worden verkocht, met als belangrijkste uitgangspunten marktconformiteit en level playing field. In de tussentijd kan de grond beheerd worden door middel van huur, pacht of anderszins. In 2022 is circa 19 ha aan verspreid bezit verkocht voor een totaalbedrag van circa € 0,6 mln.

In 2018 is gestart met een analyse van alle verspreide provinciale eigendommen. Dit is een technisch complexe opgave met veel uitzoekwerk. Het gaat om snippers grond van enkele vierkante meters tot ruim 10 ha. Een analyse met behulp van een Geografische Informatie Systeem (GIS) levert op dat er ongeveer 150 ha verkocht kan worden. Deze 150 ha bestaat uit circa 555 kadastrale percelen. Omdat er ook veel juridische aspecten zitten aan deze opgave is het zaak om dit zeer zorgvuldig uit te voeren. In 2019 is een plan van aanpak opgesteld en is een projectgroep van start gegaan die onderzoekt welke percelen afgestoten kunnen worden aan gemeenten en waterschappen. Daarna zal gekeken worden of de resterende percelen openbaar verkocht kunnen worden. Het verspreid bezit wordt per gemeente of waterschap geïnventariseerd en daar waar mogelijk overgedragen. Dit heeft geresulteerd in overdrachten aan de gemeenten Pijnacker-Nootdorp, Waterschap Rivierenland en Zoetermeer. In 2022 is het verspreid bezit van ruim 20 gemeenten geanalyseerd en zijn contacten gelegd met de betreffende gemeenten. Tevens is een traject gestart voor overdracht van onder andere fietspaden die rond 2009 zijn aangelegd in het kader van de aanleg van de N470, maar waar de eigendomsoverdracht op zich heeft laten wachten. Dit is in 2021 opgepakt en wordt naar verwachting afgerond in het vierde kwartaal 2023.

De waarde die het verspreid bezit vertegenwoordigt, wordt “stille reserveomvang” genoemd en wordt vanaf 2015 ingeschat op basis van de gemiddeld gerealiseerde m² prijs bij verkopen verspreid bezit. De geschatte opbrengst van verkochte gronden is in de Jaarrekening 2022 opgenomen op basis van een geschat oppervlak van circa 130 ha en een geschatte gemiddelde m² verkoopprijs van € 2,50.

Hoewel dit oppervlak iets minder is dan de hiervoor genoemde 150 ha, wordt toch vastgehouden voor de inschatting van de stille reserve aan de 130 ha vanuit het oogpunt van voorzichtigheid en een bestendige gedragslijn. Door deze berekeningsmethode komt de geschatte waarde uit op ongeveer € 3,7 mln.

Overige grondposities

Indien steunpunten dan wel voormalige dienstwoningen niet meer gebruikt worden en niet nodig zijn voor andere doeleinden, komen deze voor verkoop in aanmerking en worden deze op de markt gebracht. De opbrengsten gaan naar het programma infrastructuur. In 2020 is deze verkoopportefeuille uitgebreid met circa 15 locaties omdat de Dienst Beheer Infrastructuur vastgoed gaat afstoten in kader van een nieuwe vastgoedstrategie. In 2022 zijn er 3 steunpunten verkocht.

Overzicht provinciaal grondbezit per 31-12-2022

Weg en vervoer	
Beheer provinciale wegen en vaarwegen:	circa 2.850 ha
Beheer bermen en percelen grenzend aan wegen en vaarwegen	circa 240 ha
Infrastructuurprojecten in ontwikkeling	circa 220 ha
Verspreid bezit en overhoeken infrastructuur	circa 100 ha
Groen	
Natuurnetwerk Nederland (NNN)	circa 1.200 ha
NNN strategisch	circa 30 ha
PZH-gronden met weidevogeldoel	circa 160 ha
Recreatie om de Stad (RodS)	circa 420 ha
Provinciale recreatiegebieden	circa 320 ha
Buitenland van Rhooon	circa 400 ha
Grond-voor-Grond: verkoop t.b.v. NNN	circa 620 ha
Provinciale grondbank/Zuid-Holland Programma Landelijke Gebied	circa 70 ha
Diversen	
Grondbank RZG Zuidplas (40% aandeel PZH)	circa 300 ha
Milieu en nazorg	circa 100 ha
WHW nog uit te zoeken	circa 10 ha
Overig	circa 10 ha

Paragraaf Lokale heffingen

Inleiding

De paragraaf Lokale heffingen bevat informatie over de heffingen die Zuid-Holland oplegt op basis van verordeningen die Provinciale Staten hebben vastgesteld. Het gaat hierbij achtereenvolgens om de opcenten op de Motorrijtuigenbelasting, precariobelasting, legesverordening Omgevingsrecht (Wabo), de heffing voor grondwaterbeheer, legesverordening infrastructuur en de leges Wet natuurbescherming. De opbrengsten uit de opcenten en precario dienen als algemeen dekkingsmiddel; de inkomsten uit de overige heffingen zijn bedoeld voor de uitvoering van specifieke activiteiten. De provincie heeft geen beleid voor kwijtschelding van opgelegde heffingen.

Toelichting op de heffingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Originele Begroting 2022	Bijgestelde Begroting 2022	Jaarrekening 2022	Verschil begroot vs realisatie
Grondwaterbeheer	515	430	430	347	83
Legesverordening infrastructuur	453	400	400	521	-121
Opcenten motorrijtuigenbelasting	350.655	350.903	363.376	358.470	4.906
Precario en leges	816	1.050	1.050	1.066	-16
Uitvoering WABO	4.475	3.200	3.200	7.720	-4.520
Wet Natuurbescherming	502	726	726	1.012	-286
Totaal	357.416	356.709	369.182	369.136	46

Grondwaterheffingsverordening Zuid-Holland

Op grond van de Waterwet en de Grondwaterheffingsverordening Zuid-Holland heft de provincie een belasting per kubieke meter onttrokken grondwater. Het tarief van de heffing is zodanig vastgesteld dat de opbrengst de gemaakte kosten niet te boven gaat. Het tarief bedraagt € 0,005 per kubieke meter onttrokken hoeveelheid water.

Legesverordening infrastructuur

Met ingang van 1 januari 2021 is de Legesverordening Infrastructuur Zuid-Holland 2021 ingevoerd waarbij leges voor de vergunningverlening door de Dienst Beheer Infrastructuur (DBI) wordt geheven. De kosten van de vergunningverlening worden doorberekend op basis van 100% kostendekkendheid conform de vastgestelde tarieventabel. Er is voor gekozen kruissubsidiëring toe te passen. Kruissubsidie zorgt voor een verschuiving van de kosten van de burgers naar bedrijven.

De gerealiseerde opbrengsten ad € 521k hebben voor € 445k betrekking op belastingjaar 2022 en voor € 76k op eerdere belastingjaren. Deze opbrengsten worden verantwoord bij Beleidsdoel 2-2.

Provinciale Staten hebben bij het vaststellen van de Legesverordening Infrastructuur Zuid-Holland 2021 besloten dat het dekkingspercentage 100% dient te zijn.

(bedragen x € 1.000)		
Lasten taakveld	Realisatie 2022	391
Opbrengst Heffingen	Realisatie 2022	445
Dekkingspercentage	Realisatie 2022	114%

Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de Motorrijtuigenbelasting

Het belastinggebied van de provincies is voor algemene belastingen beperkt tot de opcenten op motorrijtuigenbelasting en precariobelasting. De opcenten genereren de grootste opbrengst en bedragen meer dan de helft van alle reguliere inkomsten van de provincie. In 2022 is de uiteindelijke werkelijke opbrengst van de opcenten € 358,5 mln, terwijl na wijziging € 363,4 mln was begroot, een verschil van 1,3%. In 2021 was de totale opbrengst uit opcenten € 350,7 mln.

Het bedrag in de bijgestelde begroting is gebaseerd op de opgave van de belastingdienst aan het begin van het jaar.

In 2022 is het totaal aantal auto's in Zuid-Holland vrijwel constant gebleven (van 1.649.479 naar 1.651.343). De daling van de opbrengst komt door een stijging van het aandeel elektrische en hybride auto's in het wagenpark. Het absolute aandeel belastbare elektrische auto's is in 2022 gestegen van 31.894 naar 40.904 en vertoont daarmee een stijgende lijn. In eerdere jaren werd een potentiële opbrengstdaling van de opcenten vermeden door een stijging van het absolute aantal ICE-auto's en het stijgende gemiddelde gewicht per auto. In 2022 is dit niet gebeurd en is de realisatie voor het eerst sinds jaren onder de oorspronkelijke raming van de belastingdienst gebleven. Het effect van deze trendbreuk voor de belastingopbrengst van het jaar 2022 is een nadeel van € 4,9 mln ten opzichte van de begroting.

Provinciale Staten stellen het opcententarief vast. Dit mag het wettelijk maximum niet overschrijden. Het maximum was voor 2022 vastgesteld op 118,4 opcenten, met een tarief van 91,8 in 2022 zat de provincie Zuid-Holland nog ruim onder dit maximum.

Het tarief heeft zich in de provincie Zuid-Holland de afgelopen periode als volgt ontwikkeld:

Jaar	2018	2019	2020	2021	2022
Tarief	90,4	90,4	90,4	90,4	91,8

Ontwikkeling wagenpark:

Er staan eind 2022 in Zuid-Holland iets meer dan 1,65 miljoen personenauto's geregistreerd in 36 gewichtsklassen. Het wagenpark is met 1.864 auto's en 3.041 motoren gestegen ten opzichte van een jaar geleden.

Raming inkomsten:

Het verloop van toekomstige inkomsten uit opcenten is voor de lange termijn moeilijk te voorspellen. Dit komt met name door de ontwikkelingen rond de van heffing vrijgestelde elektrische voertuigen.

Verordening precariobelasting Zuid-Holland

De provincie heft Precariobelasting 'voor het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde provinciale grond'. In de bij de Verordening Precariobelasting behorende tarieventabel zijn de belastbare feiten en tarieven opgenomen. In 2019, 2020, 2021 en 2022 zijn de tarieven voor de Precariobelasting niet geïndexeerd.

Legesverordening Omgevingsrecht (Wabo)

Op grond van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) heft de provincie leges voor de zogeheten BRIKS-taken (bouwen, reclame, inritten, kappen, slopen) van de omgevingsvergunning voor die bedrijven waarvoor de provincie op grond van de milieuwetgeving bevoegd gezag is.

De uitvoering van het bevoegd gezag is ondergebracht bij de vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland. De provincie int voor de aanvragen BRIKS de leges, die de kosten van de vergunningverlening moeten dekken.

Provinciale Staten hebben bij het vaststellen van de Legesverordening Omgevingsrecht Zuid-Holland 2020 besloten dat het dekkingspercentage 100% dient te zijn. De tarieven zijn ingedeeld in categorieën wat betekent dat voor een project met een grotere bouwsom ook een hoger tarief geldt. Het aantal aanvragen in 2022 was conform het vooraf geraamde aantal. De verdeling tussen de categorieën was echter anders dan vooraf geraamd. Er zijn meer aanvragen in de hogere categorieën geweest waardoor de legesinkomsten 2022 (€ 4,8 mln) hoger zijn dan vooraf geraamd. In 2022 is daarnaast voor € 2,9 mln aan WABO-leges opgelegd die betrekking hebben op eerdere belastingjaren waardoor totaal € 7,7 mln aan opbrengst is gerealiseerd.

(bedragen x € 1.000)		
Lasten taakveld	Realisatie 2022	3.653
Opbrengst Heffingen	Realisatie 2022	4.830
Dekkingspercentage	Realisatie 2022	132%

Wet natuurbescherming

In januari 2017 is de Wet natuurbescherming in werking getreden. Hiermee zijn diverse taken op het gebied van de natuurwetgeving gedecentraliseerd naar de provincies. Provincie Zuid-Holland heft voor een deel van de taken uit de Wet natuurbescherming leges op grond van Legesverordening Wet natuurbescherming Zuid-Holland 2020. De baten met betrekking tot heffingsjaar 2022 bedragen € 0,7 mln conform begroting. De totale baten zijn in 2022 € 0,3 mln hoger dan geraamd door een inhaalslag van de omgevingsdienst Haaglanden op binnengekomen aanvragen in het kader van de wet natuurbescherming over oude jaren.

(bedragen x € 1.000)		
Lasten taakveld	Realisatie 2022	726
Opbrengst Heffingen	Realisatie 2022	746
Dekkingspercentage	Realisatie 2022	102%

Lokale lastendruk

De lokale lastendruk wordt voor veruit het grootste deel bepaald door de opcentenheffing.

In onderstaande tabel staat de lokale lastendruk (als gemiddelde belastingsom per auto) weergegeven. De cijfers zijn gebaseerd op de jaarlijkse (prognose) tabellen die worden verstrekt door de belastingdienst.

Tabel Gemiddelde lastendruk per auto door heffing opcenten

(bedragen in €)	2019	2020	2021	2022
Gemiddelde lastendruk per auto door opcentenheffing	225	227	226	230

De stijging van de lastendruk ten opzichte van 2021 is veroorzaakt door de stijging van het opcententarief in 2022

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Provinciale infrastructuur, wegen en vaarwegen

Areaal

Het provinciale areaal is in vijf assetgroepen te verdelen:

- Wegen: circa 774 ha verhardingen, 167 rotondes, 1.000 ha bermen en 133 ha bermsloten, 35.000 bomen en 184 km geleiderail;
- Vaste kunstwerken: 244 vaste bruggen, 75 viaducten, 83 tunnels, 213 duikers met een diameter groter dan 1 meter en 14 km geluidswering;
- Vaarwegen: circa 220 km oever en 620 ha te baggeren vaarwegen;
- Beweegbare kunstwerken: 62 beweegbare bruggen en 6 sluiscomplexen;
- Dynamisch verkeersmanagement: bediencentrales, verkeersmonitoring-apparatuur en 132 VRI-installaties.

Om het beheer uit te voeren, wordt gebruik gemaakt van bedrijfsvoeringsmiddelen zoals steunpunten, inspectievaartuigen en –voertuigen en gladheidsbestrijdingsmateriaal.

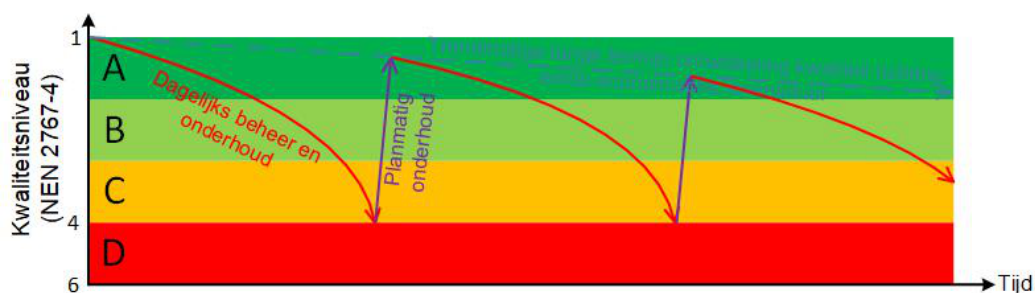
Beleidskader

De [Nota onderhoud kapitaalgoederen 2021-2024](#) (NOK) beschrijft welke prestaties worden verwacht van de provinciale infrastructuur en welk budget hiervoor benodigd is. De beheerstrategie bepaalt de wijze waarop de prestatie wordt gerealiseerd en daarmee de hoogte van de budgetbehoefte. De beheerstrategie is een afweging tussen de prestaties die van de infrastructuur worden verwacht, de risico's op verstoringen die worden aanvaard en de frequentie van de beheermaatregelen die nodig zijn om de risico's te beheersen en de prestaties te leveren. Prestaties zijn bijvoorbeeld de beschikbaarheid van een weg voor het verkeer. Risico's zijn ongewenste verstoringen, zoals een groeiende file als gevolg van een niet goed sluitende beweegbare brug.

Beheermaatregelen zijn alle activiteiten die worden verricht om de prestaties te kunnen leveren. Van inspecties en onderzoek, van onderhoud aan objecten en vervangen van objecten aan het einde van de levensduur.

Technische staat areaal

Om de beschikbaarheid van de infrastructuur te garanderen, wordt de technische onderhoudsstaat gemonitord. De basis voor deze conditiemeting is de NEN-2767. Deze internationale methodiek kent een zespuntsschaal van uitstekend (1) tot zeer slecht (6). Een weg, oever of kunstwerk scoort bij deze norm 'uitstekend' als deze net is opgeleverd (nieuwbouw) of het groot onderhoud pas geleden is uitgevoerd. Gedurende de gebruiksduur neemt de technische staat langzaam af, via de conditie 'goed', 'redelijk' en 'voldoende' naar 'matig'. Zodra de conditie 'matig' is bereikt, wordt (opnieuw) groot onderhoud aan de weg, de oever of het kunstwerk uitgevoerd. De afname van de conditie en de sprong naar een uitstekende conditie door groot onderhoud is visueel weergegeven in onderstaand schema. Met het monitoren van de technische staat kan het moment worden bepaald waarop groot onderhoud noodzakelijk wordt. Het volledige areaal voldoet op elk moment aan de wettelijke technische eisen voor veiligheid en achterstallig onderhoud en daarmee kapitaalvernietiging worden voorkomen.

In de onderstaande tabellen wordt per groep wegen, vaarwegen en kunstwerken inzicht gegeven in de technische staat ultimo 2022.

Technische staat wegen	A	B	C	D
2022	62%	26%	10%	0%

Bovenstaande tabel beschrijft op basis van CROW-publicatie 147, wegbeheer, wanneer het planmatig onderhoud moet worden uitgevoerd:

A: planmatig onderhoud over minimaal 5 jaar;

B: planmatig onderhoud binnen 3 tot 5 jaar;

C: planmatig onderhoud binnen 2 jaar;

D: er bestaat een achterstand in onderhoud.

Technische staat vaarwegen (NEN2767)	Uitstekend (1)	Goed (2)	Redelijk (3)	Matig (4)	Slecht (5)	Zeer slecht (6)
2022	59%	8%	15%	12%	6%	0%

Bovenstaande tabel beschrijft op basis van de NEN-2767 inspecties de staat van de oevers.

Technische staat kunstwerken	≤ 3 jaar	4 – 6 jaar	7 – 10 jaar	11 - 15 jaar	15 – 20 jaar	> 20 jaar
2022	23%	35%	38%	4%	0%	0%

Bovenstaande tabel beschrijft de periode die verstreken is sinds het laatste onderhoud aan een kunstwerk.

Beschikbaarheid beweegbare kunstwerken

De beschikbaarheid van een brug wordt gemeten door de duur van alle ongeplande stremmingen op te tellen. Het streven is een beschikbaarheid van 99,8% op jaarbasis. Als de storingsduur op jaarbasis groter is dan 17,5 uur, is een brug minder dan 99,8% beschikbaar op jaarbasis. De brug is dan onvoldoende beschikbaar. Dit wordt zowel voor stremming voor het wegverkeer als voor het vaarwegverkeer bijgehouden.

	Streefwaarde 2022	Meetwaarde 2022
Percentage beweegbare kunstwerken voldoende beschikbaar voor het wegverkeer	100%	99%
Percentage beweegbare kunstwerken voldoende beschikbaar voor het vaarwegverkeer	100%	96%

In 2022 zijn vier kunstwerken voor het vaarwegverkeer meer dan 17,5 uur in storting geweest, de 's Molenaarsbrug, de sluis Gorinchem, de tweede kolk van de Julianasluis en de Nieuwe Tolbrug. Voor het wegverkeer is alleen De Oversteek meer dan 17,5 uur gestremd geweest. De 's Molenaarsbrug was in 2022 tweemaal langdurig in storting door problemen met het netwerk. Het betrof onder andere graafschade, waardoor het netwerk onbeschikbaar was. Het sluiscomplex Gorinchem was voor het vaarwegverkeer langdurig gestremd door vervuiling tussen de sluisdeuren en storingen in de besturing van het complex. Doordat het sluiscomplex over twee bruggen beschikt, heeft dit voor het wegverkeer niet tot stremming geleid. De tweede kolk van de Julianasluis was regelmatig gestremd vanwege problemen met sensoren. Om de beschikbaarheid te verbeteren zijn bij dit object sensoren en bevestigingen vervangen en opnieuw ingesteld en daarna nog een aantal keer ingeregeld. De Nieuwe Tolbrug en De Oversteek zijn langdurig gestremd geweest doordat een onderdeel dat moest worden vervangen niet direct beschikbaar was. Door handmatige bediening en nabijgelegen bruggen is de hinder voor de gebruikers beperkt gebleven.

Realisatie 2022

Wegen

In 2022 heeft de aannemer volgens programmering in de najaarsnota het planmatig onderhoud afgerond aan de wegtrajecten:

- N231a (Alphen aan den Rijn - Nieuwkoop)
- N447 (Leidschendam - Voorschoten)
- N487/A29 rotonde Numansdorp

Vaarwegen

In 2022 heeft de aannemer volgens programmering in de najaarsnota het planmatig onderhoud afgerond aan de vaarwegtrajecten:

- Vervanging oevers langs:
 - Traject 1 (Rotterdam - Delft)
 - Traject 4 (Leiden - Alphen aan den Rijn)
- Vervanging nautische voorzieningen Merwedekanaal
- Vervangen nautische voorzieningen Kandelaarbrug

Beweegbare kunstwerken

In 2022 heeft de aannemer volgens programmering in de najaarsnota het planmatig onderhoud afgerond aan de beweegbare kunstwerken:

- Wilhelminabrug (Leiden)
- Coenecoopbrug, quick-wins (Gouda)

Verkeersmanagementsystemen

In 2022 heeft de aannemer volgens programmering in de najaarsnota het planmatig onderhoud afgerond:

- Vervanging observatiecamera's
- Vervanging 7 Verkeersregelinstallaties (VRI) door iVRI's

Vaste kunstwerken

In 2022 heeft de aannemer volgens programmering in de najaarsnota het planmatig onderhoud aan 1 vast kunstwerk afgerond.

Financiën

De kosten voor beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur worden binnen Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland, beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud op orde en duurzaam, geraamd en verantwoord.

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	Begroting stand N/JN	Rekening	Saldo
Dagelijks beheer en onderhoud	40.172	39.487	686
Planmatig onderhoud	29.509	24.613	4.896
Totaal netto exploitatie-uitgaven*	69.682	64.100	5.582
Storting in (+) of onttrekking uit (-) de egaliseringsreserve beheer en onderhoud	9.515	19.347	9.833
Totaal geactiveerde investeringen*	31.146	15.445	15.701

* exclusief uitgaven voor van functionele verbeteringen en overdracht areaal. Het verschil tussen begroting en realisatie is voor de exploitatie-uitgaven verantwoord in Beleidsdoel 2-2, en voor de geactiveerde investeringen in de jaarrekening, onderdeel investeringen. De storting in de egaliseringsreserve wordt toegelicht in [Bijlage 1, Toelichting reserves](#)

Recreatiegebieden

In 2013 is de keuze gemaakt recreatiegebieden in provinciaal eigendom over te dragen aan gemeenten en andere partijen, wat de afgelopen jaren voor tientallen gebieden is gebeurd. In 2022 is de Louisa- en Cannemanspolder aan de gemeente Dordrecht overgedragen. Na deze overdracht resteren nog vier gebieden in provinciaal eigendom met een totale oppervlakte van ongeveer 790 ha aan recreatiegebied.

In de startnotitie Sport en Recreatie (2020) is aangegeven dat vanwege de omvang en complexiteit van de opgave(n) in enkele gebieden, deze voorlopig niet overgedragen (kunnen) worden. Van deze gebieden zijn Bentwoud en Vlietland de grootste. Bij deze beleidskeuze speelt ook het gebrek aan financiële middelen voor beheerafkoop een rol.

Conform de Startnotitie blijft de provincie ervoor zorgen dat de eigen recreatiegebieden schoon, heel en veilig blijven (op grond van het Terrein Beheer Model (TBM), inclusief groot onderhoud en toezicht). Voor het beheer en onderhoud van deze gebieden heeft de provincie een samenwerkingsovereenkomst gesloten met Staatsbosbeheer voor de periode 2021 -2025.

Gebouwen

Algemeen

De provincie Zuid-Holland heeft verschillende soorten gebouwen in beheer en onderhoud. Een deel van de gebouwen is eigendom en een deel is gehuurd. De provincie beheert en onderhoudt kantoorpanden op locaties in Den Haag evenals bedieningscentrales, brug- en sluiswachtershuisjes, depots/werven en molens elders in Zuid-Holland.

Beleid

De Nota Onderhoud kapitaalgoederen, onderdeel Gebouwen 2020-2023 is geactualiseerd en is door Provinciale Staten vastgesteld in februari 2021. Het beleidsuitgangspunt is dat een sober en doelmatig kwaliteitsniveau conform NEN-2767 normering op het wettelijk minimum, conditieniveau 3 wordt gehanteerd. Tot en met 2023 staan deze kwaliteitsaspecten centraal: functionaliteit, veiligheid en representatie.

In uitwerking op deze nota heeft Gedeputeerde Staten in februari 2021 het Beheerplan Gebouwen 2020-2023 voor planmatig beheer en onderhoud vastgesteld. Het Beheerplan Gebouwen wordt elke vier jaar geactualiseerd. Vanaf 2019 is in elke opdracht duurzaamheid en circulair gebruik van materialen opgenomen.

Een duurzame organisatie vraagt om een duurzame huishouding. Wij streven hierbij naar tevreden medewerkers en klanten. Facilitaire activiteiten dragen integraal bij aan de doelen van de PZH organisatie. We ondersteunen daarom de beleidsmatige doelstellingen, zoals energietransitie, innovatie en slim datagebruik.

We zetten in op verduurzaming van ons vastgoed in lijn met de wettelijke bepalingen, bestuurlijke afspraken binnen het Interprovinciaal Overleg en van Energierijk Den Haag (ERDH). De renovatie van gebouw-C is in augustus 2022 opgeleverd. Daarin is meegenomen de ontwikkeling van een integrale oplossing voor de warmte-koude-opslag van zowel gebouwdeel-C als de andere bouwdelen. Ook liggen er zonnepanelen op het dak voor opwekking van duurzame energie. Gebouw-C is duurzaam gerenoveerd en circulair ontworpen.

In 2020 is gestart met de verkenningsfase voor het renoveren van de overige bouwdelen ABDE van het provinciehuis en de buitenlocaties. Een masterplan verduurzaming ABDE was 2022 gereed en begin 2023 verwachten we duurzame meerjarig onderhoudsplanningen te hebben opgesteld. Hiermee wordt inzichtelijk gemaakt welke duurzame vervangingen en kosten benodigd zijn in de komende jaren om te kunnen gaan voldoen aan de bestuurlijke afspraken en wettelijke bepalingen. De aanpassingen aan de gebouwen ABDE vanwege brandveiligheid zullen medio 2023 zijn uitgevoerd.

Meerjarenonderhoudsplan

Een belangrijk onderdeel van het Beheerplan Gebouwen is het meerjarenonderhoudsplan (MJOP). Het beheer en onderhoud is planmatig georganiseerd en er mede op gericht de functionaliteiten actueel te houden. Het MJOP wordt jaarlijks geactualiseerd en in 2022 bijgesteld.

In 2022 is het MJOP voor het provinciehuis geactualiseerd naar de huidige inzichten, ambities en prijsniveau en verwerkt in de begroting. De hieruit verkregen inzichten worden gebruikt als basis voor het onderhoud, maar vooral om een systeem van planmatig onderhoud te operationaliseren en te optimaliseren. Het vormt mede de basis voor een (kosten)efficiënte aanpak van verbouwingen.

Onderhoud

Sinds 2020 is het onderhoud van het provinciehuis belegd bij een externe leverancier, met een prestatiecontract. De aannemer is hiermee verantwoordelijk voor het onderhoud op een sobere en doelmatige manier. De provincie voert regie op het contract, de verantwoordelijkheid voor organisatie en uitvoering van onderhoud ligt bij de aannemer. In 2023 wordt het onderhoud voor de bouwdelen ABDE opnieuw aanbesteed waarmee vanaf januari 2024 er een nieuwe contractvorm zal zijn.

Renovatie Gebouw C

In oktober 2018 heeft Provinciale Staten het besluit genomen om gebouw C (het bestuursgebouw) volledig te renoveren. De financiële gevolgen van dit besluit zijn (exclusief de kosten voor sanering van asbest) via de Kadernota 2019 verwerkt in de provinciale begroting. De ingebruikname van het C-gebouw heeft plaatsgevonden op 1 september 2022.

Openbaarheidsparagraaf

Per 1 mei 2022 is de Wet open overheid (Woo) in werking getreden en is de Wet openbaarheid van bestuur vervallen.

Voor de passieve openbaarheid (de Woo-verzoeken) zijn de processen aangepast om per 1 mei 2022 de verzoeken om informatie volgens de nieuwe wet te behandelen. De totale beslistermijn (inclusief de verdaging) is korter geworden en de uitzonderingsgronden zijn op onderdelen gewijzigd. In 2022 zijn onder zowel de Wob (tot 1 mei 2022) en de Woo in totaal 125 verzoeken om informatie ingediend. Ook voor dit jaar is de trend van voorgaande jaren voortgezet; omvangrijke verzoeken lijken de norm te zijn en/of over politiek-bestuurlijk gevoelige zaken te gaan. Wij blijven streven naar een zo transparant mogelijke provincie, met oog voor kwaliteit en het zoveel als mogelijk beslissen binnen de wettelijke termijnen. Daar waar de verzoeken niet duidelijk genoeg zijn dan wel dat wij de termijnen niet halen, zijn wij in gesprek gegaan met de verzoeker. Ook zijn nog steeds met regelmaat bezwaar- en beroep ingediend tegen de Woo-besluiten. Om de Woo goed uit te kunnen voeren, hebben wij blijvend aandacht gehad voor het optimaliseren van de processen.

Voor de actieve openbaarheid zijn we in 2022 van start gegaan met de voorbereidingen voor het actief openbaar maken van de eerste vier informatiecategorieën. Het gaat om de volgende categorieën:

1. Bereikbaarheidsgegevens
2. Statenstukken
3. Convenanten
4. Woo-verzoeken

Deze categorieën moeten naar verwachting in 2023 gepubliceerd worden, op een door de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties te ontwikkelen platform. De Woo-verzoeken worden sinds het voorjaar van 2022 op de provinciale website gepubliceerd.

Om te komen tot een duurzame visie op ons informatiebeheer heeft Gartner de huidige stand van zaken omtrent ons informatiebeheer geanalyseerd. In 2022 is de visie op een toekomstbestendig informatiebeheer gereedgekomen. Op basis daarvan is gestart met de vertaalslag naar een programmaplan 'Informatietransitie' om ons informatiebeheer te verbeteren. Wij investeren de komende jaren in het op orde brengen en houden van onze informatiehuishouding en verhogen van kennisniveau over juist informatiebeheer.

Bewustzijn en vaardigheden omtrent ons informatiebeheer zullen verhoogd worden onder andere met de inzet van de opgave Stukken beter bewaard (SBB) die medio maart 2022 is opgestart. Onderdeel van SBB is een iteratieve bewustwordingscampagne ten behoeve van een toekomstbestendige informatiehuishouding.

Paragraaf Subsidies

Subsidies 2022 en Algemene subsidieverordening

Algemeen kader

In de Algemene subsidieverordening 2013 (Asv) zijn de uitgangspunten van het Uniform Subsidie Kader (USK) opgenomen. Deze betreffen:

Uitgangspunten Uniform Subsidie Kader			
1	Uitvoerings- en verantwoordingsarrangementen: proportionaliteit en sturing op prestaties		
	Maatregel	Hoogte subsidiebedrag	Verantwoording
	Arrangement 1	Tot € 25.000	Desgevraagd verantwoording over de prestatie (doorgaans steekproefsgewijs)
	Arrangement 2	Vanaf € 25.000 tot € 125.000	Verantwoording over de prestatie (aanvullend steekproefsgewijs)
	Arrangement 3	Vanaf € 125.000	Verantwoording over de kosten en prestaties
2	Uniformering en vereenvoudiging van begrippen en subsidieprocessen		
3	Het opzetten en uitvoeren van een beleid om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen: verantwoord vertrouwen		

Op de meeste subsidies die worden verstrekt zijn de bovenstaande arrangementen van toepassing. Via deze arrangementensystematiek wordt een (verdere) vermindering van de administratieve lasten in het hele subsidieproces (dat bestaat uit de stappen aanvraag-verstrekking-uitvoering-verantwoording-vaststelling) bereikt door in ieder geval in twee van de drie arrangementen, processtappen van het subsidieproces minder zwaar in te vullen.

In de praktijk zien wij nu hoe de subsidieverstrekkingen over 2022 op basis van de arrangementensystematiek zijn verlopen. Hier komt het onderstaande beeld uit naar voren:

Toepassing arrangementen

Arrangement		Verleende beschikkingen		Verleende subsidies (€)	
		Aantal	% t.o.v. totaal	Bedrag	% t.o.v. totaal
0	Geen arrangement	297	39,3	21.810.947	6,9
1	€ 0 - € 24.999	215	28,5	2.510.191	0,9
2	€ 25.000 - € 124.999	148	19,6	12.413.020	3,9
3	€ 125.000 of meer	95	12,6	278.240.409	88,3
Totaal		755	100	314.974.567	100

Ter toelichting op bovenstaande tabel dient het volgende:

- De gepresenteerde cijfers in de bovenstaande tabel betreffen verstrekte subsidies die binnen de provinciale organisatie zijn afgewikkeld. Over de verstrekte subsidies die door externe bureaus voor de provincie zijn afgedaan, bestaat dit inzicht niet, omdat deze organisaties over andere subsidiesystemen beschikken dan wij. Deze organisaties kunnen niet op dezelfde wijze rapporteren.
- Geen arrangement: voor subsidieverleningen, waarbij specifieke uitkeringen of uitkeringen uit het provinciefonds voor de Programma Impuls Omgevingsveiligheid 2015-2018 of Europese subsidies dan wel specifiek staatssteun-vrijstellingen aan de orde zijn, geldt de arrangementsystematiek niet. Net als voor

arrangement 3 geldt dat deze subsidies op basis van een inhoudelijke en een financiële verantwoording worden vastgesteld. Financieel gezien beslaan deze twee categorieën bijna 95,3%.

- De subsidies die onder de arrangementen 1 en 2 zijn verstrekt, beslaan 48,1% van het totaal aantal verstrekte subsidies, maar beslaan vanuit financieel opzicht slechts 4,7% van het totaal verstrekte bedrag. De verminderde controle op deze subsidies is hiermee in ieder geval proportioneel. Het financiële risico dat we over deze subsidies lopen is door de genomen beheersmaatregelen en het lage volume klein tot zeer klein te noemen. Naast de strengere controle op de begroting aan de voorkant en de steekproefsgewijze controle aan de achterkant, worden deze subsidies ook op behaalde prestaties beoordeeld. Worden de prestaties niet behaald, dan wordt er lager vastgesteld.
- De provincie Zuid-Holland heeft (tijdelijk) haar subsidieregels aangepast voor corona-gerelateerde problemen. De uitbraak van Covid-19 en de maatregelen daaromtrent kunnen namelijk gevolgen hebben voor subsidieontvangers. Door de landelijke maatregelen kunnen zij bijvoorbeeld bepaalde termijnen niet halen die normaal gesproken gelden voor de door hun ontvangen subsidie. De aanpassingen in de Zuid-Hollandse subsidieregels hebben geen financiële consequenties. Eventuele afwijkende prestaties als gevolg van COVID-19 worden beoordeeld en kunnen geen effect hebben op de hoogte van subsidies en de bijbehorende budgetten. Deze tijdelijke aanpassing is per 31-12-2022 beëindigd.

Overzicht Incidentele subsidies 2022

Naast project-boekjaar- en begrotingssubsidies werden er ook incidentele subsidies en subsidies namens het Rijk ten aanzien van veiligheidsregio's verleend. Deze subsidies lopen in principe over de relevante programma's in de begroting. Subsidieplafonds zijn daarvoor niet aan de orde. Een specificatie van deze verleende incidentele subsidies (in €) is te vinden in het Openbaar Subsidieregister over 2022.

(Subsidie- regelingnr.	Titel van de regeling	Doel	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies	
			Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
1.6.50	Algemene subsidieverordening (Asv) incidentele subsidies	4.3	15	1.729.620	13	899.052
1.6.50	art 4 Asv subsidies t.a.v. Hollandse Utrechtse Veenweiden	5.2	2	337.725	0	0
1.6.50	art 4 Asv subsidies t.a.v. IBPs Zuidwestelijke delta	5.2	6	2.706.863	2	1.702.768
1.6.50	art 4 Asv subsidies t.a.v. Impuls Veenweiden SPUK	5.2	1	73.000	0	0
1.6.50	art 4 Asv subsidies t.a.v. SPUK Coronaschade	4.3	3	158.491	1	65.380
	Totaal		27	5.005.699	16	2.667.200

Verantwoording benutting subsidieplafonds

In overeenstemming met de toepassing van de Asv en in relatie met de subsidieregelingen, die door het college zijn vastgesteld, wordt in de volgende paragrafen verantwoording afgelegd over de benutting van de subsidieplafonds. In de tabellen is per subsidieregeling een plafondbedrag opgenomen, dat bij de Begroting 2022 is vastgesteld of tussentijds is bijgesteld. Als er sprake is van een significant over- of onderschrijding van een plafond is onderaan de betreffende tabel een toelichting opgenomen. Ook is er een kolom opgenomen met de titel "Onderhanden werk". De hierin getoonde bedragen zijn niet verwerkt in de kolom "afwijking plafond" omdat de nog in behandeling zijnde aanvragen geweigerd kunnen worden of de verleningen lager kunnen uitvallen dan is aangevraagd.

In deze paragraaf wordt eveneens over de verleende project- en boekjaarsubsidies waarvoor geen subsidieplafonds zijn vastgesteld en de begrotingsubsidies verantwoording afgelegd. Daarnaast doen wij verslag over de verleende incidentele subsidies. De informatie is gebaseerd op de uitvoering van motie 301: het openbaar subsidieregister. Dit openbaar subsidieregister wordt sinds 2012 op de website van de provincie gepubliceerd. Het openbaar subsidieregister geeft inzicht in de verstrekte subsidies. De financiële gevolgen van de subsidieverlening kunnen zich over meerdere jaren uitstrekken. Voorheen actualiseerde de provincie eens per kwartaal het register. Per 12 februari 2019 is een nieuwe versie beschikbaar die meer actueel en gebruiksvriendelijker is.

Via de website <https://subsidieregister.zuid-holland.nl> kunnen gebruikers een actueel overzicht opvragen van alle verstrekte subsidies vanaf 2015. Het subsidieregister krijgt dagelijks een update. Gebruikers kunnen bovendien gemakkelijk zoeken en filteren op informatie die relevant is. De provincie Zuid-Holland vindt het belangrijk om transparant te zijn over de besteding van publieke middelen.

Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland

Overzicht begrotingssubsidies 2022 (€)

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2022	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
1.2	De Nederlandse Schuldhulprouwe t.b.v. Ondersteuning armoede schuldenproblematiek	350.000	350.000	0	
	Totaal	350.000	350.000	0	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2022 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Beleidsdoel	Totaal subsidie-plafond 2022	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Onderhanden aanvragen		Afwijking plafond
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag
1.6.91		Subsidiereregeling bevorderen intergemeentelijke samenwerking Zuid-Holland 2020	1.1	150.000	0	0	0	0	0	0	0	0	150.000
1.6.111		Subsidiereregeling verplaatsing veehouderij gebied Nieuwkoop Zuid-Holland 2022	1.1	1.000.000	1	500.000	1	500.000	0	0	0	0	500.000
1.6.99	2 en 3	Subsidiereregeling Kwaliteitsimpuls Zuid-Hollandse Journalistiek	1.2	332.000	40	786.453	18	331.209	19	381.245	3	73.999	791
		Totaal		1.482.000	41	1.286.453	19	831.209	19	381.245	3	73.999	650.791

Onderschrijdingen Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nummer	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
1.6.91		Subsidieregeling bevorderen intergemeentelijke samenwerking Zuid-Holland 2020	x	
1.6.111		Subsidieregeling verplaatsing veehouderij gebied Nieuwkoop Zuid-Holland 2022	x	
1.6.99	2 en 3	Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Zuid-Hollandse Journalistiek		Totaal verleend € 75.000,00 voor mediafondsen en € 256.209,00 onder journalistieke projecten. Voor de hele regeling is dit € 331.209,00.

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Overzicht begrotingssubsidies 2022 (€)

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2022	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
2.1	Vereniging Fietsersbond	43.000	43.000	0	
2.1	Gemeente Bodegraven Reeuwijk t.b.v. frequentieverhoging spoorverbinding Leiden-Utrecht	553.549	0	553.549	Geen aanvraag ontvangen
2.1	Gemeente Den Haag t.b.v. Verlengde Velostrada	4.000.000	4.000.000	0	
2.1	ProRail Utrecht t.b.v. project viersporig Schiedam	404.700	404.700	0	
2.1	Aqua Swets BV t.b.v. veerdienst Maassluis-Rozenburg	876.071	876.071	0	
2.1	gemeente Leiden t.b.v. Leidse Ring Noord 2021 – 2030	32.700.000	32.700.000	0	
2.1	Stichting Zuid-Holland Bereikbaar t.b.v. exploitatiekosten	988.167	988.167	0	
2.1	Zero Emission Services BV t.b.v. pilot elektrificatie laadinfrastructuur Goederenvervoer over water	1.100.000	1.100.000	0	
	Totaal	40.665.487	40.111.938	553.549	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2022 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2022	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Onderhanden aanvragen		Afwijking plafond
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag
1.6.74		Subsidieregeling Mobiliteit Zuid-Holland 2017											
	9	Sociale veiligheid	2.2	120.000	2	90.000	1	45.000	0	0	1	45.000	75.000
	11	Gedragbeïnvloeding	2.1	5.479.929	4	4.112.602	4	4.112.602	0	0	0	0	1.367.327
	12	Veerprojecten (revolverend verenfond)	2.1	350.000	0	0	0	0	0	0	0	0	350.000
	13	Veerinfrastructuur	2.1	500.000	1	200.000	1	200.000	0	0	0	0	300.000
	16	Energietransitie in mobiliteit	2.3	250.000	0	0	0	0	0	0	0	0	250.000
	16B	Experimenten vernieuwingen mobiliteit	2.2	100.000	0	0	0	0	0	0	0	0	100.000
	17	Korte Termijn Aanpak in het kader van het Gebiedsprogramma MoVe	2.2	3.387.334	2	493.898	2	493.898	0	0	0	0	2.893.436
		Totaal		10.187.263	9	4.896.500	8	4.851.500	0	0	1	45.000	5.335.763

Overzicht van de project- en boekjaarsubsidies 2022 waarvoor geen subsidieplafonds werden vastgesteld

Er is voor een aantal subsidieregelingen geen subsidieplafond in 2022 vastgesteld. Deze subsidies zijn verleend volgens wet- en regelgeving. Er bestond wel toereikend budget om deze subsidies te kunnen verlenen. In onderstaande tabel wordt hierover informatie verstrekt.

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling	Par.	Titel van de regeling	Doel	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Onderhanden aanvragen	
				Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
1.6.74		Subsidieregeling Mobiliteit Zuid-Holland 2017							
	2	Infrastructurele gebiedsagenda projecten	2.1	41	4.953.529	26	3.011.560	13	1.618.622
	3	Regionaal vervoer over weg en spoor	2.2	10	102.642.669	10	102.642.669	0	0
	4	Regionaal vervoer over water	2.2	0	0	0	0	0	0
	5	Collectief vraagafhankelijk openbaar vervoer	2.2	3	598.350	2	459.350	1	138.350

Subsidie-regeling	Par.	Titel van de regeling	Doel	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Onderhanden aanvragen	
				Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
	6	Oprichting buurtbusverenigingen	2.2	0	0	0	0	0	0
	7	Instandhouding buurtbusverenigingen	2.2	25	257.472	25	257.472	0	0
	8	Toegankelijkheid buurtbuslocaties	2.2	3	3.558.001	2	3.538.001	1	20.000
	10	Mobiliteitsmanagement	2.2	0	0	0	0	0	0
	14	Fietsprojecten	2.2	8	5.138.605	6	4.901.777	2	236.828
	15	Reizigersplatform	2.3	3	88.984	3	88.984	0	0
	16a	R-net projecten	2.2	1	4.204.000	0	0	1	4.204.000
		Totaal		93	121.441.610	74	114.899.813	18	6.217.800

Onderschrijdingen Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nummer	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
1.6.74		Subsidieregeling Mobiliteit Zuid-Holland 2017		
	9	Sociale veiligheid	x	
	11	Gedragbeïnvloeding	x	
	12	Veerprojecten (Revolverend venofonds)	x	
	13	Veerinfrastructuur	x	
	16	Energietransitie in mobiliteit	x	
	16B	Experimenten vernieuwingen mobiliteit	x	
	17	Korte Termijn Aanpak in het kader van het Gebiedsprogramma MoVe	x	

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Overzicht begrotingssubsidies 2022 (€)

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2022	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
3.2	N.V. Nederlandse Gasunie t.b.v. warmteleiding Warmtelinq+	81.000.000	81.000.000	0	
3.3	Havenbedrijf Rotterdam Shore Power BV t.b.v. walstroomprogramma	700.000	700.000	0	
3.3	FME t.b.v. versterken organisatie en uitbreiden Fieldlab Industriële Elektrificatie	300.000	300.000	0	
3.3	Platform Groene Chemie Nieuwe Economie (GCNE) t.b.v. programmatische aanpak GCNE	160.000	160.000	0	
3.3	NetVerder B.V. t.b.v. de realisatie van een open netwerk voor stoom	2.000.000	2.000.000	0	
	Totaal	84.160.000	84.160.000	0	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2022 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2022	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Onderhanden aanvragen		Afwijking plafond
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	
1.6.93		Subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland	3.1	2.347.987	88	1.681.464	63	1.009.375	11	352.770	13	271.743	1.338.612
1.6.94		Subsidieregeling energie infrastructuur op industrieterreinen Zuid-Holland	3.3	1.750.000	2	478.118	1	249.000	0	0	0	0	1.501.000
		Totaal		4.097.987	90	2.159.582	64	1.258.375	11	352.770	13	271.743	2.839.612

Onderschrijdingen Ambitie 3 Schone energie voor iedereen (€)

Subsidie-regeling nummer	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
1.6.93		Subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland		Meerjarige subsidieplafond 2020 t/m 2023
1.6.94		Subsidieregeling energie infrastructuur op industrieterreinen Zuid-Holland		Meerjarig subsidieplafond t/m juni 2024

Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland

Overzicht begrotingssubsidies 2022 (€)

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2022	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
4.1	InnovationQuarter t.b.v. duurzaam versterken van de economische structuur en het ontsluiten van het innovatieve vermogen in Zuid-Holland	5.311.675	2.622.500	2.689.175	Minder aangevraagd
4.1	Planet B.io t.b.v. Biotech Campus Delft	1.000.000	1.000.000	0	
4.1	InnovationQuarter t.b.v. innovatieprogramma Agritech	750.000	0	750.000	Geen aanvraag ontvangen
4.1	InnovationQuarter t.b.v. Maritieme Delta 2022	120.000	120.000	0	
4.1	Gemeente Dordrecht t.b.v. herstructurering Dolderman	1.500.000	1.500.000	0	
4.1	Stichting Space Expo Noordwijk t.b.v. etalage van Nederlandse (en Europese) ruimtevaartactiviteiten op NL Space Campus	250.000	0	250.000	Geen aanvraag ontvangen
4.1	InnovationQuarter t.b.v. European Digital Innovation Hub	570.000	0	570.000	Aanvraag is in behandeling
4.1	BlueCity t.b.v. trainingen	50.000	50.000	0	
4.1	Coöperatie Broekpolder2040 U.A. t.b.v. Broekpolder2040	50.000	49.999	1	
4.1	gemeente Alphen aan den Rijn t.b.v. Platform Groene Hart	25.000	0	25.000	Geen aanvraag ontvangen
4.3	Erfgoedhuis Zuid-Holland	1.984.696	1.984.696	0	
4.3	Stichting molenviergang Aarlanderveen	25.000	25.000	0	
4.3	Kunstgebouw	1.633.441	1.633.441	0	
4.3	Stichting Educatie Orkest Projecten (SEOP)	38.551	38.551	0	
4.3	Zuid-Hollandse Popunie	129.628	129.628	0	
4.3	Bevrijdingsfestival	23.648	23.648	0	
4.3	Stichting Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland	330.123	330.123	0	
4.3	Stichting Restauratie Opleidingsprojecten Zuid-West	20.000	20.000	0	
4.3	Probiblio	5.007.640	5.007.640	0	
	Totaal	18.819.402	14.562.569	4.256.833	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2022 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2022	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Onderhanden aanvragen		Afwijking plafond
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag
1.6.65	3, 4 en 5	Subsidieregeling MKB innovatiestimulering topsectoren Zuid-Holland	4.1	14.080.000	434	25.463.721	254	13.874.086	179	11.569.635	0	0	205.914
1.6.86	2 en 3, 2a en 3a	Subsidieregeling Campussen Zuid-Holland	4.1	1.705.000	5	1.744.971	1	250.000	0	0	4	1.494.971	1.505.000
1.6.85		Subsidieregeling regionale netwerken voor innovatie Zuid-Holland	4.1	1.500.000	7	2.549.790	2	799.790	2	550.000	3	1.200.000	700.210
1.6.103		Subsidieregeling MKB-Deals Zuid-Holland	4.1	200.000	1	200.000	0	0	0	0	1	200.000	200.000
1.6.112		Subsidieregeling circulair Zuid-Holland	4.1	500.000	8	1.432.017	0	0	0	0	8	1.432.017	500.000
1.6.64		Subsidieregeling Cofinanciering EFRO (interreg)	4.1	750.000	2	83.464	0	0	0	0	2	83.464	750.000
1.6.89		Subsidieregeling deelakkoorden human capital Zuid-Holland	4.2	2.293.106	9	2.095.263	8	1.845.613	0	0	1	249.650	447.493
1.6.100		Subsidieregeling Verduurzaming bedrijventerreinen Zuid-Holland	4.2	2.500.000	17	2.033.619	9	1.268.149	0	0	7	679.161	1.231.851
1.6.82		Subsidieregeling Planvorming Detailhandel Zuid-Holland	4.2	500.000	34	378.380	27	286.274	3	47.800	4	44.181	213.726
1.6.47		Subsidieregeling planvorming bedrijventerreinen Zuid-Holland 2017	4.2	500.000	38	488.067	35	419.967	0	0	3	66.798	80.033
1.6.36	2 en 3	Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland 2013	4.3	3.550.000	46	9.097.137	19	3.774.560	24	3.395.568	3	1.170.128	-224.560
1.6.90		Subsidieregeling Erfgoedlijnen Zuid-Holland 2020	4.3	3.350.000	70	3.394.346	69	3.293.822	0	0	0	0	56.178
1.6.46	2, 3 en 4	Subsidieregeling molens Zuid-Holland 2013	4.3	590.000	17	673.960	12	379.374	4	177.845	1	22.800	210.626
1.6.102		Subsidieregeling toerisme provincie Zuid-Holland 2020	4.3	500.000	19	670.462	13	447.488	5	163.849	0	0	52.512
		Totaal		32.518.106	707	50.305.197	449	26.639.123	217	15.904.697	37	6.643.170	5.928.983

Onderschrijdingen Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nummer	Par.	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
1.6.65		Subsidieregeling MKB innovatiestimulering topsectoren Zuid-Holland		Aanvragen zijn nog in behandeling
1.6.86		Subsidieregeling Campussen Zuid-Holland		Aanvragen zijn nog in behandeling
1.6.85		Subsidieregeling regionale netwerken voor innovatie Zuid-Holland		Aanvragen zijn nog in behandeling
1.6.103		Subsidieregeling MKB-Deals Zuid-Holland		Er is nog 1 aanvraag in behandeling
1.6.112		Subsidieregeling circulair Zuid-Holland		Aanvragen zijn nog in behandeling
1.6.64		Subsidieregeling Cofinanciering EFRO (interreg)		Meerjarig plafond 2022-2023
1.6.89		Subsidieregeling deelakkoorden human capital Zuid-Holland		Er is nog 1 aanvraag in behandeling
1.6.100		Subsidieregeling Verduurzaming bedrijventerreinen Zuid-Holland		Aanvragen zijn nog in behandeling. Er is in totaal minder aangevraagd dan beschikbaar.
1.6.82		Subsidieregeling Planvorming Detailhandel Zuid-Holland		Aanvragen zijn nog in behandeling. Er is in totaal minder aangevraagd dan beschikbaar.
1.6.47		Subsidieregeling planvorming bedrijventerreinen Zuid-Holland 2017		Aanvragen zijn nog in behandeling
1.6.36		Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland 2013		Er zijn diverse bezwaren ingediend die gegrond bleken te zijn en tot herziene (hogere) beschikkingen hebben geleid. Tevens is 1 weigering omgezet in een verlening met toepassing van de hardheidsclausule.
1.6.90		Subsidieregeling Erfgoedlijnen Zuid-Holland 2020	x	
1.6.46		Subsidieregeling molens Zuid-Holland 2013	x	
1.6.102		Subsidieregeling toerisme provincie Zuid-Holland 2020		Een aantal aanvragen zijn geweigerd

Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland

Overzicht begrotingssubsidies 2022 (€)

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2022	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
5.1	Faunabeheer eenheid Zuid-Holland	680.000	667.000	13.000	Minder aangevraagd
5.1	Gebiedscoöperatie Buijtenland van Rhooen	500.000	0	500.000	Geen aanvraag ontvangen
5.1	Stichting Natuurmonumenten t.b.v. het gebied Meijegraslanden	305.000	1.900.000	-1.595.000	De aanvraag van de begrotingssubsidie 2021 ad € 1.600.000 is tezamen met de begrotingssubsidie

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2022	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
					2022 aangevraagd en verleend in 2022
5.1	BoerenNatuur t.b.v. implementatie verbreed agrarisch natuurbeheer	175.000	154.700	20.300	Minder aangevraagd
5.1	Federatie Particulier Grondbezit t.b.v. bodemcursussen voor pachters en verpachters	1.460	0	1.460	Nog niet aangevraagd
5.1	Stichting Natuurbeheer Collectief Krimpenerwaard t.b.v. het natuurbeheer op de provinciale gronden	2.115.000	1.755.385	359.615	Er is nog 1 aanvraag in behandeling
5.1	Stichting Natuurbeheercollectief Krimpenerwaard t.b.v. coördinatie beheer NNN Krimpenerwaard 2022-2031	680.000	0	680.000	Er is nog 1 aanvraag in behandeling
5.1	Natuur- en Milieufederatie Zuid-Holland t.b.v. ontwikkelen verdienmodel	200.000	200.000	0	
5.2	Coöperatie Hoeve Biesland BA t.b.v. Boeren voor Natuur	120.000	118.362	1.638	Minder aangevraagd
5.2	gebiedscoöperatie Buijtenland van Rhoon	3.000.000	2.725.928	274.072	Minder aangevraagd
5.2	Landschap Noord-Holland t.b.v. project Natte Teelten in waterrijk veen	1.076.783	1.076.783	0	
5.2	Landschap Noord-Holland t.b.v. project Veenmosteelt	390.633	390.633	0	
5.2	Stichting Voedselfamilies Zuid-Holland t.b.v. transitie naar een vitale landbouw	300.000	0	300.000	Aanvraag is in behandeling
5.2	Stichting Wij.land t.b.v. Bodem als basis	200.000	200.000	0	
5.2	Veenweide Innovatie Centrum t.b.v. project Klei in veen	1.326.424	1.326.424	0	
5.2	Veenweide Innovatie Centrum t.b.v. project VIP-NL Boeren op Hoog Water fase 2	962.272	842.271	120.001	Minder aangevraagd
5.2	Agrarische natuurvereniging Vockestaert project weidevogelkerngebied Commandeurspolder	488.203	488.203	0	
5.3	HHR Schieland Krimpenerwaard t.b.v. Ringvaart Zuidplas- automatiseren Zevenhuizer Verlaat incl. vispassage	300.000	300.000	0	
5.3	Gemeente Westland t.b.v. toezicht en beheer Zandmotor	100.000	100.00	0	
	Totaal	12.920.775	12.145.689	675.086	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2022 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2022	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Onderhanden aanvragen		Afwijking plafond
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag
1.6.21		Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL)	5.1	55.000.000	44	PM	18	6.539.996	0	0	26	PM	48.460.004
1.6.68		Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer Zuid-Holland 2016	5.1	2.860.000	5	1.229.014	5	1.229.014	0	0	0	0	1.630.986
1.6.76	2.1-2.16	Subsidieregeling Groen Zuid-Holland 2016	5.1, 5.2, 5.3, 7.2 en 7.3	10.595.000	121	7.155.989	51	2.320.707	11	465.300	56	3.811.480	8.274.293
1.6.115		POP3 regeling	5.2	100.000	4	80.000	0	0	0	0	0	0	20.000
		Totaal		68.555.000	174	8.465.003	74	10.089.717	11	465.300	82	3.811.480	58.385.283

Onderschrijdingen Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nummer	Par.	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
1.6.21		Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL)		Bij de SKNL staat bij de onderhanden aanvragen en de totalen van de aanvragen bij bedrag 'pm'. Dat komt omdat je in de sknl niet een vast subsidiebedrag aanvraagt, maar de waardedaling van de grond en die wordt getaxeerd door een taxateur. Dus vooraf niet bekend.
1.6.68		Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer Zuid-Holland 2016	x	
1.6.76	2.1-2.16	Subsidieregeling Groen Zuid-Holland 2016		Niet alle openstellingsbesluiten zijn inmiddels al dicht – daar kunnen nog aanvragen op binnkomen. Verder zijn diverse openstellingsbesluiten in november/december 2022 gesloten en zijn de binnengekomen aanvragen nog in behandeling. Niet alle subsidieparagrafen of openstellingsbesluiten zijn volledig uitgeput.
1.6.115		POP3 regeling	x	

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Overzicht begrotingssubsidies 2022 (€)

Niet van toepassing.

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2022 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2022	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Onderhanden aanvragen		Afwijking plafond
				Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag
1.6.88	Subsidieregeling Spreiding Sociale Woningbouw regio Rotterdam Zuid-Holland	6.1	1.417.500	3	240.000	2	127.500	0	0	1	112.500	1.290.000
1.6.104	Subsidieregeling sociale woningbouw Holland Rijnland Zuid-Holland	6.1	1.805.000	13	2.190.000	9	1.410.000	0	0	4	780.000	395.000
1.6.105	Subsidieregeling sociale woningbouw Haaglanden Zuid-Holland	6.1	1.472.500	5	1.470.000	3	1.125.000	0	0	3	345.000	347.500
1.6.106	Subsidieregeling knelpuntenpot sociale huur en middenhuur Zuid-Holland	6.1	3.500.000	19	3.897.500	17	3.500.000	0	0	0	0	0
1.6.107	Subsidieregeling Vliegende Brigade Zuid-Holland	6.1	2.853.960	36	3.998.631	17	1.875.534	0	0	8	952.008	978.426
1.6.108	Subsidieregeling Woonvormen senioren Zuid-Holland	6.1	2.250.000	13	2.230.000	10	1.910.000	0	0	2	320.000	340.000
1.6.110	Subsidieregeling plankosten collectieve wooninitiatieven Zuid-Holland	6.2	225.000	10	135.000	4	60.000	0	0	5	75.000	165.000

Subsidie-regeling nr.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2022	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Onderhanden aanvragen		Afwijking plafond
				Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag
1.6.116	Subsidieregeling flexwonen voor starters Zuid-Holland	6.2	500.000	9	450.000	8	400.000	1	50.000	0	0	100.000
1.6.114	Challenge Toekomstbestendige Woningbouw Zuid-Holland	6.2	375.000	4	300.000	2	150.000	2	150.000	0	0	225.000
	Totaal		14.398.960	112	14.921.131	54	8.428.034	3	200.000	23	2.584.508	3.840.926

Onderschrijdingen Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nummer	Paragraaf	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
1.6.88		Subsidieregeling Spreiding Sociale Woningbouw regio Rotterdam Zuid-Holland	x	
1.6.104		Subsidieregeling sociale woningbouw Holland Rijnland Zuid-Holland		Er zijn nog aanvragen in behandeling
1.6.105		Subsidieregeling sociale woningbouw Haaglanden Zuid-Holland		Er zijn nog aanvragen in behandeling
1.6.107		Subsidieregeling Vliegende Brigade Zuid-Holland		Er zijn nog aanvragen in behandeling
1.6.108		Subsidieregeling Woonvormen senioren Zuid-Holland		Er zijn nog aanvragen in behandeling
1.6.110		Subsidieregeling plankosten collectieve wooninitiatieven Zuid-Holland		Er zijn nog aanvragen in behandeling
1.6.116		Subsidieregeling flexwonen voor starters Zuid-Holland	x	
1.6.114		Challenge Toekomstbestendige Woningbouw Zuid-Holland	x	

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Overzicht begrotingssubsidies 2022 (€)

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2022	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
7.1	Stepforward projecten BV t.b.v. Oude Tongen	500.000	3.700.001	-3.200.001	De begrotingssubsidie uit 2021 is samen met de begrotingssubsidie uit 2022 verleend
7.1	Gemeente Ridderkerk t.b.v. sanering Amaliastraat	200.000	0	200.000	Geen aanvraag ontvangen
7.1	Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid (IVN) t.b.v. Jong Leren Eten	100.000	100.000	0	
7.2	Stichting Wandelnet	40.000	36.666	3.334	Minder aangevraagd
7.2	Stichting Landelijk Fietsplatform	40.000	40.000	0	
7.2	Gemeente Dordrecht t.b.v. recreatiebeheer Nieuwe Dordtse Biesbosch	66.959	66.956	0	
7.2	Gemeente Dordrecht als rechtsopvolger van Parkschap Nationaal Park De Biesbosch	340.570	340.570	0	
7.2	Gemeente Dordrecht rechtsopvolger Parkschap De Biesbosch t.b.v. het flexibele deel recreatieschappen	120.200	120.200	0	
7.2	Gemeente Dordrecht t.b.v. kwaliteitsimpuls Nieuwe Dordtse Biesbosch	300.000	0	300.000	Aanvraag is in behandeling
7.2	Gemeente Pijnacker-Nootdorp t.b.v. het beheer recreatiegebied de Dobbeplass en Groene Keijzer	250.200	250.200	0	
7.2	Gemeente Pijnacker-Nootdorp t.b.v. het beheer recreatiegebied de Dobbeplass het flexibele deel recreatieschappen	55.600	0	55.600	Geen aanvraag ontvangen
7.2	Natuur- en recreatieschap IJsselmonde t.b.v. het beheer recreatiegebied	335.394	326.900	8.494	Minder aangevraagd
7.2	Natuur- en recreatieschap IJsselmonde t.b.v. het flexibele deel recreatieschappen	193.988	193.988	0	
7.2	Coöperatief Beheer Groengebieden Midden Delfland (CBG), de rechtsopvolger van het recreatieschap Midden Delfland t.b.v. het beheer recreatiegebied	111.525	111.500	25	Minder aangevraagd
7.2	CBG Midden Delfland , de rechtsopvolger van het recreatieschap Midden Delfland t.b.v. het flexibele deel	78.360	78.360	0	
7.2	Natuur- en recreatieschap Groenalliantie Midden-Holland t.b.v. het beheer recreatiegebied	1.682.347	1.644.685	37.662	Minder aangevraagd

Doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren bedrag 2022	Verleend	Afwijking	Reden van de afwijking
7.2	Natuur- en recreatieschap Groenalliantie Midden-Holland t.b.v. het flexibele deel recreatieschappen	473.090	473.090	0	
7.2	Natuur- en recreatieschap Voorne-Putten- Rozenburg t.b.v. het beheer recreatiegebied	900.038	877.200	22.838	Minder aangevraagd
7.2	Natuur- en recreatieschap Voorne-Putten-Rozenburg t.b.v. het flexibele deel recreatieschappen	258.762	258.762	0	
7.2	Staatsbosbeheer t.b.v. beheer recreatiegebieden in eigendom van Staatsbosbeheer	1.400.000	1.400.000	0	
7.2	Voet en fietsveren gemeente Kaag en Braassem, gemeente Krimpenerwaard en gemeente Ridderkerk	69.000	69.000	0	
7.2	Jeugdfonds Sport en Cultuur	50.000	0	50.000	Aanvraag in behandeling
7.2	Gemeente Rotterdam t.b.v. fiets- en voetveer Hoek van Holland- 2e Maasvlakte	20.000	0	20.000	Aanvraag in behandeling
	Totaal	7.586.033	10.088.078	-2.502.048	

Overzicht project- en boekjaarsubsidies 2022 waarvoor subsidieplafonds werden vastgesteld (€)

Subsidie-regeling nr.	Par.	Titel van de regeling	Doel	Totaal subsidie-plafond 2021	Ontvangen aanvragen		Verleende subsidies		Geweigerde aanvragen		Onderhanden aanvragen		Afwijking plafond
					Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Bedrag
1.6.96		Subsidieregeling Opruiming drugsafval Zuid-Holland 2020	7.1	104.899	4	114.810	3	52.013	1	1.214	0	0	52.886
1.6.109		Subsidieregeling beheer recreatiegebieden Zuid-Holland	7.2	2.364.000	1	158.724	0	0	0	0	1	158.724	2.364.000
		Totaal		2.468.899	5	273.534	3	52.013	1	1.214	1	158.724	2.416.886

Onderschrijdingen Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland (€)

Subsidie-regeling nummer	Par.	Titel van de subsidieregeling	Minder / geen aanvragen	Andere oorzaken
1.6.96		Subsidieregeling Opruiming drugsafval Zuid-Holland 2020	x	
1.6.109		Subsidieregeling beheer recreatiegebieden Zuid-Holland		De openstelling van de regeling stond open tot en met 31 januari 2023 – de aanvragen zijn allemaal in behandeling. Plafond is zo goed als uitgeput.

Paragraaf Verbonden Partijen

Opzet paragraaf

De paragraaf Verbonden Partijen bevat:

- De visie en de beleidsvoornemens over verbonden partijen;
- De lijst van verbonden partijen, uitgesplitst naar type;
- De financiële gegevens per verbonden partij;
- De beleidsmatige invulling is terug te vinden bij de betreffende ambities.

Visie en beleidsvoornemens

PS hebben het beleidskader voor verbonden partijen vastgelegd in paragraaf 4.6 van de [Financiële verordening provincie Zuid-Holland 2021](#). Paragraaf 4.6 bevat het kader dat PS aan GS meegeven voor:

- de beleidsuitgangspunten en de controlekaders;
- het aangaan, wijzigen en beëindigen van een deelneming in een andere publieke of private rechtspersoon;
- de provinciale vertegenwoordiging in verbonden partijen, en
- het beheer van verbonden partijen.

Provinciale Staten worden, volgens afspraak, als volgt geïnformeerd:

- Eens per jaar in mei/juni bieden Gedeputeerde Staten een analyse aan van de jaarrekeningen en de zienswijze op de begrotingen van alle publieke verbonden partijen volgens een afgesproken format. Om deze vooraf te bespreken wordt een technische sessie georganiseerd voor de Statenleden, waarin de publieke verbonden partijen verder kunnen worden toegelicht.
- Eens per jaar in september/oktober wordt het onderwerp private verbonden partijen in al zijn facetten geagendeerd en middels een technische sessie inhoudelijk behandeld. De leden van Provinciale Staten worden hiervoor uitgenodigd. Gedeputeerde Staten bieden Provinciale Staten tevens de analyse jaarrekeningen van de private verbonden partijen aan.

Wat hebben we bereikt in 2022 en wat willen we bereiken in 2023?

Hieronder zijn de belangrijkste ontwikkelingen bij de provinciale verbonden partijen kort benoemd.

- De aandelen van Warmtebedrijf Rotterdam (WbR) zijn overgedragen mede vanwege de keuze om beleidsmatig op een andere wijze te participeren in de realisatie van provinciale warmtenetten. De provincie is ten gevolge hiervan geen aandeelhouder van WbR meer en heeft in die hoedanigheid ook geen financiële verplichtingen meer jegens derden.
- Provinciale Staten hebben in samenhang met het voorgaande in december 2022 besloten tot het opheffen van de Houdstermaatschappij Zuid-Holland (HZH). Met name vanwege de keuze om investeringen in provinciale warmtenetten niet te laten verlopen via het onderliggende Warmteparticipatiefonds Zuid-Holland. Dit resulteert in 2023 in een aantal juridische fusies waarna alleen het nog het onderliggend fonds ENERGIQ zal overblijven. Dit fonds wordt rechtstreeks onder de provincie geplaatst. Het beheer van het fonds blijft in handen van InnovationQuarter die tot uitvoerend directeur zal worden benoemd. Daarnaast zal een toezichthoudend bestuurder worden benoemd ter waarborging van de provinciale belangen.
- In 2022 is een evaluatie van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden (ROM-D) uitgevoerd. In 2023 zal de conclusie hiervan met bijbehorend advies over de gewenste provinciale betrokkenheid aan GS worden gepresenteerd. Provinciale Staten zullen hierover op een later moment worden geïnformeerd.
- De doorontwikkeling van de vijf gemeenschappelijke regelingen Omgevingsdiensten (OD's) heeft ook in 2022 haar doorgang gevonden. Er is een aantal prioritaire thema's uitgewerkt in plannen van aanpak. Deze opgaves worden in 2023 verder geconcretiseerd, eventueel aangevuld met nieuwe thema's. Belangrijk aandachtspunt bij de vijf OD's is de borging van de kwaliteit van de uitvoering en het onder meer verder versterken van de onderlinge samenwerking daarbij.
- Bij het Provinciaal Afvalverwijderingsbedrijf Zuid-Holland (PROAV) is inmiddels het werk tot afwerking van de stortplaats Derde Merdewedehaven in de laatste fase. De uitvoering zal vooralsnog naar verwachting in 2023

gereed zijn, waarna de gronden zullen worden overgedragen aan Dordrecht waarbij de stortplaats onder het beheer van Fonds Nazorg valt. Na afronding van deze overdracht zal worden gewerkt aan het formeel liquideren van de PROAV.

- Bij InnovationQuarter (IQ) is per september 2022 de toenmalige directeur afgetreden in verband met het aanvaarden van een functie bij Invest-NL. Een nieuwe directeur IQ zal in Q1 2023 door de Algemene Vergadering worden benoemd. Tevens zal in 2023 voor alle ROM's een nieuwe aandeelhoudersinstructie worden bepaald en zal er voor IQ een Meerjarenplan en Meerjarenfinanciering worden vastgesteld.
- De gemeente Zuidplas is bezig met het opstellen van een omgevingsplan. Bij goedkeuring en onherroepelijkheid van het omgevingsplan zullen de gronden van de gemeenschappelijke regeling Grondbank Zuidplas (Grondbank) conform de gemaakte afspraken overgedragen worden aan de gemeente Zuidplas en wordt de Grondbank in lijn met de vigerende gemeenschappelijke regeling beëindigd op uiterlijk 1-1-2025.
- Voor wat betreft de Ontwikkelingsmaatschappij Nieuwe Westland C.V. (ONW C.V.) zal in 2023 over het toekomstperspectief van de provincie in dit samenwerkingsverband worden nagedacht. GS zullen worden betrokken in de discussie hoe en op welke wijze de provincie hierbij betrokken wil blijven.

Algemene ontwikkelingen

- Wijziging Wgr; de Wet gemeenschappelijke regeling is per juli 2022 gewijzigd en er is een aantal instrumenten toegevoegd waarover afspraken in de gemeenschappelijke regelingen (GR-en) moeten worden gemaakt. De wijziging heeft tot doel de democratische legitimatie van gemeenschappelijke regelingen en de kader-stellende en controlerende rol van de gemeenteraden en Provinciale Staten in relatie tot GR-en te versterken. In de eerste helft van 2023 zullen raden en Staten worden gevraagd zienswijzen op concept wijzigingsvoorstellen in te brengen. In de tweede helft van 2023 zullen de definitieve wijzigingsvoorstellen ter besluitvorming worden voorgelegd. De belangrijkste Zuid-Hollandse GR'en GS-regelingen betreffen, zullen GS de wijzigingsvoorstellen daarvoor vaststellen, met toestemming van PS.
- In 2023 zal een nieuw College GS aantreden. De gemaakte afspraken die in het coalitie akkoord zullen worden opgenomen, is (sterk) afhankelijk van de verkiezingsuitslag. En zijn mogelijk van invloed op het beheer van verbonden partijen. In voorkomende gevallen kan dit leiden tot (accent)verschuivingen en/of onderzoek naar deelname in meer of minder verbonden partijen. Naar verwachting zal in de tweede helft van 2023 daarover nadere duiding kunnen worden gegeven.
- Overeenkomstig de eigen provinciale organisatie hebben de verbonden partijen te maken met enerzijds een krapte op de arbeidsmarkt en anderzijds een aanzienlijke stijging van de (personele en materiële) kosten. Per verbonden partij zal worden nagegaan wat hiervan de consequenties zijn voor de provincie. Zowel in financiële zin alsmede in beleidsmatige uitvoerende zin.
- Opstellen Leidraad verbonden partijen.

Tabel verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen

Naam	Financieel belang 2021	Financieel belang 2022	Structurele bijdrage 2022	Incidentele bijdrage 2022	Verwacht resultaat 2022	Eigen vermogen 01-01-2022	Eigen vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 01-01-2022	Vreemd vermogen 31-12-2022	PZH% stemaandeel 2022	Vertegenwoordiging
DCMR Milieudienst Rijnmond	31.035.430		30.719.000		584.000	4.866.000	4.403.000	14.137.000	12.414.000	37,5%	Meervoudig
GR Grondbank RZG Zuidplas		0	0	0	0	0	0	93.599.000	94.307.000	40%	Meervoudig
Omgevingsdienst Haaglanden	10.394.055		11.368.740		1.461.555	1.817.085	2.952.965	19.539.936	15.448.764	29%	Meervoudig
Omgevingsdienst Midden-Holland	3.803.240	4.028.729	3.158.102	870.627	86.670	2.645.625	2.193.075	9.149.090	9.874.988	17,4	Meervoudig
Omgevingsdienst West-Holland	3.009.667	3.054.829	2.259.096	795.733	372.757	1.383.543	1.453.000	11.269.061	11.886.831	13%	Meervoudig
Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid	9.566.335		8.280.716		117.040	3.055.628	2.316.568	11.954.139	5.973.099	34%	Meervoudig
Randstedelijke Rekenkamer	422.000		505.714		0	527.706	318.000	519.651	92.000	35,8%	Meervoudig
Wegschap Dordtse Kil	25.000		25.000		4.741.000	11.130.000	15.766.000	32.618.000	49.404.000	50%	Meervoudig
Totaal	58.255.727	7.083.558	56.316.368	1.666.360	7.363.022	25.425.587	29.402.608	192.785.877	199.400.682		

Vennootschappen en coöperaties

Naam	Nominale waarde PZH aandelen 2021	Nominale waarde PZH aandelen 2022	Intrinsieke waarde aandelen 2021	Intrinsieke waarde aandelen 2022	Verwacht resultaat 2022	Eigen vermogen 01-01-2022	Eigen vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 01-01-2022	Vreemd vermogen 31-12-2022	PZH% stemaandeel 2022	Vertegenwoordiging
Coöperatie Samenwerkingsverband DOVA U.A.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	871.984	n.n.b.	4.284.621	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
EnergiiQ	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Houdstermaatschappij Zuid-Holland B.V.	20.687.999	27.686.999	13.635.082	19.518.191	-1.105.891	13.635.082	19.518.191	476.253	426.080	100%	Meervoudig
InnovationQuarter (IQ)	25.000.000	32.339.500	18.497.189	28.031.321	1.532.000	46.058.000	95.384.000	25.988.000	35.355.000	29,4%	Enkelvoudig
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	141.806	141.806	47.448.609	n.n.b.	300.000.000	5.062.000.000	4.600.000.000	143.995.000.000	107.459.000.000	1,1%	Enkelvoudig
Nederlandsche Waterschaps Bank (NWB) N.V.	4.538	n.n.b.	2.238.732	n.n.b.	143.000.000	1.902.000.000	1.995.000.000	94.117.000.000	70.964.000.000	0,53%	Enkelvoudig
Proav NV	n.n.b.	n.n.b.	2.982.915	1.067.169	-1.915.745	2.982.915	1.067.169	342.497	138.250	100%	Meervoudig
PZEM N.V.	n.n.b.	n.n.b.	864.350	n.n.b.	n.n.b.	1.650.909.000	n.n.b.	1.229.011.000	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
ROM-D Capital BV	10.000.000	10.000.000	9.337.499	10.122.873	1.628.761	19.364.715	20.993.476	2	4	48,2%	Enkelvoudig
ROM-D Holding NV	3.857	3.857	3.639	3.940	358.152	4.341.513	4.699.666	2.150.850	2.200.854	0,1%	Enkelvoudig
Warmtebedrijf Holding B.V.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Warmteparticipatiefonds	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Totaal	55.838.200	70.172.162	95.008.015	58.743.494	443.497.277	8.702.163.209	6.736.662.502	239.374.253.223	178.461.120.188		

Overige verbonden partijen

Naam	Nominale waarde PZH aandelen 2021	Nominale waarde PZH aandelen 2022	Intrinsieke waarde aandelen 2021	Intrinsieke waarde aandelen 2022	Verwacht resultaat 2022	Eigen vermogen 01-01-2022	Eigen vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 01-01-2022	Vreemd vermogen 31-12-2022	PZH% stemaandeel 2022	Vertegenwoordiging
Commanditaire Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland C.V.	1.354.534	1.354.534	880.778	741.895	-2.032.000	12.895.000	10.863.000	32.989.000	31.471.000	6,8%	Enkelvoudig
Fonds Nazorg	0	0	0	0	-2.670.000	3.170.000	500.000	48.396.000	48.906.000	100%	Enkelvoudig
ROM-Drechtsteden Kil III C.V.	561.326	561.326	675.915	800.080	2.138.744	11.642.585	13.781.329	4.050.260	931.389	5,8%	Enkelvoudig
Totaal	1.915.860	1.915.860	1.556.693	1.541.975	-2.563.256	27.707.585	25.144.329	85.435.260	81.308.389		

Stichtingen en verenigingen

Naam	Financieel belang 2021	Financieel belang 2022	Verwacht resultaat 2022	Eigen vermogen 01-01-2022	Eigen vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 01-01-2022	Vreemd vermogen 31-12-2022	PZH% stemaandeel 2022	Vertegenwoordiging
Huis van de Nederlandse Provincies	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Regio Randstad (P4)	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Vanguard Initiative	11.500	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	11.500	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Vereniging Interprovinciaal Overleg & BIJ12	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	21.717.618	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Zuid-Holland Bereikbaar	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	Enkelvoudig
Totaal	11.500		0	0	11.500	21.717.618	0		

Reserves, voorzieningen en risico's

In verband met de verslechterde financiële situatie of vooruitzichten zijn voor enkele verbonden partijen voorzieningen getroffen en/of reserves gevormd om eventuele financiële gevolgen af te dekken. Voor nadere toelichting op de risico's zie [paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing](#)

Reserves (bedragen x € 1 mln)	2018	2019	2020	2021	2022
Innovation Quarter (ROM-Zuidvleugel)	4,7	4,7	0	3	3
Risicoreserve Energiefonds* (ENERGIIQ)	18,1	41,2	50,8		4
Reserve Nazorg Stortplaatsen	-	4,4	4,3	5,45	2,2
Totaal	22,8	50,3	55,1	12,45	9,2

*Vanaf de jaarrekening 2022 bevat de risicoreserve Energiefonds de risicoreservering voor het innovatiefonds Energiq

Voorzieningen (bedragen x € 1 mln)	2018	2019	2020	2021	2022
Warmtebedrijf Holding B.V.	1,8	1,8	1,8	1,8	0
ROM-D Capital B.V.	1,8	1,8	1,1	0,7	0
Houdstermaatschappij Zuid-Holland	0,6	0,6	5,8	7,1	8,2
Innovation Quarter	-	-	5,0	6,5	4,3
Totaal	4,2	4,2	13,7	16,1	12,5

Nr.	Beleidsmatige risico's	Beleidsdoel
5	Deelnamerisico ROM-D Capital B.V.	4.1

Nr.	Financiële risico's (geprioriteerd op netto effect) (bedragen x € 1 mln)	Max. schade	Kans van optreden	Effect netto	Beleidsdoel
6	Deelnamerisico InnovationQuarter	28,1	0-25%	0,5*	4.1
10	Risico gekoppeld aan de provinciale opgave Energietransitie (ENERGIIQ)	28,8	0-25%	PM*	3.2
14	Waardeontwikkeling grondaandeel Zuidplas	21,2	0-25%	2,7	6.3
16	BRZO / RIE-bedrijven kunnen niet meer aan vergunningplicht voldoen	15	25-50%	5,6	7.1
18	Omgevingsrisico's vergunningverlening, toezicht en handhaving	5	0-25%	0,6	7.1
30	Deelnamerisico Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland	0,9	0-25%	0,1	6.3
34	Fonds Nazorg	5	25-50%	PM*	7.1
	Totaal			9,5	

* Het risico wordt (deels) via een bufferreserve afgedekt.

Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

Inleiding

In de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing gaat het om de vraag in welke mate de financiële positie van de provincie toereikend is om de financiële gevolgen van risico's op te kunnen vangen. Het weerstandsvermogen wordt bepaald door de financiële omvang van deze risico's, afgezet tegen de weerstandscapaciteit. De weerstandscapaciteit bestaat uit de financiële middelen die de provincie beschikbaar heeft of beschikbaar kan maken om zo nodig de financiële gevolgen van risico's op te vangen. Het weerstandsvermogen en de overige financiële kengetallen geven een zo betrouwbaar en verantwoord mogelijk inzicht in de financiële positie van de provincie.

Deze paragraaf is als volgt opgebouwd:

- Een toelichting op het beleid, de verantwoording over 2022
- Het weerstandsvermogen van de provincie:
 - Een inventarisatie van de risico's en de benodigde weerstandscapaciteit
 - De berekening van het structurele en incidentele weerstandsvermogen
 - Overzicht van de bufferreserves en omvang risicoreservering in PZI
- De financiële kengetallen met duiding van de financiële positie van de provincie
- De risicobeschrijvingen

In de [bijlage](#) bij deze paragraaf is een uitleg van de financiële kengetallen opgenomen.

Beleid

Het beleid voor weerstandsvermogen en risicobeheersing is wettelijk verankerd in het Besluit Begroten en Verantwoorden en in het eigen beleid van de provincie in de vorm van de Financiële verordening:

- [Wettelijk kader, artikel 11 van Besluit Begroten en Verantwoorden](#);
- [Financiële verordening provincie Zuid-Holland 2021](#).

In de financiële verordening is vastgelegd dat er een systeem van risicomanagement moet zijn dat leidt tot een integraal en transparant inzicht in risico's dat het proces van sturing, beheersing, besluitvorming en verantwoording ondersteunt. Risicomanagement draagt hiermee bij aan het realiseren van de provinciale doelen en ambities.

In de jaarrekening en begroting wordt in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' een integraal overzicht gegeven van de (financiële) risico's die de provincie loopt. Hierbij wordt getoetst of de provincie voldoende middelen heeft om deze risico's op te vangen middels het weerstandsvermogen. De norm voor het weerstandsvermogen (de beschikbare middelen gedeeld door de financiële risico's) is 'minimaal 2' (begrotingsjaar 2022). De norm voor begrotingsjaar 2023 is gewijzigd in 'minimaal 1'.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken in 2022?

Risicomanagement is een integraal onderdeel van de aansturing van al onze opdrachten in de provincie. Tegelijkertijd is het risicomanagement continu in ontwikkeling. In 2022 is in de eerste plaats ingezet op de doorontwikkeling en implementatie van het systeem van risicomanagement ter afdekking van risico's. Op het niveau van de investeringsprojecten Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI) vindt de implementatie plaats van de aangepaste systematiek voor risicoreserveringen.

Daarnaast is de financiële verordening aangepast (met ingangsdatum 1 januari 2023):

- De norm voor het weerstandsvermogen is aangepast van >2 naar >1, omdat deze norm voldoende wordt geacht voor het afdekken van de risico's en zo geen middelen onnodig worden beklemd.
- Er wordt (bij de voorjaarsnota 2023) een bufferreserve weerstandscapaciteit ingesteld ter afdekking van de incidentele risico's. De overige bufferreserves worden opgeheven. Door een aparte bufferreserve weerstandscapaciteit in te stellen vinden mutaties expliciet en transparant plaats.

In de tweede plaats is de verbreding van het risicomanagement naar complexe opdrachten in de organisatie voortgezet. Een concernbrede systematiek voor het bepalen van risicovolle opdrachten is in ontwikkeling. En naast het risicomanagement bij infrastructurele projecten is extra capaciteit ingezet op risicovolle opdrachten, zoals het warmtedossier, OV-concessies, opgave Natuur, assetmanagement en de interne organisatieontwikkeling.

In de derde plaats is ingezet op het vergroten van risicobewustzijn in de organisatie: per ambitie zijn gesprekken gevoerd over de risicovolle opdrachten en toepassing van risicomanagement, met de ambtelijke opdrachtgevers zijn twee themasessies georganiseerd over risicoleiderschap, en bij Dienst Beheer Infrastructuur (DBI) loopt een traject om de risicovolwassenheid te vergroten. Tot slot is de eerste frauderisicoanalyse (over 2021) uitgevoerd.

Inventarisatie risico's en benodigde weerstandscapaciteit

In deze paragraaf worden de netto strategische risico's toegelicht die de benodigde incidentele en structurele weerstandscapaciteit bepalen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen beleidsmatige risico's, die (nog) geen financiële afdekking behoeven vanuit de algemene reserve, en de financiële risico's, die worden meegenomen voor het bepalen van het weerstandsvermogen. De beleidsmatige risico's zijn opgenomen vanwege politiek/bestuurlijke importantie en/of om de ontwikkeling van deze risico's in relatie tot de aangehouden buffers op het niveau van de begrotingsprogramma's te kunnen blijven volgen.

Toelichting op de inventarisatie van de risico's

De risico's zijn geactualiseerd ten opzichte van de Begroting 2023. Een uitgebreidere toelichting per risico is terug te vinden bij de risicobeschrijvingen in deze paragraaf.

Opgetreden risico's

- Het risico met betrekking tot de lagere opbrengst MRB (#13) heeft zich in 2022 heeft voorgedaan. De werkelijke opbrengst bleef, ondanks compensatie vanuit het Rijk voor de vrijstelling van elektrische auto's tot en met 2024, achter ten opzichte van de begrote opbrengst met een structureel effect van € 2,3 mln. Voor 2023 is de kans dat de opcenten circa 1% (€ 3,8 mln) in 2023 lager uitvallen verhoogd naar 25-50%. Daarnaast wordt momenteel onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor een nieuw belastinggebied.
- Het risico met betrekking tot de provinciale opgave Energietransitie (#10) is in 2022 opgetreden: de Houdstermaatschappij Zuid-Holland (met onderliggende fondsen ENERGIIQ en WPF) heeft een negatief resultaat van € 1,1 mln behaald. Hiervoor is de reeds getroffen voorziening verhoogd. Vanaf 2023 blijft alleen het deelnamerisico in ENERGIIQ over vanwege het fuseren van HZH en WPF.
- Het risico met betrekking tot Fonds Nazorg (#34) is in 2022 opgetreden: het fonds heeft een lager rendement behaald dan beoogd in 2022. Hiervoor is in de provinciale jaarrekening een voorziening getroffen van € 3,2 mln die is gedekt uit de bufferreserve Nazorg stortplaatsen. Voor 2023 is een risico opgenomen van € 1,9 mln, gebaseerd op toekomstige tegenvallende beleggingsresultaten en wordt afgedekt via de bestaande bufferreserve Nazorg stortplaatsen.

Belangrijkste wijzigingen

- De kwantificering van het risico met betrekking tot lagere opbrengst provinciefonds (#12) is gewijzigd. In de oude risicobeschrijving bij de Begroting 2023 was de totale schade berekend over twee jaar te weten 2023 en 2024. Dit is teruggebracht naar alleen het jaar 2023, waardoor het effect bij het optreden van het risico is verlaagd. De herijking van het provinciefonds kan, zowel positief als negatief, gevolgen hebben voor de structurele inkomsten uit het provinciefonds na 2023. Het risico heeft zich in 2022 niet voorgedaan, maar de kans wordt middelgroot geschat (37,5%) dat het risico zich in 2023 wel voordoet. Dit resulteert in een netto effect van € 1,9 mln.
- Het risico met betrekking tot de informatieverzoeken Woo (#25) is niet langer gekwantificeerd in de paragraaf weerstandsvormen en risicobeheersing, omdat de verschillende ingediende Woo verzoeken niet tot extra kosten hebben geleid. Ook voor de toekomst verwacht men geen extra kosten (buiten de geraamde kosten) te maken. Dit risico wordt nauwkeurig gemonitord en bijgesteld wanneer nodig.

Nr.	Beleidsmatige risico's	Incidenteel / structureel	Beleidsdoel
5	Deelnamerisico ROM-D Capital B.V.	i	4.1
8	Meerkosten als gevolg van onverwachte incidenten bij projecten in uitvoering	i	2.1
15	Natuuropgave realiseren binnen wettelijke verplichting	s	5.1
21	Doorlevering gronden TBO's	i	5.1
25	Informatieverzoeken Woo	i	1.1
27	Stikstofproblematiek	i	1
28	Opbrengstverliezen OV	i	2.1
33	Procedures Bibob	i	1.1
38	Transitiekosten OGO	i	8
39	Inwerkingtreding Omgevingswet per 2023	i	6.2
41	Arbeidscapaciteit	i	8

De totaal benodigde *incidentele* weerstandscapaciteit is gestegen van € 18,2 mln naar € 19,4 mln. De totaal benodigde *structurele* weerstandscapaciteit is gedaald van € 13,7 mln naar € 6,5 mln. De wijzigingen zijn naast aanpassingen van de omvang van risico's ook te verklaren door de nieuwe indeling van structurele en incidentele risico's.

Nr.	Financiële risico's (bedragen x € 1 mln)		Max. schade	Kans van optreden	Effect netto (i)	Effect netto (s)	Beleidsdoel
2	Renterisico	s	2,8	0-25%		0,4	8
6	Deelnamerisico InnovationQuarter	i	28,1	0-25%	0,5*		4.1
9	Risico's informatieveiligheid	i	1	0-25%	0,1		8
10	Risico gekoppeld aan de provinciale opgave Energietransitie	i	28,8	0-25%	PM*		3.2
12	Lagere uitkering provinciefonds	s	5	25-50%		1,9	8
13	Lagere opbrengst MRB	s	3,8	25-50%		1,4	8
14	Waardeontwikkeling grondaandeel Zuidplas	i	21,2	0-25%	2,7		6.3
16	BRZO / RIE-bedrijven kunnen niet meer aan vergunningplicht voldoen	s	15	25-50%	5,6		7.1
17	De Europese Commissie kan subsidiabiliteit van uitgaven betwisten	i	2,55	0-25%	0,3		4.1
18	Omgevingsrisico's vergunningverlening, toezicht en handhaving	s	5	0-25%	0,6		7.1
19	Geen aflossing van garantstellingen	i	10,6	0-25%	1,3		8
20	Aansprakelijkheidsrisico ingeleend personeel	s	0,25	0-25%		0,03	8

Nr.	Financiële risico's (bedragen x € 1 mln)		Max. schade	Kans van optreden	Effect netto (l)	Effect netto (s)	Beleids- doel
22	Meerkosten a.g.v. onverwachte incidenten areaal	i	25	0-25%	3,1		2.2
23	Claims op subsidieregeling bedrijventerreinen	i	2,38	0-25%	0,3		4.2
30	Deelnemersrisico ONW	i	0,9	0-25%	0,1		6.3
32	Rijksbijdrage subsidieregeling MIT	i	8,1	0-25%	1		4.1
34	Fonds Nazorg	i	5	25-50%	PM*		7.1
36	Datalek van persoonsgegevens	i	20	0-25%	2,5		8
37	Niet naleven privacywetgeving	i	1,5	25-50%	0,6		8
40	Prijs- en loonontwikkelingen	s	7,5	25-50%		2,8	8
	Totaal				18,7	6,5	

* Het risico wordt (deels) via een bufferreserve afgedekt.

Beschikbare weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen drukt uit of de provincie voldoende weerbaar is voor het opvangen van risico's. Dit wordt berekend door de middelen die de provincie beschikbaar heeft c.q. kan maken (de zogenaamde weerstandscapaciteit) te delen door de omvang van de risico's. Hierbij maken we een onderscheid tussen structureel weerstandsvermogen en incidenteel weerstandsvermogen.

Structurele weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

De structurele weerstandscapaciteit bestaat uit de zogenaamd onbenutte belastingcapaciteit. Dat is het verschil tussen de inkomsten uit de opcenten MRB tegen het voorgestelde tarief (91,8 opcenten) en wat de inkomsten zouden zijn als de provincie Zuid-Holland het wettelijke maximumtarief zou heffen (in 2022 was het wettelijk maximumtarief 118,4 opcenten).

De onbenutte belastingcapaciteit bedroeg in 2022 € 103,9 mln. De omvang van de structurele risico's bedraagt € 6,5 mln.

$$\begin{array}{rclcl} \text{structurele weerstandsvermogen} & = & \text{structurele weerstandscapaciteit} & / & \text{de omvang van de structurele} \\ & & & & \text{risico's} \\ 16,0 & = & 103,9 & / & 6,5 \end{array}$$

Het structurele weerstandsvermogen bedraagt "16,0". Dit is ruim meer dan de waarde die de provincie Zuid-Holland nastreeft (namelijk een factor "2"). Het structurele weerstandsvermogen is hoger dan bij Jaarrekening 2021 ("10,0") doordat de structurele risico's meer zijn gedaald dan de weerstandscapaciteit.

Incidentele weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

De incidentele weerstandscapaciteit bestaat uit de algemene reserve (incl. nog te bestemmen resultaat lopend jaar). Deze bedraagt in totaal € 236,4 mln (€ 217,8 mln + € 51,6 mln nog te bestemmen resultaat lopend jaar minus € 33,0 mln voorgestelde beklemmingen). Daar staat € 18,7 mln aan risico's tegenover.

$$\begin{array}{rclcl} \text{incidentele weerstandsvermogen} & = & \text{incidentele weerstandscapaciteit} & / & \text{de omvang van de incidentele} \\ & & & & \text{risico's} \\ 12,6 & = & 236,4 & / & 18,7 \end{array}$$

Dat betekent dat het incidenteel weerstandsvermogen "12,6" bedraagt. Dat is ruim meer dan de streefwaarde van de provincie Zuid-Holland (namelijk een factor "2" en een stijging ten opzichte van de Jaarrekening 2021 ("7,3").

Deze toename is voornamelijk te verklaren door mutaties van de algemene reserve. Het incidenteel weerstandsvermogen ligt wel in lijn met de Begroting 2022 ("12,6").

Met de huidige omvang van de risico's wordt in de algemene reserve € 37,4 mln beklemd als weerstandscapaciteit om te voldoen aan de norm van een minimaal weerstandsvermogen van '2'.

Overzicht van bufferreserves en omvang risicoreservering in PZI

Naast de netto strategische risico's die beslag leggen op de weerstandscapaciteit worden risico's ook door bufferreserves en op het niveau van het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI) afgedekt. De omvang van de bufferreserves en de risicoreserveringen in het PZI worden hieronder gepresenteerd.

Overzicht bufferreserves

In de begroting zijn verschillende bufferreserves opgenomen. De bufferreserves staan in onderstaande tabel. Hierbij is zowel de omvang van de reserve als het bijbehorende risico weergegeven.

Reserve (bedragen x € 1.000)	Omvang bufferreserve	Omvang risico	'Weerstands- vermogen' per bufferreserve
Innovation Quarter	3.000	3.500	0,9
Risicoreserve Energiefonds	4.067	3.600	1,1
Risicoreserve Revolverend Verenfonds	5.000	725	6,9
Risicoreservering Grevelingen	5.000	PM	PM
Overcommitting OP-West	3.300	3.300	1,0
Nazorg stortplaatsen	2.203	1.900	1,2

Toelichting op de omvang van de risico's:

- Innovation Quarter: de reserve InnovationQuarter is bedoeld ter afdekking van de risico's gerelateerd aan de aanvullende kapitaalstorting bij Begroting 2022) in dit fonds. Het risico is bepaald op 20% van het gestorte aandelenkapitaal minus de voorziening. Het risico van € 3,5 mln wordt voor € 3 mln afgedekt via de bestaande bufferreserve. Het resterende deel van € 0,5 mln wordt via de paragraaf weerstandsvermogen (risico #6).
- Risicoreserve Energiefonds: de risicoreserve Energiefonds is bedoeld ter afdekking van de risico's gerelateerd aan het fonds ENERGIQ (risico #10). Het risico is bepaald op 25% van het aandelenkapitaal in het fonds minus de getroffen voorziening voor HZH. Door het negatieve resultaat van HZH in 2022 is de voorziening verhoogd. De verhoging is gedekt vanuit het provinciale rekeningresultaat. Het restrisico met betrekking tot ENERGIQ is € 3,6 mln en wordt volledig afgedekt via de risicoreserve Energiefonds (€ 4 mln)
- Risicoreserve Revolverend Verenfonds: de risicoreserve dient ter afdekking van de leningen die worden verstrekt vanuit het Verenfonds. Ultimo 2022 is het totaal aan openstaande leningen circa € 0,7 mln.
- Risicoreservering Grevelingen: de risicoreserve dient ter dekking van mitigerende maatregelen voor natuur en recreatie die nodig zijn bij het terugbrengen van getij op de Grevelingen. Op dit moment wordt de inzet en positie van de provincie heroverwogen. Het risico is derhalve als PM opgenomen.
- Overcommitting OP-West: het risico betreft de overtekening van de betrokken subsidieregeling die valt onder het programma Kansen voor West 2. Het programma Kansen voor West 2 loopt eind 2023 af; de definitieve afrekening volgt in 2024.
- Nazorg stortplaatsen: de bufferreserve dient ter gedeeltelijke afdekking van het risico dat het ingelegde kapitaal in Fonds Nazorg niet rendeert (zie risico #34). Het risico bedraagt € 1,9 mln. Daarmee is afdekking van dit risico via de bufferreserve afdoende.

Omvang risicoreserveringen bij investeringsprojecten PZI

Momenteel bedraagt de totale risicoreservering binnen de projecten voor aanleg en verbetering (nieuwbouw PZI) en instandhouding (onderhoud PZI) circa € 102,7 mln. Daarnaast zijn twee risicoreserveringen op programmaniveau opgenomen in het PZI: het betreft € 99 mln. voor de Rijnlandroute en € 42,8 mln voor het HOV-net Zuid-Holland Noord (zie ook: Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur 2023-2039). Het totale nog uit te geven projectbudget bedraagt circa € 1,1 mld. Dit betekent dat circa 9% van het projectbudget is gereserveerd voor reguliere projectrisico's; circa 12% van het totale projectbudget is gereserveerd voor exogene risico's en onvoorziene kosten bij de Rijnlandroute en HOV-net Zuid-Holland Noord.

Financiële kengetallen

Hieronder wordt ingegaan op de financiële positie van de provincie. Dit gebeurt aan de hand van een aantal financiële kengetallen, die tezamen een weerspiegeling vormen van hoe de provincie er de komende jaren in financiële zin voorstaat. Dit betreft de zogenaamde financiële kengetallen zoals die door het BBV worden voorgeschreven. Het BBV schrijft voor dat de kengetallen opgenomen en toegelicht moeten worden in de begroting en jaarrekening, maar geeft geen normen. Gemeenten en Rijk hebben wel afspraken gemaakt over zogenaamde signaleringswaarden, maar die gelden dus niet specifiek voor provincies (zie bijlage).

In de Kadernota 2022 zijn voor vijf financiële indicatoren signaleringswaarden vastgesteld door PS. Dit betreft: schuldquote, solvabiliteit, weerstandsvermogen, structurele lasten investeringen, garant- en borgstellingen. De signaleringswaarde voor de indicatoren zijn:

- netto schuldquote: 200%
- solvabiliteit: 20%
- structurele lasten investeringen: 20%
- weerstandsvermogen (incidenteel en structureel): 2
- garant- en borgstellingen: 20%

Wettelijke kengetallen	Jaarrekening 2021	Jaarrekening 2022	Begroting 2022
Netto schuldquote	96,0%	93,5%	147,1%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	95,7%	93,3%	144,8%
Solvabiliteitsratio	43,3%	43,9%	33,4%
Grondexploitatie	0,0%	0,0%	0,0%
Structurele exploitatieruimte	4,1%	10,4%	5,2%
Belastingcapaciteit (tarief PZH t.o.v. gemiddelde)	108,3%	110,0%	110,0%

Kengetallen vanuit financiële verordening	Jaarrekening 2021	Jaarrekening 2022	Begroting 2022
Structurele lasten investeringen	9,4%	8,6%	10,2%
Garantstellingen	2,0%	1,4%	2,2%
Weerstandsvermogen - incidenteel	7,3	12,6	12,6
Weerstandsvermogen - structureel	10,0	16,0	21,3

De netto schuldquote

Met een netto schuldquote van 93,5% ligt deze indicator ruim beneden de vastgestelde signaleringswaarde van 200% uit de kadernota 2022.

De netto schuldquote in 2022 is ten opzichte van de jaarrekening 2021 met 2,5% gedaald. De afname is te verklaren door de grote stijging van de inkomsten uit het provinciefonds bij de meicirculaire (nieuw kabinetsbeleid en inflatie).

Ten opzichte van de Begroting 2022 ligt de werkelijke schuldquote beduidend lager omdat de schuld minder is gestegen dan begroot. Dit is het gevolg van onderuitputting bij investeringen, verstrekte subsidies, uitbesteed werk en andere exploitatiekosten.

De netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen.

Zie verklaring netto schuldquote. Daarnaast zijn in 2022 geen leningen verstrekt in het kader van het verenfonds, waar in de Begroting 2022 wel rekening mee is gehouden.

De solvabiliteit

Met een solvabiliteit van 43,9% ligt deze indicator ruim boven de vastgestelde signaleringswaarde van 20% uit de Kadernota 2022. De solvabiliteit is licht gestegen ten opzichte van de jaarrekening 2021 door o.a. een stijging van het eigen vermogen.

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte is beduidend hoger dan begroot naar aanleiding van een nadere analyse van structurele en incidentele baten en lasten conform de richtlijnen van de BBV.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit (tarief Zuid-Holland ten opzichte van het landelijk gemiddelde) is door de stijging van het tarief opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB) in 2022 gestegen ten opzichte van de Jaarrekening 2021. Het opcenten tarief in Zuid-Holland ligt in 2022 10% boven het landelijk gemiddelde.

Structurele lasten investeringen

Met een percentage van 8,6% ligt deze indicator ruim onder de vastgestelde signaleringswaarde van 20% uit de Kadernota 2022. Het verschil ten opzichte van het berekende percentage bij de Kadernota 2022 wordt veroorzaakt door de hogere gerealiseerde baten en door een onderbesteding c.q. vertraging op de investeringen.

Garant- en borgstellingen

Met een percentage van 1,4% ligt deze indicator ruim onder de vastgestelde signaleringswaarde van 20% uit de Kadernota 2022.

Risico's

2.	Renterisico
Risico	De rentekosten voor leningen om in de financieringsbehoefte te voorzien zijn hoger dan de geprognoseerde rentekosten.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Macro-economische ontwikkelingen leiden tot een hogere rentevoet. • De financieringsbehoefte neemt in de komende jaren sneller toe dan voorzien door onvoorziene toename van de voorgenomen uitgaven en/of een afname van de begrote inkomsten (zoals bijvoorbeeld de inkomsten uit het provinciefonds).
Gevolg(en)	De financiële ruimte neemt af.
Achtergrond informatie	De provincie trekt langlopende leningen aan om in de financieringsbehoefte te voorzien. De financieringsbehoefte zal de komende jaren toenemen door de afloop van bestaande leningen en de omvang van voorgenomen uitgaven. De jaarlijkse rentekosten van de financieringsbehoefte worden bepaald door de omvang en afloop van de bestaande leningenportefeuille, de financieringsbehoefte als gevolg van voorgenomen uitgaven en de van toepassing zijnde rentetarieven.
Maatregelen	In 2020 is voor een bedrag van € 300 mln aan langlopende leningen aangetrokken met een uitgestelde storting. Hiervan is € 100 mln gestort in 2022.
Status risico	Door de sterk stijgende inflatie en de geopolitieke ontwikkelingen zijn de rentetarieven sterk gestegen in 2022. De huidige rentevisies van de Nederlandse banken bevatten grote onzekerheid. Door de omvang van de nog aan te trekken geldleningen is het een reëel risico voor de begroting als de rente substantieel verder gaat stijgen. Ondanks het feit dat de rente sterk is gestegen, waren er geen extra rentekosten in 2022, omdat geen extra nieuwe leningen zijn aangetrokken door onderuitputting. Een verschil van 1% tussen de werkelijke rentetarieven en de begrote rentetarieven kan in de komende jaren leiden tot een structurele daling of stijging van de (rente)lasten van € 1 ln tot € 3 mln per jaar. Als risico is een kans opgenomen van 0-25% met een gevolg van € 2,8 mln (zijnde 1% van de gemiddelde totale liquiditeitsbehoefte van jaarschijven 2023-2026).

5.	Deelnamerisico ROM-D Capital BV
Risico	Het publiek investeringsfonds van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden weet haar bedrijfseconomische doelstellingen niet te behalen.
Oorzaken	Mogelijke regionaal strategische effecten die voor de ROM-D niet of in mindere mate beïnvloedbaar zijn zoals het veranderen of wegvallen van behoefte aan watergebonden gronden door macro-economische effecten. Of gronden waarin intrinsiek te hoge onrendabele toppen aanwezig zijn om weer te vermarkten.
Gevolg(en)	De intrinsieke waarde van het aandelenkapitaal in ROM-D bedraagt aan het einde van de looptijd minder dan de nominale waarde (minus getroffen voorzieningen). De maximale gevolgschade voor de provincie is gelijk aan het gestorte aandelenkapitaal ad € 10 mln in ROM-D Capital B.V. minus de reeds getroffen voorziening.
Achtergrond informatie	De ROM-D bestaat in zijn totaliteit uit zes entiteiten. De provincie is direct aandeelhouder in drie van deze entiteiten, te weten de ROM-D Kil III C.V., ROM-D Holding N.V. en de ROM-D Capital BV. De provincie neemt met € 10 mln. deel in ROM-D Capital B.V., het publiek investeringsfonds van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • De ontwikkeling van de intrinsieke waarde monitoren in de relatie tot de hoogte van de getroffen voorziening. • Continue aandacht voor de beheersing en ontwikkeling van bedrijfsvoeringskosten.

Status risico	<p>Op basis van de conceptjaarrekeningen 2022 van de ROM-D is de voorziening vrijgevallen. In 2023 is het niet uit te sluiten dat een daling van de intrinsieke waarde optreedt. Echter, deze kans wordt door ontwikkelingen bij de ROM-D minimaal geacht. Daarom is dit risico vooralsnog als PM opgenomen. Er staan enkele (grote) projecten op het punt van oplevering en daarbij dragen de vraag naar watergebonden bedrijventerreinen en de grondprijsontwikkeling bij aan een positieve kans dat het exploitatietekort teruggedrongen wordt. Daarnaast is de huidige structurering van de ROM-D zo ingericht dat eventuele voorbereidingskosten en onderzoekskosten (R&D-kosten) die niet tot een investering leiden, ten laste komen van Capital B.V.</p> <p>De gronden in de Kil III C.V. zijn naar verwachting in 2023/2024 verkocht. Hierna zal worden overgegaan tot opheffing van deze C.V. De ROM-D komt met een voorstel voor winstdeling. De gemeente Rotterdam zal hoogstwaarschijnlijk dat moment eveneens gebruiken om uit te treden uit de ROM-D.</p>
---------------	--

6. Deelnamerisico InnovationQuarter	
Risico	De ROM InnovationQuarter B.V. (IQ) behaalt haar jaarlijkse bedrijfseconomische doelstellingen niet.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Mogelijk achterblijvende prestaties van de onderliggende investeringsportefeuilles. • Het saldo van alle activiteiten binnen IQ leidt tot een negatief exploitatieresultaat. • Exploitatiebijdragen van de deelnemende partijen zijn onvoldoende om de lasten te kunnen dekken.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Een waardedaling van het geïnvesteerde kapitaal in IQ (de intrinsieke waarde wordt lager dan de nominale waarde). • Taakstelling kan een potentieel gevolg zijn bij onvoldoende kostendekking. Daartegenover staat de vraag om een hogere exploitatiebijdrage van de deelnemende partijen.
Achtergrondinformatie	De provincie neemt, samen met het ministerie van Economische Zaken, de gemeenten Rotterdam, Den Haag (onder andere via Stichting HEID), Delft, Leiden, Westland en de Zuid-Hollandse universiteiten en medische centra deel in InnovationQuarter. De provincie heeft in 2013 in twee tranches voor € 25 mln aan kapitaal gestort. In 2021 is op initiatief van EZK ingevolge cofinanciering door de aandeelhouders besloten een extra kapitaalstorting in IQ te doen. Voor de provincie geldt dat deze kapitaalstorting van € 14,7 mln in twee tranches wordt voldaan in 2022 (€ 7,4 mln) respectievelijk in 2023 (€ 7,3 mln). De provincie verkrijgt door haar kapitaalbreng aandelen in de ROM InnovationQuarter B.V. De waarde van het aandelenkapitaal bedraagt anno 2022 € 32,4 mln. nominaal.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Monitoring ontwikkeling risicoprofiel op basis van de informatie uit de begroting, jaarrekening, tussenliggende rapportages en AVA-behandelingen. • In 2022 is aandacht besteed aan de optimale uitputting van meerjarig toegekende subsidieverstrekking. Blijvende aandacht is er voor de beheersing en verdere ontwikkeling van de apparaatskosten/bedrijfsvoeringskosten van InnovationQuarter B.V. en de financiering hiervan. • Revolverend kapitaal: Naar verwachting komen in 2023 EFRO-gelden (€ 17,3 mln) in beklemd vrijval ten bate van IQCapital. Na acceptatie van de einddeclaratie bij Management Autoriteit Kansen voor West dienen de (eventuele revolverende) middelen 8 jaar te worden ingezet voor hetzelfde doel waarna vanaf 2032 de middelen vrij ter beschikking staan ten behoeve van de vennootschap.
Status risico	De ontwikkelingen bij de investeringstak van InnovationQuarter wijzen erop dat het zgn. badkuipmodel, dat kenmerkend is voor een revolverend fonds, een langer verloop zal hebben dan in eerst instantie nog werd voorzien, met name vanwege het achterblijven van exits en investeringen in de eerste jaren (opstartfase).

	<p>Ter afdekking van het verschil tussen de nominale en de intrinsieke waarde op het gestorte aandelenkapitaal van € 32,4 mln (ultimo 2022) is de voorziening bij de Jaarrekening 2022 verlaagd tot € 4,3 mln. Deze verlaging komt mede door het positieve resultaat van IQ in 2022 van € 1,5 mln. Andere reden is de storting van de eerste tranche (€ 7,4 mln.) van de cofinanciering in 2022. Hierdoor zijn de provinciale aandelen verwaterd en is het stemaandeel ten opzichte van 2021 gedaald naar 29,39%. Na de tweede storting (€ 7,3 mln) in 2023 zal het stemaandeel daarentegen 31,53% zijn.</p> <p>Het is niet uit te sluiten dat de waarde van de provinciale aandelen in 2023 daalt door tegenvallende resultaten en het achterblijven van exits uit de investeringsportefeuille. Vooralsnog nemen we in de paragraaf weerstandsvermogen een risico op met een kans van 0-25% op een waardedaling van maximaal € 28,1 mln (zijnde € 32,4 mln (t.w. € 25 mln aandelenkapitaal plus € 7,4 mln eerste tranche cofinanciering) minus € 4,3 mln voorziening). Hierdoor resteert een risico van € 3,5 mln waarvan € 3 mln wordt afgedekt via de bestaande bufferreserve. De afdekking via de paragraaf Weerstandsvermogen is hierdoor € 0,5 mln.</p>
--	---

8. Meerkosten als gevolg van bijzondere incidenten bij projecten in uitvoering	
Risico	Er vindt een bijzonder incident plaats bij projecten in uitvoering (bijvoorbeeld ernstig bouwfalen, calamiteiten als gevolg van de werkzaamheden, faillissementen van uitvoerende partijen).
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Onzorgvuldig handelen van (onder)aannemers • Onzorgvuldig toezicht • Innovatieve bouwmethode/bouwstoffen/producten • Exogene factoren (economische ontwikkelingen, terrorisme/vandalisme, pandemie)
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Meerkosten voor zover deze niet op de veroorzaker zijn te verhalen • Imagoschade <p>Na inventarisatie van de risico's op programmaniveau wordt de impact bepaald.</p>
Achtergrond-informatie	Evenals bij het bestaande areaal (risico nr. 22: meerkosten als gevolg van bijzondere incidenten in het areaal) kunnen bij projecten in uitvoering incidenten optreden met een zeer kleine kans van optreden, maar met een zeer groot gevolg. Het is niet wenselijk om binnen elk individueel project financieel met deze bijzondere gebeurtenissen rekening te houden, om onnodig beslag op budgetten te voorkomen. Afhankelijk van de omvang van de gevolgschade dient dit risico op programma- of strategisch niveau te worden opgevangen.
Maatregelen	Risicoanalyses op programmaniveau, waarbij geïnventariseerd wordt: <ul style="list-style-type: none"> • in welke mate rekening is gehouden met dergelijke risico's bij lopende projecten; • in hoeverre de materiële gevolgen van deze risico's zijn gedekt door een verzekering; • wat mogelijke restgevolgen voor de provincie zijn en waar deze doelmatig kunnen worden afgedekt.
Status risico	In de afgelopen jaren hebben zich geen substantiële incidenten bij projecten in uitvoering voorgedaan. De aangehouden risicoreserves binnen de projectbudgetten en binnen het PZI zijn voldoende geweest om tegenvallers te kunnen opvangen. De totale risicoreservering binnen de projecten voor aanleg en verbetering bedraagt circa € 102,7 mln. Daarnaast zijn op verzoek van Provinciale Staten twee bijzondere risicoreserveringen op programmaniveau opgenomen in het PZI. Het betreft € 99 mln. voor de Rijnlandroute en € 42,8 mln voor het HOV-net Zuid-Holland Noord (zie ook: PZI 2023-2040).

9.	Risico's informatieveiligheid
Risico	De informatievoorziening kan de vertrouwelijkheid, beschikbaarheid en integriteit van informatie onvoldoende borgen.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Onvoldoende waarborgen in de processen (binnen en buiten de afdeling I&A) • Technische tekortkomingen in de ICT-infrastructuur en informatiesystemen • Kwetsbaarheid voor cybersecurity-incidenten • Onvoldoende aandacht van medewerkers • Hogere afhankelijkheid van digitale systemen • Toegenomen professionalisering van cybercriminelen en geopolitieke cyberdreigingen
Gevolg(en)	<p>De primaire processen van de provincie kunnen ernstig geschaad worden als er knelpunten optreden in de informatieveiligheid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De dienstverlening kan stilvallen (zie ook risico 22). • Gebruik van onjuiste informatie kan leiden tot verkeerde besluitvorming. • Compromitteren van vertrouwelijke gegevens, waaronder (bijzondere) persoonsgegevens (zie ook risico 36). • Onvoldoende informatieveiligheid kan leiden tot financiële- en reputatieschade en schade aan bedrijfseconomisch belang. Financiële schade kan zich uiten in onderzoeks- en herstelkosten.
Achtergrond-informatie	<p>De informatievoorziening van de provincie is essentieel om de processen van PZH ongestoord te laten functioneren. PZH moet aantoonbaar voldoen aan de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) en de ISO 27001.</p> <p>NB: De operationele techniek voor bediening en elektronische aansturing van mechanische en/of industriële objecten (zoals bruggen, pompen, gemalen, verkeersinstallaties) is op dit moment belegd bij DBI. Het informatieveiligheidsrisico op deze objecten maakt onderdeel uit van risico 22.</p>
Maatregelen	<p>PZH neemt maatregelen om de informatieveiligheid structureel te verbeteren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De BIO en de ISO 27001 worden geïmplementeerd bij de provincie. • Het Information Security Management system (ISMS) wordt ontwikkeld binnen de processen van de afdeling FJZ en I&A op basis van een versterking van het risicomanagement. • Regelmatig uitvoeren van security testen (ethische hackers). • Uitbreiding van logging en monitoring, en aanbesteding van een SOC/SIEM. • Communicatie en verhogen van bewustwording van informatieveiligheid en privacy. • Interprovinciale samenwerking voor het delen van kennis, ervaring en het oprichten van een informatieknooppunt om de toegang tot informatie over kwetsbaarheden te verbeteren.
Status risico	<p>In 2022 heeft er geen majeur incident plaatsgevonden op dit risico. Wereldwijd blijft de cyberdreiging steeds toenemen, met name ransomware, waardoor het risico op verstoringen reëel blijft. Geopolitieke ontwikkelingen in 2022 voegen daar extra dreiging in het cyberdomein aan toe. Die dreiging blijft ook in 2023 reëel. De potentiële schade als gevolg hiervan is sterk afhankelijk van de aard van de verstoring, de impact op ICT-systemen en de aard van de informatie die in handen van derden is gekomen. De bandbreedte van de schade varieert van tonnen tot miljoenen. Eensluitende cijfers hierover ontbreken, waardoor kwantificering van herstelkosten lastig te begroten is. Voorlopig wordt een risico opgenomen met een kans van 0-25% en een gevolgschade van € 1 mln.</p>

10.	Risico gekoppeld aan de provinciale opgave Energietransitie
Risico	Het fonds onder de Houdstermaatschappij Zuid-Holland (HZH), te weten ENERGIIQ, presteert niet conform verwachting bij oprichting van het fonds.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Het fondsvermogen uitzetten duurt langer dan voorzien, waardoor het pas later kan gaan revolveren en opnieuw kan worden ingezet. • Achterblijvende prestaties van de onderliggende investeringen in het fonds en de wijze van rapporteren hierover. • Het saldo van alle activiteiten en beheerskosten leidt tot een negatief exploitatieresultaat.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Waardeverlies op het geplaatst aandelenkapitaal dat leidt tot een overschrijding van de risicoreserve Energiefonds en reeds getroffen voorzieningen. • Het niet behalen van de beleidsdoelstellingen (Werkgelegenheid, Co2 Reductie en revolveren van het fonds (inclusief beheerkosten). • Imagoschade
Achtergrond-informatie	<p>Voor de realisatie van de provinciale ambitie op het gebied van de energietransitie heeft de provincie in 2017 de Houdstermaatschappij Zuid-Holland B.V. (HZH) opgericht. Onder de HZH vielen oorspronkelijk twee investeringsfondsen, te weten Energie-Innovatiefonds Zuid-Holland B.V. (ENERGIIQ) met een geplaatst aandelenkapitaal van € 35 mln en anderzijds Warmteparticipatiefonds Zuid-Holland B.V. (WPF) met een geplaatst aandelenkapitaal van € 65 mln. In 2021 heeft de provincie besloten tot het verstrekken van een investeringssubsidie voor de ontwikkeling en realisatie van de warmteleiding WLQ+ door de Gasunie en daartoe het aandelenkapitaal in de HZH/WPF te verlagen tot het reeds gestorte aandelenkapitaal van € 3,8 mln. Het WPF is in 2022 juridisch gefuseerd met HZH.</p>
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • De ontwikkeling van de fondsen wordt indirect periodiek gemonitord op het niveau van de HZH. Met de op handen zijnde juridische fusie tussen HZH en ENERGIIQ worden de governance aangepast, nieuwe werkafspraken gemaakt, en de wijze van rapporteren en de waardering van het aandelenkapitaal herijkt. • Indien noodzakelijk kan de opbouw van de risicoreserve en/of voorziening worden aangepast.
Status risico	<p>Het risico gekoppeld aan de provinciale opgave energie-/warmtetransitie beperkt zich nu tot het risico van deelname in het fonds ENERGIIQ. De reden hiervoor is dat de rol van de provincie inzake de warmtetransitie in de vorm van de realisatie van de WLQ+ zich beperkt tot een subsidierelatie. In 2022 heeft de overdracht van de aandelen in het warmtebedrijf Rotterdam plaatsgevonden en zijn HZH en WPF juridisch gefuseerd. Het risico op de warmtetransitie is hiermee geminimaliseerd. Tevens hebben PS besloten om in te stemmen met het juridisch fuseren van HZH en ENERGIIQ. De provincie krijgt hierdoor een meer directe toezichthoudende/sturingsrelatie met het nieuwe construct dat vervolgens ontstaat en alsdan ENERGIIQ zal gaan heten. De nieuwe afspraken moeten beter inzicht gaan bieden in de omvang van het financiële risico dat gelopen wordt.</p> <p>In 2022 heeft zich een waardedaling bij HZH voorgedaan van € 1,1 mln. De voorziening is met dit bedrag verhoogd ten laste van het provinciale rekeningresultaat tot een bedrag van € 8,2 mln, waarvan circa € 2 mln toegerekend kan worden aan WPF. Het resterende waardeverlies bij ENERGIIQ bedraagt maximaal € 28,8 mln (€ 35 mln totaal aandelenkapitaal minus € 6,2 mln voorziening - deel ENERGIIQ). Met een kans van 0-25% bedraagt het risico € 3,6 mln (€ 28,8 * 0,125). Dit risico wordt volledig afgedekt via de bufferreserve (€ 4 mln), waardoor het risico als PM in de paragraaf Weerstandsvermogen is opgenomen</p>

12.	Lagere uitkering provinciefonds
Risico	De inkomsten uit het provinciefonds wijken af van wat in de meerjarenbegroting geraamd is.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkelingen in het accres • Ontwikkelingen in de verdeelmaatstaven of de volumina • Effecten van taakmutaties
Gevolg(en)	Incidenteel en/of structureel tekort op de begroting.
Achtergrond-informatie	<p>Omdat de uitkering van het provinciefonds afhankelijk is van de totale uitgaven van het Rijk is onderuitputting van het Rijk een risico voor de provincie. Dit wordt ook wel geduid met de term 'trap-op-trap-af systematiek'. Momenteel is de toekomst van deze systematiek onderwerp van discussie en wordt de aanpassing van de volume component op basis van de huidige informatie na 2025 bevroren op een relatief laag niveau. Daardoor kan het provinciefonds vanaf dan niet langer volledig meegroeien met de uitgaven van het Rijk.</p> <p>Elk jaar komen in mei, september en december circulaires uit van het Rijk met daarin de actuele prognose voor de wekelijkse uitkeringen van het provinciefonds. Hiermee verkrijgt de provincie periodiek inzicht in de ontwikkelingen.</p>
Maatregelen	Op basis van de meest recente prognoses wordt in de begroting de uitkering uit het provinciefonds periodiek bijgesteld (op basis van mei, september en december-circulaires van het Rijk). Eventuele afwijkingen op de begroting worden bij de jaarrekening opgevangen in de algemene reserve. Daarnaast speelt er nu een discussie waarbij het Rijk zinspeelt op buffervorming door de provincies uit de relatief hoge accessen tot 2026 om de daling vanaf 2026 te mitigeren.
Status	Momenteel loopt er een onderzoek dat als basis zal dienen voor de herijking van het provinciefonds waarbij de onderlinge verdeling tussen de provincies zal veranderen. Het is op dit moment nog niet duidelijk of en wanneer deze herijking doorgevoerd zal worden, potentieel per begin 2024. Deze herijking kan potentiële grote wijzigingen tot gevolg hebben voor de structurele inkomsten uit het provinciefonds na 2023, zowel nadelig als voordelig. Dit risico geldt naast de eerder genoemde wijziging in de berekening van het volume deel van het accres. Het risico voor 2023 is € 1,9 mln (25 – 50% kans en een gevolg van € 5 mln) De impact van de herijking wordt vooralsnog op PM gehouden.

13.	Lagere opbrengsten Motorrijtuigenbelasting (MRB)
Risico	De inkomsten uit de opcenten vallen lager uit dan begroot.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Afspraken rond het klimaatakkoord en de daarbij behorende vrijstellingen voor elektrische auto's • Verplaatsing van een leasebedrijf • Vermindering aantal voertuigen i.v.m. economische omstandigheden.
Gevolg(en)	Structureel tekort in de begroting.
Achtergrond-informatie	Niet van toepassing.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Lobbyen om minimaal het huidige niveau van de inkomsten uit de Motorrijtuigenbelasting te garanderen dan wel een alternatieve belastinggrondslag te hanteren. • Incidenteel reserveren via de Algemene reserve om een terugval in een lopend begrotingsjaar op te vangen, omdat op de lopende uitgaven wellicht niet meer kan worden bezuinigd. • Compensatie via het provinciefonds tot en met 2024. • Het opcententariaf verhogen.

Status	Dit risico heeft zich voorgedaan in het jaar 2022. De werkelijke totale opbrengst is gedaald ten opzichte van de begrote opbrengst van de Belastingdienst aan het begin van het jaar met een structureel effect van € 2,3 mln. Deze stijging wordt veroorzaakt door de autonome groei van het aantal elektrische voertuigen in Zuid-Holland. In 2022 heeft het Rijk via het provinciefonds de provincies gecompenseerd voor de vrijstelling van elektrische auto's tot en met 2024. Er wordt onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden voor een nieuw provinciaal belastinggebied. De kans dat de opcenten circa 1% (€ 3,8 mln) lager uitvallen wordt middelhoog ingeschat (25-50%).
--------	---

14. Gevolgen waardeontwikkeling Grondbank Zuidplas	
Risico	De ontwikkelingen in de Zuidplaspolder gaan niet door en de gronden van de Grondbank worden verkocht in de huidige staat zonder ontwikkelmogelijkheden.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • De gemeenteraad van Zuidplas stemt op grond van haar budgetrecht niet in met het bestemmingsplan voor het Ontwikkelgebied Zuidplaspolder. • Het bestemmingsplan voor het Ontwikkelgebied (in casu de bestemmingen wonen en werken) wordt definitief niet onherroepelijk met als gevolg dat de ontwikkeling van het Ontwikkelgebied financieel-economisch niet uitvoerbaar is. • De betrokken partijen slagen er niet in om overeenstemming te bereiken over de Deelovereenkomst Mobiliteit (zoals beschreven in de Bestuurlijke Overeenkomst Ontwikkeling Middengebied Zuidplaspolder) waarna de bestuurlijke overeenkomst vervalt.
Gevolg(en)	Per 31-12-2026 (het moment dat 'definitief' duidelijk is dat woningbouw niet lukt) valt de grondwaarde terug naar veelal agrarische bestemming. Het verschil tussen de verwachte agrarische waarde en de boekwaarde per 31-12-2024 is ingeschat op € 52,9 mln (zijnde het verschil tussen boekwaarde: € 91,7 mln en marktwaarde: € 38,8 mln). Voor de periode tussen 2024 en 2026 worden momenteel nog nadere afspraken gemaakt tussen de Grondbank en de gemeente Zuidplas hoe met de financiering zal worden om gegaan. Het provinciale aandeel van 40% bedraagt € 21,2 mln.
Achtergrondinformatie	<p>De provincie neemt voor 40% risicodragend deel aan de Gemeenschappelijke Regeling Grondbank RZG Zuidplas. Voor de ontwikkeling van woningen, bedrijventerreinen en glastuinbouw zijn gronden gekocht. De Grondbank bezit circa 300 ha grond met een boekwaarde van circa € 91,7 mln (eind 2022) / € 96,5 mln (eind 2024). Deze boekwaarde is tot stand gekomen door de verwervingskosten en toegevoegde rente- en organisatiekosten. Op dit moment ligt de boekwaarde hoger dan de verkoopwaarde zonder ontwikkelpotentie. De Grondbank blijft in ieder geval tot en met 31-12-2024 bestaan met de optie, onder voorwaarden, te verlengen.</p> <p>Op 1 juli 2021 is de Koopovereenkomst tussen de Grondbank en de gemeente Zuidplas ondertekend. Met de verkoop van haar gronden aan de gemeente Zuidplas wordt voldaan aan de doelstellingen van de Grondbank zoals geformuleerd in haar Gemeenschappelijke Regeling en het Uitname Strategie Kader 2018. Een gevolg van de Koopovereenkomst is dat de deelnemersbijdragen op de boekwaardeontwikkeling geactiveerd wordt en niet in rekening wordt gebracht bij de deelnemers.</p>
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Jaarlijks checkt de provincie of het risico nog in voldoende mate overeenkomt met haar aandeel in een eventueel negatief eigen vermogen van de Grondbank. • Het bestuur van de Grondbank heeft voor de laatste keer een Kader voor Uitnamestrategie voorgelegd. Deze sluit aan op de bestuursovereenkomst. • De provincie zet zich maximaal in voor en werkt nauw samen met de gemeente Zuidplas aan de uitvoering van de afspraken uit de Bestuurlijke Overeenkomst Ontwikkeling Middengebied Zuidplaspolder, zoals de benodigde wijzigingen van het provinciale omgevingsbeleid en de totstandkoming van de Deelovereenkomst Mobiliteit.

Status risico	<p>De kans op het risico blijft in de laagste kanscategorie van 0-25%; de maximale gevolgschade is ingeschat op € 21,2 mln wat resulteert in een risico van € 2,7 mln.</p> <p>Bijkomend risico heeft betrekking op de rentelasten van de uitstaande leningen bij het verlengen van de Grondbank na 31-12-2024. In eerste instantie staan hiervoor de deelnemers garant, omdat nog geen aanvullende afspraken hierover met de gemeente Zuidplas zijn gemaakt. Momenteel worden in opdracht van de Grondbank verschillende scenario's uitgewerkt met potentiële gevolgen voor de deelnemers in de Grondbank. Hierover zal op een later moment worden gerapporteerd. Daarnaast worden tussen de Grondbank en de gemeente Zuidplas gesprekken gevoerd over hoe om te gaan met eventuele extra lasten in het geval van verlenging van de looptijd van de Grondbank na 31-12-2024.</p>
---------------	--

15 Natuuropgave realiseren binnen wettelijke verplichting	
Risico	De provincie is niet in staat om binnen budget en binnen de met het Rijk afgesproken deadlines de natuuropgave (Natuurnetwerk Nederland en Natura 2000) te realiseren waarvoor zij wettelijk verantwoordelijk is.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Onvoldoende capaciteit (in- en extern) om aan de inhoudelijk en juridische complexe en grote natuuropgave te voldoen en op de juiste manier te sturen, communiceren en monitoren. • Onvoldoende duidelijkheid over de Zuid-Hollandse Natura 2000-opgave binnen de totale Nederlandse opgave. • Onvoldoende draagvlak in de omgeving voor natuurrealisatie • Onvoldoende draagvlak in de omgeving voor medewerking aan zelfrealisatie als gevolg van landelijke ontwikkelingen rond stikstof, natuur en klimaat. • Complexiteit in de uitvoeringsstrategie (onteigeningsprocedures, vergunningprocedures, veel stakeholders) • Verhoogde (bestuurlijke) complexiteit vanwege samenhang en (financiële) verwevenheid van dossiers (onder andere stikstof, bodemdaling, natuur, verduurzaming landbouw, biodiversiteit)
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • De kwaliteit van de natuurgebieden loopt terug. • De stikstofcrisis wordt niet (of pas later) opgelost en dat gaat ten koste van economische ontwikkelingsruimte. • Knelpunten in de vergunningverlening (vanwege stikstof) blijven bestaan, wat ten koste gaat van maatschappelijke en economische ontwikkelingsruimte. • Politiek-bestuurlijk imagoschade door niet aan wettelijke verplichtingen voor de natuuropgave te voldoen en het onvoldoende op oplossing van de stikstofcrisis te sturen. • Door het Rijk beschikbaar gestelde budgetten worden wellicht teruggevorderd, terwijl de provincie wel wettelijke verantwoordelijk blijft voor de natuuropgave.
Achtergrond-informatie	Zie: Natuurnetwerk Nederland (NNN) - Provincie Zuid-Holland (zuid-holland.nl) en beleidsdoel 5-1 Gezonde Natuur en beleidsprestatie 5-1-1 Natuur
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Het inzetten van de aanvullende instrumenten die beschikbaar zijn gesteld via het Handelingskader NNN dat medio 2021 door PS is vastgesteld. • Het uitvoeren van de noodzakelijke maatregelen die zijn voortgekomen uit de natuurdoelanalyses voor de stikstof gevoelige Natura 2000-gebieden • Voor de niet stikstof gevoelige Natura 2000-gebieden worden natuurdoelanalyses opgesteld die duidelijkheid geven over de noodzakelijk te nemen maatregelen. De provincie hanteert een actieve houding voor de (realisatie van de) natuuropgave, waarbij provincie Zuid-Holland het voortouw neemt om processen te starten en te begeleiden voor diverse projecten om te voldoen aan de wettelijke verantwoordelijkheden. • Zorgvuldige bestuurlijke samenwerking/afstemming met collega-overheden, terreinbeherende organisaties, waterschappen en andere belanghebbende partijen over een integrale aanpak.

	<p>Hierbij wordt actief omgevingsmanagement ingezet om het draagvlak voor de natuuropgave te vergroten en meekoppelkansen te benutten.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sinds 2021 worden in het kader van het landelijke Programma Natuur en NPLG afspraken gemaakt tussen het Rijk en provincies. Deze middelen zijn in te zetten voor versterking, versnelling en verbetering van de natuuropgave. Ook is budget beschikbaar voor extra personele capaciteit. • Continue beheersing van de business case van de NNN opgave, waarbij scopemanagement en mijlpaalsturing(i.c. aantallen hectare) het instrument is voor sturing van de opgave.
Status risico	<p>In 2022 is voortgang geboekt bij grondverwerving en inrichting van gebieden. Van de nog in te richten 3.200 hectare is nu ca. 2000 ha beschikbaar voor inrichting in de komende jaren. Alle instrumenten zijn in stelling om de overige gronden in bezit te krijgen, waarna ook de uitvoering van deze hectares kan starten. De beschreven beheersmaatregelen worden continu genomen. Aandachtspunt voor 2023 is het verder professionaliseren van het scopemanagement, mijlpaalsturing en het actueel houden van de businesscase. Externe (landelijke) factoren vergroten de complexiteit, onzekerheden en hebben hun effect op (maatschappelijk) draagvlak. Bovendien speelt de hoge inflatie een rol in de benodigde budgetten.</p> <p>Ook zijn middelen beschikbaar gesteld voor capaciteit, maar het is lastig om vacatures in te vullen vanwege krapte op de arbeidsmarkt. De haalbaarheid om de deadlines te halen is hiermee dit jaar vergroot, maar de kans op het risico van vertraging is nog steeds reëel door de complexiteit van de opgave.</p>

16.	Vergunningplicht Brzo en/of RIE-bedrijven
Risico	Brzo en/of RIE-bedrijven kunnen niet meer aan de vergunningplicht voldoen
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Faillissement van een Brzo/RIE bedrijf • Grootschalige calamiteit leidend tot faillissement van een Brzo/RIE bedrijf • Striktere eisen door wijzigende wet- en regelgeving
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Gevolgschade (zoals kosten van verwijdering van (afval)stoffen of sanering) waarvoor geen juridisch aan te spreken verantwoordelijke is • Politieke en maatschappelijke gevolgen
Achtergrond-informatie	<p>De provincie is bevoegd gezag voor de vergunningverlening aan Besluit risico zware ongevallen (Brzo) en/of Richtlijn industriële emissies (RIE) bedrijven. De vijf omgevingsdiensten voeren het toezicht op de RIE-bedrijven uit en de omgevingsdienst DCMR voert het toezicht op de Brzo-bedrijven uit volgens de nota VTH.</p> <p>Bij een faillissement en/of calamiteiten (zoals brand) of wijzigende wet- en regelgeving kan de situatie ontstaan dat een bedrijf niet meer aan zijn vergunningplicht kan voldoen. Hierbij kan sprake zijn van gevolgschade, zoals kosten van verwijdering van (afval)stoffen of sanering. Als een bedrijf niet meer aan zijn vergunningplicht kan voldoen betekent dit niet automatisch dat de provincie verantwoordelijk is voor de ontstane schade. In eerste instantie zal gekeken worden naar de vergunninghouder en zijn verzekering. Als de vergunninghouder failliet is en er onvoldoende middelen in de boedel aanwezig zijn, komen de eigenaren van de grond en opstallen in beeld. Als er dan restkosten overblijven waarvoor geen juridisch aan te spreken verantwoordelijke is, kan de provincie er vanuit haar maatschappelijke verantwoordelijkheid voor kiezen (een deel) van deze kosten voor haar rekening te nemen.</p> <p>Een specifieke sector binnen de RIE-bedrijven is de afvalsector. Deze bedrijven hebben een verhoogd risicoprofiel vanwege de ketenafhankelijkheid binnen de sector en hoge frequentie van calamiteiten (afvalbranden). Er is een tendens dat verzekeraars premies verhogen of zelfs niet meer bereid zijn om deze bedrijven te verzekeren, waardoor gevolgschades eerder ten laste komen van bevoegd gezag. Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet wordt de financiële zekerheidsstelling voor Brzo-bedrijven geregeld (moet-bepaling).</p>

	Voor afvalbedrijven (RIE-bedrijven) is dit geregeld met een kan-bepaling. Bij inwerkingtreding van de Omgevingswet zal de terminologie over Brzo-bedrijven wijzigen.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Door goed toezicht te houden en scherp te handhaven op naleving van de voorschriften voor omvang en soorten (afval)stoffen, wordt het risico beperkt tot de vergunde (afval)stoffen. • De Brzo / RIE-bedrijven worden periodiek gecontroleerd (onder andere op de wijze van opslag van de (gevaarlijke) stoffen). • De omgevingsdiensten voeren regelmatig overleg met de portefeuillehouders vergunningverlening en toezicht & handhaving over uitvoeringsdilemma's en beoogde handhavingsbesluiten. Op grond van de provinciale mandaatbesluiten moet de directeur van een omgevingsdienst informatie leveren aan en overleg voeren met de portefeuillehouder als de uitoefening van een gemandateerde bevoegdheid naar verwachting politieke en maatschappelijke gevolgen heeft of als een besluit gevolg kan hebben dat de provincie of Gedeputeerde Staten aansprakelijk worden gesteld.
Status risico	Het betreft een doorlopend risico. De kans dat dit risico zich voordoet is middelgroot. Als het risico zich voordoet kan de impact groot zijn (al kunnen de kosten per situatie sterk verschillen). Voor de berekening in de paragraaf Weerstandsvermogen wordt uitgegaan van een kans van optreden van 25% - 50% met een geschatte impact van € 15 mln (uitgaande van hooguit één incident per jaar).

17. De Europese Commissie kan subsidiabiliteit van uitgaven betwisten	
Risico	De provincie loopt bij deelname aan EU-projecten (voor de onderdelen waarvoor zij (eind)verantwoordelijk is) het risico dat gedane uitgaven als niet-subsidiabel worden aangemerkt.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Na indiening van een declaratie voor een gedane uitgave bij het betreffende programma blijkt dat niet is voldaan aan het door de Europese Commissie opgelegde subsidiabiliteitskader. • Naar aanleiding van een extra controle bij een reeds afgesloten EU-project blijkt dat bij een eerder aanvaarde uitgave toch niet is voldaan aan de door Europese Commissie opgelegde administratieve eisen, waardoor deze uitgave alsnog als niet-subsidiabel wordt aangemerkt .
Gevolgen	<ul style="list-style-type: none"> • De provincie krijgt (maximaal) het relatieve aandeel van de EU-subsidie in de gemaakte kosten niet vergoed. • EU-subsidies kunnen, zelfs tot vijf jaar na afsluiting van het betreffende project, worden teruggevorderd. Het teruggevorderde bedrag kan in theorie oplopen tot 100% van de ontvangen subsidie.
Achtergrond informatie	Niet van toepassing.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • De subsidieadviseurs van team EU-IA dragen zorg voor een goede projectvoorbereiding door het belang van subsidiabiliteit van uitgaven al tijdens het aanvraagproces te benadrukken. • De subsidieadviseurs van team EU-IA adviseren op proactieve wijze de behandelend ambtenaar over de inrichting van de projectorganisatie bij deelname aan EU-subsidieprojecten. • De subsidiespecialist van het projectteam draagt zorg voor voortdurende bewaking van de subsidiabiliteit van uitgaven en de procedures voor indiening van tussentijdse declaraties. • De subsidiespecialist van het projectteam draagt zorg voor een goede archivering van reeds afgerekende projecten naar de maatstaven van de Europese Commissie.
Status risico	In de EU-programmaperiode 2014-2020 is de provincie financieel betrokken bij twaalf projecten, in zeven verschillende programma's. Een overzicht van deze projecten is terug te vinden in de paragraaf EU-subsidies van de jaarstukken. Op dit moment is er in de periode 2014-2020 totaal € 7,9 mln aan EU-middelen aan de provincie toegekend.

	Per 31/12/2022 zijn er vijf projecten afgesloten, waarvoor het risico in mindere mate nu nog vijf jaar doorloopt. Er zijn nog zeven projecten in uitvoering, die een subsidiebedrag van € 5,1 mln vertegenwoordigen. Aangezien het risico verspreid is over meerdere projecten en programma's, wordt de impact van het risico geschat op 50% van het totale subsidiebedrag met een kans van 0-25%. Voor de periode 2021-2027 werden nog geen nieuwe projecten goedgekeurd. Het ligt in de lijn der verwachting dat dit in 2023 wel zal gebeuren.
--	--

18. Omgevingsrisico's vergunningverlening, toezicht en handhaving	
Risico	Een besluit of maatregel genomen in het kader van de wettelijke taak van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) wordt succesvol aangevochten door vergunninghouder/verkrijger en/of burger.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • De provincie heeft onevenredige eisen gesteld bij het verlenen van een vergunning. • De provincie heeft (onterecht) een bedrijf onder verscherpt toezicht gesteld en/of stilgelegd. • Externe factoren leggen druk op het proces van vergunningverlening, zoals transities en toegenomen betrokkenheid van burgers.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Financieel: eventuele proceskosten terugbetalen, evenals schadeclaims en onvoorziene kosten als gevolg van handhavingsbesluiten. De kosten voor bestuursdwang kunnen in principe verhaald worden op het bedrijf, het risico bestaat dat dit niet (meer) mogelijk is. • Imagoschade.
Achtergrond-informatie	Vergunningverlening, toezicht en handhaving kennen altijd omgevingsrisico's. Het is een politiek gevoelig beleidsveld. De betrokkenheid van burgers en externe partijen en daarmee de beïnvloeding van externen bij de uitvoering van de werkzaamheden is groot. In het kader van de besluitvorming lopen de omgevingsdiensten of de provincie dan ook altijd juridische risico's. Regelmatig wordt tegen een besluit bezwaar of beroep aangetekend. Verder kunnen claims als gevolg van economische, milieu- of gezondheidsschade leiden tot extra kosten voor de provincie. Daarnaast kunnen kosten ontstaan als gevolg van handhavingsbesluiten als bestuursdwang. Bestuurlijk gecalculeerde risico's nemen is een onderdeel van het vergunningverlenings- en toezicht- en handhavingsbeleid. De omgevingsdiensten voeren dit beleid uit namens de provincie. Binnen Zuid-Holland hebben we te maken met veel complexe bedrijven en complexe vergunningen. Dergelijke vergunningen verlenen en daarop toezicht houden vraagt om veel kennis en expertise. Nieuwe ontwikkelingen als Zeer Zorgwekkende Stoffen, PAS en de veranderende wet- en regelgeving vragen veel specifieke kennis en expertise van de omgevingsdiensten. Zonder investeringen in meer kennis en expertise kan de situatie ontstaan dat de omgevingsdiensten niet meer aan de kwaliteitscriteria voldoen.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • De vergunningverlening, toezicht en handhaving is ondergebracht bij de omgevingsdiensten. De provincie ziet erop toe dat de omgevingsdiensten de provinciale beleidskaders volgens de Nota VTH uitvoeren en voldoen aan de geldende kwaliteitscriteria. • Zorgvuldig inzetten van handhavingsinstrumenten, zoals verscherpt toezicht, stilleggen van een bedrijf en bestuursdwang. • Taken waarbij specifieke kennis en ervaring nodig is centraliseren en bij één omgevingsdienst beleggen. • Meer samenwerking tussen de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten op het gebied van VTH, zodat kennis en expertise wordt gedeeld.
Status risico	Het betreft een doorlopend risico. Als vergunningverlening, toezicht en handhaving niet meer op het vereiste niveau worden uitgevoerd kan dit leiden tot meer bezwaar- en beroepszaken en tot meer schadeclaims. De huidige kansinschatting is 0-25% met een maximale schade van € 5 mln op jaarbasis.

19. Geen aflossing van garantstellingen	
Risico	Geldleners zijn niet in staat de rente en aflossing op afgesloten geldleningen, verstrekt door derden en waarvoor de provincie garant staat, te betalen.
Oorzaken	De financiële positie van de geldlener verslechterd door (dreigend) faillissement.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Derden spreken de provincie aan als borg op grond van de garantstelling.
Achtergrond-informatie	<p>Het betreft garantstellingen op het terrein van:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zorginstellingen • Verplichtingen van het Groenfonds
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • In sommige garantstellingsovereenkomsten zijn voor een deel van het bedrag van de gegarandeerde geldlening hypothecaire zekerheden bedongen, die kunnen worden uitgewonnen indien de provincie als borg wordt aangesproken. • De garantstelling voor het Groenfonds betreft een voorfinanciering voor natuurbeheer. Deze voorfinanciering dient via door de provincie te verstrekken subsidies te worden afgelost.
Status risico	<p>Garantstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Door aflossingen is de garantstelling voor het Groenfonds gedaald. • De laatste garantstelling voor een zorginstelling eindigt eind 2024. <p>De te lopen maximale schade is gedaald naar € 10,6 mln vanwege de tussentijdse aflossingen van de leningen van de zorginstellingen en het Groenfonds. De kans dat het risico optreedt wordt laag ingeschat (0-25%).</p>

20. Aansprakelijkheidsrisico ingeleend en ingezet personeel	
Risico	<ul style="list-style-type: none"> • De provincie wordt op basis van de Invorderingswet door de Belastingdienst aansprakelijk gesteld om sociale premies, loon- en/of omzetbelasting te betalen voor ingeleend personeel, dat niet door de uitlener is afgedragen aan de Belastingdienst; • De provincie wordt op basis van de Wet Aanpak Schijnconstructies (WAS) aansprakelijk gesteld om loon aan ingezet personeel uit te betalen dat niet door de opdrachtnemer is uitbetaald (civiele ketenaansprakelijkheid).
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Faillissement van een uitlener/opdrachtnemer • Wanbetaling van de uitlener/opdrachtnemer
Gevolg(en)	Het risico ligt bij onze leverancier maar als deze om diverse redenen failliet gaat of weigert uit te betalen, bestaat er een risico voor de provincie. Voor de bepaling van het risico wordt uitgegaan van een maximale schade van 1% van de totale inleen per jaar (1% van gemiddeld € 25 mln per jaar is € 0,25 mln) en een lage kans van optreden van 0-25%.
Achtergrond-informatie	<ul style="list-style-type: none"> • De inlenersaansprakelijkheid is gebaseerd op art. 34 van de Invorderingswet. Deze houdt in dat in sommige gevallen de inlener van personeel die onder zijn leiding en toezicht werkzaam is, aansprakelijk gesteld kan worden voor de sociale premies, loon- en omzetbelasting die door de uitlener (bijvoorbeeld een uitzendbureau) niet is afgedragen. Mocht bijvoorbeeld in geval van een faillissement het uitleenbedrijf nog een schuld hebben aan de Belastingdienst, dan kan de fiscus dat bedrag (gedeeltelijk) verhalen op bedrijven of instellingen waar het uitgeleende personeel heeft gewerkt. • Met ingang van 1 juli 2015 is de Wet Aanpak Schijnconstructies (WAS) in werking getreden. Deze wet regelt onder meer dat een werknemer, als hij niet betaald wordt volgens de wet, verhaal kan halen hogerop in de keten, in dit geval de provincie. Dat ook een opdrachtgever aansprakelijk gesteld kan worden staat in artikel 7:616a en b BW. De civielrechtelijke hoofdelijke of ketenaansprakelijkheid voor het loon op grond van de WAS kent geen algehele vrijwaring. Dit betekent dat er geen 'afvinklijst' bestaat waaraan een opdrachtgever zich kan houden om gegarandeerd gevrijwaard te worden van aansprakelijkstelling. • De aansprakelijkstelling kan oplopen tot (maximaal) 108,3% van de niet afgedragen loonheffingen. Deze kosten komen bovenop de (reeds betaalde) facturen aan de inlener.

	<ul style="list-style-type: none"> In de Aanbestedingswet 2012 is een beperking opgenomen voor eisen over financiële zekerheid. Door deze beperking kan sprake zijn van een licht verhoogd risico ten opzichte van eerdere omstandigheden. De inlenende organisaties zijn verplicht een zogenoemde Waadi-check (Wet Allocatie Arbeidskrachten door Intermediairs) uit te voeren.
Maatregelen	<p>De aansprakelijkheid is niet (altijd) voor 100% af te dekken. Wel worden de volgende maatregelen genomen om het risico te beheersen:</p> <ul style="list-style-type: none"> Werken met erkende en/of gecertificeerde bedrijven (<i>NEN 4400-I OF 4400-II norm</i>);; Sluiten van goede raamcontracten waarbij bijvoorbeeld ook zover wettelijk mogelijk gekeken wordt naar de liquiditeitspositie van betreffende ondernemingen; Bepalingen in overeenkomsten opnemen om aansprakelijkstelling wegens onderbetaling te voorkomen, zowel preventief als correctief; Gebruik maken van DBA-modelovereenkomst; Tools voor screening van bedrijven; Verklaring betalingsgedrag bij de Belastingdienst opvragen; Waar van toepassing het gebruik van het Uniform Europees Aanbestedingsdocument met waar mogelijk: <ul style="list-style-type: none"> uitsluitingsgronden die verband houden met de betaling van belastingen of sociale premies; uitsluitingsgronden met betrekking tot insolventie, belangenconflicten of beroepsfouten. Conditie opstellen waaronder een G-rekening gehanteerd wordt de AIV biedt de mogelijkheid – op verzoek - een G-rekening te hanteren
Status risico	Tot op heden zijn bij de provincie geen claims opgelegd over inlenersaansprakelijkheid of aansprakelijkheid op grond van de WAS. Gezien het feit dat de provincie zowel gebruik maakt van ingeleend personeel als van opdrachtnemers die werken met personeel is dit een doorlopend risico.

21.	Doorlevering gronden aan TBO's
Risico	De provincie moet de natuurgronden en het natuurbeheer dat eerder aan terreinbeherende organisaties (TBO's) is overgedaan weer in eigen hand nemen.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> Particuliere grondeigenaren die zich misdeeld voelen hebben zich verenigd als Vereniging Gelijkberechting Grondbezitters (VGG) en procederen al een jaar of tien, tot nu toe niet succesvol. 3 september 2020 heeft het Hof van Justitie van de Europese Unie ECLI:EU:C:2020:637 gewezen. Hieruit volgt dat de Europese Commissie een nieuw besluit moet nemen op basis van een formele onderzoeksprocedure. Uit het goedkeuringsbesluit van de Europese Commissie uit 2015 blijkt dat de Europese Commissie de subsidies aan de TBO's als verenigbare staatssteun beschouwt. Toch blijft VGG proberen. Februari 2021 heeft ze weer alle provincies per brief verzocht onrechtmatigheidsrente over onrechtmatige staatssteun te vorderen bij de TBO's.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> De continuïteit van de TBO's wordt bedreigd door een terugvordering van gronden en/of onrechtmatigheidsrente. Een overgang van natuur van TBO's naar de provincie heeft (tijdelijk) nadelige gevolgen voor de kwaliteit en de continuïteit van natuurbeheer.
Achtergrond-informatie	https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/kamervragen/detail?id=2020D41214

Maatregelen	<p>Om toekomstige situaties van staatssteun te voorkomen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Volgens de vastgestelde Nota Beheer EHS (2013) verkoopt de provincie Zuid-Holland nu natuurgronden tegen een marktconforme prijs, voor zover de provincie deze zelf in eigendom heeft of krijgt. • De verwerving geschiedt direct door de terreinbeheerder zelf, met een latere subsidie voor afwaardering op basis van een door de Europese Commissie goedgekeurde subsidieregeling. <p>Om de klacht VGG te beheersen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Te werk gaan in IPO-verband
Status risico	<p>In mei 2021 is in IPO-verband gereageerd op de brief van de VGG. De Europese Commissie is aan zet om een nieuw besluit te nemen. Het Rijk, de provincie en de 12 provinciale landschappen en de vereniging Natuurmonumenten vertrouwen erop dat een nieuwe onderzoeksprocedure door de Europese Commissie er opnieuw toe zal leiden dat de oude subsidieregeling weer wordt goedgekeurd. Dit is dan ook reden om het risico als PM op te nemen.</p>

22. Meerkosten als gevolg van bijzondere incidenten in het areaal	
Risico	Er vindt een bijzonder incident plaats in het areaal (wegen, vaarwegen) van de provincie Zuid-Holland.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Schade veroorzaakt door derden, bijvoorbeeld door aanvaringen, waarvan de kosten voor het herstel door wettelijke beperkingen niet volledig op de veroorzaker kunnen worden verhaald. • Bezwijken van het provinciale areaal, bijvoorbeeld oevers, waardoor schade aan eigendommen van derden ontstaat. • Schade/bezwijken door (natuur)rampen. • Digitale inbraak op operationele technologie (o.a. bediencentrales, VRI's).
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • (Dodelijke) ongevallen • Herstelkosten • Hinder, beperkte beschikbaarheid/doorstroming • Claims • Imagoschade
Achtergrond-informatie	<p>Incidenten, zoals (eenzijdige) ongelukken of kleinschalige aanvaringen in het areaal, zijn niet geheel te voorkomen. Ze worden meestal veroorzaakt door menselijk gedrag / onwettelijk gebruik van het areaal. Binnen het programmabudget wordt rekening gehouden met een beperkt aantal schades/ongelukken met beperkte financiële consequenties.</p> <p>Met bijzondere incidenten, met grote financiële consequenties die niet op een veroorzaker kunnen worden verhaald, is binnen het programma geen rekening gehouden. Of in het reguliere onderhoudsbudget financiële ruimte beschikbaar is voor het herstel van de schade aan het provinciale areaal wordt onder andere bepaald door de tijd die verstreken is sinds het laatste groot onderhoud en eventuele verzekering van het betreffende object. De eventuele gevolgschade aan eigendommen van derden is niet verzekerd en maakt geen onderdeel uit van het reguliere onderhoudsbudget. Letselschade is wel verzekerd.</p>
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Goed en adequaat assetmanagement uitvoeren conform gecertificeerd systeem. • Uitvoeren Programma versterkingsaanpak beweegbare kunstwerken. • Door op risicovolle plaatsen de inrichting te veranderen, wordt beoogd de schade aan het provinciale areaal te minimaliseren. • Met de inzet van de wettelijke mogelijkheden, waaronder de provinciale (vaar)weg verordening, wordt de kans op incidenten op en aan het areaal beperkt. • Verzekeren van letselschade en schade aan objecten met een hoog risicoprofiel.
Status risico	Het betreft een doorlopend risico. In het programmabudget is voor bijzondere incidenten geen expliciete reservering opgenomen. Als bijzondere incidenten zich voordoen, dient afdekking vanuit de algemene middelen te worden geborgd.

	<p>In 2022 hebben zich geen incidenten voorgedaan. Jaarlijks is wel sprake van een aantal kleine incidenten (aanvaringen) op provinciale vaarwegen, maar deze hebben geen financiële consequenties voor de algemene reserve.</p> <p>Uit een onderzoek bij soortgelijke organisaties, waaronder Rijkswaterstaat, blijkt dat er onvoldoende ervaringsgegevens ontsloten zijn om een gefundeerde kwantificering van kans op en gevolgen van bijzondere incidenten te bepalen. Op basis van eigen ervaringscijfers houden wij een maximale schade aan van € 25 mln en een kans van 0-25% voor bijzondere incidenten.</p>
--	--

23.	Claims subsidieregeling bedrijventerreinen
Risico	Op grond van de subsidieregeling voor de Uitvoeringssubsidie Herstructurering Bedrijventerreinen moet de provincie meer subsidie uitkeren.
Oorzaak	In de subsidieregeling voor de Uitvoeringssubsidie Herstructurering Bedrijventerreinen (UHB) is artikel 5, lid 8 opgenomen waarop in bepaalde situaties een beroep kan worden gedaan op de mogelijkheid het verleende bedrag te verhogen tot maximaal 10% van het oorspronkelijk verleende bedrag.
Gevolg(en)	Uitbetaling van een maximaal bedrag van 10% van het verleende bedrag dat op grond van de lopende dossiers kan worden geclaimd.
Achtergrond-informatie	Tot nu toe is op artikel 5, lid 8 in de subsidieregeling op beperkte schaal een beroep gedaan en slechts tweemaal is dit beroep gehonoreerd. De subsidieregeling is in 2013 gestopt. De impact is alleen van toepassing op nog openstaande subsidiedossiers binnen de aflopende regeling. Het ging eind 2022 om nog vijf openstaande dossiers, waarvan drie in een afrondende fase zijn. Het laatste dossier zal naar verwachting in 2027 aflopen (dit is inclusief de maximale verlengingstermijn). Aanvullend op deze subsidieregeling bestaat deze 10%-mogelijkheid bij nog drie projecten, met een maximale looptijd tot medio 2026. Hiervan is één in een afrondende fase.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Met de materiële gevolgen van het risico wordt rekening gehouden in de Algemene reserve om geen beslag te leggen op de programmamiddelen. • Permanent wordt gemonitord welke claims ingediend worden. • Verder wordt periodiek nagegaan of bij enkele andere projecten voor bedrijventerreinen, waaraan een incidentele of maatwerksubsidie is verleend, een soortgelijk risico bestaat.
Status risico	Het risico is in 2017 actueel geworden in verband met beroepen op artikel 5, lid 8 van de subsidieregeling. Er is in 2018 een claim van beperkte omvang gehonoreerd. Deze wordt verrekend op het moment dat de subsidie wordt afgerond. De omvang valt binnen de nu aangehouden risicoservering. Na 2018 zijn tot nu toe geen nieuwe claims binnengekomen. Het risico is gekwantificeerd als lage kans (0-25%) maal het totaal aan openstaande subsidies waar deze 10%-mogelijkheid geldt (10% van € 23,8 mln = € 2,38 mln.).

25.	Informatieverzoeken Woo
Risico	Er worden meer complexe en omvangrijke verzoeken om informatie gedaan op grond van de Wet open overheid (Woo) dan begroot
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Maatschappelijke ontwikkelingen (mondigheid burger en onderzoeksjournalisten) • Informatie is niet goed toegankelijk • Informatie is niet openbaar gemaakt • Striktere AVG-wetgeving • Krapte arbeidsmarkt (juridisch) om capaciteit in te huren/aan te nemen
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Hogere kosten (beschikbaar budget en capaciteit zijn ontoereikend) • Vertraging in de uitvoering van opdrachten • Ingebrekestelling op het moment dat niet kan worden voldaan aan beslistermijnen • Imagoschade

Achtergrond-informatie	<p>Per 1 mei 2022 is de Wet open overheid (Woo) in werking getreden. Deze wet vervangt de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). De Woo regelt het recht op publieke informatie van de overheid. Overheidsinformatie is altijd openbaar, tenzij een beroep kan worden gedaan op de uitzonderingsgronden van de Woo of dat andere wetgeving bepaalt dat de gevraagde informatie niet geschikt is om openbaar te maken. De trend van de afgelopen jaren heeft ook in 2022 doorgezet, namelijk dat er meer complexe en omvangrijke verzoeken om informatie worden ingediend.</p> <p>Onder de Woo is de beslistermijn verkort van in totaal (inclusief verdaging) acht naar zes weken. Ook zijn enkele weigeringsgronden anders geformuleerd waardoor de motivering zo nodig moet worden aangepast. De jurisprudentie onder de Wob zal ook nagenoeg geheel toepasbaar zijn op de Woo-verzoeken.</p>
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Publiceren van openbare documenten en goed vindbaar maken voor derden (vanaf 2023 is er ook gefaseerd een publicatieplicht van 11 informatiecategorieën op grond van de Woo) • Zorgen dat informatiehuishouding op orde is • Uitvoering van de Woo en nieuwe digitale wetgeving
Status risico	In 2021 en 2022 zijn verschillende Wob-verzoeken gedaan die hebben geleid tot extra, niet begrote kosten voor inhuur en ICT. Deze trend zal ook in het komende jaar zichtbaar zijn.

27. Stikstofproblematiek	
Risico	Maatregelen van Rijk, provincie en andere partners/sectoren om de stikstofemissies en -deposities te laten dalen en natuurherstelmaatregelen (door TBO's) komen onvoldoende (snel) tot uitvoering of leveren niet de gewenste uitkomsten op.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Forse overbelasting van stikstofdepositie in het kader van de Europese verplichting in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn in de Natura 2000-gebieden in Zuid-Holland, specifiek de twaalf stikstofgevoelige gebieden. • Te weinig concrete bronmaatregelen van het Rijk en onvoldoende duidelijke afspraken over Rijksmiddelen, taakverdeling en inzet. • Koppeling stikstofdoelen met andere doelen in NPLG creëert afhankelijkheid en kan leiden tot vertraging in afspraken en uitvoering van maatregelen. • Onvoldoende capaciteit in relatie tot overspannen arbeidsmarkt en uitvoeringskracht (realisatie van maatregelen).
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • De verbetering van de natuurkwaliteit en biodiversiteit, waaronder de wettelijke omgevingswaarden (Wet stikstofreductie en natuurverbetering), worden niet gehaald en de Natura 2000 gebieden kunnen niet in goede staat van instandhouding worden gebracht (zie ook risico 15). • De vergunningverlening en de houdbaarheid van vergunningen komen onder druk. • Voorgenomen plannen (o.a. ontwikkeling en verduurzaming havenindustriële complex, woningbouwopgave en bereikbaarheid) gaan niet door, lopen vertraging op en/of projecten komen (tijdelijk) stil te liggen en/of worden aangevochten in juridische procedures met mogelijke claims tot gevolg. Als gevolg van het vervallen van de bouwvrijstelling worden projecten mogelijk duurder vanwege het moeten toepassen van zero emissie maatregelen of het kopen van stikstofruimte. • Bij de omgevingsdiensten ontstaat een (tijdelijke) stijging van de werklast / capaciteitsbehoefte voor uitvoering vergunningverlening en handhaving Wet Natuurbeheer.
Achtergrond-informatie	<p>De Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft op 29 mei 2019 het gebruik van de Programma Aanpak Stikstof (PAS) als kader voor 'toestemmingsbesluiten' verboden aangezien de PAS in strijd met de Habitatrichtlijn is vastgesteld.</p> <p>De Wet stikstofreductie en natuurherstel is per juli 2021 ingegaan, waarmee afspraken zijn gemaakt voor vermindering van stikstofdepositie en extra financiële middelen voor bronmaatregelen en</p>

	<p>natuurherstel. In 2021 is de provinciale stikstofbank en de stikstofbank voor het Havenindustriële complex opgericht. In 2022 is een stikstofbank voor stedelijke ontwikkeling toegevoegd. Op 10 juni 2022 is de startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) verschenen van het Rijk; onderdeel hiervan zijn de richtinggevende doelen voor stikstof (NH3 in veehouderij). Op 2 november 2022 is de bouwvrijstelling vervallen (onderdeel van de WSN).</p>
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Het opstellen van een gebiedsprogramma Zuid-Holland (ZH-PLG) conform de Wet stikstofreductie en natuurverbetering en de startnotitie NPLG. • Regievoeren op generieke afspraken en gebiedsgerichte aanpak samen met stakeholders gericht op stikstofreductie en natuurherstel voor zowel de onderdelen van het stikstofdossier die vallen binnen de scope van het NPLG als voor de onderdelen daarbuiten (zoals industrie en mobiliteit). • Deelnemen in landelijke werkgroepen met de twaalf provincies én het Rijk om ontstane problematiek in kaart te brengen en te adviseren over oplossingen en de te nemen maatregelen. • Gezamenlijk met de andere elf provincies en de ministeries van LNV en I&W zorgdragen dat de stikstofbank gevuld wordt door private partijen dan wel overheden. • Analyseren van provinciale beleidsopgaven waarbij sprake is van stikstofreductie en inzichtelijk maken van de gewenste stikstofruimte om ontwikkelingen mogelijk te maken.
Status risico	<p>Het risico is zeer actueel. De dynamiek rondom de stikstofopgave is hoog, waardoor het risico op vertraging van de daadwerkelijke uitvoering van maatregelen groot blijft. Dit betreft zowel beleidsmatige ontwikkelingen (bijvoorbeeld nieuw rijksbeleid), als nog nader te maken afspraken over instrumenten en middelen over eerdere beleidsmatige keuzes (op rijksbeleid). Specifiek geldt het risico op kostenverhoging in de projecten waar stikstofruimte moet worden aangekocht, danwel zero-emissie maatregelen moeten worden toegepast vanwege het vervallen van de bouwvrijstelling. Met name vanwege het vervallen van de bouwvrijstelling geldt voor de risico status dat het risico is toegenomen.</p>

28. Opbrengstverliezen openbaar vervoer	
Risico	<p>Concessiehouders voor het openbaar vervoer in Zuid-Holland lijden verliezen bij handhaving van hun dienstverleningsniveau.</p>
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • De reizigersaantallen zijn blijvend lager door de coronacrisis. Hierdoor komen minder inkomsten binnen van reizigers. • De tijdelijke compensatie vanuit het Rijk om opbrengstverliezen af te dekken wordt niet, of niet volledig gecontinueerd. • Concessiehouders hebben te maken met stijgende kosten, o.a. personeel, onderhoud en brandstof, welke niet volledig worden afgedekt door indexatie van de exploitatiebijdragen
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Als de provincie concessiehouders houdt aan de aanbiedingen die ze hebben gedaan, en niet met extra middelen over de brug komt, gaan zij failliet. Hierdoor kan de provincie haar wettelijke taak om regionaal vervoer aan te bieden niet nakomen. • Bij verdere afschaling van het dienstverleningsniveau treedt er een vicieuze cirkel op • Bij nieuwe aanbesteding van een concessie bestaat er een kans op minder of zelfs geen inschrijvingen
Achtergrond-informatie	<p>In 2020 heeft het Rijk een zogenaamde Beschikbaarheidsvergoeding Openbaar Vervoer (BVOV) geïntroduceerd. Hiermee vult het Rijk het kostenniveau in concessies aan tot 93% of 95% van het kostenniveau in 2019. Hierbij bezuinigen vervoerders 5% tot 7% op hun kosten en mag er geen winst worden gemaakt. De BVOV-regeling liep tot en met 31 december 2022.</p>

Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> Voor 2023 heeft het Rijk de Transitievergoeding Openbaar Vervoer (TVOV) ingesteld. Hiermee wordt het verschil tussen kosten en opbrengsten nog maximaal tot 82% aangevuld. Om de kwaliteit en betaalbaarheid van het OV te borgen is een Transitieplan Openbaar Vervoer (Onderweg naar toekomstvast OV na corona) opgesteld, waarin gekeken wordt naar een totaalpakket aan maatregelen. De volgende aspecten worden hierin onder meer bekeken en afgewogen: efficiëntere bedrijfsvoering, vervoerssysteem, campagnes om meer reizigers te trekken, verhogen reizigersbijdragen, investeringen in infrastructuur en verhogen van exploitatiebijdrage. Uitgangspunt in dit transitieplan is dat tot en met 2025 in enige vorm een Rijksbijdrage wordt gecontinueerd. Op 16 februari 2023 is er een bestuurlijke conferentie met het Rijk en vervoerders waar de staat van het OV wordt besproken en welke maatregelen noodzakelijk zijn om het OV ook de komende jaren de maatschappelijke functie als het gaat om bereikbaarheid, leefbaarheid en inclusiviteit te kunnen laten vervullen. Hierbij wordt ook gesproken over een mogelijke rijksbijdrage in 2024.
Status risico	<p>In 2022 zijn de opbrengstverliezen bij de concessiehouders gecompenseerd door het Rijk via een beschikbaarheidsvergoeding van circa € 20 mln.</p> <p>Het meest waarschijnlijke scenario is dat de reizigersaantallen in 2023 nog niet op het niveau van voor de coronacrisis terugkomen. Vooralsnog heeft het Rijk met de TVOV uitsluitend een beperkte regeling voor 2023 in stand gehouden. De bestuurlijke conferentie in februari 2023 moet meer duidelijkheid geven over een voortzetting van enige vorm van Rijksbijdrage in 2024. Vanwege deze onzekerheid is het risico niet nader gekwantificeerd.</p>

30. Deelnemerisico Commanditaire Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland C.V.	
Risico	De Commanditaire Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland C.V. weet haar bedrijfseconomische doelstellingen niet te behalen.
Oorzaken	<p>De grondexploitatie verslechtert door:</p> <ul style="list-style-type: none"> extra rentekosten vanwege vertraging in de oplevering; wijziging van het grondprijsniveau, waardoor gronden minder waard zijn; de stikstofproblematiek en extra kosten in het kader van PFAS;
Gevolg(en)	Waardeverlies van de door de provincie verstrekte middelen aan Commanditaire Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland C.V.
Achtergrond-informatie	<p>ONW B.V. en ONW C.V. zijn opgericht in mei 2002. ONW B.V. heeft tot doel de plannen van het voormalige Integraal Ontwikkelingsplan Westland N.V. te ontwikkelen en te realiseren. Hierbij treedt ONW B.V. op als behorend vennoot van ONW C.V. De drie overheidspartijen, te weten: de gemeente Westland, de provincie Zuid-Holland (PZH), en het Hoogheemraadschap Delfland (HHD) brengen 49,75% van het risicodragende vermogen in. BNG Gebiedsontwikkeling (BNGGO) voorziet in de andere 49,75%. De resterende 0,5% van het risicodragende vermogen wordt door ONW B.V. ingebracht.</p> <p>PZH heeft in 2016 haar belang in de holding Integraal Ontwikkelingsplan Westland N.V. afgestoten. Hiermee bleef voor PZH alleen het belang in de ONW C.V. bestaan voor 7%. PZH is hiermee stille vennoot en heeft dus geen zeggenschap. Dit betekent dat ONW in de beheerstand staat. In het verleden heeft de provincie voor haar deelname als vennoot € 1.354.534 ter beschikking gesteld.</p>
Maatregelen	De ontwikkeling van de intrinsieke waarde jaarlijks monitoren en indien noodzakelijk een voorziening treffen voor het mogelijk waardeverlies.

Status risico	Vanwege de afwaardering van grondexploitatie in 2019 lag de intrinsieke waarde van de provinciale aandelen lager dan de nominale waarde. Voor dit verschil is in 2020 een voorziening getroffen. In 2022 is een negatief jaarresultaat behaald waardoor de waarde van de provinciale aandelen iets daalde. Hierdoor is een deel van de getroffen voorziening verhoogd naar. Hierdoor is het risico van € 1,4 mln voor € 0,6 mln gedekt uit de voorziening. Het resterende risico bedraagt € 741.895 met een kans van 0-25% van optreden.
---------------	--

32.	Rijksbijdrage subsidieregeling MIT
Risico	Het Rijk komt zijn jaarlijkse ambtelijke toezegging niet na om bij te dragen aan de subsidieregeling MIT
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> De verplichtingen die wij aangaan jegens de subsidieontvangers op het moment van publicatie van het subsidieplafond vallen enkele maanden eerder in de tijd dan de definitieve toezegging van het Rijk voor zijn aandeel (over het algemeen 50%) Exogene factoren, zoals politieke wisselingen, beleidsaanpassingen en maatschappelijke ontwikkelingen.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> Cofinanciering van het Rijk vervalt terwijl het gepubliceerde subsidieplafond juridisch verplicht is.
Achtergrondinformatie	Sinds 2015 bestaat bij de provincie Zuid-Holland de subsidieregeling MIT (MKB Innovatiestimulering Topsectoren). Hiermee sluit de provincie net als de overige elf provincies aan op het initiatief voor deze regeling van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. De regeling is vanaf het begin erg succesvol en wordt tot nu toe elk jaar ruim overtekend door de markt. Sinds enkele jaren gaat het bij onze provincie om een jaarlijks plafond van circa € 13-14 mln waarvan minimaal 50% wordt ingelegd door het Rijk.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> Op permanente basis in contact blijven met het ministerie van EZK en actief blijven verzoeken om formele bevestiging en/of vervroeging daarvan. Aanpassen van subsidieplafond voor publicatiemoment.
Status risico	Er is onzekerheid omtrent de toekenning en de hoogte van het toe te kennen bedrag door het Rijk wegens kabinetsbeleid op economisch gebied en huidige geo-politieke situatie in de wereld. De kans van optreden (0-25%) wordt ondanks de toegenomen onzekerheid niet verhoogd, aangezien het publicatiemoment pas in het voorjaar is. Maximale gevolgschade € 8,1 mln (2023)

33.	Procedures Bibob
Risico	Derden kunnen bezwaar en beroepsprocedures aanspannen tegen de provincie naar aanleiding van de uitvoering van de Wet Bibob.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> Bibob-onderzoeken kunnen leiden tot weigering, intrekking of terugvordering van subsidie of vergunning Bibob-onderzoeken kunnen leiden tot niet aangaan of het ontbinden van een overheidsopdracht Bibob-onderzoeken kunnen leiden tot niet aankopen/verkopen, pacht/onderpacht of huur/verhuur of het ontbinden van de vastgoedtransactie
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> Hogere kosten voor juridische bijstand dan begroot, door lange procedures Schadeclaims Imagoschade

Achtergrond-informatie	De Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Wet Bibob) is een belangrijk instrument in de strijd tegen ondermijning. Deze wet moet overheden beschermen tegen (onbewust) criminele activiteiten faciliteren. De wet biedt de mogelijkheid om de aanvragers van of betrokkenen bij subsidies, vergunningen overheidsopdrachten en vastgoedtransacties en te toetsen op hun integriteit. De provincie heeft een risicogericht beleid, maar Gedeputeerde Staten kunnen ook steekproefsgewijs onderzoeken. De wet Bibob is relatief nieuw en landelijke jurisprudentie ontbreekt.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Zorgvuldigheid bij toepassen Wet Bibob (met extern advies) met het oog op proportionaliteit en evenredigheid. • Zoveel mogelijk aan de voorkant van een vergunning-, subsidie-, aanbestedingstraject of vastgoedtransactie de Bibob-onderzoeken doorlopen om onrechtmatigheden te voorkomen en preventieve werking te realiseren. • Aansprakelijkheidsverzekering.
Status risico	In 2020 zijn verschillende gerechtelijke procedures tegen de provincie gestart of lopen door naar aanleiding van een Bibob-onderzoek. Deze mogelijkheid kan zich in 2023 voort zetten in verband met de te verrichten Bibob-onderzoeken door de provincie en omgevingsdiensten. Op basis van de lopende procedures worden geen claims verwacht die niet door de verzekering worden gedekt. Het financiële risico wordt dan ook niet nader gekwantificeerd.

34. Rendement Fonds Nazorg	
Risico	Het ingelegde kapitaal in Fonds Nazorg rendeert niet conform de te hanteren rekenrente
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkelingen op de kapitaal-/aandelenmarkt leiden tot tegenvallende beleggingsresultaten en daarmee een lager rendement op het ingelegde fondsvermogen. • Noodzaak tot herziening van de rekenrente op basis van nieuw onderzoek (ALM studie)
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • Er treden tekorten op in de doelvermogens van de gesloten stortplaatsen die worden beheerd door Fonds Nazorg, waardoor de rekenrente moet worden aangepast en daarmee het inlegkapitaal.
Achtergrond informatie	In het Fonds Nazorg worden doelvermogens opgebouwd voor het eeuwigdurend beheer van de gesloten stortplaatsen. Om het benodigde inlegkapitaal te bepalen wordt een rekenrente gehanteerd van 4,55% gebaseerd op een uitgevoerde ALM-studie. Het ministerie van I&W heeft een onderzoek laten uitvoeren naar mogelijke alternatieven op de bepaling van de rekenrente voor heel Nederland te uniformeren. De uiteindelijke beslissing om de aanbevelingen op te volgen ligt bij het IPO/ de individuele provincies.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Monitoring van de opbouw van het doelvermogen voor Fonds Nazorg • Aanpassen van de rekenrente en bijstorten van inlegkapitaal
Status risico	<p>Het risico op tegenvallende beleggingsresultaten heeft zich in 2022 voorgedaan. Door een stijging van de rente is de waarde van de obligatieportefeuille gedaald, daarnaast waren er in 2022 sterke fluctuaties in de waarde van de aandelenportefeuille. Door de daling van het fondsvermogen in 2022 wordt de voorziening nazorg op de provinciale balans verhoogd met € 3,2 mln. Dekking vindt plaats vanuit de bufferreserve Nazorg stortplaatsen. Het nieuwe saldo van de bufferreserve na de mutatie is € 2,2 mln.</p> <p>De forse stijging van de rente zorgt ervoor dat op de langere termijn meer rendement gehaald kan worden uit de obligatieportefeuille (ongeveer 60% van het fondsvermogen) dan in de afgelopen jaren.</p> <p>Doordat de uiteindelijke beslissing over de aanpassing van de rekenrente n.a.v. het onderzoek naar de rekenrente van het ministerie van I&W wordt overgelaten aan de provincies zelf, wordt het risico van daling van de rekenrente in deze jaarrekening niet meer gekwantificeerd.</p>

	Bij het opstellen van de jaarrekening 2022 wordt voor de kwantificering van het risico van tegenvallende beleggingsresultaten in de toekomst uitgegaan van een risico van € 5 miljoen (15% verlies van op de beleggingsportefeuille). De kans van optreden is middelhoog met 25% - 50%. Dit resulteert in een risico van € 1,9 mln (37,5% van € 5 mln). De bufferreserve Nazorg stortplaatsen (saldo € 2,2 mln) is afdoende om dit risico af te dekken.
--	---

36. Datalek van persoonsgegevens	
Risico	Er treedt een (ernstig) datalek op waarbij gevoelige persoonsgegevens in handen komen van derden
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • Onvoldoende aandacht bij medewerkers voor privacyrichtlijnen • Onvoldoende waarborging in de processen • Technische tekortkomingen in de ICT-infrastructuur en informatiesystemen
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> • (Collectieve) schadeclaims van betrokkenen door materiële en/of immateriële schade • De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) legt een boete of last onder dwangsom op • Imagoschade
Achtergrond-informatie	Bij een datalek gaat het om toegang tot of vernietiging, wijziging of vrijkomen van persoonsgegevens bij een organisatie, zonder dat dit de bedoeling is van de organisatie. De ernst van het risico is afhankelijk van het aantal betrokkenen en de hoeveelheid en gevoeligheid van de persoonsgegevens. Er is sprake van een ernstig datalek als het datalek een hoog risico inhoudt voor de rechten en vrijheden van natuurlijke personen. Nagegaan moet worden of alle passende technische en organisatorische maatregelen zijn genomen om vast te stellen of een inbreuk in verband met persoonsgegevens heeft plaatsgevonden.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> • Bewustzijn vergroten onder medewerkers door middel van directe communicatie en een bewustwordingscampagne • Procesinrichting op orde brengen • Verzekeren tegen cybercriminaliteit • Uitvoeren van gegevensbeschermingseffectbeoordelingen (DPIA) • Uitvoeren van jaarlijkse audit op processen met risicovolle verwerking van persoonsgegevens • Protocol voor afhandeling van een datalek door datalekteam
Status	In 2022 zijn datalekken opgetreden en enkele zijn ook gemeld bij de AP, echter zonder financiële consequenties of imagoschade voor de provincie. Voor 2023 wordt de kans op een ernstig datalek klein geacht (0-25%). Het gevolg is een mogelijke schadeclaim van betrokkenen. Door de toegenomen aandacht van burgers voor privacy en de trend om collectief schadeclaims in te dienen wat kan oplopen tot een enkele tot tientallen miljoenen, afhankelijk van het aantal getroffen en de aard en omvang van de persoonsgegevens. Daarnaast kan een boete vanuit AP worden opgelegd van maximaal € 20 mln. Vooral nog wordt een gevolgschade van € 20 mln opgenomen met een kansinschatting van 0-25%. Dit resulteert in een risico van € 2,5 mln (12,5% van € 20 mln).

37. Naleving privacywetgeving	
Risico	De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) stelt overtredingen vast bij een onderzoek naar de implementatie en naleving van de privacywetgeving bij de provincie Zuid-Holland.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> • De implementatie en naleving van de wet- en regelgeving inzake privacy (Algemene verordening gegevensbescherming (AVG), Wet politie gegevens (Wpg) en Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens (Wjsg)) is niet volledig op orde, bijvoorbeeld ten aanzien van gegevensbeschermingsbeleid, verwerkingsregister, registratie van datalekken, bewustwording, informatievoorziening aan betrokkenen en verzoeken op grond van de AVG.

Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) legt een boete of last onder dwangsom op Kosten voor aanvullende maatregelen om aan wet- en regelgeving te voldoen Imagoschade
Achtergrond-informatie	<p>Sinds 25 mei 2018 geldt in de hele EU dezelfde privacywetgeving: de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG). De AVG heeft onder meer gezorgd voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> versterking en uitbreiding van privacyrechten; meer verantwoordelijkheden voor organisaties; dezelfde, stevige bevoegdheden voor alle Europese privacy toezichthouders, zoals de bevoegdheid om boetes tot € 20 mln op te leggen. aanstellen Functionaris Gegevensbescherming voor overheidsorganen uitgebreidere sanctiemogelijkheden <p>De Wpg en Wjsg gelden voor buitengewoon opsporingsambtenaren (BOA's) bij uitvoering van hun opsporings- en handhavingstaken.</p>
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> Start van een Centrale Eenheid Privacy (6 fte) die de afdelingen ondersteunen per 23 mei 2022. Deze eenheid heeft onder andere als doelstelling om de privacyvolwassenheid binnen de provincie Zuid-Holland naar een hoger niveau te krijgen. Bewustzijn vergroten onder medewerkers door middel van directe communicatie en bewustwordingscampagne
Status	<p>Dit risico is in 2022 niet opgetreden. Voor 2023 is de kans op dit risico reëel, aangezien de AP zijn onderzoeken vooral richt op overheden vanwege haar voorbeeldfunctie en als grootste verzamelaar van persoonsgegevens. In Nederland, en ook in Europa, wordt een oplopende trend gezien van opgelegde boetes. Het risico wordt ingeschat op een kans van 25-50% en een bijbehorend gevolg van € 1,5 mln.</p>

38. Transitiekosten OGO	
Risico	De transitie naar opgavegericht organiseren (OGO) leidt tot hoge transitiekosten (materieel en immaterieel)
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> De aanpassing van systemen, mandaten en regelingen is ingrijpend en complex Het participatie-/besluitvormingsproces (OR, bestuurlijk) vraagt grote zorgvuldigheid De inrichting en implementatie van het opgavegericht organiseren behoeft meer tijd en ondersteuning.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> Tijdelijke inefficiëntie in de uitvoering van de beleidsambities Hoge werkdruk bij werknemers en onzekerheid omtrent werkwijze Systemen die niet naar behoren functioneren en niet de benodigde informatie opleveren
Achtergrond informatie	<p>De toegenomen complexiteit, digitalisering en de veranderende rol van de overheid in samenwerking met partners vraagt een andere manier van werken. Hierdoor heeft de provincie in toenemende mate te maken met opgaven, waarin afdeling overschrijdend moet worden werken om het gewenste resultaat te kunnen bereiken. Om meer flexibiliteit en wendbaarheid te creëren is de organisatie bezig met een transitie van lijnorganisatie naar opgavegericht organiseren. Door al het werk in opdrachten te benoemen en centraal zicht en grip te hebben op de arbeidscapaciteit kunnen we de ambities uit het coalitieakkoord realiseren en de continue vraag vanuit de maatschappij beantwoorden.</p>
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> Strakke programmasturing op de transitie naar opgavegericht organiseren Prioriteren van de inzet van capaciteit op OGO Heldere communicatie over het transitietraject richting ambtelijke organisatie en bestuur Risicoanalyse op programma

Status risico	In juli 2022 zijn de resultaten opgeleverd van de transitiepaden van OGO en zijn besluiten genomen over het vervolg. Per 1 maart 2023 treedt de nieuwe organisatieregeling in werking en vindt de transitie plaats. Dan wordt duidelijk hoe ingrijpend de aanpassingen voor de organisatie, zowel voor systemen en regelingen, als medewerkers, zijn. Vooral nog is dit risico een beleidsmatig risico zonder financiële consequenties.
---------------	---

39. Inwerkingtreding Omgevingswet per 2024	
Risico	Er bestaat onzekerheid over de invoering van de Omgevingswet per 1-1-2024.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> De EK beslist naar verwachting 14 maart 2023 over het Koninklijk besluit (KB) met invoeringsdatum 1-1-2024. Het Digitaal Stelsel Omgevingswet Landelijke Voorziening (DSO-LV) wordt door het Rijk te laat opgeleverd dan wel de oefen- en inregeltijd voor de digitale systemen wordt te kort bevonden om de wet in werking te laten treden.
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> Indien de EK later dan 1 juli 2023 besluit over de inwerkingtreding per 1-1-2024 is het niet haalbaar om aan alle digitale verplichtingen onder de Omgevingswet te voldoen, waardoor het dienstverleningsniveau omlaag gaat: projecten lopen vertraging op en/of gaan (daardoor) niet door, woningbouw vertraagt, vergunningen worden ten onrechte (wel of niet) verleend. De effecten daarvan worden later merkbaar (minder woningbouw, gevaarlijke situaties, ongewenste (ruimtelijke) ontwikkelingen), onvoldoende bescherming (bijv. bij waterveiligheid/beheersing, natuurbeheer, woningbouw, erfgoed), het mogelijk moeten corrigeren en/of gevolgschade die op ons kan worden verhaald. Tevens worden hogere kosten gemaakt dan geraamd om de interne systemen van PZH en Omgevingsdiensten wel aan te sluiten op het DSO-LV en/of om tijdelijk alternatieve maatregelen en workarounds in te regelen. Voor een deel van de bodemtaken, waarvan het bevoegd gezag bij inwerkingtreding van de Omgevingswet overgaat naar de gemeenten, kunnen er problemen ontstaan bij de invoering en het inregelen van taken. Vanwege het zoveelste uitstel van de invoeringsdatum leidt dit tot extra incidentele transitiekosten voor het werken met dubbele systemen en de voorbereiding intern en met de externe partijen zoals IPO en regio's. Deze transitiekosten zijn vanwege het bestuursakkoord van 1 juli 2015 voor eigen rekening.
Achtergrondinformatie	De Omgevingswet treedt waarschijnlijk per 1 januari 2024 in werking. De invoering is al vele malen uitgesteld vanwege een complex digitaal stelsel dat tegelijk wordt ingevoerd. In het Invoeringsplan Omgevingswet staan de hoofdlijnen van de wet en de voorbereidingen hierop. Voorbereiding op de digitalisering van het Omgevingsbeleid en de aansluiting op het digitale stelsel vindt al enige jaren plaats voor de plan procedure, de vergunningverlening en de informatiesystemen.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> Op basis van het geactualiseerde Invoeringsplan Omgevingswet monitoren en rapporteren van voorbereidende acties per kwartaal vanaf Q2 2020. Bij het aanbieden van Q2 2022 hebben GS aan PS hun zorgen geuit over de gevolgen voor de dienstverlening en gebiedsontwikkeling bij invoering van de Omgevingswet per 2023. PZH en het IPO hebben begin oktober 2022 deze risico's bij de minister kenbaar gemaakt. De minister van BZK heeft het Koninklijk besluit (KB) daarna ingetrokken. Na een motie van de VNG in december 2022 (waarin een half jaar oefentijd na besluitvorming in TK en EK werd geëist), heeft de minister op 27 januari 2023 een nieuw KB met inwerkingtreding 1-1-2024 naar de kamers gestuurd. . Druk houden op het verbeteren van het landelijk digitaal stelsel en het interbestuurlijk ketentesten is van belang om te kunnen werken met het stelsel vanaf 2024.

Status risico	Het risico over de invoering op 1 juli 2023 (oude risico) is opgetreden. Minister de Jonge heeft uitstel gevraagd tot naar 1-1-2024. Besluitvorming over de inwerkingtreding na 1 juli 2023 is ongewenst vanwege de benodigde oefen- en inregeltijd.
---------------	--

40.	Prijs- en loonontwikkelingen
Risico	De stelposten voor prijsindexatie en loonkosten zijn ontoereikend voor het afdekken van kostenstijgingen door prijs- en loonontwikkelingen.
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> De reële prijsontwikkeling ligt hoger dan de gehanteerde geprognoseerde indexcijfers van het Cpb en voor de GWW van het CBS vanwege macro-economische en geopolitieke ontwikkelingen. In (bestaande) contracten wordt afgeweken van de gehanteerde indexcijfers in de begroting Friciekosten vanwege invoering nieuw indexatiebeleid (nacalculatie met hogere indexcijfers dan wel actualisatie van ramingen)
Gevolg(en)	De financiële ruimte neemt af
Achtergrond informatie	In 2022 is nieuw indexatiebeleid ingevoerd, waarbij per bron vaste indexcijfers worden gehanteerd.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> Implementatie van het indexatiebeleid. Hanteren van hogere indexcijfers dan vanuit beleid wordt voorgeschreven om aan te sluiten bij reële prijsstijgingen voor 2022 en 2023. Beperken van maatwerkovereenkomsten waarin afgeweken wordt van indexatiebeleid. Bij tekorten op de uitvoering van beleid zullen GS bepalen of meer middelen worden toegekend aan het betreffende beleidsterrein.
Status risico	Vanwege de huidige geopolitieke ontwikkelingen in de wereld bestaat grote onzekerheid over de prijsontwikkeling. In de begroting is al rekening gehouden met hogere indexcijfers dan het driejarig gemiddelde. Aanvullend is een risico opgenomen van 25-50% kans en een potentieel effect van € 5-10 mln.

41.	Arbeidscapaciteit
Risico	De prioritaire opdrachten/opgaven zijn niet (allemaal) tijdig adequaat bemenst
Oorzaken	<ul style="list-style-type: none"> Het is nog onduidelijk welk gedeelte van eventuele beschikbare budgetten (vanuit het Rijk: NPLG, stikstof, woningbouw) ingezet kunnen worden voor uitbreiding van capaciteit Vacatures worden niet tijdig vervuld wegens grote krapte op de arbeidsmarkt Intern proces van bemensen van opgaven en opdrachten verloopt nog niet optimaal
Gevolg(en)	<ul style="list-style-type: none"> Niet tijdig realiseren van alle opgaven/opdrachten binnen de beleidsambities Onderbesteding van financiële middelen Werkdruk medewerkers gaat over kritische grens
Achtergrond-informatie	.
Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> Proces van prioriteren van opgaven/opdrachten verbeteren Arbeidsmarktprofilering en wervingscampagnes Implementatie OGO: werkend krijgen van professionele domeinen, professionele teams, strategische personeelsplanning en het matchingsproces

Status risico	Het risico heeft zich in 2022 voorgedaan. Prioritaire opdrachten zijn niet volledig bemenst en worden deels opgevangen door externe inhuur. Dit risico leidt momenteel niet tot extra uitgaven, maar de extra kosten voor inhuur van externe deskundigheid stijgen wel. Per saldo (lagere kosten door veel vacatures en hogere kosten door inhuur externe) is er in 2022 onderuitputting. Voor 2023 blijft dit risico onverminderd aanwezig, waardoor de realisatie van de beleidsambities onder druk staat en de werkdruk bij de bestaande medewerkers toe neemt. Gezien het financiële beeld van afgelopen jaren is dit risico vooralsnog als PM opgenomen. De algemene prijs- en loonontwikkelingen worden meegenomen in risico #40.
---------------	---

Bijlage Uitleg financiële kengetallen

A. De zes kengetallen uit het Besluit Begroten en Verantwoorden en de signaleringswaarden

1. Netto Schuldquote

De netto schuldquote geeft inzicht in de mate waarin de schuldenlast drukt op de exploitatie. Dit kengetal wordt berekend door het totaal van de geleende gelden te delen door de totale jaarlijkse baten. Dit saldo wordt uitgedrukt in een percentage van de totale jaarlijkse baten. Lagere baten of hogere investeringen zorgen voor een stijging van de netto schuldquote. Voor meer informatie over schulden zie de *paragraaf Financiering*.

2. Gecorrigeerde Netto Schuldquote

De hoogte van de netto schuldquote kan beïnvloed worden doordat er geld wordt geleend om uit te lenen aan derden. Om het effect hiervan te corrigeren wordt de gecorrigeerde netto schuldquote berekend. Dit kengetal wordt berekend door de geleende gelden te verminderen met de doorgeleende gelden en vervolgens dezelfde berekening te maken als bij de netto schuldquote.

3. Solvabiliteit

Het kengetal solvabiliteit gaat in op de mate waarin de provincie in staat is om in de toekomst aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteit des te beter de provincie in staat is om in de toekomst aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Dit kengetal wordt berekend door het eigen vermogen te delen door het totale vermogen.

4. Structurele exploitatieruimte

Het kengetal structurele exploitatieruimte geeft inzicht in de ruimte die de provincie heeft om bijvoorbeeld structurele tegenvallers in de baten en/of lasten op te kunnen vangen. Dit kengetal wordt berekend door de structurele baten te verminderen met structurele lasten en dit saldo te delen door het totaal van de baten. Voor meer informatie over de structurele exploitatieruimte zie het *overzicht van baten en lasten*.

5. Belastingcapaciteit

Het kengetal belastingcapaciteit geeft aan hoe het opcententariaf van de provincie zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde van alle provincies samen. Hierbij is een belastingcapaciteit van 100% precies gelijk aan het landelijk gemiddelde. De hoogte van het opcententariaf is een politieke keuze. Het kengetal belastingcapaciteit is niet hetzelfde als de 'onbenutte belastingcapaciteit' die wordt gebruikt voor de bepaling van het structurele weerstandsvermogen. De onbenutte belastingcapaciteit is het verschil tussen het werkelijke opcententariaf en het wettelijke maximumtarief. Het Rijk stelt dit maximumtarief jaarlijks vast. Voor meer informatie over belastingheffing zie de *paragraaf Lokale heffingen*.

6. Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft inzicht in de omvang van de grondposities die de provincie heeft in relatie tot de totale baten. Het gaat hier alleen om grondposities die het doel hebben om bebouwd en verkocht te worden. Bij veel gemeenten zijn grondexploitaties afgewaardeerd, wat heeft geleid tot extra lasten. Aan de hand van

voortschrijdend inzicht met betrekking tot de definitie van dit kengetal in het nieuwe BBV per 2016 zijn wij tot het inzicht gekomen dat de provincie geen bouwgronden op de balans heeft die voldoen aan deze definitie. Dit kengetal wordt daarom vanaf 2017 op nihil gesteld. Voor meer informatie over grondexploitaties zie de [paragraaf Grondbeleid](#).

Signaleringswaarden

In overleg tussen provincies (als toezichhouders op de gemeentelijke begrotingen) en het ministerie van Binnenlandse Zaken zijn afspraken gemaakt over zogeheten 'signaleringswaarden' voor de zes financiële kengetallen. Deze signaleringswaarden betreffen geen normering maar dienen als hulpmiddel om de afzonderlijke uitkomsten beter in perspectief te plaatsen. Voor elk kengetal worden er drie categorieën onderscheiden: 'gezond' (in groen); 'neutraal' (in geel) en 'risicovol' (in oranje).

kengetal	gezond	neutraal	risicovol
Netto schuldquote	<90%	90-130%	>130%
Netto schuldquote gecorrigeerd	<90%	90-130%	>130%
Solvabiliteitsratio	>50%	20-50%	<20%
Structurele exploitatieruimte	>0%	0%	<0%
Belastingcapaciteit	<95%	95-105%	>105%
Grondexploitatie	<20%	20-35%	>35%

In de Kadernota 2021 zijn voor vijf financiële indicatoren signaleringswaarden vastgesteld door PS. Dit betreft: schuldquote, solvabiliteit, weerstandsvermogen, structurele lasten investeringen, garant- en borgstellingen. De signaleringswaarde voor de verplichte indicatoren vanuit het BBV zijn:

- netto schuldquote: > 200%
- solvabiliteit: < 20%
- weerstandsvermogen: < 2
- structurele lasten investeringen: > 20%
- garant- en borgstellingen: > 20%

B. Weerstandsvermogen en beoordelingskader

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is een ratio die de robuustheid aangeeft van de (meerjarige) begroting. Voldoende weerstandsvermogen is van belang wanneer zich onverhoopt een financiële tegenvaller manifesteert. De ratio wordt bepaald door de verhouding tussen risico's en weerstandscapaciteit volgens de formule:
 weerstandscapaciteit : risico's = weerstandsvermogen.

De weerstandscapaciteit bestaat uit het samenstel van middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten als gevolg van opgetreden risico's te dekken. Onderscheid wordt gemaakt in:

- Incidentele weerstandscapaciteit. Dit is het vermogen om calamiteiten en andere eenmalige tegenvallers (incidentele risico's) op te kunnen vangen zonder dat dit invloed heeft op de voortzetting van taken.
- Structurele weerstandscapaciteit. Dit zijn de middelen die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie (structurele risico's) op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de bestaande taken.

Het samenstel van middelen van de weerstandscapaciteit is als volgt opgebouwd:

Structurele weerstandscapaciteit	Incidentele weerstandscapaciteit
Post onvoorzien als bedoeld in artikel 8, eerste lid, onder e, van het Bbv	Algemene reserve (met een minimale omvang van € 30 mln)
Begrotingssaldo	
Onbenutte belastingcapaciteit in combinatie met bezuinigingen	

Beoordelingskader

Er is in het Besluit Begroten en Verantwoorden geen algemene norm gesteld voor de relatie tussen weerstandscapaciteit en risico's. Het is aan de provincie zelf om een beleidslijn te formuleren over de in de organisatie noodzakelijk geachte weerstandscapaciteit in relatie tot de risico's. In de Financiële Verordening 2021 is opgenomen dat voor zowel het incidentele als het structurele weerstandsvermogen de provincie een norm hanteert van minimaal twee.

Voor de norm voor het weerstandsvermogen wordt gebruik gemaakt van een landelijke normeringstabel:

Beoordeling weerstandsvermogen		
A	>2,0	Uitstekend (signaleringswaarde PZH)
B	1,4 - 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 - 1,4	Voldoende
D	0,8 - 1,0	Matig
E	0,6 - 0,8	Onvoldoende
F	<0,6	Ruim onvoldoende

Jaarrekening 2022

1. Overzicht baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Originele Begroting 2022			Mutaties			Begroting na wijziging			Realisatie			Verschil begroot vs realisatie		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
1 Samen werken aan Zuid-Holland	28.409	135	28.274	10.608	0	10.608	39.017	135	38.882	24.907	230	24.677	14.110	-95	14.205
2 Bereikbaar Zuid-Holland	284.422	9.130	275.292	30.628	29.587	1.041	315.051	38.717	276.333	305.542	41.305	264.236	9.509	-2.588	12.097
3 Schone energie voor iedereen	28.137	2.432	25.705	19.001	817	18.184	47.138	3.249	43.890	43.490	2.001	41.489	3.648	1.248	2.400
4 Een concurrerend Zuid-Holland	86.658	8.845	77.813	-12.668	499	-13.168	73.990	9.344	64.645	70.961	12.652	58.309	3.028	-3.308	6.336
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	132.217	38.324	93.892	-4.318	12.683	-17.001	127.899	51.007	76.892	122.283	57.341	64.942	5.616	-6.333	11.950
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	30.683	3.010	27.672	5.899	521	5.377	36.581	3.532	33.049	30.472	3.590	26.882	6.110	-58	6.168
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	89.463	3.899	85.564	-448	176	-624	89.015	4.075	84.940	85.474	11.701	73.773	3.541	-7.626	11.167
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	105.567	2.518	103.049	3.036	570	2.465	108.603	3.089	105.514	104.593	8.079	96.514	4.010	-4.990	9.000
- Overzicht Algemene middelen	16.030	644.608	-628.578	-11.420	47.044	-58.464	4.610	691.652	-687.043	938	692.371	-691.433	3.672	-719	4.390
Onvoorzien	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-3	0	-3	3	0	3
Subtotaal exploitatie	801.585	712.902	88.683	40.318	91.899	-51.581	841.903	804.800	37.102	788.656	829.269	-40.613	53.247	-24.469	77.715
Toevoegingen	196.549	0	196.549	94.617	0	94.617	291.167	0	291.167	318.302	0	318.302	-27.136	0	-27.136
Onttrekkingen	0	285.233	-285.233	0	43.036	-43.036	0	328.269	-328.269	0	329.283	-329.283	0	-1.014	1.014
Subtotaal reserves	196.549	285.233	-88.683	94.617	43.036	51.581	291.167	328.269	-37.102	318.302	329.283	-10.980	-27.136	-1.014	-26.122
Totaal baten en lasten	998.134	998.134	0	134.935	134.935	0	1.133.069	1.133.069	0	1.106.959	1.158.552	-51.593	26.111	-25.482	51.593

De incidentele baten en lasten zijn toegelicht in het onderdeel 5. Incidentele baten en lasten. Het structurele begrotingssaldo bedraagt € 86 mln (dit is een voordelig saldo). Dit betekent dat de structurele lasten per saldo gedekt zijn door structurele baten.

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Begroting 2022	Jaarrekening 2022
Saldo baten en lasten	12.906	-37.102	40.613
Toevoegingen en onttrekkingen reserves	32.796	37.102	10.980
Totale jaarrekeningsaldo (incidenteel en structureel)	45.702	0	51.593
Waarvan: incidentele baten en lasten	-18.330	-62.338	-45.389
Waarvan: incidentele reserve mutaties	32.796	37.102	10.980
Structureel jaarrekeningsaldo	31.236	25.236	86.002

2. Investerings

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Originele Begroting 2022	Mutaties	Bijgestelde Begroting 2022	Jaarrekening 2022	Vershil begroot vs realisatie
Uitgaven						
2 Bereikbaar Zuid-Holland	142.763	148.002	-45.794	102.208	39.179	63.030
3 Schone energie voor iedereen	3.537	0	0	0	7.391	-7.391
4 Een concurrerend Zuid-Holland	40.412	0	0	0	7.340	-7.340
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	0	5.000	-5.000	0	0	0
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	8.182	58.592	-4.775	53.817	50.524	3.293
- Overzicht Algemene middelen	-36.050	7.920	0	7.920	0	7.920
Subtotaal	158.844	219.514	-55.569	163.946	104.434	59.512
Inkomsten						
2 Bereikbaar Zuid-Holland	-13.535	-6.348	-19.038	-25.386	-25.245	-141
3 Schone energie voor iedereen	0	0	0	0	-7.633	7.633
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	-174	0	0	0	-260	260
- Overzicht Algemene middelen	-379	0	0	0	-325	325
Subtotaal	-14.088	-6.348	-19.038	-25.386	-33.463	8.076
Totaal investeringskredieten	144.756	213.167	-74.607	138.560	70.971	67.589

Toelichting investeringen

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Projecten nieuwbouw

De afwijkingen ten opzichte van de ramingen zijn als volgt over de paragrafen verdeeld:

(bedragen x € 1 mln)	Uitgaven (U)	Inkomsten (I = bijdragen derden)
Wegen	41,5 (v)	0,1 (n)
OV	2,2 (n)	5,2 (v)
Verkeersveiligheid	1,1 (v)	1,3 (n)
Vaarwegen	0,1 (n)	0
Fietspaden	4,0 (v)	1,5 (n)
Totaal nieuwbouw	44,3 (v)	2,3 (v)

De belangrijkste projecten: (bedragen x € 1 mln)			
Wegen			
Wel geactiveerd, afwijking t.o.v. raming:			
Nazorg investeringsprojecten mobiliteit	U	0,1 (v)	Nagekomen inkomsten en uitgaven voor geactiveerde projecten worden jaarlijks geactiveerd. De voor- en nadelen worden binnen het PZI opgevangen.
Korte termijn maatregelen N207/N208 (quick wins Keukenhof)	U	1,8 (n)	Project is eerder opgeleverd dan voorzien. Krediet ad € 1,9 mln stond geraamd in 2023.
Niet geactiveerd:			
Mobiliteitsmaatregelen Noordelijke Duin- en Bollenstreek	U	1,6 (v)	De voorbereidingsfase voor het project is nog niet afgerond en loopt, zoals met PS afgesproken, nog door.
N207-Corridor, aanleg Bentwoudlaan en Vredenburglaan	U	0,6 (v)	Project is in 2021 opgeleverd en eerder al voor grootste deel geactiveerd. Dit betreft de activering van de dechargefase. Deze schuift door naar 2023 i.v.m. de afwikkeling van de laatste openstaande punten.
	I	0,1 (n)	
N207 Verbeteren doorstroming Passage Leimuiden fase 1	U	0,3 (v)	Project is in 2021 opgeleverd en eerder al voor grootste deel geactiveerd. Betreft de activering van de dechargefase. Deze schuift door naar 2023 i.v.m. de afwikkeling van de laatste openstaande punten.
N217 Aanleg parallelweg Hoeksche Waard	U	0,2 (v)	De verkenningfase voor dit project is nog niet geheel afgerond en loopt nog door in 2023.
Niet toegedeelde middelen indexatie lopende projecten	U	40,7 (v)	In verband met de explosieve prijsstijgingen in 2021 en 2022 zijn bij de Kadernota 2023 extra middelen toegevoegd aan het PZI voor indexering van projecten. Hiervan is slechts een heel beperkt deel nodig geweest voor 2022 omdat de tekorten in principe pas achteraf worden gecompenseerd, dus bij de volgende Kadernota. De middelen blijven in het PZI beschikbaar voor de indexering op lopende projecten.
N443/N206 aansluiting	U	0,2 (n)	Betreft de activering van de verkenningfase. Deze is niet geraamd in de begroting.
Openbaar vervoer			
Wel geactiveerd, afwijking t.o.v. raming:			
Spoorcorridor Alphen-Gouda	I	3,0 (v)	Project is in eerder al opgeleverd en voor het grootste deel geactiveerd. Dit betreft de financiële afronding van de Rijksbijdrage, deze loopt nog door tot in 2023.
R-NET algemeen	U	0,2 (n)	Betreft de financiële afronding van eerder gedane werkzaamheden. Deze activering is niet geraamd in de begroting.
P+R Voorziening Heinenoord	U	1,6 (n)	Project is eerder opgeleverd dan voorzien. Krediet ad € 1,9 mln (uitgaven en inkomsten) stond geraamd in 2023.
	I	1,6 (v)	
P+R voorziening Numansdorp	U	0,6 (n)	Project is eerder opgeleverd dan voorzien. Krediet ad € 0,9 mln (uitgaven en inkomsten) stond geraamd in 2023.
	I	0,6 (v)	
Niet geactiveerd:			
COA Ontwikkelen Buscorridors	U	0,1 (v)	Betreft uitgaven die niet in aanmerking komen voor activering. Deze worden ten laste van de exploitatie geboekt en verrekend met de reserve Mobiliteit. Het restantkrediet wordt in het PZI toegevoegd aan reservering Transitieplan OV.

Verkeersveiligheid			
Wel geactiveerd, afwijking t.o.v. raming:			
Verkeersveiligheid maatregel traject N211a: Turborotonde N211/N465 (Monster)	U	0,6 (v)	Project is in 2021 opgeleverd en eerder al voor grootste deel geactiveerd. Dit betreft de activering van de dechargefase die afwijkt van de raming doordat uitgaven lager zijn uitgevallen en de resterende inkomsten zijn vervallen.
	I	0,4 (n)	
N215 Melissant - Dirksland	U	0,6 (v)	Project is in 2021 opgeleverd en eerder al voor grootste deel geactiveerd. Dit betreft de activering van de dechargefase die afwijkt van de raming doordat uitgaven lager zijn uitgevallen en de resterende inkomsten zijn vervallen.
	I	0,9 (n)	
Vaarwegen			
Wel geactiveerd, afwijking t.o.v. raming:			
Bochtafsnijding Delftse Schie	U	0,1 (n)	Betreft financiële afronding van het project. Activering is hoger dan geraamd. Dekking door hogere inkomsten.
Fietspaden			
Wel geactiveerd, afwijking t.o.v. raming:			
Programmamanagement Fiets	U	0,1 (n)	Betreft een tussentijdse activering voor projectmanagement van afgeronde projecten.
F269 Schieveen-Hofweg	U	0,4 (v)	De subsidie aan de gemeente Rotterdam is lager vastgesteld.
F583 BAR-route (Barendrecht-Ridderkerk-Albrandswaard)	I	0,1 (n)	Betreft de activering van de uitvoeringsfase. De financiële afwikkeling vindt plaats in de dechargefase.
F640 Fietsstraat Noordbuurtseweg Zoeterwoude	U	0,5 (n)	Project is eerder opgeleverd dan voorzien. Krediet stond geraamd in 2023. Subsidie is € 0,1 mln lager vastgesteld.
S809 Uitbreiding fietsstallingen Leiden CS	U	0,3 (v)	Dit verkenningsfase van dit project stond ten onrechte nog in de begroting. Activering heeft al in 2021 plaatsgevonden.
Niet geactiveerd:			
F612 Sliedrecht-Gorinchem (SFR)	U	0,1 (v)	De alternatieven voor de uitvoering van het project worden nog onderzocht, waardoor de verkenningsfase nog niet kan worden geactiveerd..
F615 Fietspad Ruigenhoekerweg	U	0,1 (v)	Er is nog geen vaststellingsverzoek voor de verstrekte subsidie ontvangen.
F617 Fietspad Kerkweg	U	0,1 (v)	Er is nog geen vaststellingsverzoek voor de verstrekte subsidie ontvangen.
F622 Oude trambaan Wassenaar	U	1,0 (v)	De werkzaamheden aan de Oude Trambaan zijn nog niet afgerond. Er moet nog een faunatunnel worden gerealiseerd. Verwachting is dat de tunnel in Q1 2023 gerealiseerd kan worden.
	I	0,5 (n)	
F634 Fietspad Reedijk	U	0,2 (v)	Voor het project is nog geen subsidieaanvraag ontvangen.
F644 Snelfietsroute R'dam-Dordrecht	U	0,1 (v)	Betreft de voorbereidingsfase. De gemeente Rotterdam gaat een haalbaarheidsstudie uitvoeren voor het project.
F647 Spoorpad Sassenheim-Warmond	U	0,1 (v)	Het project heeft vertraging opgelopen door een aanbesteding voor het beheer van de openbare verlichting. De aanbesteding is inmiddels succesvol afgerond en de opdracht is verstrekt. De realisatie zal naar verwachting in Q1 2023 starten.
F695 Ongelijkvloerse .kruisingen N223/N208/N446	U	0,3 (v)	Betreft de verkenningsfase. Als de fietstunnels Lisse en De Lier doorgaan kan deze fase afgesloten worden.
F695.2 Fietstunnel Lisse	U	0,2 (v)	Het is op dit moment niet bekend of de fietstunnel gerealiseerd gaat worden. Het project is duurder geworden én de rijksbijdrage is komen te vervallen. Het project wordt in tijd naar achteren geschoven en de verkenning wordt opnieuw uitgevoerd.

F696 Aanbrengen kantmarkeringen	U	0,6 (v)	De tot en met 2022 aangelegde kantmarkeringen zijn voordeliger uitgevoerd dan geraamd, zodat er een fase 2 kan worden opgestart met aanvullende projecten die nog binnen het beschikbare krediet kunnen worden uitgevoerd.
	I	0,3 (n)	
F700.00 Kwaliteitsslag Fietspaden	U	0,1 (v)	Betreft de activering van de verkenningsfase. De uitvoeringsfase van het project is vertraagd i.v.m. een nog af te sluiten overeenkomst met Nutsbedrijven (K&L) over de toekomstige wegverharding.
F700.09 Tegelfietspaden N211a en b	U	0,1 (v)	Betreft de activering van de verkenningsfase. De uitvoeringsfase van het project is vertraagd i.v.m. een nog af te sluiten overeenkomst met Nutsbedrijven (K&L) over de toekomstige wegverharding.
S807 Uitbreiding fietsstalling Gouda CS	U	0,6 (v)	De subsidievaststelling is doorgeschoven naar 2023.
	I	0,6 (n)	
S812 Uitbreiding fietsstallingen Voorhout	U	0,1 (v)	De subsidie is in 2022 verleend. De vaststelling zal naar verwachting in 2023 plaatsvinden..
Verlengde Velostrada Delft-Leiden f2	U	0,5 (v)	De verkenningsfase van het project is nog niet afgesloten.

Projecten Beheer en onderhoud

De afwijkingen ten opzichte van de ramingen zijn als volgt verdeeld:

(bedragen x € 1 mln)	Uitgaven (U)	Inkomsten (I = bijdragen derden)
Vorbereidingsfase	3 (v)	
Uitvoeringsfase	9,6 (v)	
Dechargefase	6,1 (v)	
Vorbereidings- en uitvoeringsfase		2,4 (n)
Totaal beheer en onderhoud	18,7 (v)	2,4 (n)

Toelichting op de projecten beheer en onderhoud

Uitgaven voorbereidingsfase € 3 mln (v)

De werkzaamheden in de voorbereidingsfase van een aantal onderhoudsprojecten vragen meer tijd dan verwacht. Het betreft onder andere extra veiligheidseisen aan de N216a (Peursumsebrug), nadere eisen vanuit het waterschap N481a (Peilmolenbrug), nadere eisen vanuit de gemeente voor de gewenste ontwerpaanpassing van de verbreding Delftse Schie, N231C, N462a, recreatieve oevers Rijn-Schie Kanaal/Oude Rijn en beweegbare kunstwerken Merwedekanaal.

Om voldoende dekking te vinden in de uitvoering van prioritaire projecten aanleg en verbetering zijn in de kadernota 2023 keuzes gemaakt. De geplande verbeteringen aan de N214 (parallelweg) en N222 zijn hierdoor stopgezet en de begrote activering van de voorbereidingsfase in 2022 is hierdoor niet gerealiseerd.

Uitgaven uitvoeringsfase € 9,6 mln (v)

- € 2,3 mln (v) Nautische voorzieningen kon door de aannemer niet in 2022 worden opgeleverd;
- € 5 mln (v) De Herbouw van steunpunt Coenecoop is vertraagd in afwachting van de bestemmingsplanprocedure en omgevingsvergunning;
- € 0,6 mln (v) Scopewijziging oevers en bodem T1, waarmee het project goedkoper is geworden;
- € 0,8 mln (v) Vervangen kunstwerken en rotonde Achttienkavels N231a is opgeleverd, maar er worden in de déchargefase in 2023 nog diverse afrondende werkzaamheden uitgevoerd;
- € 1,8 mln (v) De reparatie van de Koningin Julianabrug Alphen aan den Rijn is onterecht als investeringsproject opgenomen. De brug is van gemeente Alphen aan den Rijn, het project wordt niet zoals begroot geactiveerd, maar komt ten laste van de exploitatie, dit geldt ook voor de baten.

- € 0,2 mln (v) N213, de afrekening voor de bijdrage vanuit beheer en onderhoud aan het project N213a is lager dan begroot;
- € 1,1 mln (n) N210 Grote kruising (uitvoering door gemeente Capelle aan den IJssel) is eerder opgeleverd en is tegen lagere kosten gerealiseerd dan begroot.

Uitgaven in déchargefase € 6,1 mln (v)

Van een aantal onderhoudsprojecten in de déchargefase kon het projectdossier niet in 2022 worden afgerond, waardoor de activering niet heeft kunnen plaatsvinden. Het betreft:

- € 2,6 mln Afrondende werkzaamheden aan het geluidsscherm van de N470;
- € 0,8 mln Openstaande claims voor nadeelcompensatie en schades van de oevers T4 (Oude Rijn tussen Leiden en Alphen a/d Rijn);
- € 0,5 mln N219b betreft akoestische aanpassingen aan de huizen van bewoners. Deze kosten worden niet geactiveerd en zullen in de exploitatie worden genomen;
- € 1,1 mln Betreft een claim/rechtszaak over de Zijlbrug welke in 2023 wordt afgerond;
- € 1,1 mln Administratieve werkzaamheden die nodig zijn voor de décharge van diverse projecten.

Inkomsten € 2,4 mln (n)

- € 0,5 mln Beweegbare kunstwerken Merwedekanaal. Werkzaamheden in de voorbereidingsfase zijn nog niet afgerond;
- € 0,1 mln Van enkele projecten zijn de administratieve werkzaamheden, die benodigd zijn voor activering, nog niet uitgevoerd;
- € 1,8 mln Als laatste zijn ook de baten van de foutief t.l.v. de investeringen begrote calamiteit Koningin Julianabrug (gemeente Alphen aan den Rijn) niet geactiveerd, maar ten laste van de exploitatie gebracht.

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Uitgaven

De aandelen in de Houdstermaatschappij Zuid-Holland (HZH) worden volgestort na een zogenaamde cash-call van de HZH. In 2022 heeft de HZH voor in totaal € 7,4 mln aan cash-calls opgevraagd. Deze cash-calls fungeren als dekking voor de investeringen en kosten van het onderliggende fonds Energiq in 2022.

Het budget voor de investering in deze cash-calls van de Houdstermaatschappij Zuid-Holland voor Energiq is opgenomen onder de Algemene dekkingsmiddelen.

Inkomsten

De verstrekte leningen aan het Warmtebedrijf Rotterdam (WBR) ad € 7,6 mln zijn in 2022 gedesinvesteerd.

Hiervoor is ten laste van de Jaarrekening 2021 al een voorziening gevormd, waardoor deze afwaardering geen budgettair effect heeft op het rekeningssaldo 2022.

Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland

Uitgaven

Op 14 juli 2021 zijn PS tijdens de bespreking van de Voorjaarsnota 2021 akkoord gegaan met een reservering van € 15 mln voor de cofinanciering van IQCapital via uitbreiding van het aandelenkapitaal van InnovationQuarter. De uiteindelijke storting betreft een bedrag van € 14,mln. In 2022 heeft de provincie de eerste tranche in InnovationQuarter ad € 7,3 mln volgestort. Medio 2023 volgt de rest. Als provincie zorgen we hiermee dat er in totaal in de komende jaren een investering van € 63,6 mln aan het Zuid-Hollandse bedrijfsleven ten goede komt.

Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland

Inkomsten

Leningen aan derden € 0,3 mln (v)

De uitvoering van het agrarisch natuurbeheer is in het verleden voorgefinancierd. De inkomsten die in 2022 worden gerealiseerd betreffen een (deel)aflossing van die voorfinanciering aan de agrarische collectieven. Het budget voor deze inkomsten is opgenomen onder de Algemene dekkingsmiddelen.

Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie

Uitgaven

(bedragen x € 1.000)	Bijgestelde Begroting 2022	Jaarrekening 2022	Vershil begroot vs realisatie
Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	53.817	50.524	3.293

Renovatie gebouw C € 2,2 mln (v)

Na een grondige renovatie is op 14 september 2022 het bestuursgebouw van onze Provincie heropend door Zijne Majesteit de Koning. Het gebouw is hiermee een modern, duurzaam en multifunctioneel bestuursgebouw geworden. De renovatie is een jaar eerder dan bij de besluitvorming door Provinciale Staten was voorzien afgerond. In de eindrapportage welke middels GS brief van 23 augustus 2022 aan de staten is aangeboden, is aangegeven dat het project naar verwachting zou worden afgesloten met een positief saldo van € 2 - € 2,5 mln. Op de balansdatum van deze jaarrekening zijn enkele restpunten, hoofdzakelijk wegens lange levertermijnen van materialen, nog niet afgewikkeld. Deze zullen in 2023 financieel worden afgewikkeld, waardoor het definitieve positieve projectresultaat € 2 mln bedraagt.

Hardware investeringen I&A € 0,8 mln (n)

In 2022 is € 0,9 mln meer uitgegeven aan hardware investeringen. Vanwege corona en tekort aan microchips waren de in 2020 en 2021 geplande investeringen vertraagd. Deze doorgeschoven projecten zijn in 2022 gerealiseerd.

Aandelen Kapitaal Warmte bedrijf € 1,8 mln (v)

De afwikkeling van het Warmtebedrijf resulteerde erin dat het aandelenkapitaal geen waarde meer vertegenwoordigde en is daarom afgeboekt. Hier was reeds een voorziening voor getroffen.

Overzicht Algemene dekkingsmiddelen

Uitgaven

(bedragen x € 1.000)	Bijgestelde Begroting 2022	Jaarrekening 2022	Vershil begroot vs realisatie
Overzicht Algemene middelen	7.920	0	7.920

De begrote investeringen ad € 7,9 mln hebben betrekking op € 5 mln aan begrote cash-calls van de Houdstermaatschappij Zuid-Holland voor Energiq, de gerealiseerde uitgaven zijn verantwoord onder Ambitie 3 Schone energie voor iedereen. Daarnaast is € 3,5 mln begroot voor uitgezette leningen verenfonds, deze zijn in 2022 niet verstrekt door het niet voldoen aan de voorwaarden. Voor de leningen aan het project Groenzone is € -0,3 mln aan aflossingen geraamd (deze zijn verantwoord onder de inkomsten algemene dekkingsmiddelen). Tot slot is voor de leningen aan de agrarische collectieven een aflossing van € -0,3 mln in de begroting opgenomen, die verantwoord is onder Ambitie 5.

Inkomsten

(bedragen x € 1.000)	Bijgestelde Begroting 2022	Jaarrekening 2022	Verschil begroot vs realisatie
Overzicht Algemene middelen	0	-325	325

De provincie Zuid-Holland heeft sinds 2012 twee rentedragende leningen uitstaan bij de gemeenten Lansingerland en Pijnacker-Nootdorp. Deze leningen zijn verstrekt tot en met 2024 voor de overdracht van Ruimte-voor-Ruimte rechten en de dekking van het tekort op de grondverwerving voor het project Groenzone. Het gerealiseerde bedrag betreft de (gedeeltelijke) aflossing van deze leningen. De lening aan Pijnacker-Nootdorp is hiermee volledig afgelost.

3. Kapitaallasten

3.1 Totale kapitaallasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Jaarrekening 2021 Desinvesteringen	Originele Begroting 2022	Mutaties	Bijgestelde Begroting 2022	Realisatie 2022	Verschil begroot vs realisatie
Totaal kapitaallasten	70.051	3.984	71.494	-1.137	70.357	70.549	-192

3.2 Afschrijvingslasten

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Jaarrekening 2021 desinvesteringen	Originele Begroting 2022	Saldo mutaties begroting	Bijgestelde Begroting 2022	Realisatie 2022	Realisatie 2022 desinvesteringen	Verschil begroot vs realisatie
2 Bereikbaar Zuid-Holland	43.547	3.984	44.486	1.906	46.393	46.257	255	-119
4 Een concurrerend Zuid-Holland	0	0	147	-1	145	218	0	-73
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	83	0	83	0	83	83	0	0
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	72	0	129	-57	72	72	0	0
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	11.393	0	12.051	-1.930	10.121	10.121	0	0
- Overzicht Algemene middelen	10	0	10	0	10	10	0	0
Totale afschrijvingslasten	55.105	3.984	56.905	-82	56.824	56.761	255	-192

3.3 Verdeling rentelasten naar de ambities

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Originele Begroting 2022	Begrotingsmutaties 2022	Bijgestelde Begroting 2022	Realisatie 2022	Verschil begroot vs realisatie
2 Bereikbaar Zuid-Holland	13.182	12.552	-570	11.982	11.982	0
4 Een concurrerend Zuid-Holland	44	46	-9	37	37	0
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	23	20	0	19	19	0
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	13	45	-31	14	14	0
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	1.160	1.243	-142	1.100	1.100	0
- Overzicht Algemene middelen	523	684	-304	380	380	0
Totale rente toegerekend aan programma's	14.946	14.589	-1.056	13.533	13.533	0

3.4 Betaalde rente

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2021	Originele Begroting 2022	Begrotingsmutaties 2022	Bijgestelde Begroting 2022	Realisatie 2022	Verschil
Betaalde rente	14.904	14.840	-1.056	13.783	13.594	189
Totaal betaalde rente	14.904	14.840	-1.056	13.783	13.594	189
Ontvangen rente	-112	-250	250	0	-538	538
Gesaldeerde rente	14.792	14.590	-806	13.783	13.056	727

Het saldo van de rentelasten en -baten in de (bijgestelde) begroting 2022 bedraagt € 13,5 mln. Dit bedrag bestaat uit € 13,8 mln aan te betalen rente langlopende leningen, € 0,2 mln aan te ontvangen negatieve rente kortlopende leningen en € 0,1 mln aan te ontvangen rente uitstaande leningen.

Het gerealiseerd saldo van rentelasten en rentebaten is € 13,1 mln. Het voordelig verschil ten opzichte van de begroting van € 0,4 mln wordt veroorzaakt door € 0,1 mln aan meer ontvangen negatieve rente kortlopende geldleningen en € 0,3 mln aan meer ontvangen rente. Voor verdere informatie zie de [paragraaf Financiering](#).

4. Algemene dekkingsmiddelen en EMU-saldo

4.1 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Bedragen x € 1.000	Jaarrekening 2021	Originele Begroting 2022	Begroting 2022 mutaties	Bijgestelde Begroting 2022	Realisatie 2022	Vershil begroot vs realisatie
Dividend	1.402	1.600	-114	1.486	1.486	0
Lokale heffingen	351.470	351.953	12.473	364.426	359.536	4.890
Overige algemene dekkingsmiddelen	9.618	500	626	1.126	2.092	-966
Provinciefonds	281.823	290.305	34.310	324.615	328.694	-4.079
Saldo van de financieringsfunctie	132	250	-250	0	563	-563
Totaal	644.445	644.608	47.044	691.652	692.371	-719

Dividend

De opbrengst van het dividend komt bijna volledig voor rekening van het aandeel van de provincie in de BNG Bank. De BNG Bank heeft besloten om 60% van de beschikbare winst uit 2021 na belasting en na aftrek van de compensatie voor de verschaffers van hybride kapitaal uit te keren in 2022. Dit kwam neer op een totaal dividendbedrag van € 127 mln. Het dividend bedroeg € 2,28 per aandeel (vorig jaar € 1,81 per aandeel), voor Zuid-Holland betekende dit een totaalopbrengst van € 1,4 mln. Naast de dividenduitkering van de BNG Bank heeft de provincie in 2022 ook een dividenduitkering ontvangen van de NWB Bank en de PZEM NV (beide ongeveer € 0,05 mln).

Lokale heffingen

De € 4,9 mln lagere baten in de lokale heffingen ten opzichte van de bijgestelde begroting worden veroorzaakt door een tegenvallende opbrengst van de opcenten op de Motorrijtuigenbelasting. Deze lagere opbrengst is het gevolg van de toename van het aandeel elektrische en hybride auto's in het wagenpark.

In 2022 is de werkelijke opbrengst van de opcenten € 358,5 mln terwijl in de begroting na wijziging € 363,4 mln was begroot, een verschil van 1,3%. Voor een verdere toelichting zie de [paragraaf Lokale heffingen](#).

Overige algemene dekkingsmiddelen

Het voordeel ad € 1 mln bij overige algemene dekkingsmiddelen heeft voor een belangrijk deel betrekking op de financiële afwikkeling Merwedekanaal met de provincie Utrecht die in 2022 heeft plaatsgevonden. Op 29 november 2021 heeft het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) aan de provincie Utrecht een voorstel uitgebracht over de provinciale verrekening herindeling Vijfheerenlanden. Dat voorstel is in december 2021 door het college van Utrecht vastgesteld. Na de onderliggende verrekening tussen Utrecht en Zuid-Holland is € 1,4 mln van de getroffen voorziening vrijgevallen ten gunste van de algemene middelen.

Provinciefonds

De uitkering uit het provinciefonds is € 4 mln hoger dan gebudgetteerd, dit heeft drie oorzaken. Enerzijds is sprake van een meevaller uit het BTW compensatiefonds van € 7 mln. Daarnaast daalde het accres met € 4 mln doordat bepaalde rijksuitgaven zijn uitgesteld. Tot slot is via het provinciefonds € 1 mln beschikbaar gesteld voor het programma natuur. Samen resulteert dit in een meevaller van € 4 mln.

Saldo van de financieringsfunctie

Het resultaat op het taakveld Treasury bedraagt € 0,6 mln voordelig. Dit is het verschil tussen de werkelijk betaalde en ontvangen rente ad € 13 mln en de aan de verschillende ambities toegerekende rente ad € 13,5 mln.

4.2 EMU-saldo

Het EMU-saldo is in 1992 ingevoerd om vergelijkingen tussen de verschillende eurolanden te kunnen maken. In het verleden hanteerde elk land zijn eigen berekening voor het financieringssaldo. Vergelijken was hierdoor moeilijk. Het EMU-saldo wordt berekend aan de hand van de mutatie van enkele balansposten. Hieronder zijn deze berekeningen als ook de gebruikte balansposten weergegeven.

(bedragen x €1.000)	Jaarrekening 2021	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025
Activa					
Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar					
Vordering op openbare lichamen	6.000	-3.726	0	0	0
Overige vorderingen	170	2.181	0	0	0
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar	9.319	100.348	-58.445	0	0
Financiële vaste activa					
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	1.175	16.482	5.450	5.000	0
Kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen	249	-139	0	0	0
Leningen aan verbonden partijen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	-8.345	-727	3.175	-325	0
Liquide middelen					
Banksaldi	-1.499	-103.011	0	0	0
Overlopende activa					
Vooruitbetaalde bedragen	3.546	3.155	0	0	0
Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel	4.393	-1.727	786	770	0
Overige overlopende activa	-1.359	-12.181	0	0	0
Passiva					
Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar					
Overige schulden	-12.367	-24.378	0	0	0
Kasgeldleningen	-20.000	50.000	0	0	0
Overlopende passiva					
Nog te betalen kosten	-33.662	-980	0	0	0
Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel	-9.155	-100	14.046	30.488	29.442
Overige vooruit ontvangen bedragen	-267	1.034	0	0	0
Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer					
Onderhandse leningen aan binnenlandse banken	-57.666	-55.999	-135.851	-320.690	-331.394
EMU-Saldo	-119.468	-29.768	-170.838	-284.757	-301.952

5. Incidentele baten en lasten

Het overzicht incidentele baten en lasten is conform de richtlijnen van het BBV waarbij ten opzichte van de begroting en voorgaande jaarrekeningen een nadere analyse op incidentele baten en lasten heeft plaatsgevonden. Er is inzicht gegeven op beleidsdoelniveau per ambitie.

Recapitulatie incidentele baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Realisatie 2022			
	Lasten		Baten	
	Totaal	Incidenteel	Totaal	Incidenteel
1 - Samen werken aan Zuid-Holland	24.907	360	230	0
2 - Bereikbaar Zuid-Holland	305.542	4.018	41.305	3.121
3 - Schone energie voor iedereen	43.490	30.074	2.001	592
4 - Een concurrerend Zuid-Holland	70.961	15.827	12.652	8.744
5 - Versterken natuur in Zuid-Holland	122.283	33.354	57.341	30.638
6 - Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	30.472	4.767	3.590	3.153
7 - Gezond en veilig Zuid-Holland	85.474	6.271	11.701	3.045
8 - Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	104.593	12	8.079	0
9 - Overzicht Algemene middelen en Organisatie	938	0	692.371	0
Totaal baten en lasten structureel	788.659	94.682	829.269	49.293

Recapitulatie reserves incidenteel en structureel

(bedragen x € 1.000)	Toevoegingen 2022	Toevoegingen 2022 Incidenteel	Onttrekkingen 2022	Onttrekkingen 2022 Incidenteel
Reserves	318.302	318.302	329.283	329.283

Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland

Recapitulatie incidentele lasten (bedragen x € 1.000)

Beleidsdoel	Realisatie 2022		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel		
1-2		360	Beleid(proces) Maatschappelijke participatie	Tijdelijke regeling tot en met 2023
Totaal	24.907	360		

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Recapitulatie incidentele lasten (bedragen x € 1.000)

Beleidsdoel	Realisatie 2022		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel		
2-1		58	Deelname consortium Smart Hy Aware	De digitalisering is een éénmalige activiteit, daarna kan data digitaal worden opgeslagen en ontsloten voor mobiliteit.
		106	Digitalisering overh.Smart Mobility	De digitalisering is een éénmalige activiteit, daarna kan data digitaal worden opgeslagen en ontsloten voor mobiliteit.

Beleidsdoel	Realisatie 2022		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel		
2-2		132	Verkoop steunpunten DBI	Betreft kosten voor incidentele verkoop steunpunten: OGZ + afboeken boekwaarden
		4	Overdracht wegen	Kosten voor de bruidschat overdracht wegen
		40	Overdracht wegen opdracht OGZ	Kosten van OGZ voor overdracht wegen (uren/notaris)
2-3		3.678	Waterstofbussen (20 stuks)	Dit betreft een eenmalig project in verband met de introductie van zero emissie waterstofbussen
Totaal	305.542	4.018		

Recapitulatie incidentele baten (bedragen x € 1.000)

Beleidsdoel	Realisatie 2022		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten incidenteel		
2-1		172	Deelname consortium Smart Hy Aware	De digitalisering is een éénmalige activiteit, daarna kan data digitaal worden opgeslagen en ontsloten voor mobiliteit.
2-2		1.524	Verkoop steunpunten DBI	Betreft baten voor incidentele verkoop steunpunten: OGZ + afboeken boekwaarden
2-3		1.425	Waterstofbussen (20 stuks)	Dit betreft een eenmalig project in verband met de introductie van zero emissie waterstofbussen
Totaal	41.305	3.121		

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Recapitulatie incidentele lasten (bedragen x € 1.000)

Beleidsdoel	Realisatie 2022		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel		
3-1		24	Hernieuwbare Elektriciteit	Uitgaven voor beleidsontwikkeling en ondersteuning van de opdracht "Wind"
3-2		28.250	Warmtevoorziening	Eenmalige investeringssubsidie warmteleiding WarmtelinQ en eenmalige afwikkeling Warmtebedrijf
		1.000	Warmtevoorziening	Eenmalige subsidie voor het warmtenet Glaspapel
3-3		800	Verduurzaming Industrie	Eenmalige subsidie voor Botlekstoomnetwerk
Totaal	43.490	30.074		

Recapitulatie incidentele baten (bedragen x € 1.000)

Beleidsdoel	Realisatie 2022		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten incidenteel		
3-1		30	Hernieuwbare Elektriciteit	Eenmalige subsidie project Circulaire Windturbines
3-2		563	Warmtevoorziening	Eenmalige afwikkeling Warmtebedrijf
Totaal	2.001	592		

Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland

Recapitulatie incidentele lasten (bedragen x € 1.000)

Beleidsdoel	Realisatie 2022		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel		
4-1		14.052	Stimuleren Innovatie MKB	Incidentele subsidie waar specifieke uitkering tegenover staat
		38	Procesgelden impulsen econ.zaken	Incidentele subsidie
		728	Aerospacecampus Noordwijk	Incidentele subsidie
		223	Life science & health	Incidentele subsidie
4-2		-341	Hoeksche Waard Expl.	Incidentele subsidie
		1.075	Human capital	Incidentele subsidie
4-3		52	Archeologisch depot	Incidentele subsidie
Totaal	70.961	15.827		

Recapitulatie incidentele baten (bedragen x € 1.000)

Beleidsdoel	Realisatie 2022		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten incidenteel		
4-1		8.744	Stimuleren Innovatie MKB	Specifieke uitkering
Totaal	12.652	8.744		

Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland

Recapitulatie incidentele lasten (bedragen x € 1.000)

Beleidsdoel	Realisatie 2022		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel		
5-1		13.914	PMR	Eenmalige compensatie voor de aanleg van de Maasvlakte.
		19.219	NNN	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
5-2		97	Saneren glastuinbouw	Eenmalig worden oude, verspreid liggende kassen opgekocht en gesaneerd.
5-3		124	Zandmotor	Beheerovereenkomst voor bepaalde tijd met betrekking tot de Zandmotor voor de kust bij Monster.
Totaal	122.993	33.354		

Recapitulatie incidentele baten (bedragen x € 1.000)

Beleidsdoel	Realisatie 2022		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten incidenteel		
5-1		13.827	PMR	Eenmalige compensatie voor de aanleg van de Maasvlakte.
		16.772	NNN	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
5-3		40	Zandmotor	Beheerovereenkomst voor bepaalde tijd met betrekking tot de Zandmotor voor de kust bij Monster.
Totaal	57.341	30.638		

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Recapitulatie incidentele lasten (bedragen x € 1.000)

Beleidsdoel	Realisatie 2022		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel		
6-1		2.821	Rijksmiddelen Flexpool	Betreft SPUK middelen. Gaat om incidentele subsidie lasten voor subsidieregeling Vliegende Brigade.
		1.651	Provinciale Bijdrage NPRZ	Dit is een tijdelijke regeling met een harde einddatum.
6-2		295	Flex wonen	Dit is een tijdelijke regeling met een harde einddatum.
Totaal	30.472	4.767		

Recapitulatie incidentele baten (bedragen x € 1.000)

Beleidsdoel	Realisatie 2022		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten incidenteel		
6-1		2.821	Rijksmiddelen Flexpool	Betreft baten van de SPUK Flexpool
		330	Provinciale bijdrage NPRZ	Betreft incidentele baten van Gemeente Rotterdam voor Subsidieregeling NPRZ
6-2		2	Ruimtelijke Strat en Omgevingsbeleid	Betreft SPUK baten uit een verzameluitkering. Heeft te maken met actieplan vakantieparken.
Totaal	3.590	3.153		

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Recapitulatie incidentele lasten (bedragen x € 1.000)

Beleidsdoel	Realisatie 2022		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel		
7-1		159	Uitvoeringsprogramma Bodem	Betreft reservemutaties uit reserve MJP Bodem.
7-1		3.991	Aanpak bodemlocaties	Betreft reservemutaties uit reserve MJP Bodem.
7-1		2.121	VV 2.0	Betreft incidentele lasten uit het Programma AADV. Programma loopt tot 2025. Implementatie en ontwikkeling van AADV zijn incidentele lasten. Het beheer en onderhoud betreft structurele lasten. 100k per jaar structureel.
Totaal	85.474	6.271		

Recapitulatie incidentele baten (bedragen x € 1.000)

Beleidsdoel	Realisatie 2022		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten incidenteel		
7-1		3.045	Aanpak bodemlocaties	Betreft baten uit een SPUK Bodem 2021 en 2022.
Totaal	11.701	3.045		

Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie

Recapitulatie incidentele lasten (bedragen x € 1.000)

Beleidsdoel	Realisatie 2022		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel		
8-1		12	Visievorming informatiebeheer door Gartner	
Totaal	104.593	12		

Algemene dekkingsmiddelen

Niet van toepassing.

6. WNT-verantwoording 2022 provincie Zuid-Holland

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. De wet houdt in dat topbestuurders in de (semi)publieke sector in 2022 niet meer mogen verdienen dan € 216.000. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende van toepassing zijnde regelgeving: het algemene WNT-maximum.

Het bezoldigingsmaximum in 2022 voor de provincie Zuid-Holland is € 216.000. Het weergegeven toepasselijke WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte. De provinciesecretaris en de griffier worden in dit kader aangemerkt als topfunctionaris.

Bezoldiging topfunctionarissen

Gegevens 2022 (bedragen x €1)	H.M.M. Koek Provinciesecretaris	M.J.A. van Bijnen Provinciesecretaris	B.S.M. Sepers Griffier	J.C. van Ginken Waarnemend Provinciesecretaris
Functiegegevens				
Aanvang en einde functievervulling in 2022	01/01 – 31/08	16/09 – 31/12	01/01 – 31/12	01/09 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0	1,0	1,0
Dienstbetrekking?	ja	ja	ja	ja
Bezoldiging				
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	115.155	49.353	115.291	50.838
Beloningen betaalbaar op termijn	15.625	6.810	21.146	7.764
Subtotaal	130.781	56.163	136.437	58.602
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	143.803	63.321	216.000	72.197
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	130.781	56.163	136.550	58.602
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2021				
Functiegegevens				
Aanvang en einde functievervulling in 2020	01/01 – 31/12		01/09 – 31/12	
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0		1,0	
Dienstbetrekking?	ja		ja	
Bezoldiging				
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	164.593		36.067	
Beloningen betaalbaar op termijn	22.868		6.488	
Subtotaal	187.461		42.555	
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	209.000		69.858	
Bezoldiging	187.461		42.555	

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2022 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

7. Grondslagen van de financiële verslaggeving

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de voorschriften die het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de verordening ex artikel 216 Provinciewet waarin door provinciale staten de uitgangspunten voor het financiële beleid en de regels voor het financieel beheer en de inrichting van de financiële organisatie zijn vastgesteld.

Volgens het BBV is het gemodificeerd stelsel van baten en lasten van toepassing.

De jaarrekening geeft volgens de normen van het BBV een zodanig inzicht dat een verantwoord oordeel kan worden gevormd over de financiële positie en over de baten en lasten.

De jaarrekening en de toelichtingen geven getrouw, duidelijk en stelselmatig de baten en lasten van het begrotingsjaar, evenals het saldo ervan weer. De jaarrekening geeft tevens een getrouw, duidelijk en stelselmatig inzicht in de financiële positie aan het einde van het begrotingsjaar.

De begrotingscijfers bestaan uit de oorspronkelijke begroting en alle door Provinciale Staten vastgestelde begrotingswijzigingen betreffende het verslagjaar.

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende onderdeel anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

7.1 Grondslagen resultaatbepaling

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben, onverschillig of zij tot inkomsten of uitgaven in dat jaar hebben geleid.

Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd.

Uitgaven ten laste van bestemmingsreserves worden op de exploitatie verantwoord, uitgaven ten laste van voorzieningen worden direct ten laste van de desbetreffende balanspost gebracht. Toevoegingen aan en bijdragen van reserves worden verantwoord bij de resultaatsbestemming. De toevoeging aan en vrijval van voorzieningen wordt in de rekening van baten en lasten verantwoord.

Personeelslasten

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt; daarbij moet bijvoorbeeld gedacht worden aan overlopende verlofaanspraken.

De verdeling van de personeelslasten is gebaseerd op begrote ureninzet.

Afschrijvingslasten

De afschrijvingen vinden plaats in overeenstemming met de financiële verordening. Deze verordening is op 16 december 2020 door Provinciale Staten vastgesteld en is geldend vanaf het jaar 2021. De eerste afschrijving heeft plaats in het jaar na de activering. De berekening van de afschrijvingen vindt plaats over de verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs onder aftrek van subsidies en bijdragen van derden.

Subsidielasten

De lasten als gevolg van voorlopige subsidie toekenningen voor meerjarige projectsubsidies worden beneden de grens van € 250.000 genomen in het jaar waarin de subsidieactiviteiten starten. Voor subsidies boven dit grensbedrag worden de lasten toegerekend aan de jaren waarin de subsidieactiviteiten worden uitgevoerd.

Dividenden

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als baten genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar wordt gesteld.

Inherente onzekerheid met betrekking tot de Motorrijtuigenbelasting (MRB)

De MRB wordt door de belastingdienst bij de burgers van de provincie Zuid-Holland geïnd. De provincie Zuid-Holland beschikt niet over inzicht in de administratie van de belastingdienst en ontvangt geen zekerheid in de vorm van een controleverklaring van een onafhankelijke accountant bij de periodieke verantwoordingsinformatie van de belastingdienst. De verantwoordingsinformatie van de belastingdienst is door de provincie Zuid-Holland niet controleerbaar.

7.2 Grondslagen balans

Uitgangspunt voor de analyse van de vermogenspositie van de provincie is de balans. Het uitgangspunt voor de waarderingsgrondslagen zijn de art. 35 en 59 tot en met 65 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Activa

Op de balans worden de activa onderscheiden in vaste en vlottende activa, al naar gelang zij zijn bestemd om de uitoefening van de werkzaamheid van de provincie al dan niet duurzaam te dienen.

Vaste activa

Immateriële vaste activa

Kosten van onderzoek en ontwikkeling worden in 5 jaar afgeschreven.

Bijdragen aan activa van derden worden geactiveerd en kennen een afschrijvingsduur die gelijk is aan de afschrijvingsduur die de derde partij hanteert.

Materiële vaste activa

Bij de materiële vaste activa wordt onderscheid gemaakt tussen investeringen met een economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. Binnen de provincie Zuid-Holland werden tot en met 2016 investeringen groter dan € 1 mln geactiveerd. Vanaf 2017 worden alle investeringen geactiveerd.

Activa met een meerjarig economisch nut en activa in de openbare ruimte met een meerjarig maatschappelijk nut, worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, onder aftrek van de gerealiseerde afschrijvingen. Op de waardering worden bijdragen van derden die in directe relatie staan met een actief in mindering gebracht. Investeringen met een economisch nut worden afgeschreven in overeenstemming met de verwachte toekomstige levensduur.

1. Materiële vaste activa worden lineair afgeschreven.
2. Voor materiële vaste activa gelden de volgende afschrijvingstermijnen:
 - a. 40 jaar voor vaarwegen, recreatieobjecten en landschapszorg;
 - b. 30 jaar voor gebouwen, wegen en fietspaden;
 - c. 25 jaar voor dienstvoertuigen;
 - d. 15 jaar voor technische installaties in gebouwen en veiligheidsvoorzieningen voor gebouwen;
 - e. 10 jaar voor inrichting en bekabeling ICT en telefooninstallaties;
 - f. 5 jaar voor transportmiddelen en kantoormachines;
 - g. 3 jaar voor communicatiemiddelen, automatiseringsapparatuur en -programmatuur (ICT-middelen).
3. Voor onderdelen van de gebouwen, waarvoor een kortere levensduur dan 30 jaar wordt verwacht, wordt, in afwijking van het tweede lid onder b, de componentenmethode toegepast.
4. Gronden en terreinen die samenhangen met of onderdeel zijn van activa met een economisch nut worden niet afgeschreven tenzij aanwijsbaar sprake is van waardevermindering.
5. Bij het bepalen van de afschrijvingslasten wordt geen restwaarde gehanteerd.

Financiële vaste activa

- Leningen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer en deelnemingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde of lagere marktwaarde.
- Kosten voor het afsluiten van geldleningen en agio en disagio worden direct ten laste van de exploitatie gebracht.

Vlottende activa

Onder de vlottende activa worden afzonderlijk opgenomen de voorraden, de uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar, de liquide middelen en de overlopende activa.

Conform het BBV zijn de vlottende activa gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Waarbij de verkrijgingsprijs de inkoopprijs en de bijkomende kosten omvat. De vervaardigingsprijs omvat de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten, welke rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend.

Voor in erfpacht uitgegeven gronden geldt de uitgifteprijs van de eerste uitgifte als verkrijgingsprijs.

Waarderingsbeleid grond voor grond

De aankoopprijs van de aangekochte gronden, die vallen binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN), wordt afgewaardeerd naar een reële prijs voor natuurwaarde. Aankopen die buiten de NNN begrenzing vallen worden tegen aanschafwaarde gewaardeerd. Het verschil tussen de opbrengsten uit verkoop van de grond minus risicofactor, minus boekwaarde verkochte grond en minus verkoopkosten is in de begroting opgenomen als dekkingsmiddel voor de realisatie van de NNN doelstelling.

Passiva

De passiva worden onderscheiden in vaste en vlottende passiva. Onder de vaste passiva worden afzonderlijk opgenomen het eigen vermogen, de voorzieningen en de vaste schulden, met een rentetypische looptijd van één jaar of langer. Onder de vlottende passiva worden afzonderlijk opgenomen de netto-vlottende schulden, met een rentetypische looptijd korter dan één jaar en de overlopende passiva.

Deze balansposten zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Reserves

De stortingen en onttrekkingen aan de reserves zijn gebaseerd op de stortingen en onttrekkingen die in de (gewijzigde) begroting zijn opgenomen. In de Financiële verordening 2021 is in artikel 4.8 geregeld dat Provinciale Staten jaarlijks in de kadernota bestemmingsreserves kunnen aanwijzen waarop ultimo jaar mutaties kunnen plaatsvinden die afhankelijk zijn van de realisatie van lasten en baten voor het bijbehorende onderwerp.

Voorzieningen

De waardering vindt plaats tegen de nominale waarde met uitzondering van de voorziening dubieuze debiteuren. Voor het treffen en het op peil houden van de voorziening dubieuze debiteuren vindt een groepsgewijze beoordeling plaats van vorderingen kleiner dan € 0,05 mln en vindt een individuele beoordeling plaats van vorderingen groter dan € 0,05 mln.

Voor risico's uit hoofde van gegarandeerde geldleningen zijn geen voorzieningen getroffen. Hiervoor wordt verwezen naar de [paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing](#).

8. Balans

Activa (bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2021	Balans per 31-12-2022
Vaste activa		
Immateriële vaste activa		
Kosten onderzoek en ontwikkeling activa	19.258	19.846
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	108.642	133.496
Immateriële vaste activa	127.900	153.341
Materiële vaste activa		
Investerings met economisch nut	140.322	154.402
Investerings met maatschappelijk nut	1.286.561	1.311.049
Materiële vaste activa	1.426.883	1.465.451
Financiële vaste activa		
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	41.220	57.702
Kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen	1.442	1.303
Leningen aan verbonden partijen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	2.073	1.346
Financiële vaste activa	44.735	60.351
Vaste activa	1.599.518	1.679.143
Vlottende activa		
Voorraden		
Onderhanden werk voorraden	20.608	21.997
Voorraden	20.608	21.997
Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar		
Vordering op openbare lichamen	116.759	113.033
Overige vorderingen	3.035	5.217
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar	58.445	158.792
Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar	178.239	277.042
Liquide middelen		
Banksaldi	103.743	732
Liquide middelen	103.743	732
Overlopende activa		
Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel	17.551	15.825
Overige nog te ontvangen bedragen en vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	59.979	50.952
Overlopende activa	77.530	66.777
Vlottende activa	380.120	366.547
Totaal activa	1.979.638	2.045.691

Mutatie activa (bedragen x € 1.000)	
Immateriële vaste activa	25.441
Materiële vaste activa	38.568
Financiële vaste activa	15.616
Voorraden	1.388
Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar	98.803
Liquide middelen	-103.011
Overlopende activa	-10.753
Totale mutatie	66.052

Passiva (bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2021	Balans per 31-12-2022
Vaste passiva		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	90.312	217.819
Bestemmingsreserve	721.759	628.975
Nog te bestemmen resultaat lopend jaar	45.702	51.593
Totaal Eigen vermogen	857.774	898.387
Voorzieningen (exclusief voorzieningen dubieuze debiteuren en financiële vaste activa)		
Egalisering van kosten	3.162	0
Middelen van derden met gebonden bestemming	10.410	2.017
Verplichtingen, verliezen en risico's	18.979	25.550
Totaal Voorzieningen (exclusief voorzieningen dubieuze debiteuren en financiële vaste activa)	32.551	27.567
Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer		
Onderhandse leningen aan binnenlandse banken	616.060	672.059
Totaal Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer	616.060	672.059
Totaal Passiva	1.506.384	1.598.013
Vlottende passiva		
Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar		
Kasgeldleningen	50.000	0
Overige schulden	31.799	56.178
Totaal Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar	81.799	56.178
Overlopende passiva		
Nog te betalen kosten	215.012	215.992
Overige vooruit ontvangen bedragen	2.824	1.790
Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel	173.619	173.719
Totaal Overlopende passiva	391.455	391.500
Totaal Passiva	473.254	447.678
Totaal passiva	1.979.638	2.045.691

Mutatie passiva (bedragen x € 1.000)	
Eigen vermogen	40.613
Voorzieningen (exclusief voorzieningen dubieuze debiteuren en financiële vaste activa)	-4.984
Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer	55.999
Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar	-25.622
Overlopende passiva	45
Totale mutatie	66.052

8.1 Vaste activa

Ter toelichting zijn specificaties samengesteld voor de immateriële, materiële en financiële vaste activa. Onder de specificaties zijn toelichtingen opgenomen.

Immateriële vaste activa

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2021	Investerings	Desinvesteringen	Bijdragen derden	Afschrijvingen	Balans per 31-12-2022
Kosten onderzoek en ontwikkeling activa	19.258	9.247	240	5.368	3.051	19.846
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	108.642	28.706	0	2.618	1.235	133.495
Subtotaal	127.900	37.953	240	7.986	4.286	153.341

Kosten onderzoek en ontwikkeling activa

In totaal is er voor onderzoek en ontwikkeling activa voor € 3,9 mln (verminderd met investeringsbijdragen van derden) gerealiseerd. In 2022 is voor een bedrag van € 3,2 mln aan projecten gereed gemeld en dus geactiveerd. Dit bedrag bestaat voor € 2,5 mln uit wegenprojecten. De voorbereidingskosten voor fietsprojecten bedragen € 0,7 mln.

Bijdragen aan activa in eigendom van derden

In totaal is er voor bijdragen in activa van derden voor € 26,1 mln gerealiseerd. Voor een bedrag van € 6,6 mln zijn projecten geactiveerd. Dit betreft voornamelijk bijdragen voor F583 BAR fietsroute ad € 3,5 mln, programma goederenvervoer ad € 0,9 mln en voor het project beter benutten goederenvervoer ad € 0,6 mln.

Materiële vaste activa

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2021	Investerings	Desinvesteringen	Bijdragen derden	Afschrijvingen	Balans per 31-12-2022
<i>Investerings met economisch nut</i>						
Overige duurzame bedrijfsmiddelen	12.228	6.460	0	0	5.372	13.316
Gebouwen	88.505	18.420	0	719	4.495	101.711
Gronden en terreinen	34.026	0	0	0	0	34.026
Vervoersmiddelen	264	0	0	0	16	248
Machines, apparaten en installaties	5.299	437	0	0	635	5.101
Subtotaal	140.322	25.317	0	719	10.518	154.402
<i>Investerings met maatschappelijk nut</i>						
Grond, water- en wegenbouwkundige werken	1.286.561	190.246	0	123.786	41.972	1.311.049
Subtotaal	1.286.561	190.246	0	123.786	41.972	1.311.490
Totaal	1.426.883	215.564	0	124.506	52.490	1.465.451

Investerings met economisch nut

Overige duurzame bedrijfsmiddelen

In 2022 is € 6,4 mln aan investeringen in overige duurzame bedrijfsmiddelen gerealiseerd. Voor € 7,2 mln is aan afgeronde projecten gereed gemeld en geactiveerd. Dit betreft investeringen tot en met 2022 in automatisering en digitalisering.

Gebouwen

In 2022 is met betrekking tot investeringen in gebouwen € 19,2 mln gerealiseerd. Voor een bedrag van € 44,7 mln aan kosten is geactiveerd. Dit betreft de kosten tot en met 2022 voor de renovatie van bouwdeel C.

Machines, apparaten en installaties

De gerealiseerde investeringen in machines, apparaten en installaties bedragen € 0,5 mln. In 2022 is voor € 0,4 mln geactiveerd. Dit betreft investeringen in installaties in het gerenoveerde bouwdeel C.

Investerings met maatschappelijk nut

Grond, water- en wegebouwkundige werken

In totaal is voor grond, water- en wegebouwkundige werken aan investeringen en projecten in ontwikkeling voor € 66,5 mln (verminderd met investeringsbijdragen van derden) gerealiseerd.

Van de investeringen ad € 88,2 mln is € 29,4 mln in 2022 geactiveerd. Tegenover deze geactiveerde investering staan investeringsbijdragen van derden van € 25,1 mln.

Het verschil tussen € 66,5 mln en het geactiveerde (netto)bedrag ad € 4,3 mln (€ 29,4 mln - € 25,1 mln) betreft nog niet afgeronde projecten (investeringen en projecten in ontwikkeling). Onderstaande toelichtingen hebben betrekking op de belangrijkste geactiveerde investeringen in 2022 met de bijbehorende van derden ontvangen bijdragen.

Wegen (€ 2,2 mln)

De investeringen in provinciale wegen bedragen € 2,2 mln. Dit betreffen onder andere investeringen in de kruising N208/ N207 ad € 1,6 mln. Er is een investeringsbijdrage ontvangen van € 0,1 mln voor het project beter benutten goederenvervoer.

Openbaar vervoer (€ 3,6 mln)

De investeringen in openbaar vervoer bedragen € 3,6 mln. De belangrijkste investering betreft de spoorcorridor Alphen-Gouda ad € 2,2 mln. Daar staan investeringsbijdragen tegenover van € 22,6 mln. Hiervan is € 20,4 mln voor investeringen in de spoorcorridor Alphen-Gouda die tot en met 2022 zijn geactiveerd.

Rijwielpaden (€ 0,4 mln)

De investeringen in rijwielpaden bedragen € 0,4 mln en betreft onder andere een investering in F583 BAR fietsroute ad € 0,2 mln. Voor het project F583 BAR-fietsroute is een investeringsbijdrage geactiveerd van € 0,4 mln.

Verkeersveiligheid (€ 17,3 mln)

De investeringen in verkeersveiligheid bedragen € 17,3 mln. Dit betreft hoofdzakelijk investeringen in de N231 ad € 8,1 mln en N213 ad € 3,8 mln. Aan investeringsbijdragen is € 1,5 mln ontvangen voor met name de N215 ad € 1 mln.

Vaarwegen (€ 5,9 mln)

De investeringen in vaarwegen bedragen € 5,9 mln. Dit betreft voornamelijk oeververvanging traject 1 ad € 4,6 mln. Aan investeringsbijdragen is € 0,5 mln ontvangen. Het gaat om bijdragen voor onderhoud oevers traject 1 ad € 0,2 mln en onderhoud oevers traject 10 ad € 0,3 mln.

Uitsplitsing voor 2017 en na 2017

Materiële vaste activa (bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2021	Investeringen	Des investeringen	Bijdragen derden	Afschrijvingen	Afgerekend	Balans per 31-12-2022
<i>Investerings met maatschappelijk nut, voor 2017</i>							
Grond, water- en wegebouwkundige werken	494.773	0	0	0	30.039	0	464.734
<i>Investerings met maatschappelijk nut, vanaf 2017</i>							
Grond, water- en wegebouwkundige werken	791.788	190.246	0	123.786	11.933	0	846.315
Totaal	1.286.561	190.246	0	123.786	41.972	0	1.311.049

Financiële vaste activa

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2021	Waarvan Voorzieningen per 31-12- 2021	Investeringen	Bijdragen derden	Afschrijvingen	Afgerekend	Voorziening	Voorzieningen per 31-12-2022	Balans per 31-12-2022
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	41.220	-16.018	12.931	0	0	0	3.551	-12.467	57.702
Kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen	1.442	-474	0	0	0	0	-139	-613	1.303
Leningen aan verbonden partijen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	2.073	-7.633	-8.360	0	0	0	7.633	0	1.346
Totaal	44.735	-24.125	4.571	0	0	0	11.045	-13.080	60.351

Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen

De investeringen in deelnemingen ad € 12,9 mln betreffen stortingen in het aandelenkapitaal van de Houdstermaatschappij Zuid-Holland BV ad € 7,4 mln, ten behoeve van Energiq Energie-innovatiefonds Zuid-Holland BV.

In 2021 heeft PS besloten om samen met de overige deelnemers het aandelenkapitaal in de ROM Innovation Quarter te vergroten. In 2022 is de helft van deze extra aandelen volgestort voor een bedrag van € 7,3 mln. De nominale waarde van het aandelenkapitaal in Warmtebedrijf Rotterdam ad € 1,8 mln is na verkoop van de aandelen afgeboekt ten laste van de daarvoor aanwezige voorziening.

Door een hogere marktwaarde zijn daarnaast voor twee deelnemingen de voorzieningen verlaagd met € 2,9 mln. Bij één deelneming is sprake van een lagere marktwaarde, waardoor de voorziening is verhoogd met € 1,1 mln.

Kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen

Hieronder vallen onderstaande deelnemingen:

- Ontwikkelingsmij Het Nieuwe Westland CV (€ 1.354.534)
- R.O.M. Drechtsteden Kil III CV (€ 561.326)

Bij één verbonden partij is vanwege een lagere marktwaarde de voorziening toegenomen met € 0,1 mln.

Leningen aan verbonden partijen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer

Deze post bestaat uit geldleningen u/g aan openbare lichamen en uit overige geldleningen u/g. De aflossing van geldleningen aan veerbedrijven bedraagt € 0,1 mln. Van geldleningen aan agrarische collectieven is € 0,3 mln afgelost. De aflossing van de voorfinanciering grondverwerving Groenzone Berkel-Pijnacker bedraagt € 0,3 mln. In verband met de verkoop van het warmtebedrijf zijn de leningen aan het warmtebedrijf ter waarde van € 7,6 mln afgeboekt ten laste van de reeds gevormde voorziening. Voor verder informatie zie de paragraaf Financiering.

8.2 Vlottende activa

Voorraden

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2021	Mutaties 2022	Balans per 31-12-2022
Onderhanden werk voorraden	20.608	1.388	21.997
Totaal	20.608	1.388	21.997

In 2022 is er voor € 9 mln aan gronden aangekocht. Voor € 3 mln is aan boekwaarde van verkochte gronden afgeboekt. Aan boekwaarde van aangekochte gronden is voor € 4,6 mln afgeboekt.

Uitzetting met rentetypische looptijd < 1 jaar

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2021	Mutaties 2022	Balans per 31-12-2022
Vordering op openbare lichamen			
Vordering op openbare lichamen	116.759	-3.727	113.033
Voorziening dubieuze debiteuren openbare lichamen	-1	0	0
Subtotaal	116.759	-3.726	113.033
Overige vorderingen			
Debiteuren	6.059	1.870	7.930
Voorziening dubieuze debiteuren	-3.024	311	-2.713
Subtotaal	3.035	2.181	5.217
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar			
Rekening-courantverhouding met Rijk	58.445	100.348	158.792
Subtotaal	58.445	100.348	158.792
Totaal	178.239	98.803	277.042

De hoogte van de vorderingen is ten opzichte van voorgaande jaren toegenomen. Alle vorderingen, waaronder het provinciefonds, de opcenten Motorrijtuigenbelasting, de btw-aangiften en de notarisafrekeningen lopen via de debiteurenadministratie.

In het overzicht zijn de vorderingen onderverdeeld naar Publiekrechtelijke lichamen / overheid en Niet-Publiekrechtelijke lichamen / particulier weergegeven.

Vorderingen op openbare lichamen

Publiekrechtelijke lichamen/Overheid Dienstjaar (bedragen x € 1.000)	Stand per 01-01-2022	Rel. Aandeel	Mutaties 2021	Stand per 31-12-2022	Rel. Aandeel
2018	2	0,09%	-2	0	0,00%
2020	18	0,90%	0	18	0,45%
2021	1.988	99,01%	-1.985	3	0,07%
2022	0	0,00%	4.022	4.022	99,48%
Totaal	2.008	100,00%	2.035	4.043	100,00%

In bovengenoemde tabel is gerekend met alleen de stand van de daadwerkelijke openstaande vorderingen ad € 4 mln per 31 december 2022. Het verschil tussen de daadwerkelijke stand van de openstaande vorderingen ad € 4 mln en de stand openstaande vorderingen in de tabel uitzettingen met rente typische looptijd < 1 jaar per 31-12-2022 ad € 112,5 mln bestaat uit de opcenten motorrijtuigenbelasting (MRB) € 30,4 mln en BTW compensatiefonds (BCF) ad € 78,1 mln Het bedrag van de MRB is met valutatatum 25 januari 2023 ontvangen.

Per ultimo 2022 staat aan vorderingen een bedrag open van € 4 mln. Bijna het volledige bedrag heeft betrekking op vorderingen van 2022 en is gefactureerd in december 2022.

Overige vorderingen

Publiekrechtelijke lichamen/particulier (bedragen x € 1.000)	Stand per 01-01-2022	Rel. Aandeel	Mutaties 2022	Stand per 31-12-2022	Rel. Aandeel
2011	57	0,94%	-3	54	0,70%
2016	327	5,39%	-311	16	0,20%
2017	1	0,02%	-1	0	0,00%
2018	117	1,93%	-2	115	1,49%
2019	518	8,54%	-21	496	6,42%
2020	518	8,54%	-189	329	4,26%
2021	4.522	74,63%	-4.441	81	1,05%
2022	0	0,00%	6.641	6.641	85,89%
Totaal	6.059	100,00%	1.673	7.732	100,00%

Per ultimo 2022 staat aan vorderingen open een bedrag van € 7,7 mln. Van het openstaande bedrag heeft € 1,1 mln betrekking op vorderingen van 2021 en eerder. Het resterende bedrag van € 6,6 mln heeft betrekking op civiele vorderingen van 2022 van € 2,8 mln en belasting aanslagen VRIS 2021 van € 3,8 mln. Voor de civiele vorderingen is een bedrag van € 1,9 mln gefactureerd in december 2022.

Het openstaande bedrag van € 7,7 mln heeft betrekking op vorderingen in verband met vorderingen uit overeenkomst, subsidie-vorderingen, dwangsommen, overige vorderingen huren en pachten, detacheringen, schade, doorbelastingen en belastingaanslagen. De belastingaanslagen, zoals leges Wet Natuurbescherming, grondwaterheffing, leges infrastructuur, leges WABO en aanslagen precario worden opgelegd via het belastingstelsel VRIS.

Bij de bepaling van de per ultimo benodigde stand van de voorziening Dubieuze Debiteuren voor zowel de vorderingen op publiekrechtelijke lichamen / overheid als voor de niet-publiekrechtelijke lichamen / particulier is voor de kleine vorderingen de dynamische methode en voor vorderingen > € 50.000 de statische methode gevolgd.

De voorziening dubieuze debiteuren is met € 0,3 mln afgenomen tot € 2,7 mln volgens onderstaande specificatie:

Voorziening dubieuze debiteuren (bedragen x € 1.000)	
Stand voorziening per 1 januari 2022 is:	3.025
Toevoegingen: Dotaties	934
Onttrekkingen: Vrijval voorziening	-1.246
Stand voorziening per 31-12-2022	2.713

Vordering per ultimo/soort debiteur	Civiel particulier	Civiel overheid en belastingen particulier
2011 t/m 2015	100%	50%
2016 t/m 2017	75%	37,5%
2018 t/m 2020	50%	25%
2021	25%	12,5%
2022	0%	0%

In bovenstaand overzicht zijn de percentages voor de berekening van de voorziening per soort opgenomen. De reden van de afwijkende percentages tussen civiele vorderingen op particulieren en civiele vorderingen op overheden en belastingen is de mate van risico.

Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar

Alle overtollige middelen moeten in de schatkist worden aangehouden op een aantal uitzonderingen na. Één daarvan is het drempelbedrag. Dat is een minimumbedrag (afhankelijk van de begroting van de decentrale overheid) dat gemiddeld per kwartaal buiten de schatkist mag worden gehouden. Om onder het drempelbedrag te blijven is de reguliere bankrekening van de provincie gekoppeld met de schatkist. Overtollige middelen worden automatisch afgestort en tekorten bijgestort, dit gaat op dagbasis. Het saldo op de schatkist per 31-12-2022 wordt onder andere veroorzaakt door tijdelijke overtollige middelen door stortingen van rijksbijdragen in het laatste kwartaal en het aanhouden van een buffer voor het betalen van crediteuren in de eerste weken van januari. De stijging van het saldo op de rekening-courant bij de schatkist wordt veroorzaakt door het verlopen van een 15-jarige overeenkomst met het Rijk en het Groenfonds voor het aanhouden van een rekening-courant voor het project PMR 750ha bij het Groenfonds. Zie ook de post liquide middelen.

Liquide middelen

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2021	Mutaties 2022	Balans per 31-12-2022
Banksaldi	103.743	-103.011	732
Totaal	103.743	-103.011	732

De provincie Zuid-Holland heeft haar bankrekeningen bij de BNG bank gekoppeld aan het stelsel schatkistbankieren van het Rijk. Dat betekent dat dagelijks alle saldi automatisch worden afgestort of aangevuld tot een bedrag van € 100.000 vanuit / naar de rekening courant met het Rijk.

Naast de reguliere bankrekeningen heeft de provincie Zuid-Holland nog enkele projectrekeningen bij het Groenfonds. Het gaat hierbij om rekeningen die bedoeld zijn voor specifieke (groen)projecten gekoppeld aan overeenkomsten met het Rijk en overige organisaties met een specifieke looptijd per project.

De sterke daling van de liquide middelen in 2022 wordt veroorzaakt door de beëindiging van de overeenkomst met het Groenfonds voor de rekening gekoppeld aan het project PMR 750ha. Deze overeenkomst had een looptijd van 15 jaar. Het saldo van deze rekening courant is via het schatkistbankieren gestort op de rekening courant bij het Rijk.

Drempelbedrag

Op de verplichting voor decentrale overheden om hun liquide middelen bij het Rijk te stallen geldt een uitzondering tot een bepaald bedrag: het zogenaamde drempelbedrag. Dit bedrag is afhankelijk van het begrotingstotaal en bedraagt voor de provincie Zuid-Holland sinds de aanpassing van de regeling Schatkistbankieren op 1 juli 2021 meer dan € 10 mln. Het drempelbedrag is gebaseerd op een gemiddelde per kwartaal, waardoor incidentele uitschieters gedurende het kwartaal kunnen worden opgevangen. In de jaarstukken dient te worden aangegeven welk bedrag aan liquide middelen gemiddeld in een kwartaal niet bij de schatkist is ondergebracht. De provincie Zuid-Holland is in 2022 onder het voor haar geldende drempelbedrag gebleven, zie onderstaande tabel.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren 2022 (bedragen x € 1.000)				
Verslagjaar	1 ^e kwartaal	2 ^e kwartaal	3 ^e Kwartaal	4 ^e kwartaal
Drempelbedrag	10.603	10.603	10.603	10.603
Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	143	171	139	100
Ruimte onder het drempelbedrag	10.460	10.432	10.464	10.503
Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag				
Begrotingstotaal verslagjaar	801.585	-	-	-
Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 mln	500.000	-	-	-
Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 mln te boven gaat	301.585	-	-	-
Drempelbedrag	10.603	4.095	10.345	10345
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen				
Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	12.903	15.529	12.786	9.198
Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	143	171	139	100

Overlopende activa

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2021	Mutaties 2022	Balans per 31-12-2022
Vooruitbetaalde bedragen	18.759	3.155	21.913
Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel	17.552	-1.727	15.825
Overige overlopende activa	41.220	-12.181	29.039
Totaal	77.530	-10.753	66.777

Vooruitbetaalde bedragen

De per 31 december 2022 vooruitbetaalde bedragen worden in 2023 ten laste van de exploitatie geboekt. De belangrijkste vooruitbetaalde bedragen zijn

(bedragen x € 1 mln)	
Voorschot subsidies	9,3
Onderhoudslicenties 2023	3,5
Onderhoudscontract 2023	0,2
Grondtransacties	6,9
Werkzaamheden 2023	0,3
Verzekeringen	0,5
Huur en servicekosten districtskantoren	1,2
Totaal	219

Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel

Amb.	Nog te ontvangen bedragen op uitkeringen van overheden	Saldo per 31-12-2021	Vermeerderingen	Verminderen	Saldo per 31-12-2022	Rijk	Mede overheden	EU
7	Bodemsanering	6.939	254	1.100	6.093	X	X	
2	Infraprojecten investeringen	999	0	999	0	X		
2	Beschikbaarheidsvergoeding OV	8.332	5.144	8.332	5.144	X		
2	Europees project RH2INE	42	103	42	103			X
2	Europees project truckparking	10	0	0	10			X
4	MKB Topsectoren	879	2.123	0	3.002	X		
4	Startup in Residence	0	237	0	237		X	
4	Europese Netwerken	350	0	0	350		X	
4	Europees project Nefertiti	0	36	0	36			X
4	Europees project S34Growth	0	16	0	16			X
5	N2000 DMS stikstofproblematiek	0	126	0	126	X		
5	Landschapstafels	0	58	0	58		X	
5	Veenweide Innovatie Programma	0	650	0	650		X	
Totaal		17.551	8.747	10.473	15.825			

Overige overlopende activa

Het saldo per 31 december 2022 bestaat voornamelijk uit transitorische vorderingen. Deze vorderingen zijn onder te verdelen in:

(bedragen x € 1 mln)	
Aanslagen grondwaterheffing	0,4
BTW	0,1
Nog te declareren projectkosten aan partners	2,4
Detacheringen	0,3
Infrastructuurprojecten	3,4
Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen	1,0
Verrekening loonkosten derden	5,9
Af te wikkelen schades	0,7
Brugbediening	1,9
Verkeersregelinstallaties	0,4
Aanslagen precariobelasting en leges	1,2
Subsidieafrekeningen	2,7
Grondverkoop	7,3
Rentebaten	0,5
Overig	0,8
Totaal	29,0

8.3 Vaste passiva

Per toelichting zijn specificaties samengesteld voor het eigen vermogen, de reserves, de voorzieningen en de langlopende schulden. Daar waar gesproken wordt over programmareserves betreft het bestemmingsreserves.

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2021	Mutaties 2022	Balans per 31-12-2022
Algemene reserve	90.312	127.507	217.819
Bestemmingsreserves	721.759	-92.784	628.975
Nog te bestemmen resultaat lopend jaar	45.702	5.891	51.593
Totaal	857.774	40.613	898.387

8.4 Reserves

Algemene reserve

Hieronder is verloop van de algemene reserve in 2022 weergegeven:

Verloop Algemene reserve (bedragen x € 1 mln)	
Saldo op 31-12-2021	90,3
Vrijval reserve Begrotingssaldo 2024-2031	69,4
Overige mutaties Kadernota & Begroting 2022	-2,8
Stand na begroting 2022	156,9
Saldo Jaarrekening 2021	45,7
Mutaties Voorjaarsnota 2022	-8,6
Stand na Voorjaarsnota 2022	194,0
Mutaties Najaarsnota 2022	23,8
Stand 31-12-2022	217,8
Benodigd weerstandsvermogen	-37,4
Saldo Jaarrekening 2022	51,6
Voorgestelde beklemmingen ten laste van saldo 2022	-33,0
Vrij besteedbaar deel Algemene reserve	199,0

De Algemene reserve is in 2022 met € 127,5 mln toegenomen van € 90,3 mln ultimo 2021 naar € 217,8 mln ultimo 2022. Belangrijkste oorzaken zijn dat in de begroting 2022 een storting in de algemene reserve van € 69,4 mln is opgenomen door vrijval van de reserve 'Begrotingssaldo 2024-2031' (besluit Kadernota 2022). Daarnaast is met het vaststellen van de Jaarstukken 2021 het voordelig saldo 2021 ad € 45,7 mln toegevoegd aan de algemene reserve.

Bij de vaststelling van de Beleidsnota Risicomanagement en weerstandsvermogen is de minimale omvang van de algemene reserve genormeerd op € 30 mln of zoveel meer als nodig is om aan de ratio van minimaal 2 voor het weerstandsvermogen te voldoen. Voor 2022 komt het benodigde weerstandsvermogen uit op € 37,4 mln. Het deel van de algemene reserve dat het minimumbedrag te boven gaat, is voor Provinciale Staten vrij besteedbaar. Rekening houdend met het nog toe te voegen voordelig rekeningssaldo 2022 (€ 51,6 mln) en de beklemmingen die daarop zijn gelegd (€ 33 mln) is het vrij besteedbaar deel bijna € 200 mln.

Staat van reserves

In [Bijlage 1](#) is een nadere toelichting gegeven per reserve.

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2021	Toevoegingen via resultaat bestemming ambitierekening	Toevoegingen via resultaat bestemming vorig jaar	Onttrekkingen via resultaat bestemming ambitierekening	Saldo per 31-12-2022
Algemene reserve	90.312	200.337	45.702	-118.533	217.819
Bestemmingsreserves	721.759	117.966	0	-210.750	628.975
Totaal	812.071	318.303	45.702	-329.283	846.794

Saldo reserves

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2021	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo per 31-12-2022
Algemene reserve				
Algemene reserve	90.312	246.039	-118.533	217.819
Bestemmingsreserves				
Begrotingssaldo 2024-2031	69.354	0	-69.354	0
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	10.528	0	0	10.528
Bereikbaarheid	42.672	13.686	-12.368	43.991
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	72.274	22.123	-2.776	91.621
Erfgoedlijnen	100	0	-100	0
Groene ambities	47.284	12.855	-15.239	44.900
InnovationQuarter	3.000	0	0	3.000
Interreg-cofinanciering EFRO	2.323	2.000	-1.670	2.653
IODS	5.450	0	176	5.626
Life Science & Health	1.625	1.200	-310	2.515
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren	12.280	4.500	-5.356	11.424
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	27.569	2.742	-5.371	24.940
Mobiliteit	126.466	8.662	-15.605	119.523
NatuurNetwerk Nederland	70.868	2.578	-13.940	59.507
Reserve Nazorg stortplaatsen	5.450	0	-3.247	2.204
Ontwikkelingsperspectief Grevelingen en Volkerak-Zoom	10.000	0	0	10.000
Overcommitting OP-West	3.300	0	0	3.300
Regionale gebiedsgerichte projecten	1.615	0	-1.379	236
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)	2.891	1.500	-1.344	3.047
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	9.199	497	-60	9.636
Reserve Ontwikkelopgave natuur	71.531	16.726	-16.443	71.814
Reserve UPG 40	2.924	0	-960	1.964
Restauratie & herbestemming monumenten	3.262	2.503	-2.605	3.160
Risicoreservering Energiefonds	4.067	0	0	4.067
Risicoreserve Revolverend Verenfonds	5.000	0	0	5.000
Risicoreserve Waste to Chemistry	3.000	0	-3.000	0
Risicoreservering Grevelingen	5.000	0	0	5.000
Versterking economie	23.251	3.330	-9.450	17.131
Warmteleiding Warmteling	78.200	23.062	-30.250	71.012
Zandmotor	1.276	0	-100	1.176
Totaal	812.071	364.005	-329.283	846.794

Beklemming reserves

Onderwerp	Saldo reserve 2022	Juridisch verplicht 2022	Bestuurlijk verplicht 2022	Niet verplicht 2022
Algemene reserve	217.819	0	37.400	180.419
Bestemmingsreserves	628.975	241.205	367.176	20.593
Totaal reserves	846.794	241.205	404.576	201.012

8.5 Voorzieningen

Staat van voorzieningen

In onderstaand overzicht zijn de voorzieningen opgenomen zoals weergegeven onder de post voorzieningen op de balans. Naast deze voorzieningen zijn er voorzieningen die rechtstreeks in mindering gebracht moeten worden op de bijbehorende balansposten. Dit betreft de voorziening dubieuze debiteuren die rechtstreeks in mindering gebracht is op de debiteuren. Zie hiervoor de toelichting op de vlottende activa. Daarnaast zijn de voorzieningen voor deelnemingen rechtstreeks in mindering gebracht op de deelnemingen. Zie hiervoor de [paragraaf Verbonden Partijen](#) voor een overzicht.

In [Bijlage 2](#) is een nadere toelichting gegeven per voorziening.

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2021	Toevoegingen	Onttrekkingen Vrijval tgv de exploitatie	Onttrekkingen Aanwending	Saldo per 31-12-2022
Verplichtingen, verliezen en risico's					
Voorziening Premieleningen	66	0	0	1	66
Voorziening Pensioenen GS	12.798	2.741	0	584	14.956
#Voorziening Grondbank RZG Zuidplas	0	0	0	0	0
Voorziening Nazorg stortplaatsen	2.815	3.247	0	2.815	3.247
Voorziening Personeelsopleidingsbudg	3.551	1.475	1.774	630	2.621
Voorziening PMR 750 HA	5.606	0	0	947	4.660
Voorziening Vijfheerenlanden	4.680	0	1.395	3.285	0
Totaal Verplichtingen, verliezen en risico's	29.517	7.463	3.169	8.262	25.550
Egalisering van kosten					
Voorz.Groot onderhoud MJOP gebouwen	893	700	1.073	520	0
Totaal Egalisering van kosten	893	700	1.073	520	0
Middelen van derden met gebonden bestemming					
Voorziening Grondwaterheffing	2.141	0	0	123	2.017
Totaal Middelen van derden met gebonden bestemming	2.141	0	0	123	2.017
Totaal	32.551	8.163	4.242	8.905	27.567

8.6 Langlopende schulden

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2021	Mutaties 2022	Balans per 31-12-2022
Onderhandse leningen aan binnenlandse banken	616.060	55.999	672.059
Totaal	616.060	55.999	672.059

De langlopende schulden zijn in 2022 gestegen met € 100 mln door de storting van leningen die in 2020 zijn aangetrokken. Daarnaast is er voor een totaalbedrag van € 44 mln aan langlopende leningen in 2022 afgelost. De totale rentelast voor de vaste schulden in 2022 bedroeg € 13,8 mln. Voor een verdere toelichting op deze mutaties verwijzen wij u naar de [paragraaf Financiering](#).

8.7 Vlottende passiva

Kortlopende schulden

Staat van overlopende passiva (exclusief activa die nog niet in gebruik zijn genomen)

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2021	Mutaties 2022	Balans per 31-12-2022
Overige schulden	31.799	24.378	56.178
Kasgeldleningen	50.000	-50.000	0
Totaal	81.799	-25.622	56.178

Overlopende passiva

(bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2021	Mutaties 2022	Balans per 31-12-2022
Nog te betalen kosten	215.012	980	215.992
Overige vooruit ontvangen bedragen	2.824	-1.034	1.790
Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel	173.619	100	173.719
Totaal	391.455	45	391.500

Nog te betalen kosten

Het saldo van de nog te betalen kosten is met € 1 mln toegenomen als gevolg van een toename van de per 31 december 2022 opgevoerde balansverplichtingen en overige transitorische schulden ad € 39,2 mln en de afname van de in 2022 betaalde kosten ad € 38,2. Het eindsaldo van € 216 mln bestaat uit:

RC verhoudingen Fonds Nazorg en Houdstermij	14,4 mln
Te betalen LH/Sociale verzekeringspremies/BTW	10,5 mln
Nog te betalen subsidies	133,1 mln
Reeds geleverde prestaties	54,4 mln
Nog te betalen rente OG	3,6 mln
Totaal	216,0 mln

Overige vooruit ontvangen bedragen

Het saldo van de overige vooruit ontvangen bedragen is met € 1 mln afgenomen tot € 1,8 mln. Dit betreft vooruit ontvangen projectbijdragen ad € 0,9 mln en vooruit gefactureerde huur 2023 ad € 0,9 mln.

Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel

In [Bijlage 3](#) is een nadere toelichting gegeven per OVP.

Overlopende passiva (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2021	Vermeerderingen		Verminderen		Saldo per 31-12-2022	Financierings- bron
		Storting verplichte rente	Overige toevoegingen	Aanwending	Terugbetalingen		
Overlopende passiva niet rentedragend							
OVP Aank.veehoud.nabij natuurgeb.	6.034	0	0	0	0	6.034	Rijk
OVP BDU	27.754	0	0	-5.530	0	22.224	Rijk
OVP Bermmaatregelen N-wegen	1.737	0	0	0	0	1.737	Rijk
OVP Beschikbaarheidsvergoeding	941	0	3.686	0	0	4.627	EU
OVP Bodem 2022	0	0	7.547	-2.816	0	4.731	Rijk
OVP Boeren voor natuur	210	0	1	-108	0	103	Rijk/mede- overheden
OVP Clean Inland Shipping	291	0	1.117	-1.407	0	0	EU
OVP Flexpool Rijksbijdrage	3.256	0	0	-2.821	0	435	Rijk
OVP Flexpool rijksbijdrage 2022	0	0	8.553	0	0	8.553	Rijk
OVP Horizon 2020 Nextgen	78	0	0	-2	0	76	EU
OVP IBP-VP Holl.&Utrechts Veenweideg	1.214	0	0	-463	0	751	Rijk
OVP IBP-VP Zuidwestelijke Delta	3.906	0	0	-1.130	0	2.777	Rijk
OVP Impuls Veenweiden	22.000	0	0	-4.772	0	17.228	Rijk
OVP Inv.portefeuille 2022 DMS N2000	0	0	630	-630	0	0	Rijk
OVP JIVE2-project 20 waterstofbussen	1.250	0	250	-1.425	0	75	Rijk
OVP KPI-K Zuidwestelijke Delta	0	0	150	0	0	150	Rijk
OVP Leiden-Katwijk-Noordwijk	0	0	500	0	0	500	Rijk
OVP LIFE IP All4Biodiversity	30	0	1.654	-310	0	1.373	EU
OVP MIT (SPUK)	0	0	0	2	0	2	Rijk
OVP MIT 2021	1.440	0	2.784	-4.224	0	1	Rijk
OVP MIT 2022	0	0	3.227	-2.399	0	828	Rijk
OVP Natuurcompensatie HSL zuid	95	0	0	0	0	95	Rijk
OVP NOVI havengebied Rotterdam	207	0	83	0	0	289	Rijk
OVP Ontzorg.MaatschVastgoed 2- tranch	0	0	2.922	0	0	2.922	Rijk

Overlopende passiva (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2021	Vermeerderingen		Verminderingen		Saldo per 31-12-2022	Financierings- bron
		Storting verplichte rente	Overige toevoegingen	Aanwending	Terugbetalingen		
OVP Ontzorgingsprogr.MaatschVastgoed	1.693	0	0	-575	0	1.118	Rijk
OVP PMR 750 ha	86.594	0	0	-14.612	0	71.982	Rijk/mede- overheden
OVP Prov.Versn.Vrstl. transitie NPLG	0	0	1.214	0	0	1.214	Rijk
OVP Schone Lucht Akkoord (SLA)	400	0	95	0	0	495	Rijk
OVP SPUK Culturele voorziening 2020	196	0	0	-65	0	131	Rijk
OVP Stimulering VV-maatr.2020- 2021	5.466	0	0	-157	0	5.310	Rijk
OVP Tijd.reg.bodem buitenprop.	320	0	0	-4	0	316	Rijk
OVP Truckparkings	1.637	0	0	-790	0	847	Rijk
OVP Uitvoeringsprogramma Natuur	6.611	0	9.632	-1.428	0	14.814	Rijk
OVP Veenweide Innovatie Programma	0	0	650	-650	0	0	Mede- overheden
OVP Verkeersinfrastructuur	41	0	0	-30	0	12	Rijk
OVP Voorb.kst. PAS melders NPLG	0	0	1.200	0	0	1.200	Rijk
OVP VV maatregelen 2022-2023	0	0	469	0	0	469	Rijk
OVP Woondeals 2022	0	0	623	-324	0	299	Rijk
OVP Zandmotor	40	0	0	-40	0	0	Rijk
OVP Zoetermeerse Meerpolder	177	0	347	-523	0	2	Mede- overheden
Totaal	173.619	0	47.333	-47.233	0	173.719	

9. Niet uit de balans blijvende verplichtingen (NUBBV)- en rechten (NUBBR)

De provincie is verplicht om inzicht te geven over de belangrijkste verplichtingen na het jaar 2022, die niet zijn opgenomen op de balans. De belangrijkste verplichtingen zijn doorgaans > € 1 mln.

9.1 Borgstellingen

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de per 31 december 2022 gewaarborgde geldleningen van zorginstellingen en overige garantstellingen. Dit betreft lopende garantstellingen, in 2022 zijn geen nieuwe garanties verstrekt door de provincie.

Naam instelling (bedragen x € 1.000)	Oorspronkelijk bedrag	Stand 31-12-2021	Stand 31-12-2022	Percentage garantstellingen
<i>Garantstelling zorginstellingen</i>				
St. Verpleeghuis Alblasserwaard W. Sliedrecht	8.359	896	597	100%
Subtotaal zorginstellingen	8.359	896	597	
<i>Garantstelling overige</i>				
Waterbus (Aquabus b.v.)	8.869	2.928	0	100%
Groenfonds - pVSPN		9.969	9.676	100%
Groenfonds - convenantsleningen	5.340	1.554	954	6%
Subtotaal overige	14.209	14.451	10.630	
Totaal gewaarborgd	22.568	15.347	11.227	

De garantstelling voor de lening van de Stichting Verpleeghuis Alblasserwaard-W Sliedrecht (RIVAS) is de laatst lopende garantie aan een zorginstelling, deze loopt af in het jaar 2024. Hiervoor zijn hypothecaire zekerheden bedongen waardoor het risico als zeer laag kan worden beschouwd.

De borgstelling voor de lening van de Waterbus is contractueel afgelopen per 1 januari 2022.

De provincie heeft een doorbetalingsverplichting van rente en aflossingsbedragen van leningen aan het Nationaal Groenfonds. Deze leningen zijn in 1999 tot stand gekomen door een convenant tussen het Rijk en de provincies in het kader van natuurontwikkeling. Deze afspraken lopen door tot en met het jaar 2023. Aan het Groenfonds zijn garantstellingen afgegeven voor de voorfinanciering van de provinciale subsidieregeling particulier natuurbeheer. De garantstelling betreft de betalingsverplichtingen die voortvloeien uit de leningen die Groenfonds aantrekt. Bij elkaar genomen gaat het per 31-12-2022 om maximaal bedrag van € 10,6 mln.

Het risico van beide garantstellingen is bijzonder laag vanwege het feit dat het hier gaat om leningen waarvan de aflossing en renteverplichtingen via provinciale bijdragen en subsidies worden betaald.

Naast bovenstaande directe garantstellingen staat de provincie als deelnemer van gemeenschappelijke regelingen indirect garant voor eventuele schulden van deze GR's (dit op grond van bepalingen in de Provinciewet en Wet Gemeenschappelijke Regelingen).

9.2 Arbeidsgerelateerde verplichtingen

Vakantiedagen

Het totaal aan niet opgenomen verlofuren is 163.397. Het gemiddelde uurloon is € 33,- waardoor de totale waarde € 5,4 mln bedraagt.

Levensfasebewust personeelsbeleid

Doel van de pilot individueel maatwerk is om medewerkers met gedeeltelijke financiële compensatie en minder uren werken in staat te stellen om vitaal, gezond en met plezier te werken tot aan de pensioengerechtigde leeftijd. Gericht op medewerkers die daar zelf niet meer toe in staat zijn. De hoogte van de gezamenlijke verplichtingen bedraagt € 0,13 mln.

Wachtgeldregeling GS-leden

De verplichtingen met betrekking tot de wachtgeldregeling GS bedroegen in 2022 € 0,9 mln.

9.3 Inkoop en subsidieverplichtingen

Ambitie 1 (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Totaal
NUBBV totaal	2.631	70	-	-	-	-	-	-	2.701
Waarvan:									
* Verstrekte subsidies	685	70	-	-	-	-	-	-	755
* Gedekt uit reserves	-	-	-	-	-	-	-	-	0
* Groter dan € 1 mln	1.889	-	-	-	-	-	-	-	1.889
Verklaring groter dan € 1 mln									
5192 - Bijzondere projecten	1.889	-	-	-	-	-	-	-	1.889
Totaal > € 1 mln	1.889	0	0	0	0	0	0	0	1.889

Ambitie 2 (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Totaal
NUBBV totaal	313.649	53.455	25.144	15.420	11.066	10.696	10.627	10.290	450.347
Waarvan:									
* Verstrekte subsidies	113.166	19.077	10.093	3.633	3.633	3.633	3.633	3.633	160.501
* Gedekt uit reserves	1.259	1.072	942	453	-	-	-	-	3.726
* Groter dan € 1 mln	297.455	48.223	23.306	15.289	11.066	10.696	10.627	10.290	426.952
Verklaring groter dan € 1 mln									
Beheer en onderhoud	81.920	29.445	12.978	10.783	7.421	7.063	6.994	6.657	163.261
Exploitatie OV	88.488	722	442	453	-	-	-	-	90.105
Rijnlandroute	61.459	1.979	772	408	-	-	-	-	64.618
HOV-Net	22.807	10.485	6.814	3.633	3.633	3.633	3.633	3.633	58.271
Uitvoering projecten (excl RLR en HOV-Net)	42.781	5.592	2.300	12	12	-	-	-	50.697
Totaal > € 1 mln	297.455	48.223	23.306	15.289	11.066	10.696	10.627	10.290	426.952

Ambitie 3 (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Totaal
NUBBV totaal	14.996	21.835	14.000	14.000	8.100	8.100	-	-	81.031
Waarvan:									
* Verstrekte subsidies	10.079	21.820	14.000	14.000	8.100	8.100	-	-	76.099
* Gedekt uit reserves	8.027	20.820	14.000	14.000	8.100	8.100	-	-	73.047
* Groter dan € 1 mln	12.988	21.800	14.000	14.000	8.100	8.100	-	-	78.988
Verklaring groter dan € 1 mln									
5132 - Warmtevoorziening	9.472	20.800	14.000	14.000	8.100	8.100	-	-	74.472
5131 - Verduurzaming industrie	1.087	1.000	-	-	-	-	-	-	2.087
5125 - Gebouwde omgeving	1.411	-	-	-	-	-	-	-	1.411
5124 - Energie innovatie	1.018	-	-	-	-	-	-	-	1.018
Totaal > € 1 mln	12.988	21.800	14.000	14.000	8.100	8.100	0	0	78.988

Ambitie 4 (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Totaal
NUBBV totaal	41.232	7.129	2.527	1.059	9	-	-	-	51.956
<i>Waarvan:</i>									
* Verstrekte subsidies	36.937	6.938	2.347	879	9	-	-	-	47.110
* Gedekt uit reserves	10.598	2.799	1.109	325	-	-	-	-	14.831
* Groter dan € 1 mln	39.501	7.129	2.527	1.059	9	0	0	0	50.225
Verklaring groter dan € 1 mln									
Innovatie	16.685	4.379	1.178	325	-	-	-	-	22.567
Werklocaties	6.267	990	813	526	-	-	-	-	8.596
Percentage bibliotheken dat deelneemt aan programma's	5.193	-	-	-	-	-	-	-	5.193
Gerestaureerde monumenten en molenbeleid	4.376	951	143	28	9	-	-	-	5.507
Ontsluiten en herbestemmen cultureel erfgoed	3.517	456	393	180	-	-	-	-	4.546
Aantal in stand gehouden 2e-lijnsorg.cultuurparticipatie	2.377	-	-	-	-	-	-	-	2.377
Human Capital	1.086	353	-	-	-	-	-	-	1.439
Totaal > € 1 mln	39.501	7.129	2.527	1.059	9	0	0	0	50.225

Ambitie 5 (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Totaal
NUBBV totaal	48.519	19.016	11.411	2.099	1.239	-	-	-	82.284
<i>Waarvan:</i>									
* Verstrekte subsidies	17.122	6.991	3.008	887	369	-	-	-	28.377
* Gedekt uit reserves	17.234	5.509	2.131	567	36	-	-	-	25.477
* Groter dan € 1 mln	46.636	18.682	11.336	2.032	1.197	-	-	-	79.883
Verklaring groter dan € 1 mln									
Agrarisch natuurbeheer	4.975	6.743	6.738	-	-	-	-	-	18.456
Natuur Netwerk Nederland	13.269	3.358	736	736	-	-	-	-	18.099
Landbouwbeleid	3.090	2.326	1.480	455	-	-	-	-	7.351
Klimaatakkoord & bodemdaling veenbodems	4.096	1.902	1.110	-	-	-	-	-	7.108
POP3	4.384	2.156	102	-	-	-	-	-	6.642
Totaal > € 1 mln	29.814	16.485	10.166	1.191	0	0	0	0	57.656

Ambitie 6 (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Totaal
NUBBV totaal	7.227	835	352	-	-	-	-	-	8.414
<i>Waarvan:</i>									
* Verstrekte subsidies	5.830	750	342	-	-	-	-	-	6.922
* Gedekt uit reserves	44	-	-	-	-	-	-	-	44
* Groter dan € 1 mln	5.502	-	-	-	-	-	-	-	5.502
Verklaring groter dan € 1 mln									
Versnelling woningbouw	2.670	-	-	-	-	-	-	-	2.670
Betaalbare woningvoorraad op peil	1.779	-	-	-	-	-	-	-	1.779
Sociale voorraad	1.053	-	-	-	-	-	-	-	1.053
Totaal > € 1 mln	5.502	0	0	0	0	0	0	0	5.502

Ambitie 7 (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Totaal
NUBBV totaal	55.112	3.199	1.395	473	6	6	6	-	60.197
<i>Waarvan:</i>									
* Verstrekte subsidies	3.330	2.370	1.370	467	-	-	-	-	7.537
* Gedekt uit reserves	5.757	2.551	1.042	467					9.817
* Groter dan € 1 mln	53.456	3.078	1.389	467	-	-	-	-	58.390
Verklaring groter dan € 1 mln									
VTH, omgevingsdiensten	45.322	-	-	-	-	-	-	-	45.322
Aanpak Bodem, ondergrond en grondwaterlocaties	4.548	2.244	438	438	-	-	-	-	7.668
Realisatie recreatie en sport	2.182	526	723	29	-	-	-	-	3.460
Beheer recreatie en kwaliteitsimpuls	1.404	308	228	-	-	-	-	-	1.940
Totaal > € 1 mln	53.456	3.078	1.389	467	0	0	0	0	58.390

Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Totaal
NUBBV totaal	23.192	4.209	716	440	143	7	7	-	28.714
<i>Waarvan:</i>									
* Verstrekte subsidies	-	-	-	-	-	-	-	-	0
* Gedekt uit reserves	-	-	-	-	-	-	-	-	0
* Groter dan € 1 mln	17.636	3.530	412	323	136	-	-	-	22.037
Verklaring groter dan € 1 mln									
Continuïteit	5.291	2.446	318	309	135	-	-	-	8.499
Verbeteren	5.015	161	55	-	-				5.231
Huisvesting en vastgoed	4.654	451	18	-	-	-	-	-	5.123
Indirecte afdelingstaken FJZ	1.578	-	-	-	-	-	-	-	1.578
Catering	1.098	472	21	14	1	-	-	-	1.606
Totaal > € 1 mln	17.636	3.530	412	323	136	0	0	0	22.037

Overzicht Algemene middelen (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Totaal
NUBBV totaal	155	-	-	-	-	-	-	-	155
<i>Waarvan:</i>									
* Verstrekte subsidies	-	-	-	-	-	-	-	-	0
* Gedekt uit reserves	-	-	-	-	-	-	-	-	0
* Groter dan € 1 mln	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Verklaring groter dan € 1 mln									
Totaal > € 1 mln	0	0	0	0	0	0	0	0	0

9.4 NUBBR

Delen van het provinciehuis zijn verhuurd aan de Omgevingsdienst Haaglanden en het advocatenkantoor Bird & Bird. De totale contante waarde van de verhuurde delen bedraagt € 9,3 mln.

Voor het onderhoud van het provinciehuis is een meerjarige overeenkomst gesloten met een vaste leverancier. De contante waarde van de uitstaande verplichtingen hiervan bedraagt € 8,2 mln.

10. Stille reserves

Stille reserves van niet-bedrijfsgebonden activa worden in het BBV gedefinieerd als het verschil tussen de actuele waarde en de boekwaarde, waarbij de eerste materieel hoger uitvalt dan de tweede. De actuele waarde is gedefinieerd als de marktwaarde van het actief.

Stille Reserves (bedragen x € 1 mln)	Startsituatie 31-12-2021	Mutaties 2022	Saldo 31-12-2022
Gebouwd onroerend goed	0,7	0,1	0,8
Onbebouwd onroerend goed	3,7	-	3,7
Kunstwerken	0,4	-	0,4
Deelnemingen	40,8	-2,2	38,6
Verbonden partijen	-0,7	0,3	-0,4
Totaal	44,9	-1,8	43,1

Gebouwd onroerend goed

Voormalige dienstwoningen

De provincie heeft eind 2022 nog 1 dienstwoning in eigendom, die verkocht zou kunnen worden tegen een boekwinst op het moment dat de woning vrij van huur komt. Het beleid is om zo snel mogelijk tot verkoop over te gaan. Verkopen in verhuurde staat is niet aantrekkelijk. Er is wel sprake van achterstallig onderhoud en asbest. Het niet uitvoeren van dit achterstallig onderhoud is onbehoorlijk ten aanzien van onze huurders en leidt tot waardeverlies van de woningen (dus minder opbrengsten bij verkoop). Het is belangrijk dat in dit onderhoud wordt geïnvesteerd. Rekening houdend met te maken kosten en het behoedzaamheidsaspect, wordt de stille reserve-omvang 2022 becijferd op 80% van de WOZ-waarde: € 0,35 mln (2021: € 0,3 mln).

Voormalige steunpunten

Op dit moment zijn er twee voormalig steunpunten die onder de categorie stille reserves vallen. Op basis van een behoedzame waardebeoordeling wordt uitgegaan van de stille reserve-omvang voor 2022 op basis van 80% van de WOZ-waarde: € 0,4 mln (2021: € 0,4 mln).

Onbebouwd onroerend goed

Verspreide provinciale eigendommen.

Met "verspreide eigendommen" worden alle onroerende zaken bedoeld die niet meer inzetbaar zijn voor provinciale doelen en daarom afgestoten kunnen worden. Het betreft veelal relatief kleine, niet zelfstandig te exploiteren kavels, die verspreid in de provincie liggen. Deze gronden zijn in het verleden vaak aangekocht voor een doel en zijn na realisatie als "restgrond" in bezit van de provincie gebleven.

Verspreide eigendommen worden verkocht, met als belangrijkste uitgangspunten marktconformiteit en level playing field. In de tussentijd kan de grond beheerd worden door middel van huur, pacht of anderszins. In 2022 is circa 19 ha aan verspreid bezit verkocht voor een totaalbedrag van circa € 0,6 mln.

In 2018 is gestart met een analyse van alle verspreide provinciale eigendommen. Dit is een technisch complexe opgave met veel uitzoekwerk. Het gaat om snippers grond van enkele vierkante meters tot ruim 10 ha. Een analyse met behulp van een Geografische Informatie Systeem (GIS) levert op dat er ongeveer 150 ha verkocht kan worden. Deze 150 ha bestaat uit circa 555 kadastrale percelen.

Omdat er ook veel juridische aspecten zitten aan deze opgave is het zaak om dit zeer zorgvuldig uit te voeren. In 2019 is een plan van aanpak opgesteld en is een projectgroep van start gegaan die onderzoekt welke percelen afgestoten kunnen worden aan gemeenten en waterschappen. Daarna zal gekeken worden of de resterende percelen openbaar verkocht kunnen worden. Het verspreid bezit wordt per gemeente of waterschap geïnventariseerd en daar waar mogelijk overgedragen. Dit heeft geresulteerd in overdrachten aan de gemeenten

Pijnacker-Nootdorp, Waterschap Rivierenland en Zoetermeer. In 2022 is het verspreid bezit van ruim 20 gemeenten geanalyseerd en zijn contacten gelegd met de betreffende gemeenten. Tevens is een traject gestart voor overdracht van onder andere fietspaden die rond 2009 zijn aangelegd in het kader van de aanleg van de N470, maar waar de eigendomsoverdracht op zich heeft laten wachten. Dit is in 2021 opgepakt en wordt naar verwachting afgerond in het vierde kwartaal 2023.

De waarde die het verspreid bezit vertegenwoordigt, wordt "stille reserveomvang" genoemd en wordt vanaf 2015 ingeschat op basis van de gemiddeld gerealiseerde m2 prijs bij verkopen verspreid bezit. De geschatte opbrengst van verkochte gronden is in de Jaarrekening 2022 opgenomen op basis van een geschat oppervlak van circa 130 ha en een geschatte gemiddelde m2 verkoopprijs van € 2,50. Hoewel dit oppervlak iets minder is dan de hiervoor genoemde 150 ha, wordt toch vastgehouden voor de inschatting van de stille reserve aan de 130 ha vanuit het oogpunt van voorzichtigheid en een bestendige gedragslijn. Door deze berekeningsmethode komt de geschatte omvang in de Jaarrekening 2022 uit op ongeveer € 3,7 mln.

Kunst

De kunstcollectie is niet gewijzigd. De verzekerde waarde is € 0,4 mln.

Deelnemingen

De stille reserves in de deelnemingen zijn berekend op basis van de intrinsieke waarde van de in bezit zijnde aandelen per 31 december 2021. Zie hierna de specificaties van de deelnemingen.

Deelnemingen (bedragen x € 1.000)	Intrinsieke waarde per 31-12-2021	Balans PZH	Stille Reserve	Uitgekeerd dividend
NV Bank Nederlandse Gemeenten	47.449	142	47.307	1.392
NV Nederlandse Waterschapsbank	2.329	5	2.324	53
NV Provinciaal Afvalverwijderingsbedrijf Delta Nutsbedrijven NV	2.983		2.983	
Houdstermaatschappij Zuid-Holland BV	13.635	20.286	-6.651*	
Warmtebedrijf Holding BV	719	1.800	-1.081*	
InnovationQuarter BV	18.497	25.000	-6.503*	
R.O.M. Drechtsteden Capital BV	9.337	10.000	-662*	
R.O.M. Drechtsteden Holding NV	4	4	0	
R.O.M. Drechtsteden Beheer BV	2	2	0	
Totaal	95.819	57.239	38.581	1.486

Verbonden partijen

Overige verbonden partijen (bedragen x € 1.000)	Intrinsieke waarde per 31-12-2021	Balans PZH	Stille Reserve	Uitgekeerd dividend
Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland CV	881	1355	-474*	-
R.O.M. Drechtsteden Kil III CV	676	561	115	-
Totaal	1.557	1.916	-359	-

* Voor deze deelnemingen en partijen zijn voorzieningen getroffen ter grootte van of groter dan de waarde van de (negatieve) stille reserves.

Stille reserves voor deelnemingen en overige verbonden partijen ontstaan door een verschil tussen de intrinsieke waarde op basis van de laatst goedgekeurde jaarrekeningen van deze deelnemingen en verbonden partijen en de waarde zoals opgenomen op de balans. Voor negatieve stille reserves wordt een voorziening gevormd. De hoogte van deze voorziening is gebaseerd op de meest recente tussentijdse rapportages van de deelnemingen en verbonden partijen.

11. Rechtmatigheid

Inleiding

De accountant voert ten behoeve van Provinciale Staten een controle uit op de provinciale Jaarrekening. De accountantscontrole gaat naast de getrouwheid (juiste weergave van de cijfers) in op de rechtmatigheid (zijn de baten, lasten en balansmutaties volgens de geldende regels tot stand gekomen). De rechtmatigheid wordt getoetst aan de hand van het Normenkader Rechtmatigheid. Een aanvullend toetsingscriterium in het kader van de rechtmatigheid betreft de begrotingsrechtmatigheid. Bovengenoemde onderwerpen zullen hierna verder worden toegelicht.

Normenkader Rechtmatigheid

Er zijn binnen de provincie diverse kaders aanwezig die (kwaliteits)eisen stellen aan de interne controle. Naast de provinciale kaders is de wet- en regelgeving in de Provinciewet, artikel 216 en 217, van belang. Hierin is geregeld dat Provinciale Staten bij verordening regels vaststellen voor de controle op het financiële beheer en op de inrichting van de financiële organisatie. Deze verordening waarborgt dat de rechtmatigheid van het financiële beheer en de inrichting van de financiële organisatie wordt getoetst. Het begrip rechtmatigheid in het kader van de accountantscontrole richt zich vooral op financiële rechtmatigheid: de mate waarin de belangrijkste, door het bestuur uitgevoerde, financiële beheershandelingen in overeenstemming zijn met de hiervoor geldende regels. De jaarlijkse rechtmatigheidscontrole door de accountant moet Provinciale Staten in staat stellen om het gevoerde financieel beheer te beoordelen. Het verslagjaar 2022 is het laatste jaar waarin de accountant deze rechtmatigheidscontrole uitvoert. Als gevolg van gewijzigde wetgeving zijn, met ingang van 1 januari 2023, Gedeputeerde Staten verplicht om zelf deze rechtmatigheidscontrole uit te voeren en over de uitkomsten daarvan te rapporteren in de zogeheten Rechtmatigheidsverantwoording. Deze Rechtmatigheidsverantwoording vormt een regulier onderdeel van de jaarrekening en wordt door de accountant gecontroleerd op getrouwheid. Deze ontwikkeling wordt later in deze paragraaf verder toegelicht (zie 'ontwikkelingen 2023').

Het Normenkader omvat de relevante wet- en regelgeving (zowel Europees, nationaal als provinciaal) voor de belangrijkste processen met financiële consequenties. Deze processen zijn: Verwerven en aannemen (inkopen, aanbesteden, prestatielevering en factuurbetaling), Verstrekken en vaststellen subsidies, Genereren van inkomsten (onderdeel subsidiebatens en overige opbrengsten) en Instandhouden Bedrijfskapitaal (onderdeel salarissen en betalingsverkeer). Provinciale Staten hebben Gedeputeerde Staten opgedragen het Normenkader Rechtmatigheid periodiek te actualiseren. Op 20 december 2022 hebben Gedeputeerde Staten de meest recente versie van het Normenkader Rechtmatigheid vastgesteld.

Interne controle 2022

Reguliere interne controles

De interne controles over 2022 zijn door het team Administratieve Organisatie en Interne Controle (Team AO/IC) uitgevoerd volgens het door Gedeputeerde Staten in december 2021 vastgestelde Concern Interne Controle Plan 2022. Met dit plan geven Gedeputeerde Staten invulling aan artikel 5.3 lid 4 van de 'Financiële verordening provincie Zuid-Holland 2021'. In dit artikel is opgenomen dat Gedeputeerde Staten jaarlijks zorgdragen voor de interne controle (IC) op de getrouwheid van de informatieverstrekking en de (financiële) rechtmatigheid van de beheershandelingen.

Het jaar 2022 wordt gekenmerkt door zowel consolidatie als doorontwikkeling voor wat betreft de interne beheersing binnen de provincie. Zo zijn de nodige stappen gezet in de voorbereidingen voor de implementatie van de wetswijziging die als gevolg heeft dat Gedeputeerde Staten met ingang van het verslagjaar 2023 een rechtmatigheidsverantwoording moeten afgeven. Eind 2021 is een applicatie aangeschaft die een groot deel van het proces van de uit te voeren interne controles automatiseert en daarmee een bijdrage levert aan meer efficiëntie en uniformiteit bij de uitvoering van de interne controles. De implementatie van deze applicatie wordt, naar verwachting, medio 2023 afgerond. Verder is in 2022 gestart met het ontwikkelen en toepasbaar maken van

data-analyse voor de uitvoering van de interne controlewerkzaamheden op de salarislasten. Tenslotte heeft de organisatie, samen met Deloitte, de eerste stappen gezet om te komen tot een routekaart die aangeeft op welke wijze de kwaliteit van de geautomatiseerde omgeving van de provincie verder verbeterd kan worden.

De volgende interne controles zijn in 2022 uitgevoerd:

- a. Verwerven en aannemen (Inkopen, aanbesteden, prestatielevering en factuurbetaling, grondadministratie);
- b. Verstrekken en vaststellen subsidies;
- c. Genereren van inkomsten (onderdeel Overige opbrengsten);
- d. Instandhouden bedrijfskapitaal (onderdeel Betalingsverkeer);
- e. Instandhouden bedrijfskapitaal (onderdeel Salarissen);

Naar aanleiding van de in 2022 uitgevoerde interne controles zijn met de proceseigenaren en het management afspraken gemaakt om de opzet, bestaan en werking van de processen en beheersmaatregelen, waar nodig, verder te verbeteren.

Aanvullende interne controles/onderzoeken

Naast de reguliere interne controles is in 2022 ook een aantal aanvullende interne controles uitgevoerd. Aanleiding hiervoor waren: interne/externe ontwikkelingen, verzoeken vanuit management en bestuur of aanbevelingen van de accountant zoals die zijn opgenomen in zijn managementletter. De uitvoering van deze aanvullende interne controles zal hierna kort worden toegelicht.

Impact COVID-19

Zowel in 2021 als in 2022 heeft de provincie de ontwikkelingen met betrekking tot COVID-19 op de voet gevolgd om tijdig en adequaat te kunnen reageren op de mogelijke (financiële) gevolgen van de COVID-19 crisis. Naast de bijzondere aandacht voor de rechtmatigheid van de aan openbaar vervoersbedrijven verstrekte beschikbaarheidsvergoedingen heeft ook monitoring plaatsgevonden op de mogelijke financiële gevolgen van COVID-19 voor de jaarrekeningposten debiteuren, verbonden partijen/deelnemingen, subsidies, leningen u/g /gewaarborgde geldleningen en de schade bij infrastructurele projecten en onderhoudsprojecten. Bij de uitvoering van de reguliere interne controles heeft COVID-19 specifieke aandacht gekregen in de controleaanpak die het Team AO/IC heeft gehanteerd. Daarnaast was het Team AO/IC direct betrokken bij het jaarrekeningproces 2021 (uitvoering in het voorjaar 2022) en werd vanuit die hoedanigheid, samen met de betrokken collega's, bewaakt dat informatie over de mogelijke (financiële) effecten van COVID-19 op genoemde dossiers tijdig beschikbaar was zodat deze, indien noodzakelijk, verantwoord kon worden in de jaarrekening 2021.

Inkoopstelsel PINK

Na de ingebruikname van het nieuwe inkoopstelsel PINK in maart 2021 zijn verschillende aanloopproblemen en kinderziektes geconstateerd. Zo bleek dat het op een efficiënte manier verkrijgen van betrouwbare data uit PINK en het faciliteren van het structureel vastleggen van een deugdelijke onderbouwing van een goedgekeurde prestatie niet in alle gevallen mogelijk was. In 2022 heeft de organisatie stappen gezet in de verbetering van genoemde aanloopproblemen. Zo is bijvoorbeeld, voor het onttrekken van relevante informatie uit PINK, een aantal tabulars in gebruik genomen die continue in ontwikkeling blijven. Het deugdelijk vastleggen van goedgekeurde prestaties is door middel van trainingen en instructies onder de aandacht gebracht van de betrokken medewerkers. Deze lijn wordt in 2023 doorgezet.

Vooruitblik 2023

In 2023 zal, naast de reguliere interne controles, ook een aantal bijzondere controles worden uitgevoerd. Dit, naar aanleiding van de aanbevelingen van de accountant zoals die zijn opgenomen in de managementletter 2022. Deze aanvullende controles worden hierna beknopt toegelicht.

Projecten

In de provinciale organisatie zijn in het afgelopen jaar verschillende stappen gezet om het projectmanagement steeds verder te verbeteren. Ook in 2023 krijgt de verdere verbetering van het projectmanagement de nodige aandacht. Hierbij worden, onder andere, bepaalde projecten of aspecten van goed projectmanagement gedurende het jaar getoetst.

IT-Audit

De organisatie heeft besloten om in 2023 certificeerbaar te zijn voor ISO27001. Dit is een norm voor informatiebeveiliging met als doel de general IT-controls doorlopend en zichtbaar te laten functioneren. Deze general IT-controls hebben betrekking op toegangs- en autorisatiebeheer, change management en wachtwoordbeleid. Nadat de organisatie certificeerbaar is voor ISO 27001 wordt in overleg met de accountant nagaan of het uitvoeren van een IT-audit wenselijk/nuttig is voor 2023. Bij het uitvoeren van deze IT-audit worden niet alleen de general IT-controls, maar waar mogelijk, ook de application controls (lees: geautomatiseerde beheersmaatregelen binnen de applicaties die door de ambtelijke organisatie gebruikt worden) betrokken.

Ontwikkelingen 2023

Naast het hiervoor beschreven vooruitblik op de ontwikkelingen die in 2023 direct betrekking hebben op de uitvoering (interne) controles is er ook een aantal interne en externe ontwikkelingen te benoemen die van invloed (gaan) zijn op de interne beheersing van de provincie als geheel. Deze ontwikkelingen worden hieronder toegelicht.

Rechtmatigheidsverantwoording Gedeputeerde Staten

Eén van de huidige ontwikkelingen die voor de provincie van belang is, vormt de implementatie van de wetwijziging die erin voorziet dat met ingang van het verslagjaar 2023 Gedeputeerde Staten een rechtmatigheidsverantwoording moet afgeven. De beoogde ingangsdatum was het verslagjaar 2021, maar mede als gevolg van de COVID-19 omstandigheden, heeft de Tweede Kamer de bijbehorende wetwijziging vastgesteld waarin is bepaald dat de ingangsdatum 1 januari 2023 is. Dit houdt in dat Gedeputeerde Staten voor het eerst bij de jaarrekening 2023 een Rechtmatigheidsverantwoording moeten afgeven.

Ondanks het feit dat de inwerkingtreding van deze wetwijziging is uitgesteld heeft de organisatie ook in 2022 de nodige stappen gezet ter voorbereiding van de implementatie hiervan. Zo is de controle van de jaarrekening 2021 gebruikt om te kijken of de organisatie al in staat is om te voldoen aan de vereisten van de rechtmatigheidsverantwoording. Op deze manier worden mogelijke knelpunten tijdig ontdekt en kunnen noodzakelijke aanpassingen tijdig worden doorgevoerd. Op aangeven van de accountant vormden de volgende specifieke onderwerpen de scope van deze testcase:

1. Beoordeling begrotingsrechtmatigheid
2. Beoordeling uitputting gevoteerde kredieten
3. Naleving van de aanbestedingsregels
4. Misbruik en oneigenlijk gebruik
5. Staatssteun

Bij de uitvoering van deze werkzaamheden is, onder andere, geïnventariseerd welke informatie met betrekking tot deze onderwerpen beschikbaar is, of en zo ja, welke controles binnen de organisatie in 2021 zijn uitgevoerd om de rechtmatigheid van relevante handelingen vast te stellen en wat de uitkomsten zijn geweest van deze controles. Mede aan de hand van de uitkomsten van deze inventarisatie en gesprekken met direct betrokken medewerkers is vastgesteld of de organisatie al gereed is om zelfstandig de controle op de rechtmatigheid te kunnen uitvoeren of dat er nog aandachtspunten zijn die in de komende maanden moeten worden opgevolgd. De algemene conclusie is dat, voor wat de vijf genoemde onderwerpen betreft, de organisatie in de basis in staat is deze controle op de rechtmatigheid zelfstandig te kunnen uitvoeren. Wel zijn er per dossier één of meerdere aandachtspunten die moeten

worden opgepakt om er voor te zorgen dat deze rechtmatigheidscontrole uiteindelijk volledig zelfstandig en zo efficiënt en effectief mogelijk kan worden uitgevoerd.

Mede op aangeven van de accountant is ook het verslagjaar 2022 aangemerkt als 'leertraject' voor de Rechtmatigheidsverantwoording. Hierbij staan de vijf genoemde onderwerpen ook weer centraal, waarbij vooral aandacht besteed zal worden aan de opvolging van genoemde aandachtspunten uit 2021. Daarnaast vraagt de vaktechnische onderbouwing (lees: dossiervorming) van deze vijf onderwerpen de nodige aandacht. Ook richt de organisatie zich in 2023 volop op de uitvoering van de verschillende onderdelen van de rechtmatigheidscontrole om Gedeputeerde Staten in staat te stellen in het voorjaar van 2024 de Rechtmatigheidsverantwoording 2023 af te geven. Deze activiteiten worden in nauwe samenwerking met de accountant uitgevoerd.

Automatisering en interne controle

Automatisering speelt een steeds belangrijker rol bij de uitvoering van de interne controles. Zo kan de inzet van data-analyse tot een meer efficiënte uitvoering van de interne controles binnen de organisatie leiden. Naast de inzet van data-analyse, moet ook de kwaliteit van de geautomatiseerde omgeving van de hele provinciale organisatie verder verbeterd worden.

Data-analyse

In 2022 is gestart met het ontwikkelen en het waar mogelijk toepassen van data-analyse in de interne controle op de loonkosten. De resultaten hiervan zijn afgestemd met de accountant waarbij Deloitte heeft aangegeven dat deze resultaten voor hen 'bruikbaar' zijn voor hun controle van de provinciale jaarrekening (zie managementletter 2022). In 2023 zal de organisatie verdere stappen zetten op het gebied van de inzet van data-analyse. In afstemming met de accountant zal nagegaan worden op welke wijze en bij welke andere interne controles data-analyse in 2023 kan worden ingezet.

Kwaliteit geautomatiseerde omgeving

De accountant heeft in het afgelopen jaar nadrukkelijk aandacht gevraagd voor de geautomatiseerde omgeving van de provincie. Mede met het oog op de eerder genoemde Rechtmatigheidsverantwoording heeft Deloitte gewezen op het feit dat deze Rechtmatigheidsverantwoording wordt gebaseerd op het uitgangspunt dat de interne processen zodanig effectief werken dat onrechtmatigheden niet voorkomen of tijdig worden gesignaleerd en worden voorkomen voordat een financiële beheerhandeling wordt uitgevoerd. Op dit moment voldoen nog niet alle processen binnen de provincie hieraan. Dit wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door het feit dat de geautomatiseerde omgeving van de provincie nog niet voldoet aan de minimale vereisten die hiervoor noodzakelijk zijn (o.a. toegang- en rechtenbeheer). De provincie heeft in 2021 de ambitie uitgesproken om de kwaliteit van de processen verder te verbeteren. Het investeren in (de kwaliteit van) de IT-omgeving van de provincie blijft noodzakelijk. Samen met Deloitte is de organisatie bezig een routekaart op te stellen waarin wordt beschreven welke stappen gezet moeten worden om te komen van de huidige situatie van de IT-omgeving naar de gewenste situatie. In 2022 heeft de organisatie verschillende activiteiten uitgevoerd om de geautomatiseerde omgeving van de provinciale organisatie verder te verbeteren. Het belangrijkste traject dat hiervoor in gang is gezet betreft het in 2023 certificeerbaar worden voor ISO27001. Dit is een norm voor informatiebeveiliging met als doel de general IT-controls doorlopend en zichtbaar te laten functioneren. In 2023 wordt genoemde routekaart voor de IT-omgeving verder ingevuld én uitgevoerd.

Begrotingsrechtmatigheid

Bij rechtmatigheidscontrole vormt het begrotingscriterium een belangrijk aanvullend toetsingscriterium. Financiële beheerhandelingen die ten grondslag liggen aan de baten en lasten, alsmede de balansposten, dienen tot stand te zijn gekomen binnen de grenzen van de geautoriseerde begroting en de hiermee samenhangende ambities. Volgens het BBV dienen de afwijkingen tussen begroting en de jaarrekening goed herkenbaar in de jaarrekening te worden opgenomen en te worden toegelicht. Door het vaststellen van de jaarrekening door Provinciale Staten worden de desbetreffende uitgaven alsnog geautoriseerd. Het gaat hier om overschrijdingen waarbij

Gedeputeerde Staten bij het doen van de uitgaven binnen het door Provinciale Staten uitgezette beleid zijn gebleven.

De afwijkingen die gedurende het jaar 2022 al bekend waren, zijn door Gedeputeerde Staten tijdens het jaar in de vorm van begrotingswijzigingen aan Provinciale Staten voorgelegd. Afwijkingen waarvoor dit niet meer mogelijk was, zijn conform het BBV in de jaarrekening per ambitie toegelicht.

In het jaar 2022 zijn er geen uitgaven gedaan die het vastgestelde kader van PS overschrijden.

12. Verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (SISA)

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2022 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 30-1-2023								
Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
BZK	C13	Regeling specifieke uitkering ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed Provincies	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen (inclusief uitvoering door derden)	Aantal kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren waarmee een ontzorgingstraject is gestart	Aantal kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren waarmee een ontzorgingstraject is doorlopen tot aan het moment van aanbesteding van maatregelen om vastgoed te verduurzamen	Aantal gebouwde onroerende zaken dat hiermee wordt bereikt door het provinciaal ontzorgingsprogramma	Is binnen het provinciaal ontzorgingsprogramma uitvoering gegeven aan het stimuleren van vraagbundeling bij kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren bij de verduurzaming van hun maatschappelijk vastgoed? (Ja/Nee/Nvt)
			<i>Aard controle R Indicator: C13/01</i>	<i>Aard controle n.v.t Indicator: C13/02</i>	<i>Aard controle n.v.t Indicator: C13/03</i>	<i>Aard controle n.v.t Indicator: C13/04</i>	<i>Aard controle n.v.t Indicator: C13/05</i>	<i>Aard controle n.v.t Indicator: C13/06</i>
			€ 560.791	€ 868.049	77	10	182	Nee

			Is de opgedane regionale kennis en ervaring gedeeld met het Kennis- en innovatieplatform verduurzaming maatschappelijk vastgoed? (Ja/Nee/Nvt) <i>Aard controle n.v.t. Indicator: C13/07</i>	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t. Indicator: C13/08</i>	Correctie besteding (jaar T-1) ten laste van Rijksmiddelen ivm SiSa tussen medeverheden (alleen van toepassing bij SiSa tussen medeoverheden) <i>Aard controle R Indicator: C13/09</i>			
			Ja	Nee	n.v.t.			
BZK	C26	Culturele voorzieningen provincies Tranche 1 en 2 Provincies	Projectnaam/nummer <i>Aard controle n.v.t. Indicator: C26/01</i>	Besteding (jaar T-1) ten laste van Rijksmiddelen <i>Aard controle D2 Indicator: C26/02</i>	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen <i>Aard controle D2 Indicator: C26/03</i>	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen <i>Aard controle n.v.t. Indicator: C26/04</i>	Eindverantwoording (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t. Indicator: C26/05</i>	
		1	Culturele Voorzieningen tranche 1 (2020-0000734093)	€ 0	€ 0	€ 137.080	Ja	
		2	Culturele Voorzieningen tranche 2 (2021-0000582971)	€ 0	€ 65.380	€ 65.380	Ja	
BZK	C41	Regeling specifieke uitkering flexibele inzet woningbouw Provincies	Besteding (jaar T) aan flexibele ondersteuning capaciteit en expertise <i>Aard controle R Indicator: C41/01</i>	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan flexibele ondersteuning capaciteit en expertise Vanaf SiSa 2021 inclusief uitvoering door derden <i>Aard controle R Indicator: C41/02</i>	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T) <i>Aard controle R Indicator: C41/03</i>	Aantal projecten dat in (jaar T) is geholpen met middelen <i>Aard controle n.v.t. Indicator: C41/04</i>	Aantal projecten dat cumulatief (t/m jaar T) is geholpen met middelen <i>Aard controle n.v.t. Indicator: C41/05</i>	Cumulatief aantal (t/m jaar T) woningen dat in deze projecten wordt gerealiseerd <i>Aard controle n.v.t. Indicator: C41/06</i>
			€ 2.820.749	€ 5.754.872	€ 0	33	65	34.553

			Volledige zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t. Indicator: C41/07</i>	Eindverantwoording (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t. Indicator: C41/08</i>				
			Nee	Nee				
BZK	C59	Kwalitatief hoogwaardige en duurzame woon- en leefomgeving in NOVI/NOVEX-gebieden	Besteding over het totale project (jaar T-1) <i>Aard controle R Indicator: C59/01</i>	Besteding over het totale project (jaar T) <i>Aard controle R Indicator: C59/02</i>	Cumulatieve besteding over het totale project (t/m jaar T) <i>Aard controle n.v.t Indicator: C59/03</i>	Zelfstandige uitvoering? (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t. Indicator: C59/04</i>	Correctie indicator bestedingen (jaar T-1) <i>Aard controle R Indicator: C59/05</i>	Activiteiten die zijn omschreven in het interbestuurlijk vastgestelde plan van aanpak/ontwikkelperspectief (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t. Indicator: C59/06</i>
			€ 0	€ 0	€ 0	ja	€ 0	Nee
			Eindverantwoording? (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t. Indicator: C59/07</i>					
			nee					
BZK	C81	Specifieke uitkering aan provincies ten behoeve van de financiering van (tijdelijke) capaciteit of externe expertise voor het opstellen en uitvoeren van de woondeals	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) <i>Aard controle R Indicator: C81/01</i>	Aantal woondeals dat is tot stand gekomen met hulp van deze middelen <i>Aard controle n.v.t. Indicator: C81/02</i>	Zelfstandige uitvoering: Ja/Nee <i>Aard controle n.v.t. Indicator: C81/03</i>	Eindverantwoording (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t. Indicator: C81/04</i>		
			€ 323.975	0	Ja	Nee		

BZK	C86	Specifieke uitkering ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed tweede tranche	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Aantal kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren waarmee een ontzorgingstraject is gestart	Aantal kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren waarmee een ontzorgingstraject is doorlopen tot aan het moment van aanbesteding van maatregelen om vastgoed te verduurzamen	Aantal gebouwde onroerende zaken dat hiermee wordt bereikt door het provinciaal ontzorgingsprogramma	Is de opgedane regionale kennis en ervaring gedeeld met het Kennis- en innovatieplatform verduurzaming maatschappelijk vastgoed? (Ja/Nee/Nvt)
			<i>Aard controle R Indicator: C86/01</i>	<i>Aard controle n.v.t Indicator: C86/02</i>	<i>Aard controle n.v.t Indicator: C86/03</i>	<i>Aard controle n.v.t Indicator: C86/04</i>	<i>Aard controle n.v.t Indicator: C86/05</i>	<i>Aard controle n.v.t Indicator: C86/06</i>
			€ 0	€ 0	0	0	0	Nvt
		Provincies	Worden kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren begeleid bij het opstellen van portefeuilleroutekaarten die richting geven aan het realiseren van de klimaatdoelstellingen in 2030 en 2050 (Ja/Nee/Nvt)	Worden kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren begeleid bij het aanvragen van subsidies voor verduurzamingsmaatregelen en het opstellen van relevante (advies-)documenten om te voldoen aan de voorwaarden voor subsidieverlening (Ja/Nee/Nvt)	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	Eventuele toelichting		
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C86/07</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C86/08</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C86/09</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C86/10</i>		
			Nvt	Nvt	Nee			

BZK	C88	Specifieke uitkering Leiden Katwijk Noordwijk Provincie Zuid-Holland	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	Toelichting op niet-afgeronde projecten			
			<i>Aard controle R Indicator: C88/01</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C88/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C88/03</i>	-	-	-
			€ 0	Nee				
BZK	C93	Specifieke uitkering Provincie Zuid-Holland Startup in Residence	Werkzaamheden verricht in jaar T? (Ja/Nee)	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen				
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C93/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: C93/02</i>	-	-	-	-
			Ja	€ 237.435				
BZK	C210	Meerjarige regeling specifieke uitkering flexibele inzet woningbouw Provincies	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan flexibele ondersteuning capaciteit en expertise	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T)	Aantal projecten dat in (jaar T) is geholpen met middelen	Cumulatief aantal (t/m jaar T) woningen dat in deze projecten wordt gerealiseerd	Volledige zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Eindverantwoording (Ja/Nee)
			<i>Aard controle R Indicator: C210/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: C210/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C210/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C210/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C210/05</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C210/06</i>
			€ 0	€ 0	0	0	Nee	Nee
IenW	E10	Regeling specifieke uitkering snelfietsroutes	Projectnaam/nummer	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	Besteding (jaar T) (gedeeltelijk) verantwoord o.b.v. voorlopige toekenningen? (Ja/Nee)	Toelichting op niet-afgeronde projecten

		Provincies	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E10/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: E10/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E10/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E10/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E10/05</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E10/06</i>
			1 Snelfietsroute Leiden-Katwijk (5000004240)	€ 3.189.842	€ 20.121.960	Ja	Nee	nvt
			Kopie projectnaam/nummer	Grote scope wijzigingen? (Ja/Nee)	Ernstige vertragingen? (Ja/Nee)	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie besteding (jaar T-1) per project ivm aan andere medeoverheden overgeboekte middelen	
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E10/07</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E10/08</i>	<i>Aard controle D1 Indicator: E10/09</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E10/10</i>	<i>Aard controle R Indicator: E10/11</i>	
			1 Snelfietsroute Leiden-Katwijk (5000004240)	Nee	Nee	Ja		
IenW	E12	Regeling specifieke uitkeringen N-wegen Provincies	Totale besteding (jaar T)	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T (inclusief 2018))	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T (inclusief 2018))	Eindverantwoording (Ja/Nee)		
			<i>Aard controle R Indicator: E12/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: E12/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: E12/03</i>	<i>Aard controle R Indicator: E12/04</i>		
			€ 0	€ 254.135	€ 190.601	Nee		
			Projectnaam/nummer	Project wijkt meer dan 10% af (Ja/Nee)	Totale omvang per type maatregel	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)		
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E12/05</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E12/06</i>	<i>Aard controle D1 Indicator: E12/07</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E12/08</i>		
			1 N457 Bentwoudlaan-Vredenburgh- laan (nieuwbouw) A12-Boskoop	Nee	Bermverharding 19.200 m2. Geleiderail 0,4 km	Nee		
			2 N223 Duurzaam Veilig fase 3 (EN2231103)	Nee	Bermverharding 9.360 m2. Geleiderail 3,9 km	Nee		

			3	Verkeersveiligheidsmaatregelen in trajectaanpak N214ab (EN2141201)	Nee	Bermverharding 63.000 m2. Geleiderail 2,0 km	Nee	
			4	Bermverharding N215 Melissant-Middelhamis (nog geen projectnummer)	Nee	Bermverharding 12.720 m2	Nee	
			5	Groot onderhoud traject N207a (nog geen projectnummer)	Nee	Bermverharding 20.640 m2	Nee	
lenW	E18	Waterstofbussen	Aantal waterstofbussen	Eindverantwoordig (Ja/Nee)				
			<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E18/01</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E18/02</i>				
		Provincies	19	Nee				
lenW	E20	Regeling stimuleringsverkeersmaatregelen 2020-2021	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T)	Project afgerond (alle maatregelen) in (jaar T) (Ja/Nee)		
			<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E20/01</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E20/02</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E20/03</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E20/04</i>		
			€ 313.043	€ 685.080	€ 342.540	Nee		
		Provincies en Gemeenten	Naam/nummer per maatregel	Per maatregel, maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	De hoeveelheid opgeleverde verkeersveiligheidsmaatregelen per type maatregel (stuks, meters)	Eventuele toelichting, mits noodzakelijk		

			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E20/05</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E20/06</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E20/07</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E20/08</i>
1	137	Aanleg van ongelijkvloerse fietsoversteekplaatsen aantal in st	Nee	1 ongelijkvloerse kruising		
2	137	Aanleg van ongelijkvloerse fietsoversteekplaatsen aantal in st	Nee	1 ongelijkvloerse kruising		
3	101	Aanbrengen van kant- en asmarkering op fietspaden aantal in meters	Ja	391,5 km kantmarkering		
4	232	Aanleg van een rotonde buiten de bebouwde kom aantal in st	Nee	1 rotonde		
5	232	Aanleg van een rotonde buiten de bebouwde kom aantal in st	Nee	1 rotonde		
6	232	Aanleg van een rotonde buiten de bebouwde kom aantal in st	Nee	1 rotonde		
7	232	Aanleg van een rotonde buiten de bebouwde kom aantal in st	Nee	1 rotonde		
8	105	Verbreden van fietspaden aantal in meters	Nee	Verbreed fietspad		

lenW	E27	Brede doeluitkering verkeer en vervoer Wet BDU Verkeer en Vervoer (art. 10) Provincies	Eindsaldo/-reservering (jaar T-1)	Terugbetaling door derden vanuit BDU-bijdrage verstrekte middelen in (jaar T)	Besteding (jaar T)	Correctie over besteding (T-1)	Eindsaldo/-reservering (jaar T)	
			<i>Aard controle R Indicator: E27/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: E27/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: E27/03</i>	<i>Aard controle R Indicator: E27/04</i>	<i>Aard controle R Indicator: E27/05</i>	
			€ 27.754.483	€ 0	€ 5.155.301	€ 375.086	#####	
lenW	E40	Truckparking lead partnership	Besteding (jaar T) aan projectkosten voor het totale project	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan projectkosten voor het totale project	Eindverantwoording totale project (Ja/Nee)			
			<i>Aard controle R Indicator: E40/01</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E40/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E40/03</i>			
			€ 123.379	€ 499.122	Nee			
lenW	E52	Regeling specifieke uitkering beschikbaarheids vergoeding regionale OV- concessies 2021	Naam per concessie zoals gedefinieerd in artikel 1 en benoemd in bijlage 1 van de regeling	Naam concessiehouder zoals gedefinieerd in artikel 1 en benoemd in bijlage 1 van de regeling	Besteding (jaar T-2 (2019))	Besteding (jaar T)	Specifieke kosten van de concessiehouder in de periode van 1 januari 2021 tot en met 31 december 2021 ter voorkoming van verdere verspreiding van het virus dat COVID-19 veroorzaakt	Totaal bedrag verstrekte subsidies concessieverlener conform concessie (jaar 2021) - zoals in de bijlage 3 van de regeling is opgenomen verleend

			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E52/01</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E52/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: E52/03</i>	<i>Aard controle R Indicator: E52/04</i>	<i>Aard controle R Indicator: E52/05</i>	<i>Aard controle R Indicator: E52/06</i>	
			1						
			Kopie naam concessie	Totale opbrengstenconform bijlage 3 (5A OCW-contract studentenkaart) van de regeling	Totale opbrengstenconform bijlage 3 (5B opbrengsten van reizigers) van de regeling	Totale Opbrengsten conform bijlage 3 (5C Andere opbrengsten) van de regeling	Komt de concessiehouder voor deze concessie in aanmerking voor de 2% extra vergoeding (Ja/Nee)		
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E52/07</i>	<i>Aard controle R Indicator: E52/08</i>	<i>Aard controle R Indicator: E52/09</i>	<i>Aard controle R Indicator: E52/10</i>	<i>Aard controle R Indicator: E52/11</i>		
			1						
lenW	E53	Regeling specifieke uitkering Schone Lucht Akkoord	Beschikingsnummer / naam	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Daadwerkelijke startdatum van het project (dd/mm/jj)	Daadwerkelijke einddatum van het project (dd/mm/jj)	Ervaringen binnen 3 maanden na afronding project gedeeld (ja/nee)	
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E53/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: E53/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E53/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E53/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E53/05</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E53/06</i>	
			1	SPUKSLA-22-03313378 van de regeling Specifieke uitkering Schone LuchtAkkoord (SpUk SLA 2022).--> Kenniscentrum CS	€ 0	€ 0	1-12-2022	31-12-2024	Nee

			2	SPUKSLA-22-03312552 van de regeling Specifieke uitkering Schone LuchtAkkoord (SpUk SLA 2022) --> Training Industrie	€ 0	€ 0	1-1-2023	1-7-2024	Nee
			3	SPUKSLA-21-01290861 van de regeling Specifieke uitkering Schone Lucht Akkoord (SpUk SLA 2021) ---> Docking Station Alblasserdam	€ 0	€ 0	1-9-2021	1-9-2023	Nee
				Kopie beschikkingsnummer /naam <i>Aard controle n.v.t. Indicator: E53/07</i>	Jaar waarin het project is opgenomen in een decentraal uitvoeringsplan <i>Aard controle n.v.t. Indicator: E53/08</i>				
			1	SPUKSLA-22-03313378 van de regeling Specifieke uitkering Schone LuchtAkkoord (SpUk SLA 2022).--> Kenniscentrum CS	2022				
			2	SPUKSLA-22-03312552 van de regeling Specifieke uitkering Schone LuchtAkkoord (SpUk SLA 2022) --> Training Industrie	2023				

			3	SPUKSLA-21-01290861 van de regeling Specifieke uitkering Schone Lucht Akkoord (SpUk SLA 2021) ---> Docking Station Alblasterdam	2021					
				Eindverantwoording (Ja/Nee)						
				<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E53/09</i>						
				Nee						
IenW	E56	Regeling specifieke uitkering doelmatig en duurzaam gebruik verkeersinfrastructuur 2021		Besteding (jaar T-1) aan projectkosten voor het totale project	Besteding (jaar T) aan projectkosten voor het totale project	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan projectkosten voor het totale project	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie besteding (jaar T-1) aan projectkosten voor het totale project	Eindverantwoording (Ja/Nee)	
				<i>Aard controle R Indicator: E56/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: E56/02</i>	<i>Aard controle n.v.t Indicator: E56/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E56/04</i>	<i>Aard controle R Indicator: E56/05</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E56/06</i>	
			1	€ 0	€ 29.800	€ 29.800	Ja	€ 0	Nee	
				Projectnaam / nummer	Project afgerond (Ja/Nee)					
				<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E56/07</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E56/08</i>					
			1	Project g. ondersteuning bij haalbaarheidsonderzoeken ten behoeve van de totstandkoming van een landelijk dekkend netwerk van duurzame tank- en	Nee					

			laadinfrastructuur voor wegtransport en binnenvaart.						
lenW	E58	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem overbruggingsjaar 2021	Projectnaam / nummer	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie besteding (jaar T-1)	Project afgerond (Ja/Nee)	
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E58/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: E58/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E58/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E58/04</i>	<i>Aard controle R Indicator: E58/05</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E58/06</i>	
			1 PFAS	€ 4.494	€ 4.494	Ja	€ 0	Nee	
			2 Aanpak diffuus lood	€ 0	€ 1.452.919	Ja	€ 0	Nee	
			Eindverantwoording (Ja/Nee)						
<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E58/07</i>									
Nee									
lenW	E83	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem 2022	Projectnaam / nummer	Besteding (jaar T) per project	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie Jaar T-1 per project ivm SiSa tussen medeoverheden (Jaar T-1)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) per project		
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E83/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: E83/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E83/03</i>	<i>Aard controle R Indicator: E83/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E83/05</i>		
			1 voorbereidingskosten Sanering gasfabrieksterrein Oude Tonge / PZH-2022-818365410	€ 194.344	Nee	€ 0	€ 194.344		
			2 sanering Heerendijk Oude -Tonge / PZH-2022-823212061	€ 438.207	Nee	€ 0	€ 438.207		
3 DCMR, 6 projecten	€ 398.000	Nee	€ 0	€ 398.000					

		4	Omgevingsdienst Haaglanden, 6 projecten	€ 376.700	Nee	€ 0	€ 376.700
		5	Omgevingsdienst Midden-Holland, 13 projecten	€ 834.500	Nee	€ 0	€ 834.500
		6	Omgevingsdienst West-Holland, 7 projecten	€ 96.000	Nee	€ 0	€ 96.000
		7	Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid, 13 projecten	€ 614.650	Nee	€ 0	€ 614.650
			Kopie projectnaam / nummer	Uitvoering is volgens aanvraag uitgevoerd (Ja/Nee), zo nee geef in indicator 08 de reden aan.	Optionele toelichting. Verplicht als bij 07 nee is ingevuld	Project afgerond (Ja/Nee)	
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E83/06</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E83/07</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E83/08</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E83/09</i>	
		1	voorbereidingskosten Sanering gasfabrieksterrein Oude Tonge / PZH-2022-818365410	Ja		Nee	
		2	sanering Heerendijk Oude -Tonge / PZH-2022-823212061	Ja		Nee	
		3	DCMR, 6 projecten	Ja		Nee	
		4	Omgevingsdienst Haaglanden, 6 projecten	Ja		Nee	
		5	Omgevingsdienst Midden-Holland, 13 projecten	Ja		Nee	

			6	Omgevingsdienst West-Holland, 7 projecten	Ja		Nee			
			7	Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid, 13 projecten	Ja		Nee			
			Eindverantwoording (Ja/Nee)							
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E83/10</i>							
			Nee							
IenW	E84	Regeling stimuleringsverkeersveiligheidsmaatregelen 2022-2023 Provincies en Gemeenten	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Cumulatieve eigen bijdrage en externe financiering (t/m jaar T)	Project afgerond (alle maatregelen) in (jaar T) (Ja/Nee)				
			<i>Aard controle R Indicator: E84/01</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E84/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: E84/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E84/04</i>				
			€ 0	€ 0	€ 0	Nee				
			Naam/nummer per maatregel	Per maatregel, maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	De hoeveelheid opgeleverde verkeersveiligheidsmaatregelen per type maatregel (stuks, meters)	Eventuele toelichting, mits noodzakelijk				
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E84/05</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E84/06</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E84/07</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E84/08</i>				
			1	379 Aanleg van een rotonde buiten de bebouwde kom jaantal in Stuks	Nee	0	n.v.t.			

EZK	F12	Eenmalige specifieke uitkering voor de uitvoering van regionale MIT-regeling 2018-2023	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Totale cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Eventuele toelichting	
			<i>Aard controle R Indicator: F12/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: F12/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F12/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F12/04</i>	
			€ 728.000	€ 20.192.000	Nee	n.v.t.	
EZK	F14	Regeling specifieke uitkering MIT 2021	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Totale cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Eventuele toelichting	
			<i>Aard controle R Indicator: F14/01</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F14/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F14/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F14/04</i>	
			€ 5.620.000	€ 7.893.000	Nee	n.v.t.	

EZK	F25	Regeling specifieke uitkering MIT	Beschikingsnummer	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Totale cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Eventuele toelichting	
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F25/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: F25/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F25/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F25/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F25/05</i>	
			1 A000425973	€ 2.368.000	€ 2.368.000	nee	n.v.t.	
LNV	L4	Deelproject 750 hectare natuur- en recreatiegebied (Project Mainportontwikkeling Rotterdam) Uitwerkingsovereenkomst tussen het rijk en de provincie Zuid-Holland, de gemeente Rotterdam en de stadsregio Rotterdam Provincie Zuid-Holland	Besteding (jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)				
			<i>Aard controle R Indicator: L4/01</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L4/02</i>				
			€ 14.611.895	Nee				
LNV	L7	Regeling specifieke uitkering IBP-Vitaal Platteland	Gebiedsnaam/nummer	Totale besteding (jaar T)	Totale Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Toelichting
				Zelfstandige uitvoering	Inclusief uitvoering door derde vanaf SiSa 2021			Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen

			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L7/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: L7/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: L7/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L7/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L7/05</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L7/06</i>
			1 Hollands en Utrechts Veenweidegebied	€ 463.422	€ 1.590.922	Ja	Nee	
			2 Zuidwestelijke Delta	€ 1.129.678	€ 1.573.745	Ja	Nee	
LNV	L8	Regeling provinciale aankoop veehouderijen nabij natuurgebieden	Beschikingsnummer/naam	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)			
				Automatisch ingevuld en betreft optelling indicatoren L8/09				
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L8/01</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L8/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L8/03</i>			
			L8 / SUOV121099	€ 0	Ja			
			Naam/nummer overeenkomstig koopovereenkomst	Betreft dit een financiering uit deel A of deel B?	Indien deel A:	Indien deel B:	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen per overeenkomst	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen per overeenkomst
				Als A indicator 06 verplicht, als B indicator 07 verplicht.	is sprake geweest van de verwerving van vermogensbestanddelen die voor de provincie hebben geleid tot vermogensvorming w.o. opbrengsten; zo ja, welk bedrag betreft het?	is sprake geweest van de verwerving van vermogensbestanddelen die voor de provincie restwaarde zouden opleveren; zo ja, welk bedrag betreft het?		
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L8/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L8/05</i>	<i>Aard controle D1 Indicator: L8/06</i>	<i>Aard controle D1 Indicator: L8/07</i>	<i>Aard controle R Indicator: L8/08</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L8/09</i>
			1 N.v.t.	A	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

			Kopie naam/nummer overeenkomstig koopovereenkomst	Is de aankoop som gebaseerd op een taxatie door een onafhankelijke taxateur of marktwaarde en komt de overeengekomen koopsom met die taxatie overeen? (Ja/Nee/N.v.t.)	Toelichting			
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L8/10</i>	<i>Aard controle D1 Indicator: L8/11</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L8/12</i>			
		1	<i>N.v.t.</i>	<i>N.v.t.</i>				
LNV	L10	Regeling specifieke uitkering Impuls Veenweiden	Gebiedsnaam/nummer	Totale besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Toelichting	
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L10/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: L10/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: L10/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L10/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L10/05</i>	
		1	Zuid-Holland	€ 4.771.848	€ 4.771.848	Nee		
LNV	L16	Eenmalige specifieke uitkering Provinciaal Uitvoeringsprogramma Natuur	Naam Uitvoeringsprogramma	Besteding (jaar T) per uitvoeringsprogramma - exclusief uitvoering door derden	Cumulatieve besteding (t/m jaar T). Vanaf SiSa 2022 inclusief uitvoering door derden	Cumulatieve besteding apparaatskosten (t/m jaar T) per uitvoeringsprogramma	Uitvoeringsprogramma volgens uitvoeringsplan uitgevoerd (Ja/Nee)	Uitvoeringsprogramma afgerond (Ja/Nee)

			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L16/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: L16/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: L16/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L16/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L16/05</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L16/06</i>
			1 Provinciaal Uitvoeringsprogramma Zuid-Holland	€ 1.428.455	€ 2.179.272	€ 1.552.402	Nee	Nee
			Kopie Uitvoeringsprogramma	Toelichting	Zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)			
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L16/07</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L16/08</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L16/09</i>			
			1 <i>Provinciaal Uitvoeringsprogramma Zuid-Holland</i>		Ja			
LNV	L22	Eenmalige bijdrage voor het door-ontwikkelen en in de praktijk testen van een KPI-systematiek voor kringlooplandbou w in de Zuidwestelijke Delta, m.n. voor de akkerbouw	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)			
			<i>Aard controle R Indicator: L22/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: L22/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L22/03</i>			
			€ 0	€ 0	Nee			

LNV	L24	Regeling specifieke uitkering voorbereidingskosten landelijk gebied, versnellingsvoors tellen en PAS-melders	Besteding (jaar T)	Totale cumulatieve bestedingen (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)?			
			<i>Aard controle R Indicator: L24/01</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L24/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L24/03</i>	€ 0	€ 0	Nee
LNV	L25	Regeling specifieke uitkering provinciale versnellingsvoors tellen transitie landelijk gebied	Naam versnellingsvoorstel	Besteding (jaar T)	Totale cumulatieve bestedingen (t/m jaar T)	Baten (jaar T) vermogensvorming	Totale cumulatieve baten vermogensvorming (t/m jaar T)	
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L25/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: L25/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L25/03</i>	<i>Aard controle R Indicator: L25/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L25/05</i>	
			1 n.v.t.	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	
			Eindverantwoording (Ja/Nee)?					
		<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L25/06</i>						
		Nee						

13. Overzicht van lasten en baten per taakveld / uitvoeringsinformatie

Overzicht baten en lasten per taakveld / uitvoeringsinformatie

Taakvelden (bedragen x € 1.000)	Primaire begroting 2022			Begroting na wijziging 2022			Realisatie			Verschil begroot vs realisatie		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
0 Algemene dekkingsmiddelen												
0.1 Uitkering provinciefonds	0	290.305	-290.305	0	324.615	-324.615	0	328.694	-328.694	0	-4.079	4.079
0.2 Opbrengst provinciale belastingen	0	351.953	-351.953	0	364.426	-364.426	0	359.536	-359.536	0	4.890	-4.890
0.3 Geldleningen en uitzettingen	367	250	117	267	0	267	82	563	-482	186	-563	749
0.4 Deelnemingen	567	1.600	-1.033	362	1.486	-1.124	501	2.884	-2.383	-139	-1.398	1.259
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	152.319	135.471	16.848	177.004	151.831	25.174	355	3.708	-3.353	176.649	148.122	28.527
0.6 Overhead	105.567	2.387	103.180	108.603	2.958	105.645	104.593	8.079	96.515	4.009	-5.121	9.130
0.7 Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0	-3	0	-3	3	0	3
0.8 Mutaties reserves	25.012	29.057	-4.045	35.912	46.895	-10.983	214.023	194.587	19.437	-178.111	-147.691	-30.420
Totaal 0 Algemene dekkingsmiddelen	283.833	811.023	-527.191	322.149	892.211	-570.062	319.551	898.050	-578.499	2.598	-5.840	8.438
1 Bestuur												
1.1 Provinciale staten	2.546	0	2.546	2.546	0	2.546	2.538	0	2.538	8	0	8
1.2 Gedeputeerde staten	6.007	0	6.007	6.148	0	6.148	8.257	49	8.208	-2.109	-49	-2.060
1.3 Kabinetszaken	1.643	0	1.643	12.079	0	12.079	2.016	0	2.016	10.063	0	10.063
1.4 Bestuurlijke organisatie	11.799	469	11.330	12.301	469	11.832	6.825	470	6.355	5.476	-1	5.477
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio	80	0	80	80	0	80	77	0	77	3	0	3
1.6 Openbare orde en veiligheid	701	0	701	719	0	719	867	0	867	-149	0	-149
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	3.587	135	3.452	3.627	135	3.492	2.973	179	2.794	654	-44	698
Totaal 1 Bestuur	26.364	604	25.760	37.500	604	36.896	23.553	699	22.854	13.947	-95	14.042
2 Verkeer en vervoer												
2.1 Landwegen	126.753	11.616	115.137	131.635	10.274	121.362	140.700	9.684	131.016	-9.065	590	-9.654
2.2 Waterwegen	45.006	4.454	40.552	46.910	6.699	40.211	44.864	9.662	35.202	2.046	-2.963	5.010
2.3 Openbaar vervoer	98.313	10.502	87.811	127.513	41.193	86.320	127.936	39.497	88.438	-422	1.696	-2.118
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	22.287	3.277	19.010	25.507	3.430	22.076	20.842	4.332	16.510	4.664	-902	5.566
Totaal 2 Verkeer en vervoer	292.359	29.849	262.511	331.565	61.596	269.970	334.342	63.176	271.166	-2.777	-1.581	-1.196
3 Water												
3.1 Waterkeringen	2.061	50	2.011	1.692	133	1.559	1.383	180	1.203	309	-47	356
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater	1.110	128	982	1.269	128	1.141	746	132	614	523	-4	527
3.3 Kwantiteit grondwater	1.616	430	1.186	1.600	430	1.170	1.333	347	986	267	83	184

Taakvelden (bedragen x € 1.000)	Primaire begroting 2022			Begroting na wijziging 2022			Realisatie			Verschil begroot vs realisatie		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	848	342	506	473	342	131	423	324	99	50	18	33
3.5 Kwaliteit grondwater	5.393	2.371	3.023	6.061	3.410	2.652	8.185	5.937	2.248	-2.124	-2.528	404
3.9 Water, overige baten en lasten	6.598	4.950	1.648	10.715	8.159	2.556	10.846	7.935	2.911	-131	225	-355
Totaal 3 Water	17.627	8.270	9.356	21.811	12.602	9.209	22.916	14.856	8.061	-1.105	-2.254	1.149
4 Milieu												
4.1 Bodembescherming	5.709	5.033	676	8.609	5.371	3.238	7.484	8.446	-962	1.125	-3.076	4.200
4.2 Luchtverontreiniging	1.232	0	1.232	2.038	1.000	1.038	1.359	2.007	-648	678	-1.007	1.686
4.3 Geluidhinder	163	0	163	367	0	367	113	0	113	254	0	254
4.4 Vergunningverlening en handhaving	52.713	3.400	49.313	52.809	3.400	49.409	50.773	7.834	42.940	2.036	-4.434	6.470
4.6 Duurzaamheid	51.866	20.493	31.372	86.488	41.270	45.217	76.476	35.034	41.442	10.011	6.236	3.775
Totaal 4 Milieu	111.683	28.926	82.757	150.310	51.041	99.269	136.206	53.322	82.884	14.104	-2.281	16.385
5 Natuur												
5.1 Natuurontwikkeling	109.869	62.785	47.084	102.980	53.409	49.571	112.184	63.432	48.752	-9.204	-10.023	819
5.9 Natuur, overige baten en lasten	3.374	2.053	1.321	4.028	2.550	1.477	5.585	3.985	1.600	-1.558	-1.434	-123
Totaal 5 Natuur	113.243	64.838	48.405	107.007	55.960	51.048	117.769	67.417	50.353	-10.762	-11.457	695
6 Regionale economie												
6.1 Agrarische aangelegenheden	4.338	3.108	1.230	4.317	2.707	1.610	3.668	2.368	1.300	649	339	310
6.3 Kennis en innovatie	48.992	27.543	21.449	46.671	23.795	22.876	47.701	26.921	20.781	-1.031	-3.126	2.095
6.4 Recreatie en toerisme	30.369	16.237	14.132	37.290	23.199	14.091	36.898	22.529	14.368	392	670	-278
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	7.653	2.053	5.600	7.899	2.799	5.100	6.665	2.799	3.866	1.234	0	1.234
Totaal 6 Regionale economie	91.352	48.941	42.411	96.176	52.500	43.676	94.933	54.617	40.315	1.244	-2.117	3.361
7 Cultuur en maatschappij												
7.1 Cultuur	19.813	2.615	17.198	20.321	2.968	17.353	17.806	2.771	15.035	2.515	197	2.318
7.2 Maatschappij	9.689	57	9.633	8.182	57	8.126	7.806	55	7.752	376	2	374
Totaal 7 Cultuur en maatschappij	29.503	2.672	26.831	28.504	3.025	25.479	25.613	2.826	22.787	2.891	199	2.692
8 Ruimte												
8.1 Ruimtelijke ordening	19.812	2.670	17.142	22.841	2.660	20.181	21.027	3.260	17.767	1.814	-599	2.413
8.2 Volkshuisvesting	9.452	340	9.111	12.338	872	11.467	8.791	330	8.461	3.548	542	3.006
8.3 Stedelijke vernieuwing	158	0	158	163	0	163	139	0	139	24	0	24
8.9 Ruimte, overige baten en lasten	2.749	0	2.749	2.705	0	2.705	2.120	0	2.120	585	0	585
Totaal 8 Ruimte	32.171	3.010	29.161	38.047	3.532	34.515	32.076	3.590	28.487	5.971	-58	6.028
Totaal taakvelden	998.134	998.134	0	1.133.069	1.133.069	0	1.106.959	1.158.552	-51.593	26.111	-25.482	51.593

Overzicht baten en lasten per taakveld / uitvoeringsinformatie per ambitie

Taakvelden per ambitie (bedragen x € 1.000)	Primaire begroting 2022			Begroting na wijziging 2022			Realisatie			Verschil begroot vs realisatie		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
1 Samen werken aan Zuid-Holland												
1 Bestuur -1.9 Bestuur, overige baten en lasten	25.895	135	25.759	37.030	135	36.895	23.294	230	23.064	13.736	-95	13.831
7 Cultuur en maatschappij -7.2 Maatschappij	2.193	0	2.193	1.707	0	1.707	1.346	0	1.346	361	0	361
8 Ruimte -8.9 Ruimte, overige baten en lasten	321	0	321	280	0	280	267	0	267	13	0	13
Totaal 1 Samen werken aan Zuid-Holland	28.409	135	28.274	39.017	135	38.882	24.907	230	24.677	14.110	-95	14.205
2 Bereikbaar Zuid-Holland												
2 Verkeer en vervoer -2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	283.460	9.130	274.329	312.918	38.237	274.681	303.454	39.818	263.636	9.464	-1.581	11.045
4 Milieu -4.6 Duurzaamheid	372	0	372	1.542	480	1.062	1.319	1.487	-168	223	-1.007	1.231
8 Ruimte -8.1 Ruimtelijke ordening	590	0	590	590	0	590	769	0	769	-179	0	-179
Totaal 2 Bereikbaar Zuid-Holland	284.422	9.130	275.292	315.051	38.717	276.333	305.542	41.305	264.236	9.509	-2.588	12.097
3 Schone energie voor iedereen												
4 Milieu -4.6 Duurzaamheid	25.821	2.432	23.389	46.012	3.249	42.763	42.379	2.001	40.378	3.634	1.248	2.385
7 Cultuur en maatschappij -7.2 Maatschappij	2.000	0	2.000	800	0	800	800	0	800	0	0	0
8 Ruimte -8.1 Ruimtelijke ordening	316	0	316	326	0	326	312	0	312	15	0	15
Totaal 3 Schone energie voor iedereen	28.137	2.432	25.705	47.138	3.249	43.890	43.490	2.001	41.489	3.648	1.248	2.400
4 Een concurrerend Zuid-Holland												
1 Bestuur -1.4 Bestuurlijke organisatie	469	0	469	469	0	469	259	0	259	210	0	210
3 Water -3.1 Waterkeringen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4 Milieu -4.6 Duurzaamheid	13.071	0	13.071	4.438	0	4.438	4.396	361	4.035	42	-361	403
6 Regionale economie -6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	48.029	8.775	39.254	45.338	9.011	36.327	45.103	12.157	32.946	235	-3.146	3.381
7 Cultuur en maatschappij -7.2 Maatschappij	24.846	70	24.776	23.494	333	23.161	20.964	134	20.830	2.530	199	2.331
8 Ruimte -8.1 Ruimtelijke ordening	243	0	243	251	0	251	240	0	240	11	0	11
Totaal 4 Een concurrerend Zuid-Holland	86.658	8.845	77.813	73.990	9.344	64.645	70.961	12.652	58.309	3.028	-3.308	6.336
5 Versterken natuur in Zuid-Holland												
2 Verkeer en vervoer -2.1 Landwegen	101	0	101	103	0	103	103	0	103	0	0	0
3 Water -3.9 Water, overige baten en lasten	14.998	5.644	9.354	19.065	9.536	9.529	17.120	9.435	7.685	1.946	102	1.844
4 Milieu -4.6 Duurzaamheid	6.934	6.179	755	6.849	6.055	794	1.405	583	822	5.444	5.472	-28
5 Natuur -5.9 Natuur, overige baten en lasten	98.344	17.202	81.141	84.333	21.239	63.094	85.364	31.381	53.984	-1.031	-10.142	9.111

Taakvelden per ambitie (bedragen x € 1.000)	Primaire begroting 2022			Begroting na wijziging 2022			Realisatie			Verschil begroot vs realisatie		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
6 Regionale economie -6.4 Recreatie en toerisme	11.840	9.299	2.541	17.548	14.177	3.371	18.291	15.942	2.349	-743	-1.765	1.023
Totaal 5 Versterken natuur in Zuid-Holland	132.217	38.324	93.892	127.899	51.007	76.892	122.283	57.341	64.942	5.616	-6.333	11.950
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland												
8 Ruimte -8.9 Ruimte, overige baten en lasten	30.683	3.010	27.672	36.581	3.532	33.049	30.472	3.590	26.882	6.110	-58	6.168
Totaal 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	30.683	3.010	27.672	36.581	3.532	33.049	30.472	3.590	26.882	6.110	-58	6.168
7 Gezond en veilig Zuid-Holland												
0 Algemene dekkingsmiddelen -0.6 Overhead	0	0	0	0	0	0	1	0	1	-1	0	-1
3 Water -3.9 Water, overige baten en lasten	2.629	344	2.285	2.746	370	2.376	5.796	329	5.467	-3.050	41	-3.092
4 Milieu -4.6 Duurzaamheid	63.360	3.400	59.960	63.625	3.550	60.075	58.864	11.182	47.682	4.761	-7.632	12.394
5 Natuur -5.1 Natuurontwikkeling	2.177	0	2.177	2.099	0	2.099	1.780	1	1.779	318	-1	320
6 Regionale economie -6.4 Recreatie en toerisme	21.279	155	21.125	20.526	155	20.372	19.015	188	18.827	1.511	-34	1.545
8 Ruimte -8.9 Ruimte, overige baten en lasten	18	0	18	19	0	19	18	0	18	1	0	1
Totaal 7 Gezond en veilig Zuid-Holland	89.463	3.899	85.564	89.015	4.075	84.940	85.474	11.701	73.773	3.541	-7.626	11.167
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie												
0 Algemene dekkingsmiddelen -0.7 Vennootschapsbelasting	105.567	2.387	103.180	108.603	2.958	105.645	104.589	8.079	96.511	4.013	-5.121	9.134
1 Bestuur -1.9 Bestuur, overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3 Water -3.9 Water, overige baten en lasten	0	131	-131	0	131	-131	0	0	0	0	131	-131
Totaal - Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	105.567	2.518	103.049	108.603	3.089	105.514	104.590	8.079	96.511	4.013	-4.990	9.003
- Overzicht Algemene middelen												
0 Algemene dekkingsmiddelen -0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	16.029	644.608	-628.579	4.609	691.652	-687.043	937	692.371	-691.434	3.672	-719	4.390
1 Bestuur -1.9 Bestuur, overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal - Overzicht Algemene middelen	16.030	644.608	-628.578	4.610	691.652	-687.043	938	692.371	-691.433	3.672	-719	4.390
Totaal taakvelden	801.585	712.902	88.683	841.903	804.800	37.102	788.656	829.269	-40.613	53.247	-24.469	77.715

Overzicht toevoegingen en onttrekkingen reserves per taakveld / uitvoeringsinformatie per ambitie

Taakvelden per ambitie (bedragen x € 1.000)	Primaire begroting 2022			Begroting na wijziging 2022			Realisatie			Verschil begroot vs realisatie		
	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo
2 Bereikbaar Zuid-Holland												
0 Algemene dekkingsmiddelen -0.8 Mutaties reserves	7.700	6.700	1.000	8.600	6.700	1.900	13.686	6.700	6.986	-5.086	0	-5.086
2 Verkeer en vervoer -2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	8.798	20.718	-11.920	18.544	23.358	-4.814	30.785	23.358	7.427	-12.241	0	-12.241
4 Milieu -4.6 Duurzaamheid	0	0	0	0	690	-690	0	690	-690	0	0	0
Totaal 2 Bereikbaar Zuid-Holland	16.498	27.418	-10.920	27.144	30.748	-3.604	44.471	30.748	13.723	-17.327	0	-17.327
3 Schone energie voor iedereen												
4 Milieu -4.6 Duurzaamheid	0	10.000	-10.000	23.062	30.250	-7.188	23.062	30.250	-7.188	0	0	0
Totaal 3 Schone energie voor iedereen	0	10.000	-10.000	23.062	30.250	-7.188	23.062	30.250	-7.188	0	0	0
4 Een concurrerend Zuid-Holland												
1 Bestuur -1.4 Bestuurlijke organisatie	0	469	-469	0	469	-469	0	469	-469	0	0	0
4 Milieu -4.6 Duurzaamheid	2.125	1.832	293	2.125	1.457	668	2.125	1.457	668	0	0	0
6 Regionale economie -6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	9.975	20.821	-10.846	10.405	17.583	-7.178	10.405	17.583	-7.178	0	0	0
7 Cultuur en maatschappij -7.1 Cultuur	463	2.602	-2.139	2.503	2.691	-189	2.503	2.691	-189	0	0	0
Totaal 4 Een concurrerend Zuid-Holland	12.563	25.724	-13.161	15.033	22.200	-7.167	15.033	22.200	-7.167	0	0	0
5 Versterken natuur in Zuid-Holland												
3 Water -3.9 Water, overige baten en lasten	0	2.152	-2.152	0	2.415	-2.415	0	1.695	-1.695	0	719	-719
4 Milieu -4.6 Duurzaamheid	0	50	-50	0	89	-89	0	89	-89	0	0	0
5 Natuur -5.9 Natuur, overige baten en lasten	8.951	47.472	-38.522	16.803	34.633	-17.829	26.025	35.950	-9.925	-9.221	-1.317	-7.904
6 Regionale economie -6.4 Recreatie en toerisme	0	999	-999	187	1.546	-1.360	475	847	-372	-288	700	-988
Totaal 5 Versterken natuur in Zuid-Holland	8.951	50.673	-41.722	16.990	38.683	-21.693	26.500	38.581	-12.081	-9.510	102	-9.612

Taakvelden per ambitie (bedragen x € 1.000)	Primaire begroting 2022			Begroting na wijziging 2022			Realisatie			Verschil begroot vs realisatie		
	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo
7 Gezond en veilig Zuid-Holland												
3 Water -3.5 Kwaliteit grondwater	0	0	0	0	150	-150	0	3.397	-3.397	0	-3.247	3.247
4 Milieu -4.1 Bodembescherming	0	5.033	-5.033	2.656	5.221	-2.565	2.656	5.221	-2.565	0	0	0
5 Natuur -5.1 Natuurontwikkeling	3.772	164	3.608	3.772	88	3.684	4.600	85	4.514	-828	3	-831
6 Regionale economie -6.4 Recreatie en toerisme	229	8.892	-8.664	2.173	10.029	-7.855	1.645	7.901	-6.256	529	2.128	-1.599
Totaal 7 Gezond en veilig Zuid-Holland	4.001	14.089	-10.089	8.601	15.487	-6.887	8.900	16.603	-7.703	-299	-1.116	817
- Overzicht Algemene middelen												
0 Algemene dekkingsmiddelen -0.8 Mutaties reserves	154.537	157.328	-2.792	200.337	190.901	9.436	200.337	190.901	9.436	0	0	0
Totaal - Overzicht Algemene middelen	154.537	157.328	-2.792	200.337	190.901	9.436	200.337	190.901	9.436	0	0	0
Totaal taakvelden	196.549	285.233	-88.683	291.167	328.269	-37.102	318.302	329.283	-10.980	-27.136	-1.014	-26.122